
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
33 Q
22

collat

coll. Rom. Societ. Jesu — Cat. inscrip. C.R.

IOANNIS STOEFLE=RINI IVSTINGENSIS MATHEMATICI ERVDITISSIMI, FAcileque omnium principis, in PROCLI DIADOCHI, authoris grauissimi Sphæram mundi, omnibus numeris longè absolutissimus commentarius. Ante hac nunquam typis excusus.

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM STOEFLERVS uel testimonio utitur uel scripta prudenter interpretatur.

Abrachis
Abraham Auenare
Aelianus historiographus
Agatosthenes
Abertus Magnus
Albategni
Albumasar
Alexander philosophus
Algazel philosophus
Alkindus
Alkabitius
Almeon
Almansor
Anatolius Alexandrinus
Alphraganus
Alphonsus
Alpharabius
Ambrosius
Ametus
Amphis comicus
Anaxagoras
Apollonius
Apuleius
Aratus
Aristoteles
Aristonicus
Arsacilis astronomus
Artemidorus
Auerrois
D. Augustinus
Auicenna
Aulenius
A. Gellius
Ausonius
Azarchel
Bassus poeta
Beda presbyter
Berosus Chaldæus
Bion Borysthenites
Boetius
Cæsar Germanicus
Campanus
Cassiodorus
Cato
Chael Israheliticus
Chrysippus
Cicero
Claudianus poeta
Cleomedes
Columella
Cornelius Tacitus
Crates tragicus
Cyrillus
Democritus philosophus
Demochares
Diodorus Siculus
Diogenes

Dionysius abbas
Dionysius Areopagita
Dioscorides
Eratosthenes
Euclides
Euenus
Euripides
Eusebius
Franciscus Capuanus
Galeotus Narniensis
Ganphredus
Gerlandus Lotharingus
Georgius Purbachius
D. Gregorius
Guido Bonati
Gullelmus author rationalis.
Hali Aben Ragel
Hali Heben Rhodan
Hermes
Hermannus contractus
Hermolaus Barbarus
Herodotus
D. Hieronymus
Hipparchus Niceus
Hippocrates
Hippias Eleus
Homerus
Hyginus
Hystrius
Ioachimus Vadianus
D. Ioannes Chrysostomus
Ioannes Damascenus
Ioannes de Sacro busto
Ioannes Pisanus
Ioannes à monte regio
Isidorus
Iulius Cæsar
Lactantius
L. Valla
Leonardus Camillus
Leonardus Pisaurensis
Leopoldus filius ducatus
Linconiensis (Austriæ.
Lucanus poeta
Lucretius poeta
Ludouicus Cælius
Macrobius
M. Manilius
M. Venetus
M. Varro
Marsilius Ficinus
Martianus Capella
Marianus Scotus
Martianus
Martialis
Mercurius trimegistus
Mesalac

Metrodorus
Museus
Nicetes
Nicolaus Donis
Nicolaus Monachus
Nicolaus Lyra
Omnibonus
Onesicritus
Onosander Platonicus phi-
Origenes (losophus.
Orosius
Ouidius poeta
Panisstes
Paulus Orosius
Pausanias
Periandrus Rhodius
Petrus de Abano
Petrus Valla
Pherecydes
Philostratus
Pindarus poeta
Plato
Plinius
Polybius historiographus.
Pompo. Mela.
Porphyrion
Posidonius
Priscianus
Probus grammaticus
Ptolemæus phelusinus
Ptolemæus Claudius
Pythagoras
Ragiel
Raphael Volaterranus
Reinherus
Rufus Festus
Salomon astronomus
Scotus Seneca
Seruius grammaticus
Sypontinus
Solinus
Sophocles poeta
Statius poeta
Strabo Suetonius
Suidas Sulpitius
Tertullianus Thebit
Theodosius Theophilus
Theophrastus Theodectes
Thetel philosophus
§ Thomas Aquinas
Thomas Linacrus
Tibullus
Valerius Maximus
Vegetius de re milita.
Victorinus Leoniensis
Victruuius Virgilius
Zeel astrologus

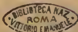
ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO D. HVLDRICHO, DVCI VVIRtembergensi & Tekkensi, comiti Montisbelgardorum &c. studiorum Mecœnati ac domino pientissimo suo, Luitouichus Schradinus deditissimus. S. P. D.

SPECTATA SANE A MAIORIBVS RATIONE RE ceptum uidemus, princeps illustrissime, ut ij, qui seu studiorum suorum specimen, seu facinus egregium aliquod æditurí sunt, uigilanti animo semper optimum quemque regem, aut principem, optimatemúe selectum habent, cuius authoritate arbitratuque id, quicquid fuerit operis, uel in lucem proferunt, uel alioqui animosiores in arenam descendunt. Haud ita dissimili studio, utinam & pari (quod & spero) successu, grauissimos M. Ioannis Stœfleri Iustingensis, in Procli sphæram commentarios, clarissimo tuo nomini ab authore ipso reuera iamtum dicatos, nuperè typis quàm emendatissimè excudendos, diligentissimorum quorundam commilitonum opera adiutus, curaui. Vt uel aliquo saltem inditio nostram, adeoq; publicam receptæ patriæ gestientem lætitiam commonstraremus. Neq; enim nunc parentis suauissimi, aut meipsius superioribus bellis accepti damni causam perorare institui. Quamuis meo id iure quodammodo posse, mihi uidere uidear. Et iamnunc etiam omnia tecum patria iura pariter, uelut postliminio rediisse, atq; unà nobis donata esse, passim existiment omnes. Verũ id quicquid sit quæstionis, ab hac reipub. literariæ causa me non auocabit: quam omnibus modis primam esse debere, quis uel mediocriter eruditus neget? Neque item è regione, quòd è malis istis miserum extraxeris, atq; me in gratiam receperis, Immò & inter fidos tuos clientes asciueris, prolixam nunc gratiarum actionem subtexere animus est, quæ maiore cum fœnore quandoq; prodibit. Interim tamen, generosissime princeps, eruditissima isthæc de re astronomica, uiri optimi commentaria, ea qua es humanitate, in tutelam accipere, lectitareq;, si quando uacauerit, non dedigneris. Puto enim, nequaquam Mathematicorum nomen laudatissimum apud te inuisum esse. Etiamsi non ignorem hodie permultos alioqui reperiri, qui nescio quo ducti spiritu, qum sese omnia scire arbitrentur, graui supercilio diuinam illam artem, quæ de astris nobis miro cũ ordine naturæ, tum efficacissimis experientiæ formulis, à maioribus, uelut per manus tradita est, publicis clamoribus, ordine (ut opinantur) mouere, prorsusq; ceu Christianæ fidei aduersam explodere moliantur. Quasi uero, si hanc artem admittant, libertas Christiana consistere nequeat. Contrà uero, si prorsus eam circumducant, protinus omnia ineuitabili serie, adeoq; philosophico isthoc fato nobis accidere, præter etiam conatum, immò & contra preces orationesq; supplices, ad Deum o pti. Maxi. christiana pietate porrectas, conuinxerint. Sed enim sententia hæc theologicis hodieq; concertationibus, & (heu) maximo malo publico, uacat minimè. Attamen, si uerum fateri licet (habemus enim & nos, ut Apostolus ait, spiritum) nullus unquam Christianę religionis germanus sectator, quãtumuis conscientiosulus extiterit, tam præclaram artem ex hominum animis funditus extirpandam neq; duxit, nec fidei aduersam dixit. Pręsertim qum undiq; scriptura, CHRistusq; adeò ipse, nonnulla indicia commemoret, quæ uirtute cœli, pulcherrimo illo & admirando DEI OPT. MAX. opere uel in aëre tenuissimo, & ad quemuis flatum elemento mutabili, certò euentura à nobis prę- 1. Corinth. 7.

ſciantur. Nam aërem à ſeipſo, tantis mutationum procellis inuolui, dicere ſtul-
ti eſt, credere fatui, aſſerere dementis. Ni dixerit quiſpiam, non conceſſum no-
bis cœlum, tot innumeriſquè redimitum ſtellis, faciem tamen cœli ſolam,
uel imperitos longo uſu diiudicare poſſe, & obid arte nulla ueſtigari. Atqui
unum hoc uiciſſim, ex tam ſtrenuis illis fidei aſſertotibus ſciſcitari lubet, quos'
nam ſententiæ huius ſuæ authores habeant? Quandoquidem non aer aut hu-
mana ingenia cœlum, ſed cœlum corpora terrena, aëremquè permutet. Quòd
ſi etiamnum frontem perfrixerint, eò rem rediſſe uideo, ut omnino circumfu-
ſum aërem, omnium quæ mortalibus inimicè accidunt, cauſam tandem affir-
mare perdurent. Quum & iam non loquendi audaciam, ſed iam ſolum popula-
rem uulgiquè applauſum, hac in re tam abſurda ſeminanda, deſiderent. Vides
hic, generoſiſſime princeps, ut unico ſaltem teſtimonio, cætera quæ in hanc
egregiam ſcientiam æmuli comminiſcuntur, expugnari poſſent. Quandoqui-
dem ſi cœli nos faciem diiudicare certum ſit, utique omnino eius rei ſcientiam
exiſtere neceſſarium eſt. Et ne longior ſumatur oratio: quid efficatius aliquam
unquam artem commendauit, quàm ubi artificioſam ratiocinationem, infalli-
bili ſucceſſu, conſpicuoquè experimento natura ubique firmat? Id quod præ-
ſertim hac in ſcientia uſuuenire bonis omnibus eſt manifeſtum. Nec eſt, quod
quis ilicò à me nunc uel inſignis huius mathematicæ artis uberiorem uſum, uel
authorum catalogum expectare uelit. Hæc ſiquidem abundè ſatis tot tam præ-
clara uolumina, tam multi inſtrumentorum certiſſimorum acerui, tam innume
ra uirorum facta fortiſſimè geſta, declarant. Et merito quis, profecto, mentem
in me ſaniorem, ſi omnia perſequi uelim, deſideraret. Eſt tamen huius rei mo-
dus, intra quem homini Chriſtiano, inter philoſophandum cõſiſtendum, & ul-
trà, etiam in noſtra iſthac arte progredi, religio ſit. Veluti ſi quis perpetuam ſa-
lutem, fideiue cauſam ex aſtris iamiam emetiatur: aut omnem DEI OPT. MAX.
potentiam aſtris infuſam contendat: Seu hominis animum ita illis ſubiectum,
ut aduerſus inclinationem cœleſtem illam, nunquam ad uirtutem opusꝗ per-
fectum aſpirare queat. Et ſi quid eſt huiuſmodi ineptiarum. Hoc enim loci, uni-
cum Socratis reſponſum præ oculis habendum cenſeo. Quem, quum corporis
habitus, multis uitiorũ laqueis irretitum oſtenderet, ingenuè faſſus eſt, Prauo
quidem affectu ſæpe ſe illectum eſſe, ſed ſapientia prudentiaquè ſedulò uiciſſe.
I nunc æmule, & ſi qua in hanc artem habes, profer. Socrates aſtrorum incita-
menta pertulit, immò uicit, IESV Chriſti gratiam neſciens. Ac tu nobis deſpe-
randum comminiſceris, quibus inſuper uictricem gratiam illam, tot ſacramen-
torum præſentia infundit, unanimeſꝗ eccleſiæ ac fidelium aſſiduæ preces po-
Iacobi.1.ca. ſcunt, atque Chriſtus, uera credentium cum ſapientia tum ſalus indies petenti-
bus, tanta benignitate ſeipſum elargitur. Iam qualem tu nobis Chriſti militem
effingis, ſi nihil reliqui facis, cũ quo illi depugnandum ſit. Porrò ſi carnem nun-
quam non titillantem, ſi uernantem mellitis uitiis mundum, ſi fallacem, ſub-
dolũꝗ ſatana, diram deniꝗ mortem ipſam, indefeſſos inimicos proponis: Ob-
ſecro, recta rem tecum reputes uia. Nonne quum carnem, aut mundum nomi-
nas, omnia dicis, quæ carnem efficiunt, illiquè aut mundo adhætent, uel quo-
quo modo opem ferunt? Et ea tamen omnia, Paulus ille reuera tam non timet,
ut poſt enumeratas, & per gratiam ubique ſuperatas tot calamitates, glorioſe
1.Corinth.9. dicat, omnia omnibus factus ſum &c. Et rurſus. Omnia poſſum in eo, qui me cõ
Philip.4. fortat. Atꝗ ſexcenta ſcripturę ſimilia teſtimonia. Forſitan quiſpiam nunc mihi
interim obtinget, temeritatem exprobraturus: Quippè iuris ſectatorem adole-
ſcentemquè adhuc, philoſophicam quæſtionem iſtam Theologicè, ultra crepi-
dam (quod aiunt) nec ſana ratione pertractare. Cui expendendum relinquo,
an ne

An'ne quid etiam Casco in Cascum liceat? Sed hęc hactenus, princeps optime, non quidem ut falsa pro ueris persuadeam, magis autem ut breui argumento, sub clarissimo tuo nomine tyrones accipiant, quid nam potissimum rei sit, qua gratia tam illustre artificium hodie passim tam male audiat, etiam apud eos, qui sibi consummatissimæ eruditionis titulo tam bellè blandiuntur. Proinde illustrissime princeps, tuæ humanitatis fuerit, hunc librum uaria eruditione refertissimum, non solum contra inuidos authoritate grauitateque, qua præcæteris plurimum uales, tueri: uerumetiam insignem academiam Tubingensem tuam (apud quam laudatissimus ille patruus tuus princeps duxque EBERHARTVS VVirtembergensis &c. mirè animum oblectauit suum, tuque indies præterea eandem adaugere cogitas) ob uenerandam senis hiuius memoriam, magnificè, ut assoles, fouere. Hinc fiet, ut & eruditorum copiam uirorū in patria tibi pares, patriamque terram, tum pia, tum prudenti administratione pacatam perpetuò conserues. Vale, Cumque CHRISTOFERO filio tuo, expectationis maximæ, ac indolis optimę principeque dignissima, duce illustriss. nostro, christo annuente, feliciter uiue. Stuggartię, pridie Calend. Septembres anno redempti orbis M. D. XXXIIII.

A

Aſinoes

D

E

F

FABVLAE.

G

H

Mathema-

S

T

A IN PROCLI DIA-
DOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IVstingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphęræ huius inscriptio.

PROCLI DIADOCHI SPHAERA.

ROCLOS PLVRES LEGIMVS, AVTHORIBVS SVIDA & Philostrato. Quorũ primus Proclus Naucratita. Quem Philostratus asserit unum fuisse ex suis præceptoribus, & Athenis docuisse: Filiumq́ habuisse luxui deditũ. In quem non modò nõ seuerus fuit, sed usq; adeo indulgens, ut in alẽdis auibus, canibusq; plus q̃ in docẽdis literis adesset &c. Naucratita appellatus, à Naucratito Nomo aut præfectura Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem lib. 5. capi. 10. non longè ab oppido, quod ab eo & Ptolemæo lib. 4. capi. 5. tabu- Proclus Naucratita. Suidas. Philostratus. Plinius. Ptole.

B læ 3. Africæ appellatur Sais. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod alij (puta Ptolemæus) Heracleoticum nominauit. Secundus Proclus è Sicilia Malleotes patria. Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriæ. Qui scripsit Theologicũ in Pandoræ fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmeticã Nicomachi, & quædã alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Lycius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, pręfuit scholæ Atheniẽsi. Cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est cuius opera, quæ ad nos uenere, hæc sunt. Cõmentarij in Platonem: Sufformationes astronomicę: Fabrica astrolabij: & opusculum sphęræ, quod in manibus habemus. Scripsit præterea contra Christianos epicheremata decemocto. Aduersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento aut Philoponus, genere Alexandrinus scripsit Apologiam, dictitans: Eũ quamquam in rebus Græcanicis magnum, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum Proclum fuisse Lyciũ. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiæ. Et Plinius lib. 5. capi. 27. Vbi habet, quòd quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantũ Proclus Malleotes. Proclus Proculeius. Proclus Diadochus. Procli opera.

C triginta sex. Tot enĩ numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Platonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Cõmentarios septem in rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Marinus Neapolitanus philòsophus & orator, græce eruditus Procli discipulus & successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitã & disertationes, uersibus & soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani temporibus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciæ, ut nos dicimus. N. Vlmensis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciuitas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullã offendo apud Geographos. Quare nomen familiæ, aut prosapiæ esse crediderim. Vt de Scipionibus, Flauijs, Flãminijs, aut Quintijs facile exempla induci possent. Sic Proclus noster à prosapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gẽma, authore Plinio ca. 10. lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incõuenit. Nam nostri Germaniæ nobiles ferę innumeri, cognominant̃ à duris & immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfelser, Trakken- Syrianus. Marinus. C. Plinius tamen lib. 6. cap. 30. Vt genuia lectio habet, Dochos populos recenset. Eius uires lege apud Camillũ.

felser, Gryffenfelser, Herttenstainer, Klingenberger, Helfensteiner, Rechberger &c. Conuenientius igitur à pretiosis lapidibus cognomina usurpantur. D

Opusculum hoc tractat de sphæra, quapropter secernitur ab alijs eiusdem libris. Quanquam libellus de fabrica Astrolabij etiam sit de sphæra, non tamen cōsimilis est tractatus. Quia in eo fit tractatio de sphæra proiecta uel extensa in planum. Quocirca planisphęrium appellatur. Hic autem de sphæra fit mentio, prout est corpus globosum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nō sit obsecro, candidi auditores, libellus nostri Procli, quem interpretari polliciti sumus, uobis cōtemptui & leuis existimationis, ob id, quòd paruulus est. Num Euangelij estis sectatores? sequamini igitur redemptorem uestrū. De quo Matthæus scriba euangelicę ueritatis, capi. 18. scriptum reliquit. Aduocans IESVS paruulū, statuit eū in medio eorū. Custodit sane paruulos Dominus. Psal. 114.

Planisphęriū

Matthæus

Dauid

Non raro comperimur longe pretiosiora esse parua corpuscula magnis. Quod in gemmis & lapillis manifestū est. Iaspis pręcipuè, uiridis gemma parua, pretiosior tamen ob innumeras suas uirtutes plurimis magnis saxis aut petris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui incunabulis puerorum appensus (teste Dioscoride) eos à casibus nociuis custodit. Ecce paruulus paruulis præstat iuuamen. Quid de Hyacintho, Carbunculo, Smaragdo, Chrysoprasso & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autē maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis nostratibus minutis animalibus magna inest fortitudo, uirtus, sagacitas, aut (ut ita dicā) prouidentia. In annū enim cibos cōdunt: Si quis comparet onera corporibus earū, fateatur nullis portione uires esse maiores. Operantur noctu plena luna. Eædem & interlunio cessant: Sepeliuntur inter se uiuentium solæ, præter hominem. Iam in opere qui labor, quę sedulitas? Hæc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, equos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus paruæ staturæ? Illud Statij. Maior in exiguo regnabat corpore uirtus. B

Iaspis

Molochites

Dioscorides

Formicarum industria

Plinius

Statius.

Simile sumite, ô auditores optimi, de nostro libello iudiciū. Sane paruulus est, sed nobilis & pretiosus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam) sunt radices, principia & fundamenta, quibus posthabitis, periclitabuntur omnes ingenuæ artes, & præcipue Astronomia. In eo sane breuiter, succinctè & ordinatè traduntur ea, quæ nouitijs, præcipuè astrologiæ disciplinam cupientibus, aditum prębent & uiam patefaciunt. De nobilitate Astronomiæ, de qua præsens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philosophus in principio sui libri de aīa, uult. Quòd gemino modo sciētia aliqua nobilior alia proclametur. Primo, dignitate subiecti: Cuius ratio est. Quia subiectū est materia & causa, circa quā scientia uersatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, causa nobiliori existente, effectum eius esse nobiliorem. Et hoc est quod pręfatus philosophus, secundo de Cœlo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cōmentator Auerrois confirmant. Quòd melius est parum scire de re & subiecto nobiliori, quàm multum de uiliori. Quare melior est scientia nobilioris: Immo ob scientiam uilioris imperficitur & uilescit. Vt idem 12. Metaphy. Quòd non esset, nisi uilitate subiecti. Certum est igitur scientiæ dignitatem ex subiecto & materia, circa quam uersatur, attendi debere. Secundo scientia nobilitatur demonstrationis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis scientiæ sit causæ cognitio, & ad effectum processus, uel contrà: Et quanto huiusmodi notitia eorum firmior est, tanto & scientia nobilior. Tanto autē notitia est firmior, quanto processus certior & demonstratio uigorosior. Quare certitudine modi demonstrandi, scientia quælibet nobilitatur. Astronomia autem utroque modo reliquas E

Sphærę Procli commendatio.

Aristo.

Astronomiæ ingenuitas.

Subiectum scientiarum.

Auerrois

Scientiarū ratio formalis.

A reliquas scientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate subiecti. Subiectū enim eius est corpus cœleste mobile circa mediū. Tale autem quum sit substantia, nobilius est subiectis scientiarū mathematicarum: quæ quidem quantitates sunt: Vt magnitudo & numerus: ut omnes fatenť. Præterea quoniā ingenerabile, incorruptibile, nec crescens, nec decrescens, nec uariatione permutať, sed semper in propria ui suæ naturę subsidijs nixū custodiť: Primo de cœlo & mundo. Quod ob eius excellentiā locū nobiliorem, altiorē & primo Principio propinquiorē sibi uendicauit, & omniū generabilium & corruptibiliū causa, ex omniū sňa philosophorum. Corpus igiť cœleste, inter omnia corpora pręstantissimū est. Quocirca astronomia excellit alias mathematicas scientias: minime aūt diuinā. Accedit ad hoc, quòd cœlestium corporū formas inuestigātes, ad DEVM propius accedūt: hac uia Prima causa potissimū & facilius dignoscitur. Quare sacræ theologię tanꝗ dominę, ipsa astronomia, ut ancilla, præ ceteris famulatur. Testis est diuus Paulus ad Roma. 1. Inuisibilia DEI, à creatura mundi p ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciunť: sempiterna quoqꝫ uirtus & diuinitas. Astronomiæ nobilitas. Aristote. Paulus aposto

B Sed inter omnes creaturas uisibiles, cœlestia corpora, de quibus astronomia cōsiderat, sua magnitudine ac multitudine, suorumqꝫ motuū & influxū mira uarietate, uariaqꝫ uirtute, in DEI cognitionem & admiratione maxime nos inducūt. Quare Dauid psal. 18. egregie cecinit. Cœli enarrāt gloriā DEI, & opera manuū eius annunciat firmamentum: Et eodem psal. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuū in uniuersa terra. Quoniam uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunā & stellas, quę tu fundasti. Et ideo astronomia haud indigne naturalis theologia nominať. Quia sicut superior theologia ad DEI cognitionē per supernaturalem fidem inducit: sic ista, tanꝗ inferior ancilla, eidem subseruiens, ad diuinæ cognitionis introductionē per naturalem rationē manu ducit. Nam per effectus in cognitionē causæ descendimus. Ad idem August. 11. de ciui. cap. 21. Tria quasi (inquit) maxime scienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo quærimus quis fecit. Deus est: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta est. Si quare fecerit, quia bona est. Nec author est excellentior Deo: Nec ars efficatior DEI uerbo: Nec causa melior, ꝗ ut bonum crearetur à bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitatē creaturarum, intelligitur creator æternus: ex ordine & dispositione, sapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poëta Ouidius primo Fastorum, inquiens. Naturalis Theologia. August. Ouidius

C Quid uetat & stellas, ut quæqꝫ oriturqꝫ caditqꝫ
Dicere? promissi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primùm,
Inqꝫ domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter uitijsqꝫ iocisqꝫ,
Altius humanis exeruisse caput.
Non uenus & uinum sublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfusoqꝫ gloria fuco
Magnarumque fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distātia sydera nostris
Aetheraqꝫ īgenio supposuere suo.

Sic petiť cœlū, nō ut ferat Ossan Olympus.
Sūmaqꝫ Peliacus sydera tangat apex.

Est & secūdo hæc scientia nobilis & dignissima demonstrādi certitudine & firmitate. Probat namqꝫ certissimis ratiōibus, scilicet mathematicis demonstrationibus, in qbus nulla intercipitur ambiguitas, sed retinēt certitudinis gradū supremū. Testis est Auerrois scdo metaphysices. Quare ratiōe procedendi & naturalem excedit (metaphysica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi utitur mathematico, ut est uidere in Almagesto Ptolemæi. Et ideo certissima est prædicanda. Auerrois

DE AXI ET POLIS.

TEXTVS PROCLI

AXis mundi uocatur demetiens ipsius, circa quam uoluitur. Axis, extre- A
ma, poli mundi, seu uertices, sunt nominati. Horum alter septentrionalis
alter austrinus dicitur. Septentrionalis, qui semper in nostra habitatione appa-
ret: Austrinus contrà, qui semper, ut ad nostrum horizonta, conditur. Sunt ta-
men in terra loca quædam in quibus polus, qui semper nobis conspicuus est,
ijs qui ibi degunt haudquaq; cernitur. Qui uero nobis perpetuo occultus est,
ijsdem conspicuus euadit. Rursus quoq; locum quempiam in terris inuenias,
ubi ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent.

STOEFLERI INTERPRE. Mundus

PRincipio contuendum (authore Cleomede primo de meteoris) Mundus
dicitũ multis modis. Primo mũdus est ex cœlo terraq;, nec non naturis, quæ
in eis comprehenduntur opificiũ. Is corpora cuncta comprehendit, nec extra
ipsum prorsus quicq; est: non infinitus, sed definitus comprobatur. Hæc Cleo-
medes quasi ad literam. Et plures in se recipit partes. Quare secundo conside-
randũ, quod antiquitas & grauissimi theologi tres figurarunt mundos: scilicet, B
ultramundanũ, cœlestem & sublunarem. Supremum omniũ ultramundanũ,
quẽ theologi angelicum, philosophi intellectualem uocant: qui à nemine satis
decantatus est, inquit Plato in Phędro. De quo mihi nil loquendũ, nec est de cõ
sideratu astrologico. Proximus huic cœlestis appellatur, qui ex orbibus cœle
stibus quotquot sunt integratur, & usitatò cœlum nominatur. De eo mũdo sæ-
pius loquitur Cleomedes, puta primo de meteoris, capitulo De causa incremẽ-
ti inæqualis dierum: & capitulo, Quod mundus sit globosus, et capit. Quod
terra sit mundi medium &c. Et Plinius Secũdus lib. 2. ca. 1. Naturalis historię
sic habet. Mundum, & hoc quod nomine alio cœlum appellari libuit, cuius cir-
cumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, ęternum, immensum, neq;
genitum, neq; interiturũ unq;. Pulchrum est hoc caput cum nõnullis sequen-
tibus. Strabo lib. 1. Supponendum (inquit) & mundi formam esse rotundam,
& rotundam terræ superficiem &c. Et Lucanus primo Pharsa.

Vltramundanus. Plato. Cleomedes Plinius Strabo Lucanus

At Figulus cui cura deos secretaq; cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisq; mouentibus astra:
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum C
Mundus, & incerto discurrunt sydera motu.
Aut si fata mouent, urbi generiq; paratur
Humano matura lues. &c.

Aether Iohannes de Sacrobusto.

Et hoc pacto accipitur hic mũdus. Mundus ille à pluribus nominatur Aether,
aut ætherea regio. Sic accipit Iohannes de Sacrobusto in libello de Sphæra
mundi, capitulo primo § Vniuersalis. Vniuersalis autem (inquit) mundi machi
na in duo diuiditur, in ętheream, scilicet, & elemẽtarem regionẽ. Et infra. Cir-
ca elementarem quidem regionem, ętherea regio lucida, à uariatione omni sua
immutabili essentia immunis existẽs, motu cõtinuo circulariter incedit. Et hęc
à philosophis Quinta nominatur Essentia. Et sic recipitur pro cœlo. Aristote-
les enim æthera cœlum dixit ab ἀεὶ idest, semper, & θέω uoluo aut curro: quasi
semper & perpetuam uolubilitatem indicet. Nam primo libro Meteorologiæ
sic scribit. Corpus enim circulare, cũ semper curreret, simul diuinum quippiã
inesse opinantes, ætherem nominari statuerũt. Quem sequitur Marcus Mani.
lib. primo cap. quarto

Aristoteles Mar. Ma.

Aëra per gelidum tenuis deducitur axis
Libratumq; regit diuerso cardine mundum.

Sydereus

Sydereus, circa medium quem uoluitur orbis,
Aethereosq; rotat cursus immotus. At ille. &c.
Et infra.
Quodcunq; in medio est circa quod cuncta mouentur. Et infra.
Hoc dixere axem, quia motum nō habet ullum.
Ipse uidet circa uolitantia cuncta moueri.

Ad idem Ouidius lib. 5. Tristium ad cæsarem Augustum. Ouidius
Sic habites terras ut te desideret æther.

Et idem 15. Methamor. Fab. 51. & ultima loquitur de cæsare Augusto sic.
Et Saturnus minor est Ioue, Iupiter arces
Temperat æthereas & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. &c.

Inde fit, ut qui multas à superioribus habent dotes, dicantur plurimum ætheris habere. Quod Hiarchas Indus de Apollonio Theanæo testificatus est, dicens. Hiarchas Mirari nemo debet, O Apolloni, te diuinandi scientiam consecutum, cum tantum ætheris in animo geras. Non tamen sum nescius, ętherem sępius significare ignem & etiam aerem: sed de his alibi dicemus. Tertius mūdus dicitur sublunaris, quem nos incolimus. Quem supra Ioannes de Sacro Busco uocat elementarē, & is nobis est notior & manifestior. De quo suo loco abundè dicemus. Io. de Sa. Bu. Secundo loco aduertendum, quòd axis mundi (ut habet Proclus) uocatur dimetiens ipsius circa quā uoluitur. Lucidius sic diffinitur. Axis mundi est linea recta per centrū sphæræ transiens, ex utraq; parte suas extremitates ad sphæræ circumferentiam applicans, circa quam sphæra mouetur uel conuertitur. Axis Et dicitur axis (ut nonnullis placet) ab agendo, id est, mouendo, quia circa eam mundus sine intermissione circumrotatur. Et nominatur axis ad similitudinem ligni teretis aut stipitis, super quem rota currus uertitur, Germanica lingua, ain achs, & est ferme semilatinum. Et notanter adiungitur hęc particula. Circa quam sphæra mouetur aut circumuoluitur. Nam non omnis linea recta per medium sphęræ transiens & ex utraq; parte applicata, dicitur axis, sed ea sola circa quam conuertitur, rotatur, atq; intorquetur sphæra. Et hanc particulam Theodosius de Sphęris in principio, cū axem diffiniret, diligenter annotauit. Nec id latuit Marcum Manilium, supra de axe mundi locutum. Axis Theodosius
Aëra per gelidum tenuis deducitur axis. &c.
Accedit pulchre Cæsar Germanicus Arati in Phænomenon interpres, his carminibus. Cæsar Ger.

Cætera quæ toto fulgent uaga sydera mundo,
Indefessa trahit proprio cum pondere cœlum
Axis, stat motus semper uestigia seruat
Librataq; tenet terras, & cardine firmo
Orbem agit extremum, geminis determinat axem,
Quem Graij dixere polon: Pars mersa sub undas
Oceani, Pars celsa sub horrifero Aquilone.

Ad idem, Rufus Festus paraphrastes Arati.
Mobilis, en, etiam mundi se machina uersat
Ponderis ac proprij trahit inclinatio cœlum.
Sed non axis item curui uertigine fertur
Aetheris, ut stylus in stabili conuoluitur orbi
Luce manente, tenuisq; procul sacra uiscera cœli
Perforat, & mediæ molem terræ tenet illum. Et infra.
Constitit & ferri se circum cuncta remisit.

 D

Nec minus extremo dispar polus oceano pars
Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas
Pars erebum & nigri iacet hæc ut conscia ditis. Et infra.
Ac teres in gemina stridit uertigine cardo,
Alter in obtutum facilis latet, alter & alto
Deprimitur Barathro. &c.

Et nostra tempestate Aratus latinus factus, similem habet sententiam, quem legito. Sed nec id tacendum est, quod axis arabice aut hebraice dicitur Nigear, Mesala libro de uirtute motoris. Nigear (inquit) sphęræ, est linea recta quęlibet transiens per centrum, ex utraque parte ad superficiem perueniens, cũ ipsa sphæra figitur, & sphæra circa ipsam uoluitur. Diameter & axis habent se sicut inferius & superius. Omnis enim axis est diameter, sed non conuertitur prædicatio. Diameter sane est linea recta transiens per medium figuræ, siue sit plana, siue sit solida, siue rotunda, siue angularis: Et hoc modo dicimus diameter circuli, diameter quadrati. Hyginus, in suo astronomico poëtico, uocat axem dimensionem. Dicit enim. Dimensio, quæ totius ostenditur sphæræ, cum ex utrisque partibus eius ad extremam circumductionem, rectæ ut uirgulæ, perducuntur: Quæ dimensio à compluribus axis est appellata. Huius autem cacumina, quibus maxime sphæra nititur, poli appellantur. Quorum unus ad aquilonem spectans, Boreus, alius oppositus Austronotus est dictus. De axi uide etiam Alphraganum Differentia secunda. Tertio loco cõtuendum. Quòd polus est extremitas aut punctus finiens lineam, quam iam nominauimus axem. Vnde sphæræ motus dicitur fieri super axem & super polos. Ideo poli inesse dicuntur sphærę, quasi corporis moti super illos. Dictus polus, à πολέω uerbo græco, quod uerto significat uel circumago. Et πόλος græce, latine dicitur uertex. Altissimæ sane partes cœli, quas græci πόλους uocant, latine uertices dicuntur, quòd circa hos mundus rotetur & uertatur. Dicuntur & cardines, à similitudine eorum, circa quos ianuæ uertuntur & uoluuntur. Est tamen cardo generalius uocabulum quàm polus, aut uertex. Quia extendit se etiam ad orientem & occidentem. Tertio considerandum. Quòd geminus est polus, Septentrionalis, Arcticus, Borealis, siue Boreus, Aquilonius, siue altissimus: Et is nobis, qui sedes in aquilonem habemus, semper apparet, id est, nunquã occidit. Alter Austrinus aut australis, Antarcticus, Meridionalis aut meridianus, Notus aut Notius, imus, depressus. Qui ab aquilonaribus uideri non potest. De his Germanicus Cęsar, Rufus Festus, ubi supra, Aratus, Hyginus. Et Virgilius primo Georgicorum.

Nigear .i. axis

Diameter

Hyginus

Polus quid

Vertices

Cardines

Polus geminus

Septentrionalis uel Arcticus &c.

Austrinus Antarcticus

E

F

Hic uertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesque profundi.

Quarto aduertendum, Proclus in textu tria habitati orbis terreni loca determinat. Primus, eorum est, qui septentrionem colũt. His septentrionalis polus semper apparet: Qui his austrinã plagam habitantibus, propter terræ tumorem & globositatem, obtutuĩ minime obijci potest. Secundus eorũ est, qui in meridie uitam agunt: His austrinus polus semper cernitur, qui nobis septentrionarijs ob terræ gibbum delitet. Tertius locus est eorum, qui habitant sub æquinoctiali circulo, id est, sphæra recta: His uterque polus iacet in horizonte, & omnia sydera oriuntur & occidunt. Hactenus de textus dilucidatione.

DE CIRCVLIS SPHAERAE.

TEXTVS PROCLI

Aequidistantes.

Circulorum sphæræ, alij paralleli siue æquidistantes sunt, alij obliqui, alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus ijdem cum mundo poli

A do poli sunt. Sunt aūt hi numero quinq;, Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, Brumalis, Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omniū, quos perpetuo cernimus, plane maximus est, quiq; horizonta solo puncto cōtingit, totus supra terrā interceptus. In hoc quaecunq; clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norūt, sed circa polum uerti tota nocte cernuntur. Porrò is circulus in nostro tractu, à priore maioris Vrsę pede describitur. Solstitialis aūt circulus is est, qui omnium, qui à sole describūtur maxime septentrionalis habetur. In quemcum se sol receperit, aestiuā reciprocationem peragit. Longissimusq; totius anni dies, breuissimaq; nox exit. Post hanc autem reciprocationem, nequaq; ultra septentriones uersus solem progredi, quin potius ad diuersa mundi regredi cernas: Vnde & Tropico graecè nomen. Aequator circulus est, qui maximus aequidistantium circulorum statuitur: ita nimirum ab horizonte dissectus, ut alter eius semicirculus supra terram, alter sub terra condatur. In hoc sol duplex aequinoctium, uernum, autumnaleq; facit. Brumalis circulus est, qui omniū circulorum, qui à sole mundi circumactu describuntur, maxime ad austrum pertinet. In quo sol brumalem reciprocationem facit. Maximaq; totius anni nox, minimusq; dies efficitur. Post hanc metā nequaq; ultra progreditur sol, sed ad alteras mūdi partes reuertitur. Vnde tropicus hic quoq;, quasi uersilis appellatur. Antarcticus uero circulus, aequalis & aequidistans septentrionali circulo est, & horizonta uno puncto cōtingens, totus praeterea sub terris mersus. In quo sita astra semper nobis occulta manēt. Maximus autem ex quinq; memoratis circulis est Aequator, deīde tropici, minimi uero (quod ad nostram habitationē dixerim) arctici. Porrò hos circulos citra omnem latitudinem intelligi conuenit, ratione cognobiles, ex astrorum situ, & eodem Dioptrae obtutu, & nostro intellectu deliniatos. Sensu enim unus Lacteus discerni in coelo potest, reliqui omnes ratione.

Septentrionalis. *Solstitialis, Is & tropicus* *Aequator* *B Brumalis, qui & itē tropicus* *Antarcticus*

PRincipe operaepretiū est praescire quid sphaera. Omnis sanè de aliqua re institutio, q̄ à ratione suscipit, debet à definitione proficisci, ut intelligat quid sit id, de quo disputatur. Est igitur sphaera (authore Theodosio libro de sphęris) solidum quoddam, una superficie cōtentum, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineae ductae ad circumferentiā sunt aequales. Porrò hic textus distribuit in quatuor partes. In prima diuidit circulos sphaerae trifariam, puta in parallelos, obliquos, & per polos ductos. In secunda prosequitur primam partem diuisionis, scilicet, de parallelis, ibi. Aequidistantes sunt. In tertia tractat de maioritate & paruitate circulorū parallelorum, ibi. Maximus autē ex quinq; &c. In quarta cōcludit de latitudine circulorū, ibi. Porrò hos circulos. De primo membro ternariae diuisiōis, puta, de circulis parallelis, determinat Proclus hic & in septē sequentibus capitibus. De secūdo membro, scilicet, de circulis obliquis, infra in ca. de Signifero, & ca. de Lacteo circulo. De tertio membro, scilicet, de circulis p polos ductis, infra De Coluris. Circulos parallelos tamē primum membrū triplicis diuisiōis Proclus secat in quinq;, ut patet in litera. Animaduertendū est in nostro proposito circulū non accipi geometricè, ut eū diffinit Euclid. pri. lib. elemētorū. Circulus, inquit, est figura plana, una quidē linea cōtenta, q̄ circūferentia noīatur, in cuius medio est punctus, à quo oēs lineę rectę ad circūferentiā

STOEFLERI INTERPRE. C Sphaera quid Theodo. *Circuli acceptio.* *Euclides.*

exeuntes, sibi inuicem sunt æquales. Sed accipitur pro linea circulari, quæ alias circumferentia, aut peripheria dicitur, quæ ducitur in corpore sphærico. Sic cœlestes circuli intelliguntur duci in superficie concaua aut conuexa ipsius corporis cœlestis. Et ergo cum in præsenti negotio circulum nominamus, accipimus pro linea circulari. Et linea hic nō accipitur pro longitudine tantum sine latitudine, sed nonnunquam admittit latitudinem. Vt est in Zodiaco & Lacteo, qui nō solum longi sunt sed etiam lati. Sed de his infra latius dicetur. Præterea diuersitas est inter circulos sphæræ cœlestis & materialis. Circuli enī in cœlesti sphæra imaginantur ueluti lineę, ut quinq; paralleli, aut ut superficies, ut Zodiacus & Lacteus circulus, Et hi non cōponunt sphæram cœli realiter & uere. Siquidē corpus ex non corpore integrari est impossibile. Et sumitur ex tertio De cœlo & mundo. In sphæra autē nostra materiali, sunt circuli materiales eandem integrantes & componentes, & per nostram, quæ manibus componitur, imaginatur & intelligi datur illa cœlestis. Author est Ioannes de Sacro Busco capitulo secundo. Rursus hi circuli ab authoribus diuersas sumūt nomenclaturas. Quos Marcus Mani. in pluribus locis uocat Fila, demptis tamē Zodiaco & Lacteo, ut lib. 1 capitu. 6 & 7. Et ab eodem uocantur Gyri, puta lib. 1 capitulo 6.7.8 & 9. E

Circulorum diuersitas & synonyma. — *Io. de Sa. Bu.* — *Mar. Mani.*

Cleomedes libro primo Meteor. quinq; parallelos uocat segmenta. Idem facit Plinius lib. sexto capitulo tricesimotertio. Alij circulos uocant Orbes, ut Cleomedes ubi supra, & Virgilius primo Georgicorum, cum inquit.

Cleomedes — *Plinius* — *Virgilius*

Iccirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus axem.
Quinq; tenent zonæ cœlum.

Alij uocant circulos, pręcipuē sphæræ materialis, armillas, ut Ptolemæus dictione quinta Almage. ca. 1 ubi docet cōpositionē cuiusdam instrumenti, quo obseruantur stellæ in longitudine & latitudine. Vbi sic habet. Cuius artificiū est: accipies duas armillas mensuratę magnitudinis, sapienter & bene rasas &c.

Ptole.

Proclus noster uocat quinq; circulos parallelos, siue æquedistantes. Pro quibus contuendum. Idem accidere lineis & circulis. Lineis enim accidit, quod quædam sunt parallelæ siue æquedistantes, quas Euclides in primo sic diffinit. Aequedistātes lineæ sunt, quæ in eadem superficie collocatę, atq; in alterutrā partem protractæ, nō conueniunt, etiam si in infinitum protrahantur. Contra sunt nonparallelæ siue inæquedistantes lineæ sunt, quæ in eadē superficie collocatæ & in alterutram partem protractę, nonnunquam cōueniunt. Idem sentiendū est de circulis parallelis, qui quoquo uersus ex omni parte ęque distant. F Duo sane circuli cuiusdam sphęræ, ad inuicem comparati, ita descripti, quod non coëunt uel cōueniunt, sed secundū omnem partem eorum ęqualem ubiq; seruant distantiam dicuntur paralleli. παραλλήλω enim gręce, latine significat cōparo. Inde παράλληλος gręce, id est, inuicem comparatus, uel mutuus, aut respectiuus. Est enim circulus ad alterū comparatus per ęquedistantiam. Hi autem circuli paralleli, latine uocantur ęquedistantes. Et sunt numero quinq;, ut patet in litera. Proclo nostro in his accedunt plures alij, puta Hyginius libro primo, capitulo de polo. In finitiōe (inquit) mundi circuli parallelæ quinq;, in quibus tota ratio sphæræ consistit, præter eum qui Zodiacus appellatur, qui non ut cęteri circuli certa dimensione finitur, & inclinatior alijs uidetur, λοξός a Grecis est dictus. Et deinde de unoquoq; determinat. Et Marcus Manilius libro primo ca. sexto, his uersibus ad propositum facientibus, alijs multis omissis, sic.

Parallelis Lineis q; eadem accidunt. — *Euclides* — *Higinius* — *Mar. Mani.*

Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton. Deinde.
Alter ad extremi decurrens sydera Cancri,
Tertius in media mundi regione locatus.

D Ingenti sphæra totum percingit olympum. &c.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designans fulgentis lumina solis. &c.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos.
Et de his Ioannes de Sacrobusto capitulo secūdo § Aequinoctialis. Vbi sic habet. Quòd ęquinoctialis cū quatuor circulis minoribus, dicunt̃ quinq; paralleli, quasi æquidistantes &c. Et in Cōmentarijs Siciliensibus Cęsari Germanico additis, ubi scribitur. Cœlum circulis quinq; distinguitur. Lege, cōmentariū pulchrum est. Et Rufus Festus, capitulo de circulis. Circulus igitur primus, iuxta Procli numerationem, est septentrionalis. Is ab alijs dicitur arcticus, Borealis, aut Aquilonius. Hic contuendū est. Quod aliter Latini, aliter Gręci describunt circulos arcticum & antarcticum. Hos Latini pingunt iuxta maximā solis declinationem. Puta tempore Ptole: uiginti quatuor fere graduum, minus nouem quasi minutis. Nostra tempestate, uiginti triū graduum triginta penè minutorum. Numerant enim à polis mundi, solis (ut dixi) maximam declinationem, & puncto facto, immittunt in polum unum circini pedem reliquo in
E punctum emisso: & iuxta hanc extensionem circini, formant ipsi Arcticos circulos. Et hi secundum Latinos in omni regione sunt eiusdem quantitatis, sine omni uariatione. Secus faciunt Græci, qui formant hos iuxta altitudinem poli regionis. Quo fit, quòd hi sunt uarij, secundum uarias poli altitudines in diuersis mūdi plagis. Si enim poli altitudo est parua, erunt & circuli parui, si magna, magni. Ponunt enim unum pedem circini in polos & alium expandunt in colurum diuisum usq; in poli altitudinem. Et iuxta hanc, formant ipsi circulos septentrionalem, scilicet, & antarcticum. Et hi circuli semper attingunt horizontem in puncto. Iuxta enim stellas, pro situ Græcanicæ habitationis, nunquam orientibus & occidentibus, fabricant ipsi huiusmodi circulos. Et ut huius septentrionalis circuli diffinitio neminem lateat, Author quinq; cōditionibus illū ipsum manifestum facit. Quarū prima est. Quòd is est, qui omniū, quos perpetuo cernimus, plane maximus est. Mirum satis, hunc circulū alij uocant minorem, eo q; sphæram non secat in duas partes æquales, ut facit æquinoctialis. Est enī simile de circulis sphæræ cū lineis rectis ductis ad peripherias circuli: ubi diameter est oīm longissima. Quia circuli peripheriā & totū circulū in duas ęquas partit̃ partes: Quia per centrū ducitur: Cæteræ omnes, non per centrū euectæ,
F minores sunt diametro, & minores portiōes aut arcus de peripheria resecāt. Sic est in sphera, q; circulus ab utroq; polo æque distans ipsam in duas æquales partes dispescit, secus faciunt cæteri omnes. Quare fit, q; circulus uicinus polo, inter minores digne cōputatur. Quomodo igitur Proclus hunc circulū uocat maximū? Dissolutio. Inter omnes circulos sphæræ in septem climatibus aquilonijs, nullus est, iuxta sphærā Græcanicā, qui nobis totus appareat pro uno momento, q; is circulus septentrionalis: Nō æquinoctialis, cuius medietas semper est supra horizontē, & altera medietas sub horizonte. Igit̃: Neq; tropicus Cancri, cuius in nostris climatibus maior pars est supra terrā, id est, horizontē, minor infra: Vt in subditis manifestabitur: Neq; tropicus Capricorni, cuius minor pars nobis est supra horizontē, maior infra: Non est igit̃ Procli sententia, q; circulus septentrionalis sit omniū maximus, sed est omniū maximus, quos perpetuò cernimus: id est, quos pro eodem instante uidere possumus. Si enī maior eo circa polū describeretur, eius aliqua portio subiret horizontē. Quare nō perpetuò cerneretur. Secunda conditio est. Quòd horizonta in solo puncto cōtingit. Is sane Græcis mos est, ut supra cō memoraui, q; hūc circulū pingunt iuxta poli latitudinē. Verificata enī sphæra, iuxta altitudinē poli Græciæ, puta,

Io. de Sa. bu.

Cōmentariā Siciliensia.

Rufus Festus.

Arcticos aliter latini, aliter Græci describunt.

Circuli septentrionalis quinq; conditiones.

Qua ratione septentrionalē Proclus maximum, alij uero minimum circulum semper extantē dicāt

in 36.37.38.gradus,sphæra firmata,si stylũ horizonti ad meridianũ septentrio- D
nalem aptaueris,rotata sphæra,in coluris circulũ pinges aut designabis,qui ho
rizontem contingit , & non secat.Is est circulus septentrionalis ipsis Græcis.

Tertia cõditio. Quòd sit totus supra terrã,id est,horizontẽ interceptus,id est,

Euclides

ꝙ ipse & horizon habeãt se ut circuli cõtingentiæ. De quibus plura apud Eu-
clid.in 3. Quarta cõditio. Quòd in hoc quęcunq; claudunt astra nec ortũ nec
occasum norunt,sed circa polũ uerti tota nocte cernuntur. Præcipua Græcorũ
intẽtio est,ut sciant per eorũ circulum septentrionalẽ, quæ astra aut sydera sint

Hyginus

perpetuę apparitionis. Quod Hyginus his uerbis ferme indicare uoluit , cũ ait.
Circulus arcticus appellatur, ꝙ intra eum arcturi simulachra,ut inclusa perspi-
untur. Quæ signa à nostris ursarũ specie ficta , septentriones appellantur. No-

Septentrionalis circuli sydera.

stra tempestate huic circulo (sphæra iustificata ad latitudinem Græciæ 48. gra-
duũ,uel circiter) hęc sydera & astra includuntur. Tota Vrsa minor. Totus Dra-
co. Cepheus integer. Cassiopeia,dempto capite. Dextrũ brachium Persei. Stel-
la capitis Aurigæ. Vrsæ maioris stellę,capitis,colli,pectoris , genu dextri, dor-
si & caudæ . Bootis manus sinistra . Stella extrema in dextra ala cygni . Verum
quondã tempore Procli res aliter se habuit:quod accidit propter motus octauæ
sphæræ uariationem. Lege si placet, Hyginum lib.4.§. Sed quoniã. In quin- E
ta cõditione (in uerbo. Porrò is circulus,in nostro tractu,à priore maioris Vrsæ
pede describitur) Proclus indicat,quo pacto is circulus in sphęra describi debe-
at. Et aperit id per stellã existentem in priore pede Vrsæ maioris. Hæc enĩ stel-
la in Græcia tangit horizontem, quæ solis,circumuoluta,describit circulũ:qui
Græcis est loco Circuli septentrionalis. Aduertendũ hic, quòd tempore Pro
cli,& ante Ptolemæũ,paucæ fuere stellæ cognitæ secundũ iustas earum longi-

Ptolemæus 1022. stellas explorauit.

tudines & latitudines. Quod satis docet Ptole.dictiõe.7. Almagesti. Vbi loquit̃
de Abrach, Arsatili & Timocaride: Ptolemæus aũt,ut eadẽ dictiõe,& sequenti
palàm est , uerificauit in Alexandria 1022. stellas. Et numerauit in vrsa maiori 27.
stellas. Quarũ duæ sunt in extremitate pedis sinistri præcedentis. Quarum pri-
ma tempore Ptolemæi fuit in Cancro 6.gradu & 30.minuto:& eius latitudo se-
ptentrionalis 29. gradu.20.minuto. Secunda meridionalior in Cancro 5. gradu
20 minuto. Eius latitudo 28.gradu:30.minutorũ: Hæc prima tempore Ptolemæi
& Procli tetigit horizontẽ,uerificata sphæra ad latitudinem 38.uel circiter gra-
duũ. Quod uidentes græci pinxerunt circulũ septentrionalẽ secundũ eandem.
Nostro autẽ tempore res aliter se habet. Quia prima stella pedis hodie est in 26. F
gradu Cancri. Et 2. in 25. gradu eiusdem. Quare iustificata sphæra ad latitudinẽ
41. graduũ,ut est in Macedonia , hæc prima stella residet in horizonte . Officiũ
huius circuli est,ꝙ omnes stellæ interceptæ ipsis nunq; oriuntur nec occidunt:

Solstitialis septentrionalis & huius synonyma.

Extra quẽ oẽs & ortum & occasum patiunt̃. Secundus circulus est Solstitia-
lis septentrionalis. Is etiã est de circulis minoribus sphæræ;ob id,ꝙ in superficie
sphęrę descriptus,in duo inęqualia ipsam diuidit. Qui appellat̃ circulus Solsti
tij æstiui uel æstiualis, Tropicus septẽtrionalis, Tropicus æstiuus uel æstiualis,
Tropicus Cancri. Circulus uersilis Cancri, θερινὸς τροπικὸς. Est sane circulus mi-
nor,quẽ sol in principio Cancri existens, motu primi mobilis describit. Scito
τροπὴ Græce,Latine conuersio,mutatio,uersio est. Sol enim ultra hunc circulũ
nõ transit, sed statim reuerti incipit: Inde τροπικὸς est appellatus, quasi cõuersi-
uus. θερμαίνω Græcũ uerbum,id est,calefacio,cõburo. θέρμα,id est æstas: θερινὸς,id
est,æstiuus. Hyginus lib.1. θερινὸς τροπικὸς uocatur ideo,ꝙ sol cũ ad eum circulũ

Hyginus.

peruenit æstatẽ efficit eis,qui in aquilonis finibus sunt. Hyemẽ aũt eis , quos Au-
stri flatibus oppositos ante diximus. Præterea ꝙ ultra eũ circulũ sol non transit
sed statim reuerti, τροπικὸς est appellatus. Idem lib.4. Igit̃ æstiuũ circulum unũ
de quatuor esse dicemus. Qui θερινὸς τροπικὸς uocatur, Quo circulo æstatẽ con-
fici de-

A ficidemonstrauimus. Et ibidē absoluit pulchram de tropicorū nominibus quęstiunculam, quam lege. Ex his textus Procli satis manifestus erit. Nam cum dicit. Solstitialis circulus is est, qui omnium, qui à sole describuntur, maximè septentrionalis habetur. Bene dicit: Quia ultimus est, quē sol, uersus septentrionem gradiens, describit: ultra quem, ut supra Hyginus affirmauit, nō transit. Et inde dictus est Solstitialis, quasi solis statio. Non quòd sol stet, cui continuus est motus, sed stat in eo, quòd ultra in septentrionem non progreditur, sed incipit redire uersus meridiem. Rectè ergo addit Proclus: In quem cū se sol receperit, æstiuam reciprocationem peragit. Cum enim sol ad primum punctum Cancri accedit: incipit reciprocare, id est, redire, aut reuerti uersus meridiem. Sicut idē sol à principio Arietis incipit ire in septentrionem, pedetentim indies ascendendo uersus nos, qui in septentrione cōstituti sumus, usq; in Cancri initium, deinde pedepressim indies descedit. Et hęc est solis reciprocatio, idest, **Das sie gibt ains vmb das ander / als vil sie vor herauf gestigen ist / als vil steigt sie ietzo widerhinab.** Ita sol dicitur τροπικὸς, id est, cōuersiuus, repetitiuus, **wendt sich widerumb.** Quare cum olim hæc solis reciprocatio cecidit in uicesimum quartū diem Iunij, Hoc est, in diem Ioannis Baptistæ, fuit Germanico sermone appellatus,

Hyginus. Solstitialis originatio.

Solis reciprocatio,

B **Sanct Johanns Soñwendin.** Subiungit Proclus. Longissimusq; totius anni dies breuissimaq; nox exit. Hoc usuuenit omnibus, qui in aquilonem sedes posuere, quòd cum sol initium Cancri adierit, ac ultimum uersus septentrionem circulum designauerit, mortales protensissima luce irradiet. De dierum augmento scribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi in sententia habet, Quòd augmentatio dieī à principio Arietis in tropicū usq; fiat sensim, & non aceruatim horarum mutatione: & hoc fit factum diuina quadam prouidentia. Authore Boœtio libro secundo Propo. 1. Omnis subita rerū mutatio, non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. Cognitio autem longissimi dieī haberi potest ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis item nostri Calendarij, & instrumentorum officio, puta, Astrolabij, Sphæræ materialis. &c. Hoc scitu dignum est, quòd omnes dies maximi æstiui crescunt & augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduū ordinē usq; in altitudinem nonaginta graduū. Quos omnes recensere longum esset. Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc

Soñwendin

Cleomedes

Dierū longissimorū exploratio.

Boœtius.

Dies æstiui

C formulam.

TABVLA QVANTITATIS LONGIORIS DIEI AESTIVI, cum adiectis regionibus, ducatibus & prouintijs, potissimùm Germaniæ, iuxra recentiores obseruationes.

Latitudo	Longitudo Dieī æstiui.		Regiones, ducatus, prouintiæ, præcipuè Germaniæ
Gra.	H	m	
46	15	34	Vallis Valesiæ, Tyrolis, Carinthia.
47	15	42	Heluetia siue Suitia, Marchia Stiriæ, Hungariæ pars.
48	15	52	Sungea, Algea, Hegea, superior Sueuia, Bauaria, Austria, Hungarię pars
49	16	0	Alsaria, Sueuia inferior, Riesa, Bohœmiæ & Morauiæ pars.
50	16	10	Ringeæ pars, Franconia, Bohœmia, Morauiæ & Poloniæ pars.
51	16	20	Iuliacum, Hassia, Turingiæ & Mysniæ pars, Slesia & Polo. pars.
52	16	30	vvestualia, Turingiæ pars, Marchia Brandeñ. antiqua & noua Polo. pars.
53	16	42	Phrylia. Saxonia, Brunsuiga, Poloniæ pars.
54	16	54	Meggelburgū, Pomerania, Prussiæ pars.

 D

Latitudo	Longitudo Diei aestiui.		Regiones, ducatus, prouinciae praecipuae Germaniae
Gra.	H	m	
55	17	8	Holsatia ducatus, Prussiae pars.
56	17	22	Datiae regni pars, Seelandia.
57	17	36	Datiae pars magna
58	17	52	Scania & Datia
59	18	12	Gotia meridionalis
60	18	32	Gotiae meridionalis pars. Orcades insulae
61	18	54	Thule insula. Noruegia regnum
62	19	20	Gotia occidentalis, quae & Suetia, regnum.
63	19	50	Gronelandia, quae & Engronelandia.
64	20	26	Vermelandia & Vintlandia, alias Ventelandia.
65	21	13	Pilappelandiae pars & Ventelandiae pars
66	22	19	Pilappelandia, Islandia
66|30	24	0	Islandiae pars. Quibus latitudo tot graduum & minutorum conceditur. Hi cũ sol principium Cancri adierit, habent diem unum artificialem uiginti quatuor horarum. Id nostra tempestate accidit undecima aut duodecima die Iunij, die Barnabae apostoli & sequente.

B

67 Hic Nordinboduch, sic uocant, vvildlapmanni, latinè Mare congelatum. Hic incipit dies uiginti quatuor horarũ, cum sol tenet decimũ octauum gradum & trigesimũ minutum Geminorũ. Et durat continuus in uiginti quatuor fere dies naturales, quousque sol peruenerit ad undecimũ gradum & trigesimum minutum Cancri. Nostro tempore à prima die Iunij, in uigesimum quartum eiusdem.

68 Hic initiatur dies uiginti quatuor horarum, quando sol decimum gradum Geminorum emensus fuerit. Et durabit deinceps unus dies ferme in quadraginta unum dies naturales. Desinetque sole uigesimum gradum Cancri possidente. Nostra tempestate à uigesimo tertio die Maij, usque in secundum Iulij.

69 Sub ea latitudine auspicatur dies uiginti quatuor horarũ, quando Sol quartum gradum Geminorum possederit. Et deinde erit dies unus continuus, in quinquaginta quinque quasi dies naturales: quousque sol uigesimũ sextũ gradũ Cancri permeauerit. Hoc est, à decimoseptimo die Maij in decimũ Iulij. F

70 Hic inchoat dies uiginti quatuor horarũ, cum sol uigesimũ nonum gradum Tauri propemodum cõpleuerit. Durabitque dies unus in sexaginta quatuor dies, usque sol primum gradum Leonis pertransierit. Hoc est, à duodecimo die Maij in decimum quintum diem Iulij.

71 Sub hac latitudine initium sumit dies uiginti quatuor horarum, quando sol uigesimum quartum gradũ Tauri & quadragesimũ quartum fere minutum emensus fuerit. Et continuabitur dies unus in septuaginta quatuor penè dies naturales. Ita quòd interea sol nunquam occidet, quousque in quintum gradum & decimumsextum minutum Leonis peruenerit. Nostro tempore à septimo die Maij, in decimum nonum Iulij.

72 Hic illucet dies uiginti quatuor horarum, cum sol uigesimum gradum & quadragesimum nonum minutũ Tauri reliquerit, Et aderit dies continuus octoginta

A octoginta duorum dierum: finietur sole nonum gradum & undecimum minutũ Leonis deferente. Hoc est, à tertio die Maij in uigesimum tertiũ Iulij.

73 Hic incipit dies .24. horarum, quando sol 17 gradum Tauri transierit. Continuabitur dies in .90. fere dies naturales, usque sol .13. Leonis percurrerit. Hoc est, à .29. die Aprilis in .27. Iulij.

Posset hæc formula extendi ad sequentes latitudines polares: sed hæ sufficiunt nouitijs pro exemplis.

Ex his sequitur, q ubi latitudo est .90. graduum, medietas anni est unus dies artificialis, & reliqua una nox. Quia ibidem horizon constituitur æqualis. Et quia idem secat zodiacum in duas æquas partes, quarum una, puta, à principio Arietis in finem uirginis, est semper supra horizontem. Cõsequens est, cum sol eò peruenerit continuum reddere diem. Reliqua à principio Libræ in exitum Pisciũ est semper sub horizonte: Quare sole ea signa permeante cõtinua nox. De huiusmodi augmento maximi diei ęstiui, iuxta alias & alias latitudines polares, loquitur etiã Plinius lib. 2. naturalis historiæ cap. 75. Sic (inquit) fit, ut uario lucis incremento, in Meroë longissimus dies .12. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ uero .14. horas. In Italia .15. In Bri- Dies per dimidium annũ. Plinius

B tannia .17. Vbi æstate lucidę noctes haud dubie repromittunt, id quod cogit ratio credi. &c. Secundo loco de nostro circulo Solstitiali septentrionali aduertendũ est. Quòd is numeratur inter parallelos nobiliores, per climatũ media uergentes, ipsisq; noĩa imponentes. Transit enim hic noster parallelus per medium secundi climatis. Quod Martianus Felix Capella. Ioan. de Sacrobusto, & alij uocant διασυήνης, id est, per Syenen, & qui sub eo habitant, habent diem longitudinis .13. horarum & dimidiæ. Et eleuatur polus .23. gradibus & .50. minutis secundum uetustos. De quo loquitur Ptolemæus Claud. lib. 1. cap. 23. sic. Sextum (qui sub æstiuo tropico est) una horarum & semis differre, distantem gradibus uiginti & tribus, & semis ac tertia. De eo plura apud Ptolemæũ Phelusinum, dictione secunda Almage. cap. 6. §. De septima: Quem lege. Sunt autem huius paralleli quatuor cõditiones aut proprietates. Quarũ prima: Quòd solũ semel in anno sol est in Zenith capitis habitantiũ. Sed repente quęrit quis. Qui sunt habitantes sub hoc parallelo, uel quę loca huic subdunt? Respondeo plura sunt huiusmodi loca. Puta, Syene ciuitas Aegypti. De qua infra plura dicentur. De qua Ptolemæus lib. 4. cap. 5. Tabu. 3. Africæ. Berenice etiam Aegy- Martia. Cap. Io. de Sa. bu. Ptolemæus. Ptolemæus. Solstitialis arctici indigenę.

C pti ciuitas. De qua Ptole. ubi supra, & ibidem insula Elephantina. Et in Arabia Felici solis promon. Carada ciuitas. Dæmonũ insula. De quibus Ptole. lib. 6, cap. 8. Tabu. 6. Asię. Et si magnã turbam colligere uolueris cõsule. 3. & 4. Tabu. Africæ. 6. 7. 10. 11. Asiæ. In his enĩ omnibus inuenies nostrum parallelũ Tropicũ Cancri, ubi obtutu singula subiecta loca diffinies. De hac prima cõditione Ptole. Phe. ubi supra, sic scribit. Ipsa, scilicet, linea septima æquidistans, est prima linea ęquidistantium, in quibus umbra meridiei declinat ad partem unã. Neq; unquam erit declinatio umbrę gnomonum eis, qui sunt sub ea ad partem meridiei. Verum sol obumbrat supra summitatem eorum capitum in tropico ęstiuo tantum. Et non habebunt tunc gnomones in medietatibus umbram. Eo quòd spatium huius lineæ ab æquatione diei est, sicut tropici æstiualis ab eo, in reliquis uero lineis erit declinatio umbræ gnomonis, in medietatibus diei semper ad partem septentrionis. Hæc Ptole. Astipulatur huic conditioni Lucanus lib. 2. Vbi Pompeius narrat sua bella & trophæos, quos habuit per Libyam, Europam & Asiam, inquiens. Ptole. Phelu. Lucanus.

Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis

Aegypto,atque umbras nusquam flectente Syene. D
Occasus mea iura timet.

Macrobius. Syenes nulla umbra. Macrobius de Som. Scipi. lib.2. Ciuitas autem Syene, quæ prouinciæ Thebaidos, post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso æstiuo tropico cõstituta est. Et eo die quo sol certam partem ingreditur Cancri, hora diei sexta (quoniam sol tunc inuenitur super uerticem ciuitatis) nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stylus hemisphærij monstrantis horas, quem γνώμωνα uocant, tunc de se potest umbram creare. Hæc Macrobius. Plinius. Accedit Plinius lib.2.capi.75. Simili modo tradunt in Syene oppido, quod supra Alexandriam est quinque milibus stadiorum, Solstitij die medio, Strabo. nullam umbram iaci, puteumque, eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, solem illi loco supra uerticem esse. Ad idem Strabo sæpius, præcipue tamen libro.17. sic habet: In Syene puteus quidam est, qui æstiuũ indicat Solstitium. Quoniam hæc loca circulo Tropico sunt subiecta, & in meridie umbilicos faciunt sine umbra &c. Vide & sequentia. Et Ptolemæus Ptolemæ. lib.4.capi.5 tabu.3. Africæ, recensens oppida, ad Thebarum nomum & metropolim transeuntia, numerat Diopolim, Tuphium, Chubisum. &c. Postea Syenen Cleomedes. habentem in longitudine gradus.62. minuta nulla: in latitudine, gradus 23. minuta 50. Et demum uenit Cleomedes primo Meteor. in Capi. Eratosthenis sententia de terræ magnitudine. Ait ergo hoc modo. Syene sub æstiuo tropico posita est circulo: Cum ergo sol fuerit in Cancro, Solstitiumque faciet æstiuum, & mediũ cœlum ad libellam obtinuerit, ab umbra immunes sint necesse est horologiorum gnomones, sole ad unguem posito ad perpendiculum. Hoc Virgilius. est ænigma, quod Damætas obijcit Menalcæ. Virgilius in Buc. Ecloga tertia. E

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tris pateant cœli spatium non amplius ulnas.

Solutio fit per puteum prædictum. Hactenus de Syene, eius situ sub tropico Cancri, & umbra eius uera meridiana certo tempore anni. Sed cum in umbras incidimus, de eis paucula dicere libuit. Omnium opticorum, id est, perspectiuorum approbata est sententia. Corpus opacum obiectum luminoso, umbram proijcere directe ad partem oppositam luminoso. Ita quòd inter luminosum & umbram precise in medio est opacum corpus. Quum igitur umbram nomino, tria intelligo, scilicet, lumen aut radium illuminantem, corpus, quod umbram Lux. efficit, & tractũ, in quem umbra deijcitur. Scito, quòd inter se distant lux & lumen. Lux enim, est qualitas in corpore lucido, nata mouere uisum in suo F esse, non dependens ab aliquo extrinseco. Est autem lux in sole, tanquam per se lucido, in alijs autem participatiue, & omnium uisibilium hypostasis est. Est Plinius sane sol mundi oculus, & fons lucis. Plinius lib.2.cap.6. Hic, scilicet sol, lucem Lumen. rebus ministrat, auferetque tenebras. Hic suũ lumen cæteris quoque syderibus fœ-Primarium. nerat. &c. Lumen autem est lucis imago, uel primaria est deriuatio, quod à luce manat. Id est, radius, candor, splendor lucis. Et est duplex, Primarium, prin-Secundarium. cipale, siue directũ: quod immediate à luminoso procedit. Et illud semper porrigitur in directum: nisi diuersitate medij incuruetur. Lumen secundarium est, quod à latere extra radiorum incidentiam in omnem partem se diffundit. Est Vmbra. autem umbra, authore Ioan. Pisano, propositione 25. Lumen diminutũ. Opa-Io.Pisa. cum impedit transitum luminis directum & principalem, non tamen Secunda-Vmbra. rium: quia circumferentialiter se diffundit. In hoc enim differt Vmbra à tene-Tenebræ. bris: Quia Vmbra, est lumen diminutum, scilicet, ubi est priuatio luminis primarij & diminutio Secundarij. Tenebræ uero sunt (si alicubi sunt) ubi nihil est de lumine. Dubitant perspectiui, An in hoc mundo sint dabiles tenebræ?

Radius

A Radius lucis geminus eſt. Vnus perpendicularis ſiue directus: Ex cuius incidentia ſuper ſuperficiem, ex utraq; parte relinquuntur anguli recti & æquales. Obliquus eſt per oppoſitum. Corpora cœleſtia, umbræ rationem habentia, ſunt dumtaxat tria. Sol, Luna & Venus. Reliqua aſtra omnia & ſi lumen immittant in corpora opaca, nulla umbra è regione cauſatur, ob luminis debilitatem. Ad Solares uenio umbras. Cleomedes. 1. Meteo. capi. de totius terræ habitatione, in ſententia habet. Quòd totam terram habitantes, aut ſunt Periſcij, aut heteroſcij, aut amphiſcij. περίσκιοι quidem, id eſt, umbra circundati: ut ſunt hi, quorũ altitudo poli maior eſt. 66. gradibus & 30. minutis. Circulari igitur in huiuſmodi habitationibus umbræ circumſcribentes, periſcios ipſos efficiunt fere (ut molæ habent) reuoluto firmamento. ἑτερόσκιοι, in alteram tantũ partem mittũt umbram. Intelligo tempore meridiei. Aut in auſtrum tantũ proijcitur: Et ſunt hi, qui habitant zonam temperatã ad auſtrum: Aut in ſeptentrionem tantum: Vt nos, qui habitamus zonam temperatam ſeptentrionariam. ἕτερος, id eſt, alter. ἀμφίσκιοι, hoc eſt dubias & ambiguas habentes umbras: Vt ſunt ſub æquinoctiali habitantes. Hi cũ ſol in ſeptentrionẽ uergit, habent umbras meri-

Radius perpẽdicularis & obliquus.

Quę nam Corpora cœleſtia umbram faciant?

Periſcij.

Heteroſcij.

Amphiſcij.

B dianas in meridiem: in auſtrũ uero tranſiens, in ſeptentrionem umbras iaciũt. Vmbras alij iuxta quatuor terræ plagas dinſtinguunt. Quædam orientalis. Quę corpora reddunt ſole oriente: Et in occaſum cadit. Et cũ ſol ſit occiduus, aut uicinus horizontis lateri occidentali, iacitur umbra in ortũ. Hæ cõmunes ſunt omnibus, quibus ſol oritur occiditq;. Sed cadit hic diuerſitas hæc: Quòd qui extra tropicos habitant, ut hi, qui temperatas habitant zonas, eas ſemper obliquo tractu ſiue tranſuerſo à parallelo orientis aut occidentis ſolis habent. Vt gratia exempli. Sole nobis exoriente in principio Cancri, corpus obiectũ proijcit umbram uerſus occaſum ſolis brumalem caprizantem. Item ſole nobis exiſtente in Capricorno, proijcitur umbra in occaſum ſolis æſtiuũ. Simile eſt iudicium de occaſu ſolis. Exceptis æquinoctij diebus. Qui ex una recta linea ortus occaſusq; cernuntur. Magnum argumentum, quòd terra in medio ſita, habet ſe ut punctum, collatą ad hos maximos orbes, quos ſol tunc deſcribit. Qui autem intra tropicos ſunt ſiti, eo die, quo ſol per zenith eorum tranſit, umbram matutinam habent rectam in occaſum ſolis, eiuſdem parallelo proiectam Sicut pomeridiana rectam in ortum ad horizontis punctum, ſuper quo ſol oriebatur, extenditur.

Vt Macro. li. 1. Io. de Sa. bu.

Quatuor umbræ plagales.

Terræ & cœleſtium corporum collatio.

C Medio autem die, quia ſol meridiem tenet, nobis aquilonijs in ſeptentrionem umbra depellitur: Auſtrinis uero in meridiem. Intellige de his, qui temperatas habitant zonas, aut qui ſunt extra tropicos cõſtituti. Sed quum in uniuerſum loquor, dico, umbras, ſole in medio cœli poſito, uel in meridiem uel ſeptentrionem cadere à corporibus, quæ eas reddunt. Et ſunt in multiplici differentia: Non ſeorſum quidem, ſed magno horum reſpectu corporum: Quæ ſol, dum per ſigna graditur, uario radiorũ illapſu intuetur. Quod ſupra ex Cleomede manifeſtatum eſt. Nec id tacendum eſt. Quòd incidentia radii perpendicularis in corpus, à nõnullis inter umbræ ſpecies numeratur. Et id facit Cleomedes libro, de cœleſtibus ordinibus. vmbrã appellans per κάθετον hoc eſt, perpendiculum. Quod umbræ genus habent hi (ut infra dicetur) qui ſub tropicis habitant. Quum ſemel in anno utrimque Sol in tropicis circumuoluitur. Sed quòd alii, qui tantũ quatuor numerant umbras, hanc prętereunt, fit ex eo: Quòd ſolum loquuntur de umbris plagarum, id eſt, extenſis uerſus quatuor plagas. Vmbra autem perpendicularis non eſt ad aliquam plagarum. Quum propriè non dicatur umbra extenſa, ſed recta. Hanc umbram uidetur etiam affirmare Luca. 9. Phar.

Vmbra perpendicularis.

Vmbra plagalis.

Hic quoq; nil obſtat. &c.

Lucanus.

Vide infra. Volunt alij, quòd hæc nulla sit umbra. D
Quibus tamen ego aduersor. Vltra enim omnes umbras supra expositas, dabilis est umbra perpendicularis. Vt si Aquila sursum eleuata, directè supponeretur soli existenti in principio Cancri, tẽpore meridiano, utiq; daret umbrã &c. De formis umbrarum, scribunt Cleome.2. capi. de magnitudine terræ. Plinius Secundus lib.2.cap.11. de syderum magnitudine. Et Ioan. Pisanus lib.1. perspectiuæ propositione.23. & 24. Et loquũtur hi præcipuè de umbris causatis à corporibus opacis sphæricis. Vt est terra. Sunt igitur umbrarum formæ triplices.

Vmbrarum formæ triplices.

Prima umbra uocatur Cylindroides. Secunda Calathoides. Tertia Conoides.

Cylindroides.

Has paucis uerbis indicat Ioan. Pisa. lib.1. ca.24. Vmbrosum (inquiens) sphæricum, luminoso existente maiore, umbram projicit pyramidalem: æquale columnarem: Maius curtam & euersam Pyramidem infinitã. Cylindroides umbra, id est, columnaris, uel teres, hoc est, columnæ effigiem habens, taliter fit, quando umbrosum & luminosum sunt æqualia. Radij enim ab extremis luminosi incidentes, in extrema umbrosi exeunt, ut æquidistantes. Quare nunquam concurrunt, si etiam in infinitum producerentur. Et per cõsequens umbra columnæ figuram habet, vt in hac figura. E

Calathoides.

Calathoides autem euenit, quando umbrosum maius est luminoso: Eritq; pyramis curta & euersa infinita, secundum longitudinem. vide hanc figuram.

F

Conoides.

Conoides uero, ubi umbrosum minus est luminoso, vt terra respectu solis. In eo casu umbrosum sphæricũ minus, illuminatur à luminoso ultra dimidiũ. Per propositionem. 22. libri primi Perspectiuæ: Inde fit, quòd radij exeuntes ab extremis partibus luminosi, in contactu extremitatũ corporis opaci minoris, minus distant, quàm in luminoso: constituentes lineas non æquidistantes. Igitur tandem concurrunt. Sed quia umbra formatur secundum has lineas concurrentes, consequens est umbram esse conoidalem, pyramidalem, aut ad modum metæ, aut turbinis uersi. Ecce schema.

Perspecti.

Hine

A

Hinc facile intelliges Plinium ubi supra. Cuius hæc sunt uerba. Namq; quū sint tres umbrarum figuræ, constetq;, si par lumini sit materia, quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem. Si uero maior materia quàm lumen, turbinis recti: ut sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo. Si minor materia quàm lux, metę existere effigiem, in cacuminis fine deficientem. Hæc Plinius. Redeo ad conditiones nostri paralleli solstitij septentrionalis. Et est secunda. Quòd sub eo habitantes, habent duo solstitia. Vnum, quando sol accedit ad principium Cancri. Et est eis altum solstitium, propter accessum ad zenith capitis eorū. Secundum est imum, in Capricorni initio, propter solis recessum. Tertia conditio. Quod habent unam æstatem & unam hyemem. Et hęc fere sequitur ex secūda. Et de hac in sequentibus dicetur. — Plinius.

B Quarta, quod habent plures umbras. De qua proprius exponetur canon. Propter nouitios enim, quorum gratia cōmentor, de umbris nonnullos canones hic adijcere decreui. Primus igitur omnium est. Quorumcunq; zenith extra Tropicum Cancri in septentrionem uergit, illi tres habent umbras. Vnam sole exoriente, in occasum porrectā: Secundam sole occidente, in ortum iactā. Tertiam, nōn nisi unam habent meridiani solis umbram, per radios primarios causatam, in septentrionem uersam. Hæc autem umbra meridiana in uniuersum, id est, in omni regione, respectu orientalis aut occidentalis, semper est breuior. In meridie sane, breuiores (ut dicitur & ueritas habet) umbrę esse solent. Plinius libro octauo ca. 33. De uentorum obseruatione in agrorum cultura, sic. Tunc erit hora sexta, cum minima umbra, contra medium fiat hominem. Ouidius libro tertio Metamorphoseos Fabula prima. — Canon primus de umbris. — Vmbra breuior quæ — Plinius. — Ouidius.

Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras.

Idem decimo quarto Metamor. Fabula prima.

Et maris & cœli medio cum plurimus orbe

Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.

Ipsa autē umbra, ad sui uariationem comparata, nobis septentrionalibus, nunquam breuior est, quàm cum sol est in puncto maximę declinatiōis a b ipso Aequatore: à quo quanto magis in austrum uersus abierit, tanto meridiana nostra & septentrionalis umbra fit protractior. Idq; experimento facile capies in gnomone, stylo, aut corpore ad perpendiculum erecto. Quòd in huiusmodi umbrarum obseruatione fieri debet. Hæc umbra nostræ est patrię, ac natalis nostri soli. De qua quidem patria, Plato ad Architam Tarentinum sic scripsit. Nullū nostrum sibi soli esse natū, sed ortus nostri partem sibi patriā uendicare. &c. Et Cassiodorus in Psal. 136. Sup flumina Baby. sedimus. Nimis dulcis est recordatio patriæ suæ, quæ in hostili terra probatur existere. Iccirco aliqua, haud aspernanda, hic adijcere decreui. Et primum. Quod sol nunquam accedit ad zenith capitis nostri. Est aūt zenith capitis, authore Linconiensi in sphæræ opusculo, extremitas lineæ rectę, exeuntis à centro terræ per caput hominis, usq; ad firmamentum. Secundo loco. Eleuatio capitis Arietis, aut Libræ, & ex consequutione circuli equinoctialis, pro nostris habitationibus aquilonijs, sic digno- — C — Vmbra septentrionalis maxime breuis. — Amor patrię. — Plato. — Cassiodorus. — Sol nunq̄ accedit ad zenith nostri capitis. — Linconiensis.

Tubingensiũ polus. ſcitur. Deme altitudinem Poli borealis tuæ habitationis à 90. gradibus, reſiduũ D
propoſitũ oſtendit. In exemplo. Tubingæ altitudo poli eſt 48. graduum & 40.
quaſi minutorũ, quibus à 90. gradibus ſubtractis, remanẽt 41. & 20. minuta: Ele
uatio capitis Arietis aut Libræ ſiue æquinoctialis in Tubinga. Huius utilitas eſt
Gnomon horologiorũ meridiei. propemodum innumera & alterius tractatus. Hic hæc adducere placuit. Gno-
mon, umbilicus, aut horarũ index in horarijs phœbeis in meridiem uergenti-
bus, iuxta æquinoctialis eleuationem erigendus eſt. Præterea tertio loco per
Maximus Solis ad nos acceſſus. eandẽ maximus ad nos ſolis aditus cognoſcitur, ſic. Eleuationi æquinoctialis
tuæ habitationis adde ſolis maximã declinationem, ſcilicet, 23. gradus & 30. mi-
nuta, & cernes maximã ſolis eleuationem, aut faſtigiũ tempore meridiei, & is
ex cõſequente maximus eiuſdẽ ad nos acceſſus. Verbi cauſa. Eleuatio æquino
ctialis Tubingæ (ut ſupra didicimus) eſt, 41. graduũ & 20. minutorũ, cui adijcio
23. gradus & 30. minu. & conflo. 64. gradus & 50. minuta, maximã ſolis altitudi-
Diſtantia ſolis à zenith capitis noſtri. nẽ tempore meridiano die 11. aut 12. Iunij. Vnde quarto loco, elicitur diſtantia
Solis à zenith capitis propoſitæ habitationis: Hac lege. Maxima ſolis eleuatio
dematur ab arcu 90. graduũ, & relictus arcus indicat diſtantiam zenith capitis
oblatæ habitatiõis, ad centrũ uſq; corporis ſolaris. Gratia exempli. Eleuationẽ
ſolis maximã ſupra inuentã, puta 64. graduũ 50. minutorum, demo ab arcu 90. B
graduũ, & relinquitur mihi arcus 25. graduum & 10. minutorum, diſtantia ſo-
lis à zenith Tubingenſium. Quòd ſi unicuiq; gradui dederis 15. miliaria, & 4.
minutis unum, conflabis terrenum iter, ab habitatione tua uſque in locum cen-
tro ſolis ſubiectũ. Sic arcus iam extractus, dabit tibi 377. $\frac{1}{2}$ miliaria Germanica
Maxima ſolis declinatio à zenith. cõmunnia. Ex his quinto loco, Maximus ſolis receſſus, elongatio aut decli-
natio à zenith capitis ſic reperitur. Duplicem ſolis declinationẽ maximam, hoc
eſt 47. gradus iunge diſtantiæ ſolis à zenith capitis tuæ habitationis, & habes
optatũ. In exemplo. Repeto diſtantiam ſolis à zenith capitum Tubingenſiũ,
ſcilicet 25. gradus & 10. minuta. Cui addo 47. gradus, & colligo 72. gradus 10. mi
nuta, maximũ ſolis receſſum. Faciunt miliaria Germanica cõmunia 1082. & $\frac{1}{2}$.

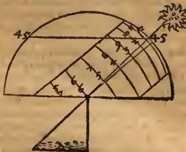

a c h Meridianus.
e centrum mundi.
a e h horizon.
b polus mundi.
b e axis mundi
c zenith capitis.
d tropicus Cancri
f e æquinoctialis. F
g tropicus cancri.
Subtrahe arcum a b ab a c
remanet b c, uel quod idem
eſt, c f ex c h remanet f h ele-
uatio æquinoctialis c b enim
& f h ſunt arcus æquales.
Arcui h f adde arcũ f d emer
get h d maxima ſolis altitu-
do in Cancro. Aufer arcum h d ex arcu h c, relinquetur c d diſtantia zenith capitis
à ſole in maxima ſua altitudine conſtituto. Arcũ c d iunge arcui d f g, exibit c g
maxima ſolis depreſſio a zenith noſtro e k gnomonis longitudo. k n umbræ longi-
tudo ſole in Capricorno. k m eadem longitudo ſole in Ariete uel Libra. k l umbra
ſtyli ſole in Cancro.

Sexto loco. In noſtris habitationibus, poſtq; ſol ſeptentrionaria ſigna ingreſ
ſus fuerit, ſuperaueritq; nonum fere Arietis gradũ, uſq; in 21. Virginis, eleuatur
ſol omni die bis ſupra horizontem 45. gradibus, ſemel ante meridiem, & ſemel
poſt meridiem, & pro eo inſtanti umbra recta rei, ſtantis orthogonaliter ſuper
ſuperficiem planam, menſurat rem ipſam. Quo autẽ tempore ante aut pome-
ridiano

A ridiano Sol in 45. gradus attollatur, per Astrolabium aut quadrantem horariũ cognitu facile est. Est enim regula. Quandocũq; altitudo solis est 45. graduũ præcise, umbra recta metitur rem ad perpendiculũ erectam. Quòd si solis altitudo 45. gradus excesserit, umbra recta minor est, ipsa re. Si uero altitudo solis minor fuerit 45. gradibus, recta umbra protractior est re ipsa. Quo fit, quòd in nostris climatibus (ubi altitudo poli est, 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. &c. graduum) Sole gradiente per signa meridiana, longiores esse umbras meridianas re erecta. Quia Sol nunquam eleuatur 45. gradibus. Sole autem transeunte per borelia signa (ubi altitudo poli est 48. graduũ & 40. minutorũ, ut exemplo utar) q̃nq; umbra meridiana maior est re, q̃nq; æqualis, quandoq; minor, Maior à principio Arietis in 8. eius gradũ, inclusiuè: & à 22. gradu virginis in finem usq;. Aequalis in 9. aut 10. pene gradu Arietis, & in 20. quasi & 21. gradu virginis. Minor ab 11. gradu Arietis, in 22. usq; virginis. Quòd si te harum rerũ copiosior delectat cognitio, consule secundæ partis nostræ elucidationis Astrolabij propositionem quartam, quintam, septimam & octauam.

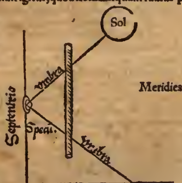
Vmbra quando corpus æquet superetue aut breuior.

B Sed hic in dubium uertitur: An omnis umbra meridiana eorũ, quorum zenith est extra tropicũ Cancri in septentrionem, itidem in septentrionem pellatur: Omnes (quos ego legerim) propositionem aut quæstionem affirmant. Et id manifeste docet Macrobius lib. 1. de somnio Scipionis, his uerbis (& loquitur de his, qui ponunt sedes in aquilonem). Nam in occasum (subintellige umbra rei) cadit oriente sole, & in ortum cũ fit occiduus. Medio autẽ die, quia sol meridiem tenet, in septentrionẽ umbra depellitur. In austrũ uero, circa nostram habitationem, impossibile est umbram cuiuslibet corporis cadere: Quia semper in aduersam soli partem umbra iactatur. Aduersus autem austro, apud nos, sol non esse poterit: Quum nunquam fines septentrionis attingat. Hactenus Macrob. Dissolutio. Supra diximus de duplici radio, scilicet, primario, principali, siue directo, & secundario. Accidit igitur, quòd nonnunquam radius primarius cadit super corpus opacum, tersum & politum, ut est uitrũ, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & erecta, tunc reflectunt & resiliunt radij, & faciunt apparentiam in parietibus, tabulatis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quòd opacũ expositũ radijs primariis meridiei tempore proiicit apud nos umbrã in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alii omnes sunt accipiendi. Opacum autem immissum in radios reflexos, aut secundarios, mittit umbram apud nos in meridiem, Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa-

C

Opacum corpo dare habere umbras meridianas potest.

cum, possit habere duas umbras Meridianas, unam in septentrionem, alteram in austrum: Responsio. Quod id accidere potest. Sit baculus erectus uersus solem meridianum, ex eius opposito erectum. Incidentesq; radij gemini, scilicet, directi primarij & reflexi: una pars baculi, immissa radijs primarijs aut directis, faciat umbram in septentrionem, alia uero pars eiusdem baculi in radios reflexos intrusa, umbram pellit in meridiem. Fac periculum, & certior eris. D

Vt proximũ schema habet.

Vmbrarũ canon secundus.

Secundus canon. Omnes hi, qui zenith sub tropico Cancri habent, tria habent umbrarum genera. Vnum orientale, secundum occidentale, & tertium meridianũ, in septentrionem à radijs solaribus primarijs missum. Verũ enimuero si incidentiam radij perpendicularem, inter umbrarum genera numeraueris, quatuor congregabis. Pro exemplo est Syene urbs, de qua & alijs supra abunde diximus. Libuit tamen annectere, pro exemplo, Lucani uersiculos. Is libro nono ait.

Lucanus.

Hic quoque nil obstat, Phœbo quum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor.
Tum breuis in medium radijs impellitur umbra.

Iupiter Ammonius.

Cato (qui fouit partes Pompeij) cum suo exercitu uenit ad Libyam arenosam. Vbi est templum Iouis Ammonis, ἄμμον enim Græci, arenam uocant. Libij sane, Arabes & Aegyptij colebant Iouem, sub forma ac figura arietis, & quotannis, Sole Ariete tenente, in plenilunio primi mensis, diem festum celebrarũt. In quo Ammonem deum suum nouam pellem uillosam, ex Ariete recenter detractam, induere solebant. Est etiam circa templum sylua, quasi pro miraculo, & fons solis mirus, die gelidus, noctu calidus. Vt testantur Herodotus & Plinius. Cuius meminit Ouidius decimo quinto Metamorpho. dicens. E

Ouidius.

Medio tua corniger Ammon
Vnde die gelida est, ortuq;, obituq; calescit.

Ptole.

Plinius.

Scito templum Ammonis & fontem non esse sub æquatore, neque sub tropico Cancri. Testis est Ptolemæus libro quarto, capitulo quinto, Tabula tertia Africæ, ubi ponit Ammonicam regionem habere uiginti octo gradus latitudinis & Ammonem ciuitatem sub consimili latitudine, ac solis fontem. Sunt igitur extra tropicum Cancri uersus septentrionem. Item Plinius libro quinto capitu. 5. Sic habet. Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio, illustratur Ammonis oraculo. Quod à Cyrenis abest, CCCC. M. passibus, fonte solis. &c. Plinio fere accedit Solinus, capitulo quadragesimo quarto. De Ammonis oraculo plura scripsit Strabo libro decimo septimo. vbi tres numerat Abases. Abydum iuxta Muridis lacum & iuxta Ammonis oraculum. Omnes igitur Ammonis templũ citra Cancrum locant, quod notius est, quàm ut referri debeat. Neque hoc templum, sub æquatore longius Cancro distante, positũ est. Quod tamen sequentia metra, scilicet. Deprensum est hunc esse locum. &c. indicant. De quibus infra, cum ad æquinoctialem perueniemus, sermonem habebimus. Videant igitur Sulpitius & Omnibonus, quorum aut præter ueritatem sunt interpretationes, aut Lucanus non aptè retulit. Quod uix crediderim. Dico poëtam, in loco alieno, eleganter & doctissimè de Aequatore disseruisse. De quibus omnibus infra dicemus. De gemma Ammonis cornu, aut Ammochryso, lege Plini. libro trigesimo septimo, capi. 10. F

Ammonis oraculum.

Solinus.

Strabo.

Sulpitius & Omnibonus notantur.

Ammochrysus gemma.

Vmbrarum Canon tertius

Ptole.

Canon tertius. Quorum zenith intra tropicum Cancri & æquatorem est hi sunt quadrumbres. Habentq; solem bis in anno uerticalem, quatuor solstitia, duo alta & duo ima, binas æstates & totidem hyemes. Materiã huius canonis absoluit Ptole. dictione. 2. Alma. 5. 6. Quorum primus incipit, Linea æqualis: Secundus, cuius longioris diei longitudo est 12. horæ & 4. horę. Et idem de eadẽ in Quadripartito tractatu secundo. capi.

A cap. 2. Huius canonis innumera sunt propemodum exempla ex tabulis Ptolemæi facile colligenda. Ex tertia Africæ, infra tropicum Cancri. Ex quarta Africæ, infra tropicum Cancri, usque in Aequalem. Ex 6. 9. & 10. infra tropicum Cancri. Et undecima, infra tropicum Cancri, in æquatorem usque. At demum 12. Asiæ, infra tropicum Cancri. Ex accessu enim solis ab æquatore in tropicum Cancri euntes, semel nullæ fiunt umbræ meridianæ: Et rursum cum hinc in æquatorem regreditur. Particularia exempla Felicis Arabiæ, sumpta ex comentarijs Ptolemæi libro 6. capi. 8. Badæo regia. Vide hic formulam.

Ptolemæus Aestates bine, hyemesque, ac solstitia quaterna annua = tim quibus fiunt

Oppida	Latitudo G	m	Sig & gradus ad quos cum sol peruenerit fit uerticalis. S	G	S	G
Badeo regia	20	15	♊	0	♌	0
Pudni, ciuitas	16	30	♉	15	♌	15
Muza, emporium	14	0	♉	7	♌	23
Ocelis, emporium	12	0	♉	1	♌	29
Mara metropolis	18	40	♉	22	♌	7
Menambis, &c.	16	30	♉	15	♌	15
Sabbatha, metropolis	16	30	♉	15	♌	15
Saphar, metropolis	14	30	♉	9	♌	21
Saba, regia	13	0	♉	4	♌	26
Arabia, empor.	11	30	♉	0	♍	0
Cana, emporium	11	30	♉	0	♍	0

Felicis Arabis oppida.

Officio tabulæ declinationis Solis cognoscitur, cum quibus signorum gradibus, Sol bis ad zenith sic habitantium, accedat, unde dies mensium horum accessuum fiunt noti. Hinc palam est, quod hi, per id tempus, quo Sol per Arietem usque in primum punctum uerticalem B ierit, umbram habent in septentrionem. Primoque puncto à Sole superato, usque in secundum punctum uerticalis umbra in meridiem pellitur. Et post transitum secundi puncti, rursus in septentrionem uergit. Et ita durat usque dum in primum punctum uerticalem sese receperit. Pro intellectu pleniori, citandus est Plini. Se. lib. 2. ca. 74. ubi ait. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit. Aduerte Troglodytæ. Græcis τρώγλη foramen, siue cauerna, aut specus uocatur. Hinc illis nomen. Plinius lib. quinto capitulo octauo. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus. Victus serpentium carnes: stridorque non uox, adeo sermonis commercio carent. Pompon. lib. primo. Troglodytæ nullarum opum domini, strident magis quàm loquuntur. Specus subeunt, aluunturque serpentibus. Solinus capi. quadragesimo quarto. Troglodytæ specus excauant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem Hexecontalithon uocant: Tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta C gemmarum colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Isti carnibus utuntur serpentum. Ignari sermonis, strident potius quàm loquuntur. Herodotus in Melpomene. Troglodytæ (inquit) Aethiopes, omnium quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertis & alijs id genus reptilibus, uescentes. Lingua nulli alteri simili utentes, sed uespertilionum more stridentes. Strabo lib. 1. loquitur de authore Homero. Nonnulla uero signis quibusdam occultius insinuauit, Africam & Aethiopiam & Sidonios & Erembos, quos Arabes Troglodytas, hoc est, cauernarum incolas iure dixeris, uerbis elocutus est. Idem. Multus etiam de Erembis factus est sermo: longe uerisimilius dixere, qui eos Arabes putant. Et post plura. Arabas & Erembos, Græcis ipsis fortasse hoc modo Arabas uocantibus. Simul & ad id uera uocabuli significatione, id est, etymologia adiuuante. Quia enim terram subeant, id est antra, multi Troglodytas quasi antricolas, quos suscipientes posteri, uulgò per nominis etymologiam apertius Troglodytas dixere. Hi ex Arabibus sunt, qui ad alteram sinus Arabici partem uergunt ad Aegyptum & Aethiopiam. Idem. De Erembis aut Troglodytis lib. decimo sexto in fine & decimo septimo. Sunt & alij Troglodyte in septen-

Plinij locus. Troglodytæ qui.

Plinius.

Pomponi.

Solinus.

Hexecontalithos gemma Troglodytarum unica.

Herodotus

Strabo.

Erembi Arabes Troglodytæ.

Gemini

Troglodytæ. trionem ad Caucasum montem. De quibus Strabo.lib.11. Qui propter frigora D habitant in cauernis, pane abundantes. De Troglodytica regione scribit Pto- Ptolemæus. lemæ.lib.4.cap.8.sic. Appellatur autem uniuersaliter totum littus, quod est iuxta Arabicum & Analitem, aut alioqui Aulitem sinum, regio Troglodytica, usq; ad montem Elephantem. Hoc est, à latitudine fere .5. aut 7. graduum usq; Plinius interpretatur. 30. uel circiter. Cerne tabulam.3.& 4. Africæ. Cum igitur Plinius dicit. In tota Troglodytice, intellige de ea, quæ est interiecta Tropico Cancri & æquatori. Nam Troglodytica extendit se ultra tropicum Cancri uersus septentrionem. Vt supra Ptolemæus asseruit. Itē Strabo iam supra in §. Hi ex Arabibus sunt. Aegyptus enim est supra Aethiopiam, & ultra maximam solis declinationem. Idem testatur Plinius lib.6.ca.29. Sequitur in Plinio. Vmbras bis quadragintaquinq; diebus in anno. &c. Ego sic interpretor, quadragintaquinq; diebus, hoc est, in nonaginta diebus, omnibus Troglodyticis, intra tropicū Cancri & æquatorem agentibus accidit, quòd habent aliquo tempore anni umbram uersam in septentrionem, & alio tempore in meridiem. Hæc interpretatio ueridica est, & Arsinoës uaria umbra. neminem fallit. Quam exemplis clariorem reddemus. Arsinoē ciuitas, de qua Plini.lib.5.cap.11.& libro.6.ca.29. Conditam sororis nomine à Ptole. Philadelpho. Et Ptole. de ea lib.4.ca.7. habens in latitudine.10.gradus.40. minuta. Per B tabulam declinationis addisco, posteaq; sol .28. gradū Arietis adierit, Arsinoitis uerticalem esse: & antequā hunc gradū accessit umbra meridiana in septentrionem abijt, in 28. ferme dies. Post transitū uerticis usq; in solstitium æstiuū, hoc est, in 62. dies, umbra impellitur in meridiem. Habes igitur umbrā uariatam, à septentrionali in meridianā, in 90. diebus. Sunt enim à principio Arietis, usq; in principiū Cancri. 90. gradus. Quos uulgus Solē perambulare putat in 90. diebus: dando singulis diebus singulos gradus. Ecce. Astronomica autē computatio, quæ ueritate innititur, numerat ab æquinoctio uerno, in solstitiū æstiuum 93. dies. 11. horas, & 9. minuta. Et ab eodem solstitio in æquinoctiū autumni. 93. Adulitón oppidū quod & Adulia. dies 13. horas & 33. minuta. Aliud exemplum. Adulitón, teste Plini.lib.6.cap.29. oppidum: hoc serui à dominis profugi condidere. Maximū emporium Troglo- Plinius. dytarum ac Aethiopū. A Ptole.lib.4.cap.7. Adulia appellatū. Habens in lati- Ptolemæus. tudine.11.gradus 40. minuta: officio tabulæ declinationis Solis. Accedit idem ad zenith capitis in Arietis principio. Vnde cōcluditur eos habere umbrā meridianā septentrionalem ab æquinoctio uerno, in 30. fere dies: post recessum à uertice, usq; in solstitium æstiuū, in 60. dies, umbram habere in meridiem. Ter- Ptolemaïs. tiū exemplum. Ptolemaïs urbs, à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum. Ob id Epitherias cognominata. teste Plini. Ptole. ubi supra. Ptolemaïs theron. Eius latitudo est 16. gradus .35. minuta. Cui sol fit uerticalis nostra tempestate 16. gradu Tauri. Vmbrā meridianam iactat in septentrionem, à principio Arietis usq; in hunc gradū, per 45. quasi dies, pòst in meridiem, usq; in Cancrū in 45. dies: Ecce 90. dies. De ea urbe, dixit etiā Plini. cap. præcedente, scilicet, 75 Alia Plinij interpretatio. iuxta hanc expositam formulā. Pro qua uide lib.6. capi. 29. Alij legunt hoc caput sic. Et in tota Troglodytice umbras bis (supple) esse nullas: semel ante solstitiū æstiuale, & semel post. Et hoc uerū est, & probatur, quemadmodū supra probauimus de Badæo urbe, Pudin, & cæteris. Et hi faciunt punctū post, bis. Et deinde legunt: & quadragintaquinq; diebus in anno Eratosthe. &c. hoc est, oppida Troglodyticæ sic se habent. Quod per 45. dies ante solstitiū, umbra meridiana uergit in meridiem, & post solstitiū lapsis 45. diebus, umbra flectitur in septentrionem. Et hoc est uerū particulariter, sed nō in uniuersum. Vt de Ptolemaïde. Cui sol primo fit uerticalis in sedecimo gradu Arietis, & post recessum à uertice, cadit umbra in meridiem quadragintaquinq; diebus computando,

usq;

A usque in exordium Cancri. Deinceps cũ Sol secundo peruenerit ad zenith, quod accidit in decimoquarto gradu Leonis, postea proijcitur umbra meridiana in septentrionẽ in 45. uel 46. dies, id est, usque in principiũ Libræ. Assimile ferme exemplũ sumitur, de Euangelo portu Troglodytarũ, Cuius latitudo est 17. graduũ. Sed non est hoc uniuersaliter (ut iamiam dixi) uerum, ut supra declaratum est in Arsinoë & Aduliton oppidis. Quare primæ expositioni adhæreo. Hac multi uiri doctissimi aduocant Lucanum in tertio sic canentem. Lucanus de Arabibus explicatur.

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Loquitur poëta de Arabia Felici. Cuius magna pars est intercepta æquatore & tropico Cancri. Quemadmodũ supra diximus & pluribus exemplis docuimus. Astipulatur poëtæ Solinus ca. 46. Vbi plura notatu digna de Arabia Felici scripsit. Inter cætera sic. Commercijs student, aliena nõ emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Vmbræ, quæ nobis dextræ sunt, illis sinistræ. Solinus. Accedit insuper Plinius lib. 6 cap. 22. Legatos, quorum princeps Rachia, qui è Taprobana, tempore principatus Claudij, ad Romanos uenerint Plinius.

B maxime miratos fuisse, quòd umbras in nostrum cœlum cadere animaduertissent, non in suũ, Solemque à læua oriri & in dextra occidere potius, quàm è diuerso. Expositores Lucani & Solini, umbræ (inquiunt) quę nobis faciebus ad occidentem conuersis dextrę sunt, Arabibus sunt sinistrę. Quę expositio uera est, & sensui poëtæ admodum consona. Quod Arabes Macedonica Pompeĩ castra petentes, ex orientali regione orientem uersus progrediebantur. Sunt qui hunc Lucani locum occultiorem quandam doctrinam continere arbitrantur. Asserunt enim ex sex mundi positionibus habitudinibusque, Orientem posteriorem, Occidentem uero anteriorem, sinistrã Meridiem, dextram Septentrionẽ esse. Sex mundi positiones. Id procul dubio sensit, Cleomedes Grẹcus author, primo lib. Mete. à principio. Cuius hęc fere sunt uerba. Mundus is (ait) quoniam corpus est, habet quippiã quod supra, quodque infra sit, reliquarumque positionũ habitudines. Cleomedes. Anteriora ipsius esse dicunt, quæ sunt ad mundi occasum, quòd is ad occasum impulsum habeat. Posteriora uero ea esse, quæ ad ortum sunt. Etenim ad anteriora procedit. Eius aũt dextra ad septentrionem, ad meridiem sinistra locanda. Hæc autem quatuor positionis genera, nihil occulti habent, cum cæteræ habitudines, quæ sunt sursum deorsumque plurimum difficultatis physicis præbuerint. Ex hac Cleomedis sententia, notum dicunt, cur Lucanus, Solinusque sinis-

C tras umbras Arabibus tribuerint. Idem cum Cleomede sensisse Pythagoræos Aristoteles 2. de Cœlo & Mundo refert. Idem autem Aristoteles, multò aliter has positiones mundo tribuit. Vtpote dextram orienti, sinistram occidenti. Meridiei sursum, Septentrioni deorsum ascribens: Quẽ lege & intelliges. Pythagoræorum sententia. Aristoteles. Ad Lucanum reuertor. Ex parte Felicis Arabiæ trans tropicũ Cancri, quæ ad Rubrum & Indicum mare accedit, uenerunt Arabes, qui in Macedoniam Pompei auspicia contra Cæsarem secuti sunt. Hi in latus nostrũ egressi, admiratione capti, causam in promptu nõ habentes, quod ęstiuo tempore illic quoque, ut in Arabia sinistras, id est, in austrum proiectas umbras nõ haberent. Neque hoc in uniuersum accipiendum est, umbras quæ nobis dextræ sunt, illis semper esse sinistras. Nam & ipsi umbram habent nostræ assimilem. Hoc est, in septentrionem uergentem, quum sol in latere ipsis austrino est. &c. Dextrum igitur Lucanus ab ortu diffiniuit. Nã Oriens, unde initiũ motus astrorum est, dextrorsum septentrionem habet, sinistrorsum meridiem. Hoc Ouid. Meta. lib. 2. Fab. 1. innuit, sic. Ouidius.

Neu te dexterior totum declinet ad anguem:
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.

Accedit

Macrobius Accedit Macrobius primo de somno Scipionis. Vbi de Zodiaci signis. Sic ait. D
Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & id per sex menses hybernales sinistro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sic & sol eodem tempore dextrũ hemisphærium, reliquo tempore ambit sinistrũ. Hæc Macrobius: Quibus innuit, meridiana signa in sinistrum, septentrionalia in dextrum uergere, à uetustis fuisse creditum. Quod locus Ouidianus, notatu dignissimus, libro secundo Metamorphoseon indicat. Ouidius

Terra uiros, urbesq; gerit syluasq; ferasq;
Fluminaq; & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago.
Signa sex foribus dextris, totidemq; sinistris.

Vitruuius His pulchrè alludit Vitruuius lib. 9. de architectura cap. 6. & 7. Qui sydera borealia, ad orientis dextram locat, meridiana uero orientis sinistrã esse ait. Hic prætereundum non est. Astronomos fores cœli bifariam describere, iuxta geminum solis motũ. Primo enim fertur, aut rapitur cum primo mobili ab ortu in occasum, iuncto etiam motu solis proprio. Et in lateribus horizontis duo designat puncta, alterum in oriente, alterũ in occidente. Ad quæ amplitudo exortiua & occasus sese terminat. Hæc puncta appellant fores solis. Quas Ianus, quem ueteres solem & temporũ authorem intellexerunt, apud Ouidium lib. Fastorum. 1. intelligit. Quando ait. E

Fores cœli bifariam describuntur.

Ouidius

Præsideo foribus cœli cum mitibus horis
Et redit officio Iupiter ipse meo.

Secundo motum habet propriũ, ueluti singuli errones, per signa Zodiaci, ab occasu in ortum means. Iam in Austrinũ, iam in boreum latus oberrans. Et posuit fores in eius æquinoctijs. Quas Naso, uersu paulò ante citato, intelligit. Et uocari fores anni possunt. Quę nobis reuera in Ariete sunt. Ita ueteres à Martio annum auspicati, id obseruasse uidentur. Neq; his aduersatur Virgilius Georgicorum primo inquiens. Virgilius

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Seruius Aliud est enĩ (Seruio authore) aperire annum & incipere annũ. In Tauro longiori iam facto die, caloreq; augescente, cœptus, in Ariete annus iã profectior & robustior incipit apparere. Incipit sane annus in signo post Pisces, quod est Aries. In Piscesenim se finit. Ouidius Metamor. primo, Fabula prima. F

Ouidius

Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan &c.

Quòd autem nobis, qui boreale latus tenemus, efficit Aries, hoc idem Austrino lateri Libra præstat, consimili per omnia ratione. Nam in Ariete autumnum habent illi, & in Libra uernum tempus. Sunt igitur sinistrorum signorũ fores in Libra, dextrorum in Ariete. Sũt pręterea aliæ Solis portę, in ipsis solsticiorum initijs. Quę sunt ceu metæ quędam motus solis. De quibus Macrobius de somo Scipionis libro primo. Et loquitur de interfectiõibus Zodiaci & Lactei circuli, circa tropica signa Cancrũ & Capricornum, sic. Has solis portas Physici uocauerũt. Quia in utraq;, obuiante solstitio, ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. De his hactenus. Quæ in canone de quatuor solsticijs & æstatibus ac brumis addita sunt, in quarto Canone dilucidabuntur. Quartus canõ. Hi, quorum zenith est in æquinoctiali, hoc est, quorum habitatio est sub ęquatore, in anno quatuor habet umbras. Et sol bis transit per zenith capitis eorum: quando est in principio Arietis & Libræ. Inducẽs duo æquinoctia uniuerso orbi, tempusq; uernum & autumnale. His quatuor

Solis portæ

Vmbrarum Quartus canõ

accidunt

A petuum'q; æquinoctium. Huic canoni iungenda sunt uerba Procli in §. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur. &c. Ex quo hic de circulis sphæræ maioribus & minoribus agitur, principe contuendum. Maior circulus in sphæra is est, qui in superficie conuexa sphæræ, aut proprie descriptus, sphæram in duo æqualia diuidit. Et sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solstitiorũ, Meridianus & Horizon. De Aequatore hic Proclus determinat. De alijs quinq; in sequentibus capitibus. Circulus sphæræ minor is est, qui in superficie sphæræ descriptus, minimè sphæram in duo æqualia secat. Et sunt quatuor. Circulus Arcticus, circulus Cancri, circulus Capricorni & circulus Antarcticus. De his author hic agit. Quia sunt paralleli. Horum princeps omnium maximus est Aequator. Sed hic non est prætereundum, quod circulus dicitur maior alio, quatuor modis. Primo ratione magnitudinis corporis cœlestis, cui imaginatur inesse. Et sic circulus æquinoctialis primi mobilis, maior est circulo æquinoctiali octauę sphæræ. Ob id, quod primum mobile est omnium corporũ maximũ. Et licet circulus æquinoctialis octauę sphæræ diuidat ipsam in duo æqualia, tamẽ primi mobilis maior uocatur. Quia ipsum, omnia alia corpora includens, maius est. Secundo loco, circulus dicitur maior, ratione apparentiæ. Quia totus supra horizontem cernitur. Et hoc pacto circulus septentrionalis, qui Arcticus appellatur, maior dicitur. Quia perpetuò nobis supra horziontem apparet. De differentia circuli arctici inter Græcos & Latinos supra diximus. De hac maioritate locutus est Proclus supra, in §. Septentrionalis igitur circulus est, qui omnium quos perpetuò cernimus plane maximus est. &c. Vbi dubium fuerat motum & etiam dissolutum &c. Tertio, Circulus alio maior prædicatur, ratione uirtutis influxiuæ. Et hoc modo zodiacus alijs maior censetur, propter maiorem eiusdem actiuitatem in hæc inferiora. Quia sub eo Sol & cæteri planetæ mouentur. Quare Aristoteles secundo de Generatiõe cap. 9. bene dixit. Ideoq; nõ prima allatio causa est generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulũ. Et idem in eodem. Videmus, q; adueniente sole generatio est, recedente aũt diminutio, id est, corruptio. Quare Hipparchus libro, de uigore naturæ, de zodiaco, sic scripsit. Iste circulus, est uita omnium, quæ in mundo sunt. &c. Quarto circulus dicit̃ maior alio, quantũ ad unam sphærã, id est, respectu unius sphæræ. Et sic æquinoctialis, omnium circulorũ parallelorum in ipso primo mobili, maximus est. Quod facile declaratur per circuli diametrum. Et de hac

B C loquitur hic noster Proclus. De qua pulchrè canit Marcus Manilius, in suo Astronomico libro primo capitulo sexto.

Duplices circuli.
Maior
Minor
Veteres Lacteum circulum addunt.
Circulus alio maior dicitur quatuor modis.
Aristoteles
Hipparchus
Mar. Mani.

Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti sphæra totum percingit olympum,
Parte ab utraq; uidens axem, quo lumine Phœbus
Componit paribus numeris noctemq; diemq;,
Veris & autumni currens per tempora mixta
Quum medium æquali distinguit limite cœlum.

Aequinoctialis igitur (ut à diffinitione proficiscar) est circulus maior, in superficie primi mobilis descriptus, secundũ quamlibet sui partem, ab utroq; polo mundi æquè distans. Contuendũ. Omnes circuli sphæræ materialis imaginantur in primo mobili, quod etiam materialis sphæra præcipuè repræsentat. Possunt tamẽ hi circuli etiam in alijs sphæris, puta, in octaua, imaginari. &c. Habet aũt circulus is nobilis diuersa noĩa. Primo à Græcis appellatur Ishemerinos, Ab ἴσος, quod est æquale & ἡμέρα dies. Hoc est, circulus æqualitatis diei & noctis. Testis Hyginus in suo poetico Astronomico libro primo cap. De polo.

Aequinoctialis diffinitur
Aequinoctialis nomina. Ishemerinos

Vbi sic scribit. Aequinoctialis à Grecis Ishemerinos appellatus: Ideo, quod sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctium perficit. Vocatur etiā linea æqualitatis diei, aut linea æquationis diei, siue orbis æquationis diei, à Ptolemæo Dictiōe secunda ca.6. Latine æquinoctialis, tanquam circulus, in quo cum sol fuerit, accidit æqualitas noctis & diei in uniuersa terra. Consimili ratione, Aequator dicitur. Aequatur sane diei & noctis, id est, circulus quem cum sol adierit dies artificialis æquatur nocti. Quare is circulus (authore Festo) dicitur æquidialis. Romani enim utrumq; æquinoctium, Aequidiale, aut Aequidium dixerunt. Qum nox diei potius quam dies nocti annumerari debeat. Contra fecere nostri maiores Germani, qui non per numerum dierum, sed noctium, cōputauerunt. Teste Cornelio Ta. libro de situ & moribus Germanorum, Inquiente. Coeunt (nisi quid fortuitū aut subitum incidit) certis diebus, cum aut inchoatur aut impletur Luna: Nam agendis rebus hoc auspicatissimū initium credunt. Nec dierum numero, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt: sic condicunt. Nox ducere diem uidetur. Hæc Ta. Phryges æquinoctium uernum hilaria appellabant: sperantes lætitiæ exordium, cum sperarent diem nocte longiorem. Macrobius libro primo Saturnaliū. Celebratur lætitiæ exordium ad octauum calendas Aprilis. Quem diem hilaria appellant. Quo primū tempore sol diem longiorem nocte protēdit. Id enim tempus æquinoctij, quod nos uernū, à uireo, appellamus, omnia renouari, pullulare, uirescere & hilarescere facit. Teste Ouidio primo Fastorū.

Aegnoctialis | Festus. | Aequidialis. | Aequidiale | Aequidium | Córne Ta. | Germani quō dam noctes nō dies in numerū ponebant. | Hilaria | Macrobius | Vernum tempus. | Ouidius.

Omnia tunc florent, circa est noua temporis ætas,
  Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbos:
  Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent:
  Ludit & in pratis luxuriatq; pecus.
Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,
  Et luteum celsa subtrabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager & renouatur aratro. &c.

De eodem uerno tempore & reliquis tribus, pulchrè scribit, idem Ouidius lib. 15. metamor. Fabula tertia. Hoc enim tempore sol intrat signum Arietis, qui est temperatus, cum solem recipit, incipit generatio. Aries enim, ut Macrobius pri mo Saturna. scribit, ad naturam solis refertur, sicut & uniuersa signa zodiaci. Huius sententia supra exposita est. Dicitur etiam æquinoctialis cingulus uel cingulum primi mobilis, siue primi motus. Quia sicut cingulus uel cingulū aut corigia diuidit corpus nostrum per medium: sic circulus iste (quemadmodum supra expositum est) diuidit sphæram primā per medium. Vocatur & circulus alti solstitij, apud Lucanum 9. Pharsaliaci &c.

Cingulus primi mobilis.

Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.

Circulus alti solstitij. | Lucanus

Horum uersuum & sequentium expositionem ueram in sequentibus accipies, auditor. Vocatur tandem centrum terræ. Teste Plinio libro secundo capitulo decimonono. De qua re in subditis plenè manifestabo. Nostri Aequinoctialis dignitatem, nobilitatem ac perfectionem ex suis officijs, commoditatibus, atq; usibus facile concludimus. Corpora sane cœlestia ita habent sua officia, ut unum aliud nunquam turbet. Iob quinto. Qui facit concordiam in sublimibus suis. Et ECCLESIASTICI decimosexto scribitur. Ornauit in æternum opera illorum: Nec esurierunt, nec laborauerunt, nec destiterunt ab operibus suis. Vnusquisq; proximum suū nō angustiabit usq; in æternum. Primum igitur

Centrū terræ. | Plinius. | Aegnoctialis officia. | Iob. | Ecclesiasticus

A gitur æquinoctialis officiũ est. Quod ipse est regula motus primi mobilis. Cũ enim de eo compertũ habeamus, quòd de ipso in omni hora æquali 15. eius gradus oriantur, aut occidant: consequens est, ipsum totum reuolui in 24. horis. Et ex consequutione, primum mobile, in quo idem imaginatur, in tot horis circũferatur. Mensurat igitur æquinoctialis & determinat motum primi mobilis, indicando eius reuolutionem & annum. Est igitur annus primi mobilis, tempus 24. horarũ æqualium. Sed quo pacto ueteres inuestigauerint æquinoctialem in tot horis circumtorari, eo ingenio factũ esse arbitror. Officio certæ stellæ in æquinoctiali, aut eius uicinia cõstitutæ perceperunt, æquinoctialem à signo aliquo adhibito ad id redire. Vnde concluserunt, eundem in tempore quopiam circumuolui. Quantitas autem temporis & eius æqualitas, per ingeniũ, quod uenerabilis Beda de Cuppa plena aqua exponit, elicita est. Secundum officium est. Quod pandit æqualitatẽ diei & noctis: Quotiescunq; sol ipsum adit, dies nocti ęquatur in uniuerso mundo. De hoc officio, infra abundè dicetur. Tertium eius officium est. Quod per ipsum scimus longitudinem diei artificialis & noctis, in quacunq; habitatione oblata. Habito enim instrumento sphęrico, positoq; sole in horizonte orientali, afficiatur æquinoctialis nota: post sole uoluto in horizontem occiduum, rursus afficiatur æquinoctialis nota in horizonte orientali. Gradus igitur ęquinoctialis numerati, his notis intercepti, diẽ artificialem produnt: Supputando semper quindecim gradus ęquinoctialis pro una hora æquali. Et pro quolibet gradu quatuor minuta temporis. Habita igitur quantitate diei artificialis, per subtractionem eiusdem à 24. horis, relinquitur quantitas noctis. Quartum. Per ipsum edocebimur, quæ sydera, quę imagines cœlestes, quæ stellæ sint ab eo uersus septentrionem & quę uersus meridiem. Ex quo enim ipse partitur cœlum stellatum in duas ęquas partes, quarũ altera est uersus septentrionem, altera uersus meridiem. Consequens est, omnes stellas & imagines ab ipso, uersus septentrionem tendentes, esse septentrionales, ab ipso autem, &c.

Annus primi mobilis 24. horarum, & peruestigatio eius

Beda

Longitudinis diei artificialis exploratio.

Imagines septentrionales, respectu æquinoctialis, sunt Taurus, Gemini, Leo, Auriga, Perseus, Triangulus, Andromeda, Cassiopeia, Equus maior & minor, Delphinus, Sagitta, Aquila, Lyra, Hercules, Corona, Cygnus, Bootes, duę Vrsæ, Draco. Meridianæ uero, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Crater, Coruus, Ara, Centaurus, Lupus, Fluuius, Nauis, Lepus, Canis maior & minor, Piscis meridionalis.

C Quintum officium. Quod per ipsum stellarum declinationes, tum septentrionales tum meridionales, addiscimus. Hoc facilem recipit declaratiõem in sphęra solida. Stellarum autem declinatione cognita, eas ipsas facile instrumentis imponimus. Vnde instrumẽtorum magna surgit utilitas. Et sic in collectaneis nostris, de constructione retis astrolabij, condidimus tabulam declinationum stellarum. Sextum. Per ipsum scitur cuiuslibet gradus zodiaci declinatio. Qua habita, omni die, tempore meridiano, sole radiante, latitudo siue eleuatio poli Borealis cuiusuis oppidi artificiose dignosci potest. Septimum. Eius officio omnia oppida, iuxta eorum longitudinem & latitudinem, sphæræ terrestri facillime imponimus. Vnde quę oppida sint septentrionalia & quę meridiana, promptè intelligemus. Octauum. Per ipsum omnium parallelorum circulorum cœlestium, & etiam zonarum terrestrium his subiectarum notitiam nanciscimur. Gratia exempli. Parallelus per Rhodum cognosci nõ possent, nisi per distantiam eius ab ęquinoctiali, tanquam primario & antesignano parallelo. Distat enim ab eo, uersus septentrionem. 36. gradibus. Idem est de omnibus alijs iudicium parallelis rite cognitis; nullus alioqui rebus geographicis a-

Stellarum declinatio per æquinoctialem indicatur.

Oppidorum Borealium eleuatio monstratur.

Cleomedes. ptus aut idoneus erit. Hoc sentit Cleomedes, primo Meteor. cum inquit. De D
inceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuo-
lutam, circa suum centrum circulum describere: Qui omnes sunt paralleli. Cũ
que inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mundi sunt:
& perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti iuxta proportionem ma-
iores euadunt. Nonum. Nulla terræ descriptio, etiam in plano, neq; per li-
neas rectas neq; curuas, eo incognito, absolui potest. Decimum. Quanta sit
eius commoditas in humanis genituris diiudicandis, silentio præterimus: cum
id breuibus exponi haud possit. Videatur, pro exemplo, libellus directorius
Io. à Re.mon. Ioan. à Regio monte. Hæc hactenus. Nunc ad canonem declarandum accedo,
Zenith triplici qui sic habet. Hi quorum zenith est in æquinoctiali &c. Supra diximus, quid
ter sumitur. sit zenith iuxta astronomicam acceptiõem, authore Linconiensi. Est enĩ pun-
ctus uerticalis in cœlo. Et posset esse regionis, hominis, aut alterius rei. Et alias
uocatur polus horizontis, regionis, urbis &c. Sumitur etiam zenith pro angu-
lo medij cœli. Quare Zeel, de natura nati, sic scriptum reliquit. Cum Mars in
Zeel. zenith fuerit, & dominans orienti, nato influit dignitatem, cum crudelitatis ha-
bitu possidendo. Accipitur etiam zenith, pro hierarchia separatorum excellen-
tioris naturæ. Vt recepit Hipparchus lib. de uinculo spiritus. Vbi dicit. O ad- B
Hipparchus. miranda zenith, & natura deifica, occulta oculis humanorum &c. Additur in
An sub æqua- canone, hoc est, quorum habitatio est sub æquatore. Hic occurrit quæstio. An
tore, torridaq; sub ęquatore diei, uel circulo ęquinoctiali, uel linea ęqualitatis, sit habitatio cõ-
item zona ha- ueniens hominibus? Vel sic. An zona inter duos tropicos contenta, quam tor-
bitetur. ridam uel perustam uocamus, sit habitata, uel nõ habitata? Nolumus hanc quę
stionẽ in præsentia dissoluere, ob eius prolixitatem. Quam satis superq; absol-
Petrus de Aba uit Petrus de Abano Patauiensis, differentiarum conciliator. Differentia 67.
no. Item Alber. Mag. de natura locorum, distinctione prima cap. 6. Cleomedes pri
Alber. Mag.
Cleomedes. mo Meteo. Franciscus Capuanus, Sipontinus, & alij plures. Satis hodie com-
Franciscus Ca pertum habemus, torridam zonam habitari. Quod supra in Canone tertio ab-
puanus. unde docuimus, de parte torridæ zonæ contenta inter tropicum Cancri & æ-
quinoctialem, & infra de reliqua uersus meridiem consimiliter probabimus.
Quod autem sub æquatore, qui tanquam medius torridam in duas secat par-
tes, sit habitatio hominum & animantium, hic ostendemus, & paucis. Ptole-
Regiones & lo mæus lib. 4. cap. 6. 8. 9. & Tabu. 4. Africæ, sub æquinoctiali & eius uicinia in A-
ca sub æquato frica à longitudine ferme 5. graduum usque in 80. hoc est, per milliaria Germa- E
re sita. nica 1200 fere, locat Aethiopes plurimos. Vt sunt Hesperij, Antacę, Ichthyopha-
gi, Africerones, magnum genus, Aganginæ, Derbici, Xyllicei, Chalces, Ele-
phantophagi, Pesendaræ. Item habitantes Smyrnoferam regionem & Aza-
niam. Hi omnes Aethiopes. Deinde, eodem docente lib. 7. capi. 2. & Tabu. 11. A-
siæ, in India extra Gangẽ Aurea Chersonesus sita est sub æquatore. Et cuius
ciuitas Calloipolis. Et ibidẽ in mari Indico Insula Bonæ fortunę, & aliæ insulæ
plurimæ Maniolæ dictę. Et eodem libro ca. 3. Sarapa aut Saratha urbs sinarum
sub æquinoctiali sita. Et cap. 4. Tabu. 12. Asiæ magna pars Taprobanæ insulæ
subiecta est æquatori. Vbi sunt urbes Nubartha, Nacaduma. Ibi à mõte Malea
uersus meridiem pascua sunt elephantum. Ecce habitatio animalium sub æqui
Hi Aethiopes noctiali. Et nostra tempestate reges Portugaliæ, & Castellæ plurimas regio-
quatuor ha- nes & insulas sub æquinoctiali & eius uicinia inuenerũt. Satis est. Sequitur.
bent umbras. In anno quatuor habent umbras. Supra satis diximus de duabus umbris plaga
Vmbra meri- libus, scilicet, orientali & occidentali. Sole autem gradiente per signa septen-
diana longis- trionalia omnis umbra meridiana à corpore recto sub æquatore in austrũ pro-
sima. ijcitur, tanto longior quanto sol cancro plus approximat: in ipso autem Cancro
longissi-

A longissima habetur. Vice uero uersa Sole eunte per signa austrina, per omnia brumæ, nostra umbra meridiana in septentrionem impellitur. Qui igitur sub æquatore sunt, umbras habent certo tempore alternatim pares. Vmbra enim à corpore recto sub æquatore proiecta, dum Sol Cancrum possidet, par est umbrę proiectæ quam habet cum in Capricorno est. Nisi longiorem ea causa australem putaueris, quòd Sol dum Capricornum tenuerit terrę est propior, & locum augi oppositum tenet, alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par ratio fuerit. Sequitur. Et Sol bis transit per zenith capitis eorum, quando est in principio Arietis & Libræ. Eo tempore umbra meridiana nulla est eis. Nisi perpendicularem umbram esse uolueris. Hinc palàm est, quòd hi bis in anno dumtaxat habent duas umbras, scilicet, orientalem & occidentalem. Sequitur. Inducens duo æquinoctia uniuerso orbi. Supra satis ostensum est æquinoctium dici æquidiale, æquidium, Hilaria. Posset quispiam hic haud indigne primo dubitare de inceptione æquinoctij uerni, cõsimiliter autumni & utriusq; solstitij. De æquinoctio igitur uerno contuendum est. Iulius Cæsar ante Christum incarnatum 45. fere annis in prima sui Calendarij institutione, statuit æquinoctium uernum 7. uel ut alijs placet, octauo Calend. Aprilis, id est, die 25. aut 26. Martij. Ouidius statuit idem 7 Calend. Apriles, id est, 26. die Martij: dicit enim 3.
B lib. Fast. quasi in fine.

De umbris paribus.

Quãdo his uera umbra meridiana

De ęquinoctio uerno quo ad tempus.

Iulius Cæsar.

Ouidius.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
  Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Post festum quinquatrium Mineruæ aut Palladis quod terminabatur 11. Calend. Aprilis, id est, 22. Martii, numeratis tribus diebus post, sequens dies fuit æquinoctii, id est, septimus Calenda. Aprilium, id est, 26. dies Martii. Accedit Ouidio Victorinus Lemoniensis doctor antiquus & supputator egregius, qui arbitratus fuit Dominum 7. Calend. Aprilis crucifixum fuisse, & quinto Calend. resurrexisse, ut docet Beda libro suo de temporibus ca. 60. Cui etiam cõsentit Reinherus doctor præcipuus. Macrobius, Plinius, Isidorus episcopus Hispalensis, Columella statuunt æquinoctium uernũ 8. Calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Macrob. lib. 1. Sat. Celebratur, inquit, lætitiæ exordium ad octauum calend. Aprilis, quem diem hilaria appellant. Plinius lib. 18. capi. 25. & 26. Vbi 26. capi. de uerno æquinoctio, sic scribit. Aequinoctiũ uernum ad 8. Calen. Aprilis peragi uidetur. De Isidoro loquitur Beda inquiens. Isidorus namque Hispalensis episcopus hyemem. 8. calend. Decembris. Ver 8. calend. Martii. Aestatem 8. Ca-
C lend. Iunii. Autumnum 10. calend. Septembris dicit habere exortum. Idem (ut Beda testatur) asserit Hippocrates ad regem Antigonum. Astipulatur Ioannes Chrysostomus in sermone de natiuitate Ioan. Baptistæ, dicens. Tiberium Cæsarem perscrutatum æquinoctia & solstitia, inuenisse æquinoctium uernale 8. calendas Aprilis. Quare doctissimi uiri Tertulianus. Ioan. Chryso. Hieronymus, Cyrillus, Augustinus, Albertus Magnus, Beda, Marianus Scotus, dicunt Dominum 8. Calend. Aprilis, crucifixũ fuisse. Eodem, scilicet, die quo conceptus asseritur. Statuunt alii æquinoctium uernũ 10. calendas Aprilis. Græci enim fere omnes, inter quos Nicetes primarius, opinati sunt, Dominũ crucifixum fuisse 10. calendas Aprilis. Et resurrexisse à mortuis octauo eorundem, eo, scilicet, die quo angelo nuntiante conceptus fuit. In hac opinione uidentur fuisse Theophilus Cæsariensis episcopus, & Lactantius ille Firmianus lib. 4. Institutionum: licet pluribus eorũ dicta sint ambigua. In ea opinione est Gerlandus Lotharingus computator nominatissimus. Alii ponunt æquinoctium in 11. Calend. Aprilis, ut fecit Anatholius Alexandrinus Laodiceæ urbis Syriæ episcopus. De quo Eusebius lib. 7. Ecclesiasticæ histo. capi. 28. Alii æquinoctio

Victorinus.

Beda.

Reinherus.

Macrobius.

Plinius.

Isidorus.

Columella.

Hippocrates.

Io. Chryso.

Tertulianus

Io. Chryso.

Hieronymus.

Cyrillus.

Albertus.

Beda.

Marianus Scotus.

Græci.

Nicetes

Theophilus.

Lactantius.

Gerlandus.

Anatolius

Eusebius.

uerno sedem posuere 12. calend. Aprilis, id est, 21. diē Martii, in quo celebratur festum diui Benedicti. Authores huius (ut fertur) fuerūt patres Nicenæ synodi, celebratæ anno gratiæ 322. ubi canon Victoris papæ de paschate celebrando approbatus. Post Dionysius abbas Romanus cognomento Exiguus, circa annos Christi 526. in suo computo paschali, idem æquinoctiū suscepit, tanquam haberet firmam & immutabilem sedem 12. calend. Aprilis. In quo ipse fuit ansa erroris ecclesiæ Romanæ in uero paschate celebrando. Omisi supra quòd æquinoctium uernum tempore Ptolemæi Phelu. ut ex suis obseruationibus Dictione 3. Almage. habitis concluditur, fuit anno Christi 132. in ueritate 11. calend. Aprilis, id est, die 22. Martii. Et anno Christi 139. 10. calend. Aprilis, id est, die 23. Martii. Et si ab his annis retrocesseris ad incarnationem verbi DEI, offendes æquinoctium uernale in anno bissextili accidisse 9. calend. Aprilis, id est, 24. die Martii. Et in anno cōmuni 8. calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Fuit præterea æquinoctium uernale repertū 15. Calen. Aprilis, id est, 18. die Martii circa annos Gratiæ 530. uel circiter. Puta tempore Dionysii abbatis. Et ego inueni hanc æquinoctii sedem in uetustissimis calendariis. Iudæi nostro tempore harū rerum indocti id statuunt tertio aut pridie Idus Martii, hoc est 13, aut 14. die Martii. Rursus in plurimos annos & in nostra fere usq; tempora æqui noctium habitum fuit 4. Idus Martii, in die Gregorii papæ, id est, 12. die Martii, iuxta consequentem hunc uersiculum.

Nicena Synodus. Dionysius abbas. Ptole. Phelu. Aequinoctiū tēpore Christi. Dionysius abbas. Iudæorū æquinoctium.

D

B

Lampert, Gregori nox est æquata diei.

Hoc quondam ueritatem habuit, puta circa annos Christi 1316. Nostra autem tempestate accidit æquinoctium uernum 5 & 6. Idus Martii, id est, 10. & 11 die Martii. Cuius inuentionem exactam docuimus in calendario nostro Romano. A Iulio igitur Cæsare usque in nostra tempora, hoc est, in 1569. annos, uidemus æquinoctium uer anticipasse in calendario Romano in 15. uel 16. fere dies. Anticipauit enim se per omnes dies intermedios à 26. die Martii, usque in 10 diem eiusdem. Verum ne quid intactum remaneat, Thebith Benchore, inuentor motus trepidationis aut accessus & recessus octauæ sphæræ, & sectatores eiusdem, recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno nostro tempore fere per 5. uel 6. dies, quasi æquinoctium sit 5 aut 6 die Martii. Imitatores autem opinionis Thebitis paucos inueni, quòd compertum habui ex scriptis gymnasiorum literatorum oblatis, anno Christi 1518. ad concilium Lateranum in vrbe celebratum pro paschate reformando. Omnium prædictorum conscripsi summariū in scheda hic adiecta, qua exaraui mensem Martiū cum suis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

Aequinoctiū in die Grego. Aequinoctiū nostra tempestate. Thebit Benchore. Motus trepidationis.

F

A

MARTIVS DE AEQVINOCTIO VERNO.

1	d		CALENDAE	
2	c	6	Non.	
3	f	5	Non.	
4	g	4	Non.	
5	A	3	Non.	Aequinoctiũ secundũ Thebith Benchore nostro tempore
6	b	2	Non.	5.aut 6.die Martij,à paucis tamen obseruatum.
7	c		NONAE	
8	d	8	Idus	
9	e	7	Idus.	(10.& 11.Martij.
10	f	6	Idus.	Aequinoctiũ nostro tempore,puta Anno gratiæ 1500.die
11	g	5	Idus.	(maxime tñ floruit circa annos Christi 1300.& postea.
12	A	4	Idus	Gregorij Papę. Aeqnoctiũ i plures annos huic diei cõcessũ
13	b	3	Idus.	Aequinoctium Iudæorum die 13.aut 14 Martij
14	c	2	Idus.	
15	d		IDVS	
16	e	17	Calend.	
17	f	16	Calend.	(me obseruatũ. Id in uetustis inuenietur Calendarijs.
18	g	15	Calend.	Aeqnoctium tempore Dionysij abbatis,ab eo tamẽ mini-
19	A	14	Calend.	
20	b	13	Calend.	(Dionysium abbatem Roma.cognomento exiguũ.
21	c	12	Calend.	Benedicti abbatis. Aeqnoctiũ iuxta synodum Nicenã &
22	d	11	Calend.	Aeqno.authore Anatholio & Ptole.Phelu.an.Christi 132.
23	e	10	Calend.	Aeqno.Nicetæ & fere Græcorũ Theophili &c.an.Ch. 139 ut supra pa. 15. C
24	f	9	Calend.	Aeqnoctium tpe incarnationis Christi in anno bissextili.
25	g	8	Calend.	Annũtiatio Dñica. Aequino. tpe Chri.in an.cõmuni icdm Macrob.Pli.&c.
26	A	7	Calend.	Aeqnoctiũ iuxta Iul.Cæsa.Ouid.Victo.Lemo.Reinherũ. (ut supra fo.15.B
27	b	6	Calend.	
28	c	5	Calend.	
29	d	4	Calend.	
30	e	3	Calend.	
31	f	2	Calend.	

B

Animaduertendũ est hic, quòd plures ex supra memoratis, qui æquinoctio uerno aliquem diem Martij assignauere, sola imitatione id fecerunt. Puta Plinius, qui ĩ omnibus suis scriptis nimiũ tribuit authoritati, imitãdo alios, tribuit æquinoctio sedem ad octauum calen. Apriles, quòd suo tempore fuit 10. aut 11.

Plures sola imitatione scripserunt.

C Apriles. Sic fecit Anatholius, qui scripsit post Christi natiuitatẽ 280. annis aut circiter. Sic fecit Macrobius, Isidorus, Columella. Alij ex arte, experimento & obseruatione annotarũt diem æquinoctij uerni. Vt Ptole.Phelu. Iulius Cæsar, & astronomi nostri temporis. Præterea annotandũ, quemadmodum de uariatione sedis æquinoctii uerni in diebus Martii diximus, cõsimilis ferme posset fieri sermo, de æquinoctio autumnali: Quod nostro tempore sedem habet in Septembri in ipsius Idibus & 18. calend. Octobris. Hoc est. 13. & 14. die eiusdẽ mensis. Id olim habuit sedem 15. calend. Octob. id est, 17. diẽ Septembris, in die Lamperti martyris, iuxta consequentem uersiculũ.

Scriptores per obseruantiam

Aequinoctiũ autumnale.

Lampert, Gregori. &c.

Et ante 11. cal. Octo. id est, 23. die Septem. in die Matthęi apostoli, & sic deinceps. Item solstitium æstiuum sedes suas euariauit in mense Iunio, quod hodie tenet 3. & 2. Idus Iunii, id est, 11. & 12 diem eiusdem mensis. Id ante fuit 13. calen. Iulii, id est, 15. die Iunii in die Viti. Versus.

Solstitiũ æstiuum.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Et idẽ quondã habuit sedem 8. calen. Iulii, id est, 24. die Iunii, in die Ioan. Bapti-

Solstitiũ brumale. stæ Quocirca hic dies in nostra usq; tempora uocatus est Germanica appellatione. S. Iohans Sunwendin. Consimilem anticipationem perpessum est solstitiũ brumale in diebus Decembris, quod nostra tempestate sedem tenet 3. & 2. Idus Decembris, hoc est, 11. & 12. die eiusdem. Tansactis annis fuit in Idibus Decemb. id est, 13. die in festo Luciæ uir. iuxta uersiculum supra expositum. Id fuit tempore Iulij Cæsaris 8. Calend. Ianua. id est, 25. die Decembris. Hoc est, in natali nostri Redemptoris. Quod etiã de oĩbus prædictis asserit Pli. lib. 18. ca. 25. Et diuus Augu. accedit sermone 18. de natiuitate Christi. Cõceptus est (inquit) in æquinoctio uerno & natus in solstitio hyberno. Et idẽ sermone 12. de nati. Hodie natus est, quo die minor dies nullus in terris, à quo tamẽ incremẽta dies sumũt. Eandẽ fere sententiã legis sermõe 15. de nati. Et idem lib. de Tri. ca. 5. dicit, Ecclesiæ custodit authoritas. Octauo enim Calen. Apri. cõceptus credit, quo & passus. Et infra. Natus aũt creditur 8. Calen. Ianuarij. Ex his Augustini uerbis facile colliges solstitiũ hyemale tempore natiuitatis Christi fuisse 8. Calen. Ianu. D

Augustinus.

Quæstio de anticipatione æquinoctiorũ

Nota de anno solari.

Sed hic occurritur mihi, quæ sit causa tantæ diuersitatis, & euariationis æquinoctiorum & solstitiorũ, & quòd tot grauissimi authores his tot diuersas sedes elegerunt & anticipationes fecerunt? Respondeo id propterea factũ, quòd annus solaris hactenus obseruatus & à Iulio Cæsare primũ Latinis institutus non ad amussim quadrat solis reuolutioni in cœlo. Immo quatuor anni usuales à nobis in terra obseruati, pusillo quodã superant quatuor annos solares cœlestes: quod sane pusillũ licet modicũ & exiguum sit in quolibet anno (attingit enĩ in 10. minuta & 44. fere 2) in multis tamẽ annis coaceruatũ crescit in magnã quantitatem: Adeo ut à tempore Iulij Cæsa. (ut in superioribus ostensum est) usq; in annũ præsentem, scilicet, 1524. creuerit ad dies 15. Iulius enim Cæsar ab Alexandrinis de anni quantitate edoctus, ante Christum humanatũ 45. penè annis inuexit Romanis annũ solarem habere dies 365. & unum quadrantem, id est 6. horas. Quẽ quadrantem seruauit & quarto anno Februario unũ diem intercalauit. Quare si annus solaris cœlestis cõtineret præcise & adæquate 6. horas ultra 365 dies, ut & sententia Iulij præsupponit, nunquam æquinoctia & solstitia anticipassent sedes suas: sed firmas & perpetuas in calendario sedes obtinuissent: Ob id quod quolibet quarto anno dies unus ex quatuor quadrantibus collectus per bissextũ præcise intercalaretur. Prius aũt compertum est ab astronomis, quod æquinoctia & solstitia mutauerũt sedes suas in calendario ascendendo uersus principia mensium, cõcluserunt quantitatẽ anni à Iulio introductam, quantum ad sex horas, nõ expunctim esse examinatam, sed sex horis aliquantulo minorem. Iuxta ergo Alphonsinas obseruationes, annus solaris cõtinet dies 365. cum 5. horis, minutis 49. & secundis 16. Necessum est igitur æquinoctia & solstitia quotannis in calenario ascendere & sedes suas mutare ad decẽ minuta, & secunda 44. unius horæ. In quibus minutis & secundis annus solis in cœlo minor est anno Iulij, in hanc usq; horam ab Ecclesia obseruato. Quare æquinoctia & solstitia in quatuor annis anticipant sedes suas ad. 42. minuta & 56. ferme secunda: quæ collecta de quatuor annis in quatuor, tandem in plures creuerunt dies. Hæc est igitur causa tantæ diuersitatis memoratorum uirorum in euariatione æquinoctij & solstitij. Qui tamen omnes bene sunt locuti. Distinguenda sunt igitur tẽpora & intelligemus scripturas, easq; cõcordabimus. Harũ igitur rerum cognitio ingentẽ confert utilitatẽ, pro diuersis scripturis intelligendis. Quantã cõmoditatẽ sola cognitio æquinoctij uerni pro diffinitiõe paschatis cõferat Ecclesiæ Romanæ, Astronomis, etiã pfidis Iudæis, nõ facile dixerim. Hactenus de tempore æquinoctiorũ & solstitiorũ satis est dictũ. Nunc & secũdo loco quærit, in quibus signis & partibus eorũ ea accidant, & quã faciant E F

Vtilitas cognitionis harũ rerum.

A ciant temporum partitionem? Secundam huius qnestiõis partem primò absoluã. Annus igit solaris partitur in quatuor cardines, quartas aut horas, siue partes. Testes sunt multi. Berosus Chal. lib. 3. de Noa sic scriptũ reliquit. Docuit autem illos astrorum cursus, & distinxit annũ ad cursum solis, & 12. menses ad motũ Lunæ. Qui scientiã prędicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurũ contingeret: ob quæ illum existimarũt diuinæ naturæ esse participẽ, ac proptereà illũ olybama & arsa, id est, cœlum & solem cognoĩauerunt. Ptole. Phelu. tract. 1. quadri. ca. 10. sic ait. Anni uero tpa quatuor esse dicunt. ver, ęstas, autumnus & hyems. Et Plinius lib. 2. ca. 19. Sol autẽ ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ. Bis permutatis spatiis, auctum diei bruma octaua in parte Capricorni. Noctis uero solstitio totidem in partibus Cancri. Et idem lib. 18. ca. 25. Cardo temporum quadripartita distinctione anni cõstat, per incrementa lucis augetur, hoc à bruma: Et æquatur noctibus uerno æquinoctio. Et post pauca. Deinde superat noctẽ ad solstitium diebus 94. horis 12. usq; ad æquinoctium autumni, & cum æquata die procedit ex eo ad brumam. Plura ibidem uide. Hyginus libro primo capitulo, de zodiaco circulo. Et itẽ quatuor diffinit tempora. Nam ab Ariete incipiens uer ostendit, & Taurum & Geminos transiens significat. Sed iam capitibus Geminorum circulum æstiuum tangere uidetur, per Cancrũ, Leonemq; transiens & virginem æstatem efficit. Et rursus à virginis extrema parte transire ad ęquinoctialem circulum perspicitur. In libra autẽ æquinoctium cõficit & autumnũ significare incipit. Ab hoc signo transiens ad scorpiũ & sagittarium. Deinde protinus incurrit in hyemalẽ circulum, & à Capricorno, Aquario, Piscibus hyemem transigit. Beda uenerabilis pater ita loquitur. Tempora anni sunt quatuor, quibus sol per diuersa spatia cœli discurrendo subiectũ temperat orbẽ, diuina utique procurante sapientia, ut non semper eisdem cõmoratus in locis, feruoris auiditate mundanum depopuletur ornatũ. Sed paulatim per diuersa cõmigrans, terrenis fructibus nascendis maturandisq; temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur temporibus inditũ nomen: uel certe quia quadã suæ qualitatis similitudine ad inuicem temperata uoluuntur, igit tempora recte uocantur. Hyems utpote longius sole remoto frigida est & humida. Ver illo super terras redeunte, humidũ & calidũ. Aestas illo desuper feruente calida & sicca. Autũnus illo ad inferiora decidente siccus & frigidus. Guilelmus author Rationalis diuinorũ, parte octaua. Tempora siue partes anni solaris sunt quatuor. Ver, æstas, autumnus & hyems &c. Ioan. de Sa. bu. in cõputo suo ecclesiastico. Cum autẽ generalis temporũ permutatio pręcipue à sole fiat, cuius appropinquatio calefacit, mora uicinitatis eius desiccat. Remotio Solis infrigidat, sed mora remotionis humectat: secundũ eius appropinquationem, eleuationẽ, uel mediocrem ad nos cõsistentiam, quatuor distinguuntur anni tempora. Ver, ęstas autumnus & hyems. De his quatuor temporibus pulchrè scribit Ouidius 15. Metamor. Fab. 1. quem legat signa. Dicit enim. Et Marcus Mani. in suo astronomico lib. 2. ca. 6. quatuor temporibus alia al-

Temporibus quoq; sunt proprijs pollentia signa.

Aestas à Geminis, autumnus virgine surgit.

Bruma sagittifero, uer Piscibus incipit esse.

Ex his palàm est (dempto Mani.) ab ęquinoctijs, & solstitijs quatuor anni tẽpora detruncari, causamq; esse in temporũ partitione. Pro 1. parte quæstionis aduertendũ. Turba fere oĩm astrologorũ asserit, æquinoctiũ uernum accidere in principio signi Arietis. Autumnale in initio Libræ. Solstitium æstiuum in principio Cancri, Hybernum uero in initio Capricorni. Sed contra obijcitur: tempore Iulij Cæsaris fuit æqui-

Anni quatuor cardines, quartæ, aut horæ.

Berosus.

Noah cognomina.

Ptolemæus.

Plinius.

Hyginus.

Beda.

Tempora unde dicta.

Guilielmus.

Ioan. de Sa. bu.

Ouidius

Mar. Mani.

Astronomi ponũt initia quatuor tẽporũ in principijs quatuor signorum cardinalium.

noctium uernū quemadmodū prædiximus septimo, aut (ut alijs placet) octauo D
calend. Aprilis, id est, 26. aut 25. die Martij, & quarta die post introitū Solis in Arietem: igitur nō sunt idem introitus solis in Arietem & æquinoctiū. Et hoc cōfirmat Ouidius 3. Fast. (ubi agitur de ultimo die quinquatriorum Mineruæ) sic. Ouidius.

Nunc potes ad solem sublato dicere uultu,
Hic here Phryxeæ uellere pressit ouis. Et postea de æquinoctio sic canit.
Treis ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Et sic secundū Ouidium, sol intrauit Arietem quatuor diebus, ante æquinoctiū: igitur non sunt idem. Confirmatur per Plini. supra lib. 2. ca. 19. Vbi manifeste asserit æquinoctia fieri in octauis partibus Arietis & Libræ. Simile asserit de solstitijs. Hoc idem recitat Ioan. de Sacrobusto in computo suo ca. de cyclo solari. Dixerunt (inquit) ueteres, quòd sol intrat nouū signum 15. calend. mensis. Vnde uersus. Semper quindenis ponuntur signa calendis. Plinius. Io. de Sa. bu.

Et octauo die post dixere esse solstitium uel æquinoctiū. Vnde patet, quòd sol cū intret Capricornum 15. calend. Ianuarij & octauo die post esse solstitiū: eritq; solstitium hyemale in die natiuitatis Domini, scilicet, octauo calend. Ianuarij. B Ad idem Marcus Manilius lib. 3. capi. 2. Mar. Manl.

Hic (.f. sol) cum per gelidas hyemis summotus in astro
Fulget in octaua capricorni parte biformis. Tunc angusta dies.

Similiter cū sol intret Cancrū 15. calen. Iulij, erit solstitiū æstiuale in die beati Io. Bapti. scilicet, 8. calend. Iulij. Similiter de æquinoctijs. Quoniā cū sol intret Arietē 15. calend. Aprilis erit æquinoctiū uernale: ubi locat annūciatio Domini, scilicet, octauo calend. Aprilis. Cū sol item Libram 15. calend. Octobris intret, erit æquinoctiū autumnale, in die conceptionis Io. Bapti. scilicet, 8. calend. octobris. Hæc ille. Ergo non simili tempore erit æquinoctiū uernum & introitus solis in Arietem. Et sic de cæteris. Pro dissolutione huius contuendū: quòd prisci Astrologi motus planetarū ab Ariete octauæ sphæræ tanq; ultimę computauere, similiter & reliqua quæ ex his dependent. ut ex motu solis æquinoctia & solstitia &c. Et non ad ultimū mobile, ut fit nostra tempestate. Immo nescierunt aliquod cœleste mobile ultra 8. Quare prisci philosophi & astronomi antiquissimi dixerunt, annū solarē esse reuolutionē solis in suo eccentrico, uel ab una stella fixa donec ad eandem redeat. Non perpendentes 8. sphærā & stellas fixas moueri motu proprio uersus orientem. Hipparchus aūt, Abrachis & post eos Ptole. conside E rauerunt 8. sphærā & suas stellas moueri orientē uersus. Volueruntq; incipere annū ab aliquo principio immobili: & ergo dixerunt annū solarem esse reuolutionem solis, ab aliquo puncto circuli æquinoctialis, donec redeat ad eundem. Meton igitur, Euctemenes & Calippus, quos Ptolemęus allegat, motus planetarū in 8. sphæra computarunt: quo factū fuit, ut usque fere ad tempora nostra motus in multis tabulis cōputentur in 8. sphęra. Vt uidere licet in tabulis Azarchelis Toletani & alijs plerisq;, præterq; in tabulis Alphonsinis, & ab eis deriuatis, tempore Christi 1251. Quare animaduertendum ęst, quòd Zodiacus 8. sphæræ adornatus stellis 12. signorū principium sumpsit, secundū plures, ante cornua Arietis 5. uel 6. aut (ut alijs placet) 8. uel pluribus gradibus. Et hoc partim elici potest ex dictis Ptole. Dictio. 7. Qui ponit cornua Arietis, id est, stellas ibi existentes, in 7. penè gradu Arietis primi mobilis. Et Alphonsus ponit motum augiū tempore Ptolemæi, quasi duorum graduū. Igitur principiū 8. sphæræ esset, quasi per 5. gradus ante cornua Arietis. Et omnes loquentes de mansionibus Lunę dicunt, quòd prima mansio incipiat 8. gradibus ante cornua Arietis. Quicquid id sit. Hi ueteres, qui ante tempora Christi uixerūt, dixerunt, principiū

Computatio motuum planetarū ad octauā sphærā. Annus solaris. Hipparchus. Abrachis. Azarchel. Zodiacus octauæ sphæræ. Alphonsus.

A cipium Arietis octauæ sphæræ fuisse, ante principiũ nonæ sphæræ, in qua quidem nona fiunt æquinoctia: hoc est, dixerunt principiũ Arietis octauæ sphæræ esse in Piscibus nonæ sphæræ. Quamquam nondum fuerit eis cognitio nonæ sphæræ. Ita Iulius Cæsar nesciius nonæ sphæræ, posuit æquinoctiũ uernum in 4. gradu octauæ sphærę, & latenter indicauit, quòd suo tempore principiũ octauæ sphæræ fuerit ante principiũ nonæ sphærę 4. gradibus. id est, quòd fuerit in 26. gradu Piscium primi mobilis: & sic dictum ipsius habuit ueritatem. Nam sicut sol etiam nostro tempore existens, in 26. gradu Pisciũ, non facit æquinoctiũ quia nõdum suo centro attigit ęquinoctialẽ primi mobilis. Sic nec tempore Iulij cum principium Arietis octauæ sphæræ fuit in 26. gradu pisciũ nonæ, non fecit æquinoctium, & tamen fuit in principio Arietis iuxta supputationem eorũ motus solis ad octauam. Idem implicite uoluit Ouidius & Plinius & Io. de Sacrobusto. Non est credendũ, quòd tempore Plinij æquinoctiũ uernum, aut autumni, aut Solstitia fuerint in octauis partibus signorũ: quia hoc fuit uerum longo tempore ante Christũ incarnatum: sed Plinius nimiũ credulus authoritati inuenit apud aliquem authorem uetustum. Vnde in librum suũ taliter inseruit. In canone supra exposito adijcit, Inducens æquinoctia uniuerso mundo.

Ouidius Io. de Sa. Bu.

Plinius nimiũ tribuit authoritati.

Sol inducens æquinoctium uniuerso mundo.

B Hoc uerum est in uniuerso mundo, ubi polus eleuatur supra horizontem 90. gradibus. Ibi enim sole intrante in primũ punctum Arietis, incipit dies sine nocte, qui durat in 187. dies: usq; dum Sol libram ingreditur, in qua incipit cõtinua nox in 178. dies usq; sol in Arietem redeat. Alias tam in sphæra recta quàm obliqua in primis punctis Arietis & Libræ fiunt æquinoctia, dici & noctis parilitas. Hoc ad oculum docet sphæra materialis. Hoc indicant omnes tabulæ ascensionum tam in sphæra recta quàm obliqua. Sequitur in canone. His quatuor accidunt Solstitia, duo alta & duo ima. Pro intellectu huius & consimilis particulæ canonis tertij supra expositi, annotandũ. Vocabulũ solstitium bifariã accipi. Altero modo in significatu proprio quasi solis statio propter eius maximã declinationẽ aut recessum ab æquinoctiali, ita q; usq; adeo recedit aut in septentrionem aut meridiem, q; amplius recedere nõ potest, sed postea reflecti incipit, ob id stare uidetur. Quia inter duos motus reflexos est quies uel uera uel apparens 8. Phy. Recentiores nostri astronomi, id solstitium distinguunt in altum & imum. Altũ propter maximũ solis accessum ad nos, & est causa æstatis in principio Cancri, quod solstitiũ æstiuũ usitato appellat. Imũ propter solis recessum à nobis, quod inducit hyemẽ in principio capricorni. Id nos solstitiũ hyemale,

De quatuor Solstitijs.

Solstitium bifariã sumitur.

Solstitium in proprio significatu.

Altũ æstiuum Imũ hyemale.

C brumale aut hybernũ nũcupamus. Hæc sunt tantũmodo respectiua ad nos qui aquilonẽ habitamus. Verũ Plini. lib. 18. ca. 25. 28. & 29. per solstitiũ semper intelligit solstitiũ cancri & nũq; Capricorni. Et quod nos solstitiũ hyemale uocamus, ipse noiat Brumam. Quod usq; adeo uerũ est, q; idem lib. 2. ca. 72. loquens de tribus circulis, tropico cancri, tropico capricorni & æquinoctiali, Tropicũ Cancri uocat solstitialẽ, Tropicum Capricorni circulum brumalẽ. Lege caput & edoceberis. Altero significatu accipit solstitium largiori quodã modo, pro appropinquatione Solis ad zenith, scilicet, respectu puncti uerticalis capitis habitantiũ. Et dicitur solstitiũ uerticale. Et is significatus receptus est ex metris Lucani 9. Phar. De quibus mox dicet. Habitantes igit sub æquinoctiali habent duo alta, id est, uerticalia solstitia, in principijs Arietis & Librę. Duo ima propter Solis maximũ recessum in septentrionẽ & meridiem, quæ sunt eis loco hyemũ. Lucani metra hic annectere libuit, quæ ad nullũ circulum q̃ ad æquinoctialẽ referri

Plinius.

Solstitium largo uocabulo.

Hic quoq; nil obstat Phœbo cũ cardine summo (posset. scribunt aũt nono Phar.
Stat librata dies: truncum uix protegit arbor
Tam breuis in medium radiis impellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti

Lucanus.

A aliud est quàm illam partem horizontis oriri, cũ illo signo oriente, id est, ascendente supra horizontem. Rursus ediuerso occasus alicuius signi nihil al iud est, quam eam partem horizontis occidere, quæ occidit, cum illo signo occidente. Et post pauca. Oriri dicitur signum obliquè, cum minor pars horizontis oritur cum eo. Rectè autem oriri dicitur signum, cũ quo magna pars horizontis oritur. Hæc ille. Quo pacto horizon oriatur non facile capio. Cum ipse sit de circulis fixis & quietem amet, authore Proclo infra de horizonte. Sulpitius: omnia signa his, qui sunt sub æquinoctiali recta oriuntur & occidũt, ijs uero qui sunt extra, partim recta & partim obliqua: ut nobis. Idem habet Omnibonus, his uerbis. Non obliqua meant, id est, recta signa oriuntur: quia constitutis in æquinoctiali, sicut sunt de quibus loquitur Garamantes: sed maior pars horizontis oritur & occidit. At profectò impossibile est oĩa signa rectè oriri, quia oporteret quòd æquinoctialis haberet plures gradus, quàm 360. & contrarium ostendi potest ex instrumentis sphæra mundi, Astrolabio, corpore solido, & ex innumeris tabulis. Vide ergo hanc formulam.

B TABELLA ASCENSIONVM, id est, ortuum: & descensionum, id est, occasuum signorum in sphæra recta.

Signa	Ortus æquatoris.			Tempus Ortus			Occa. æqua.		Tempus Occasus		
	G	m		h	m	2	G	m	h	m	2
♈	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♉	29	54	0	1	59	39	29	54	1	59	36
♊	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♋	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♌	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♍	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♎	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♏	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♐	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♑	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♒	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♓	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36

Sequitur in canone. Binæ æstates, & binæ hyemes. In regionibus nostris septentrionalibus, æstatem concludimus per accessum solis ad nos & ingentẽ ac excessiuũ calorem: quare dicimus, æstatem suopte esse calidã & siccam: Propter recessum solis à nobis diffinimus hyemen, quę est tempus anni frigidũ & humidũ. Sed quia habitãtibus sub ęquinoctiali semp est calor nimis intensus & ferme ultimus, etiam cum sol ab eis abit in septentrionem aut austrum, semper tamen subiectam terram adurit torridã faciens zonam & nõ longe abit ab eorum capitibus. Ergo eorundem hyemes nõ dicuntur uere & simpliciter hyemes, ut apud nos, quę sunt tẽpora frigida, sed apud eos potius est continua C æstas. Verumtamen quia causæ caloris apud eos non semper uniformiter, & eodem modo se habent, ex eo quòd sol non semper æqualiter appropinquat zenith partis illius, ut notum est: unde calor non erit uniformis & æqualis intensionis. Verum quandoque intensior quandoque remissior. Sed quando est in zenith in initijs Arietis & Libræ, & sunt eorum alta solstitia, calor est in sua maxima intensione. Neque ratione solis magna augeri potest. Quando uero à zenith capitis remouet, quod fit in principio cancri & capricorni, ubi ima cõtingunt solstitia calor est remissior, id est, minus intensus. Sed omne remissius tale, respectu intensioris talis, recipit denominationem contrarii. Calor igitur remissior cõtingens in imis solstitijs fere frigidus nominari potest, respectu caloris intensissimi accidentis in solstitijs altis. Et recipit nominationẽ hyemis, licet ibi nulla sentiat frigiditas. De his rebus scribit Alphraganus differentia 6. ubi loquitẽ de sphæra recta, & his qui sub æquinoctiali habitant, dicens, Fiuntq́ ibidem æstas & hyems æqualis complexionis. Sat est.

Duæ æstates.
Duæ hyemes.

Alphraganus.

Et sequitur postremo in canone. Perpetuum æquinoctium. Soli hi, qui sub æquatore degunt propter sphærę rectitudinem habent omnem diem artificia-

Perpetuum æquinoctium.

D

lē omnemq́ noctem examussim 12. horarū & ex sequela perenne æquinoctiū. D
In quocumq́ igitur signo sol repertus fuerit, semper parit diei & noctis parilitatem. Hoc per sphæram materialem, per astrolabium & astronomica organa declarari potest. Et pulchrè per nostram tabellam de ascensionibus & descensionibus hic adiectam. Quocūq́ enim signo oblato, accipe eiusdem & quinq́ sequentiū ortus in gradibus & minutis & facta additione colliges 180. qui faciunt horas præcise 12. Aut accipe horum sex signorum tempora ortus, & emergent duodecim horæ. Hoc paucis indicat Alphraganus ubi supra. Eritq́ (inquit) tēpus quod est ab ortu solis cęterorumq́ syderum in occasum eorum ęquale ipsi, quod est ab occasu eorum in ortum ipsorum in uniuersis diebus anni, & erunt dies & nox in his locis æquales semper. Accedit his Lucanus quinto Phar.

Alphraganus.

Lucanus.

Nam uel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
Vel plaga qua torrens claususq́ uaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles
Si fortuna ferat.

Lentulus sic hortatur cœtū (ex quo iam primus dies anni instabat, in quo noui cōsules magistratū inire debebant) pro magistratu creando, & in quacūq́ parte terræ cōstituti sint siue in Scythia, ubi sunt montes Hyperborei, siue sub torrida zona & quòd arma sumere debeant, pro patria, pro libertate, pro Dis penatibus, pro repub. Canon quintus. Quorū zenith est intra tropicum Capricorni & æquatorem, hi quatuor habent umbras, solem in anno bis uerticalem, quatuor solstitia duo alta & duo ima, binas æstates & binas hyemes. Hic canon ex duobus præcedentibus est manifestus. Quærendi sunt tamen hi, qui eam habitent plagam. Hos manifestat Ptolemæus lib. quarto capi. nono & ultimo Quod Libyę subiacet regio quę plena est Aethiopibus, licet ea pro maiori parte sit incognita. Vt idē testatur. Et Strabo libro primo sic habet. Homerus quoq́ bifariā partitus est, & quosdam ad orientem quosdam ad occidentem asseruit. Cum alij qui in medio positi sunt prorsus ignoti fuerint siue sint, siue non sint. Nominat tamen Ptolemæus ibidem & tabula quarta Aphri. Agisymbam regionem æthiopum, Rhepsios æthiopes, Antropophagos æthiopes, Anthacas Aethiopes, Ichtyophagos Aethiopes, Hesperios &c. Ibi Raptū & Prassum promontoria, & montes plures. Ibi elephantes albi omnes gignunt, Rhinocerotes & Tigrides. Pro canonis exercitio capio Rhepsios Aethiopes, sitos supra paludes Nili uersus montem Lunę. Hi habent latitudinem austrinam 10. propemodum graduum. Et quia austrina est ingredior tabulam declinationis solis in inferiori parte, ubi ponuntur signa Australia Libra, Scorpius &c, Et quæro in area tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel uiciniorem, quam offendo à Libra ascendendo scilicet .10. gradus & .4. minuta & in latere dextro inuenio 26. gradus, quare pronuntio. Cum sol peruenerit ad 26. gradum Libræ, Rhepsios habere solem uerticalem, & unam æstatem, & solstitium altum. Quod sane accidit nostro tempore die decimo Octobris, id est, die proxima post Dionysium Areopagitam. Rursus inuestigo eandem declinationem in areis signorum meridionalium, & inuenio eandē in Piscibus uel propinquiorem puta 10. gradibus. 4. minu. & .4. gradus eorundē in latere dextro, quare proclamo. Qum sol adierit quartum gradum Piscium Rhepsios iterū habere solem uerticalem, & altum solstitium secundum, atq́ æstatē. & hoc usuuenit 13. die Februarij, hoc est, in profesto Valentini martyris. Vnam autem hyemem habent ipsi cum sol peruenerit ad primum Capricorni, die 11. aut .12. Decembris. Reliquam in primo Cancri die undecimo aut duodecimo Iunij. Donat & nobis Ptolemæus alia exempla lib. 7. capi. 4. & 12. Tabu. Asi.

Canon quintus.

E

Exempla.

Pli. lib. 7. ca. 1. Naturæ uero rerum uis atq́ maiestas in omnibus momentis fide caret &c.

Exercitium Rhepsij orbis.

F

A ex Taprobana insula, ubi Hodoca ciuitas, australis 2. graduum, Orneon extrema australis 2. graduum ½. Dagana ciuitas quę & sacra Luna australis 1. graduū Corcobara, hoc est, Bacchi ciuitas australis 1. graduū ½. Et aliæ insulæ plurimæ in austrum expositæ, scilicet, Carcus, Phelicus, Erene, Calandadrua; Arana, Bassa, Balaca, Alaba, Gumara. Et hodie recentes tabulæ plurima præstant exempla.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS RECENS.

Linea graduum zodiaci.	Septētrioñal ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs			Septētri. descendēs			
	♈ 0		A	♉ 1		A	♊ 2		A	♋ 3		S	♌ 4		S	♍ 5		S	
G	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G	m	m	G
0	0	0	24	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	30
1	0	24	24	11	51	21	20	25	12	23	30	0	19	50	13	11	9	22	29
2	0	48	24	12	12	21	20	37	12	23	29	1	19	46	14	10	47	21	28
3	1	12	24	12	33	20	20	49	11	23	28	2	19	32	14	10	26	22	27
4	1	36	24	12	53	20	21	0	11	23	26	2	19	18	14	10	4	22	26
5	2	0	23	13	13	20	21	11	11	23	24	2	19	4	15	9	42	22	25
6	2	23	24	13	53	20	21	22	10	23	22	3	18	49	15	9	20	22	24
7	2	47	24	13	53	20	21	32	10	23	19	4	18	34	15	8	58	23	23
8	3	11	24	14	13	19	21	42	9	23	15	3	18	19	16	8	35	22	22
9	3	35	23	14	32	19	21	51	9	23	12	5	18	3	16	8	13	23	21
10	3	58	24	14	51	19	22	0	9	23	7	4	17	47	16	7	50	22	20
11	4	22	23	15	10	18	22	9	8	23	3	6	17	31	17	7	28	23	19
12	4	45	24	15	28	19	22	17	8	22	57	5	17	14	17	7	5	23	18
13	5	9	23	15	47	18	22	25	7	22	52	6	16	57	17	6	42	23	17
14	5	32	23	16	5	18	22	32	7	22	46	6	16	40	17	6	19	24	16
15	5	55	24	16	23	17	22	39	6	22	39	7	16	23	17	5	55	23	15
16	6	19	23	16	40	17	22	46	6	22	32	7	16	5	18	5	32	23	14
17	6	42	23	16	57	17	22	52	5	22	25	8	15	47	18	5	9	24	13
18	7	5	23	17	14	17	22	57	6	22	17	8	15	28	18	4	45	23	12
19	7	28	22	17	31	16	23	3	4	22	9	9	15	10	19	4	22	24	11
20	7	50	23	17	47	16	23	7	5	22	0	9	14	51	19	3	58	24	10
21	8	13	22	18	3	16	23	12	3	21	51	9	14	32	19	3	35	24	9
22	8	35	23	18	19	15	23	15	4	21	42	10	14	13	20	3	11	24	8
23	8	58	22	18	34	15	23	19	3	21	32	10	13	53	20	2	47	24	7
24	9	20	22	18	49	15	23	22	2	21	22	11	13	33	20	2	23	23	6
25	9	42	22	19	4	14	23	24	2	21	11	11	13	13	20	2	0	24	5
26	10	4	22	19	18	14	23	26	2	21	0	11	12	53	20	1	36	24	4
27	10	26	21	19	32	14	23	28	1	20	49	12	12	33	21	1	12	24	3
28	10	47	22	19	46	13	23	29	1	20	37	12	12	12	21	0	48	24	2
29	11	9	21	19	59	13	23	30	0	20	25	13	11	51	21	0	24	24	1
30	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	0	0	24	0
	♓ 11		S	♒ 10		S	♑ 9		S	♐ 8		A	♏ 7		A	♎ 6		A	G
	Meridioñal Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Linea graduum zodiad.

B

C

D

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS PTOLEmaei Phelu. Dictione prima Almage. capi. 13.

Zodiaci.	Septẽtrioñal ascendẽs.			Septẽtri. ascendẽs.			Septẽtri. ascendẽs.			Septẽtri. descendẽs.			Septẽtri. descendẽs			Septẽtri. descendẽs			
	♈ 0			♉ 1			♊ 2			♋ 3			♌ 4			♍ 5			
G	G	m̃	2	G	m̃	2	G	m̃	2	G	m̃	2	G	m̃	2	G	m̃	2	G
0	0	0	0	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	10
1	0	24	16	12	1	21	20	42	55	23	51	6	20	19	1	11	18	27	29
2	0	48	31	12	22	31	20	55	18	23	50	25	20	3	31	10	56	43	28
3	1	12	46	12	43	29	21	7	19	23	49	15	19	49	38	10	34	48	27
4	1	37	0	13	4	16	21	18	56	23	46	38	19	35	25	10	12	43	26
5	2	1	12	13	24	48	21	30	9	23	45	33	19	20	50	9	50	29	25
6	2	25	22	13	45	7	21	40	58	23	43	0	19	5	54	9	28	5	24
7	2	48	30	14	5	13	21	51	23	23	40	1	18	50	19	9	5	32	23
8	3	13	35	14	25	4	22	1	23	23	36	33	18	35	3	8	42	50	22
9	3	37	37	14	44	42	22	11	0	23	32	38	18	19	7	8	20	0	21
10	4	1	38	15	4	5	22	10	11	23	28	16	18	2	53	7	57	3	20
11	4	25	32	15	23	12	22	28	56	23	23	27	17	46	17	7	33	57	19
12	4	49	34	15	42	4	22	37	17	23	18	11	17	29	27	7	10	45	18
13	5	13	11	16	1	40	22	45	11	23	12	28	17	12	16	6	47	26	17
14	5	16	53	16	18	59	12	52	40	23	6	17	16	54	48	6	24	1	16
15	6	0	30	16	37	2	22	59	42	22	59	42	16	37	2	6	0	30	15
16	6	24	1	16	54	48	23	6	18	22	52	40	16	18	59	5	36	53	14
17	6	47	26	17	12	16	23	12	28	22	45	11	16	1	40	5	13	11	13
18	7	10	45	17	29	27	23	18	11	22	37	17	15	42	44	4	49	34	12
19	7	33	57	17	46	17	23	23	27	22	28	56	15	23	12	4	25	32	11
20	7	57	3	18	2	53	23	28	16	22	20	11	15	4	5	4	1	38	10
21	8	20	0	18	19	7	23	32	38	22	11	0	14	44	42	3	37	37	9
22	8	42	50	18	35	3	23	36	33	21	1	32	14	25	4	3	13	35	8
23	9	5	32	18	50	19	23	40	1	21	51	23	14	5	13	2	48	30	7
24	9	28	5	19	5	54	23	43	0	21	40	58	13	45	17	2	25	22	6
25	9	50	29	19	20	50	23	45	33	21	30	9	13	24	48	2	2	12	5
26	10	12	43	19	35	25	23	46	38	21	18	56	13	4	16	1	37	0	4
27	10	34	48	19	49	38	23	49	15	21	7	19	12	43	29	1	12	46	3
28	10	56	43	20	3	31	23	50	25	20	55	18	12	22	31	0	48	31	2
29	11	18	27	20	19	1	23	51	6	20	42	55	12	1	21	0	24	16	1
30	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	0	0	0	0
	♓ 11			♒ 10			♑ 9			♐ 8			♏ 7			♎ 6			G
	Meridiõal Ascendẽs			Meridio. Ascendẽs			Meridio. Ascendẽs			Meridio. descendẽs			Meridio. descendẽs			Meridio. descendẽs			Zodiac.

E

F

A &c grana eiusdem auenæ sponte prouenientis ad uescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusque membrorum esse &c. Vide plura ibi miratu digna. Iosephus lib. 1. Antiqui. Iudæorum capi. 12. asserit Aethiopes à Chuso filio Cham fuisse Chusæos appellatos. Sunt qui Aethiopiã dici contendunt, à uerbo Græco αἴθω quod uro, incendo ac ardeo significat. Et ὤψ facies uel aspectus, quòd solis aspectu plurimum torreat. Ambrosius aũt libro unico de paradiso ca. 3. Aethiopiam uilem &c abiectam interpretatur. Ptolemæus duplicem Aethiopiam esse dicit. Vnam quæ sub Aegypto est, quam nonnulli uocant exteriorem: cuius maior pars continetur intra tropicũ cancri &c æquinoctialem. De qua Ptolemæus lib. 4. ca. 7. &c 8. &c 4 Tabu. Africæ. Alia interior intra æquinoctialem &c tropicum capricorni cõtenta: de qua supra plures citauimus Aethiopes. De ea Ptolemæus eo. lib. cap. 9. quæ nostro canoni accedit. Strabo lib. primo, Homeri defensor, dicit eundem extremos hominum Aethiopes bipartitos, quosdam positos ad orientem, quosdam ad occidentem. Quod Homeri dictũ posteriores reprehenderunt: lege Strabonem. Triplices numerauimus Aethiopes.

[Marginal notes: Iosephus. Ambrosius. Ptole. Duplex Aethiopia. Strabo. Aethiopes triplices.]

B Primi sunt abunde nigri. Vt hi ad Agisymbã regionem Aethiopiæ interioris fere circa medium, &c ad Meroẽm insulam Aethiopiæ exterioris, id est, sub Aegypto: Testis est Ptolemæus lib. 1. capi. 9. ad finem. Alij sunt subnigri, quòd aliquantulũ nigrent, ita tamen quòd eorundem nigredo incipiat uincere fuscedinem, &c tendunt uersus nigredinem. Quos Pompo. in 3. uocat atras gentes &c quodãmodo Aethiopes, ut sunt Indi: de quibus Plinius lib. 6. ca. 19. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, non dum tamen Aethiopum modo exusti. Quantum ad Indum accedunt, tantũ colore præferunt sidus &c. Obijce oculis decimam tabu. Asiæ &c eris certior. Tertij sunt fusci aut fere purpurei coloris, Stifelbrun: ut sunt Aegyptij Thebaicæ præfecturæ. Hi non nihil nigrescunt. De his Mar. Mani. lib. 4. ca. 3.

[Marginal notes: Abunde nigri. Subnigri. Pompo. Fusci aut purpurei Aethiopes. Mar. Mani.]

Aethiopes maculant orbem, terrasque figurant,
Perfusas hominum gentes minus India tostas
Progenerat, mediumque facit moderata tenorem,
Iam propior tellusque natans Aegyptia Nilo,
Lenius irriguis infuscat corpora campis.

Primis &c ultimis Aethiopibus, addi potest caput nonũ libri primi Ptolemæi. Aethiopes maculant orbẽ Plin. lib. 7. ca. 1. Quis enim Aethiopas antequam cerneret credidit, aut cui nõ miraculo est cũ primum in notitiã uenit? Color niger cæteris est obscurior &c reputatione uilior. Cuius attactu dicimur maculari. Iccirco picẽ quae nigra est ne maculemur fugimus. Ecclesiastici 13. Qui tetigerit picẽ inquinabitur ab ea. (Terrasque figurant). Quasi diceret, ad quascumque regiones Aethiopes ueri declinauerunt uidentur quasi nouas figuras ingerere, qui etsi propter exustam zonam in qua geniti sunt, colore sint nigri, propter tamen stellarũ radiationes &c influxus corpora eorũ uariantur. Lege rogo Iuliũ Fir. lib. 1. ca. 4. Accedat huc Ptole. Phelu. Tract. 2. sui quadri. ca. 2. ubi de Aethiopibus scriptum reliquit sic. Sol per zenith capitũ suorum currit, eosque comburit. Ideoque nigra sunt eorũ corpora. Nigrique crines &c crispi, facies eorum sicca, &c corpora macilenta: naturæ quoque eorum sunt calidæ, &c animæ qualitates in maiori parte sunt crudeles, propter longam &c assiduam solis moram in eorum regionibus. Hactenus Ptolemæus. De Aethiopum nigredine obijcitur problema, &c quæritur causa. Quare sol hominem nigrũ reddat, linteum candidius faciat, lutum induret, cerã emolliat? Responsio, causam esse patientis materiæ aptitudinem. Materia sane nostri corporis, pituita excepta, quoties nimiũ recalescit per cutem nigrat. Quòdque sol faciem non urat, consule Plini. lib. 29. ca. 3. Albertus Ma-

C [Marginal notes: Ante Philippũ regem Macedonũ Aegyptiorũ locus a Nilo submersus Alber. Ma. referente lib. 2 Meteo. cap. 2, ac. 17. Quæstio quare sol hominẽ nigrum reddat &c. Alber. Mag.]

gnus Germaniæ decus libro de natura locorum, Distinct. 2. ca. 3. de diuersitate loci & accidentium eorum, quæ generantur in eo scripsit. Videmus ea quæ in locis calidissimis terræ nascuntur, esse calidissima & nimia siccitate rugosa. Sicut grana Piperis nigra multũ propter ipsorũ caliditatem. Sicut etiã sunt Aethiopes, quorum semen generationis calidum est, & matrix mulierum multũ est calida & sicca, & decoquitur semen conceptũ decoctione fortissima, & ideo nigrescit corpus eorum propter sanguinis sui adustionem. Educit enim calor loci ipsorum humidũ subtile & adurit grossum terrestre, quod pmanet & generat nigredinẽ. Et terrestria membra quæ sunt in eis, sicut ossa, fiunt albissima: quod apparet in dentibus eorum. Et caro eorũ sanguine infusa est, sicut sunt carbones accensi: sicut apparet in lingua & faucibus eorum quando ora aperiunt: Et habent ora prominentia propter calidum acuens os eorum. Et oculi eorum ex calore uenas & pelliculas rubentes habent. Et quia corpora eorũ sunt aëre calidissimo circundata, necesse est ut sint porosa & sicca: eo quòd euaporat continue in eis humidum: propter quod sunt leuia eorum corpora & agilia. Et quia cum humido educuntur spiritus eorum, ideo efficiuntur corpora eorum frigida & timida multum, humores paucos habentia: Propterea naturaliter non timent febres multum, eo quòd natura sibi conscia est, quòd non est multa in eis corrupti humoris. Et tales citissimè senescunt, propter uirtutis naturalis defectum, quæ cum spiritu euaporat: Ita, quòd ætas eorum est triginta anni: & tunc sunt senes deficientes. Et quia corpora rara habent, euaporat humidũ, ut diximus, proter loci calorem & remanet terrestre siccum combustum, quod si leue est & bulliens, facit colorem rubeum, & si est adustum innaturale, facit choleram nigram. Et his duobus humoribus præcipue abundant corpora Aethiopũ, plusquam phlegmate & melancholia naturali. Quia uero corpora calida, calore loci semper laxa sunt & rara, ideo membra partus mulierum eorum sunt ualde laxa & mollia: Propter quod facile pariũt mulieres eorũ. Licet propter siccitatem matricis & uirtutis earum non facile cõcipiant. Et paulo post. Aethiopes nigerrimi, leues quidem sunt corpore & fatui mente, propter euaporationem & defectum spiritus animalis. Siccitas etiam & caliditas est causa, quare pili eorum sunt pauci & crispi, ad modum granorum piperis. Licet autem ab huiusmodi nigri aliquando nascantur etiam in alijs climatibus, sicut in quarto uel quinto, tamen nigredinem accipiunt à primis generantibus, qui cõplexionati sunt in climatibus primo & secundo, & paulatim alterantur ad albedinem, quando ad alia climata transferuntur. Hęc Albertus. Strabo lib. 15. fuisse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint: quòd peregrina quoq; pecora eam potantia colorem uarient. Theodectes ad solem retulit, quem malè Onesicritus reprehendit, etiam si annuat Strabo. Nam propinquior sol dicitur, cum in zenith magis inclinat. Hoc modo & Indis & Aethiopibus approximat. Falsum est aũt solem ab omnibus æqualiter distare, cum in Capricorno propior sit terræ, quàm quum in Cancro est, ex cõmuni astronomorum sentẽtia. Theodectæ uersus hi sunt.

Quæ mulieres facile pariant, at nõ facile cõcipiant?

Leues, sed fatui Aethiopes.

Lege Hali Rodan tra. 2. quadri. ca. 2.

Theodectes.

Onesicritus.

Martianus ad mare rubrũ ponit fontẽ, quẽ cũ greges bibe rint, in rubeũ colorẽ incipe mutare lanas.

Sol à terra nõ semper æquè distant.

D

B

E

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit uirum.
Coloribusq; adurens præpotentibus
Retorridas crispauit illorum comas.
Sententia Alberti placet mihi.

Sed hic occurrit quæstiuncula non prætereunda. Qui hi sint Aethiopes habentes perpetuum diem? Ansam huius præstitit Ausonius poëta, in Monasyllabis. De inconnexis. His uersibus.

Ausonius ubi perpetuũ diẽ intellexerit

A Longa dies operosa uiro: sed temperies nox
Qua caret Aethiopum plaga peruigil irrequies gens,
Semper ubi æterna uertigine clara nitet lux.

Ausonius refertus est implicitis, intricatis & abditis sententiis. Quare idē scripsit Griphum de numero ternario ad symmachum: Et sæpius præ se ferunt sui uersus quandam impossibilitatem: Ac nisi absconditus quæratur sensus, ut fit in ænigmatibus, manent plurimi uersus sine interpretatione: ut hic. Contuendum est igitur. Quòd Aethiopibus sitis sub torrida zona oritur & occidit sol: quare habent ipsi diem & noctem ex motu ipsius solis sicut nos. Immo in uniuerso orbe terrarum non est dabilis locus quispiam ubi sit perennis dies. Etiam si homiū habitatio esset sub polis. Quocirca cogimur abire à die & nocte solis, & quærere ab aliis astris dies & noctes. Animaduertendū igitur. Quòd cū simpliciter dicimus dies & nox, intelligimus de die & nocte causatis ex motu solis. Secus cum adiectione stellæ. Vt cum dicimus dies Aldebaran, id est, oculi Tauri, aut nox: Aut dicimus dies uel nox cordis Leonis &c. Est aūt dies stellæ, mora eius supra horizontem, siue alioqui sit dies uel nox. Nox uero stellæ, est mora eius sub horizonte. Sic dicimus, ubi polus arcticus eleuatur 49. fere gradibus, diem cordis Leonis esse horarum 14. minutorum fere 15: Noctem uero horarū 9. minutorū 45. Sic dicimus apud nos duas stellas pedis posterioris vrsæ maioris habere noctem 5. quasi horarum. Diem autem 19. Huius rei ponit exemplum Lucanus 3. Pharsa. ubi sic canit.

Aethiopes, ut & nos, habent diem & noctē ex motu solis.

Dies stellæ quis?

B *Nox stellæ quæ?*

Tunc furor extremos mouit Romanus Orestas
Carmanosq́ duces, quorum iam flexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Longitudo Italiæ est 36. G. Orestarum ad minus 106.

Appianus Alexandrinus Pompeio affuisse scribit orientis natiões magno numero. Iuncti sunt eni ei Lacedæmonii, Peloponnesiaci, Bœotii, Athenienses, Thraces, Hellespontici, Bithynii, Phryges, Iones, Lydii, Syri, Phœnices, Iudæi, Arabes, Armenii, Cyprii, Rhodii &c. Orestæ, Carmani.

Carmania, Strabo lib. 15. & Plinius lib. 6. ca. 23. & Ptolemæus lib. 6. capi. 6. tabu. sexta Asiæ, regio Asiæ uicina sinui Persico & Gedrosiæ. Cuius latitudo est 24. 25. 26. 27. gradibus, longitudo circiter 90. Orestæ (ut aiunt) populi sunt Indiæ, uicini Carmaniæ, orientaliores tamen. Puto legendum Oretas, aut Oritas ex cap. 23. libri 6. Plinii. Oritæ propria, nō Indorum lingua loquuntur. De his nihil legimus apud Ptolemæum. Strabo de Orestis mentionem facit, sed nil penitus faciunt pro Lucano, sunt enim populi circa Illyridem &c. Forte ad eleuationem poli 45. graduū: lege Strabonem. Idem tamē lib. 15. Post Arbies sunt oritæ, gens liberæ cōditionis, qui lethiferis uenenis sagittas præustas illiniunt.

Carmania.

Orestæ. Oretæ. Oritæ.

C Rectificata sphæra astraria ad latitudinem Carmaniæ 27. graduū, vrsa maior non tota occidit sed caput manet supra horizontem: Bootis autem imago tota manet sub horizonte sex propemodum horis, aliis 18. manet supra horizontem. Habet igitur Bootes exiguam & breuem noctem tantummodo 6. horarum, & postea lucet longo tempore, quia 18. horis. Est igitur nox Bootis 6. horarum & dies eius 18. Sunt qui uersus Ausonii ad quandam stellam firmam præclarissimam referunt, quam Canopum appellitant. Earum nulla est in parte nostra aquilonia, plures in austrina, hactenus tamen (unā dempta) à paucis cognitæ: Ob eam causam, quia nobis ob terræ rotunditatem nō apparent. Annotandum igitur. Quòd Canopus, authore Plinio libro quinto capitulo tricesimo primo, Solino capitulo 44. Pomponio Mela libro secundo,

Bootis nox & dies.

Canopus. Pli. Soli. Pom. Strabo.

Canopus insula & ciuitas.

Strabone lib. 17. & ultimo, insula est in Canopico ostio Nili fluuii, dicta à Canopo gubernatore classis Menelai, ibi mortuo & sepulto. De Canopo ostio scribit etiam Plinius lib. 5. ca. 6. Et Canobus ciuitas. De qua Ptolemaeus lib. 4. ca. 5. habens in latitudine 31. quasi gradus. Ouidius lib. 15. Fab. 51. sic. D

Plinius. Ptolemaeus. Ouidius. Canopus stella.

Seruitura suo capitolia nostra Canopo.

Sed haec parum faciunt ad nostrum propositum. Est praeterea Canopus stella sita in imagine coelesti Argus, aut nauis appellata. Est enim haec imago in meridiem exposita, habens, authore Ptolemaeo Dictio. 8. ca. 1. Alma. stellas 45. Et est haec stella Canopus sita in remo sequente. Dicta Canopus, ut nonnullis uidetur, ab insula Canopo, ubi primum cognita & obseruata. De qua Ptolemaeus lib. 1. Geo. ca. 7. sic scribit. Qui autem soluũt ab Arabia (s. Petrea) ad Azaniã, recta ad meridiem nauigant, & aduersus Canopum stellam, qui illic ἵππος, hoc est, equus appellatur. Hi de Azania regione, uicini aequinoctiali, contenti in Aethiopia sub Aegypto, de qua Ptolemaeus lib. 4. ca. 8. & quarta Tabu. Afri. uocant hanc stellam equum. Vocatur & eadem subhel aut suhel, quasi incendium ob radiorum magnitudinem & multitudinem, quasi stella crinita ut cometes. Quod satis indicat Plinius lib. 6. capi. 22. de Taprobana insula, ubi dicit. Canopum lucere noctibus sydus ingens & clarum. Et Solinus cap. 66. de Taprobana. Lucet (inquit) ibi Canopus sydus clarum & amplissimum. Haec stella tempore Ptolemaei fuit in Geminis 17. gradu, minuto 10. habens latitudinem meridianam 75. graduũ, & declinationem meridionalem 51. graduum 41 minutorum. Tempore nostro est in Cancro 7. fere gradu. Cum latitudine meridiana 75 graduũ. Et declinatione 51. gradum 34. minutorum. De hac stella scribunt plures authores grauissimi. Marcus Mani. lib. 1. ca. 2. de terrae rotunditate. B

Ptolemaeus. Ptolemaeus. Subhel. Plinius. Solinus. Canopi locus. Mar. Ma.

Iccirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus. nusquam inuenies fulgere Canopum
Donec Niliacas per Pontum ueneris oras.

Plinius. Plini. lib. 2. ca. 72. plura tractat, ut in quibus locis Canopus uideatur uel nõ, uolens per hoc probare terrae rotunditatem, ubi habet. Nec Canopum cernit Italia. Et infra: Vt Canopus quartam fere partem signi unius super terrã eminere Alexandriae, intuentibus uideatur, Eadem à Rhodo terram quodãmodo ipsam stringere. In Ponto omnino non cernatur &c. Posidonius, teste Strabone lib. 3. de Canopo, recitat in quibus uideatur locis, quem lege. Et idem Posidonius (teste Cleomede 1. Meteo.) uolens ostendere terrae magnitudinem, inducit Canobum stellam. Inquit enim Posidonius, Canopus stella ita appellata lucidissima est ad meridiem in temone Argus, ea in Graecia neutiquam spectatur & perinde neq; Aratus in phaenomenis ipsam memorauit: à septentrione autem in meridiem euntibus, primum in Rhodo sub uisum cadit, In finiente quoq; perspecta confestim ex mundi cõuersione occidit. At cum à Rhodo quina stadi. milia Alexandriam usq; nauigaueris, in Alexandria ipsa ab horizonte sublimis apparet, in medio ad libellam coelo, pars signi eius quarta, quae est quadragesima octaua pars meridiani per Rhodum & Alexandriam &c. Et demum de ea stella Proclus noster in fine libelli, de signis coelestibus. Cum igitur tot grauissimi authores hanc stellam ad diuersa officia usurpant, uidendum nobis est, an de ea locutus sit Ausonius, quòd ipsa Aethiopibus faciat aeternam lucem. In primis, ut huius rei periculum fieri possit, eam sphaerae materiali imponemus, hac lege. Siste tertium fere gradum Cancri (cum quo Canobus nostro tempore coelum mediat) ad meridianum sphaerae, & ea inuariata recense ab aequinoctiali uersus meridiem 51. gradus & 34. minuta, hoc est, fere 52. gradus, & ad finem huius numeri fac notam cum cera aut alia materia in ipsa sphaera, puta ta in F

Posidonius. Proclus. Impositio Canopi in sphaeram.

A in coluro distinguente solstitia: & significabit hæc nota ueram stellæ positionem. Et quia stella tendit uersus meridiem, nulla operatio instituenda est pro Aethiopibus septentrionalibus, qui cōtinentur intra tropicum Cancri & æquatorem. Quare uenio ad Aethiopes meridianos Aethiopiæ interioris, de quibus supra Canon quintus dixit, hoc est, ad eos qui habitant intra æquatorem & tropicum Capricorni, quibus latitudo est austrina, & polus antarcticus attollitur supra horizontem. Et repeto, exempli causa, Rhepsios Aethiopes habentes latitudinem austrinam 10. graduum. Rectifico igitur sphæram ad 10. gradus latitudinis meridianæ, hoc est subleuo polum antarcticum supra horizontem 10. gradibus: Et circumuoluta sphæra uideo Canopum oriri & occidere, igitur minimè facit Rhepsiis æternum diem. Consimilem instituo operationem ad Aethiopes Agesymbæ regionis, quorum latitudo est fere 15. uel 16. graduum & offendo, ut supra, canopū surgere & mergi. Venio tandem ad ipsos habitantes sub tropico Capricorni, quorū latitudo est 23. graduū & 30 minutorū: & sphæra uerificata cerno, ut supra, eius stellæ ortū & occasum. Quocirca infero his meridianis Aethiopibus hunc canopum omni die naturali orientem & occidentem nullum perennem donare diem. Quod si sphæram rectificauero ad alias latitudines meridianas ultra tropicum Capricorni sequentes: puta, ad uigesimum quintum, uigesimum sextum, uigesimum septimum, uigesimum nonum, tricesimum, tricesimum primum, tricesimum secundum, tricesimum tertium, tricesimum quartum, tricesimum quintum, tricesimum sextum, tricesimū septimum, experior canopum exoriri & decidere. Quamquam ad latitudines ultimas, scilicet, 34. 35 &c. exiguā faciat noctem, longumque diem: Et postquam peruenero ad latitudinem 39. graduum oriri & occidere desinit, incipitque supra horizontem ferri, & habitantibus sub ea latitudine & maioribus, scilicet, quadraginta, quadraginta unius, quadraginta duorum, quadraginta triū graduū &c. æternū ostendere diem: sed certū est hos non esse Aethiopes. Habitant enim in quinto & sexto climate meridiano. Quibus è regione respondent in parte aquilonia climata temperata, ubi non sunt Aethiopes. Vt uidere licet in Hispania, Italia, Gallia, Germania &c.

Operatio per stellam Canopum, seu ortus & occasus eiusdem.

B

Quamobrem cogimur inuestigare alium Canopum, qui sententiæ poëtæ satisfaciat. A uetustissimis autem authoribus percepimus, ad meridiem circa polum antarcticum stellas radiare longe fulgentiores nostris stellis in arcticum collocatis. Quamquam ad nostram notitiam nondum satis peruenerint. Vt sunt (de quibus Plinius lib. 2. ca. 72. Berenices crinis & Cæsaris Thronon. Quāuis Deltotos à Callimacho Berenices crinis appelletur. Testis est Probus. Sed nihil facit ad Plinium. Quia Deltotos ad septentrionem uergit omnibus manifesta. Lege Petrum Vallam in secundū Plinii. Ptolemæus porrò Phelusinus stellas fixas ad horizontē Alexandriæ, cuius latitudo est 31. graduū officio, instrumenti Armillarum, quo ad earū longitudines & latitudines obseruauit. Nec potuit eius obseruatio ultra in meridiem extendi, ad eas, scilicet, stellas quę supra horizontem Alexandrinum non ferebantur, tumore etiam terræ impediente. Quocirca plures ab eo non uisas compulsus fuit negligere. Propter tot autem stellas nobiles & splendidas, ad polum antarcticum sitas, uerisimiliter crediderim Aristotelem polo antarctico superiorem mundi partem attribuisse. ARISTOTELES enim secundo de Cœlo & mundo dissentiens à Pythagoreis, CLEOMEDE & aliis in Mundi positionibus, assignauit dextram orienti, sinistram occidenti, meridiei sursum, septentrioni deorsum. Eius uerba sunt hæc. Polorum quidem unus nobis imminens apparet supernè, pars est deorsum: alter uero nobis incertus sursum. Dextrum namque cuiuslibet dicimus, unde principium per motum lo-

Plurimæ stellę uersus meridiem nobis incognitæ.

C

Berenices crinis.

Petrus Valla.

Aristoteles cœlo sursum ad antarcticū tribuit.

cus uero conuersionis cœli principium est, unde astrorum ortus. Proinde hoc D fuerit dextrum: Cuius autem occasus, sinistrum. Si itaque à dextris orditur, & in sinistram fertur, supernus, qui nobis nō apparet polus, esse necesse est. Nam si sit manifestus, in sinistram erit motus: quòd neutiquam dicimus. Non dubiū igitur, quin non apparens polus, sit id quod sursum, ac qui illic habitant in superno sint hemisphærio & ad dextram, nos autem in inferno & in sinistro ecōtrario &c. Hucusq; Aristoteles. Nostra autem tempestate felicissimo sydere per obseruatores mathematicos illustrissimorum regum Portugalliæ nonnullæ stellæ cardini austrino uicinæ in ordinem redactæ sunt. Hi sane tropico hyberno superato inciderunt in latitudinem poli antarctici propemodum 50. graduum. Illic cœlum & aëra perraro nubes inumbrant, quasi semper serena, rorat quandoque sed leniter, cœlum decentissime ornatur syderibus quibusdā, quæ hactenus fuere nobis incomperta. Et recensita sunt 20. tantæ claritatis ut apud nos venus & iupiter. Immo maioris magnitudinis quàm autument homines, quæ claritate cunctis syderibus octauæ sphæræ præstant: Et in primis tres canopos conspicati sunt, duos ultra modum claros, tertium obscurum & dissimilem aliis. Neque habet polus antarcticus ursam maiorem uel minorem, quemadmodum est uidere in nostro polo arctico. Neque eum uicine contingunt sydera quæpiam clara sed ipsum ambiunt. Primus igitur canopus albicans eximiæ magnitudinis describit circa polum circumferentiā, cuius diameter fere 10. aut 11. continet gradus. Alius canopus albus habet diametrum circumferentiæ pene 12. aut 13. graduum. Et tertius canopus niger & ingens, cuius diameter circumferentiæ habet ferme 32. gradus. His cognitis exercitium sumemus. Et primo per primum canopum cuius diameter habet fere 10. gradus. Supputa à polo antarctico in coluro aut meridiano sphæræ 5. gradus & fini impone characterem hunc Canopum significantem. Postea siste sphæram ut uterque polus iaceat in horizonte & uidebis hunc canopum oriri & occidere, & cum meridianum adierit distare ab horizonte 5. gradibus. Dein subleua sphæram, ut polus antarcticus attollat se supra horizontem 6. gradibus aut 7. 8. 10. 12. 14. 16. 18. 20. 22. & sphęra rotata cernes canopum neque oriri neque occidere sed perpetuę esse apparitionis. Quare Aethiopes omnes interioris Aethiopiæ, de quibus supra diximus, quorum latitudo excedit 5. gradus, ut sunt Rhepsii, quorum latitudo austrina est 9. uel 10. graduū, Antropophagi, quorū latitudo est circiter 13 graduū, Item Aethiopes Agisymbæ regionis, quorū latitudo est 15. 16. 17. &c. F graduū, hi omnes, & alii in iam memoratis latitudinibus assimiles, officio huius canopi æternū habent diem, propter eius perpetuam supra horizontem durationem. Multa alia exempla ex Tabula 11. & 12. Asiæ colliges, ubi offendes plures insulas in meridiem ultra æquinoctialem expositas, habentes latitudines 6. 7. 8. 9. graduum. Adsunt & tabulæ recentiores ex quibus facile multa extrahes exempla. Similis operatio instituitur per secundum canopum, cuius diameter 12. quasi cōplectitur gradus latitudinis. Tertium quia nigrat missum facio. Habes nunc optime Lector poëtæ Ausonii sententiam de Aethiopibus quibus semper æterna uertigine lux clara nitet: & dissolutionem quæstiunculæ. Qui sint hi Aethiopes habentes perpetuum diem.

Stellæ cognitę nostro tēpore.

Tres Canopi.

Primus canopus.

Secundus canopus.

Tertius canopus.

Vsus canopi.

Rhepsii, Antropophagi.

Canon sextus.

Sextus canon & ultimus. Quorumcumq; zenith sub tropico capricorni est, tria habent umbrarum genera, unum orientale, secundum occidentale, tertium meridianum in austrum depulsum. Verum si incidentiam radii perpendicularem inter umbrarum genera supputaueris, quatuor congregabis. Huic Canoni accedit Textus PROCLI supra in paragrapho, BRVMALIS circulus

A lus est &c. Ex cōmentarijs & Tabulis Ptolemæi non offendes, lector, exempla propter terram hanc sibi incognitam. Vltimū namq; parallelum quem ponit ultra æquinoctialem uersus meridiem, continetur intra æquinoctialem & tropicū capricorni. Cuius latitudo est 16. graduum & 25. minuto. oppositus parallelo aquilonio per Meroēm descripto. Testis Ptole. lib. 1. ca. 24. Et idem lib. 7. ca. 5. ubi sic scribit. Meridionalē limitem terræ nostræ habitabilis terminat parallelus qui australior est circulo æquinoctiali gradibus 16. $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$. Ex recentioribus tamen chartis exempla colligi possunt. Vt est America prouincia occidentalis uicina tropico capricorni & partim subiecta eidem. vbi abbatia Omniū Sanctorum inuenta per Columbanum Ianuensem ex mandato regis Castellæ anno gratiæ 1497. Et reges Portugalliæ magnā Africæ partem Ptolemæo incognitam cognitā fecere. Vbi tropico capricorni adiacentes insulæ, de S. Maricha, insulæ Primeras, oppidum Serrafremosa. Ibi magna multitudo elephantorum alborū. Circulus nostri canonis diuersa sibi usurpat nomina. Dicitur enim circulus solstitii meridionalis, austrinus, notius, hyemalis, brumalis, hybernus. Plinius lib. 2. ca. 71. & ubiq; uocat hunc circulum solum brumalum sine adiectione solstitii. Vocatur etiā tropicus hyemalis, hybernus, capricorni, chimerinus tropicus, χεῖμα Graece latine hyems: χειμερινός, id est hyemalis. Et circulus uersi-

Ptolemæus.

Exempla.

Nomina huius circuli.

Hyginus.

B lis capricorni. Hyginus lib. 1. ca. de polo, de eo circulo sic scribit. Circulus chimerinus tropicus instituitur à nobis hyemalis à nonnulis etiā brumalis appellatus, ideo quòd sol cum ad eum circulū peruenit hyemen efficit his, qui ad aquilonem spectant, æstatem autem his qui in austri partibus domicilia constituerunt. Quanto enim longius abest ab illis, qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autē his quibus sol appositus uidetur. hæc Hyginus. Et idem lib. 4. describit per quas imagines cœlestes, aut earū partes byemalis circulus uergat. Nostro aūt tempore res ita se habet. Tendit enim per Hydræ aut serpentis meridiani partem extremā, per Puppim ipsius Argo. Lupum mediū diuidit, fugiens Lepus pedibus insistit. Fluuium, qui Eridanus secat. Effusionem aquæ Aquarij mediam transit, capricornus ei insidet. Caput sagittarij à reliquo corpore diuidit. Scorpionemq; circa cor fere transuerberat. Quòd si huius circuli cōditiones explanare delectat, id facile per eas quas supra de solstitiali septentriōali exposuimus fiet. Hic generaliter est annotandū. Quòd omnes habitantes ultra æquinoctialē circulū in parte austrina, siue sint intra æquinoctialem & tropicū capricorni, siue sub tropico capricorni, si-

Per quas cœlestes imagines uergat tropicus capricorni.

Huius circuli conditiones.

Cardinum distantia et diuersitas.

C ue ultra tropicū capricorni in habitatione temperata. Hi omnes, quatuor anni cardines à nostris habent diuersos, diffiniens eis alia tempora & signa. Cardinem ueris incipiunt in principio Libræ, quia tunc sol ascendere ad eos incipit. Aequinoctium quod nos autumnale appellamus, ipsi uernū nominant. Cuius initium est 13. & 14. die Septembris. Cardo æstatis initiatur eis in puncto capricorni 11. & 12. die Decembris, quo tempore nobis hyems, ubi ipsis dies longissimus, nobis curtissimus. Cardo autumni eis initium sumit in Ariete, die 10. & & 11. Martii. Ipsis æquinoctium autumnale nobis uernū. Abitq; sol ab eis in plagam septentrionariam. Cardo uero hyemis inchoat eis in principio Cancri 11. & 12. die Iunij. Ipsis dies breuissimus, nobis longissimus. Ecce cardines maxime distantes.

Antarcticus uero circulus æqualis &c. TEXTVS PROCLI

STOEFLERI INTERPRE.

Haec est ultima particula huius quinariæ diuisionis parallelorum siue æquidistantium. Et huius interpretatio manifesta est ex dictis supra de circulo septentrionali. Habet & is circulus suas nomenclaturas. Vocatur enim

Mar.Ma. Circulus antarcticus, Austrinus, notius, meridionalis. De quo Marcus Manlius libro primo capitulo sexto. D

Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus austrinas qui stringit & obsidet arctos.

Hyginus. Hyginus lib. primo ca. de Polo. Extremæ aũt regiones sphæræ, duorum circulorum, quorũ unus Boreus alter Notus uocatur, fines arctici circuli & eius qui antarcticus uocatur, nõ habitantur. Ideo quod sol est semper ab his circulis longe, uentiq; assiduos habent flatus. Huius circuli conditiones sunt fere cõtrariæ solstitiali circulo, cui supra quinq; conditiones assignauimus, quas aptato ad nostrum arcticum.

TEXTVS PROCLI.

Maximus autem ex quinquæ &c.

STOEFLERI INTERPRE. Hæc est pars tertia in qua tractat de magnitudine & paruitate horum quinque circulorum parallelorũ. De ea re supra abunde scripsimus. Accedit Hyginus libro primo capitulo De Polo. Quem lege.

TEXTVS PROCLI

Porrò hos circulos &c.

STOEFLERI INTERPRE. Quarta & ultima pars huius textus. Pro qua aduertendum: quod circuli omnes, dempto Zodiaco & Lacteo, imaginantur in cœlo tanquam lineæ. ut hoc fit mathematico more, qui (teste Euclide in primo) dicunt. Linea est longitudo sine latitudine. Punctus est cuius pars non est. Centrum circuli est indiuisibile: quia punctus &c. Quapropter Marcus Manilius circulos uocat fila. Libro enim primo capitulo sexto, loquens de distantia æquinoctialis à tropico Cancri, dicit. E

Linea. Punctus. Centrum Mar. Mani.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu. Et capitulo septimo
Filaq; dispositis uicibus comitantia cœlum.

Macrobius. Quo fit ut eos uisu in cœlo comprehendere minime possimus, sed intellectus noster ratiocinatõe & discursu animi eosdem deprehendere, inuestigare & cognoscere potest. Alludit pulchrè Macrob. lib. primo de somno Scipionis. Natura (inquit) cœlestium circulorũ incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latum habere non possit. Et ponit Author noster huius rei duos modos. Alterũ, ex situ & positione astrorũ in his locis ubi circuli imaginantur circunduci. Contuendum igitur: quod æquinoctialis ex positu harum stellarum, nostro tamen tempore, cognoscitur. Sunt aũt hæ stellæ aut in ipso æquinoctiali, aut uicinæ ualde. Et sunt duæ in Ariete primi mobilis, in reflexione funiculi Piscium octauæ sphæræ. Et aliæ duæ in nodo funiculi. Vna in Tauro primi mobilis sub pede imaginis Tauri. Vna in Geminis primi mobilis in pelle bouina Orionis, & fere tres Lucidæ in zona eiusdem. Tres in Leone primi mobilis in reflexione colli hydræ. Vna parua in Virgine primi mobilis, & est supra pedem sinistrum asterismi Leonis. Vna parua in Libra primi mobilis, in ala sinistra formationis Virginis. Et alia in Libra in ora uestis eiusdẽ. Vna in Capricorno primi mobilis sub Aquila extra effigiem. Vna in Aquario primi mobilis, in capite figuræ eiusdẽ. Et una in Pisce primi mobilis supra brãchiam Piscis antecedentis. Stellæ præterea Tropicum Cancri indicantes, sunt hæ. Vna in Ariete primi mobilis, in deformatione Piscis septentrionalis super pinnã sub ore. Vna in Tauro primi mobilis supra dorsum Arietis octauæ sphæræ & sub Triangulo: & authore Ptolemæo nõ est in imagine is. Pleiades uicinæ ualde in Tauro primi mobilis, & in dorso Tauri octaui orbis. Vna in Geminis F

Aequinoctialis stellæ, & ipsius cognitio.

Tropici Cancri stellæ.

A supremi mobilis in aure Tauri octaui orbis. Vna in Leone primi orbis ante os de signationis Leonis. Vna in virgine supremę sphærę fulgida in Dorso figuræ Leonis. Vna in Libra primi mobilis lucida inter coxos Bootis. Vna in Scorpione supremi mobilis in naso serpentis. Vna in Scorpione primi orbis in dextro humero Herculis. Et duæ in Piscibus primi mobilis in Equo alato. Stellæ deformantes circulum arcticũ secundum Latinos hæ sunt. Duę in Libra primi mobilis in cauda Draconis. Et quinq; in principio fere Libræ in Dorso eiusdem. Tandem una in Piscibus in collo Draconis. Stellæ insuper tropicũ capricorni designantes sunt hę. Tres in Tauro primi orbis sunt in effigie fluuii Eridani. Vna in Gemi nis supremi orbis in Leporis pede dextro anteriori & una fere in pede dextro po steriori. Tres in signo Cancri primi mobilis in medio ferme Canis maioris. Duæ in Cancro primæ sphærę in Puppi Argo. Vna in virgine primi mobilis in Hydra sub cratere. Vna in Scorpione, primi mobilis in fronte deformatiõis Scorpii. Vna in principio Sagittarii supremæ sphæræ in corpore Scorpii. Et cor Scorpii uicinum tropico. Vna in Aquario primi mobilis, in uentre Capricorni octaui orbis. Et duæ in Piscibus primæ sphæræ, in effusione aquæ Aquarii. Demum circulum antarcticum ob stellarum carentiam missum facio. Alter modus horum circulorum cognoscendorum fit officio dioptræ. Prænotandum tamen quòd dioptra Græcum uocabulũ est, instrumentumq; geometricum ab explorando aut prospiciendo dictum. Vt est regula Quadrantis geometrici aut ipse quadrans, Regula scalę altimetræ, aut ipsa scala, Baculus Iacob, & alia id genus innumera. In eo significatu accipit Plinius Dioptram lib. 2. ca. 71. Et Vitruuius lib. 8. ca. 6. Ptolemæus, Theon, Proclus & alii Græci, Arabice Alhidada, latine regula, speculũ, uel radius, quo res mathematicas, puta distantias locorũ, rerũ altitudines, longitudines, latitudines, profunditates, librationes &c. perspicimus, scrutamur & consideramus. Virgilius Ecloga tertia Bucolicorũ, & sunt uerba Menalcæ ad Damætam.

Circuli arctici stellæ.

Tropici Capricorni stellæ.

B

Dioptra quid.

Plinius.
Vitruuius.
Alhidada, regula uel Radius.
Virgilius

—Et quis fuit alter
Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Vt Dioptræ ad nostrum propositum facillimus sit usus, sequens animaduertenda est doctrina. Oblata latitudine, id est, eleuatione poli cuiuspiam oppidi aut loci, subtrahe eandem à 90. gradibus, & quod relinquitur ostendit tibi eleuationem æquinoctialis circuli pro oppido aut loco oblato: quam seorsum serua cũ titulo, Eleuatio circuli æquinoctialis. Huic eleuationi æquinoctialis adde solis maximam declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. minuta & emerget eleuatio circuli tropici Cancri, quam etiam ad partem custodi. Subtrahe dein maximam solis declinationem ab eleuatione æquinoctialis, & residuabis eleuationem circuli tropici Capricorni, quam aliis appone. Demum latitudini oppidi propositi iunge maximam solis declinationem, & prodibit eleuatio circuli septentrionalis aut arctici. In exemplo. Latitudo Tubingæ est 48. graduũ & 40. fere minutorum quam demo à 90, gradibus & residuo 41. gradus & 20. minuta, eleuationẽ æquinoctialis ad Tubingam, quam seorsum scribo, ut hic. Cui iungo solis maximam declinationem, & procreo 64. gradus 50. minuta, eleuationem circuli solstitialis siue tropici Cancri, quam eleuationi æquinoctialis subscribo sic. Item ab eleuatione æquinoctialis demo solis maximam declinationem, & habeo eleuationem circuli brumalis tropici Capricorni, scilicet, 17. gradus 50. minuta, quam præ

De circulorũ cognitiõe egregia.

C

AD TVBINGAM.

	G	m̃
Eleuatio æquinoctialis	41	20
Eleuatio tropici Cancri	64	50
Eleuatio tropici Capricorni	17	50
Eleuatio circuli arctici	72	10

dictis subdo, ut hic. Tandem latitudini Tubingensi addo solis maximam declinationem, & colligo 72. gradus & 10. minuta, eleuationem circuli septentrionalis aut arctici, quam alijs subnecto, ut supra uidere potes. His praenotatis exercitio facile doctior euades. Officio enim Dioptrae omnium memoratorum circulorum in coelo notitiā acquires hoc pacto. In dorso astrolabij uoluitur Dioptra habens tabellas, quas pinnacidia appellamus, paruis foraminibus perforatas. Recense igitur in quarta altitudinis dorsi astrolabij eleuationem aequinoctialis in gradibus & minutis, gratia exempli, pro Tubinga 41. gradus & 20. minuta, & fini numeri adde Dioptram, eamq; firmato, ne à positu facile decidat. Suspensoq; astrolabio, & supra oculum eleuato directe uersus meridiem, tempore nocturno coelo sereno dirigito uisum per foramina utriusq; tabellae, praecipue per maiora, & ad quam coeli partem siue ad quam stellam obtutus sese terminauerit, illic est situs aequinoctialis, quem animaduerte. Post lapso tempore, puta semihora, repetito exercitium, ut iamiam monuimus. Et iterū obtutu deduceris in aliam coeli partem, quam notabis. Et hoc modo saepius repetito exercitio nocte brumali, magnam aequinoctialis positionem dignosces. Simile iudiciū relinquitur de cognitione circuli Cancri, iuncta regula Dioptrae ad gradus & minuta eleuationis eiusdem in quarta altitudinis. Haud dissimiliter operaberis pro Tropico capricorni. Pro circulo uero arctico dignoscendo, suspendendum est astrolabium iuste uersus polum arcticum & operandum sicuti supra praecepimus.

Vsus Dioptrae

D

E

CVR QVINQVE DVMTAXAT AEQVIDISTANtes in sphaera.

TEXTVS PROCLI.

QVinq; uero dumtaxat aequidistantes circuli describi in sphaera solēt: Qui tamen non eò ualet, quasi hi soli in mundo aequidistantes sint. Quippe cum sol cottidie aequidistantem aequatori circulum (quod sensu animaduerti licet) mundi rotatu pagat. Quò fit ut bis centū octuaginta duos aequidistantes circulos intra Tropicos describat: Totidem enim dies intra reciprocationes numerantur. Quin & stellae ipsae uniuersae in aequidistantibus circulis cottidie feruntur. Non tamen hi omnes in sphaeram adhibentur. Quod tametsi multis alijs rebus in Astrologia cōducant (siquidem fieri nequit, ut uel astra probè in sphaera locentur sine omnibus aequidistantibus circulis, uel examussim dierum noctiumq; magnitudines sine ijsdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiae rudimenta non adeò utiles existimati sunt, parum uisum est eos in sphaerā ascribi. Quinq; uero aequidistantes circuli ob certa compendia, quae Astrologiae tyronibus afferunt, optimo iure in sphaeram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astra quae nobis perpetuò cernuntur, definit. Solstitialis Tropicus, solis reciprocationem continet, finisq; est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus aequinoctia complectitur. Brumalis Tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarcticus circulus astra, quae nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaq; cum ijs, qui primis astrologiae rudimentis imbuendi sunt, certa emolumenta suggerant, meritò in sphaeram coniectos, quis dubitet?

F

STOEFLERI INTERPRE.

OCcurrunt Proclo etiam docti quaerentes: anne dumtaxat sint quinq; aequidistantes in sphaera, an plures? Quaestionem hanc ter dissoluit in hoc capite. Nam in summa, libellum hunc Isagogicum ad nouitios astrologiae scri-

A psit. Et habet caput, dempta quæstione, tres partes. In prima docet author solem suo motu, adiuncto motu raptus primi mobilis, plures utrinque describere æquidistantes æquinoctiali. Item stellas firmas octaui orbis idem efficere. In secunda parte explicat horum utilitatē, ibi, Non tamen omnes. In tertia ostendit quare tantum quinque in sphæram sint descripti, & paucis eorundē aperit usum, Ibi. Quinque uero. Circa partem primam de numero parallelorum meminisse iuuat. Doctissimi mathematici numerant quinque parallelos siue æquidistantes, Puta Cleomedes primo meteor. capite, de cœli orbibus. Orbes (inquit) in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinque distribuūtur, unus quidem qui diuiduè cælum dispescit, quem æquinoctialem appellamus. Cuius utrimque duo, ut æquinoctiali minores, ita inter se inuicem æquales: nominanturque Tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroque solis limites sunt extremi. Ad utrunque porrò istorum alij totidem describūtur, quorum unus quidem Boreus, uocatur arcticus, cui contrarius antarcticus uocatur Australis. Accedit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. primo ca. de polo, sic. In finitiōe mundi. Et Marcus Manilius ibidem lib. primo ca. 6. Item Tullius de Repub. Et Macrobius lib. primo de somnio Scipionis sic scripsit. Quamuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat, unum tamē circum, author uocabulorum, dici uoluit antiquitas. Quinque alij circuli paralleli uocantur. Horū medius & maximus est æquinoctialis: duo extremitatibus uicini, atque ideo breues. Quorum unus septentrionalis dicitur, alter australis. Inter hos & medium duo sunt Tropici, maiores ultimis, medio minores: & ipsi ex utraque parte zonæ ustæ terminum faciunt. Ad idem Macrobius lib. 2. de somnio Scipionis. Strabo lib. secundo tractat de quinque zonis: Quæ profecto quinque parallelis distinguūtur, aut etiam solū quatuor parallelis, si uis abijcere æquinoctialē. Et ita facit Ioannes de Sacrobusto. Leges ad idem apud Strabo. & Macrobiū libro primo de somnio Scipionis expressis uerbis. Ioan. de Sacrobusto tracta. primo. Notandum (inquit) quod æquinoctialis cū quatuor circulis minoribus dicūtur quinque paralleli, qui æquidistantes &c. Adsunt & Poëtæ, Virgilius primo Geor. Quinque tenent zonæ cœlum &c. Ouidius primo Meta. Fabula secunda. Vtque duæ dextra cælum todidemque sinistra &c.

Cleomedes

Paralleli quinque

Hyginus.

Mar. Mani.

B Tullius

Macrobius

Paralleli quatuor.

Strabo

Io. de Sa.bu.

Virgilius

Ouidius.

Et idem secundo Metamorpho. Fabula prima.

Nec tibi directos placeat uia quinque per arcus &c. Tibul. lib. 4. elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis &c.

C Hi Poetæ omnes loquuntur de quinque zonis, & ex consequutione de quinque uel quatuor parallelis easipsas zonas discriminantes. His (obliuione uexatus) adde Iulium Firmicum lib. primo cap. 4. & ultimo: quem legito. Sunt & alij qui recensent septem parallelos. Plinius lib. 6. cap. 33. Postquam plura recitauit de mensura terræ habitatæ ex Polybio & Agrippa, addit in fine capituli hæc. His addemus etiānum unā Græcæ inuentiōis sententiā, uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarū situ: indicatisque regionibus noscatur & quæ cuique earū societas sit, siue cognitio dierū & noctium, quibusque inter se pares umbræ & æqua mundi cōuexitas. Ergo reddetur hoc etiā, terraque uniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt aūt hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos (.s. æquidistantes) appellauere, græci παράλληλος. Et sequente ca. 34. & ultimo, numerat septem parallelos, quos prisci Græci inuenerunt. Adijcit autē singulis parallelis, per quas tendant regiones, insulas, maria, flumina & urbes. Itē diem longissimā & breuissimā, & longitudinem umbræ gnomonis in meridie diei æquinoctij. Postea in uersu. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus, sequentiū dilectissimi quod superest terrarū, tribus assignauere segmentis. Et paulò post. Iidem & ante principia quę fecimus posuere circulos duos &c. Ex

Tibullus

Iulius Firmi.

Plinius

Paralleli septē

his palam est ueteres Græcos tantū .7.numeraſſe parallelos, quorū poſteri nu- D
Ptolemæus merarunt 12.addentes ſeptē quinq;. Ptolemæ. Clau.lib.1.ſuæ Geogra.ca.23.ſup-
24.paralleli. putat 21.parallelos ab æquinoctiali in ſeptentrionē euntes, & unū uerſus meri-
diem poſt æquinoctialē. Capite aūt ſequente ſcilicet 24. & lib.7. ca. 5. ſuperad-
Ptolemæus. dit unum aliū auſtrinum, oppoſitū huic p Meroen: Et ſic, annumerato æquino-
ctiali, Ptole. ponit 24. parallelos. Præterea Ptole. Phelu.dictio.1. Alma.ca.6.nu-
merat 39. parallelos ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionē, quos nominat lineas
æquidiſtantes. Ponit enī 32. ſub quibus maximus dies æſtiuus maior eſt 12. horis,
minor tñ 24. Et poſt addit ſeptem, ſub quibus definito tempore anni dies in 24.
40.paralleli. horas & ultra ſeſe extendit. At ſi æquinoctialē, ut dignū eſt, adieceris habes 40.
Cōmunis aſtronomorū turba, pro ſtellarū declinatione habenda, ponit ab æ-
90.Paralleli. quinoctiali uerſus polū arcticū 90. circulos parallelos, iuxta quartā coluri, quæ
ab æquinoctiali in polū arcticū 90. grad. cōplectit. Haud ſecus totidem uerſus
polū antarcticū format, quorū officio ſtellas pro earū declinatiōe ſphæræ impo
nit. Quod ſi ſtellas ſphæræ p latitudines inſcripſeris, ſicut facit Ptole. in Alma.
90 fingendi ſunt paralleli à uia ſolis æquidiſtātes. Quorū oīm uicem hodie ſemi
circulus utrinq; ab æquinoctiali in 90. grad. partitus, ſupplet. Q; adeo uerū eſt,
ut aſtrorū iudices humanas genituras, pro ſtellarū poſitu in circulis parallelis,
diffiniant. Vt manifeſtū eſt in directiōibus earundē, adiuti propoſitiōe 29. Cē-
tum uerborū Ptole. Stellæ fixæ dant dona grandia modū excedētia; ſed multo- E
ties finiunt in malū. Cui accedit Almanſor, Aphoriſmo 26. Stellæ fixæ dant do-
Stellarum pa- na grandia, & ex paupertate ſubleuāt ad ſublimitatē. Item oīs ſtella ad rotatū
ralleli. primi mobilis deſcribit unū parallelū. Teſtis eſt Proclus in hoc capite. Et Cleo-
medes 1.meteor.ca.de Torrida, ſic habet. Deinceps noſſe oportet quālibet hæ-
Paralleli innu rentiū cœlo ſtellarū cū mundo obuolutā, circa ſuū centrum circulū deſcribere,
meri. qui oēs ſunt paralleli &c. Sed quia plures ſunt ſtellæ quæ ultra integros gradus
declinationis habent minuta, iuſte inferri poterit, pallelos fere eſſe innumeros.
Poſtremo graues Aſtronomi numerāt à principio Capricorni uſq; in principiū
Paralleli 182. Cancri 182. parallelos, quos Sol aſcendens ad nos in ſpatio dimidii anni deſcribit
ad raptū primi mobilis. Et tot, deſcendēs à nobis, Sol deſcribit à primo puncto
Cancri p Libram, uſq; in primū punctū Capricorni. Teſtis eſt Ioan. de Sacrobu-
ſto Tract.3.in § Notandū etiā q Sol tendens à primo puncto Capricorni &c. Hos
circulos parallelos noſter Proclus cōiunctim numerat, cum dicit. Quo fit ut bis
364. Paralleli centū octoginta duos æquidiſtātes circulos &c, id eſt, 364. intra Tropicos deſcri
bat. Ex his oībus & tot diuerſis numerationibus parallelorū, poſſet haud iniu- F
ria diligēs lector Aſtronomos & Geographos imperitiæ arguere, ex eo, ut iamiā
recitauimus, q nōnulli ſupputāt ſolūmodo 5. parallelos, alii 7. alij 12. alij 24. alij
Tractatio de 40 alij 90 alij 182. alij 364. Verū obiectio hæc facile diſſoluet, ſi cuiuſuis cōſidera-
parallelis eſt tus recte animaduertit. Quapropter gemina de parallelis eſt tractatio. Altera
gemina. Aſtronomica, altera Geographica. Aſtronomica ſcindit in primariā & ſecunda-
Aſtronomica riā. Primaria ſane doctrinalis quaſi appellat, q à rebus paruis, modicis & facilio
primaria. ribus incipit. Perterrent enim nouitii aut tyrones ſi in primis artiū fonbus eis ſi
Aſtronomica mul multa, uel ardua aut difficilia proponunt, & ſic exterriti deſperant & diffi-
ſecundaria.
Multitudo cul dunt ſe aſſequi poſſe q cupiebāt. Numeroſitas ſane, præcipue apud nouitios a-
pata. licuius artis, eandē uileſcere facit. Q; ne temere accidat, cautū eſt iure Pontifi-
tio ca.1. de priuilegiis & exceſſibus priuilegiatorum. Et multitudo pſonas & res
cōtēptibiles facit, ex ſnā Hiero. 93. diſtin. ca. legimus. Scribit eni Hiero. ad Euā-
drū uel Eugeniū Epiſco. Omne q ratū eſt plus amplectit: Pulegiū apud Indos
Ariſtoteles. pipere pretioſius eſt: Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba cōtem
Quintilia. ptibiles facit. Grauiſſimi inſup authores, utpote Ariſtoteles, Iuli. Firmi. Quin-
tilia. pręcipiūt, maximè cōuenire ab euidētioribus & liquido apparētibus no-
bis, ad ea, q nō ex ſeſe manifeſta ſunt, accedere Ariſto. in proœmio phyſi. Innata

A est(inquit)uia cognoscendi à generalioribus & notioribus ad incertiora nobis.
Idem quinto Metaphy.ca.de Principio sic.Aliud(intellige est principium)unde
utiq; fiet optime unum quodq;,ut doctrinę:non à primo rei principio inchoan-
dum est,sed unde facillime quis addiscet.Ad idem facit Marcus Fabius Quin- Quintilianus
tilianus lib.primo Institutionũ oratoriarum.Et pulcherrime alludit Iulius Fir- Iulius Firmicus
micus uir cõsolaris,ca.16.lib.secundi matheseos.his uerbis.Debet enim his qui
instituitur primum platice instituí,ut his apertioribus, leuioribusq; cõpositus
atq; formatus.secretiora deinceps geniturę confidentius consequatur. Iuxta
hunc modum numerauit Proclus quinq; dumtaxat parallelosut, satis indicat
in capite lecto. Sunt prætereahi quinq; paralleli inter omnes insigniores no- Quinq; paral-
bilioresq; & tanquam principes aliorum, quare non est miratu dignum quod leli nobiliores
tot doctissimi uiri eorum faciunt mentionem. Vt fecit Cleomedes supra. Qui cæteris.
eos circulos iã applicat rebus cœlestibus, iam terrenis.Cœlestibus sane,& hoc Cleome. 1. lo-
est astronomicum,primo meteo.cap.de orbe signifero. Vbi sic scribit. Est nimi quitur de quin
rum signifer circulus obliquus per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui q; parallelis
utrumq; Tropicũ in uno puncto cõtingit,scilicet æquinoctialem diuiduè secat.
& alia de eo ibi legito.Ecce pulchra zodiaci descriptio,officio horũ trium circu
B lorum,Et idem in eodem cap.de Torrida,de duobus circulis polaribus sic. Cir-
culus namq; arcticus est limes semper apparentium nobis astrorum. Antarcti-
cus uero limes semper occultorum.Ecce. Terrenis,& hoc est geographicum,
sic aptat: in capite supra allegato de cœli orbibus.His(inquit)nimirum cœli in
teruallis quæ memoratis orbibus distinguuntur,terræ partes quinq; subijciun-
tur:Vna sub arctico nempe septentrione cõprehenditur: Altera supposito spa
tio quòd inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tro-
picos, quæ medioximum obtinens locum, incubantem superne sibi habet
æquinoctialem, Quarta medium hyberni Tropici spatium & antarctici tenet.
Quinta sub antarctico.Has itaq; terræ partes Physici zonas seu cingula uocãt,
quorum extima utraq; ob gelu rigorem inhabitabilia esse perhibentur: Vt me-
dioxumũ propter æstũ habitationi non est obnoxium. Inter quod & extima
sunt temperata.Hucusq; Cleomedes.Ecce usus parallelorũ pro rebus terrenis.
Idẽ eodem lib.ca.an sub æquinoctiali sit habitatio & capitulo sequente,appli-
cat æquinoctialem terræ subiectę. Hyginus autem utitur his quinq; circulis Hyginus qua-
primo quemadmodum Cleomedes supra in § Cœlestibus sane &c.hoc patet li- drifariam uti-
bro primo de polo,quo ad duos circulos polares.Et quo ad alios tres per quos tur his circulis
C diffinitur zodiacus,in capite sequẽte cuius inscriptio: De zodiaco circulo.Itẽ
utitur his in compositione sphæræ materialis per hoc,quod eorum omnium do
cet distantiam in cœlo,ut est manifestũ ex capite: De polo.Et per hos etiam di-
stinguit cœlestes imagines & earundem partes.Docet enim libro.4.quæ signa
quęq; partes signorum in his circulis perfici possint. Et idem eosdem terrenis
alligat plagis,sicut etiã fecit Cleomedes.Quod liquidum est per caput:De ter-
ra & mari, libri primi. Marcus Manilius loquens de his quinq; circulis docet Mar.Ma.
compositionem sphærę materialis Græcorum more: per quam cœlestis imagi- Tullius
natur:& ut est clarũ ex ipsis metris. Tullius de quinq; zonis, quinq; uel qua- De somnio
tuor circulis distinctis mentionem faciens,loquitur geographice,prout quinq; Scipionis.
zonæ terrestes subduntur quinq; zonis cœlestibus,& quinq; circuli cœlestes
zonas distinguentes sub se habent quinq; terrestes circulos, zonas terrenas di-
rimentes,hoc liquet ex uerbis,Africani ad Scipionem,his.Cernis autem eandẽ
terram quasi redimitam & circumdatam cingulis &c.lege ibi pulchram senten
tiam.Si igitur terra habitata in quinq; cingulos est partita, consequens est ean-
dem quinq; circulis partiri,qui quinq; cœlestibus circulis subijciuntur. Ma-

crobius autē lib. 1. disserit de quinq; cœlestibus circulis tanq; primarijs. Et hoc D
astronomicè: quod apertum est ex eo, q; in eo loco tantūmodo tractat cœlestia,
puta de stellis fixis, de errantibus, de orbibus, de circis, de lacteo circo, de zodia
co, de ecclipsi solis & Lunæ, de coluris, de meridiano, de horizonte. Ecce. Libro
dein secundo repetit hos quinq; circulos cœlestes, prout eis ad ppendiculū sub-
iacent quinq; circuli terrestres distinguentes quinq; zonas in terra, sicuti sunt
quinq; in cœlo: & hoc facit Geographice. Et pro huius lucidiore informatione
legito à secundi libri §. De quinq; aūt circulis ne quæso existimes, usq; in §. His
quoq; (ut arbitror) nō otiosa inspectione tractatis. Ex innumeris ferme uerbis
hæc paucula ascribere libuit: His (inquit) depictis, sine difficultate cōstabit sin-
gulas terræ partes à singulis cœli partibus supra uerticem suū positis, qualitatē
Strabo. circa nimietatē uel temperiem mutuari. Strabo loquens de quinq; zonis (quas
semp quinq; uel quatuor parallelis distinctas intelligimus) loquitur uerba Posi
Posidonius. donii: & Posidonius asserit Parmenidem fuisse authorē quinq; zonarū. Et tra-
ctat de zonis terrestribus, relatis tn̄ ad zonas cœlestes, quod cuiuis legēti § Cę-
terū & Posidoniū deinceps: ubi inter plura, hæc. Facta igit' in quinq; diuisio, &
Idē Strabo per pulchra de his lib. 2. ad finē. secundū naturam & secundū terræ descriptionē dicta esse uidet'. Natura quidē E
& ad cœlestia & aëris temperantiā ad cœlestia, q; hoc pacto eos qui alterubi,
quiq; utrinq; umbras habent determinatos optime distinguit: & ad astrorum
aspectū integra quadam partitione cōmutationem suscipientium. Cæterū ad
aëris temperiē, q̄ cum ad solē iudicet', generalissimæ sunt differentiæ, quæ con-
tendunt ad aīantes, ad plantes, & ad alia semina cōtracta sub aëre. Et in eo ipso
Io. de Sa. Bu. caloris excessus, & defectio, & mediocritas &c. Io. de Sa. Bu. Virg. & Oui. secū-
Virgilius. do Meta. loquunt' de zonis cœlestibus, partitis p parallelos insigniores. Ouidi-
Ouidius. us 1. Meta. loquit' de 5. zonis cœlestibus, quibus in tellure totidē subdunt'. Tibul-
Tibullus. lus loquit' tantū de zonis terrestribus geographice. Qui preterea tractāt de pal
Astronomi tractantes de 90. parallelis. lelis pro stellarū declinatiōe ab Aequatore utrinq; positarū dignoscenda, recte
numerāt 90. integros uersus septentrionē, & tot uersus austrū. Quarū rerū co-
gnitio magnā donat utilitatē in fabrefactione multorū instrumentorū astrono
micorū: & q; in partitiōe graduū plures alij formant' paralleli, ptinet ad astrolo-
182. paral. giæ pfectionē, ut stellarū in cœlo situs sit certus & nusq; fallax. Qui uero de pa-
rallelis loquunt' prout seruiunt pro incremento aut decremento dierū artificia-
lium, ponunt 182. parallos, & tot dies naturales ab exordio Capricorni, in Can-
crū: & pro quolibet parallelo aut die, fit diei artificailis crementū. Et rursus ali- F
os 182. parallelos, quibus tot respondent dies à principio Arietis in Capricornū,
Paralleli 365. ubi indies fit diei decrementū. Quare Proclus cōiunctim numerat 364. sed in ue
ritate sunt 365. Quia tot sunt dies in anno solari cōmuni.

Secundaria cōsideratio paralle. Secundaria autem aut consequutoria cōsideratio astronomica de parallelis est', quod
per eosdem fiunt iudicia & uaticinia. Id apertissime docet Ptolemæus tracta. 2. quadri.
ca. 2. Sunt quippe, inquit, quædam gentium proprietates, quæ generaliter in lineis paral-
Ptolemæus. lelis & angulis terræ contingunt. Et postea exemplificat, de his qui sunt sub torrida zo-
na, inter parallelū æquinoctialem & tropicū Cancri, lege caput cum cōmentariis & nō te
pigebit laboris. Ex his uerbis Ptolemæi, de parallelis & angulis, astrorū uates nostri tem-
poris propter omnium planetarum coitum in Piscibus, anno Christi 24. supra sesquimil-
lesimum, plura incōmoda & portenta minati sunt his regionibus & prouinciis & earum
habitatoribus, scilicet, Garamātibus, Nasamonibus, Libycis interioribus, Aethiopibus
sub Aegypto, Mauritaniis &c. Accedit his, quòd Genethliaci, ex stellarum positu in
ipsis parallelis, prædicunt natis futura aut bona aut mala. Item huc haud inepte uerba
Iul. Fir. Iulii Firmici accommodari possent: q; cœlestes paralleli & zonæ ab ipsis complexæ in-
ducūt alias & alias qualitates in rebus terrenis, puta, excessum caloris, aut frigoris, aut tē-
peramentū, alias formas, dispositiones, colores, mores hoim & bestiarū: Quare nō ab re
dicit Firmicus. Vnde manifestis rōnibus cōprobatur, zonarū qdē esse q; nigri uel cādidi
sunt, stellarū uero q; in illa uarietate coloris, dissimiliū formarū uarietatibus corporant'.

Geographica Propero nunc ad Geographicam parallelorum considerationem. Per eos
nempe

A nempe scitur locorum distantia, eorundem latitudo, diuersitas umbrarum, distinctio climatum, uarietas dierum æstiualium maximorum. Sed quid responsebimus ad hoc, quod ipsi Geographi in parallelorum numeratione usqadeo in diuersum eunt? Nō sunt profecto in fundamento diuersi. Quod enim uetustissimi Geographi posuere septem parallelos, aut locuti sunt de parallelis trāseuntibus per regiões aut loca delectabiliter semper & pro semper (ut aiunt) habitata. Vt est ferme à medio tertij climatis, ubi latitudo in 30. pene gradus ascendit, usq in medium, quasi, sexti climatis, ubi polus in .45. attollitur gradus. Et hoc pulchre elici potest ex dictis eorum (de quibus Plinius supra) adijcientium singulis parallelis quantitatem longioris diei æstiui, à qua concluditur latitudo regionis. Aut quia principia propemodum omnium rerum sunt parua. Ex nuce enim fit corulus, ex glande ardua quercus. Et bonæ artes (teste Aristotele) sunt per additamenta. Non est miratu dignum, quod hi primi orbis habitati scriptores, paucos admodum posuere parallelos: quod satis concludi potest ex eo, quod alij posteri etiā uetusti his septem quinq addiderunt, & 12. numerarunt. Ad Ptolemæos dicimus, quod is qui Almagestū scripsit, numerans ab æquatore uersus septentrionem 39. parallelos, non animaduertit principaliter an terra his subiecta sit habitata uel inhabitata, sed potissimum attendit cuiusuis paralleli, quem lineā æquidistantem appellat, longitudinem diei æstiui

B longioris, item distantiam aut elongationem ipsius ab æquatore, quam latitudinem uocamus: & umbras meridianas sole existente in principio Arietis, Cancri & capricorni. Quod ex eo cōijci potest, quod sub æquinoctiali, qui secundū eum primus est parallelus, habitationem nō admittit, & in parallelis latitudinem 63. graduū excedentibus, nullum habitationis nomen exprimit, & inhabitatos relinquit. Nec obstat principium sexti capitis, ubi loquitur de quatuor terræ habitabilis: quia per hoc non asserit quod ubiq habitetur, sed pro maiori parte. Neq id (postquam de æquinoctiali prima linea æquidistante determinauit) cū inquit. Reliquarum uero æquidistantium æquatori dici, in quibus possibile est scire quæ sunt regiones & loca quæ sub eis habitātur, numerabo summam proprietatis cuiusq: Quod accipiendum est tantummodo de his, qui habitantur. Quia certum quod plures ex his, presertim hi, qui sunt polo arctico uicini, à nullis hominibus coluntur. Ptolemæus autem clau. lib. primo suæ Geographiæ, recensens, dempto æquatore, 23. parallelos, loquitur de his qui habitantur & per ipsum cognitis. Ex his palam est omnes cōmemoratos de parallelis

C egregiè dixisse, si rei finis, propter quem locuti sunt, rite pensitatur. Neq imperitiæ aut ignorantiæ arguendos. Sed hic oritur dubiū. Supra enim dictū est, solē à principio Capricorni in principiū cancri describere 182. circulos parallelos et è cōtrà à principio cancri in capricornū, cum in ueritate nō sint æquidistantes æquinoctiali ob id, quod nō sunt lineæ circulares: nō enī in eis fit exitus à certo puncto & reditus in eundem. In exemplo, ponamus quod sol sit in primo puncto primi gradus Capricorni motu primi mobilis, centrum solis describit lineām circunferentialem quæ nō redit in punctum, unde exiuit. Quia in 24. horis sol suo motu abijt à primo puncto primi gradus capricorni in principiū secūdi gradus eiusdem, in quod finit se linea circumferentialis: Igitur nō sunt dicendi circuli paralleli aut lineæ circulares. Pro eo dubio aduocandus est Ioan. de Sa. Bu. qui tract. 3. sic scripsit. Notandū est quod sol ascendens à primo puncto Capricorni per Arietem usq in primum punctū Cancri, raptu firmamēti describit 182. parallelos, qui etiā paralleli & si nō oīno sunt circuli sed spiræ, cum tñ in hoc nō sit error sensibilis, in hoc uis nō cōstituat si circuli appellent. hæc ille. Q. enī modicū & insensibile est pro nihilo reputat: sufficit enī sæpius in mathematicis uersari circa prope uerum. Est tamen hic aduertendū quod linea circumferen-

parallelorū cōsideratio.

Diuersa parallelorum numeratio an reprobanda?

Ptolemæus Phelusinus.

Claudius Ptolemæus.

An Sol motu primi mobilis omidie descri bat parallelū?

Circularis.

Spiralis duplex.

Gyratiua uel inuoluta.

Circumuoluta aut helica.

De usu parallelorum.

Prima utilitas.

Habitantes sub eodem parallelo, eandẽ habent latitudinem.

tialis est duplex. Vna circularis, & est linea à certo puncto exiens, circũeundo D in eundem rediens, cuius centrum ab ipsa undequaq; æqualiter distat. Altera spiralis exiens à certo puncto, & circumeundo non rediens in punctum unde exiuit. Et hęc est gemina. Vna gyratiua uel inuoluta: & est linea à certo puncto in plano exiens, & circumeundo in aliud se terminans. Alia est circumuoluta aut helica, & est linea à certo pũcto exiens & in corpore, puta columna aut globo, ad eundem non rediens. Sunt igitur nostri paralleli lineæ spirales, gyratiuæ aut inuolutæ. Præterea de parallelorum usu aut utilitatibus paucula quędã prędictis adijcere decreuimus. Et primo geographicas absoluemus, hoc modo. Habitantes sub eodem parallelo, eandem habent latitudinem. Quare habitati orbis obseruatores prouide egerunt in eo, quòd ab occasu in ortum tendentes sub uno parallelo habuerunt eorũ obseruationes. Quia ad omnia loca ad quæ declinarunt, non fuit opus obseruare latitudinem. Quia quæ primo aditu fuit obseruata omnibus subiectis locis fuit accommodanda, & sic latitudo fuit certa, sed sola locorum longitudo fuit animaduertenda. In exemplo: capiatur nominatissimus parallelus Rhodiensis, cuius sæpius meminit Ptolemæus Clau. lib. 1. suæ Geo. sub quo plurimæ factæ sunt obseruationes. Et fuit negotiũ inceptum in occasu, puta in Africa, in mari exteriori sub latitudine 36. graduũ, qualem habet parallelus per Rhodum, & recto itinere uersus exortum nauigando E uenerunt ipsi obseruatores ad fretum Herculeum eiusdem latitudinis: Postea ad mare Ibericum, id est, Hispanicum, Balearicum, Sardoum. Per Sardiniam insulã & ibidem Valeriam ciuitatem. Calarim aut Caralim oppidũ. Per mare Africanũ & eius insulas, Sacram, Aegusam. Per Siciliam & eius promon. Lilybæũ: Per mare Adriaticum & Strophades insulas. Per Peloponnesum & eius promon. Ichthym, Olympiã Pisam ciuitatem. Per mare Creticum & Therasiã insulam. Per Asiam minorem, Myrtoum mare. Per prouinciam Cariam & ibidem per ciuitatem Cnidum, Cressum portum, Rhodum insulam, à qua parallelus nomen habet. Et hac lęge progressi uersus orientem usque in regionem Sericam & Sinarum distantes à mari exteriori Africano 180. gradibus, pérque dimidium superficiei ipsius terreni orbis. Haud aliter iudicabis de nostro parallelo habente latitudinem 48. graduum & fere 40. minuto. sub quo omnes ciuitates locatæ eadẽ gaudent latitudine uel quasi. Vt sunt Vadeuier & Lima oppida ducatus Barnensis. Tullum urbs ad Mosellam, Horba, Tubinga, Gœppingen, Gislingum, Giengen, vverda Sueuiæ Ingolstadiũ, Osterhofen ad Danubium: Omnes ciuitates hæ Germaniæ accedũt, sub uno propemodum sitæ parallelo.

.s. Mauritania

Secunda utilitas.

Dies & nox æqua, eundem parallelum habitantibus.

Secunda utilitas est, Quòd sic habitantes habent consimiles & eiusdem quantitatis dies & noctes, quantum ad augmenta & decrementa, sed non F consimiles ortus & occasus, intellige, quo ad idem instans temporis. In exemplo, repetatẽ parallelus Rhodiensis, qui sub eo in occasu habitant, ut sunt Mauritani, oppidorum Tingis & Exilissę ferme, habentes diem longissimũ 14. horarum & 30. minuto. Authore Ptolemęo, breuissimum autem 9. horarum & 30. minuto. Idem iudicium est de quantitate noctis longissimę & curtissimæ. Omnes igitur uersus orientem sub eo degentes easipsas & dierum & noctium seruant quantitates. Et quantum dies à principio capricorni usque in principium cancri in uno loco sese augmẽtat, puta in uno minuto, duobus, tribus aut quatuor, sic & cõformiter augmentat se in omnibus alijs huius paralleli locis. Simile est iudicium de decremento ab exordio cancri in capricornũ. Idem accipe de noctibus. Sed his sol non oritur, cœlum mediat, neque occidit pro eodem momento aut instante, cuius causa est globositas terræ.

Tertia utilitas.

Incolæ unius paralleli æqs habẽt umbras

Tertia utilitas. Sic habitantes habent consimiles & æquales umbras meridianas. Vt si, gratia exempli,

tes

A res perpendiculariter erecta decem pedum, quopiam die anni tempore meridiano in aliquo oblato loco procreat umbram octo pedum, in omnibus alijs locis, res decem pedum superficiei orthogonaliter insistens, tempore meridiei cuiusdam diei, proijcit umbram octo pedum. Adde quòd si aliqui alicuius rei paralleli sunt perisci), heteroscij aut amphiscij, omnes alij huius paralleli sunt periscij, heteroscij aut amphiscij. Quarta, sic habitantes eandem habent hyemē & æstatem, quantum ad temperantiam aut distemperantiam. Nisi per accidens fiat impedimentum, puta per casum grandinum, montium obiectum. De his scribit Albertus Magnus lib. de natu. loc. differentia prima, cap. 10. Circulariter (inquit) habitant, quorum latitudo cum sit una, longitudo tamen nō una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitant, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo, & ille quoque locus æqualiter calidus & frigidus est, humidus & siccus, dies eorum sunt æquales & noctes, sed eorum ortus & occasus non sunt in uno tempore sensibili. Nec eorum uenti sunt æquales, quia quorum differt oriens & occidens, horum necesse est differre uentos ad minus orientales & occidentales. Hucusq; Albertus. Alber. Ma.

B Hos Cleomedes primo Meteo. uocat περίοικος, id est, circumhabitantes aut circumacolentes. Sed de his & Antœcis & Antipodibus in capite de potestate æquidistantium aut quinq; zonis abunde dicemus.

Tabula Parallelorũ Clau. Ptolemæi, in qua eorũ nomina, & per quas climatum offendantur, continentur.

	Nomina parallelorum Septentrionalium	Climatum initia, media & fines	Lati. septē. G	m̄	maxim9 Dies hor.	m̄
1	Per Taprobanem	Anteclimaticus	4	15	12	15
2	Per Aualitem ſinum	Anteclimaticus	8	25	12	30
3	Per Adulitum ſinum	Initium primi climatis	12	30	12	45
4	Per Meroem inſulam	Mediũ primi climatis	16	25	13	0
5	Per Napatam ciuitatem	Initiũ ſecundi climatis	20	15	13	15
6	Per Syenem urbem	Mediũ ſecundi climatis	23	50	13	30
7	Per Ptolemaidem Eermij	Initium tertij climatis	27	10	13	45
8	Per Alexandriam Aegypti	Medium tertij climatis	30	10	14	0
9	Per Phœniciæ medium	Initiũ quarti climatis	33	20	14	15
10	Per Rhodum inſulam	Mediũ quarti climatis	36	0	14	10
11	Per Smyrnam ciuitatem	Initium quinti climatis	38	35	14	45
12	Per Helleſpontum uel Romam	Mediũ quinti climatis	40	55	15	0
13	Per Bizantium aut Maſſiliam	Initium ſexti climatis	43	5	15	15
14	Per Pontum Euxinum	Medium ſexti climatis	45	0	15	30
15	Per oſtia Boriſthenis fluuij	Mediũ ſeptimi climatis	48	30	16	0
16	Per auſtralem partē Britanniæ maioris	Primus poſtclimaticus	51	30	15	10
17	Per Londinum aut oſtia Tanais fluuij	Secũdus poſtclimaticus	54	0	17	0
18	Per medium Britanniæ maioris	Tertius poſtclimaticus	56	0	17	10
19	Per auſtrales partes Britanniæ minoris	quartus poſtclimaticus	58	0	18	0
20	Per ſeptentrionalia Britanniæ minoris	quintus poſtclimaticus	61	0	19	0
21	Per Thulem inſulam	Sextus poſtclimaticus	63	0	20	0
	Nomina parallelorum Auſtralium	Meridiana climata	latitu.		meridio.	
1	Per Raptum promontorium	Anteclimaticus	8	25	12	30
2	Per Praſſum promontorium	Mediũ primi climatis	16	25	13	0

B

A

partes uergant, item eorundem latitudo, maximus dies. Et in quibus tabulis

Tabulæ Claudii Ptolemæi uiri Alexandrini.

TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.
4 Afri. 4 Afri.	11 Asiæ 11 Asiæ	12 Asiæ 12 Asiæ								
4 Afri. 4 Afri.	6 Asiæ 6 Asiæ	10 Asiæ 10 Asiæ	11 Asiæ 11 Asiæ	12 Asiæ						
4 Afri. 3 Afri.	6 Asiæ 4 Afri.	9 Asiæ 6 Asiæ	10 Asiæ 9 Asiæ	11 Asiæ 10 Asiæ	11 Asiæ 10 Asiæ					
1 Afri. 1 Afri.	2 Afri. 2 Afri.	3 Afri. 3 Afri.	6 Asiæ 4 Asiæ	9 Asiæ 5 Asiæ	9 Asiæ 9 Asiæ	11 Asiæ 10 Asiæ	 11 Asiæ			
1 Afri. 2 Euro	2 Afri. 6 Euro	3 Afri. 10 Euro	4 Asiæ 1 Afri.	5 Asiæ 4 af. 1 as.	4 Asiæ 3 Asiæ	10 Asiæ 5 asiæ	11 Asiæ 8 Asiæ	9 Asiæ 8 Asiæ	10 Asiæ 9 Asiæ	11 asiæ 10 asiæ
2 Euro 2 Euro	6 Euro 6 Euro	7 Euro 9 Euro	10 Euro 10 Euro	1 af. 1 as. 1 Asiæ	3 Asiæ 1 Asiæ	5 Asiæ 5 Asiæ	7. 8 asiæ 7 Asiæ	8 Asiæ 7 Asiæ	 8 Asiæ	
2 Euro 2 Euro	3 Euro 3 Euro	5 Euro 5 Euro	6 Euro 6 Euro	9 Euro 9 Euro	1 Asiæ 8 Asiæ	3 Asiæ 3 Asiæ	7 Asiæ 5 Asiæ	8 Asiæ		
3 Euro 1 Euro	4 Euro 3 Euro	8 Euro 4 Euro	2 Asiæ 8 Euro	7 Asiæ 2 Asiæ	7 Asiæ 7 Asiæ	 8 Asiæ	7 asiæ			
1 Euro 1 Euro	3 Euro 4 Euro	4 Euro 8 Euro	8 Euro 2 Asiæ	2 Asiæ 7 Asiæ	8 Asiæ 8 Asiæ	8 Asiæ				
1 Euro 1 Euro	4 Euro 8 Euro	8 Euro 2 Asiæ	2 Asiæ 7 Asiæ	7 Asiæ 8 Asiæ						
1 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ						
4 Afri. 4 Afri.	11 Asiæ									

B

Nunc ad utilitatem astronomicam parallelorum propero potissimũ ad eos quos sol motu raptus quotidie describit, quorum officio dies artificiales & noctes maiorantur & minorantur, aut augmentantur & decrescũt. Supra de perpetua æqualitate dierum & noctium, his qui sub ęquinoctiali sphæram rectam habitant nouitios per tabellam ortuum & occasuum signorum in sphæra recta breuiter instituimus, plures alias demonstrationes omittendo. Hic autem aduertendum, quòd in sphæra obliqua ubi unus polus supra horizontem attollitur, ut sumus nos qui aquilonias habemus habitationes, duæ assignantur causæ diuersitatis ac uariationis dierum artificialium & noctium, quarum una sumitur ex diuersitate ascensionum signorum. Altera ex circulis parallelis à sole motu mundi descriptis. Pro prima igitur causa contuendum est, quòd obliquitas zodiaci causa est, quòd tam in sphæra recta quàm obliqua aliqua signa oriuntur rectè, aliqua obliquè. Et consimili lege decidunt. Quod id sphæræ rectæ accidat supra ostensum est per tabellam. In obliqua uero ostendendum. nam si zodiacus esset parallelus ęquinoctiali, proculdubio omnia signa pariformiter & æqualiter orirentur & occiderẽt & ipse zodiacus esset regularis & uniformis quemadmodũ sunt omnes paralleli, & ita unũquodq; signũ zodiaci oriret & occideret in duabus horis æqualibus. Sed quia obliquus est, accidit q̃ aliqua eius signa (ut dixi) rectè oriunt, aliqua obliquè, nonnulla rectè occidunt nõ

De utilitate astronomica parallelorum.

C

Duę causę diuersitatis dierum & noctiũ

De causa diuersitatis dierum & noctium ratione ascensionum signorũ

Signa oriũtur rectè & obliquè.

nulla obliquè. Cui rei adiumentum præstat sphæræ obliquitas, quanto enim D sphærę horizon est obliquior aut decliuior, tanto aliqua signa obliquius & pronius, aliqua rectius oriuntur & occidunt. In sphæra igitur obliqua sex signa quæ sunt à principio cancri per Libram, usque in finem sagittarij rectè oriuntur, reliqua uerò à principio capricorni per Arietem in finem usque Geminorum obliquè. Vnde uersus.

Recta meant, obliqua cadunt à sydere cancri
Donec finitur chiron, sed cætera signa
Nascuntur prono, descendunt tramite recto.

Mar.Ma. Accedit Marcus Manilius libro 3. capi.1. sic.

Sed iacet obliquo signorum circulus orbe
Atque alia inflexis oriuntur sydera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo.

Hæc ex subiecta tabella, amice lector, facile accipies. Ex obliquitate igitur zodiaci, & uario ortu & occasu signorum in sphæra obliqua, concluditur diuersitas & uarietas dierum artificialium & noctium. Quando sane Sol est in principio Arietis aut Libræ tunc dies ęquantur noctibus, eo quòd tot signa rectè quot obliquè tunc de die ascendunt, similiter & de nocte. Ideo tantus est excessus ascensionum in die sicut in nocte: quare tempora resultant æqualia. Sole enim existente in principio Arietis, interdum ascendunt ista sex signa Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, quorum tria obliquè & tria rectè oriuntur. Sed noctu oriuntur illa sex Libra, Scorpion, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, quorum etiam tria rectè & tria obliquè oriuntur. Sed quando Sol est in principio Libræ hæc sex signa oriuntur die, illa nocte. Ingredere igitur tabellam subditam & collige ascensiones ortus Arietis & quinque sequentium signorum, quibus coaceruatis suscitabis 180. gradus æquatoris qui faciunt 12. horas æquales. Consimili formula conscribito ascensiones sex signorum noctis & colliges 180. gradus æquinoctialis, facientes 12. horas æquales. Ecce parilitas diei & noctis. Idem per tempus ortus tabellæ absoluere potes. Et quando nobis est maxima dies, ut in æstate sole possidente principium cancri, tunc oriuntur die sex signa rectè orientia, noctu autem sex obliquè. Econuerso quando nobis est minimus dies in anno sole existente in principio capricorni, tunc in die oriuntur sex signa obliquè orientia, de nocte uero sex directe. Alii dies intermedii quandoque sunt maiores quandoque minores suis noctibus secundum quòd plura uel pauciora signa in die rectè uel obliquè oriuntur. Idem intellige de noctibus. Hæc omnia per tabellam facile uenari possunt. Est autem regula: quantumcumque breuis aut prolixa sit dies uel nox, sex signa oriuntur in die & sex noctu, neque propter prolixitatem aut breuitatem diei uel noctis plura uel pauciora signa oriuntur. Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. (astro

Diuersitas dierum noctiumque unde?

Regula signorum ortus.

Mar.Mani.

Cum tamen in quocumque dies deducitur
Sex habeat supra terras sex signa sub illis.

TABELLA ASCENSIONUM, ID est, ortuũ & descensionũ, id est, occasuũ signorum in sphæra obliqua, ubi polus borealis eleuatur 48. gradibus & 40. ferme minutis.

Signa	Ortus æquatoris		Tẽpus ortus			Occa. ęqua.		Tempus occasus		
	G	m	h	m	2	G	m	h	m	2
♈	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8
♉	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♊	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♋	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♌	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♍	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♎	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4
♏	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12
♐	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12
♑	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24
♒	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0
♓	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8

Dehac

A De hac causa diuersitatis dierũ & noctium loquiẽ Pli. lib. 2. ca. 19. in hæc uerba. Inęqualitatis causa obliquitas est signiferi, cũ pars ęqua mundi sup subterꝗ terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyore transeũt spatio. Hæc Plini. Verũ obliquitas zodiaci & ortus rectus & obliquus signorũ, non sunt sufficiens causa diuersitatis dierũ & noctium. Nisi accedat obliquitas sphæræ. Nã sub æquatore est zodiaci obliquitas, & signorũ ortus obliquus & rectus, & tamen nulla accidit diuersitas dierũ & noctium sed eorundẽ perennis æqualitas, sicuti supra declaratũ est. Ergo uerba Plinij accipienda sunt de sphæra obliqua. Astipulaẽ ad id Cleo. 1. Meteo. ca. de augmento dierũ, & sequenti, de causa incrementi inæqualis dierũ, quæ lege. Secunda causa diuersitatis dierũ artificialiũ cum noctibus sumitur ex circulis parallelis à sole descriptis. Contuendũ igitur, ꝙ arcus horum circulorũ æquidistantium qui sunt supra horizontem sunt arcus dierũ artificialiũ, arcus uero sub horizõte sunt arcus noctiũ. In sphæra igitur recta cũ horizon sphæræ rectæ transeat ꝑ polos mundi, diuidit omnes circulos istos in partes æquales: unde tanti sunt arcus dierũ quanti sunt noctiũ apud existentes sub æquinoctiali. Et sic in quocumque signo sit sol semꝑ est eis æquinoctiũ. Quod in sphęra materiali uerificata ad sphærã rectã facile ostendi

Plinius.

Cleome.

Secunda causa diuersitatis dierum.

B potest. In plano sic. Esto circulus duabus diametris orthogonijs diuisus polus arcticus a, Antarcticus b, linęa aut diameter i h, æquinoctialis principium ♈ & ♎, zodiacus d g, g initiũ Cancri, d Capricorni. Ex prædictis liquet ꝙ sol existẽs in principio Capricorni d, motu raptus mũdi describit circulũ Capricorni d e, qui quidem terminaẽ in f secũdo gradu Capricorni, ad quẽ sol motu proprio secundo die est translatus, & postea causabit alios circulos usquequo accedit Arietem, ubi ęquinoctialẽ i h designabit, & deinceps alios parallelos uersus polum arcticum, donec sit in principio Cancri, ubi tropicũ g k depingit. Et hi paralleli sunt circuli dierũ naturalium, cum sol in die naturali singulos describat. Eorum autem arcus qui supra horizontem quemuis sunt, uocãtur arcus dierũ artificialium, id est, à sole in die artificiali descripti. Cum dies artificialis nihil aliud sit quam latio solis supra horizontem. Qui uero infra sunt arcus noctium, id est, in nocte à sole causati. Quemadmodum enim huiusmodi circuli cõtinẽt

Pulchra demonstratio.

C Posset hęc figura pingi iuxta ueram distantiam Tropicorum ab æquinoctiali, & quadrans b i diuidi in 90. gradus altitudinis poli, & tropicus Cancri sub horizonte recto in 12 partes significantes horas, & in subdiuisiões, & apponi centro horizon obliquus mobilis in modum regulæ, & ni fallor omnia perfectius & lucidius apparerent.

F

Diei naturalis partes.

partem superiorẽ & inferiorem tanꝙ partes totales singulos corũ integrantes: D
Ita dies naturalis ex duabus partibus.f.die artificiali & nocte cõstituitur. Quibus stantibus, horizon sphæræ rectæ, quẽ diameter a b designat, transit per polos mundi, cui insistit æquinoctialis i h perpendiculariter, causans angulos rectos & cõsequenter omnes paralleli æquinoctiali. Sequitur ꝙ tam æquinoctialẽ ꝙ ei æquidistantes parallelos in duo æqualia partietur: per tertiã, tertij Eucli. Singulæ igitur circulorũ portiones supra rectũ horizontẽ a b æquales sunt, portionibus cõparibus sub eodem, & quia in spatijs æqualibus, fiunt motus æquales, sexto Physi. Motus igitur solis per portiones circulorum superiores æqualis erit motui eiusdem sub inferioribus: & quoniã sol æqualiter mouetur, in temporibus paribus tam superiores ꝙ inferiores transit dictorũ portiones (ut Philosophus sexto Physi. demonstrat) & cũ portiones superiores transeat in die, infimas uero in nocte (ut dictũ est) cõcluditur singulos dies singulis suis noctibus esse æquales & cõsequenter ubicũꝗ in zodiaco sit sol in sphæra recta semp esse æquinoctiũ. Sed quia horizon obliquus l m, quicumꝗ sit ille, semp diuidit æquatorẽ in æquales partes, cũ ambo sint circuli maiores, p caput secũdũ Io. de Sa. bu. qñ sol erit in principio Arietis & Libræ æquinoctialẽ describens, cũ motus supra horizontẽ & sub eodẽ sint æquales, erit æquinoctiũ in uniuersa terra. Sed quia prædictus horizon nõ transit p polos, ut liquet, sicuti rectus, nõ diuidit reliquos circulos in partes æquales sed in portiones inæquales, per E
quartã tertij Elementorũ. Si linea diuidat lineã intra circulũ, neutra earũ p eiusdem centrũ euntẽ in partes inæquales eã secat. Et dictus horizon deprimit̃ sub polo boreali, ut patet in figura præscripta. Nã portio horizontis obliqui l est sub polo a. Et a polus eleuat̃ supra eundẽ, sequitur ꝙ de parte cœli septentrionalis maior portio est supra horizontẽ l m quàm infra, & cõsequenter omniũ circulorũ septentrionaliũ ab æquinoctiali uersus polũ septentrionalẽ declinãtiũ maiores portiones sunt supra quàm infra circulũ horizontis: & per consequens maior motus Solis supra horizontẽ aut terrã ꝙ infra. Et quia motus regularis est, dies artificiales quibus mouet̃ supra terrã maiores sunt singulis suis noctibus. Quando igit̃ sol mouet̃ per signa septentrionalia, ꝗ sunt ab initio Arietis ad finẽ virginis, ab 10. uel 11. die Martij in 13. septembris, crescunt dies artificiales supra noctes. Et quoniã horizon prædictus diuidit æquatorẽ per æqualia, & uersus arcticũ polum deprimit̃, & tanto magis quanto ab æquatore plus remouet̃, sequitur quãto circulus magis distans est ab æquatore & propinquius polo boreali, tanto maiorẽ portionẽ habet supra horizontẽ & minimã infra. Er F
go cum Sol est in tropico prædicto, quod usuuenit 12. Iunij dies maximus est & nox minima. Cõtra uero quoniã prędictus horizon m eleuat̃ supra polũ austrinũ b, eo depresso maior portio partis cœli meridionalis sub horizonte existit ꝙ supra, & consequenter circulorum ab æquatore uersus polũ illum declinantiũ semp maior portio est infra ꝙ supra. Quapropter cũ sol est in signis austrinis in medietate zodiaci, ꝗ est ab initio Libræ in finẽ pisciũ, noctes supra dies sunt longiores, & quanto magis horizon ab æquatore elongat̃ tanto magis supra rectũ est eleuatus, & maiores portiones sub eo. Vnde tropici capricorni maxima portio est sub eo & minima suprà relinquit̃. Quo fit ut sole ibi morante 12. Decembris nox est maxima & dies minimus ꝙ possit esse in toto Anno. Cui quãto dies magis propinquus est tanto noctẽ habet longiorẽ. Ex his palàm est, cũ tropici æqualiter distant ab æquinoctiali, ꝗ arcus diurnus & superior tropici cancri, æqualis est arcui nocturno & inferiori capricorni & econtra. Eodẽ modo dicendũ est de alijs circulis æqualiter ab æquatore distantibus. Quæ de sphæra obliqua iam exposita sunt, possunt p instrumentũ sphæræ materialis optime declarari. Sat est.

Aristoteles.

Aequinoctiũ sphæræ rectæ.

Signa septentrionalia.

Dierum noctiumꝗ uarietatis ratio.

A

DE OCCVLTATIONE ET EMERSV AEQVIDISTANTIVM.

Verum ex memoratis quinque æquidistantibus circulis, arcticus sane supra terram totus existit. Solstitialis autem tropicus bipertitò ab horizonte scinditur, maiori eius parte supra terram conspicua, minore subter occulta. Neque tamen in omni tractu urbeúe similiter circulus hic ab horizonte secatur, sed pro climatum uarietate uariam sectionum exuperantiam sortitur, iis quoque, qui propius septentriones agunt, inæquabilius ab horizonte scinditur. Nec finis donec eo loci uentum sit, ubi totus supra terram emineat. Qui uero ad austrum magis uergunt, iis profecto per æquabiliores partes ab horizonte diuiditur, donec ad plagam quandam uentum sit, nobis certe australem, in qua tropicus ab horizonte per æquas partes secatur. At in nostra habitatione, ita solstitialis ab horizonte scinditur, ut uniuerso circulo per octo parteis dissecto, quinque supra terram appareant, tres sub terra lateant. Sane ad hoc clima direxisse stylum Aratus uidetur, cum Phœnomena cõscriberet: in quibus cum B de solstitiali tropico differit, ita ait. TEXTVS PROCLI

Huius in octonis dissecti partibus alta
Terrarum inuisunt quinque, tres ima frequentant.
Alterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuisione sequitur maximum diem horarum æquinoctialium quindecim esse, noctem uero nouem. In Rhodio autem horizonte ita tropicus ab horizonte dirimitur, ut cum circulus uniuersus in octo & quadraginta partes secetur, undetriginta sectiones supra horizontem appareant, undeuiginti sub terra lateant. Ex qua diuisione fit, ut apud Rhodios longissimus dies horas æquinoctiales quatuordecim habeat, nox nouem. Additis hincinde semissibus unius horæ singulis. Aequator uero circulus per uniuersum terrarum orbem ita ab horizonte diuiditur, ut semicirculus eius supra terram extet, semicirculus sub terra linquatur. Quo fit, ut in hoc circulo æquinoctia fiant. Brumalis autem tropicus ea ratione ab horizonte intersectus est, ut minore C sectionibus supra terram habeatur, maior sub terra. Inæquabilitas uero sectionum eandem in omnibus climatibus uarietatem habet, quam etiam in solstitiali tropico diximus. Semper enim respondentes ex aduerso tropicorum sectiones æquales inter se sunt. Eoq; fit, ut maximus dies maximæ nocti, & minimus dies minimę nocti æqualis euadat. Antarcticus autem circulus totus sub horizonte latet.

Inter alia magis præcipua, digniora & nobiliora mathematicæ disciplinæ cognitio ortuum & occasuum, signorum, stellarum ac syderum multis alijs præstat. Eius enim peritia non solum nautis, agricolis, Vinitoribus, Medicis, Poëtis, Historiographis, Geographis, Astrorum iudicibus, sed ipsis quoque imperatoribus & exercituum ducibus necessaria uidetur. Cuius ignoratione (authore Onosandro Platonico philosopho) insidiari uolentium consilia plerumque in irritum ceciderunt. STOEFLERI INTERPRE. Onosander

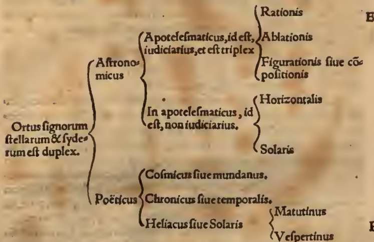
Sunt autem qui de ortu & occasu tractant fere innumeri, ex quibus hi, Ptolemæus Dictione 13. Alma. Plinius libro decimo octauo, cap. uicesimoquinto. & deinceps. Iulius Firmicus lib. 5. capi. 1. Alkindus libro de motu diurno. Ioannes de Sacrobusto Tracta. 3. de sphæra. Ioan. à Regio monte in suis tabulis primi mobilis & directoriis. Poetę, Virgilius pręcipue primo Georgicorum, Ouidius in sex libris Fastorum, qui in proœmio sic canit. D

Scriptores recenset.

Tempora cum causis Latium digesta per annum
Lapsaq́ue sub terras ortaq́ue signa canam.
Et idem in primo.
Quis uetat & stellas ut quæque oriturque caditque
Dicere? promissi pars fuit ista mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primis
Inq́ue domus superas scandere cura fuit

De ortu, offero nouitiis Astronomiæ hanc formulam.

B

F

Alkindus. Ortus ratiõis. Almeon. Zeel. Hermes. Iuli. Firmi.

De triplici ortu Apotelesmatico scribit Alkindus in libro de motu diurno. Rationis appellat, cum in ortu ascendente prima domo aut horoscopo fuerit quoppiam signum humanum aut rationale, ut sunt Gemini, virgo, prima medietas sagittarii & Aquarius. Vnde cum aliquid istorum in ortu repertum fuerit, erit natus egregiæ rationis, prudens & sapiens: & eo fortius si dominus eius nõ fuerit impeditus. Astipulatur Almeon libro de unitate secreti. Cũ (inquit) nati ascendens erit signum aliquod humanum, & eius dominus fortis in esse, recte censetur filius rationis. Vt si aliquis haberet Geminos pro ascendente & Mercuriũ in ipso, is haberet rationabilitatẽ & scientias liberales. Accedit Zeel in libro de natura nati. In Geminis Mercurio ascendente inerit nato scientiarũ series & habitus rationis. Ad hoc alludit Hermes primo de Speculo & luce. Et Iuli. Fir. lib. 5. c. 1. Vbi asserit de Geminis in genitura hoĩs ascendẽtibus. Erit cœlestibus facultatibus semp imbutus. De virgine in ortu, sic loquĩ, Facit hoĩem multa scientem, & omnium disciplinarũ secreta ꝑquirentem, Oĩaq́ue in pectoris

claustro

A claustro retinentem. De sagittario horoscopante, sic inquit. Plures quoq; artes & disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omnium rerum scius. De Aquario demum dicit. Diuinarum literarum aut sacrorum uel religionum officia tractabit. Ortus oblationis uocatur cum in ascendente erit aliqua de domibus iouis, puta Sagittarius aut Pisces. Nam si alterum ex his erit in oriente raro natus detinebitur paupertate. Idem accipe de ioue bene disposito in genitura quapiam. Testis Almansor Aphoris. 12. Nunquam erit pauper & inops cuius dominus natiuitatis erit Iupiter. Et Ptolemæus in Centi. uerbo 37. Vix fiet unquam, quòd non ille idem, cui fuerit ascendens Pisces uel Virgo sit maior sui regni occasio. Ortus figurationis aut compositionis, uocatur aptatio cœli ad operationes perficiendas, puta pro imaginibus faciendis: de quibus fere omnis antiquitas. Puta, Thetel summus & uetustissimus philosophus, qui scripsit libellum de natura rerũ, Thebit, Hermes de Sigillis, Salomon in libello pretiosorum lapidum, & libello de sculpturis, seu imaginibus. Chael Israëliticus. Ragiel libro alarum. Item de annulo Salomonis quo dæmones ab obsessis expulit lege Iosephum lib. 8. ca. 2. De recentioribus legito Marsi. Fici. lib. 3. de uita cœlitus cõparanda ca. 16. & deinde per plura ca. Et Leonhardum Camillum lib. 3. per totum. Is ortus multum conducit medicis. Medicus enim colligendo herbas, radices, conficiendo pulueres, liquores, unguenta, electuaria salubrius facit aptando cœlestem influxũ. Quare Albertus Magnus in suo Speculo egregie dicit. Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coercetur, sed potius in magnarum rerum inceptionibus electionem horæ contemnere, est arbitrij præcipitatio non libertas. Et Marsi. Fici. in exhortatione libri tertij de uita cœ. cõpa. Ego (inquit) frequenti iamdiu experientia compertũ habeo, tantum interesse inter medicinas huiusmodi, atq; alias absq; delectu astrologico factas, quantum inter merum & aquam. Sed de his satis. De ortu Inapotelesmatico qui uere astronomis tribuitur, consuendum, quòd is geminus est. Alter horizontalis cum signum, uel pars signi, stella, uel cœlestis imago eleuatur uel ascendit supra horizontem, non curando, an hoc sit de die uel nocte, ut faciunt poetæ. Et sic dicimus omnia zodiaci signa in die naturali oriri, Immo & occidere. Et is ortus quandoq; sumitur absolute, id est, sine hoc, quòd reguletur motu primi mobilis. Et sic dicimus in humanis genituris. Illud signum quod est in contactu horizontis orientalis oriri, horoscopare, & oppositum occidere. Vt in genitura Paridis fuit Aquarius in ortu. Homeri Sagittarius. Demosthenis Virgo. Platonis Aquarius. Archimedis Aries. Maximiliani regis Roma. virgo. Philippi comitis Palatini, Leo. Quandoque consideratus huius ortus est respectiuus, quantum ad æquinoctialem, per cuius motum uniformem habetur ortus & occasus signorum & partium eorundem, quo ad uelocitatem & tarditatem, de quibus uniuersaliter tractat Ptolemæus prima & secunda Almage. Et Ioan. de Regio monte, harum rerum absolutissimam tradidit cognitionem. Et nos quantum ad integra signa zodiaci, supra absoluimus duabus tabellis.

[Margin notes: Ortus oblationis. — Almansor. — Ptolemæus. — Ortus figurationis. — Vtilitas ortus figurationis. — B — Alber. Ma. — Marsi. Fici. — Ortus Inapotelesmaticus. — Horizontalis. — Absolutus. — Iuli. Fir. lib. 6. — C — Respectiuus.]

Alter solaris, quo stella oritur per remotionem à Sole. Et habet etiam Geminũ consideratum. Primus fit, considerando ortum in quantum se elongat uel separat à stella uelocitate sui motus, aut contra stella se elongat à Sole, non curando an stella uideatur uel non uideatur. Et si mane stella oritur ante ortum solis, dicitur habere ortum orientalem aut matutinum. Etiam si non uideatur. Et si occidit post solem dicitur habere ortum occidentalem aut uespertinum. Secundo consideratur huiusmodi ortus quantũ ad apparere. Ita quòd diffinitur tempus apparitionis aut uisionis ipsius stellæ. Vt facit Ptolemæus Dictione 13. Almage. Et ad hoc cõposuit tabulas, quibus notificatur quot gradus stella potissi-

[Margin notes: Ortus solaris I. — II. — Ptolemæus.]

mum planeta, à sole distare habeat ut uideatur. Et sic dicimus stellam aut planetam oriri ortu matutino, quando de sub radijs Solis exiens propter remotionem solis à stella uel planeta, mane ante ortum solis apparere incipit. Et dicimus stellam oriri ortu uespertino, quando de radijs solis exit propter remotionem eius à sole, uesperi post occasum solis apparere incipit. Hūc ortum Ptolemæus uocat apparitionem uel matutinam uel uespertinam. Et coincidit cum ortu heliaco poetico. De quo insequentibus. De ortu poetico animaduertendum. Insigniores poetæ describendo gesta, bella, facinora notatu digna: Item calamitates, damna, circūlocutionibus & periphrasibus utuntur per occasum aut ortum signorum, stellarum, aut imaginum cœlestiū, diuersa tempora iam anni, iam diei artificialis, iam noctis significare uolētes. Quapropter triplicem ponunt ortum, de quibus hæc paucula. Poëticus ortus Cosmicus aut Mundanus, est ascensio siue eleuatio signi, uel stellæ, aut syderis supra horizontem de die artificiali. Et quia hic ortus præcipuè soli tanquam lumini & candelæ cœli, gubernatori mundi, factori temporū attribuitur, Poëtæ innumeras circumloquutiones cosmici ortus ponunt. Ex quibus hæc Virgilius 3 Aenæi. D

De ortu Poetico.

Cosmicus aut mundanus ortus.

Virgilius

Postera iamq; dies primo surgebat Eoo
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram
Idem quarto Aenæidos.
Venatum Aenæas unaq; miserrima Dido,
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus E
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

Ouidius

Ouidius quarto Metamorphoseos.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas.

Lucanus

Lucanus secundo Pharsali: describit tempus, quo Pompeius discessit à Brundusio quod fuit tempore autumni, sic.
—Iam cœperat ultima virgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.

Silius

Transeo silium in quinto. Exemplū Vergilij 1. Geor. utiliter declarabimus id.
Vere fabis satio: tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci: & milio uenit annua cura
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Vt noutijs horum & similium uersuum intellectus fiat apertus, Annotandū est, quod poetæ (loquor de his qui fuere uicini tempori incarnationis Christi) nonnūq; per motum uel locū solis in quopiā signo significare uolunt diffinitū tempus, quo aliquid fit factum uel faciendum. Et si ex motu uel loco solis diem mensis scire optaueris, per poëtam certior redderis de solis motu siue loco: In certus tamen es de die mensis. Habent sane Astronomi pro cōfesso, noto motui cœlesti certum tempus determinare, & contrà noto tempori motum certum assignare. Ponatur igit̄ certitudo motus solis p poëtā: ut hic in exemplo Virgi. Candidus auratis &c. F

Inuentio temporis p locum solis cognitū.

Manifestum est, legumina iuxta poëtā electo tempore serenda sole Taurū adeunte (Agricola enī ignorat quando sol adeat Taurum, & si nō dubitet solē quot annis eundem adire). Inuestiga igitur per Ephemeridē ad nostrā tempestatem supputatā aut per tabellam hic annexam diem, quo sol primum gradum Tauri accedit, & offendes 10. uel 11. diem Aprilis, cui adde 11. uel ad minimū 10. & quod facta additiōe emergit ostendit tibi diē mensis prope uerum, ad tempus Poetæ. Ingressus est igit̄ sol tempore Virgilij Taurū 21. aut 22. & ad minimū 20. die Aprilis, quo

A lis,quotēpore huiuſmodi ſatio fuit inchoanda.Ex his palàm fient metra Luca(ni ſupra. Lucanus.

—Iam cœperat ultima virgo.

Diſceſſit enim Pompeius à Brunduſio ſole intrante Chelas apud nos Librā: quod tūc uſuuenit 24 aut 25 die Septembris. Et aliud exemplū Luca.4. Phar. de quo Plinius in ſubditis, ad noſtrum propoſitū hæc. Lucanus.

—Nam ſol Ledæa tenebat

Sydera,uicino cum lux altiſſima cancro eſt.

Vulteius adhortabatur iuuenes ad moriendū glorioſe & fortiter.Fuit enim circumdatus à Pompeio & ſuis quòd euadere non potuit ,& hoc fuit ſole exiſtente in Geminis , ad quos intrauerat eo tempore die 22. Maij.Simile eſt iudiciū de cōſimilibus exemplis horū trium Poetarū Virgilij,Ouidii & Lucani. Quòd ſi Poeta certum diem menſis deſignat , & ad eundem diem cupis ſcire uerum locū ſolis , qui ne-

TABELLA INGRESſus ſolis in 12.ſigna zodiaci noſtra tempeſtate.

In	Dies.
♈	10. aut 11 .Martij.
♉	10.aut 11 . Aprilis.
♊	11 .aut 12.Maij.
♋	12.Iunij.
♌	13 aut 14 Iulij.
♍	14 Auguſti.
♎	13 aut 14 Septembris
♏	14 Octobris
♐	12 , 13.Nouembris.
♑	12 Decembris.
♒	10 Ianuarij.
♓	9 Februarij.

Inuentio loci ſolis per tempus cognitū.

B ceſſarius eſt , ut per ipſum ſciatur quæ ſigna aut aſtra Coſmice , Chronice aut Heliace oriantur ſiue occidant , quære diem notū in noſtris Ephemeridibus & locū ſolis in ſignis & gradibus ad eundem diem,quem etiā per adiectam tabellam excerpere potes: à quo ſubtrahe 11 aut 10.gradus , & emerget locus ſolis ad tempus,id eſt, ad diē menſis ipſius Poëtæ.Gratia exempli. Ouidius primo Faſtorū circa finem indicat tempus, quo dea Pacis ſit colenda.Etenim 30.die Ianu. aut tertio Calend.Februa.Inquit enim. Ouidius.

Ipſum nos carmen deduxit Pacis ad aram
    Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
    Pax ades,& toto mitis in orbe mane.

Ex uerbis Poetæ notus eſt dies menſis,ſcilicet,30.Ianuarij , quo feſtū Pacis Romani celebrabāt.Si libet ad eundem ſcire locū ſolis.Intro cū eodem die,ſcilicet, 30.Ianuarij Ephemeridem & offendo ſolem in Aquario 20.gradu noſtro tempore,à quo demo 11.gradus & remanent 9. Fuit igitur tempore Ouidii locus ſolis 30.die Ianuarij in 9.gradu Aquarii .Inde certior reddor ſolem ipſo die feſto Pacis coſmice oriri in Aquario. In ſacris literis ſæpius fit mentio de ortu coſmico ſolis. Matthæi 5. Qui ſolē oriri facit ſup bonos & malos . Iacobi 1. Exortus eſt ſol cū

C ardore ſuo & areſecit fœnum. Eſaiæ 13. Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo. Eccleſiaſtes 1. Oritur ſol & occidit & in locū ſuum reuertitur. Pſal. A ſolis ortu & occaſu , laudabile nomen Domini . Et noſtro tempore uſitatiſſimum eſt definitis temporibus adijcere , & explorare non ſolum uerū locum ſolis , uerum omniū planetarū. Ac etiā eorundem radiationes. Et idē fit alijs rebus magnis accidentibus. Vt cū refertur: Anno gratię 1472.circiter diē 19.menſis Iunii ignis cōbuſſit tertiā partem ciuitatis Erfordenſis fere 6000. domus,multas Eccleſias & Curias &c.Sequit mox quęſtio de cœli diſpoſitione:& hæc ſcit officio Ephemeridis huius anni. Simile: anno Chriſti 1476.circiter 22.die menſis Iunii, cōgreſſi ſunt Confœderati cū duce Burgundiæ Carolo, & terga uertit dux: interfectiq; ſunt ex utraque parte ad 15000. uirorum. Præterea contuendum. Cum Poetæ ſæpius loquantur de ortu & occaſu ſtellarum fixarū & cœleſtium imaginum neceſſum nobis erit eas ad tempus Poetæ reducere atque rectificare. Firmamentū enim, in quo & ſtellæ & ſydera locata ſunt, à Poetarum tempore uſque ad noſtra,magnā paſſum eſt uariationem. A tempore enim Ptolemęi uſque ad noſtra tempora ſuo motu euariauit ſe ab ultimo mobili fere uiginti gradibus.

Erfordia combuſta.

Cōgreſſus Suitenſium cū duce Burgundię.

Ita quod stella (gratia exempli) quæ fuit tempore Ptolemæi in secundo gradu Tauri, hodie est in 22. eiusdem uel circiter. Item principia signorum zodiaci ipsius firmamenti, id est, octauæ sphæræ abierunt à principijs zodiaci ultimi mobilis totidem gradibus. Quocirca si ortū aut occasum, de quo poëta scribit recte explorare uolueris, cogeris stellam uel imaginem de qua sit quæstio retrograde, id est, contra signorum ordinem ponere per 20. aut 21. gradus, quo facto ueritas Poëtæ in promptu erit. In exemplo. Virgilius supra cum de ingressu solis in Taurum dixit, adijcit. Et aduerso cedens canis occidit astro. Canis stella in ore canis maioris, imaginis cœlestis existens, alias, Alhabor & Syrius, nostra tempestate est in 7 uel 8. gradu Cancri, subtraho ad tempus poëtæ 20. uel 21 gradus & reduco stellam ad 17. uel 16. gradum Geminorum, & apparebit ueritas dicti ipsius Virgilij. Non enim uult poëta intelligi Tauro oriente cū Sole mox in occasum ferri canem qui proximus Tauro est, sed occidere eū dixit Tauro gestante Solem, quia tunc incipit non uideri sole uicino. Occidit enim occasu Heliaco, de quo infra. Consimilem fac reductionem de stellis Pleiadibus, de quibus idem Virgilius. Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur &c. Quæ nostro tempore sunt in 22. & 23. gradu Tauri, quòd si per eas ad tempus poetæ operari uolueris, deme 21. & 22. gradus & reduces eas ad 1. & 2. gradū Tauri & gaudebis de perfectione operationis, alioqui sæpius decipieris. Postremo summopere animaduertendus est locus ad quem poëta stylum direxerit. Nā iuxta latitudinem eiusdem loci uerificandum est instrumentum, cuius officio ortus & occasus uidere desideramus. Hactenus de ortu Poëtico cosmico.

Vergilij loci.

Ortus chronicus. Ortus chronicus siue temporalis, est ascensio siue eleuatio signi, stellæ aut syderis supra horizontem de nocte, id est, post occasum solis. Tempus astrologorum, quorum officium est rimari cœlestia, emergit post solis occasum. Testis est Ouidius primo Metamor. cum inquit.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.

Iuli. Firm. Ecclesiastes. Origenes. Ouidius. Alludit poëtæ Iulius Firmicus lib. octauo in prooemio. Et Ecclesiastes ca. 8. Omni negotio tempus est & opportunitas. Et Origenes in Homilia in ca. 8. Matthæi. Tempus & tempora sunt omni rei sub cœlo. Exemplum. Ouidius libro primo, de Ponto epistola ad Seuerum sic scribit.

Sed memor unde abij, queror ô iucunde sodalis,
Accedant nostris sæuaq; arma malis.
Vt careo uobis Scythicas detrusus ad oras
Quatuor autumnos pleias orta facit.

Ptolemæus. Taurus. Pleiades. Hyades. Butrio. Ouidius. Gregorius. Atlantides. Vergiliæ. Notandum. Ptolemæus Dicti. 7. Alma. & Alphonsus dant Tauro 33. alias 32. stellas, inter quas sunt pleiades & hyades. Sunt aūt pleiades septem stellæ Tauri à Græcis pleiades & atlantides, à Latinis Vergiliæ. Has, ut habet Beda, quidā Massam pleriq; Butrionem uocant. Rustici massam, Gallinā & septistellium nominant. Anglici Butrionem, id est, Gallinam habentem pullos, uulgariter Bruothenn. Dictæ pleiades ꝙ ex Pleione matre, ut author est Hyginus lib. 2. & Athlante sunt genitæ. Et sunt numero septē, quas Ouidius 4. Fast. proprijs exponit nominibus, scilicet, Electra, Alcione, Celæno, Merope, Astropæ, Sterope, Taigete, Maia. Alij uolunt eas dici à πλέω Græco, id est, nauigo, quia in ortu suo primæ nauigationis tempus ostendunt. Diuus Gregorius 29. Moral. ca. 27. scribens in 38. ca. Iob ubi dicitur. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiados? asserit pleiades stellas dici à πλῆθος, id est, à pluralitate. Et bene dicit. πλεῖστος enim Græce est plurimus. Atlantides nuncupatæ, quia Atlantis

filiæ.

A filiæ. Vergiliæ Latine dictæ, Hygino & Festo testibus, quia post uer exoriunt (intellige heliace): & hæ cæteris ampliorē habent honorem, ꝙ earū signo oriente æstas significatur (intellige initialis) scilicet, circa Idus Maij. Occidēte autem hyems ostenditur, quod alijs nō est traditum signis. Alij uocant Vergilias non à ueris fine, sed à uerni temporis significatione. De Vergilijs plura apud Plini. &c. Sunt autem qui has stellas extra imaginem Tauri locant, ut fecere antiqui Astrologi. Alii, scilicet, Plinius lib. 2. ca. 41. In cauda Tauri: Moderandus est Plinius inquiens, in cauda, id est, in postrema parte. Nā uera cauda Tauri deest, cū sit de signis membris fraudatis. Seruius ante genua Tauri: quod minimè quadrat. Thomas Aquinas in capite Tauri: scribens enim in 38. ca. Iob, pleiades (inquit) dicuntur septem stellæ, quæ lucent in capite Tauri, quarum sex apparent ualde propinquæ, septima aūt obscurior est &c. Sed labitur Thomas, nam stellę in capite Tauri nō pleiades, sed hyades uocantur. Neque apparent ualde propinquæ, ut idem asserit. In ueritate sunt in dorso Tauri. Quod ex Ptolemæi & Alphonsi descriptione facile manifestatur. Hyades sane (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cum oriuntur & occidunt pluuias faciunt. Virgilius primo Aenæi.

Vergiliæ. Hyginus, Fest.
De locatione pleiadum.
Plinius.
Seruius.
Thomas Aq.
Prole. 1. quadri. ca. 9 Pleiades uocat A thorace, ab alijs puta Hali athoraye.
Hyades, Seruius.
Virgilius.

Arcturum, pleidasq́ue, *hyadas septem(que) triones.

*alias pluuias

B Quare ab eo quòd est ὕω, id est, pluo hyades appellatæ sunt. Vel quia Atlantis & Hyæ filiæ fuere. Secundum Plini. lib. 2. ca. 41. & lib. 18. ca. 26. sydus uehemens terra mariq́ue turbidū. Eas Latini uocant suculas, à succo, id est, humiditate. Ouidius quinto Fastorum.

De Suculis lege Plini. lib. 18 ca. 26.
Suculæ.
Ouidius.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
 Nauita quas hyadas Græcus ab hymbre notat.
 Idem in sexto.
Postera lux hyadas Taurina cornua frontis
 Euocat, & multa terra madescit aqua.

Musæus dixit, quinque esse hyadas filias Atlantis & Hyæ. Quòd poeta dixit. —Pleias orta. Volunt quidam ut ea singulari insigni appellatione Maiam intelligamus, quæ ob honorē Mercurij filii eius Pleiados nomē sibi peculiariter uendicat ac asciscit. Sed nemo prohibet singularem numerum hic pro pluratiuo recipi. Nunc ad Poetæ sententiam redeo, hanc. Pleiades stellæ quæ & Vergiliæ circa autumnū neque cosmice neque heliace oriuntur, igitur necessum erit eas Chronice oriri. Non enim heliace oriuntur ad autumnum cū

Musæus.
Sententia Ouidij.

C sol cum eis minime coniungatur, sed ad finem fere ueris, ut supra dictum est. Neque cosmice, cum præcipua autumni signa sint Libra & scorpio. Libra igitur oriente non oriuntur pleiades, cum sint in Tauro, neque in quinque signis sequentibus, puta scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario & Piscibus, quæ tunc de die artificiali Cosmice oriuntur. Neque ex simili ratione scorpione oriente, cui annumerātur quinq; signa Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, in quibus signis omnibus pleiades minime reperiuntur: quocirca Cosmicus eis ad autumnum denegatur. Oriuntur igitur Chronice, id est, tempore nocturno. Reducamus igitur Pleiades ad tempus poetæ iuxta canonem supra expositū, & inueniemus eas in primo & secundo gradu Tauri. Sole igitur existente in primo aut secundo gradu Scorpij uel quasi, quod accidit, tempore Poëtę 26. aut 27. die Octobris, occidente sole in Scorpione oriebantur pleiades in Tauro: igitur oriebantur Chronice, quod fuit probandum. Fuit igitur quartus annus exilij Ouidii quo scripsit ad Seuerū. Huius ortus Chronici plura sunt exempla apud poetas, quæ missa facio. In uniuersum aūt cognoscendū. Cū quocūq;

signo sol cosmice oritur cuius oppositum Chronice oritur. Sic iudica de quinque D signis cum sole de die cosmice orientibus, quorum opposita noctu Chronice oriuntur. Simile est de stellis fixis. Tertius poetarum ortus appellatur Heliacus, de quo nonnihil supra de ortu astronomico diximus, hic diffusius. Heliacus igitur ortus, qui solaris, est cum signum, id est, sydus aut stella à radijs solis emergens incipit apparere, quam prius sol præsentia uicinitatis uideri nō sinebat. Pro intellectu huius multū conducit propositio octaua, primæ partis perspectiuæ Ioan. Pisani hæc. Lucem fortem orientem super uisum & medium quædam uisibilium occultare. Et est Geminus, scilicet, matutinus & uespertinus. Matutinus est cū sydus aut stella à radijs solis emergens incipit mane apparere in oriente ante solis exortum. Stellæ fixæ uicinæ zodiaco cum coniunguntur cum sole, cōiunctione longitudinis incipiunt postea oriri ortu Heliaco matutino. Stellæ autem magnam habentes latitudinem septentrionalem non sic se habent, sed crebro cum earum cōiunctio in longitudine cum sole accidit, mane sole oriente notabiliter solem antecedunt, quare supra in diffinitione ortus Heliaci matutini uerba (stella à radijs Solis emergens) non debent interpretari de cōiunctione longitudinis, sed de cōiunctione horizontali, quæ accidit quando sol & stella in ortu solis simul coēūt in parte horizontis orientalis. E Caute igitur dicit̄ in diffinitione, stella à radiis solis emergēs. Et ergo, egregie dictū est. Exempla sunt omnes stellę fixæ orientes & occidentes. Item omnes planetæ, dempta Luna. Idem de syderibus, id est, imaginibus cœlestibus. Cōtra est de stellis longe remotis à zodiaco uersus meridiem, ubi stella eius gradū subsequitur. Exemplum ex Ouidio secundo Fastorum.

Heliacus. Ioan. Pisa. Heliacus matutinus ortus.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna
Proximus æthereos accipe Piscis equos.

In primo metro indicat poëta ortum heliacum matutinum ipsius Aquarii, ex eo quod sol recedit ab eo & intrat Pisces, & mane oritur Aquarius ante Pisces & incipiunt stellæ Aquarii uideri ante solis ortum. Et hoc ueritatem habuit tempore Poetæ, quo octaua sphæra & ultima fuere fere iunctæ, quo ad principia signorū. Nostro tempore plures stellæ Aquarii, pręcipue in effusione aquę, sunt in Piscibus. In secundo autē metro indicat occasum heliacum Pisciū, propter ingressum solis in eos. Cōsimile fac iudicium de ingressibus solis in alia signa, de quibus Poeta, quo ad ortum & occasum heliacum: ut primo Fastorum, de ortu heliaco Capricorni & occasu heliaco Aquarii, ibi. F

Aquarius dicitur leuis, quia est de signis repente aut tortuose ascendētibus: uel dicit̄ leuis, quia à labore solis alleuiatus. Et est fictio poetica.

Hæc ubi transierint &c.

Et tertio Fastorum, de ortu heliaco Piscium, & occasu heliaco Arietis, ibi.

Hæc potes ad solem &c.

Et quarto Fastorum, de ortu heliaco Arietis, & occasu heliaco Tauri, ibi.

De duce lanigeri pecoris &c.

Et quinto Fasto. de ortu heliaco Tauri & occasu heliaco Geminorū in uersibus.

At mihi pande precor &c.

Et sexto Fastorum, de ortu heliaco Geminorum, & occasu heliaco Cancri, ibi.

Iam sex & totidem luces &c.

Aliud exemplum Virgilii primo Georgicorum.

Gnosiaq; ardentis decedat stella coronæ.

Aduerte Strabo libro primo. Cum autem (inquit) plurimę ciuitates sint amplissimæ, tamen tres ac illustrissimæ præcellunt Gnosos, Cortyna & Cydonia. Gnosos fuit Minois regia ciuitas & habitatio. Quia filiam habuit Ariadnem nomine, quæ cū Baccho nuberet, à Venere coronam à Vulcano fabricatā munere accepit: quæ quidem corona demum inter astra in parte septentrionali est collocata

Virgilius. Strabo. Ptole. lib. 3. ca. 17. noiat Gortynā & Cydonem. De his Pli. li. 4. ca. 12. & Gortynam uocat Cortynam.

A collocata habens 8. stellas, quarum una alijs lucidior secundę magnitudinis, nostro tempore in quarto gradu Scorpij, tempore Virgilij in 14. aut 13. Libræ die 6. uel 7. Octobris. Et hæc uocatur Gnosia. Arabice Alpheta. i. corona. Tempore igitur poetę postꝗ Sol peruenit ad hanc stellam & ipsam occultauit, deinde abijt in Scorpionē, orta est stella ortu matutino heliaco: Immo tota corona. Vult igitur poeta anteꝗ̃ seminas frumenta, puta far, id est, speltam. Fac igitur ut Corona septentrionalis oriatur in corpore solido heliace, uel, & idem est, ipsa Gnosia, & probe accipies. Alpheta.

A stellis erraticis officio ephemeridū innumera colliges exempla. De Saturno Anno 1525. circiter diē sextum Martij sol ei iungit in Piscibus & patitur occasum heliacū. Postea Sol uelocior motu se à Saturno separat, & incipit Saturnus mane apparere ante ortū Solis. Igitur. De Ioue eodem anno qui cum Sole coit in Ariete die secundo Aprilis, & postea Sole abeunte mane apparet. Sic de Marte suo tempore. Exempla de planetis.

B Venus cum motu tardior est Sole, ut accidit circa eius regressionem, mane oritur ortu heliaco. Vt anno 1524. die duodecimo Octobris fiet eorum coniunctio in uicesimo nono gradu Libræ, Venere retrograda & motu tardior Sole, quare factum est Venerem tum habuisse ortū heliacum matutinū, quem seruabit usque in Augustum fere Anni uicesimi quinti. Idem sume iudicium de Mercurio.

Luna autem nūquam habet ortum matutinum. Quia semper Sole uelocior est & peracta coniunctione recedit à Sole secūdum signorum consequentiam, quare post Solem oritur: Igitur. Ortu matutino Luna caret

Ortus heliacus uespertinus est, cum stella à radijs Solis emergens incipit uesperi apparere in occidente post Solis occasum. Et is ortus nunquam usuuenit, quàm cum stella est uelocior Sole. Vt nonnunquam accidit in Venere & Mercurio, in Luna semper post peractam coniunctionem cum Sole. Venus enim progressiua uincit Solem motu diurno in nonnullis minutis, puta uno, duobus, tribus, usque in sedecim: Quare ipsa sua uelocitate se Soli iungit: Et post à Sole secundum signorum ordinem abit. Et post occasum Solis apparet supra horizontem, & facit ortum heliacum uespertinum. Gratia exempli. Anno 1525. C circiter diem primā Augusti accidet coniunctio Solis & Veneris. Postea uelocitate motus segregat se à Sole secundum signorū sequelam & post Solis occasum subsequitur Solem & apparet ortu heliaco uespertino. In quo quidem ortu durat usꝗ in Maium anni 1526. Quotiescumque igitur Venus progressiua cum Sole coit, post uespertinū ortum ingredietur. De hoc ortu loquitur Virgilius in Bucolicis Ecloga decima cum inquit. Ortus heliacus uespertinus.

Ite domum saturæ, uenit hesperus, ite capellæ. Virgilius.

Hæc enim stella uespertina noctem aduenire denuntiat. De utroque ortu Veneris matutino & uespertino, loquitur DEVS ad Iob capitulo tricesimo octauo sic. Nunquid produces luciferū in tempore suo, & uesperum super fines * terræ consurgere facies? Vbi Thomas Aquinas ad propositum sic scripsit. Nunquid produces luciferum, id est, Venerem mane apparentem, in tempore suo id est, in determinato tempore, quia hæc diuersitas certo tempore contingit. Et uesperum, id est, eandem Venerem sero apparentem, super filios terræ consurgere facies. Contuendū. Hic Plinius lib. 2. ca. 8. de Venere sic scriptū reliquit. Infra Solē ambit ingens sydus appellatū Veneris, alterno meatu uagū, ipsisꝗ cognominibus æmulū Solis & Lunę. Prǽueniēs quippe & ante matutinū exoriēs

Iob

* alij filios.

Thomas

Plinius.

luciferi nomen accipit, ut sol alter, diemque maturans. Contra ab occasu refulgens nũcupatur uesper, ut prorogans lucem, uicemque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit. Hæc Plinius. Venus cum solem antegreditur, testibus Cleomede primo Meteoron & Tullio libro secundo, de natu. Deo. Latine nominatur lucifer à Græcis φωσφόρος & ἑωσφόρος .i. orientalis uel matutinalis. Cum autem subsequitur solem occidentem nominatur Vesper, uesperus, hesperus, id est, occidentalis, à uetustis Vesperugo & uespera. De Mercurio idem est iudicium & quandoque ter contingit in Anno: puta Anno memorato die 29. Ianuarij cõiungitur Mercurius soli, & postea quia progressiuus accelerat motum supra Solem & init ortũ heliacum uespertinum. Dein 20. die Maii iterum soli iungitur ingrediturque ortum heliacum uespertinum. Rursus 9. die Septembris coit cum sole & subsequitur ortus heliacus uespertinus. Sæpius enim in Anno Mercurius suo motu uincit Solem ab uno minuto in 56. ferme. Luna post unamquamque coniunctionem cũ sole afficitur ortu heliaco uespertino. Exempla sunt facilia, transeo. In summa tantũ his tribus stellis. s. Veneri, Mercurio, & Lunæ accidit ortus heliacus uespertinus. Quia non sequitur, hæc stella apparet noctu post solis occasum in occidente supra horizontem, igitur habet ortum heliacũ uespertinum. Omni enim nocte serena uidentur stellæ plurimæ fixæ, q̃ post solem occidunt & nominantur occidentales & uespertinæ, minime tamen afficiuntur ortu heliaco uespertino, quia non emergunt (ut docet diffinitio) è radijs solis uelocitate sui motus secundum signorũ consequentiam, sed sol easdem iamiam adire per coitum sese uicinat. Idem est iudiciũ de tribus planetis Saturno, Ioue & Mercurio. Anno enĩ 25 per Ianuariũ & partẽ Februarij noctu apparebit Saturnus in occasu supra horizontem, & diceẽ occidentalis & uespertinus, sed ortũ heliacum uespertinũ nõ habet. Item Iuppiter per Ianuariũ & Februarium & partem Martij apparebit in occidente &c. ut supra de ♄. Idem accipe de ♂ ad finẽ anni iam memorati. Hactenus de ortu. Nũc de occasu dicendum, de quo in primis hanc Lectores sumite formulam.

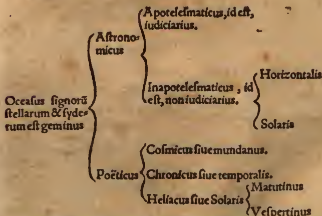
Cleomedes. Tullius.

Tribus solum planetis est ortus uespertinus heliacus.

D

B

F

Occasus apotelesmaticus.

De occasu Apotelesmatico, hoc est, Iudiciario qui in septimo domicilio semper inuenitur. De quo plura apud Iul. Firmi. libro 5. capi. 1. Vbi de Libra existente

A stente in occasu, id est, in domo septima alicuius geniture, sic scribit. Si in Libra fuerit inuentus occasus uitam in domo regia assidua conuersatione decernit, aut in publicis actibus constituit. Erit tamen natus uitæ ex quadam inæquali parte mutabilis, ita ut felicitates omnes semper infelicitas subsequatur, ac prosperitates infortunium, atque aliquando ex ultimo dignitatis gradu, ad infimum, caduca humilitate, reuocetur. Nam omnem eius claritatem inuidiæ, liuor impugnabit &c. Et idem de Scorpione in genitura quapiam in occasu inuento, sic. Si occasus in Scorpione signo fuerit inuentus faciet in omne uitæ cōuersatione cordatos, procurationis officio alienos nutrientes, & qui uxorem primā interuentu mortis amittant. De reliquis signis in occasu collocatis eundem legito. In apotelesmaticus occasus qui uere astronomicus appellatur duplex est. Horizontalis, & est descensio uel depressio signi, syderis, aut stellę sub horizōte siue sit de die siue de nocte. Et de 12. zodiaci signis tam in sphæra recta quam obliqua aliqua recta occidunt, id est, habent occasum rectum, aliqua obliquū uel pronum, de quibus supra diximus in duabus tabellis. Canon, in sphæra obliqua signa recte orientia, occidunt obliquè, & contra obliquè orientia cadunt recte. De quibus supra in metris. Libræ. Scorpij. Occasus in apotelesmaticus horizontalis. Canon.

Recta meant, obliqua cadunt &c.

B Alter est occasus solaris, quando stella aut sydus propter solis uicinitatem tegitur. i. uisui occultatur: de quo Ptolemæus Dictio. 13. Alma. quantū ad quinque planetas ♄, ♃, ♂, ♀ & ☿ determinant, de quo latius infra dicemus. Poëticus occasus quemadmodum ortus triplex est. Primus cosmicus siue mundanus, & est depressio siue descensio signi, syderis, aut stellæ subter horizontem occidentalem de die. Exempla de signis zodiaci. In quocumque signo sol oritur cosmice, eius oppositum occidit cosmice, id est, proprie, principalis uel antenomasticus: & quæ signa de die cosmice oriuntur, eorundem opposita cosmice occidunt. In omni die naturali omnibus habitatoribus septem climatum sol semel occidit cosmice. De quo apud Poëtas plurimę periphrases. Virg. 3. Aenei. Solaris. Poeticus occasus cosmicus. Virgilius.

Sol ruit interea & montes umbrantur opaci.

Et idem in Buco. Eclog. prima & alloquitur Tytirus Melibœum.

—Iam summa procul uillarum culmina fumant
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ.

Et Ouidius secundo Metamor. Ouidius.

Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
C Hesperium temone fretum.

Et alia multa. Exempla de syderibus. i. imaginibus Sole existente in Sagittario: Sydus Geminorum quod hodie fere totum est in, cancro occidit cosmice, id est, tempore diurno. Sic solet tenente Sagittarium imago Cancri occidit cosmice.

Ex his facile accipies exempla de particularibus stellis, ut sunt capita Geminorum, Asini 2. in Cancro. Exemplum Virgilij de Pleiadibus primo Georgi.

At si triticeam in messem, robustaq; farra
Exerceis humum, solisq; instabis aristis
Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,
Gnosiaq; ardentis decedat stella coronæ
Debita quàm sulcis committas semina &c.

Tempore Virgilij sol intrauit Scorpionem circiter 24. aut 25. diem Octobris: Nostro tempore (tabella indicante) die 14. eiusdem mensis, scilicet, in die Calisti papæ. Supra reduximus Atlantides, id est, pleiades ad tempus poëtæ, hoc est, ad 1. & 2. grad. Tauri, aut circiter. His habitis cognoscendū est. Cum poeta dicit Eoæ Atlantides, id est, orientales, non est intelligendū eas à natiuo loco Quare Atlantidis dicantur orientales.

fuiſſe orientales. Nam Atlas Mauritaniæ rex dictus Maximus fuit Pleiadū pater. Is nō habitauit in oriente ſed in Africa, quæ in occidente (teſtibus Geographis) uergit. Cuius pars eſt Mauritania. Quare Franciſcus Capuanus exponit hic (Eoæ) aduerbialiter, id eſt, coſmice uel dietim, id eſt, de die. Et ordinat uerſum ſic. Atlantides, id eſt, pleiades abſcondantur tibi eoe, id eſt, coſmice. Nō ambigo hanc expoſitionem plurimis diſplicere. Quare Aſtronomicam affero, hanc. orientalis dicitur ſtella poſteaquam ſol ſe ab ea ſeparauerit (quia ante ſolem exoritur) uſque in oppoſitionem eius cum ſole, qua completa dicitur occidentalis, eo quòd ante ſolis ortum apparet in occaſu: Melius dixerim, quia occidūt poſt ſolem: Hoc facile per tres planetas ſuperiores declarari poteſt, Ephemeridibus id indicantibus. Sic de Atlantibus ſciendum eſt, quæ poſt cōiunctionem ſolis uſque in oppoſitionem dicuntur orientales, quia ante ſolem oriuntur, & ita manent orientales uſque in oppoſitionem perfectam, poſtea dicuntur occidentales. D

Franciſcus Capuanus.

Seminū tempora.

Quòd in ſatione robuſtorum ſeminum oppoſitionem ſolis cū pleiadibus, minutiorum uero cōiunctionem poeta eligere docet, ratione phyſica probari poteſt, per quandam ſimilitudinem ſolis & Lunæ temporis coniunctionis & oppoſitionis eorundem. Tranſeo.

Virgilij uera interpretatio

Non eſt Poeta intelligendus hic, quaſi uero, ut inquit B
(Robuſta ſemina terræ)
cōmendanda ſint pro omni occaſu coſmico Atlantidum. Sole enim poſſidente Leonem Atlantides coſmice occidūt, & tamen eo tempore ardentiſſimo nemo, niſi mentis inops, ſemina iactat. Neque de uirgine, neq; de omnibus Libræ partibus poeta loquitur. Sed de eo tempore quo ſol uicinus eſt oppoſitioni Pleiadum, puta tempore Poetę, quo ſol fere ſtetit in principio Scorpij è regione Tauri. Sole igitur oriente in biduum uel triduum Atlantides adhuc occidunt coſmice. Nec in diuerſum eunt Ouidius ſupra, & hic Virgilius, in eo quòd Ouidius aſſerit, Pleiades in autumno oriri, cōtra Virgilius eo tempore eaſdem occidere. Virgilio enim occidunt coſmicè, Ouidio oriuntur chronicè: Quod optime accidere poteſt eodem die, differenter tamen. Quia coſmicus occaſus eſt reſpectu temporis matutini. Chronicus uero ortus reſpectu ueſpertini. Fac periculum cū inſtrumento. Poeta noſter, in ſumma, id uoluit. Poſtquā ſol ſuo motu ad oppoſitionem ſigni Tauri uenerit, ſeminanda ſunt robuſta ſemina. Quia tunc id ſignū in quo ſunt Atlantides, ſole in Scorpione oriente, occidit coſmice. Et hoc ſummam habet ueritatem, & certum eſt Atlantides, occidere à principio coſmicè poſt chronicè. Enimuero ſignum oppoſitum ſigno, in quo eſt ſol præcipuè & principaliter, occidit coſmicè. F

Ouidius.
Virgilius.

Signū chronicè oritur, & coſmicè occidit eodem die.

Occaſus Chronicus.

Occaſus chronicus eſt deſcenſio ſiue depreſſio ſigni, ſtellę, aut ſyderis ſubter horizontem occidentalem de nocte, id eſt, poſt ſolis occaſum. Exempla de ſignis. Canon. Id ſignum, quod cū ſole coſmice oritur, chronicè occidit. Verſus.
Chronicè deſcendit ſignum quod coſmicè ſurgit.
Eſto ſol in principio Sagittarij, ueſperi poſt ſolis occubitum ſignum noctu deſcendit, igitur chronicè. Similiter alia quinque quæ ſequuntur, ſcilicet, Capricornus, Aquarius, Piſces, Aries, Taurus. Exempla de ſyderibus. Noſtro tempore imago Sagittarij, habens triginta & unam ſtellas, eſt fere tota in Capricorno ſupremi mobilis, ſole tenente Sagittarium occidit Chronicè: quia noctu poſt occaſum Solis. Idem de ſydere Capricorni habente uiginti octo

ſtellas

A stellas quarum pars maior est in Aquario, & sic de cæteris. Inde facile concludes exempla de stellis. Vt est stella sagittæ, stella arcus, stellæ capitis sagittarij &c. stellæ cornuum, capitis, uentris & caudæ Capricorni. His adijcio exemplum Lucani quarto Pharsa. hoc.

Nobilium mentes iuuenum cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent. flexoque vrsæ temone pauerent.
Iidem cum fortes animos præcepta subijssent
Optauere diem nec signis uergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima Cancro est
Nox cum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Id est, sagittariũ. Nam Chiron centaurus qui præceptor fuit Achillis, in Thessalia medicinę præcepta docuit; & antiqui finxerunt eũ sagittarium signũ zodiaci. Sole existente in Geminis in gradu 20. uel 25. uel 26. sagittarius uel maior eius pars occidit de nocte, & nox tunc est breuis ob id quod dies est fere longissimus, & quia curta nocte oriuntur signa oblique orientia, puta Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus & pars Geminorũ, igitur nox est curta.

B Occasus Heliacus aut solaris est, cũ prius sydus aut stella uideretur, solis uicinitas haudquaquam uidere sinit. Vt accidit in omni cõiunctione solis cũ Luna & planetis alijs ac etiam stellis fixis circa zodiacũ existẽtibus. Item omne zodiaci sydus quod sol intrat heliace occidit. De quibus supra ex libris Fastorũ de ingressu solis de signo in signũ. Et est duplex Matutinus & Vespertinus. Matutinus occasus heliacus est cum stella radios solis ingreditur quæ prius cũ uidetur propter accessum ad solem mane occultari incipit: ut fuit venus & Mercurius directi & Luna tantũ. Venus enim progressiua, cum se soli propter motus uelocitatem coniungit, occidit occasu matutino, quia ante solis exortũ mane in oriente obtutibus sese ingerit, postea appropinquando soli disparet & tandem se soli iungit per ueram coniuniunctionem & omnino aliquamdiu latet. In exemplo. Anno gratiæ 1525. circiter festum Ioan. Baptistæ sol tenebit 10. gradũ Cancri, venus. n. eiusdem signi: apparebit igitur mane venus ante solis exortum in oriente, postea per plures dies Iulij latebit, & prima die Augusti soli cõiungetur. Mercurius uero cum directus longe à sole abest puta 20. gradibus 21. 22. 23. 24. usque in 28. mane (etsi propter eius paruitatem difficile se uisui ingerat) mane solẽ antecedens apparet, postea deperit. In exemplo. Anno 1524. in die natalis Christi, sol in 18. gradu Capricorni. Mercurius in 20. sagittarij præcedit solem 24. gradibus, postea in Ianuario sequente occultatur & 29. de eiusdem soli coniungitur. Luna ante coitum cum sole biduo aut triduo mane apparet, post perditur & se soli iungit Gratia exempli Anno futuro 24. circiter diẽ 22. Decembris. Luna mane uidebitur deinde soli uicinans 24. perditur & 25. die natalis Domini mane soli coniungitur.

Occasus heliacus. Hæc diffinitio est satis restricta, ut supra pe ximè annotauimus. Occasus matutinus. Veneris matutinus occasus. Mercurij occasus matutinus. Lunæ matutinus occasus.

C Vespertinus occasus Heliacus est, cum signum, sydus aut stella solis radios ingreditur, propter accessum eius ad solem, uel solis ad eam, uesperi post solis occasum incipit occultari. Exempla de ipsis signis ex prædictis sunt nota. Quod enim signum sol ingreditur, id afficitur occasu heliaco uespertino. Quia antea post solis deciduum uesperi uidebatur in occidente & postea propter solis accessum incipit latere. Idem intellige de signorum imaginibus: De stellis erraticis & fixis exempla sunt facillima. Luna aũt occasum uespertinum nõ habet quia non accedit ad solem sed recedit. Vnum Virgilij supra ex primo Georg. nondum expositum repetam. Id.

Vespertinus occasus heliacus.

Duo cœli canes. —Et aduerso cedens canis occidit astro. D

Aduerte duos in cœlo esse canes. Vnus procyon Græco uocabulo, πρό .i. ante, uel πρὸς, id est, præ aut πρότερος, id est, prior & κύων seu κυνός canis, id est, prior canis. Quia aliũ præcedit, quare antecedens dicitur, & minor. Habet enim dumtaxat duas stellas: & nil facit ad propositum. Porrò Plinius lib. 18. cap. 28. dicit, quod apud Romanos non habet aliud nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem. Canis alius, est maior, qui proprie appellatur canis: in se recipit stellas 18. Vna quæ in eius ore est fulgentissima & in ultimo luminis etiã uocatur canis, Syrius & canicula. Arabice Alhabor. Syrius ut Hygino & cõmentatori Siciliensi placet, propter flammę candorẽ, quod huiusmodi sit ut præter cæteras lucere uideatur ad stellã syrium, quam cũ sol accessit duplicatur calor ipsius & languore afficiunt corpora humana. Hanc latini caniculam uocant, quia quamdiu sol in ipsa est pestifera est. Id satis indicat Plinius lib. 2. ca. 40. Inquiens. Nã caniculæ exortu (intellige quo ad uisum) accendi solis (uapores .i. calorẽ solis in caniculæ exortu augeri) quis ignorat? cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiunt. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus ferã, quam in exortu eius cõtra stare & cõtueri tradit, ac uelut adorare cũ sternuerit. Canes quidẽ toto eius spatio maxime in rabiem agi, nõ est dubiũ. Accedit idem lib. 14. ca. 18. his uerbis. Vina in apothecis canis exortu mutantur quædã, postea reſtituuntur sibi. Et idem libro 18. ca. 28. Deinde postridie fere ubiq̃ cõfessum inter omnes sydus indicabis, quod canis ortum uocamus, sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitiũ 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ. Nec id latuit Lucanum 10. Pharsaliæ. B

Procyõ minor. Canis maior sydus. Canis stella singularis. Syrius aut syrion. Canicula. Alhabor. Plinius. Lucanus

Rapidos (inquientem) qua syrius ignes
Exerit.

Syrius enim exerit emittit uel aperit rapidos ignes .i. uiciatos, uel ad furorem incitantes ignes .i. calores, uel exerit .i. extrahit: duplicato enim calore corpora dissoluunt & uaporantur. Quo fit ut canis morbis corpora afficiat. Quare diebus canicularibus molestæ sunt purgatiões. Quod poeta paucis indicat cum dicit: aduerso astro, id est, noxio pestifero. Scito quod Oryx, orygis penultima correpta (ut ex libro de natura rerũ colligitur & ex Plinio libro 8. cap. 53. & libro 10. cap. 73.) est bestia de genere caprarũ magnitudinis hirci, cui ex parte est similis, uillum habens sub mento, cuius uilli contra naturam aliorum animaliũ uertuntur uersus caput. Plinius ait, Orygem perpetuo sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem, cũ mirabili modo ad remedia sitientium. Namq; Getuli latrones eo durãt auxilio, repertis in corpore eorũ saluberrimi liquoris haustu uesicis (hactenus Plinius) dictarum bestiarũ infuso pro parte modica utuntur. Hæc bestia (sicut Aegyptij tradunt) in exortu caniculæ naturaliter tripudiare uidetur, compage corporis eius uisibiliter sentiente, quod imber & frigus abijt, insitentque uapores ignei caloris ut uestiatur terra floribus, herbasque proferat & fructus. Est autem impatiens frigoris: Vnde nec frigus nec niues facile sustinere potest. Ex his palàm est, quod Plinius est mendosus in uerbo cõtristari, sed legendum est contra stare. Neque legendum est cum stertuerit, id est, post longam dormitionem euigilauerit, sed sternuerit. Teste enim Aristotele, caprarum genus est ualde uigil naturaliter, parum enim dormit & de facili excitatur. Legendũ est igitur cum sternuerit. Ille sane obtutus eius in caniculam defixus, sternutationem mouet. Et hæc fera uidetur sydus adorare cum sternuerit. Sternutatio enĩ inflato est, quæ à pectore exurgens totum caput concutit. De ea fera scribitur Deuteronomiũ decimo quarto, & numeratur inter animalia munda, Iudæis ad E

Oryx. Author de natura re. Plinius. Plinius emendatur. Caprarum genus. Sternutatio. Deutero.

A esum cõcessa. Esaiæ 51. numeratur inter animalia immunda, ubi dicitur. Filij tui proiecti sunt, dormierũt in capite omnium uiarũ sicut oryx illaqueatus. Sed me iudice, Oryx æquiuocũ est, & in Esaia significat glirẽ qui somno magno sopit. Sat est. Pro intellectu Virgilij notanda sunt Plinij uerba lib. 18. ca. 29. hæc. 4. Calend. Maij Canis occidit sydus & p se uehemens, hoc est 28. die Aprilis. Eo die, tempore Plinij, fuit Sol in Tauro circiter septimum gradũ. Imago autem Canis in Geminis. Et Canis stella in ore, teste Ptole. dict. 8. circa 17. aut 18 gra. Geminorũ. Reduc igit in instrumento Canem, potissimũ stellam Canem, Syriũ aut Caniculam in locũ quo tpe Plinii stetit, puta circiter 17. aut 18. Geminorũ, locatoq; 7. gradu Tauri in horizonte occidentali. Est quidẽ Canis stella supra horizontem sed in Italia uisui subtrahit, qui prçteritis diebus post Solis occasum apparebat. Occidit igit occasu heliaco uespertino ex eo, q sol ad stellã accedit. Vult igit Poë ta minora semina terræ cõmittenda quando Sol ingressus est Taurũ. Et quando Canis cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, noxio aut pestifero astro, hoc est, Canis ipse qui est noxiũ astrum nõ semp sed tunc cum occidit occasu heliaco

B uespertino. Vel sic & melius. Cum Canis, id est imago Canis, cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, cũ Syrio noxio astro occidit occasu heliaco, id est, non uidetur à nobis post Solis occasum. Nõ intellige q Canis incedat suo motu uersus Solem & eiusmodi incessu incidat in radios solares patiendo occasum heliacum uespertinũ. Sed contrà Sol uelocitate sui motus incedit uersus Canem habentem aduersum astrũ & eundem reddit nobis inuisibilẽ. Hæc expositio consentanea est dictis Macrobij libro primo de somnio Scipionis. Postea Sol indies propius accedit ad Canem, quare magis latebit. Tandem eum Sol 27. uel 28. gradum Cancri adierit, quod tempore Plinij fere usuuenit 10. uel 11. die Iulij, fit cõiunctio horizontalis Solis & Canis. Dein recedit Sol à Cane secundum signorum ordinem & incipit Canis modicum oriri, licet non uideatur, & deinceps plus oritur. Vt supra dixit Plinius in ♋. Deinde postridie &c. Et ita augetur ortus Canis usq; dum mane ante Solis ortum apparet, & dicitur exortus Canis: de quo supra in capitulo Plinii. Iam caniculæ exortu. De his ortibus & occasibus hæc sunt carmina incerti tamen authoris.

Cosmicus est ortus cum Sol emergere quærit,
Ipsius oppositum lapsus ad ima gerit.
Chronicus est lapsus cũ Sol in uespere tabet. (id est, deficit, id est, iam occidit)
Illius oppositum chronicus ortus habet.

C Heliacus signo datur ortus sole remoto
Illius occasum proximitate noto.

Verum in hoc exercitio candidus Lector tertium canonem minimè negligat qui incipit. Postremo summopere aduertendus est locus &c. Instrumentum enim, puta sphæra materialis aut sphæra solida, rectificandũ est secundum latitudinem loci ad quem scriptor aut poeta stylum direxit. Vt si optas experiri ortus & occasus ad Italiam, uerificabis instrumentum ad latitudinem. 42. aut 43. graduum, si ad Atticam ad 37. Si ad Aegyptum ad 28. 29. 30. & sic de reliquis. Id facile addisces ex opere Geographico Ptolemæi. Quòd si hunc canonem neglexeris decipies crebro teipsum & alios. Hi ortus & occasus poetici dicuntur, quòd poetæ illis frequentius utantur. Iccirco nihil mirum uideri debebit, si poetarum, adducendo carmina eorũ, hoc in loco in rẽque sua, fumus plurimum suffragijs usi. Ouidius libro Fastorum præ alijs de his tractat rebus. In summa de ortu & occasu duodecim signorum zodiaci & partium eorundem de Lyra, corde Leonis, Delphino, Boote, Coruo, Pegaso, Corona, Pleiadibus, Hyadibus, Cane, Orione, Aquila. Longam profecto fecimus in hoc tractatu

Oryx.

Intellectus metrorũ Virgilij.

Macrobius.

De usu Poetarum.

Summarium Ouidianum.

Excusatio digressionis.

digressionem. Nectamen (ut speramus) inutilem. Nouitijs enim Plinianos libros adeuntibus nonnihil suffragij (ut debemus) præstare uoluimus. In quibus plura sunt capita de ortibus & occasibus tractantia, præcipue uolumine secundo & decimo octauo. Summatim ex Plinio de ortu & occasu stellarum Erraticarum, & duodecim signorũ nihil, demptis Cancro, Libra, Scorpione & Pisci bus. Sed de his plura, scilicet, de ortu & occasu Aquilæ, Arcturi siue Bootis, Canis minoris, qui Procyon uocat, Canis maioris, Coronæ & fulgentis eiusdem, cordis aut pectoris Leonis, Delphini, Fidiculæ, Hœdorũ, Hyadum, Orionis & gladii eius, Sagittæ, Vergiliarũ, Capellæ, Spicę, Vindemiatoris, & cõmissuræ Pisciũ. D

Summariũ Pli nianum.

Sũma totius capitis.

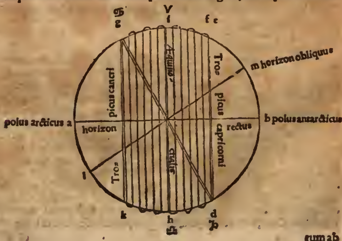
Titulo capitis plusq̃ satis exposito, ad caput ipsum accedo. Quod in summa hoc habet. Quinque paralleli de quibus supra abunde est dictum, diuerso modo se habent respectu diuersorum horizontium, quo ad apparere & delitere, hoc est, quo ad arcus eorũ supra & subter horizontes. Aliter enim (ut paucis dicatur) se habent in sphæra recta aliter in obliqua siue decliui. In recta siquidem, iuxta Græcorum sententiam, nõ omnes quinque reperiuntur, exquo in ea omnia astra oriuntur & occidunt, desunt duo circuli, scilicet, septentrionalis & antarcticus, quorum officium est, aut astra perpetuò apparentia aut perpetuò delitescentia continere. In sphæra autem obliqua secundum uarias latitudines, uariantur & hi circuli iuxta portiones alias subter & supra horizontes existentes, ex quibus uariæ dierum artificialium & noctium quantitates cõcluduntur. E

Parallelorum uarietas.

De horizonte & æquinoctiali in duplici sphæra.

Annotandum igitur, quòd in omni sphæra, hi duo circuli æquinoctialis & horizon, sese mutuo secant in duas partes æquales, quare cum sol ad æquinoctialem peruenerit, inducit æqualitatem diei & noctis in omni terra. Quia medietas circuli quam sol ibidem describit sic se habet, q̃ eius altera pars est supra terrã, & altera pars subter. Est enim regula, cum duo circuli æquales sese secant semper per æqualia secant. Sed æquinoctialis & horizon sunt duo circuli æquales sese secantes: Igitur. In sphæra recta omnes circuli æquinoctiali utrinq; æquidistantes, numerando etiã 192. à principio Capricorni in principiũ Cancri, & à Cancro alios 192. in principiũ Capricorni sic se habent, q̃ eorundẽ una medietas est supra terrã altera sub terra. Quare diei & noctis ęqualitas semp seruat̃ siue sol ab Ariete in aquilonem, siue à Libra in austrũ ierit. Cõtra in sphæra obliqua sol ab exordio Arietis in septentrionẽ uergens, maior portio circulo-

Regula.

F

rum ab

A rũ ab eo deſcriptorũ eſt ſupra horizontẽ & minor ſubter: Quare dies maior nocte cõcluditur. A Libra uero Sol in auſtrũ pergens circulos deſcribit quorũ maior portio ſub horizonte, minor ſupra: quare noctes dies excedunt. Harum rerũ oĩm ocularis demonſtratio fit, aut ꝑ organũ ſphæræ mundi, aut in plano facile & pulchre.

Vt figura pręcedẽs habent.

In hoc capite Proclus pręcipue determinat de ęquidiſtantibus in ſphæra obliqua, rectã uix digitulo attingẽs. Et quia Gręcus fuit gręcorũ loquiẽ more de duobus circulis minoribus polaribus. In ſententia ſic. Septentrionalis circulus quem nos arcticũ, borealem & Aquiloniũ appellamus, totus eſt ſupra horizõtem (intellige de his qui in ſeptentrionẽ ſedes poſuere). Huius officium eſt aſtra & ſydera perpetuo apparentia diffinire. E regione Antarcticus circulus aut Notius, Auſtrinus, meridionalis nominatus, totus ſub horizõte latet: Horum fac periculum in ſphæra.

Septentrionalis circulus.

Dein Proclus in uerſiculo, Solſtitialis autem Tropicus, proſequitur de tropico ſolſtitiali, quem nos circulum ſolſtitij æſtiui, Tropicum ſeptentrionalem, æſtiuũ, & Cancri uocamus, qui in omni tractu uerſus ſeptentrionem ſic ſe habet: Quod maior eius portio ſit ſupra horizontem,

Solſtitialis tropicus.

B minor ſubter: Quare dies quos Sol ſuper his deſcribit longiores ſunt noctibus. Et creſcit dies maximus de minuto in minutum, de hora in horam, à prima latitudine unius gradus uſq; in latitudinem 66. graduum & 19. minutorum tempore Procli, noſtro autem in 66. gradus & 30. minuta. In qua dies artificialis cõplectitur 24. horas præciſe & uocatũ unus dies continuus. Qui in ſequentibus latitudinibus in plures dies continuos creſcit. Quemadmodum ſupra habitũ eſt.

Huius circuli officium ſecundum Græcos eſt determinare diem maximum æſtiuum.

Tropici ſolſtitialis officium

Et ponit author duo exempla. Vnum de ſua habitatione. Alterũ de Rhodo. Scito Proclum ſcripſiſſe ad Græciam eiuſq; latitudinem. 41. graduũ, cum qua quadrat ſua tropici diuiſio in 8. partes, & cum nulla alia ſiue maiori ſiue minori. Eſt autem Macedonia huic latitudini ſubdita. Teſtis eſt Ptolemæus in tabula inſigniorum regionũ & prouinciarum chartæ uniuerſalis Geographiæ. Et idem lib. 3. cap. 13. & Tabu. 10. Europæ. Diuidit igitur Proclus, pro maximo die eliciendo, Tropicum ſolſtitialem in 8. partes æquales, de quo ſic diuiſo, affirmat tres partes continuo eſſe ſub horizonte & quinq; ſupra. Et bene dicit. Fac huius rei periculum diſtribuendo hũc Tropicum in octo partes æquas, ſphæraq; rectificata pro latitudine 41. grad. & uidebis ueritatem. Ex hac partitione author proclamat diem longiſſimum in ſua habitatione habere horas 15: & noctem 9. Quod ſic probatur. Omnis dies artificialis cum ſua nocte comple-

Macedonia.
Ptolemæus

C ctitur 24. horas æquales, & ter octo faciunt etiam 24. quare tribus horis cedit una pars de circulo in 8. diſtributo: Et ex conſequutione quinq; partibus reſpondent 15. horæ, dieĩ maximi menſura, & tribus partibus nouem, nocti breuiſſimę aptandę. Ecce uenatio maximi dieĩ & minimę noctis pro habitatione authoris. Et probat idem dictum ſuum authoritate Arati, qui Phœnomena conſcripſit. Duos legimus Aratos, alterum ducem Sicyoniæ regionis Peloponneſi. Cuius ciuitas inſignis Sicyon. De utriſq; Ptolemæus lib. 3. ca. 16 Tabu. 10. Europæ. Et Sicyon pro ciuitate apud Plinium & Strabonem. Aratus igitur Sicyonius uir admodum potens in patria ſua, tyrannis maxime infenſus, de quo alibi plura: nihil facit ad propoſitum. Alterũ Aratum legimus poetam uerſificatorẽ, philoſophũ, Aſtronomũ & medicum doctiſſimum. Natus ex Athenodoro patre & matre Lenodora, ex Sole urbe Ciliciæ, de qua Ptolemæus lib. 5. ca. 8. Tab. prima Aſiæ. Nunc Pompeiopolis appellata. Vnde Aratus dictus eſt Solenſis à ſolis ciuitate. Vixit cum Antigono rege Macedoniæ & Phila uxore eius familiariter. Floruit 124. Olympiade, ante Chriſtum incarnatum circiter 282. annis. Hic inter cætera Græce ſcripſit ad Macedoniam Phœnomena, quæ à Ci-

Duo Arati.
Aratus dux.
Aratus Solenſis.
Sole ciuitas quę Pompeiopolis.

cerone & Germanico Cæsare in Latinũm conuersa sunt. In quibus de tropico D
solstitiali ita loquitur.

Thomas Linacrus Britãnus interpres.

τοῦ μὲν ὅσον τε μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος
πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ. θέρεος δ' ἐν οἱ τροπαί εἰσιν.

Quos Thomas Linacrus Britannus interpres Procli sic Latinos fecit.

Huius in octonis dissecti &c.

Cæsar Germanicus.

Vt in textu supra. Hæc metra (ut ferunt) antea Cæsar Germanicus in Arato suo sic transtulit.

Hunc octo in parteis si quis diuiserit orbem
Quinque super terras semper fulgere notabit.
At tres sub terris, breuibusque latere sub umbris
Hoc cancrum tetigit cum Titan orbe timete
Aestatem rapidam, & soluentes corpora morbos.

Paucis annis elapsis, cũ hæc scripsimus, sic prosaice Arati metra hęc sunt uersa.

Hoc sane (quantus quantus est) per octo partes menso
Quinque quidem diurna uoluuntur in supremis terræ
Tres uero in parte inferna. Aestatis autem in ipso conuersiones sunt.

Hæc omnia eandem habent sententiam, de qua iam supra diximus.

Rhodi. Plinius. Strabo. Diodorus Sic. Solinus Pompo. Ptolemæus.

Secundum exemplum quod author adducit est de Rhodi insula. Est autem Rhodi, Rhodos, Rhodus insula in Carpathio aut Lycio mari sita, de qua plura Plinius E lib.5.ca.31. Et Strabo. lib.14. Diodorus Siculus lib.6. Solinus ca.21. Pomponius lib.2. Ptolemæus lib.5.cap.2. & Tabu.1. Asiæ. Est etiam huius nominis urbs clarissima. Sic (ut nonnullis placet) uocata à ῥόδον Græco, Latine rosa: Dum enim eius fundamentum foderetur, capulus rosæ ibidem inuentus est: olim dicta Ophiusa &c. Latitudo insulæ est 36. graduum. Proclus iterũ uenatur Rhodiorum diem longissimum ex partitione alia ipsius tropici solstitialis. Eundem sane partitur in 48. partes, ea ratione, quòd 24. horæ diei naturalis constituunt 48. semihoras, uni igitur parti huius circuli sic partiti respondet semihora. Et de eo circulo sunt continuo 29. partes supra horizontẽ diei seruientes, & 19. subter horizontem nocti dedicatæ, uigintinouem partes supra, faciunt uigintinouem semihoras, hoc est, 14. horas integras & semis, id est, triginta minuta. Ecce maxima diei æstiui quantitas: 19. autem partes subter horizontem, faciunt nouẽ horas & semissem, tempus noctis minimę. Huius rei testis est Ptolemæus lib. primo Geogra. ca.23. in hæc uerba. Decimum (intellige parallelum) horis duabus & semis differre (intellige faciamus à die æquinoctialis) distantem gradibus F triginta & sex, hicque per Rhodũ describitur. Ad idem iam supra lib.5. ca.2. &c.

Possem & ego alia plura exempla citare. Puta ubi latitudo est 49. graduum dies maximus est 16. horarum. Hũc sic uenor. Diuidatur tropicus solstitialis in sex æquales partes. Rectificataque sphæra ad latitudinem 49. graduum continuo quatuor partes supra & duæ infra horizontem cernuntur. Et huius diuisionis pars una ualet quatuor horas, consequens est quatuor partes supra ualere 16. horas. Ecce tempus diei maximi pro illa latitudine. Et duę subter facientes octo horas tempus breuissimæ noctis. Ecce. Verum hoc negotium laboriosum est ualde, pro qualibet latitudine nouam excogitare huius tropici partitionem, quæ etiam non raro propter horarum minutas uix inueniri potest. Quocirca Latini facilius procedunt, diuidentes æquinoctialem in 360. gradus, quem Græci solummodo in 60. partiuntur. Et pro omni latitudine oblata eius officio maximũ diem facillime inuestigant, sine ulla distributiõe tropici solstitialis.

Canon de cognitione partiũ tropici æstiui sup & subter horizontẽ.

Præterea si exoptaueris scire, quot partes huius tropici pro omni latitudine ab uno gradu usque in 66. sint supra & quot subter horizontem, imaginare

A nare eundem tropicũ diuisum, iuxta cõmunem Latinorũ distributionem in 360. gra. Postea ab oblatã latitudinem (quod hodie facillimũ est) inquirito diẽ æstiuũ maximũ, & pro qualibet hora recipe 15. gra. æquinoctialis: quod in promptu erit, si integras horas in 15. duxeris. Quod si ultra integras horas minuta horaria habueris, pro quibuslibet quatuor minutis recipito unum gradum. Et pro uno minuto horæ 15. minuta gradus, pro duobus semigradum, id est, 30. minuta unius gradus, pro tribus minutis 45. minuta gradus. Hæc omnia in unum collígito, puta gradus integros in unam congeriem, & minuta graduũ in alteram, & habebis quot gradus & minuta ipsius Tropici sint cõtinuo supra horizontem, indicãtes diem artificialem æstiuum maximũ pro illa latitudine. Quibus sublatis à 360. gradibus, residuabis gradus & minuta subter horizontem, noctem curtissimã indicantia. Gratia exempli: Offertur mihi urbs Tubinga, cuius latitudo est 48. graduũ & ferme 40 minutorum, dies longissimus æstiuus est 15. horarum 57. minutorum: duco 15. horas in 15 gradus & procreo 225. gradus: 57. minuta horæ diuido per quatuor, & emergũt 14. gradus, quos iungo præcedentibus & colligo 239. grad. & pro uno minuto temporis residuo, recipio 15. minu-
B ta unius gradus. Proclamo igitur pro latitudine Tubingensi 239. gradus & 15. minuta de tropico æstiuo esse in horas supra horizontem. Quibus à 360. gradibus subtractis residuo 120. grad. & 45. minuta subter horizontem. Haud dissimiliter pro alijs locis & latitudinibus operaberis.

Sequitur. Aequator uero circulus &c. — De æquatore

SVpra diximus, quid æquinoctialis, quæ eius nomina, quæ eius officia aut utilitates. Et supra differuimus & probauimus æquinoctialem horizontem in omni sphæra secare in duas partes æquales, quarum altera est supra, altera subter horizontem. Quare cum sol eundem adierit (quod bis quotannis usuuenit) fit æquinoctiũ in uniuerso orbe. Quocirca nihil habeo quod addam, præter nõnullas sententias præstantes, de æquinoctijs sonantes. Arati tralatio moderna sic habet. — Aratus

At in medio amborum (quantus cani Lactis) (canis. i. candidus)
Subter terram uoluitur circulus, bipertienti similis.
In eo autem dies noctibus æquantur utrisque.

Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. plura metra de ortu & occasu signorũ de maxi-
C mo & minimo die citans, unico uersiculo utrumq; cõplectitur æquinoctiũ, tali. — Mar. Manil.
Libra, Ariesque parem reddunt noctemque diemque.

Lucanus quarto Pharsa. de æquinoctio uerno, sic canit. — Lucanus.
Sed postquam uernus calidum Titana recepit
Sydera, respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad iustæ pondera Libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Excludit boream &c.

Et Ouidius tertio Fastorum, de æquinoctio uerno, sic. — Ouidius. 12 Cal. Aprilis 21. die Martij quinquatria habuerunt finem.
Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Virgilius primo Georgi. de æquinoctio autumni. — Virgilius.
Libra die somniq; pares ubi fecerit horas
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem,
Exercete uiri tauros, serite hordea campis.

Brumalis autem Tropicus &c. D

COntuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstitij hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropicos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerserit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, ex quo hi duo tropici æquidistant ab æquatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cōsequens est quòd quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis cōcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollitur supra horizontem, tantū austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd per diametrum quæ dicitur axis mundi distant. Proclo accedit Aratus, dicens. (Aratus)

In austrū sol agitur: uertitur profectò ibi.
Hybernus. atque ei tres quidem circumuoluuntur superne
Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur. Hæc Aratus.

Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare minimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expositum facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Transeo igitur. E

Antarcticus autem circulus.

HVnc supra appellitauimus circulum Notium, austrinum, meridionalem. Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sydera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITVDINE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI. SEd ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per uniuersum terrarum orbem eædem sibi constant: nonnullorum pro climatibus mutantur, alijsque maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim & æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentriones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit. Fitque ut duo circuli, septentrionalis, tropicusque coëant, pro unoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur: nec finis donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, aequatoris plane magnitudine: Fitque ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eundem situm positumque obtineant. Rursus autem ijs, qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizonte habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanuere: Ita ex quinque F

æqui-

A æquidistantibus tres deniq; superant, nempe cum æquatore tropici duo. Neq; enim ob ea quæ dicta sunt, quinq; perpetuos æquidistantes existimandum, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdã in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarũm prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro arctico plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

STOEFLERI INTERPRE.

NOn raro superioribus lectionibus, cum de quinq; æquidistantibus uerba fecimus, diximus Græcos nõnihil distare a Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & inuariabiles in omni tractu regioné ue totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres. f. duos tropicos & æquatorem inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subijciunt magnitudinibus, modo magnis, modo paruis, iuxta alium & alium climatum aut regionum situm, & latitudinum di- B uersitatem. Quo fit quod Græci coguntur cõsiteri in sphæra recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullũ septentrionalem & antarcticũ admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphæra obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunq; eo incidũt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicũ solstitialem & præposterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte. hæc omnia sunt manifesta ex textu. Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio fit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 18. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur. Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cœlestibus rebus expertus, qui cum adijsset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cõtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

Latinorum & Græcorũ æquidistantes.

Recta sphæra.

Græci arguẽdi

Tres sectæ astrologię Chaldęa, Aegyptia Græca & Latina quarta. Iosephus.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sæpius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contra alterum antarcticũ omnia astra perpetuo delitescentia. Sed de his satis.

Græcis nihil intentatum.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticũ, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quinq; æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres &c. Officio autem sphæræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Summariũ huius capi.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragropho (Adeo cum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quod ordo horum quinque circulorum

Ordo quinque parallelorũ in uertitur.

parallelorum apud Græcos quandoque inuertitur. Est enim eorum ordo qui D supra capite. De circulis sphæræ expositus est, is. Primus septentrionalis circulus. Secundus tropicus solstitialis. Tertius æquator. Quartus tropicus brumalis. Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertitur & fit præposterus. Hoc modo, quòd primus est, tropicus solstitialis. Secundus circulus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus circulus antarcticus. Quintus tropicus brumalis. Cõtuendum igit, q̃ tria sunt in cœlo quę respectu horizõtis pręposterè quo ad imagines se habent. Sũt primo tria signa zodiaci præposterè orientia & occidẽtia. s. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quippe à clunibus aut posteriori parte oritur. Gemini à pedibus. Cancer à testudine aut cauda. De quibus Mar. Mani. lib. 2. ca. 3. De signis aduersis in ascensu, sic.

Tria cœli præpostera. Tria sydera zodiaci pręposterè oriuntur. Macr. Mani.

Quòd tria signa nouem signis coniuncta repugnant
Et quasi seditio cœlum tenet: aspice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur cætera membris.

Quinq; paralleli quandoq; præposterũ seruant ordinem.

Secundo loco, iuxta sententiam Græcorum, nõnunq̃ solstitialem tropicum sequitur contra ordinem quinque parallelorũ uersus æquatorem circulus ar- B cticus: subleuato enim polo septentrionali 66. gradibus & 19. minutis secundũ priscos aut 66. grad. & 30. minutis nostra tempestate, tropicus solstitialis fit septentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli subiecto, uidentur oẽs stellę & imagines à tropico solstitiali usque in polum contentæ, puta ambæ Vrsæ, Draco, Cepheus, Cassiopea, Perseus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus, Corona, Hercules, præter caput & dextrum brachium, Lyra, Cygnus, Equi maioris pedes, Andromeda, pręter cubitũ sinistrum, Piscis septentrionalis fere medius, Deltoton, Tauri pars dorsi, collũ & cornu septentrionale, Geminorũ pars maior, Leonis caput & collum. Tertio loco fit uinuersio ordinis in signis ultimæ sphæræ orientibus & occidentibus. Est aũt signorum ordo ♈ ♉ ♊ ♋ &c. & primo oritur, Aries post Taurus, dein Gemini &c. Hic autem ordo ascensionis signorum nõ seruatur in omni habitatione. Vbi enim polus subleuatur 70. gradibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit uirgo ante Leonem. Huius rei testis est Ioan. de Sacrobusto tractatu tertio §. Quorum zenith est inter circulum arcticum & polum mundi. Secundum aduertendum uenit ex §. ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt sane & supra terram habitationes &c. explicat enim duas habitationes in septentrionem expositas & tertiam æqua- F tori suppositam. De habitationibus septentronalibus pauca & obscura sunt geographorum scripta, præcipue de his (si quæ sunt) quas Proclus hic annotat. Quod adeo uerum est, quòd septentrionarius Oceanus ante diui Augusti tempora nõ erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis testatur. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus est auspicijs diui Augusti Germaniam classe circumuecta ad cimbrorũ promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere, ubi uis humoris superet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras tamen hominum habitationes. Ex multis nominibus passim à Geographis recensitis hæc ex capite 13. quarti Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquientis) oceanus (Amalchium eum Hecatæus appellat) à Paropamiso amne, quà Scythiã alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatũ, Philæmon Morimarusam à Cimbris uocari, hoc est, mortuũ mare. Inde usque ad Promotoriũ Rubeas. Vltra deinde Cronium &c. Qui de partibus in septentrionem uergentibus ueteres geographi scripsere, quorũ codices ad me peruenere, hi sunt.

Signa zodiaci inuerse orientia & occidentia.

Tres habitationes.

Plinius.

alij Almachium. Morimarusa.

Scriptores de partibus septẽtrionalibus.

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis cõmentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognitæ terræ septentrionariæ finem posuisse ad eleuationem poli 63. graduum. Quo fit, quòd Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminũ statuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cõtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinẽ puta 66. graduum & 19. minutorũ pro tempore Procli. *Strabo. Pompo. Solinus Plinius Dionysius. Priscianus. Ptolemæus. Thule. Nicolaus monachus.*

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accessere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gotthiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuoniæ. *Habitationes ultra circulum arcticum Lari norum.*

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures repertę sunt hominum habitatiões & regiones. Puta, Tataria regnũ ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuũt sine rege, & bestialiter: sunt fortes, B pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carnium. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portãtur pelles ad nos Christianos occidentales.

Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re conuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cõtendit, afferens non esse uerum, quòd causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidẽ totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte adeuntur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quàm in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cõmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cõmodam esse habitationẽ, quamuis C ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quòd temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt: perpendiculares enim radij hoc factitant. Hactenus Gal. Qui reuera plura satis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem. *Habitatio sub polo. Galeottus. Causæ caloris & frigoris. Alber. Ma.*

Tertio ostendit Proclus habitationem sub Aequatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Parti negatiuæ accedunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage. capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato, *Habitatio sub æquinoctiali & authorũ etiam nomina cã negantium.*

Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septimo De somnio Scipionis, Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur eam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro De natu. loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphæricam comparato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub æquatore, Ioannes Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Marcus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Patauiensis differentiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma. Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu. undecima Asiæ, qui auream Chersonesum & insulam Bonæ fortunæ subdit æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 12. tabu. Asiæ magnā partem Taprobanæ insulæ æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi sunt elephantum pascua etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem opinioni ego semp adiuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discussa. D

Authores Antipodes astruentes.

DE ORDINE AEQVIDISTANTIVM. E

TEXTVS PROCLI

Quocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud omnes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Secundum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartū brumalem. Quintum antarcticum. At ijs, qui propius quam nos septentriones incolunt. Primus interdum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentrionalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI INTERPRE.

Præsens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præcedens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositū. Paucula tamen admonente titulo differere statui. Hæc Aristotelis lib. de ordine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus seriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boœtio libro quarto de Cōso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quòd ordinem retinet seruatq; naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est derelinquit. Quare idem libro 1. Meteo. 5. sic canit. F

De ordine æqdistantium. Aristoteles. Boœtius

Quod præcipiti uia
Certum deserit ordinem
Lætos non habet exitus

Accedit Horatius libro Sermonum.

Horatius.

Est modus (inquit) in rebus, sunt certi deniq; fines
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Et Ganphredus in nouo poemate.

Ganphredus

Omnibus est una uirtus seruare modum.

Et in prouerb. dicitur.

Omnibus adde modū modus est pulcherrima uirtus. Accedunt etiam de ordine seruando sacræ literę. Iudicū quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu suo &c. Et Iob 38. Nūquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?

Iudicum. Iob.

Diuus

A Diuus Paulus ad Roma. 13. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Et idem 1. ad Corinthios 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in uobis. Paulus.

Quòd si rerum naturalium omnium ordinem & debitam dispositionẽ enarrare attentarem, plurimi deficerent mihi anni. Quocirca his missis, nonnulla ex professione mea differere uolui. Habet insignis hæc disciplina astronomia excellentem quandã materiam, cœleste uidelicet corpus, in quod si tanquam speculum direxeris aciem, immensam quandam & uere admirandã creatoris uirtutem intueberis. In cœlestibus sane cõditor omnium Deus, planetis hunc statuit ordinem Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cuius ordinis rationem, & præcipue solem in medio eorum locari, explicabo. Est igitur sol in medio planetarum, sicut cor in medio animalis. Nam cor existens in medio corporis, omnibus membris uitam influit. Teste Ptolemæo uerbo 86. centilo. ubi inquit. Sol est origo uirtutis uitalis, quæ est in corde &c. Sic sol existens in medio planetarum omnibus lumen influit, omnes gubernat &c. De ea re audiendus est Hali AbenRagel, parte prima, de iudicijs astrorum, capi. 4. §. de sole. Scito (inquit) quòd sol est lumen & candela cœli, gubernator mundi, factor temporũ. Et infra. Planeta est magni dominij, potentiæ, nobilitatis, altitudinis, & magnitudinis. Et post plura. Sol est melior & nobilior oĩbus alijs planetis & B altior in nobilitate, quia natura sua operatur in oĩbus naturis &c. Et post aliqua. Locus suus in cœlo est quartus. s. medius septem planetarũ. Sicut rex sapiens, qui p sensum manutenet regnum suũ, ut per omnia latera attingat. Dedit Marti suam militiam, & quòd dux esset suæ militiæ: Quia cœlum solis est sub cœlo Martis, & conuenit natura & calor suus cum natura & calore ipsius. Dedit Ioui sua iudicia, propter temperiem, honestatem, saluationem, & suæ complexionis salutem, & quia non est in eo qualitas mala nec peccandi natura. Dedit saturno regnum: quia planetæ omnes sua lumina mittunt ad eum & suas considerationes. ADDITIO. Saturnus planeta est senum, habentium profundas cogitationes, altam memoriam, cogitantium & inspicientium de rebus antiquis & grauibus, & multarum rerum experientiam, & scientium consuetudines & utilitates regni. Hinc Hermes alloquitur regem. Caucas ne innitaris tuo tantũ consilio, sed consule illum qui fuerit bonæ discretionis, & ætatis prouectæ: quia in pluribus est expertus. Sequitur in Hali. Dedit ueneri collectionem redditũ, & uendendi redditus & emendi, quia eius cœlum applicat suo & sunt uicini. ADDITIO. Venus planeta est qui rorem genitalem (præcipue in matutino exortu) infundit mortalibus, quo non animantia solum ad multi- C modam accõmodantur generationem, sed uirentia quoq; in uarios conceptus disponuntur. Confert ad impregnationem & generationem prolis. Est planeta gaudij, & amicitiæ & conuersationis pulchræ cũ hominibus per beneuolentiam. Subiungitur in Hali. Dedit Mercurio scribaniam (quasi dicat est archigrammateus) quia status eius est sicut status scriptoris regis, qui uadit quando ille uadit & sedet quando ille sedet. ADDITIO. Mercurius est planeta ingeniositatis & disciplinæ, significat homines artificiosos cũ subtilitate ingenij, omnes artes facile apprehendentes, delectantes se in actibus pulchris & profundis: ut est musica, rhetorica, poësis, astrorum & totius matheseos perscrutatio. Quorum significatio est, Ingenium, ratio, facundia, iucunda deceptio, & non raro fraudulenta calliditate decipientes. Ait Hermes ad regem. Cũ præcipis scribi chartam aliquam, nõ sigilles priusquam legas: quia plurimũ reges decipiuntur ex his. Addit Hali. Dedit Lunæ Algazilaticũ. Quia est similis Algazilo. i. nuntio regis quando facit sua mandata, & defert ea quocũque præcipit. Ex his palàm cõcluditur, Solem in medio planetarũ locatum tanquam moderatorem eo-

Planetarũ ordo.

Cordis uirtus. Sol in medio.

Ptolemæus.

Hali AbenRagel.

Officiũ Martis

Iupiter legulei us Solis.

Saturni officium.

Hermes.

Veneris.

Mercurij.

NOTA.

Officiũ Lunæ. Algazilo.

rundem. Immo omniũ rerum mundanarum. Sed de ea re nunc satis. D

De ordine 12 signorum. Est præterea in cœlestibus alius ordo in signis zodiaci, is. Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo &c. Non dicam impræsentiarum rationem, quare post Arietem signum calidum & siccum sequatur Taurus frigidum & siccum. Dein Gemini signum humidum & calidum &c. Sed id tantum (non ab re) indicabo, quare in signorum ordinatione Aries sit primum signum circuli zodiaci, cui tamen neq; principium neque finis assignari possit. Quocirca non magis ab Ariete quàm undelibet inchoandum quis recte putare posset.

Quare ab Ariete fiat signorum inceptio.

Ptolemæus. Ad hoc pulchre respondet Ptolemæus in Quadri. tract. 1. ca. 10. Quapropter (inquiens) cum circulus signorũ naturali careat principio, uelut & omnis circulus, illius principium signũ uernalis æquinoctij quod est Aries posuere. Ab illo, scilicet, initium sumpsere à quo complexio crescit humida: sicut & in animatis prima pars annorum uitæ est tempus, in quo eorũ complexio existit humidior. Vbi cõmentator Hali Heben Rhod. sic scribit. Ptolemæus uult dicere: q; circulus non habet punctum specialem, ut sit principiũ naturale. Posuerunt tñ antiqui principiũ à principio æquinoctij uerni, & hoc est signũ Arietis. Et infra. Antiqui secuti sunt naturam, & inuenerunt q; humiditas temperata in animalibus est in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, ut naturale principium firmamenti sit cõueniens ætati eidem, quod est principium Veris. Et hoc quia natura facit res terrenas sequi corpora cœlestia, & sic semper sunt ea sequentes. Hæc cõmentator. Ex his in summa exugitur hæc ratio. Principiũ zodiaci est ille locus, in quo complexio temporis est humidior cũ temperamento tamen, sicut prima ætas animalium est, in qua complexio est humidior. igitur. E

Hali Heben Rhodan.

Albumasar. Aliam rationem & lucidiorem affert Albumasar in suo Introdu. lib. 2. capi. 5. quẽ legito, habet enim pulchrã materiam. Vnde paucis hæc extrahitũ ratio. Ex quo in rebus naturalibus primo est generatio & ultimo corruptio: Et generatio longe præstantior est corruptione, qum per illam res acquirant esse, per hanc non esse. Sed quia calidum temperatum est principiũ generationis & motus animatorũ, frigidum autem contrà principium corruptionis & diminutionis rerum: Iccirco iuste ab Ariete sumpsit zodiacus principium & non à Libra. Cum enim Sol Arietem perambulat, accedit tempus temperate calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, uegetabilia pullulare. Teste Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.
Et noua de grauido palmite gemma nitet. lege supra. F

Cõtra in Libra propter siccitatem & frigus corrumpi, diminui, deficere & arescere. Sed quia generari, augmentari, renouari pullulare sunt res nobiles & amicæ naturæ, contra corruptio, diminutio, defectio, res ignobiles, & naturæ inimicæ, ueteres ab Ariete haud à Libra principium circuli sumpsere.

Macrobius lib. primo de somnio Scip. aliã adducit rationem, quã modo missam facio.

Macrobius. Sed hic minime prætereundum est, quòd nonnunquam ordo, certo respectu, in se sumit uariationem. Id paucis exemplis manifestabo: & primo in ordinatione planetarũ. Nam cum ab imis sursum tendimus, Luna inter Errones est primus, secundus Mercurius, tertius Venus &c. & Saturnus ultimus ac supremus. Cum autem à cœlestibus ad hæc terrena descendimus, Saturnus est primus, Iupiter secundus, Mars tertius &c. & Luna infima & ultima. Iuxta cõmunem hunc uersiculum.

Ordinis uariatio.

Ordo planetarum uariatur.

Post sim, sum, ultima Luna subest.

Secundũ exemplum de 12 signis. Secundo, pro exemplo occurrunt nobis duodecim zodiaci signa, quorum ordo respectu diuersorum mundi tractuum patitur uariationem. Nos enim qui

A qui septentrionem incolimus ab Ariete numeratione auspicamur, eo quòd sol Arietem adiens nobis tempus uernum aduehit. Septentrionalia sane signa percurrens donat nobis tempus ueris & aestatis. Contra his qui ultra aequatorem sedes in austrum posuere tempus uernum incipit, cum sol Libram ingreditur, propter accessum solis ad eos. Et sic per meridiana signa transiens illis ipsis constituit uer & aestatem, quare hi signorum initium à Libra & non Ariete sumunt. Inde temporum uarietas emergit, ut meridionalibus autumnus sit in Ariete, cum nobis septentrionarijs uer est. In Cancro hyems, cum nobis aestas. In primo gradu Librae ueris illis principium est, cum nobis autumni. In Capricorno bruma nobis, cum illis aestas fit. Sicut enim se ad nos solstitium cancri habet, ita se ad Capricorni tropicus. Ex his etiam infertur quòd habitatores meridiei, nostra tempestate ad fidem Christi ductu regum Portugalliae cōuersi, sequentes formam Romanae Ecclesiae, cum nos Paschale sacrum tempore uerno celebramus, hi autumni tempore peragunt. Et nos natale Christi in bruma festiuiter tenentes, hi in aestate absoluunt. Et sic de reliquis. Postremo quod nostris quinque parallelis, respectu diuersorum situū terrae, iuxta uarias poli subleuationes alius & alius ordo assignatur, quemadmodum textus indicat, apud Graecos haudquaquam inconuenit.

De quinque parallelorum ordine.

B

DE POTESTATE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI

IAm uero nec potestates eorundem aequidistantium eaedem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur. Cōtra qui illis solstitialis est, nobis brumalis redditur. Sed qui sub aequatore degunt: ijs uniuersi ttes circuli uiribus plane solstitiales sunt, ut pote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quamquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro aequatore statuitur, solstitialis uicem obtinet. Ambo uero tropici pro brumalibus censentur. Namque is demum natura solstitialis circulus, perpetuaque ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proxime habitationem habetur. Quo fit, ut ijs qui sub aequatore agunt, aequator ipse pro solstitiali statuatur, ut pote in quo sol supra uerticem agitur: pro aequatoribus autem omnes aequidistantes circuli, uelut per aequas parteis ab horizonte dissecti.

STOEFLERI INTERPRE.

C IN hoc capite Proclus tractat de potestate trium aequidistantiū, scilicet, tropici aestiui aut solstitij, aequatoris, & tropici brumalis: & hoc in comparatione aut respectu eorū, qui diuersas orbis terrę partes habitant. Qui quidē aequidistantes non ubique seruant eandem potestatem, id est, eadem officia uel easdem nominationes. Et primò loquitur de duobus tropicis, sic. Hunc aequidistantem quem nos Aquilonij tropicum solstitialem aut aestiuū appellitamus, ob id cum sol eundē adierit, nobis redditur uicinissimus, atque aestatem affert. At contra hi qui in austrum sedes posuere, memoratum tropicum brumalem uocant, quòd sol ab his longius abit, hyemisque rigorem inducit. Sic circulus Tropicus in meridiem locatus, austrinis ipsis solstitialis & aestiuus est, nobis bruma lis constituitur. Secundo loco pertractat aequatorem, & qui sub eo uitam agunt. Et habet quatuor particulas. Pro quibus annotandum. Supra capite, de sphaerae circulis, diximus more Latinorum, solstitium bifariam accipi, puta in proprio significatu, & extenso uel largo. Hoc pacto solstitialis circulus Geminomodo sumi potest. Primo pro circulo quem sol propter eius maximum recessum ab aequatore tanquam ultimū aut uersus septentrionem aut meridiem describit. Vt sunt tropicus cancri & Capricorni. Secundo pro circulo ad quem

Duo Tropici uariant nominationes.

Aequator.

Solstitium dupliciter accipitur.

cum sol accesserit, redditur uerticalis ijs qui sub eo degunt: & sic Aequator dicitur circulus solstitij. Proclus autem hic sub uno uocabulo, Solstitialis, utrumque significatum comprehendit uniuoce. In uersiculo igitur. Sed qui sub Aequatore degunt, iis &c. Hoc habet in sententia: Iis qui sub Aequatore agunt, hi tres circuli uires & officia ac etiam nomina sumunt solstitialis, diuersis tamen temporibus. Iis sane sole Cancrum adeunte, circulus cancri recte uocatur solstitialis septentrionalis. Cum autem sol in principium Capricorni deflexerit, dicitur ipsis solstitialis Austrinus. Et demum sole initium Arietis aut Librae possidente, Aequator eis solstitialis appellatur. Et adiungitur in textu: utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Scito orbitam uestigium esse in uiis, ex cursu decurrentis rotae. Et hic per similitudinem dicitur esse uia solis .s. linea, Zodiacū secundum longū in duo ęqualia partiens, sub qua sol uehitur, ab ea nunquā declinans. De qua in subditis capite de signifero. Hi igitur qui sub Aequatore degunt, dicuntur habitare sub orbita, id est uia, solis. Non quod orbita solis sit eis semper & pro omni eius parte uerticalis, sed propterea, quòd eius orbitę partes principaliores & insigniores, puta principiū Arietis & Librae sunt illis ipsis semper uerticales. Quae quidem principia coëunt cum Aequatore omnium parallelorum nobilissimo: quemadmodum supra ubi de eius officijs egimus, explanauimus.

Prima particula text us.

Orbita quid.

Vide Pli. lib. 2 ca. 68.

In uersiculo. Quamquam si ad inuicem &c. Proclus exponit horum trium aequidistantium ad inuicem collationem aut comparationem, hanc. Circulus quem nos aequatorem appellamus, habitantibus sub eo solstitialis obtinet locum, ad quem duo Tropici collati pro brumalibus habentur, propter maximum solis recessum ab eis. Huius declarationem uide supra in §. Sequitur in canone.

Secunda particula.

Deinde in uersiculo. Namque is demum &c. Proclus effert Aequatorem inter alios circulos solstitiales tamquam digniorem, & ut primarium ac antesignanū. Ad id potes applicare ea quae supra de dignitate aequatoris explicauimus. ADDO. Naturam nil aliud esse quàm DEVM & diuinam rationem, toti mundo & partibus eius insertam. Authore Seneca. Quae quidem natura indidit aequatori hanc dignitatem, quòd cum sol eundem adierit, accidat (res miratu digna) aequinoctium uniuerso orbi: quare ab omnibus mundi habitatoribus appellatur aequator. Et quia in aequinoctio sol omnibus sub ipso aequatore habitantibus in die naturali fit uerticalis, haud indigne, ab uniuersis solstitialis nominatur. Quocirca ob eius nobilitatem situs est in medio, prope utramque habitationem, scilicet, septentrionariam & austrinam, ut eius potestas & uis omnibus facile innotescat. Verba textus haec. Qui proxime habitationem habetur, aut similia his, exponit Laurentius Vallensis libro tertio Elegantiarum capitulo quadragesimonono. his uerbis. Comparatiua Aduerbia & superlatiua praeter suam constructionem ablatiui & genitiui, ut fortibo melius te, & optime omnium, aliquando seruiunt accusatiuo, utique ea quae à praepositionibus ueniunt illarum naturam seruantia. Cicero ad Octauium. Cur castra medio itinere longius aduersariorum castris & propius urbem mouentur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meum putaui, exercitum habere quàm proxime hostem. Sallustius. Proxime Hispaniam Mauri sunt &c. Hactenus Laurentius Vallensis. Quare haec particula textus sic exponitur. Qui, scilicet, aequator habetur proxime, id est, prope habitationem, scilicet, utramque: scilicet, septentrionalem & meridianam, uel habitationem, id est,

Tertia particula.

NATVRA. Seneca lib. 4. de beneficijs.

Lege Strabo. li. 2. sub finem.

Lauren. Val. Expositio aliquorū uerborum.

Cicero.

A id est, habitationes. Ipse enim (ut sæpius diximus) dirimit terram in duo maxima hemisphæria, & per consequens in duas habitationes.

Postremo in uersiculo. Pro equatoribus aūt omnes &c. Vult hic, quod apud ipsos qui sub æquatore degunt, omnes æquidistantes circuli fiunt æquinoctiales. i. quòd sub ipsis fit æquinoctium. Et quia hi sphæram rectam habitant, omnes æquidistantes ab horizonte in duo æqualia secantur. De ea re lege supra. Quarta particula.

Proclus hic in textu citat Antipodes: pro quibus & alijs contuendum. Terreni corporis moles ingens ualde, in septentrionem & meridiem ab ortu & occasu, quia globosa est, uarias in se recipit partitiones (de quibus sæpius diximus) Inde factū est, ut accolæ ex situs uarietate alia & alia nomina assumant. Omissis autem in præsentia plurimis, in hoc capite de simul habitantibus ex Alberto Magno, & de Periœcis, Antœcis ac Antipodibus ex Cleomede disserere libuit. Albertus Magnus libro De natura locorum distinctione prima capi. decimo. In terræ dimensionibus ponit ex dictis quorundam philosophorum quatuor habitatorum genera. Quorum primum hic suis uerbis explicabo. his. Dicuntur autem simul habitantes, quorum habitatio secundum sensum longitudinis & latitudinis una est, licet secundum rationem sit diuersa. Vt autē hoc melius sciatur, sciendum quòd horizon est circulus, cuius centrum est centrum habitationis cuiuslibet, & cuius circumferentia tangit undique concauum hemisphærij per circuitum, à polo in polum per duo puncta orientis & occidentis diffusa. Et hic quoque horizon est duplex. Vnus quidem secundum rationem acceptus, & alter secundum sensum. Secundum rationem quidem quodlibet terræ punctum suum habet horizontem, cuius circumferentia cœlum in prædictis punctis attingit. Et ideo cuiuslibet puncti habitationis nostræ superius diximus esse diuersam naturam. Et hic circulus licet secundum esse sit mobilis, & moueatur secundum motum eius, cuius est horizon, tamen secundum situm est immobilis sicut & ipsa puncta orientis & occidentis, quæ situ manent & secundum esse uariantur. Et de hoc horizonte non intendimus hic plus dicere quàm hoc quod dictum est. Quia sufficientior consideratio ipsius pertinet ad Astronomiam. Horizon autem sensibilis est, qui finit uisum, hoc est, postquam sensibilis est alius punctus orientis & alius occidentis, & alius Aquilonis, & alius meridionalis: Et illius cuius diameter ad plus est duum miliū stadiorum secundum Ptolemæum. Secundum autem uerissimam ipsius deprehensionem tunc cōmuniter deprehenditur uariari, quando semidiameter eius est, quadringentorum uel ad plus quingentorum stadiorum. Et ideo quæcunque ciuitas uel locus elongatur ab alio quingentis stadijs, sensibiliter habet alium ortum & occasum stellarum secundum tempus sensibile & quicunque locus ab alio remouetur secundum latitudinem quingentorum stadiorum, sensibiliter calidior uel frigidior quàm alius est: Et sic sensibilis est distinctio proprietatū latitudinis & longitudinis locorum. Nisi sit impedimentum per accidens aliquod loci ex maribus aut montibus. De quo accidente nos infra tractabimus. In omnibus autem his locis simul habitare secundum sensum dicuntur, quorum secundum sensum est una loci in calido & frigido, in humido & sicco proprietas, ex eadē latitudine loci sensibili, & quibus sensibiliter est unus ortus & occasus solis. Hactenus Albertus.

Margin notes: Alber. Ma. — B — Simul habitantes. — Horizon quid — Horizon duplex. — Horizon secundum rationem — Horizon sensibilis. — C — Melius secundum Proclum infra ca. de Horizonte.

Attendendum est hic, quod 2000. stadia diuisa per octo faciunt miliaria Itali-

ca 250. quæ diuisa more priscorum authorum per quinq;, faciunt miliaria Germanica cõmunia 50. Vel recentiorum more per quatuor faciunt 62. & $\frac{1}{2}$. Tot igitur miliaria uel Italica uel Germanica haberet diameter horizontis sensibilis. D

500 stadia, reducũtur in miliaria Ita. & Ger.

Quod autem subiungit, Secundum autem uerissimam &c. Nota, quod 500. stadia per octo diuisa faciunt 62. miliaria Italica & $\frac{1}{2}$, quæ per quinq; partita more ueterum faciunt duodecim quasi miliaria Germanica. More nostro per quatuor faciunt 15. miliaria Germanica & fere $\frac{1}{2}$. Hi numeri indicant semidiametrum horizontis sensibilis, & terminũ huius horizontis.

Simul habitantes.

Habitantes igitur intra hos terminos dicuntur simul habitantes. In exemplo. Oppida aut ciuitates iuxta recentiores minus quindecim miliaria Germanica ab oblata ciuitate tanquam centro distantes, earundem habitatores dicuntur simul habitare ut Vberlingenses, Stulingenses, Furstenbergenses, Offenburgenses, Spirenses, Heidelbergenses, Mosbachij, Aulenses, Bibrachenses &c. respectu Tubingensium.

Cleomedes.

Post Albertũ de simul habitantibus accedo ad Cleomedem, is primo Meteorõ capitulo, de cœlestibus orbibus, alios tres habitatores terrę pandit, scilicet Periœcos, Antœcos & Antipodes.

Periœci qui.

Periœci igitur, hoc est circum habitãtes circũaccolentes, aut circumcolæ à Cleomede describũtur hi, qui in eodem quo nos temperato climate sub terra creduntur habitare. Recentiores autem obseruatores diligentiores, hoc nostro tempore sic diffiniũt. Periœci proprie sunt hi qui sub eodem parallelo & meridiano, punctis tamen ipsius meridiani è regione positis, habitãt. E Declaratio. Cum dico sub eodem parallelo excludo Antipodes & Antœcos, quibus & si semper idem qui nobis meridianus est, diuersos tamen semper habent parallelos, latitudine æquali ab æquatore distantes.

Vnus parallelus Periœcorũ

Periœci enim sub uno & eodem parallelo continentur, quod neq; Antipodibus, neque Antœcis in respectu Periœcorum conuenire potest, sed diuersos (quemadmodum infra ostendetur) petunt parallelos. Periœci etiam proprie unum desiderant meridianum, qui parallelum ipsum in duas æquas secat partes. Quo fit, ut parallelo (principio sumpto ab uno puncto sectionis) in 360. partes distributo, Periœcos distare 180. partibus huius paralleli distributi, hoc est, per diametrum huius paralleli, & habere pedes, contra se inuicem uersos, sed ea propter non dici Antipodes proprie, ut in sequentibus explanabitur.

Vnus meridianus eorundẽ.

Item Periœcorum habitatio est sub parallelis, qui terram haud quaquam dirimunt in duas partes æquales uel in duo hemisphæria maxima, quod solius æquatoris inter omnes æquidistantes officium est. Teste Strabone libro secundo ferme in fine inquiente.

Strabo.

Cum autem æquinoctialis totum duas in partes cœlum secet, & terram diuidi necesse est, ex incumbenti æquinoctiali. Hemisphæriorum aũt utrumq; & cœleste & terrestre, unum quidem Boreale, alterum autem Australe uocatur &c. F Nisi quis sub æquatore circulo in oppositis partibus unius meridiani Periœcos habitare affirmauerit: & id quoq; ex data diffinitione concedi oportet. Quo concesso, & Antipodes poni unico tantum parallelo qui Aequator est cõfiteri cogimur, aliàs Antipodibus duo semper paralleli alligantur. Verumenimuero si antipodibus nihil commune est, sed omnia contrario modo se habent, ut Cleomedes testis est, sub æquatore Antipodes minime quærendi sunt.

De antipodibus.

Nemo enim est qui nesciat, sub ęquatore (eo dempto quod cõtrarijs temporibus diem noctemque habent) omnia alia paria esse, hoc est, eandem & perpetuam diei noctisque quantitatem, duodecim horas æquales nũquam excedentem, simul æstates, simulq; suo modo hyemes habere, & alia id genus plura: sicuti in superioribus abunde demonstrauimus.

Periœcis unus meridianus q̃re.

Ad periœcos redeo. Quòd dixi sub uno meridiano &c. secludo eos qui sub uno parallelo, diuersis tamẽ meridianis degũt, qui proprie non dicuntur periœci.

Periœci improprie dicti.

Fateor tamen Periœcos quandoque minus

propriè

A proprie dici eos, qui sub uno parallelo locati sunt, certis distinctis interuallis sub uno aut diuersis meridianis. Hos uocauit Albertus circulariter habitantes cum inquit. Circulariter autem habitant quorum quidem latitudo cum sit una, longitudo non una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitãt, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo &c.

Albe.Ma. circulariter habitantes.

Periœcos improprio significatu acceptos appellat Albertus opposite habitantes, Antipodas & Antigenos, in hæc uerba. Opposite autem habitant quorum unus est parallelus secundum latitudinem eandem, sed non est eis longitudo una, sed potius distant secundum magnam longitudinem quæ potest esse secundum circulum. Hoc autem est quando elongantur per se per totum semicirculum, tunc enim distant secundum longitudinem totam diametri, & uertunt pedes contra se inuicem. Ita, quod diameter intellectualis paralleli circuli per zenith capitum & per pedes & per centrum semicirculi transit: & isti uocãtur Antipodes uel Antigeni. Et sunt in nostra habitabili sic habitantes omnes qui sunt in uno & eodem climate elongati a se inuicem per totam longitudinẽ orientis ab occidente nostræ habitabilis. Est autem habitatio talium æqualiter

Opposite habitantes.

B quidem calida & frigida, & humida & sicca, per unam & eandem latitudinem quam habent: non tamen in una hora habent orientem & occidentem, sed potius differt ad minus per sex horas ortus istorum ab ortu illorum. Et similiter occasus &c. Hactenus Albertus. Si librariorum incuria Albertus non est corruptus, eius uerba a ueritate aliena sunt, labitúrque cum uetustate potissimum in eo quod Periœcos proprie sumptos ab Antipodibus nihil distare facit. Forsan imitatus Martianum Capellam libro sexto eodem morbo laborantem, qui ea quæ periœcorum sunt Antipodibus ascribit. Periœcos Antipodes appellitans. Non satis mirari possum Alberti incuriam. Nam Antipodes esse sub uno parallelo (Aequatore excepto, si dignum est) a grauissimis authoribus pro impossibili habetur. Taceo quod Antipodibus omnia contraria sunt. Nec statim ad puncta diametri cuiusuis paralleli e regione posita, Antipodes sunt ponendi. Sed de his infra uberius differetur.

Prisci uiri alioqui doctissimi, aut Periœcos omnino esse negauere, aut ipsis admissis nullus nobis cõmeandi locus concessus propter nimiam distantiã, & interiectum undique oceanum nauigio insuperabilem. De qua re etiam in subditis dicemus. Exemplis igitur docebimus priscos hos uiros multum aberrasse,

Priscorum lapsus de periœcis.

C patrocinante nobis Ptolemæo principe mathematicorum, & maximo geographicæ doctrinæ professore. Cui indubitata fides habenda est, teste Srabone in fine secundi. Vbi (ut paucis dicatur) exigitur, terrarũ scriptoribus qui ex physica & Astronomia profecerunt, fides adhibenda est.

Primo igitur exemplo indicabimus Periœcos non usq; adeo distare, quin ad eos, nullo prorsus oceano insuperabili obstãte, transitus esse possit. Ni forsan gentium feritas, uel locorum passim inuia desertáque prohiberent. Obijce ergo obtutui tuo generalem Ptolemæi chartam, & confer oculos ad Cassiterides insulas, stanno, plumbóque fertiles, supra Hispaniam, e regione Celtiberiæ in oceano occiduo sitas, quarum media, authore Ptolemæo libro secundo capitulo quinto tabula secunda Europæ, habent in longitudine quatuor gradus. In latitudine ferme quadraginta quinque. Nec poteris mihi in principio huius exempli obijcere, Hunc oceanum in quo hæ insulæ sunt locatę esse innauigabilem aut insuperabilẽ, quum ex his oceano enauigato in Hispaniam & alias regiones, plumbi effossi maxima quantitas sit inuecta aut importata. Sumpto igitur, Deo fortunãte, principio ab annotatis insulis & animaduerso parallelo

Exemplũ primum periœcorum.

45. fere gradibus alligato, egressus Hispaniam, dirigo iter per Gallias, perque uicinias Rhetiæ, Vindelitiæ, ac utriusque Pannoniæ, per Daciã & Mysiam. Superatoque ponto Euxino, in quem Danubius sex ostijs ingreditur, si prorsus decreuero à memorato parallelo nusquam declinare, per Colchidem, Iberiam atque Albaniam gressus dirigo, ad mare Caspium, quo aut eius littore septentrionario transito, prope Bactrianam per Sogdianam & Sacarum regionem, quibus Scythia intra Imaum montem imminet, & Scythiã trans Imaum Seriamque regionem iter absoluo. Vbi Taguri gentes longitudini 180. grad. adhabitant. Finitque terra in longitudine Ptolemæo cognita, ultra quam hodie magna pars terræ in cognitionem uenit. Cuius incolæ sunt pagani, idololatræ & Christiani Nestorini. Si igitur ab accolis Cassiteridũ recensuero 180. gradus in parallelo 45. graduum, incido in homines Cassiteridibus Periœcos. Iuxta datam diffinitionẽ sub uno parallelo & meridiano temperatæ etiã habitationis sitos. Ecce. D

Cassiteridum periœci.

Pro secundo exemplo aduoco parallelum uergentem per 30. gradum latitudinis septentrionalis. Inuestigaturus igitur sub eo periœcos, sumo principium in Mauritania Tinganica, & in terra continente à promontorio Herculis, cuius longitudo (autore Ptolemæo lib. 4. capi. 1. & Tabula. 1. Afri.) est propemodum 8. graduũ & latitudo. 3. A quo sub memorato parallelo progredior in exortum per utrasque Mauritanias, perque Numidiam, Africam minorem, Cyrenaicam regionem, Marmaricam, Libyam, Aegyptum, Arabiã Petream & desertam, Susianã, Persidem, Carmaniam, Drangianã, Arachosiam, Indiam intra & extra Gangem, usque in Sinarum regionem, ubi habitant Semanthini sub longitudine 180. graduum & termino terræ à Ptolemæo cognitæ. Cui hodie recentioribus obseruationibus addita est terra in orientem expansa, in 810 fere milliaria Germanica cõmunia. Vbi maximus Patriarcha & imperator Indiæ Ioannes Presbyter sceptra tenet. Est aũt huius Indiæ terra multum populosa, ob aëris salubritatem. Vnde multi etiam hodie in centum & quinquaginta annos in sana ualetudine manent &c. Si igit̃ à 180 gradibus longitudinis Ptolemæi subtraxero 8. gradus longitudinis promontorij Herculis, residuo 172. gradus, quibus si de terra Ioan. Presbyteri nobis nunc cognita addidero 8. gradus, colligo 180. gradus longitudinis, medietatem memorati paralleli, & distantiam per diametrum, & per consequutionem Periœcos, quos quæsiuimus. Deducor enim ferme in Omanum locum nobilissimum. Vnde expiscantur uniones & margaritæ in magna copia. Habita tandem (ut lectores exemplis oppleam) charta Geographica moderna, in qua Ptolemæi chartæ quaqueuersum recentes lustrationes adiectæ sunt, Periœcos uenari erit factu facillimum. Neque illud omiserim, Cleomedẽ & Macro. lib. 2. de somno Scipionis Periœcos dumtaxat in temperata zona collocasse, asserentes Torridam aut exustã zonam propter nimietatem feruoris uicturis inhabitabilem. Sed quia eandem habitari etiã ab hominibus hodie manifesto manifestius est, diffinitio data, eiusdem habitatores non excludit. B

Omanorũ periœci.

Cleomedes. Macrobius.

E

Quæ Periœcis nobiscum cõmunia sint.

Authore Cleomede, Periœcis nobiscum cõmunia sunt. Primo quòd eandẽ temperatam habitamus. Deinde quòd eandem habemus æstatem & hyemem, atque reliqua anni tempora horasque alias & augmenta & diminutiones dierum pariter & noctium nobis cum illis eadem sunt. Quibuscumque enim idem est parallelus latitudinis, his eadem est dierum noctiumque uno tempore quantitas. In hoc tantũmodo à nobis distant, quòd neque eundem ortum, neque eundem occasum habent. Et quando nobis diei medium est, illi medium habent noctis, & è regione. Verum id ultimum moderamini subijciendum est, tali. Periœcis diem & noctem modo esse contrario. Intelligi debet, de his quibus sol oritur & occidit,

Canon.

Cautio.

A occidit. Tales sunt omnes, quibus in hemisphærio nostro septentrionario latitudo minor est 66. gradibus & 30. minutis. Quo fit ꝙ his qui sub parallelo 67. 68. &c. latitudinis agunt, constituto anni tempore usuuenit dies unus continuus 24. horas excedens. Sub his igitur parallelis dati Periœci, diem habent (quia continuus est) uno & eodem tempore. Huius rei probationem habes supra per tabulam egregiam quantitatis longissimi diei æstiui in § 67. 68. 69. &c. Idem intelligendum est in oppositis temporibus de continua nocte. Sed de Periœcis Hactenus.

Antœci propriè sunt qui sub parallelis utrimque ab æquatore æquali latitudine distantibus habitant, quibus una & eadem est longitudo ad unum semi meridianum numerata. Dicti Antœci, non ut contrariam ut Antipodes sed diuersam terram habitant. Diuersam dico, de qua Strabo libro secundo in calce & supra. Huius autem diuersitatis causa est æquator, qui dirimit partem terræ austrinæ à septentrionali. Nostri enim Antœci sunt siti trans æquatorem in parte austrina. Et qui austrinas colunt partes suos Antœcos habent in parte nostra septentrionaria. Ita tamen quòd à mediatore circulo, hoc est æquatore, æqua distent latitudine. Quibus etiam cõuenit una longitudo, quæ ipsis indicatur per B semimeridianũ incidentem per capita eorum. Antipodes sane sub uno meridiano & æqualis latitudinis parallelo siti sunt. Opposito tamen totius meridiani puncto habitant. Ita quòd diameter à uestigijs nostris per terræ centrum ducta, ad istorum uestigia pertingat, quod Antœcis est impossibile. Albertus Antœcos uocat coalternatè habitantes. Cuius hæc sunt uerba. Coalternatè autem habitare dicuntur, quorum una quidem est longitudo, sed non latitudo ipsorum, est una & eadem: & illi sunt qui sub eadem linea habitant meridionali quibus est in uno & eodem tempore sensibili meridies, quando sol accedit ad zenith capitum eorum, in motu diurno, sed tamen non habitant sub eodem parallelo circulo, qui distet æquali latitudine per circuitum habitationis ab æquinoctiali circulo. Et infra paulò. Sed nõ est eis æqualis dies, nec est eis æquale frigus, nec calor, nec siccitas, nec humiditas. Eò quòd non æqualiter dilatantur ab æquinoctiali circulo. hæc Alber. Quòd Albertus sub finem habet: Eò quod, intellige, id est eo quòd non æqualiter distant in uno circulo ab æquinoctiali sicut circulariter habitantes, sed ab eo distant in diuersis circulis, in diuersis partibus mundi sitis, ab æquinoctiali æqualiter distantibus.

Antœci qui

Antœci Coalternatè habitantes.

C Nobis cum Antœcis conuenit unitas meridiei & mediæ noctis propter unitatem meridiani. Item diei unitas, quæ quidem non est accipienda pariter, hoc est, pro uno & eodem die, nisi bis in anno in æquinoctijs, sed distinctis & uarijs anni temporibus, scilicet, in gradibus solis è regione in signifero positis. Gratia exempli. Sole tenente quintum gradum Piscium, pro latitudine septentrionali fere quadraginta nouem graduum, diei artificialis quantitas est decem horarum æqualium & semissis: quod nostro tempore usuuenit circiter decimum quartum diem Februarij. In meridiem uero siti, latitudini austrinæ tot graduum subiecti, pro eo iam memorato die hanc quantitatem minimè habent sed maiorem, puta tredecim horarum & semissis: in signo autem & gradu opposito, scilicet, quinto gradu uirginis, Austrini hi habent consimilem diei quantitatem, scilicet, decem horarum & semissis, circiter decimum nonum diem Augusti. Ecce. Quare de Antœcis (quos Pomponius libro primo in principio Antichthones noĩat) & idem de habitabilibus zonis loquẽs, Reliquæ, dicit habitabiles (intellige zonæ) paria agunt anni tempora, uerũ non pariter,

Nobis & antœcis cõmunia.

Pomponius.

Quocirca cũ apud nos est maximus dies, apud illos est minimus, & e regione, D
quod accidit propter contrariam latitudinem. Idem accipiendum est de Antœcis sitis intra tropicos. Etsi illis non sit tanta uariatio diei & noctis, ex eo quòd æquatori uicini sunt. In ea tamen quantitate, etiam quantilla sit, ut nos cum nostris Antœcis, contrario modo se habent, quemadmodum infra exemplo manifestabitur.

Accidit etiam Antœcis quatuor temporum uarietas. Vt cum nobis sit uer in Ariete, Antœcis nostris sit autumnus. Cum nobis æstas in Cancro ipsis hyems, in Libra nobis autumnus eis uer, in Capricorno nobis hyems ipsis æstas. Quemadmodum enim ad nos se habet tropicus Cancri. Ita se ad illos Capricorni tropicus. Contrarietas igitur temporum in uniuersum intelligi debet per totam hemisphæriorum latitudinem.

Cautela de antœcis habitantibus intra tropicos.

Et interim cum in memoria tenemus Antœcos intra Tropicos habitantes, cõtrario modo (ut iam diximus) hyemem & æstatem habentes, accidere tamen potest, ut ijsdem simul sit hyems, nunquam tamen simul æstas: duas enim habent æstates propter Geminum accessum Solis ad capita eorũ. Sicut supra per canones docuimus: & testes sunt Ioan. de Sacrobusto, in libello de Sphæra & Martianus Cap. lib. 6. Quòd autem una ijsdem possit esse hyems, exemplo (ut paucis dicatur) explanabimus. Iabadium, id est, hordei insula sita in pelago B
Indico austrino, authore Ptolemæo lib. 7. ca. 2. & tabu. 11. Asię, habet longitudinem 167. grad. & latitudinem Australem 8. grad. 30. minutorum. Throana uero urbs in littore magni sinus Indici consimilem habet longitudinem, scilicet, 167. grad. ac etiam latitudinem septentrionalem coequalem 8. grad. & 30. minutorũ, Quare per diffinitionem datam in his degentes appellantur Antœci. Quum autem sol trans æquatorem in austrina signa deflexerit, uicesimũ secundumq́ fere me Libræ gradũ adierit, erit Iabadrijs uerticalis, inducens æstatem, quod nostro æuo cõtingit circiter 6. diem Octobris. Rursus cum inde abit, & ultra in tropicum Capricorni proficiscens brumaleq́ efficiens solstitium gradus 15. & minuta 30. pertransit, hyemem ijsdem Iabadrijs facit, eo modo quo tanta distantia solis hyemem afferre potest. Palàm autẽ est Antœcis horum, id est, ipsis Throanis ab æquatore in septentrionem 8. gradibus & 30. minutis sitis simul quoque esse hyemem, cum maximam à se solis habeant distantiam. Inæquales tamen huiusmodi hyemes sunt. Calidior sane horum est, à quorum zenith sol iamprimum discessit, qui maiori interuallo graduum 15. & 30 minutorũ in austrum inclinans abesse nequit, frigidior autem horum est qui in septentrionem eandem habent F
latitudinem, ab ipsis enim sol 32. graduum intercapedine abest, nec abesse amplius unquam potest. Id tamen certum est & physica ratio approbat, has simul hyemes esse, quamquam nulla prorsus intra tropicos tam frigida esse possit hyems, quin illa, quantũ ad solis recessum & distantiam pertinet, calidior sit æstate qualibet paralleli nostri altitudinis propemodum graduum 49. Sol uero cũ solstitio brumali peracto incipit in zodiaco ad nos ascendere, rursus parallelum Iabadiorum attingit, sitq́ue uerticalis, alteram æstatem faciens. Accidit itaque ut hi duas æstates habeãt, unà cum hyeme, ante quam illi Throani æstatẽ habeant primam. Simili modo sole apud illos in septentrionem sitos mouente euenit, ut duas æstates & hyemem unam habeant, quando his hyems continua est.

Extra Tropicos igitur agentes omnia anni tempora solis habent, & in Antœcis & Antipodibus cõtrario modo, intra Tropicos autem omnia bis. In his omnibus ad instrumenta & tabulas Geogra. recurrendum est, ut intellectum sensuũ certitudine instruamus.

Cautela.

Quòd si in meridiem terra reperta esset habitata in 67. uel 68. &c. gradus latitudinis, quemadmodũ in septentrionem, dari possent Antœci quibus certo tempore

pore

A pore anni nec dies nec nox simul essent, contra priscorum authorum placita. Nam cum hi in septentrione habent continuum diem in plures naturales expassum, contra hi qui tenent eandem latitudinem in polum austrinum interim haberent noctem continuam. Hæc organum sphæræ mundi plane indicat.

Demum exemplis antœcorũ diffinitionem lucidiorem reddam. Scito tamen quòd extra tropicos, ex cõmentarijs Ptolemæi nullum plenũ exemplum colligi potest. Huius ratio, quòd trans tropicum Capricorni ei terra incognita fuit. Adiumento uero recentiorũ chartarum, ultra montes Lunæ, Rapsios Aethiopes & Barditũ montem, de quibus Ptolemæus lib.4.ca.9.& tab.4. Africæ, à regibus Portugalliæ inuentæ sunt propemodum innumeræ gentes nudæ, in austrum expositæ, de quibus plura in itinerario Portugallensi. Iubeor igitur his Antœcos inuestigare, uenio ad Peloponnesum, de qua Ptolemęus lib.3.ca.16.& tabu.10.Euro. & offendo Mothonem urbem, quam Plini. Pompon. & cæteri Methonen nominant, habentem longitudinem 49. graduũ & latitudinem septentrionalem fere 35. Consimilem longitudinem & latitudinem meridianam habent memoratæ gentes, modernis chartis id indicantibus. Quare concludo
B Methonenses his gentibus esse Antœcos, & contra.

Rapsiorum antœci.

Secundum exemplum, de his qui intra Tropicos agunt. Offeruntur mihi Ichthyophagi regionis Sinarum, habentes in longitudine quasi 180. gradus. In latitudine aũt septentrionali 3. Authore Ptolemæo lib.7.ca.3.& tab.11. Asiæ, quibus maximus dies æstiuus est 12. horarum & 10. minutorũ: iuxta modernam obseruationem: his Antœcos determinare iubeor, optato uenit mihi Sinæ* metropolis Sinarum, quæ Ptolemæo supra docente habet longitudinem 180. gra. Latitudinem uero austrinam triũ graduum, sunt igitur Sinenses Antœci Ichthyophagorum. Et cũ Ichthyophagi habent diem maximum 12. horarũ & 10 minutorum, Sinenses habet minimum, scilicet, 11. horarum & 50. minutorum, quamq̃ parua sit temporum differentia. Vsque huc de Antœcis sit dictum.

*alij Thynæ.

Antipodes propriè sunt, qui sub parallelis ab æquatore utrimque æqua latitudine distantibus, aut sub ipso æquatore, sub uno meridiano habitant, siti ad puncta diametri per centrum mundi euntis. Dicti Antipodes quòd pedes obuertant sibi, aut uestigia uertant contra se inuicem. Iidem & Antichthones nominãtur à contraria terra habitata. Sunt autem Antipodibus quatuor præcipue conditiones. Prima quòd habitant sub duobus parallelis æquidistantibus ab æquatore, quorũ unus locatur in septentrionem alter in meridiẽ, dempto æquatore.
C & in hoc conueniunt cũ Antœcis. Secunda quòd sunt siti sub uno meridiano, & in eo cõcordant cum Periœcis & Antœcis. Tertia quòd distant maxima distantia circuli meridiani. i. per diametrũ ipsius aut p. 180. gradus circuli magni. Quarta ex iam dicta sequitur, quòd diameter illa transeat per centrũ mundi. Omnes certe diametri circulorum magnorum sphæræ uergunt per centrum mundi.

Antipodes q.

Quatuor conditiones antipodum.

Rem ipsam nunc exemplis ornabimus. Et primũ sumptum est, ex Geographia Ptole. Is lib.4.ca.6.& tab.4. Afri. In occiduo Libyæ interioris ponit sinum magnũ noĩatum Hesperium. Cui ultra æquatorẽ in austrũ, eodem Ptole. lib.4 ca.9. teste, adhabitant Hesperij Aethiopes. Ex his nõnullis est longitudo 0. grad. latitudo meridiana 10. uel 11. graduũ. Præterea Ambastæ populi regionis Sinarũ, de quibus Ptole. lib.7.ca.3.& 11.tab. Asiæ, ab Ambasto fluuio sic appellati, habent in latitudine septentrionali cõsimiles gradus cũ Hesperijs, in latitudine ue (ro 180.gra. Ecce Antipodes.

Secundum exemplũ, ex recentioribus chartis iũctis Ptolemei, receptũ, seruiens utrimque habitatis & temperatis, est id. Iaua minor insula recens orientis, linguã habens propriam, in octo regna direpta, omni aromatũ genere referta, trans Tropicum in austrũ sita, habet in longitudi-

ne 211. gradus, in latitudine meridiana 40. Cui in nostra temperata zona obijcitur Corsica, quæ alias Cyrnus insula in mari Ligustico sita. De qua Ptolemæus lib.3.cap.2.& tabu.6. Euro. habens in longitudine 31. gradus, in latitudine uero septentronali 40, grad. hæ igitur opponuntur uere, quia per diametrum terræ & in diuersis zonis sitæ, etiam temperatis: Igitur incolentes sunt Antipodes. D

Cleomedes de Antipodibus.

De Antipodibus perbelle scribit Cleomedes, in hæc uerba. Quartam nobis Antipodes qui obiectam è regione nobis habitant temperatam, sunt uero ipsorum qui sub terra clima incolunt, quos etiam ἀντώμους, quod est humeris auersos uocant, at qui sub terra Antipodes. Omnium namque in terra gradientium, ad centrum, terræq; medioxumū uestigia spectare necesse est. Nam cū sit ipsa figuræ globosæ, inferne est medioxumum. Vnde qui circa nos habitant neutiquam fiunt Antipodes, Sed qui in temperato sub terra climate habitant, qui è regione nobis obijciuntur. Namque eorum uestigia nostris sunt opposita uestigijs. Et post plura. Verū cum Antipodibus nobis nihil est cōmune, quòd omnia contra respondeant. Nā sub terra inter nos climata habemus & tempora habemus cōtraria die noctuq;. Idem est de augmentis & diminutionibus dierū. Et rursus post multa. Quòd esse oporteat Antipodes, docet Physiologia, quandoquidem horū nihil memoratur in historia, & ne quidē accessus est ad eos nobis, qui contra nos temperatam zonam habent, quandoquidem torrida non potest à nobis superari. Quæ profecto temperata terræ climata æque quoque habitari necesse est. Nam animantium amica natura est, & ubicumque cunctis rationabilibus & rationis expertibus cōpleri animalibus potuit terra, ibi capit optionem. hactenus Cleomedes. E

Antomi.

Nobis nihil cōmune cum antipodibus.

Natura animātibus fauet.

Placuit priscis scriptoribus, sicuti iam ex Cleomede hausimus, Antipodibus omnia cōtrario modo euenire, eosque sub terra in temperato climate sitos. Sed cum hodie à recentioribus authoribus uiris grauissimis compertum habemus, sub torrida zona, immo & æquatore animantium esse habitationes à priscis in diuersum eunt. Ponentes Antipodes nō solum in temperatis zonis, uerum etiā torrida & sub æquatore. Quapropter ab eo priscorū dicto Antipodibus omnia accidere modo contrario, eos qui sub æquinoctiali agunt exceptos haberi uolunt, quibus omnia sunt paria, præterquam quòd contrarijs uicibus diem noctemque habent. Eis nempe accidit eadem diei noctisq; quantitas, propter perpetuū æquinoctium. Item simul æstatem, simul hyemem suo modo habere, & id genus alia. Quapropter concludunt unum tantū esse parallelum. s. æquatorem, sub cuius ipsius positione Antipodes danť oppositis uestigijs, à cuius quolibet meridiano intersecante, diameter per centrum ducta in eundem meridianum & æquatorem, punctus, in contrario hemisphærio antipodes ostendit. F

De æquatore.

NOTA.

Vide canonē supra de æquatore.

In exemplo: Nacaduma ciuitas Taprobanę insulæ (authore Ptolemęo lib.7. ca.4.& tab.12. Asiæ) sub æquatore sita, quare latitudine caret, habet in longitudine 128. gra. fere. Præterea uenio ad prouinciā occidentis Americam appellatā, ad mandatū regis Castellæ nostra tempestate inuentam, & offendo ibi æquatorem cū longitudine 308. graduum, ad habitantes igitur sunt antipodes Nacadumensiū: Subtracta enim longitudine Nacadumæ. s. 128. gradibus, à longitudine Americæ, scilicet, 308. graduum, remanent 180. gradus æquatoris, indicantes opposita puncta eiusdem, & ex consequutione Antipodes.

Nacadumę antipodes.

In uniuersum igitur dici potest, omni puncto habitato in terra dato, respondere punctum Antipodum. Quod si in terram cadit habitatam antipodes habentur: Quòd si in mare (ut plurimum usuuenit) habere posse: puta per nauium gubernatores in id punctum incidentes. Sed de his satis.

Canon.

Grauissimi authores de Periœcis, Antœcis & præcipue de Antipodibus, sæpe

Dissentio authorum.

A sæpe diuersa, sæpe pugnantia scribunt. Ita quòd lectoris animus usqueadeo distrahatur, ut quid de his tenendum sentiendumque sit penitus ignores. Quare ut Lector aliquatenus tanquillior reddatur de his nonnihil disserere libuit. Contuendum igitur, quòd apud priscos semper fuit subtilis inquisitio. Sint ne homines qui sub terra sua uestigia nostris opposita habeant, nec ne? Esse eos euidenti satis ratione ostendit Cleomedes primo Meteoron capi. De cœli orbibus, cuius uerba iam supra recitauimus. Fuit semp quęstio de Antipodibus. Quòd sint Antipodes.

Strabo de his libro primo, his uerbis. Pari etiam modo ad Indos etiam Hispanos habitatio, è quibus illos ad orientem maxime, hos aũt ad occasum inclinari scimus omnes. Sic Antipodas inter se esse nescij non sumus. Tale autem hoc totum ex solis reliquorumque syderum motu ortum habens &c. Strabo.

Plinius libro secundo natu.hist.cap. 67. in recentiori 65. sic scriptum reliquit. Ingens hic pugna literarum, contraq́ uulgi opinionẽ, circumfundi terræ homines undique conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cœli uerticem, ac simili modo ex quacumque parte mediam calcari. Illo quærente cur non decidant contrà siti, tanquam non ut ratio præstò sit, ut nos non decidere mirentur & illi. Interuenit sententia, quamuis indocibili probabilis turbæ, inæquali globo, & si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incoli. Plinius. Lege Macrob. lib. 2. cap. 5. & Albert. lib. de natu. lo. dist. 1. ca. 12.

B Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam ac nõ cadere nobiscum &c. lege caput, pulchrum est sane. Idem de Antichthonibns lib. 6. ca. 22.

Ad idem Pomponius Mela libro primo, & Solinus capite 66. In ea sententia est Macrobius libro secundo de somnio Scipionis &c. Et Martianus Capella libro sexto post principium. Item Albertus Magnus libro de natu. loc. distincti. prima ca. 10. qui Antipodes aut Antigenos nominat opposite habitantes, quos, alij & rectius, periœcos appellant. Et idem de Antipodibus libro secundo Meteor. tracta. secundo ca. 11. Accedit & Marcus Manilius libro primo astronomicon cap. 4. sic. Pompo. Solinus. Macrobius. Martianus. Alber. Mag. Mar. Mani.

Altera pars orbis sub aquis iacet, inuia nobis
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna
Commune ex uno lumen ducentia sole,
Diuersasque umbras, leuáque cadentia signa
Et dextros ortus cœlo spectantia uerso.
Nec minor est illis mundus nec lumine peior.
Nec numerosa minus nascuntur sydera in orbe.

C Dissentiunt ab his Theologi, asserentes fabulosa esse omnia, quæ ab alijs de Antipodibus referuntur. Idipsum ostendentes primo per diuum Augustinum capite nono libri sextidecimi, in hæc uerba. Quòd uero & Antipodas esse fabulantur, id est, homines à contraria parte terræ ubi sol oritur quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare uestigia, nulla ratione credendum est. Neque hoc ulla historica cognitione didicisse se affirmant, sed quasi ratiocinando coniectant, eo quòd intra cœli conuexa terra suspensa sit, eundemque locum mundus habeat & infimum & medium: & ex hoc opinantur alterã partem terræ quæ infra est habitatione hominum carere nõ posse. Nec attendunt (etiam si figura conglobata & rotunda mundus esse credatur siue aliqua ratione monstretur) non tamen esse consequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra. Deinde etiam si nuda sit, neque hoc statim necesse est quòd homines habeat, quoniã nullo modo scriptura ista mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quòd eius prædicta complentur. Nimisque absurdum est ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem Oceani immensitate traiecta nauigare ac peruenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo Primo Homine genus Quòd nõ sint Antipodes. Augustinus.

instituereturhumanum &c.

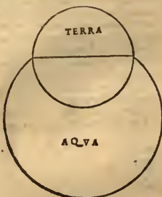
Lactantius. Secundo id ostēdunt per Lactantium cap. 24. libri 5. Diuinarum institutionum. Cuius titulus est de Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum.

Lucretius. Theologis assentitur Lucretius libro primo, qui Antipodes negās sic scribit.

Illi cum uideant solem non sydera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cœli
Diuidere & noctes pariles agitare diebus.
Sed uanus stolidis hæc omnia parturit error &c.

Galeottus Nar. Et inter recentiores adest Galeottus Narniensis libro de incognitis uulgo, negans antipodes, ex eo, ut ad eos doctrina Christi nunquam peruenire potuerit.

Causæ dissensionum. Mare reddit unā causam. Has authorum dissensiones credo pendere è duabus causis, quarum altera sumitur ab aqua, altera à terra. Ab aqua hoc est à mari, & hoc bifariam. Aliqui enim affirmant totū inferius hemisphærium aquis esse tectum, quapropter ab antipodibus & periœcis incoli minime posse.

Alij asseruere oceanū circundare terram in modū cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem & per occidentem redeūtis in aquilonē. Huius imaginationē describit Albertus Magnus libro 2. Meteor. tracta. 2. ca. 11. quē legito. Et hoc pacto in utroq; hemisphærio esset terra cōtinens & arida. Verū & hi in tres scinduntur differentias. Nonnullis asserentibus terræ molem in duo hemisphæria (ut diximus) partitam ingenti pelago atq; innauigabili discerni, & nullam in inferiori hemisphęrio esse hominū habitationem, cū nulla de his sit historia. Alijs contrà dicentibus, sed propter nimiam distantiam & oceanū innauigabilem nō posse mutuo cōmeare. E

Annotatio à Stœfleri ipso hic interiecta.

Hic ostendo depictiōem terræ & aquę secūdum Nicolaum Lyranum. Gen. 1. capit. esse inutilem. primo, quia contrariatur omnibus de eclipsi Lunari scribentibus, qui uno ore dicūt: Lunā deficere propter ingressum eius in umbrā terræ. Vide obsecro cap. 10. libri Secundi Plinij. Sed hic oporteret quē dicere Lunam eclipsari propter eius ingressum in umbrā aquæ pro maiori parte. Vmbra quā Luna ingredit est turbinata uel conoidalis, quod ad uisum ostendunt oēs eclipses Lunares: sed hæc depictio nullo modo procrearet eā in modū turbinis, sed umbrā gibbosam. Deijciēda etiā illa moderna depictio Gregorij Reisch Carthusiani & Vadiani de centro magnitudinis terræ & centro grauitatis: qui cōtendunt ex terra & aquis unū corpus rotundum efficere. In quo profecto bene dicunt, sed deficiunt in modo depictionis, in quo figurant aquas omnem tegere terram. neque possunt se in hoc defendere &c. F

Alijs

A Alijs asserentibus oceanum esse nauigabilem, ut sunt recentiores nostri Geographi & præcipuè nautæ, qui mare undiquaque fere nauigant atque sulcant. Hic candide Lector accedito Alberto Magno libro de natura lo. & Dinstinctionis primæ capite duodecimo. Alber.Mag.

Ego eã teneo opinionem, quòd aqua & terra unum habeant centrũ, quod sit centrum uniuersi. Et quònam abierit aqua postquam fuit à Deo condito re terra discooperta, dico ex Ioan. Damasceno lib. 2. ca. 9. & 10. Cui addo Iacobum de Valentiis episcopũ. Et quidẽ, Io. Damasce. de orthodoxa fide lib. 2. ca. 9. De aqua, sic habet. Est aũt aqua unum quatuor elementorũ, optima Dei factura. Aqua elementum est frigidum & humidum, graue & deorsum mobile & diffundi facillimum. Et infra. In principio aqua diffundebatur Damascenus

B super omnem terrã. Et infra. Deinde præcepit DEVS ut cõgregarentur aquæ in unam congregationem. Et dicendo in unam congregationem, non significat in uno loco illas congregasse (nam uides ut postea dicat, & consistentias aquarum uocauit maria) sed secundum seipsas in terras separatas, simul factas esse aquas, ostendit hic sermo. Congregatæ sunt igitur aquæ in congregationes suas & apparuit (.s. terra) arida. Hinc sunt duo maria quæ circumdant Aegyptũ. Ipsa enim media inter duo maria iacet. Et infra. Similiter & ad orientem est mare, quòd dicitur Indicũ. Est & Boreum quod dicitur Caspium, sed & stagna hinc cõgregata sunt. Est & oceanus ut fluuius quidam circundans totam terram. Et postquam numerat plura flumina, scilicet, Gangem, Nilum Tigrim & Euphratem, sequitur. Sunt autẽ alij plurimi & maximi fluuij quorum hi quidem in mare uanescunt, illi uero in terra consumuntur. Vnde & tota terra porosa est, antrosa, ueluti quasdam uenas habens, per quas ex mari suscipiens aquas, fontes perficit. Et infra. Diuino igitur iussu cõcauitates in terra factæ sunt, & sic in congregationes suas conueniunt aquæ, hinc etiã & montes facti sunt. Caput 10. eiusdẽ libri. De terra sequit.

C Terra quatuor elementorũ unum est, siccum & frigidum, grauissimũ & immobile à Deo ex nihilo ad esse primò die deductum. Et postquam numerat super quid terra sit fundata, addit. Decet nos in nullo piæ aduersari intelligentiæ, cõfiteri simul omnia à uirtute eius qui creauit contineri, fulciri & constringi. In principio autem (scriptura dicit) terra cooperiebatur ab aquis, & terra inculta & absque ornatu: cum præcipiente Deo aquarum receptacula facta sunt, & tunc montes extarunt & diuino præcepto terra suscepit ornatum: omnigenis herbarum & plantarum uarietatibus decorata &c. Et post plura. Sphæricæ autem figuræ nonnulli asserunt esse terram, alij uero conoidem, piniq; præ se ferre figuram. Minor & longe multoq; minor cœlo est, ut punctum quoddã in eius medio pendula &c. hæc Damascenus.

Secunda causa sumitur à terra, quę ut omnes asserunt Physici, Geographi & Poëtæ, in quinq; partita est zonas (de quibus in sequentibus abunde dicemus) quarum duæ uicinę polis, inhabitabiles sunt propter frigus ingens. Media quę solis orbita describitur, torrida aut perusta nominata, à Græcis & Latinis scriptoribus, propter æstum & excessiuam caliditatem inhabitabilis prædicatur: Causa .2. ratione terræ.

A ita superbe ita secure dixerit, quasi ipse extra omnẽ ingenij aleam positus, errare & labi non potuerit, omnium autem errata non solum uidere, sed etiam olfacere sese crediderit. Hic adeo Antipodes refutando ineptit, ut dubitem an cũ illa scripsit satis sibi constiterit. Nõ enim ea solum, quæ eruditis exploratissima sunt, nescire uidetur, sed probare etiam & asserere illa, quæ, si Antipodes non essent, quod ipse contendit, falsa tamen & absurda esse omnes, qui sunt animi cõpotes, intelligerent.

Age, totum illud caput excutiamus, ut an ita sit, sicut dico facilius accipias.

TITVLVS AVTEM SEV CAPITIS INSCRIPTIO HAEC EST.
De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Caput est 24. lib. 3. Lactantij Firmiani institutionum diuinarum.

QVid illi, qui esse contrarios uestigijs nostris Antipodas putant? nunquid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sunt superiora quàm capita? aut ibi quæ apud nos iacent
B uniuersa pendere? fruges & arbores deorsum uersus crescere, pluuias & niues & gradines sursum uersus cadere in terram. Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum philosophi & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?

Miracula orbis à Plinio 6. numerantur. Primum Babyloniæ muri, Plini. libro 6. cap. 26. habuere in longitudine 60000. passuum, in altitudinẽ 200. pedes, 50. in latum. Secundum, Dianæ Ephesiæ templum. Plinius lib. 36. cap. 14. & lib. 14. ca. 1 & lib. 16. ca. 41. in recenti 40. & lib. 36. ca. 5. Tertium, Iouis Olympici simulachrum. Pli. lib. 34. ca 8. & lib. 35. ca. 8. & lib. 36. ca. 5. & lib. 7. ca. 38. Quartum, Pyramides Aegyptiæ lib. 36. cap. 12. per totum. Quintum, Solis colossus Rhodi. Plini. lib. 34. ca. 7. Sextum, Mausoli sepulchrũ. Plini. lib. 36. ca. 5. Septimum hic addit Lactantius, scilicet, horti pensiles. Et Macrobius lib. 3. Saturna. capite 15. Hic (inquit) est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit. &c. Stoefleri annotatio.

Huius quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semp eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumpserint, uerisimilitudine inducti, necesse est eos in ea, quæ sequuntur incurrere. Sic incidunt in multa ridicula, quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, qualia sunt ea, quæ sequuntur, nõ circumspiciunt, sed defen-
C dunt omni modo, cum debeant prima illa utrum ne uera sint an falsa, ex consequentibus iudicare. Quæ igitur illos ad Antipodas ratio perduxit? Videbant syderum cursus in occasum meantium, solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret, nec quomodo ab occasu ad orientem remeant, cœlum autem ipsum in omnes partes putarent esse deuexum, quod sic uideri immensam latitudinem necesse est, existimauerunt rotundum esse mundum sicut pilam, & ex motu syderum opinati sunt cœlum uolui, sic astra solemque cum occiderint, uolubilitate ipsa mundi ad ortum referri.

Quod cœlum sit sphæricum & moueatur circulari motu, probat Ptolemæus Dictio. prima Alma. lege ad idem Aristotelem secundo de cœlo, & Alber. secundo de cœlo tracta. 2. ca. 1. 2. Ad idem nos in cõmenta. nostris, in sphæram. Quòd aũt terra sit rotunda docet Ptole. ubi supra Aristoteles secundo de cœlo. Alber. secundo de cœlo, tract. 4. ca. 9. 10. 11. lege cõmenta. mea. Hester 13. quicquid cœli ambitu continetur. Ecclesiastici 24. gyrum cœli circuiui sola. Plinius lib. 2. ca. 1. Mundum & hoc quod alio nomine cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est. Et idem ca. 2. Formã eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Et de eius motu ca. 3. & 4. Cleomedes probat Stoeflerus

D

cœlum esse rotundũ per terrę rotunditatem: Alij ex cœli rotunditate concludunt terrã esse rotundã. De terra. Plinius lib. 2. ca. 66. in nouo 64. Est autẽ figura prima, de qua consensus iudicat: orbem certe dicimus terræ globum. Primo Paralip. 16. ipse fundauit orbem terrarum immobilẽ. Psalmo 95. Iudicabit orbem terrarum in æquitate. Psalmo 76. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Psalmo 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitat in eo.

Lactan.

Itaque ætherii orbes fabricati sunt, quasi ad figuram mundi, eosq́ue cœlarunt portentosis quibusdam simulachris, quæ astra esse dicerent.

Stœfleri annotatio.

Eosq; cœlarũt portentosis quibusdã simulachris). Ridet Lactantius cœlestes Asterismos aut imagines, quas simulachra appellat. Diuinæ tñ literæ eas non rident, sed sæpius nominant etiã in rebus magnis. Iob 9. Qui facit Arcturũ & Orionas & Hyadas & interiora austri. Iob 37. ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Et ca. 38. Nunqd coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Amos 5. & loqtur de Deo, sic. Facientem Arcturũ & Orionem. Hanc igitur cœli rotunditatem illud sequebatur, ut terra in medio sinu eius esset inclusa: Quod si ita esset, terrã ipsam globo similem. Neq; enim fieri posset, ut non esset rotundũ, quod rotundo inclusum teneretur. Si autem rotunda etiam terra esset, necesse est, ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat. i. montes erigat, campos tendat, maria consternat. Quòd si esset, sequebatur illud extremũ, ut nulla sit pars terræ, quæ non hominibus cæterisq; animalibus incolatur. Sic pendulos istos B antipodas cœli rotunditas adinuenit. Quod si quæris ab ijs, qui hæc portenta defendunt, quomodo nõ cadunt omnia in inferiorem illam cœli partem? hanc respondent rerum esse naturam, ut pondera in medium ferantur, uel ad medium cõnexa sint omnia, sicut radios uidemus in rota. Quæ autem leuia sunt, ut nebula, fumus, ignis, à medio deferantur, ut cœlum petant. Quid dicam de ijs nescio, qui cum semel aberrauerint, constanter in stultitia perseuerant, & uana defendunt. Nisi quòd eos interdum puto ioci causa philosophari, aut prudentes & scios mendacia defendenda suscipere: quasi ut ingenia sua in malis rebus exerceant, uel ostentent. At ego multis argumentis probare possem, nullo modo fieri posse, ut cœlũ terra sit inferius, nisi & liber iam claudendus esset &c.

Hactenus Lactantius.

Vadiani uerba.

Ait hic primo suo in titulo. De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opiti sunt mundũ esse rotundum. Ecce mundũ non rotundũ esse pro uero & euidenti habuit, ideóque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cuius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidens est non tam physicis quàm nostræ religionis scriptoribus, id asserentibus, ut piaculum committere merito uideri possem, si rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod nemo nescit. F

Hominum uestigia an superiora capitibus.

Audi obsecro, quid à capitis initio dicatur. Aut est quispiam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sint superiora capite? erras ò diserte Lactanti, & ea quidem in re, quam iuuentutis anni tibi indidisse debuerant. Quis enim uel primis physicæ rudimentis imbutus, nescit omne id quòd sua grauitate centro innititur, quacumque parte circumferentiæ locatum sit, deorsum uersus niti? quod autem à centro reclinet, aut se expandat sursum tendere? Cum igitur pedibus in terram uersis centro innitantur, caput sursum proferant, ut nos in cœlum, caput habent uestigijs superius. Nec sub nostro est hemisphærio nisi quod ad usque centrum demittitur, quod cum prætergrederis, omnis linea ducta in quãcumque partem sursum tendit. Ideo Aristoteles lib. Meteo. 3. ubi de terræmotus causis fit mentio, Anaxagoram Clazomeniũ reprehendit, q; sphæræ tantũ partem, quæ supra nos est, sursum esse, & q̃ sub pedibus est, deorsum uergere putauit. Stultũ. n. est putare ignẽ in altero horizonte non similiter sursum ferri, sicut in nostro, sursumq; ferri q̃cumq; à centro ad circũferentiã tendũt. Nec nisi improptia locutiõe cœlũ infra nos esse dicere solemus, velut vitru.

Vitruuius.

libro

A lib.9.ca.6. Sydera uersabunda latentiaq́, quæ nobis nō oriantur sub terra esse ait, hoc est sub horizonte. Porrò & hoc Maronis libro Georgicorum primo, ex communi ratione loquendi depromptum est. Cum de austrino uertice loquēs, inquit,

—At illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesq́ profundi.

Cum reuera, ut Aristoteles quoq́ asserit libro de cœlo & mundo secūdo, Vertex meridianus sit ex natura rei sursum. Quod poeta doctissimus tametsi non ignorauit, maluit tamen ex cōmuni persuasione ducto sermone uti, aut ueteres, ut sæpe solet, imitari, quàm diuersum asserere. Et paulo post. Nos enim uulgo Austrinum polum respectu arctici, qui nobis ad latus habitantibus erigitur, pressum decliuemq́ dicere solemus. At sub pedibus esse nemo nisi impropriè dixerit. Nisi sub pedibus, hoc est, sub horizonte (ut dixi) intelligas.

Præterea si concedimus Antipodas esse sub nobis, non statim id sequitur, ut credibile sit, eos caput deorsum uersus uestigia inferius habere, quod falsissi-
B mum, uerissimum putat Lactantius. Cui hoc friuolo desipere nō satis erat, addidit hoc amplius. Antipodibus datis sequi, ut tota pars terræ apud ipsos penderet, cum nostra iaceat. Item arbores deorsum crescere, pluuias uero & niues, & grandines sursum uersus cadere in terram. Quin & maria, & urbes, agrosq́ & montes pensiles illic esse. Indigna sunt hæc pudenda errata opere tuo, ò Lactanti, utinam quod nesciebas, prætermisses irreprehensum, nec lacessendi cupidine inflammatus, ignorantiam tuam euanido linguæ fuco adeo detexisses. Et infra. Omne graue Lactanti (quod prima philosophiæ uestibula exhibent) à quacumq́ parte cœli in centrum tendat, deorsum tendit, & uiceuersa quod à centro recedit, sursum. Tibi uero uidebatur, quod ab antipodū periferia in cētrum caderet, sursum cadere: quod non est. Ac id ipsum quidem ex communi hominū locutione didicisse debueras, non nisi rem grandem cadere, aut ut grauitatis rationem habentem descendere, idest, ad centrū tendere affirmante. Nā sua sponte sursum cadere nihil, sicut nec leue quidem tibi impulsum impetu, deorsum tendere dicitur, ergo quicquid cadit deorsum cadit. Sed quid in re aperta laboro? Qua fiducia cœlum non undique deuexum dixeris, tu uideto, mihi constat id astronomis, quibus in ea re summa fides est, nihil esse certius, qui cū Aristotele & uolui cœlū & moueri regulari ambitu asserunt: quod tu quoque contemnis, cum & æthereos orbes sphæricos esse neges. Nec sequitur, quod
C putas, si terra rotunda est, necesse est ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, id est montes erigat, campos tendat, maria consternat, cum maiorem partem terræ sub aqua esse rectè cognoscentibus indubium sit. Et post aliqua. Postremo non sine quadam odiosa petulantia, hoc philosophorum responsum irrides & contemnis, asserentium grauia centro inniti, leuia sursum tendere: & profecto quemadmodum nescire te scribis, quid de his dicas, ita illi si tua legent, quid de te dicant tot erroribus inuoluto, se nescire faterentur, contra quem certe plurima dici possent. Tandem quid ais, te multis argumentis probare posse, cœlum terra non esse inferius. Nemo credit hoc Lactanti quod cœlum terra sit inferius, mirum est cur formides id ab aliquo obtineri posse, cum hoc, admissis etiā Antipodibus, nequaq́ sequatur: nimis in re cōcessa sollicitus es, & ne cœlū cadat times, maxime si deorsum inclinet. Argumentis his iā non erat opus, probare enī id cuius cōtrariū esse impossibile, nō prudētis est, aut eruditi, sed uet bosi & sibi ipsi suaui labiorū tinnitu blandienti: id q tu hic de Antipodibus calamo pegisse uideris. Et multis omissis. Mihi uero uidetur hoc ex

Arbores &c. deorsum crescere falsum.

Pensiles terræ portiones nequaquam.

Graue deorsum.

Cœlum esse deuexum.

Cœlū non est inferius terra.

Hieronymi sententia cõmode in Lactantium usurpari posse, quod Picus quadam ad Hermolaum Barbarum epistola contra eundem usurpauit, in hæc uerba. Si fuisses o Firmiane tam frequens in sacris literis, quam in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses, & nostra non minus fortasse confirmasses, quam destruxeras aliena. Hucusque ex Vadiano. D

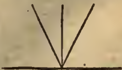
Galeottus. Galeottus Narniensis cõtemporaneus Ioan. à Regio monte Antipodes negat, ex eo, quòd contendit Christi doctrinam nunquam ad eos peruenire potuisse. Et quia Galeottus nusquam reddit rationem, quo id fieri nequiuerit, ni opinari licet in horum eũ fuisse sententia, qui nostris inaccessos Antipodes falso crediderunt. Christi autem uerbum si in Indiam extimam, si in Hispaniam, si in remotissimas oras penetrasse creditur, cur ad Antipodes idẽ exire potuisse dubitemus? Num Galeotte audisti Christum discipulos Marci 16. alloquentem. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Quod Dauid longo ante tempore in spiritu prænouit, cum inquit. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. Quibus etiam uerbis utitur Paulus Romanis capi. 10. scribentem. Quod igitur Galeottus nulla ratione affirmare potuit, temere asseruisse probatur.

Marcus. Dauid Paulus.

Macrobius. Macrobius Aurelius Theodosius libro Secundo de Somnio Scipionis, asserit torridã zonam inhabitabilem & impermeabilem mortalibus, his uerbis. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu cõtinui caloris ustus, spatium quod & lato ambitu & prolixius occupauit, nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Et idem infra post depictionem quinque zonarum, de temperata zona austrina, sic loquitur. Illa uero sola ratione intelligitur, quòd propter similem temperiem similiter incolitur, sed à quibus, nõ licuit unquam nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim torrida utrique hominum generi commercium ad se denegat commeandi. Ecce secũda causa, de qua supra recitauimus. Idem eodem libro de oceano loquens, hęc habet in sententia. Oceano gemino ambitu terram circumfluere. Quorum unus, quem priorem coronam uocat, per zonam terræ torridam meat, superiora & inferiora terræ cingens, flexum circuli æquinoctialis imitatus. Alter à priori (ut asserit) refusus utrimque uersus septentrionem & meridiem, qui ambit terram (prout ex Alberto Magno supra diximus) in modum cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem, & inde per occidentem in aquilonem. Obijce hic obtutui figurã Macrobij pictam & certior redderis. Ex his palàm fit. Macrobium duplicem ponere causam sub torrida zona, mutuã hominibus accessionẽ denegantem. Alterã perustæ terræ, alterã oceani innauigabilis. Cum alio oceano concordat fere cum alijs, sicut supra exposuimus à principio. E F

Macrobius alijs utitur nominibus. Admittit igitur Macrobius Antipodes, Periœcos & Antœcos, sed alijs utitur nomenclaturis sumptis ex Ciceronis libro de Repu. ubi agitur de Somnio Scipionis, his uerbis. vides habitari in terra raris & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis ubi habitatur, uastas solitudines interiectas. Hosque qui incolunt terram non modo interruptos ita esse, ut nihil inter ipsos ab alijs ad alios manare possit, sed partim obliquos, partim transuersos,* partim etiã aduersos* stare uobis &c. His uerbis obliquos, & transuersos stare, utitur Macrobius in cõmentario Secundi libri. Et ut res paucis aperiatur, per obliquos intelligit Antœcos, quo uocabulo Græco etiã utitur Macrobius. Et dicuntur obliquè stare respectu æquinoctialis, à quo utrimque æqualiter declinant. Quemadmodum in Geometricè dicimus

*alij uersos.
*alij auersos.
Obliqui antœci.
Omes.n. uerticis pedes uersus centrum mundi.

A muſangulorum ductu fieri, lineas ab angulo recto declinantes eſſe obliquas. Et in hoc differunt obliqui ab Antipodibus & Perioecis habentibus pedes obuerſos uel contrapoſitos, quod obliquè ſtantes minime faciunt.

Peraduerſos intelligit Antipodes, habent enim ueſtigia (ut prædiximus) aduerſa & oppoſita, aduerſatione ac oppoſitione maximi circuli.

Aduerſi Antipodes.

Pertranſuerſos accipit perioecos. De his Macrobius ſic ſcribit. Quẽadmodum aũt cæteri oẽs (demptis antoecis) ueſtigia ſua figere ad noſtra credantũ ipſe diſtinxit, & auſtrales quidẽ aperte pronũciauit aduerſos ſtare nobis, dicendo. Quorũ auſtralis ille, in quo qui inſunt aduerſa nobis urgẽt ueſtigia: & ideo aduerſi nobis ſunt, quia in parte ſphæræ quæ contra nos eſt morantur. Et paulò poſt. Tranſuerſos ſtare nobis dixit inferiorem zonæ noſtræ partem tenentes.

Tranſuerſi Perioeci.

Quanq́ Antipodes antoecos & perioecos Macrobius admittat, in ratione tamen & modo ponendi oberrat. Neq́ hoc in illo adeo moleſte ferendum eſt, cũ uulgarem opinionem ſecutum, eum ueteribus citra ueri deprehenſionem periclitari eum contigerit, ex gemina cauſa & maris & terræ ſupra expoſita.

B

Martianus Capella, non ſatis conſtat an ignorantia aut imprudentia ductus, quæ Perioecorum ſunt Antipodibus tribuit, & Perioecos Antipodes nominat, adulterans uocabula. Antipodes (inquit) unum nobiſcum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æſtatis. In quem errorem incidit etiam Albertus Magnus cum de oppoſite habitantibus ſcribit. Sed uerum eſt hoc de perioecis. Antipodibus enim omnia contraria ſunt. Et aliæ plures in Martiano ſequuntur ineptiæ, quas in præſentia lectoribus iudicandas relinquo.

Martianus

Nunc ſupereſt rimari. An ſit huiuſmodi oceanus nauibus minime enauigabilis & torrida quædam zona hominibus minime perula an ne? Gemina obſeruatiõe, recentiori ſcilicet & uetuſta, probabimus, priſcos in utroque hoc impedimento oberraſſe. Recentiori, Neminem neſcire arbitror, quod hodie Geographiæ tirunculi ſciunt, à freto Herculeo Hiſpaniæ, uſque in extimum Indiæ orientalis, intermedium eſſe Oceanum multis & magnis inſignem inſulis. Verũ alio modo quem priſci intellexerunt. Nec ille quidem tantum mortalibus aduerſatur, quin ab altero littore in alterum, ſecundum illam quam cum terra facit rotunditatem nauigari poſſit, ſi modo expenſæ non defuerint, aut qui labores ſufferre queant affuerint. Et cum Solinus capitulo triceſimo ſexto de Oceano ſcribit, his uerbis. Gaditanum fretum, à Gadibus dictum, Atlanticus æſtus in noſtrum mare diſcidium orbis immittit. Nam oceanos quem Græci ſic nominant, à celeritate, ab occaſu ſolis irrumpens læuo latere Europam, Africã dextro, ſciſſisq́ Calpe & Abila montibus, quos dicunt columnas Herculis inter Mauros diffunditur & Hiſpaniam &c. Hæc de oceani uelocitate nõ in uniuerſum intelligi credo. Quod nauarchæ Luſitani, id eſt, Portugallenſij hac noſtra tempeſtate deprehenderunt, ultra Gades oceanum ſulcantes, pérque torridam zonam in Indiam uſque penetrarunt, & tamen non iſtã uelocitatem deprehenderũt: & ideo proprijs uidiſſe oculis, credo eſſe octauam ſcientiã. Quónam pacto hodie hæc omnia ſe habeant ex fauſta nauigatione regum Portugalliæ in Calicut Indiæ diligenti obſeruatione deprehenſum eſt. Non æſtus obeſt per totam torridam nauigantibus, denique ne perpendicularis quidem radius à politiſſima æquæ ſuperficie reflexus, adeo ſubeuntes infeſtat, ut minus expedita ſit nauigatio, & reditus fœlix in regnũ Portugalliæ: Mirum nauitas nõ toſtos fuiſſe in quadruplici ac tam diutina nauigatione uel inſumptos p

Concluſio de oceano & torrida zona.

Recens pbatio

C — Solinus.

Videre octaua ſcientia.

Vespucius torridam zonam transitu. Hoc in primis, deprehendit Vespucius nobilis mathematicus, terram nusquam oceano (ut illi crediderūt) à nostra omnino interceptam, & trans torridam & ultra parallelum Capricorni in austrum non minori latitudine, quàm parallelus noster à Cancri tropico abest extendi, ibique frequētem esse Aethiopum habitationem. Nec est hic quid dubij, facillimum est perito mathematico omni die sole radiante locorū obseruare latitudinem, quod ut & noctu fieri possit ambigit nemo. Est igitur illic temperata, cui Austrinus polus, ut nobis arcticus subleuatur. Et in eo tractu Antoeci nostri sunt, contra omnium, qui unam tantum quartam habitari dixerunt, sententiam. Adde his caput septimum Alberti distinctionis primæ de natura locorū pulchrum admodum. Ecce, candide lector, ubi est oceanus ille nauigio insuperabilis, ubi exusta hæc zona nemini peruia? D

Albertus

Vetusta probatio. Vetusta uero probatio ex receptis authoribus facile sumitur, puta quod oceanus totam nostram habitabilem circumdans olim quaqueuersum eremigatus sit, & sola longæuitas & uetustas, quæ omnia consumit, huius rei intercepit memoriam. Nec credendum est nostro tempore reges Portugaliæ primos reperisse nauigationem in Indiam, in Callicut, in Aethiopiam, inque alios locos aut insulas, sed eam olim intermissam summa gloria & euentu incredibili memorari reges instaurarunt, multis maximisque cū in occiduo tum austrino pelago insulis repertis. Adsit igitur nobis Plinius Secundus libro secundo naturalis historiæ capite sexagesimo nono in ueteri, in recenti sexagesimo septimo, ex quo aperte colligimus oceanum à ueteribus nauigatum in occiduo, septentrione, ortu & meridie. Eius nonnulla exempla adducemus. Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationē eam prodidit scripto. Preterea Nepos Cornelius author est, Eudoxū quendā sua ætate, cum Lathyrū regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque prouectū. Multoque ante eum Cælius Antipater uidisse se qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam cōmertij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cōsulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India cōmertij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam arrepti. B

Plinius.

Eudoxus

Cœlius Antipater.

De Eudoxo plura scribit Strabo libro secundo, & deinde.

Quod si Macrobius commentario suo secundo de somnio Scipionis, & sui adhæsores hos legissent, qui longe ante tempora eorum scripserant, in hunc errorem & oceani & torridæ minimè incidissent. F

DE INTERVALLO AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd nec interualla circulorum in toto orbe à se inuicem stata sunt. Verū pro sphærarum descriptione ad hunc modum dispensari solent. Diuiso in sexaginta partis meridiano quouis circulo, septentrionalis circulus à polo sexagesimarum partium sex interuallo describitur. Idem in alteram partem à solstitiali circulo sexagesimarum partium quinque interuallo notatur. Aequator ab utroque Tropicorum sexagesimis quaternis distat. Brumalis circulus ab antarctico sexagesimis quinque. Antarcticus à polo sexagesimis sex. Neque tamen in omni plaga orbéue eandem intercapedinem inter se seruant: Sed tropici ab Aequatore parem in omni inclinatione distantiam uendicant: Iidem autem ab arcticis non parem per omnes horizontas, sed alibi minorem, alibi maiorem. Ita demū & arctici à polis non parem in quauis inclinatione distantiam seruant, sed alibi maiorem

A tore alibi minorem habent. Sphærę tñ omnes ad Græcię horizonta deſcribunt.

SOEFLERI INTERPRE.

IN hoc capite proclus docet more Græcorum diſtantias Circulorum ipſius ſphæræ, unde dicto citius ſphæræ compoſitio accipitur. Caput id totum per cõſimiles ſententias authorũ in ſequentibus dilucidabit. In primis igitur animaduertendũ, priſcos Græcos circulum magnũ bifariam diſtribuiſſe. Primo pro ipſius ſphæræ fabrefactione in 60. æquas partes, hoc pacto. Primo in 12. deinde quamlibet in 5. De hac diſtributione & circulorũ diſtantijs pulchrè ſcribit Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico lib. 1. cap. de Polo. In triginta (inquit) partes unumquodq; hemiſphæriũ diuiditur. Ita uti dimenſio ſignificari uideatur in tota ſphęra per 60. partes factas. Deinde ab eodẽ principio Boreo ſex partibus ex utraq; finitione ſumptis, circulus ducit cuius centrũ ipſe eſt polus finitus, qui circulus Arcticus appellatur, quòd intra eũ Arcturi ſimulacra ut incluſa perſpiciuntur. Quæ ſigna à noſtris urſarũ ſpecie ficta, ſeptentriones appellantur. Ab hoc circulo de reliquis partibus quinq; ſumptis eodem centro, quo ſupra diximus, circulus ducitur, qui Therinos tropicos appellatur. Ideo quòd Sol cum ad eum circulũ peruenit, æſtatem efficit eis, qui in aquilonis finibus ſunt, hyemem autem eis, quos auſtri flatibus appoſitos ante diximus. Præterea quòd ultra eũ

B circulum Sol nõ tranſit, ſed ſtatim reuertitur, Tropicus eſt appellatus. Ab hac circuli ſignificatione quatuor de reliquis partibus ſumptis, ducitur circulus Aequinoctialis, à Græcis ἰσημερινὸς appellatus, ideo quòd Sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctiũ conficit. Hoc circulo facto, dimidia ſphæræ pars conſtituta pſpicitur. Ecõtrario item ſimili ratione à Noto polo ſex partibus ſumptis, ut ſupra de Boreo diximus, circulus ductus Antarcticus uocatur, quòd contrarius ei circulo, quem Arcticon ſupra diffinimus. Hac diffinitione ſphæræ centroque poli qui Notus dicitur, quinq; partibus ſumptis, circulus χειμερινὸς tropicus inſtituitur, à nobis hyemalis, à nõnullis etiam brumalis appellatus. Ideo quòd Sol cum ad eum circulũ peruenit, hyemem efficit, qui ad aquilonem ſpectant: æſtatem aũt his, qui in auſtri partibus domicilia conſtituerunt. Quanto enim abeſt longius ab illis qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aeſtatem autem his, quibus Sol appoſitus peruidetur. Itaque Aethiopes ſub utroque orbe neceſſario fiunt. Ab hoc circulo ad æquinoctialem circulũ, reliquæ fiunt partes quatuor. Ita quòd Sol per octo partes ſphæræ currere uideatur. Huc uſq; Hyginus.

Priſci Græci circulũ bifariã diſtribuerunt.
Circulus in 60.
Hyginus.
Arcticus circulus.
Therinos tropicos.
Tropicos quare.
Aequinoctialis.
Iſemerinus.
Antarcticos circulus.
Chimerinus tropicus.

C Haud diſſimilem ſententiam habet Marcus Mani. libro 1. cap. 6. ſic canens. Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem continet Arcton,
Sexq́ue fugit ſolidas à cœli uertice partis.
Alter ad extremi decurrens ſydera Cancri,
In quo conſumit phœbus lucemq́ue moramq́ue,
Tardaq́ue per longos circumfert lumina flexus,
Aeſtiuum medio nomen ſibi ſumit ab æſtu,
Temporis & titulo potitur, metaq́ue uolantis
Solis, & extremos deſignat feruidus actus.
Et quinque in partes aquilonis diſtat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus,
Ingenti ſphæra totum percingit olympum.
Parte ab utraq́ue uidens axem, quo lumine phœbus.
Componit paribus numeris noctemq́ue diemq́ue,
Veris & autumni, currens per tempora mixta,
Cum medium æquali diſtinguit limite cœlum,

Circuli distributio in 360.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designat fulgentis lumina Solis,
Bisque iacet binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos,
Hic quoque hyemalem per partis quinque relinquit.
Et quantum à nostro sublimis cardine gyrus
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.

Nonnulli præterea circuli, etiam apud Græcos, distribuuntur in 360. partes quas gradus appellant, puta zodiacus circulus qui partitur in 12. signa, & unumquodque in 30. partes, & unaquæque pars in 60. primas minutias &c. quemadmodum Ptolemæus facit dict. 7. & 8. Alma. ubi stellis sistribuit Signa Gradus & minuta. Et idem tracta. 1. Quadri. cap. 14. 21. 22. sed de Zodiaco infra uberius dicemus. D

Senarius numerus.

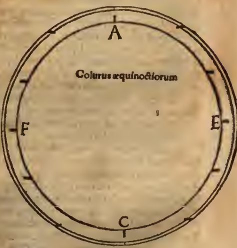
Scito hic ueteres physicos rerum perfectiones consyderantes, plurimum custodisse Senarium numerum, ob id, quod est primus numerus perfectus. Iccirco in circulorum diuisionibus, modo usi sunt Sexagenario numero, quia ex decem Senarijs conflatur. Addo huius numeri nobilem cōmoditatem & usum. Nullus sanè numerus sub centū, ita aptus mathematicis partitionibus reperitur, sicut Sexagenarius. Partitur enim per 2. perque 3.4.5.6 10. 12. 15. 20. 30. Modo usi sunt numero trecentenario sexagenario cōstante ex 60. Senarijs.

Latinorū fractio.

Latini uero frangūt circulos maiores in 360. partes aut gradus. Si habueris fractiones græcas & eas in latinas reducere optaueris, multiplica græcas per 6. & suscitabis latinas. In exemplo. Obijciuntur mihi sex partes græcanicæ cuiuspiam circuli distributi in 60. multiplico eas in 6. & habeo 36. latinas. Contra habitis partibus circuli secundū latinos distributi, si easdem per sex diuiseris, emergent græcanicæ. Verbi gratia, Polus boreus in loco quopiam eleuatur 48. gradibus, diuido eos per sex & habeo in quotiente octo, quæ sunt partes circuli per sexaginta partiti. E

COMPOSITIO SPHAERAE GRAECANICAE.

Compositio sphæræ Græcæ.

Fabrica tres circulos (quos Armillas uocant) eiusdē quantitatis, quorum duos coluris, tertium æquatori dicabis. Vnum ex coluris solstitijs accōmodandum distribue à puncto A signato in 60. æquas partes. Ducta tamen prius linea in eius medio, idque de reliquis circulis omnibus intelligendum est. Esto igitur A. polus Arcticus, à quo 15. partibus recensitis, adscribito B. literam, quartā circuli partem significantem. Rursus à polo A. supputa 30. partes, adijcito que C. notam polum Antarcticū indicantem. Et iterum à polo A. 45. D litera asscripta significante aliā quartam circuli. Reliquum aūt Colurum æquinoctijs inseruientem in quatuor dumtaxat partes secato, iunctis literis A. E. C. F. A. polū Arcticum, C. Antarcticū (sicut prędiximus) indicante, E & F, duabus quartis alligabunt.

Terium

A Tertiũ prǫterea circulũ qui Aequatoris uicem tenet in 360 partes æquales resoluito, sic. Primo in quatuor partes. Eruntq́; quatuor eiusdem quartæ, quibus adde has literas E. B. F. D. Secundo quãlibet quartã ab E. initiũ statuendo in 3. seca partes. Tertio rursus quãlibet in 3. Quarto quãlibet in duas, postremo & quinto quãlibet in 5. & cõgregabis 360. partes siue gradus, quibus à nota E. inchoando, uersusq́; dextrã eundo adscribito quinarios numeros de 5. in 5. usq; in 360. sic 5. 10. 15 20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. &c. usq; in 360.

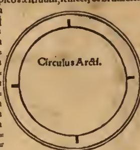
Circulis his iuxta expositã doctrinã diuisis, iungito duos coluros. Ita, quòd A. polus Arcticus coluri distinguentis solstitia, innectat A. polo Arctico coluri distinguentis æquinoctia.
B Concatenentur etiã utriusq; coluri C. literæ polum Antarcticum præ se ferentes, insideat planè colurus super colurũ ad angulos rectos sphærales. Quibus superaddito æquatorẽ, hac lege, Litera E. eiusdem iungatur literæ E. coluri distinguentis æquinoctia, & litera B. æquatoris literæ B. coluri solstitialis. Et F. F. ac D. D.

Deinde à polo A. Arctico recense uersus B. sex partes coluri in 60. partiti & immisso pede circini in A. polum, cum uago expanso in finem sextæ partis, pinge notas in ipsis coluris. Cõsimiliter infixo uno circini pede in C. polum Antarcticum, cum currente expanso affice coluros quatuor notis. Fabricatisq; duobus circulis, impressis notis respondentibus, ipsisq; affixis, cernes duos circulos, puta Arcticũ siue septentrionalem & Antarcticum, pro altitudine poli Græciæ apud latinos 36. Graduum.

Præterea à circulo Arctico iamiam designato numera 5. partes coluri diuisi, aut 11. à polo Arctico, & infixo pede circini in A. polum Arcticum, reliquo emisso in finem iam factæ numerationis fac notas in coluris, Haud dissimiliter operaberis circa polum Antar

cticum Et binis fabrefactis circulis, his notis conformibus, ac combinatis aut colligatis erexisti duos tropicos æstiuum, scilicet, & brumalem. D

Demum zodiacus circulus de quo infra dicetur, in duodecim signa distributus, & unumquodquis in 30. gradus resolutū huic structuræ hoc pacto superadditur. Principiū Arietis iungatur in unguem literæ E. principio æquinoctialis. Et initium Libræ D. literæ eiusdem æquinoctialis, principiū Cancri tropico æsti uo ad 11. partem coluri in 60. diuisi. Initium autē Capricorni tropico Brumali in quadragesima prima pte coluri partiti. Ex his palā infertur, secundū græcos, Zodiacum quatuor integris partibus coluri distributi, declinare ab æquinoctiali uersus septentrionem & totidē ab eodē uersus austrū. Faciūt autem hæ quatuor partes Græcorū 24 ptes aut gradus apud latinos, qui olim fuere propemodū maxia solis declinatio ab æquinoctiali. A Ptolemæo Phelu. tempore suo inuenta 23. graduum 51. minutorum quasi. Hodie res aliter se habet. Hactenus de compositione sphæræ græcæ quo ad circulos eius intrinsecos, de extrinsecis Meridiano & horizonte in subditis differetur.

Ptolemæus.

E

F

DE COLVRIS.

TEXTVS PROCLI

Sunt & per polos ducti circuli, quos nōnulli coluros uocant, ijs accidit, ut in ambitus suos mundi polos rapiant. Coluri autē dicti sunt, quòd partis aliquas in se minime conspectas habent. Reliqui aūt circuli in mundi circumactu integri cernuntur. Sed colurorum partes quæpiam, quæ uidelicet ab Arctico sub horizonte latent, cerni nō possunt, signantur aūt hi circuli per tropica puncta, diuiduntque per duas æquas partis circulū, qui per media signiferi ducitur.

SOEFLERI INTERPRE.

In hoc capite Proclus tractat de alijs duobus circulis sphæræ intrinsecis, scilicet, de Coluris, & primo docet per quas cœli partes ducantur. Secundo unde dicantur, ibi Coluri autem dicti sunt. Tertio eorundem officium, satis tamen obscure, indicat ibi Signantur (autem.

Primo loco hic annotandum est. Quòd cōmunis astronomorum turba cum de constructione sphæræ mundi loquitur, Colurorum facit mentionem. Nam sine his materialis

A materialis ſphæra componi minimè poteſt: omnes enim ſphæræ circulis his innectuntur. Præcipui tamen tractatores ſunt, hic noſter Proclus, Ioan. de Sacrobuſto cap. 2. libelli de ſphæra in §. ſunt autem alij duo circuli maiores in ſphæra, qui dicuntur coluri. Marcus Mani. lib. primo ca. 6. his metris.

Ioan. de Sa. bu.
Mar. Mani.

Sunt duo quos recipit ductos à uertice uertex
Inter ſe aduerſi, qui cunctos ante relatos
Seq; ſecant, gemino coeuntes cardine mundi
Tranſuerſoſq; polo rectum ducuntur in axem,
Tempora ſignantes anni.

Alphraganus differentia 5. de uno tantūmodo facit mentionem, ſ. de circulo qui ducitur per ſolſtitia. De recentioribus Georgius Valla lib. 16. ca. primo.

Alphraganus.

Secundo loco diffiniri Colurus poteſt, hoc pacto. Colurus eſt circulus maior per polos mundi uergens, ad ſphæræ motum mobilis.

Colurus diffinitur.

Tertio ſcito geminos eſſe coluros, alterum diſtinguentem ſolſtitia, alterum æquinoctia. Colurus diſtinguens ſolſtitia, qui ſolſtitialis appellatur, eſt circulus maior per polos mundi & zodiaci, maximaſq; eiuſdem declinationes, ac ꝑ principia cancri & capricorni ductus. Huius officium eſt diſtinguere ſolſtitia. Eſt autem ſolſtitium geminum, ęſtiuum, noſtra tempeſtate 12. fere die Iunij pro
B ximadie poſt Barnabæ apoſtoli, ubi dies longiſſimus, hyemale ſiue hybernum, 11. aut 12. die Decembris uno die aut biduo ante Luciā, ubi dies curtiſſimus. De quibus plura ſupra dicta ſunt. Priſcorum extat metrum de his.
Vitus & Lucia dant tibi ſolſtitia bina.

Colurus ſolſtitialis diffinitur.
Solſtitiū duplex.

Maxima zodiaci aut ſolis declinatio à zodiaco à diuerſis, temporibus diuerſis aliter & aliter eſt inuenta: A Ptolemæo Phelu. (ut ſupra diximus) lib. 1. Almage. ca. 13. 23. graduū 51. minutorum & 20. ſecundorū. Poſtea ab Almeone doctiſſimo mathematico minor. ſ. 23. graduum 33. minutorum. Dein ab alijs iterum minor 23. graduum 30. minutorū, quæ hodie obſeruatur. Georgius Purbachius lib. primo Breuiarij Ptolemæi Phelu. cap. 17. Anno gratiæ 1450. aut circiter inuenit eandem 23. graduum & 28. minutorum.

Maxima zodiaci declinatio.
Almeon.
Geor. Purba.

Colurus diſtinguēs æquinoctia, qui æquinoctialis appellatur, eſt circulus maior tranſiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius officium eſt diſtinguere æquinoctia, hoc eſt, dierū & noctium æqualitatem. Eſt & æquinoctium geminum vernum & autumnale. Vernum cū Sol intrat Arietem, noſtro tempore 10. aut 11. Martij uno aut duobus diebus ante Gregorium Pa. Autu-
C mnale, Sole principiū Libræ adeunte, hodie 13. & 14. Septembris. Priſci hoc uerſiculo ſunt uſi. Lampert, Gregori nox eſt æquata diei.

Colurus æquinoctialis.
AEquinoctialis duplex.

Quarto contuendum. Colurus, authore Ioan. de Sacrobuſto, dicitur à κῶλον Græco quod eſt membrum & οὖρος quod eſt bos ſylueſter: quia quemadmodū cauda bouis ſylueſtris erecta, quæ eſt eius membrum, facit ſemicirculū & non perfectū: Ita colurus ſemper apparet nobis imperfectus. Rectius dicit hic author. Vterq; tamen fere labitur. Verus autē intellectus eſt is. In ſphæra obliqua coluri habent aliquas partes, quæ minime cōſpiciuntur. i. quæ nunquam oriuntur ad uiſum, ſed ſemper latent ſub horizonte, reliqui autem ſphæræ circuli, intellige quorū pars obliqua emergit ſupra horizontem in ſphærę circumrotatione in 24. horas uiſui ſeſe offerunt. Vri ſunt boues agreſtes, de quibus & eorū cornibus Pli. lib. 8. ca. 10. & 11. ca. 37. Solinus ca. 32. Cæſar. 6. cōmen. belli Gallici. Et Albertus lib. 22. de animalibus. Dicti ut nōnullis placet ab ὀρῶν. i. montibus. Quare Seruius dicit eos naſci in Pyreneis montibus. Gignuntur etiam in Germania ultra Viſtulam fluuiū in Polonia & Maſouia in ſylua Hercinia & eius montanis. Macro. li. Sa. 6. ſcribit. Vri gallica uox eſt, qua feri boues ſignificant.

Colurus unde
Vri. Plini.
Virgil. ſylueſtres uri 2. Ge.
Solinus.
Cæſar. Ger.
Macrobius.
Alber. Mag.
Seruius.

Georgius Val. Thomas Linacrus.

Quinto notandum. Georgius Valla lib. 16. De Astronomia ca. 1. Caput id Procli Latinum fecit ante Thomam Linacrum Britannum. Et in fine sic habet. Describuntur autē hi per tropica & æquinoctialia puncta, inque 30. partes æquales circulum per mediū signiferum diuidunt. Hęc uerba Vallæ sunt manifesta. Colurus enim solstitialis transit (ut diximus) per prima puncta Cancri & Capricorni, quæ dicuntur tropica. i. cōuersiua. Alter Colurus qui æquinoctialis, tendit per puncta æquinoctij. i. initia Arietis & Libræ, ubi accidunt æquinoctia. Caput aūt Procli à Thoma tralatū deficit in his uerbis. Et æquinoctialia &c. Forsassis Græcū exemplariū Thomæ fuit mutilatū: Esto ꝙ Græcū exemplar correctū nō habeat uerba his Latinis (& æquinoctialia) respōdentia. Cogimur hic de tropicis punctis loqui extensius, quàm supra in capite de circulis sphæræ fecimus. In proprio enim significatu tropica puncta sunt principia Cancri & Capricorni per quę uergunt duo circuli tropici, in quibus soli proprie usuuenit cōuersio, quemadmodū prædiximus. In eo significatu durat etiā Hyginus, quem lege. In extensiore autē significatu tropica puncta dicuntur, in quibus Sol conuertit se de uno hemisphærio in aliud. Vt soli accidit ingredienti primum Arietis punctum, tunc enim Sol conuertit aut mutat se de hemisphærio meridiano in septentrionarium, hoc est, de signis meridianis in septentrionalia. Sic sole primum Libræ punctum adeunte, conuertit sese de hemisphærio septentrionali in meridianum, aut de signis septentrionalibus in meridiana. D

Proclus.

Tropica puncta bifariā accipiuntur.

Hyginus.

E

DE SIGNIGFERO.

TEXTVS PROCLI.

Obliquus circulus is est, qui duodecim signa continet, ex tribus æquidistantibus circulus constans: quorum duo latitudinē signiferi determinant, unus per signa ductus uocatur: hic adeo duos pares & æquidistantes circulos attingit, solstitialem in prima Cancri parte, brumalem in Capricorni principio. Latitudo signiferi continet partes duodecim. Dictus est autem hic circulus obliquus, quòd æquidistantes ad inæquales angulos intersecet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

Superioribus capitibus Proclus de quinque æquidistantibus circulis sphæræ intrinsecis, uaria & plura doctissime absoluit, postea præcedente capite de Coluris etiam intrinsecis circulis non ab re determinauit, in hoc capite de signifero ultimo sphæræ intrinseco differit. Et paucis multa comprehendit, de quibus alij diffusius scribunt. F

Scriptores de Signifero. Plinius.

In primis igitur animaduertendū. Quòd scriptores de hoc circulo signifero sunt fere innumeri. Primo cōmunis omnium astronomorum secta. Sunt autē astronomorū sectæ (authore Pl. lib. 18. ca. 25.) quatuor Chaldæa, Aegyptia, Græca & Latina. Partialiter hi Plato, Pythagoras, Aristoteles præcipue secundo de gener. Ptole. in omnibus libris suis. Iul. Hyginus lib. 1. ca. de zodiaco. Iulius Firmicus lib. 2. ca. 1. Marcus Mani. lib. 1. ca. 9. Albumasar in omnibus suis libris. Hali Abenragel in suis partibus. Adilazus qui Alkabitius nominatur in libello suo introductorio in astronomiam. Aratus in Phænomenis. Germanicus Cæsar in Aratum. Rufus Festus in Aratum. Tullius in Aratum, Abraham Aucnare. Cleomedes primo Meteor. Macrobius de Som. Scipi. libro primo. Alphonsus Ro. rex. Campanus in Theoricis. Plinius Secundus lib. 2. ca. 4. 8. 16. & 77. in ueteri & in nouo 79. Poëtæ Virgilius 1. Geor. Lucanus nono Pharsa. Ouidius secundo Metamor. Fab. prima. Et mediæ ætatis. Hermannus contract. Leopoldus filius ducatus Austriæ, Guido Bonati, & alij plurimi.

Adilazus.

Auenare.

Campanus. Huc Alphonsus & Campanus pertinent.

Præterea

A Præterea diffinitio zodiaci quid rei indicans, hæc est. Zodiacus est circulus maior, obliquus, æquinoctialem in partes æquales secans, cuius una medietas ad septentrionem reliqua ad austrum declinat, sub quo errantia astra mouentur. Hæc diffinitio fere concordat cum Cleomede primo meteor. Est nimirum (inquit) signifer circulus obliquus, per tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; tropicum in uno puncto contingit, sed æquinoctialem diuiduē secat. Accedit Hyginus libro primo capitulo de zodiaco sic. Zodiacus ex quadā parte contingit æstiuum & hyemalem circulum, æquinoctialem autem medium diuidit. Ita sol per zodiacum circulum currens, neq; extra eum transiens, necessario cum signis his, quibus innixus iter conficere uidetur, peruenit ad eos, ad quos supra diximus orbes. Ita quatuor tempora diffinit &c. Et infra. Itaq; ostenditur non per tres ipsos circulos currere, sed zodiacum transiens ad eos peruenire. Hanc dictionem belle indicat Marcus Manilius libro primo astronomicon capitulo nono his metris.

Zodiacus diffinitur.

Cleomedes

Hyginus.

His addunt aliquos diuersa fila trahentes,
Inter se gyros: quorum fulgentia signa
B Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturq; suo solem uaga Delia curru.
Et quinq; aduerso luctantia sydera mundo,
Exercent uarias naturæ lege choreas.
Hunc tenet & summo cancer, Capricornus ab imo,
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras.
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem,
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis. **Et infra.**
Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe,
Insignemq; facit cœlato lumine mundum.
Et ter uicenas partis patet atque trecentas
In longum, bis sex latescit fascia partis,
Quæ cohibet uario labentia sydera cursu.

Scito quod Zodiacus triplici ratione obliquus appellatur. Quarum prima est, quod cum æquinoctiali & tropicis non facit angulum rectum sed obliquum. Testis est hic Proclus in textu cum inquit. Dictus est autem hic circulus obliquus &c. Secunda, dicitur obliquus .i. nō regulariter motus. Haud enī regulariter ascendit & descendit secundū suas partes, quemadmodū æquinocti C alis. Quare aliqua eius signa recte, aliqua oblique in utraq; sphæra oriuntur & occidunt. De quibus supra diximus. Tertia: dicitur obliquus respectu ad polos mundi: a quibus non æque distat. Zodiacus sane nō dicitur obliquus ad polos proprios comparatus, cum ab eis secundum omnem partem æquidistet, sicut æquinoctialis a polis mundi. Verum comparatus ad polos totius .i. mūdi: quia altera eius medietas ad septentrionem altera ad austrum declinat: & cum sup his oblique mouetur motu diurno ad motum orbis in quo est, hoc respectu obliquus circulus est dictus. Sed quæris huius obliquitatis causam? Respondeo, quod ex eo quod eius pars una summitati capitū nostrorū appropinquat, et reliqua remouet a nobis accidit, q astra p ipsum mota modo appropinquāt, modo remouēt a nobis, & cōmuniter diuersitatē producūt in effectibus, quod ad uitā rerū requisitū est. Gratia exempli: quādo sol est in medietate septentrionali huius circuli propinquus zenith & summitati capitū, calorē intensum in his inferioribus producit, ut nos in æstate experimento uidemus. Si igit zodiacus nō esset obliquus, sed nobis secundū oēs eius partes appropinquaret equaliter sol semp esset cōsimiliter propinquus: & cū in breui tpe æstatis tantū calorem

Zodiacus triplici ratiōe dicit obliquus.

Quæ causa obliquitatis.

producit, tunc profectò ita eius calor intenderetur, q non solum nihil de nouo D generaretur, uerū generata arefacta corrumperent. Quare zodiacus situs est obliquè, ut Sol motus per remotiorē medietatem, calor remittat. In qua motus abit à nostro zenith, & frigus intenditur, ut patet in hyeme. Et si semper in austro maneret zodiaco, sic ordinato omnia, ob frigoris intensionē in aquilone destruerentur. Vt igitur non semper sit calor, neque frigus, sed successiue, ut quæ calore gignuntur frigore corrumpantur, sol approximando & remouendo mouetur in zodiaco, eū oportuit esse obliquū. Similiter si non esset obliquus neq; declinaret, semper esset temporis & agentiū uniformitas, & ex consequutione effectuū productorum æqualitas: quod non facit ad mundi perfectionem, neq;
Aristoteles ad complementum intentionis naturæ. Idem enim (ut docet Aristoteles secundo de gener. ca. 9.) & consimiliter habens, semper idem innatū est facere. Fit aūt diuersitas in effectibus productis propter motū planetarum in zodiaco. Vt pulchre docet Aristoteles ubi supra. Allatio facit generationem actualiter, quia adducit & abducit generans continuo. Ideóque non prima allatio est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquū circulum. Videmus enim quòd adueniente sole generatio est, recedente autem diminutio.

Zodiacus unde. Ad quid nominis zodiaci nūc feliciter accedo: quæ quidem apud authores E diuersa sunt. Vocatur igitur primo Arabice aut Chaldaice Mitach, authore
Primò Mitach Alkabitio in libello Isagogico in Astronomiam differentia prima ca. De diuisio-
Alkabitius. ne circulorū. Mitach (inquit). i. circulus signorum diuiditur in 12. partes æquales secundum diuisionem circuli signorum, & hæ partes dicuntur signa, & referunt ad imagines, quæ sunt sub eodē circulo zodiaco, quę sunt Aries, Taurus,
Distāt Mitach & Mirach. Gemini &c. Vide, candide Lector, ne corrupte legas Mirach, distant sane inter se Mitach & mirach. Mirach enim Arabice umbilicus Latine dicitur. Vt mirach Andromadæ. i. umbilicus, & est stella tertiæ magnitudinis de natura veneris. Et mirach Alpheratz. i. umbilicus Pegasi. i. equi maioris aut uolantis, secundæ magnitudinis de natura Iouis & Martis.

Secunda zodiaci appellatio. Iuli. Firmi. Macrobius. Secundo Græce appellatur Zodiacus, quo nomine utitur Iul. Fir. lib. 2. ca. 1. Zodiacus orbis in quo 12. signa infixa sunt, per quem planetæ, Sol etiā & Luna cursus suos dirigunt, obliqua semper agitatione torquetur. Ita uocat eum Macrobius lib. 1. de Somnio Scipi. cum inquit. Decem autem alij (ut diximus) circi sunt, quorum unus est ipse zodiacus, qui ex his 10. solus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipisci. Natura cœlestium circulorū incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latū habere non F possit: sed in zodiaco latitudinem signorū capacitas exigebat &c. lege ibi plu-
Tullius. ra. De quo pulchre canit Tullius in suis fragmentis in Aratum, sic.

Zodiacum hunc Græci uocitant, nostriq; Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine uero.
Nam gerit hic uoluens bis sex ardentia signa. Et infra.
Hæc Sol æterno conuestit lumine lustrans
Annua conficiens uertentia tempora cursus

Io. de Sa. bu. Macrobius. Zoe. Habet autem hoc nomen zodiacus plura etyma aut interpretationes, duas ponit Ioan. de Sacrobusto tracta. secundo de zodiaco, tertiam Macro. Prima Ioannis est quòd zodiacus dicitur à ζωή quod est uita: rationē mox annectit, quia secundum motum planetarum sub illo est uita in rebus his inferioribus: Ea propter rectè supra monuimus zodiacū obliquè locatum in cœlo, ut non rectè sta-
Hipparchus. ret sup partes terræ habitatas. Nā iste circulus (teste Hipparcho de uigore naturæ) est uita omniū quæ in mundo sunt. Alludit cōmentator super lib. de Pomo Aristotelis. Vita (inquiens) cunctorū animalium consistit in uirtute cœlica &

A ca & mundana. Accedit & Plato de immortalitate animæ, cum dixit. Solem genera∫∫e cœlum & terram. Quod intelligitur in quantum cœlum lumen Solis recipit. Terra aũt.i.ea quæ in terris ∫unt, in ∫ui generatione pendent à Solis lumine & calore, patet igitur quòd nihil e∫∫e cõ∫picitur, quod non à Sole quantũ ad ∫uũ e∫∫e, aut quantum ad ∫uum bene e∫∫e, aut cõ∫eruari ab eo dependeat aut cau∫etur. Quare rectè Ari∫toteles 1. Meteo. ∫crip∫it. Totus i∫te mundus ∫en∫ibilis cõtiguus e∫t ∫uperioribus lationibus, ut inde tota uirtus eius gubernetur. Et idem 2. Phy∫i. homo generat hominem & Sol. Et Alman∫or 103. Aphori∫. Vita omniũ animantiũ e∫t ∫ecundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altí∫∫imo datum. Et Macro. 1. de Som. Sci. Cœle∫tis quidem uirtus, quæ euentus producit, in rebus tran∫itorijs & mundanis qua∫dam, ∫uis mediantibus impre∫∫ionibus, ui∫iones immittit humanis ∫en∫ibus in ∫opore, quibus ip∫a interdũ præmunitur humana fragilitas & à noxijs præ∫eruatur. Ari∫toteles. Alman∫or. Macrobius.

Secundo. Secundum Authorẽ ∫phæræ, Zodiacus dicitur à ζώδιον .i. animal. Melius à ζῶον .i. animal, aut ζῶα .i. animalia. Quia cum di∫tribuatur in 12. quælibet pars ∫ignũ appellatur, & ∫igna nominibus animaliũ ∫unt uocata. Primo ex eo quòd tale ∫ignũ tam qualitatum manife∫tarũ quàm occultarum uirtualiter habere demon∫trat, quã in animali eiu∫dem nominis inuenies. Vt clare docet Zodion. Zoos. Zoa.

B Macro. primo Satu. quẽ legito. Secundo, quoniam ∫ignũ quodlibet figuratum e∫t nõnullis ∫tellis taliter ∫itis ꝙ ductis hincinde lineis, præ ∫e ferunt huiu∫modi anĩal cuius nomen accepit. Vt ∫tellæ Arietis in octauo orbe ∫ic ∫unt di∫po∫itæ, ꝙ Arietẽ terre∫trem figurare uideantur, id per Sphærã ∫olidam aut Hyginum de ∫yderũ di∫po∫itione facile manife∫tat. Tertio, Macro. lib. 1. de Som. Sci. ∫ic habet. Zodiacus dicitur à ζώδια græco quod ∫igna ∫ignificat. Et eius uerba ∫unt hæc. Has ip∫as duodecim partes ∫igna appellari maluerũt, certaꝗ; ∫ingulis uocabula gratia ∫ignificationis adiecta ∫unt, & quia ∫igna græcè ζώδια nuncupantur, circũ ip∫um zodiacum qua∫i ∫igniferum uocauerunt. Ad hoc facit Tullius ∫upra Zodiacum hunc græci uocant &c. (allegatus.

Tertio appellatur Zodiacus ∫ignifer latine, Græcè σημιοφόρος, à ferendis ∫ignis. Hoc nomine uocant ip∫um Latini, ut ∫upra ex metris Tullij didicimus. Eo uocabulo utitur Plini. in ∫uis libris, ut ∫upra libro ∫ecundo ca. 4. &c. Et Georgius Valla. Item Thomas Linacrus ∫upra in hoc capite. Signifer.

C Quarto nuncupatur obliquus ∫iue inflexus. Obliquus ab Ari∫totele ∫ecundo de gener. uide ∫upra. Et Virgilius primo Geor. ubi inter cætera ∫ic dicit. Ari∫toteles. Virgilius.

Et uia ∫ecta per ambas,
Obliquus qua ∫e ∫ignorum uerteret ordo.

Et Ouidius ∫ecundo Meta. fabu. prima. Et ad propo∫itum ∫ic ait. Ouidius.

Sectus in obliquum e∫t lato curuamine limes. A Mareo Mani. lib. 1. ca. 9. dicitur circulus ∫iue gyrus inflexus. Ad no∫trũ propo∫itum ∫ic. Mar. Mani.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
Orbis, id e∫t, circulus inflexus,

Zodiaci ∫igna ∫unt gemina Phy∫ica, ∫cilicet, & communia. Phy∫ica quidem, id e∫t, naturalia ∫unt ∫ex, & exprimuntur ∫ic, unũ, duo, tria, quatuor, quinꝗ;, ∫ex. Phy∫ici enim (ut ∫upra diximus) e∫t con∫yderare rerum perfectiones. Quare ut docet Ari∫toteles primo Meta. ca. 2. quòd ea quæ ∫unt maxime uniuer∫alia & à ∫en∫u remoti∫∫ima, ∫unt hominibus difficilia ad cogno∫cendum, propter eorum maximas perfectiones. Sed quia ∫enarius e∫t primus numerus perfectus, ideo po∫uere ∫ex ∫igna ob perfectionem. Ratio enim numeri (authore Augu∫tino undecimo, de ciuita. dei ca. trice∫imo) cõtemnenda non e∫t, quæ etiam in multis ∫anctarũ ∫cripturarũ locis, quàm magni æ∫timanda ∫it, elucet diligenter intuen- Ari∫toteles. Augu∫tinus.

tibus. His signis utunẽ Alphonsus Rho. rex in suis tabulis. Et alius Alphonsus D
de Corduba. Itẽ Blanchinus &c. Et secundũ hos quodlibet signũ complectitur
60. grad. Cõmunia autem signa sunt 12. horum usus fuit quondam apud uete-
res, Pythagoricos, Plaronicos, Abrachim, Arsatilem, Timocaridẽ, Ptolemæũ,
Aratum, Plinium, Iuli. Fir. & hodie omnes recentiores. Et ita 30. grad. cõstituũt
Cleostratus unum signũ. Primus inuẽtor aũt nominum signorũ dicitur fuisse Cleostratus.
Plinius Testis Pli. li. 2. ca. 8. Obliquitatẽ (inquir) eius scilicet signiferi intellexisse hoc est
Anaximandea rerũ fores aperuisse Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade 58.
Signa deinde in eo Cleostratus & primũ Arietis & Sagittarij. Nomina autem
Mar. Mani. omnium 12. signorum Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. pulchre enumerat, hoc modo.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum,
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis,
Attrahit ardenti fugentem Scorpion astro
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit augusto Capricornus sydere flexus, E
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas,
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Ex his facile concluditur longitudo ipsius zodiaci, quæ 360. gradibus mensu
ratur, sępius memorauimus oẽs sphęrę circulos intelligi ut lineas circulares, ex
ptes omni profunditate & latitudine, dẽpto zodiaco, qui nõ abs re latitudine
gaudet. Ea propter Mar. M. alios circulos uocat fila, cuius metra indicauimus.
Idem testatur Proclus supra de æquinoctiali in fine capitis. Accedit bellè Ma-
cro. lib. 1. de som. Scip. Eius uerba legito supra. De latitudine zodiaci loquuntur
Macro. præter dictos, Marcus Mani. Bis sex latescit fascia partis.
Mar. Mani. Et Cleome. 1. meteo. sic. Huius nempè signiferi satis amplã habentis latitudinẽ
Cleomedes partes aliæ sunt septentrionales, aliæ australes, aliæ inter has mediæ. Ideo etiã
rribus scribũtur circulis, quorũ medius solaris nuncupaẽ. Alij altrinsecus, quo
rum unus septentrionalis, alius australis. Per hũc signiferum uagæ aliæ stellæ
motu delecto modo ad septentrionẽ, modo ad austrum accedunt, solus Sol per
mediũ dumtaxat mouetur, nõ in septentrionẽ non in austrũ uergens. Hucusq; F
Cleo. Habet igiẽ zodiacus solũmodo 12. grad. in latitudine, quorum quantitas
metitur per 12. grad. longitudinis, de quibus supra diximus. Cuius latitudinis
tres assignanẽ causæ. Prima propter planetas, qui semp sub zodiaco decurrunt
& eundẽ non exeũt, nisi rarissime. Hęc causa sumpta est ex Cleo. iamiam allega
to & Marco Mani. supra. Verũ uenus nonnũquã & si raro eundũ exit puta An
no gratiæ 1531. die 10 mensis Martij in 20. usq;. Et Anno 32. die 10. Octobris. Dein
Anno 40. die 1. octob. Rursus anno 47. die 10 Martij. Et tandẽ anno 48. die 1. oct.

Et Mars etiam nonnũquã exit rarissime tamen, puta anno Christi 1529. à die
10. Iulij in 50. ferè dies. Nec aliud offendo exemplũ usq; in annũ 1551. exclusiue.
De hac causa loquuntur authores supra nominati, pulcherrime tamen Marcus
Mani. ut supra retulimus. Secũda causa latitudinis oriẽ ex primarijs & nobilio-
ribus cœlestibus imaginibus q̃ sunt Aries, Taurus &c. quę, uel maior earum pars
Mar. Mani. cõtineẽ sub zodiaco, quapropter & signifer diciẽ. Hanc tangit. Mar. Ma. supra
in uersib. Sed nitet &c. Tertia causa physica est propter circuli pfectionẽ. Cõsti
tuiẽ. n. eius latitudo ex duobus senarijs. Senarius aũt numerus est pfectus, igiẽ.

Sed.

A Sed hic nō est sicco pede transeundū,id, non sufficere habere tantūmodo loca planetarū in zodiaco secundū eius longitudinem,sed & ea secundū latitudinē haud ignorare necessum erit. Videlicet an sint in parte zodiaci,q̄ in septentrionē uergit,an in ea quæ ad austrū.Et ut hoc neminē lateret, prisci astronomi imaginati sunt quandā lineam,in circuitu zodiaci procedentem,& eundem secundū longum per mediū secantem, sex gradibus uersus septentrionē & totidem uersus austrū relictis. Est aūt hæc Linea circulus maior,latitudinē zodiaci in duo æqua distribuens.Et habet uaria admodū nomina. Vocatur aūt uia Solis,Orbita Solis,Iter solare, Locus Solis,Solaris circulus,Linea eclyptica, Locus eclypticus. Via Solis nuncupatur,Sol.n.sub ea linea semp medius incedit, neq; usquam ultro citroq; deflectitur,deuiatq;,sed suo motu annuo eandem describit. Vt in Alma.Ptolemæi & Theoricis planetarum demonstratur. Cæteri aūt planetæ nunc sub ea,nunc citra,nūc ultra expatiantur. Qui si in ea parte latitudinis quæ ad arctū tendit,uage feruntur,latitudinē dicuntur habere septentrionariā,quam nostri neoterici appellant Fastigiū,aut Sublimitatem,aut Eleuationē, quo ad nos, qui septentrionē incolimus.Sin in altera latitudinē habēt meridianam,quam Humiliationem aut Depressionem,quo ad nos uocitant. Linea media zodiaci. Habet diuersa nomina. Via Solis.

B Haud dissimili ratione eadē linea dicitur iter Solare. Item Solaris circulus à Cleomede appellatur,quia sub eo semp decurrit,de quo lib.1. Meteor. capite, de Signifero,sic scribit. Solus Sol per mediū dumtaxat mouetur(& post pauca) In signifero aūt neutram partem (intellige nec septentrionalē nec meridionalem de quibus antea dixit) sed medioxumū suo itinere orbem secat, unde etiā Solaris circulus appellatur &c. Iter Solare. Solaris circulus. Cleomedes.

Et ab eodem 2.Meteor. capite de Lunæ propinquitate ad terrā, in fine dicitur locus Solis. Eo quòd sub hòc circulo Sol semper moratur & locatur. Locus Solis.

Vocatur etiā orbita Solis supra à Proclo ca.de potestate æquidistantium. Et Plinio lib 2.ca.70.in ueteri,in nouo ca.65. Orbita Solis. Proclus. Plinius.

Nominatur demū usitato linea eclyptica, q̄ nunq̄ eclypsis, hoc est, Solis aut Lunę deliquiū accidit,nisi uterq; sub eadē linea uel propè quo ad Lunā,in eodē, aut oppositis gradibus decurrat.In eodem sanè gradu si Solaris futurus sit defectus.In oppositis uero si Lunæ. Hoc noīe uocat cā Macro.1.de So.Sci.& loquit̄ de Zodiaco,dicens. Quantū igitur spatij lati dimensio porrectis syderibus occupabat,duabus lineis limitatū est,& terna ducta per mediū eclyptica uocatur. Linea eclyptica. Macro.

C Quapropter à Cleo.lib.2.Meteor.ubi supra dicitur,locus Solis & eclypticus. Locus eclypticus.

DE HORIZONTE.

TEXTVS PROCLI.

HOrizon uero circulus est,qui conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit.Itaq; in duas partis uniuersam sphærā secat, ut alterum hemisphærium supra terram,alterum sub terra relinquat. Est uero horizon duplex, alter qui sensu usurpatur,alter qui sola ratione percipitur. Ergo sensilis horizon est, qui à nostro uisu in termino uisionis circumscribitur,hic adeo non amplius duū milium stadiorū dimetientem habet. Qui aūt ratione percipitur, ad fixarū stellarum sphæram pertinet,mundumq; totum in duo secat.

Nec uero per omnem tractum urbemue idem horizon est, sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet. Quo fit, ut dierum longitudo, & clima & apparentiæ omnes eædem sibi constent, aucto uero stadiorum numero, pro habitationis diuersitate horizon,clima, omnes denique apparentiæ mutantur. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad

austrum boreamúe accipiamus. Si quidem qui eundem æquidistantem inco- D lunt, in quãmlibet magnorum stadiorum numero, horizonta quidẽ diuersum habent, clima uero idem, & apparentias omnes similes. Dierum tamen exitus initiaq; haud quaquam ijs, qui eundẽ æquidistantem habitant, eodem temporis momento euenient. Verũ si exactæ rationis examini stare uelimus, pro quo libet puncto, in quauis orbis parte mutati situs horizon, clima & apparentiæ omnes euariant.

Horizon uero ea ratione in sphærarum descriptione non adhibetur, quòd reliqui circuli omnes ab ortu ad occasum circumacto mũdo unà rapiuntur. Horizon suapte natura quietem amat, eodem semper seruato situ. Si itaq; horizon in sphæras adderetur, circumactis ijs, etiam eum moueri, & nonnunquam supra uerticem esse accideret. Id quod certe tum captum omnem superat, tum à sphæræ ratione abhorret. Verum non incommode situs eius ab alueo, in quo sphæra reuoluitur, intelligi solet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio. SVperioribus capitibus Proclus multa & uaria absoluit de circulis sphæræ intrinsecis. Hoc uero capite & sequenti aggreditur determinationem duorum circulorum sphæræ extrinsecorum scilicet horizontis & meridiani. Et primo agit de horizonte. E

Diuisio. Et posset caput hoc secari in quatuor partes principales. In prima diffinit horizontem. In secũda eundem partitur in sensilem & ratione perceptum, ibi. Est uero horizon duplex. In tertia plura pertractat, quo ad durationem, & mutationem. Ibi, nec uero per omnem. In quarta discrimen ponit inter circulum horizontem ratione perceptum & sphæræ circulos, quo ad motum & quietem. Ibi Cõtuendũ, scriptores de horizonte sunt hi. Pto- (horizon ea ratione.

Ptolemæus lemæus in multis dict. Alma, præcipuè secunda, & idem de eodem in Quadri.

Hyginus Scriptores de horizonte. Hyginus libro 4. inquiens. Horizon enim diuidens ea quæ uidentur, & quę non apparent. Ita diffinit sphæram, ut semper sex signa de 12. in hemisphperio uideantur supra terram, sex aũt signa sint infra sub terra.

Strabo Strabo lib. 1. in principio.

Cleomedes Cleomedes primo meteor. ca. 1. Et (inquit) cum nauigemus in quo terra loco non spectatur circumcircà in horizonte, quem latina uoce dicimus finientem, nobis cœlũ imaginamur aquam cõtingere &c. Et idem in ca. quo terra nõ sit lata.

Alphraganus Alphraganus de eo, differentia 10. & appellat horizontes circulos hemisphærij diuersarum regionum. Marcus Mani. libro primo ca. 8. sic. F

Mar. Mani.
Alterius finis si uis cognoscere gyros,
Circumfer faculis oculos vultumq; per orbem.
Quicquid erit cœli primum, terræq; supremum,
Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditq; aut recipit fulgentia sydera ponto,
Præcingit tenui trausuersum limite mundum.
Hæc quoq; per totum uolitabit linea cœlum
Hunc tantum ad medium uergens mediumq; repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocumq; uagæ tulerint uestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientes in oras
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus,
Quippè aliud cœlum ostendens, aliudq; relinquens
Dimidium regit atq; refert, uarioq́ue notauit
Fine & cum uisu pariter sua fila mouentem.

Hic

A Hic terrestris erit, quia terra amplectitur orbis
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque trahens à se titulum memoratur horizon.

Macrobius libro primo, De Som. Scipi. & idem lib. secundo, De Som. Scipio, *Macrobius.*
libro enim primo, sic habet. Horizon est enim uelut quodam circo designatus
terminus cœli, quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem nō po-
test humana acies peruenire, quantū quisque oculos circumferendo cōspexit
propriū sibi cœli, quod super terrā est, terminū facit. Hic horizon quem sibi uni
uscuiusque circumscribit aspectus, ultra trecentos & sexaginta stadios longi-
tudinem intra se continere non poterit. Centū enim & octoginta stadios nō ex-
cedit acies, contra uidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit, accessu defi-
cientis in rotunditatem recurrendo curuatur. Atque ita fit, ut hic numerus ex
utraque parte geminatus trecentorū sexaginta stadiorum spatiū, quod intra ho
rizontem suū continetur, efficiat &c. sequunť alia notatu digna, tu legito. Idem
lib. secundo de Som. Scipi. sic. Terra nona & ultima sphæra est, hanc diuidit ho-
rizon, id est, finalis circulus. Ergo medietas, cuius nos partem in colimus, sub eo
cœlo est, quod fuerit super terrā, & reliqua medietas sub illa &c. Vide & lege.

Præterea annotandum. Etsi author egregie diffinit horizōtem, dilucidius ta *Horizon dif-*
B men sic. Horizon est circulus maior sphæræ immotus, diuidens cœlum in duas *finitur.*
partes. s. hemisphærium supra uisum, & inferius occultatum.

Sunt aūt huius circuli diuersa nomina. Vocatur autem horizon, quasi circu- *Nomina hori-*
lus disterminās hemisphætia, ab ὁρίζω Græco, quod est termino, diffinio, uel ab *zontis.*
ὅρος siue ὅριον. i. terminus seu finis. Nōnulli pronuntiāt Orizon sine aspiratione:
& cōtendunt esse Latinū ab orior oriris, & zona: quasi zona aut circulus ortus.

Appellať gyrus aut circulus hemisphærū. Gyrus à Manilio: circulus hemi- *Gyrus uel cir-*
sphærij Alphragano. Et finitor aut finiens. Cleome. 1. Meteo. ca. φ terra non sit *culus hemis.*
lata, sic scribit. Si latę planęq; figuræ sit terra, unus apud omnes homines fuerit *Finitor finiēs.*
finiens. Neq; enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercidāt. Quòd *Cleome.*
si unus sit finiens, eadem ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde
principia dierum & noctium eodem pacto fient, at hæc non sunt.

Accedit Lucanus nono Pharsa. his metris. *Lucanus.*
Iam iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi æthereæ medio sicut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera nota
C Ostendit Libycæ finitor circulus ore.
Cato cum suis fouens partes Pompeii uenit ad Libyam arenosam uersus æqui
noctialem: ubi polus, teste Ptole. eleuatur 10. 12. 14. 16. 20. 24. gradibus. Vbi pro-
pter flatū austri & cōmotionem arenæ nulla manent itinera. Vbi nec omnia
sydera septentrionalia, secundum quæ diriguntur uiæ, apparent.

Et nostri recentiores utuntur his nominibus: finiens, finitor. Vt Geor. Valla
de cōpositione astrolabii finientem, quem Græca nomenclatura horizontem *Horizon du-*
Rursus animaduertendum, Ptolemæus Dictio. secunda Al- (appellamus. *plex.*
mage. quem sequitur cōmunis astronomorū turba, duplicem ponit horizontē, *Horizon re-*
de quo noster Proclus nullā facit mentionem. s. rectum & obliquū. Horizon re *ctus.*
ctus siue orthogonus dicitur, supra quem nullus polorū mundi eleuatur, quē
habent illi quorū zenith est sub æquinoctiali. Eorū horizon est circulus per po
los mundi, diuidens æquinoctialem ad angulos rectos & sphærales. Et cōstituit
sphæram rectam. Horizon autem obliquus, decliuisue dicitur, supra quem al-
ter polorū mundi eleuatur, quem habent omnes habitantes extra æquinoctia-
lem siue sint Aquilonares siue austrini. Et eorū horizon intersecat æquinoctialē

NOTA. ad angulos impares & obliquos. Vnde dicitur horizon obliquus siue sphæra (obliqua. D

Zenith Polus. Et scito, quòd zenith capitis semper est polus horizontis. Polus impræsentiarū non accipitur pro puncto cœlesti, super quo cœleste mobile aut quispiam circulus mouetur, quia horizon immobilis est, ut supra patuit, sed capitur pro puncto eleuato, qui centrum est alicuius circuli, ut hic.

Circumferentia circuli bifariam describitur. Attende igitur, quòd circumferentia aut peripheria circuli bifariam describi potest. Primo in planido, ubi peripheria & centrum sunt in una superficie: & hoc fit cōmuni circino. Secundo ubi centrum est aut eleuatum aut depressum à planicie, & ad hoc requiritur proprius circinus. Vtrosque, horizontes rectū, scilicet, & obliquum, indicat Mar. Mani. in metris supra ex positis. Et omnes qui de fabrica & usu astrolabij tractant, frequentē habent eorundem memoriā.

Proclus noster hic, & Albertus Magnus lib. de natu. loco. Distinct. 1. cap. 10. quem lege, & alij, binos faciūt horizontes alterum sensilem, alterū ratione perceptum. Sensilis horizon siue sensu perceptus siue apparens est, qui sub aspectum uenit, ab eo descriptus iuxta aspectus terminum: & uocatur ab alijs, puta Mesalach lib. de uirtute motoris, artificialis, qui per usum cōprehenditur, sub quadam similitudine cum die artificiali. Nam dies artificialis dicitur, quòd artifices ut plurimū in eo operantur: sic horizon dicit artificialis quia urbs aut arx per artem constructa, habent huiusmodi horizontem. Lege & Macro. supra citatū. Hic secundum Proclum & Alber. diametrū habet binis milibus stadiis, nō maiorē. Cuius semidiameter continet mille stadia. Hi authores dissentiunt à Macrobio in numero, pauciora enim habet Macro. Quod ex eo forsitan orit, q stadiorum mensura est inuenta diuersa &c. Ego in hoc non accedo Macrobio. Pro maiori intelligentia repete, hic q̄ supra scripsimus in §. Attendendū est. E

Horizon duplex.

Sensilis.

Die pingo claro nocte filios facio.

Artificialis diameter.

Horizon ratione pceptus, rationalis. Horizon ratione perceptus siue rationalis aut naturalis, iuxta sententiam Ptolemæi, Cleome. & Procli est, qui ad fixarum stellarum sphæram pertinet, & ad eandem usque uenit, totumq; mundum in duo secat. Visus enim noster qui ad prospectum non uagantiū astrorum penetrare non potest, ratiocinando cōcludit & inimaginatur circulū quendam in sphæra stellata, distinguentem eandem in duo hemisphæria, alterum supra eundem circulum apparens, alterum sub eodem occultatum minime apparens.

Vnde sit orta huiusmodi ratiocinatio. Sed quæris, unde orta est hominibus huiusmodi ratiocinatio? Opinor ex eo quòd homo nocturno tempore sereno, cōstitutus in loco libero, uidet in oriente emergere stellas ad uisum, quas pauxillo ante tempore non uidebat, & iterū alias & alias. Sic uidet in occiduo stellas ruere & mergi & amplius minime apparere, & iterum alias & alias. Vnde conclusit quendam esse in cœlo circulum terminantem res uisas à non uisis, quem horizontem appellitabant, & ita imaginata est superficies quædam transiens per centrum terræ expassa, usq; in cœlū, & per quatuor mundi cardines. s. orientis, occidentis, meridiei & septentrionis, secernens res uisas à non uisis. F

Adiumentum inuentiōis horizontis. Adiumentum ad id præstitit, quòd terra est sphærica & globosa, sed in globo propter partium deuexitatem ultra dimidium uisus extendere minime potest. Ideo ratio conclusit, ut iamiam exposui.

Aliud iuuamē. Accessit item rationi iuuamen per apparentias in cœlestibus. Quamq; uisus noster nō adeat ad cœlum usque stellatum. Neque cœlum uidere posset homo, etiam si uisus ad id se extenderet. Videmus tamen stellas, quarū lumen ad oculū nostrum peruenit: quod satis concluditur per propositionem 27. primæ partis perspectiuæ communis: Sine luce nihil uidere &c.

Ioan. Pisanus.

Exemplum de corde Leonis &c. Exemplis facile doceberis. Cor Leonis stella regia, nostra tēpestate sita in 22. gradu fere Leonis. Et stella in anchora sinistra Aquarij in 22 ferme gradu eiusdē diametra-

A diametraliter in cœlo opponuntur, sic se habent, cum altera apparet supra horizontem, alia latet, & cõtra. Vna igitur oriente alia occidit, & hoc pacto semper sese habent. Quare ratio concludit circulũ quendam partientem cœlum totum in duas partes æquales, secernentem (ut supra dixi) res uisas à nõ uisis. Et si mora quædam paruissima apparet, ob id quòd stella aquarij est meridionalis à linea ecclyptica, non est curanda.

Exempla de planetis. Solis & Lunæ oppositio.

Exempla in planetis, Primo in oppositione Solis & Lunæ & præsertim in ea quæ est uicina ortui aut occasui, & ubi Luna est circa iter Solis. Vt ferè accidet Anno 1526. die 28. Ianuarij. Et eodem anno die 23. Iulij. Et eodem anno usu ueniet, in oppositione Saturni & Martis die 28. nouembris. Saturno sanè occidente, oritur Mars. Et anno sequente 27. in oppositione Martis & Veneris die tertia Maij.

Item oppositio (quæ tamen rara est) Saturni & Iouis, quæ accidet Anno 1534. die 12. Februarii. in qua uterque caret latitudine, huius rei præstabit exemplum clarissimum.

Ex Ephemeridibus exempla plurima facile colliges. Sed de his hactenus.

Tertia pars huius capitis in .§. Nec uero per omnem tractum &c.

In primis candide Lector, quòd omnia quæ in ea parte annotauit Proclus accipienda sunt de Horizonte ratione percepto aut Rationali, de quo, & nõ de Sen B sili, astrologi in rebus astronomicis semper loquuntur.

Habet autem hæc pars plures annotationes haud inutiles. Quarum prima est, diuersæ regiones, urbes aut earundem habitatores habent diuersos & euariatos horizontes. Cuius rei ratio est, quia diuersæ regiones, urbes aut habitatores earũ, habẽt diuersa zenith capitis in cœlo, linea enim (ut nõ raro docuimus) tracta ex centro mũdi per Regionum mediũ aut Vrbium aut Habitatorũ usque in cœlum indicat zenith capitis. Sed quia Regiones, Vrbes aut Habitatores in terræ superficie aut rotunditate inuicem distinguuntur, consequens est, huiusmodi lineas & zenith etiam diuersificari. Et cũ zenith capitis est polus horizontis sicuti folio antecedenti declarauimus, infertur horizontem à zenith quaque uersum equaliter distare, scilicet, 90. gradibus. Et linea ostendens zenith innitit Horizonti ad angulos rectos, quare nunc palàm infertur, quòd mutato zenith & horizon mutatur, sed diuersæ Regiones, Vrbium aut habitatores, habent diuersa zenith igitur diuersos horizontes. Id in hac figura (etiã mediocriter doctus) facile apprehendere potest.

Linea zenith & horizon faciunt angulos rectos.

C

Horizon bifariam se mutat.

Cõtuendum est hic quòd horizon gemino modo se euariat aut mutat. Primo, quòd regiones, Vrbes aut Habitatores sunt siti aut uersus orientem aut occidentem. Et si sunt siti sub uno parallelo aut æquidistante, euariant quidẽ horizontes, sed oĩa alia communia habent, ut indicat author in textu, & nos supra de Periœcis & circulariter habitãtibus abunde docuimus. Differunt in eo solummodo, quòd non pro uno & eodem instanti

habent ortum & occasum Solis, meridiem & mediũ noctis. Si autem siti sunt partim uersus orientẽ aut occidentem & partem uersus meridiẽ aut septentrionẽ, horizontes declinant, & uariant se partim uersus orientẽ aut occidentem, & partim uersus meridiẽ aut septentrionẽ. Quod cõtingit ex eo, ꝗ nõ sit sub uno (pallelo. D

Secũdo, ꝗ Regiões vrbes aut Habitatores sunt siti uersus meridiẽ aut septentrionẽ. Et si sunt siti sub uno meridiano uariant se horizontes directe aut uersus meridiẽ aut septentrionem. Si sub diuersis meridianis, fit uariatio, ut iam supra dixi, in uerbo. Si autem siti sunt partim uersus orientem.

Secunda annotatio. Secunda annotatio in uersiculo, Sed sensu idem quadringentis fere stadijs manet. In ea & aliis sequẽtibus author docet, usquequò.i.ad quantũ terræ spatiũ idem maneat horizon quo ad sensum & usquequò nõ maneat idem. Dicit igit̃ in iam allegato uersiculo, Quòd horizon quo ad sensum idẽ fere 400. stadiis manet, dixit quo ad sensum.i.ꝗ in eo spatio 400. stadiorũ manet eadẽ diei longitudo sensilis, manet idẽ clima, manent eędem apparentiæ aut phænomena. Quod ut lu(cidius intelligaẽ.

400. stadia nõ uariãt longitudinẽ diei, nec clima.

400. stadia ꝗ faciãt miliaria

Aduertendũ est, ꝗ 400. stadia iuxta uulgarẽ & recentiorem supputationẽ faciunt miliaria Italica 50. nostra cõmunia $12\frac{1}{2}$. Item 500. stadia teste Ptole. lib. 7. geo. ca. 5. respondent uni gradui cœlesti in terra secundũ latitudinẽ, quæ faciunt mil. Italica fere 62. nostra cõmunia 15. & $\frac{1}{2}$. si oĩa emũctim habere cupieris. Dico igit̃ ꝗ 400. stadia supra à Proclo proposita, aut 50. mil. Ita. aut 12. & $\frac{1}{2}$ nostra, nõ supplent unũ gradũ latitudinis, sed 500. stadia aut 62. quasi mil. Ita. aut 15. & $\frac{1}{2}$. nostra respondent uni gradui in latitudine. Vt ergo optime lector rem paucis habeas, accipiã miliaria nostra tanꝗ mensuras nobis germanis magis notas. Cõfer inuicem 12. mil. & $\frac{1}{2}$. respondentia 400. stadiis, ad 15. mil. & $\frac{1}{2}$. respondentia uni gradui secundũ latitudinem. Vides ea distare in 3. miliariis, quæ sunt 5. pars de 15. Surripe igitur ab uno gradu latitudinis, quintã partem grabus.i.12. minuta habes 48. minuta; quæ nullũ uariant clima. Ingredere igitur cõmunem tabulam climatũ, & adde 48. minuta ad latitudinem medii climatis, aut ea subtrahe ab eadem, & nõ deduceris in aliud clima. Quare egregie dixit Author ꝗ ob 400. stadia clima nõ mutatur sed manet idem. E

500. stadia ꝗ faciãt miliaria

Quot stadia uni gradui respondeant.

Comparatio.

Manet idẽ clima.

Manet eadem longitudo diei

Manet etiã eadem dierũ longitudo ad sensum. Id exemplo facile capies. Et ut morem gerã Authori nostro græco, ponã exemplum ad Græciã, ubi latitudo, aut eleuatio poli arct. est 36. quemadmodũ supra in ca. de interuallo ęquidistantiũ diffinitum est. Huius latitudinis dies maximus æstiuus, nostro tpe est 14. horarũ & 18. minutorũ, pro ut tabulæ plurimæ in eam rem cõpositæ indicant. Latitudini iam oblatæ addo 45. minu. colligo 36. grad. & 48. mi. Ingredienti aũt mihi tabulam, nõ offendo 36. gra. & 48. mi. inuenio aũt 37. gra. latitudinis uiciniorẽ quibus alligatur maximus dies æsti. 14. ho. & 24. mi. Distantia inter hos maximos dies est 6. min. de quibus pro latitudine 36. gra. & 48. mi. demo quintã partem, & remanẽt fere 5. mi. Est igit̃ maximus dies latitudinis 36. gra. & 48. mi. 14. horarũ & 33. quasi min. Manet igitur eadẽ longitudo diei quo ad sensum in spatio 400. stadiorũ. Et dico notanter quo ad sensum. Nã omnes qui de climatibus scribunt, in quibus diuersificantur quantum ad augmentũ & decrementum, minimũ tempus sensile ponunt esse quartã partem horæ.i. 15. minu. horæ, & omne id quod cadit infra 15. mi. nõ est in ea re alicuius momenti quo ad sensum, quinꝗ aũt minuta, de quibus iam dixi, sunt infra 15. minuta temporis sensilis. Igit̃ non constituunt tempus sensile. Intra ergo tabulam climatũ cum medio quarti Climatis, & offendes maximũ diem æstiuũ iuxta mentẽ Ptolemæi & Procli 14. hora. & 30. minutorũ, nostro tempore 14. horarum & 18. minuto. Cui adde 5. mi. aut deme, & manebis semper intra limites huius climatis, igitur manet idem clima ut asserit author. Consimile iudicium relinquitur de aliis climatibus omnibus, fac periculum è figura sequenti, & uidebis ueritatem. F

Tabula

A

TABVLA CLIMATVM IO. DE SACROBVSTO.

		Longitudo diei æstiui		Latitudo Climatum	
		H	m	G	m
Primi Climatis per Meroen.	Principium	12	45	12	45
	Medium	13	0	16	40
	Finis	13	15	20	30
Secundi Climatis per Syenem	Principium	13	15	20	30
	Medium	13	30	24	15
	Finis	13	45	27	30
Tertij Climatis per Alexandriam	Principium	13	45	27	30
	Medium	14	0	30	45
	Finis	14	15	33	40
Quarti Climatis per Rhodum	Principium	14	15	33	40
	Medium	14	30	36	24
	Finis	14	45	39	0
Quinti Climatis per Romam	Principium	14	45	39	0
	Medium	15	0	41	20
	Finis	15	15	43	30
Sexti Climatis per Borysthenem	Principium	15	15	43	30
	Medium	15	30	45	24
	Finis	15	45	47	15
Septimi Clima. per Riphęos montes	Principium	15	45	47	15
	Medium	16	0	48	40
	Finis	16	15	50	30

B

Ad apparentias nunc uenio, quas Græci appellant Phænomena. Pro quibus aduertendū: quòd in æthere, id est, in aëre & in cœlo plurimæ uidentur apparentiæ. Quæ in aëre apparent, uocant physici impressiones meteorologicas id est, in sublimibus uisas. Apparent sane præcipue noctu, multa in aëre ostenta. De quibus legito Aristotelem & Alber. Mag. in libris eorum meteorologicis. Senecā in Quæ: natu. Plinium libro primo natu. histo. & alios. Aristoteles & Alber. libro primo Meteoro. tractant de apparentijs in sublimibus ignitis. In tertio, de ijsdem, uirtute aut positu stellarum causatis. De ignitis ut sunt lanceæ, columnæ, trabes, Græce δοκίδες, iacula Græce βολίδες, candelæ, faces, lampades, flammæ, scintillæ, stellæ cadentes, stellæ uolantes, capræ saltantes Græce ἄιγες. A subascendentes, A subdescendentes, dracones, hiatus, uoragines, scrobes Græce χάσματα, & id genus reliqua innumera. De facibus, lampadibus, iaculis, trabibus, hiatu cœli, Plinius libro 2. ca. 6. Idem de stellis cadentibus lib. 2. ca. 8. & libro 18. capi. 35.

C

De Apparentijs. Apparentiæ ætheris. Aristoteles. Alber. Mag. Seneca. Plinius. Apparentiæ ignitæ ardētes. Plinius.

Aristoteles præterea & Albe. in 3. tractant de apparentijs, quæ uirtute & positu stellarum causantur & uisui obijciuntur. Vt sunt Cometæ .i. stellæ crinitæ, de quibus etiā Plinius lib. 2. ca. 25. irides, halones .i. coronæ aut areæ, orbes, circuli. Accidūt & coronæ circa solem. Plinius lib. 2. ca. 28. & de pluribus Solis olim uisis eodem libro cap. 31.

Aristote. De apparētijs ratiōe stellarū. Solis coronæ.

De coronis circa Lunam & astra, idem Plinius eodem libro ca. 29. & pluribus Lunis ca. 32. De circulis stellarum errantium, idem libro 18. ca. 35.

Lunę & stellarum coronæ.

Circa solem uirgæ, id est, bacilli aut funes tentorij, Parahelij plures soles, à παρά, id est, iuxta, & ἥλιος Sol.

Aliæ apparentiæ circa solem

Accidit etiam nonnunquam circa solem & Lunam, id quod imperitos homi-

Defectus solis & Lunæ.

Ptolemæus. Alber. Mag. Io de mon. Re. Geor. Pur. Plinius. Mirum de Lunæ deliquio.

nes monstrosa timiditate perturbat, ut sunt eorundē defectus, de quibus Ptolemæus Dictio.4.5.& 6. Alma. Et Alber. Mag. Ioan. de monte Re. in abbreuiatis Alma. lib.4.5.& 6. Iulius Fir. lib.1. ca.10.13.& 72. in ueteri, in nouo 70. Et rursus id cuius uix esset causa assignanda, si dioptica non esset inuenta, Lunā eclipsari & utrumq; lumen esse supra horizontem. Testis est Plinius libro secūdo capitulo 13. his uerbis. Et qua nam ratione cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iā acciderit, ut in occasu Luna deficeret utroq; super terram cōspicuo sydere &c. Hoc mirum soluit Cleomedes libro secundo de mundo capitulo, de Lunæ defectu. Et Ioan. Pisanus libro perspectiuæ tertio propositione quinta & septima, quos lege. D

Solis prospectus mirus ex monte Ida.

Item de prospectu ortus solis miro ex monte Ida, scribit Pompo. Mel. lib.1. ca. de Aeolide, & Solinus in collectaneis ca.16. Lucretius lib.5. & Diodo. Sic. lib. 17. De his apparentijs fecimus alibi periculū. Non sunt hæ apparentiæ de quibus loquit̃ hic Proclus. Quare alias notabimus apparentias, & hæ cōtingunt in cœlestibus, puta in stellis fixis & erraticis. Stellas sane firmamēti, quas fixas nominamus, Ptole. Dictio.7. & 8. Alma. collegit in 48. imagines, formationes, aut Asterismos, quibus & nomina dedit, earumque stellarum naturas tracta.1. quadri. ca.9. exposuit. Nō omnes profecto in asterismos collegit. Quis est enim is qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat? Sed insigniores & potiores, quas in Alexandria urbe Aegypti organo astrario, pro his imaginibus formandis, potuit obseruare. Numero 1022. Quē postea Anno christi 1251. Alphonsus Roma. rex, quo ad numerum stellarū & imaginū secutus est. Sed de his infra ca. ultimo fusius tractabimus. Sunt aūt hæ imagines nobis apparentes in sublimibus, puta in sphæra stellata, quā firmamentum aut octauū orbem uocitamus. Sunt etiā in erraticis stellis plurimæ apparentiæ, modo enim uidentur nobis coniunctæ, modo oppositæ, modo sextili, quarta, aut trina radiatione distantes. Nōnunquam apparent directæ aut progressiuæ, nonnunq; retrogradæ, cōtra 12. signorū ordinem meantes. Sed nec de his apparentijs loquitur noster author. Quocirca demū reperiuntur in stellis fixis aliæ apparentiæ, quo ad earum cotidianum ortum & occasum, & quo ad earum perpetuam apparitionem aut occultationem, item quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero, & quo ad earū accessum ad zenith capitis aut recessum ab eodem: & de his loquit̃ Proclus. Quod paucis hac formula accipies. Supra docuimus, q 400. stadijs respondent 50. mili. Itali. & 12. Germanica integra. Quibus (ut diximus) non respondet integer gradus latitudinis, sed dumtaxat 48. minuta unius gradus. Rectificata igitur sphæra astraria, quam solidam appellamus, ad certam poli arctici eleuationem oblatam, signatisq; stellis orientibus & occidentibus, item stellis perpetuæ apparitionis & occultationis & alijs iam supra memoratis, si deinde sphærā in 48. minuta unius gradus subleuaueris aut depresseris, nulla accidit sensilis euariatio, neq; in stellis orientibus & occidentibus, neque in his quæ semper apparent aut semper delitent &c. Egregie igitur dixit Proclus. Et apparentiæ omnes eædem sibi constent.

Apparētiæ cœlestes stellarū aliæ.

Stellæ à Ptolemæo obseruatæ.

E

F

Sequitur in Proclo, Aucto uero stadiorum numero. Supra author disseruit in quot stadia horizon, quo ad sensum, non capiat mutationem, hic determinat præcipue de eiusdem euariatione. Intellige (ut supra) quo ad diei longitudinem, clima, & apparentias cœlestes.

Vbi ad uariationē horizontis nō fit uariatio longitudinis diei, neque climatis &c.

Contuendum tamen, non ad omnem uariationem horizontis ultra 400. stadia, huiusmodi sequi uariationes, etiam si stadiorum numerus cresceret in 1000.2000.3000. &c. & ultra. Nam hi qui habitant sub uno parallelo, qui periœci à Cleomede & circumhabitantes ab Alber. nūcupantur, de quibus supra

A pra, propter stadiorum numerū ultra 400. mutant horizontes: quemadmodū supra ad uisum ostendimus de his, qui uariant horizontes uersus ortum & occasum Solis, non tamen propter stadiorum numerum quantumcunq;, mutant longitudinem diei, clima & apparentias. Habent enim hi omnia communia ut supra docuimus: non tamen habent idem instans ortus & occasus solis, meridiei & mediæ noctis.

In exemplo, Tubingenses, iuxta quorundam recentiorem climatum distinctionem, siti sunt fere in medio septimi climatis. Eorum parallelus ducitur per latitudinem 48. gradū & ferme 40 minutorum, sub eo parallelo aut circiter habitant uersus ortum Dillingenses, Ingoldstatenses, Passaugij, Kremsenses, Hungerisbradenses, Prebitzenses &c Et uersus occiduum Tullenses, Niclasportenses, Rainsenses, Compagienses & cæteri. Hi omnes habēt eandem diei longitudinem, etiam maximam, scilicet quindecim horarum & 57. quasi minutorum: Idem colūt clima, scilicet septimum. Nam climatum uariatio fit solummodo uersus septentrionem aut austrum. Et easdem seruant apparentias &c. Ecce. Et hoc indicat Proclus in his uerbis. Si quidem qui eundem æquidistantem incolunt &c. Idem accipito, mi Lector, de stellis uerticalibus. Tubingenses plane habent has uerticales uel pene. s. duas stellas in genu dextro Persei, duas in pede anteriori ursæ maioris, duas paruas in pede sinistro Herculis. Vnam in ala dextra Cygni, & est tertia: Hæ omnes etiā uerticales sunt omnibus cōmemoratis. s. Dillingensibus, Ingolstatensibus & cæteris. — Ciuitates sitæ sub uno parallelo. — B — Stellæ uerticales Tubingensium.

Haud aliter sentire debes de stellis ab ortu aut occasu uero elongatis. Gratia exempli. Oculus Tauri stella, elongat seipsis Tubingensibus ab ortu uero, uersus septentrionem 25. fere gradibus, eandē elongationem seruant omnes prædicti inuariatā. Idem relinquitur de alijs stellis fixis orientibus & occidētibus. Eam elongationem uocat Ioannes de Regio monte prople. 10 in tabula primi mobilis, amplitudinem ortus & occasus. Sed de his satis. — Stellæ elongatæ ab ortu aut occasu uero.

Nunc edocti sumus euariationem diei, climatis & apparentiarū haudquaq; accidere propter longitudinem, hoc est, recessum uersus orientem aut occidentem. Necessirm igitur erit eiusmodi accidere secundum latitudinem, id est à meridie uersus septentrionē aut econtra. Qui enim meat recta uia à meridie uersus septentrionem, continuo uidet polum arcticum altius atq; altius eleuari, & ex cōsequutione dies æstiuos prolongari, hybernos uero minui. Et contra means à septentrione uersus Austrum experitur poli eleuationem minorari & æstiuos dies decrescere, brumales augmētari. His experimento cognitis, alludit Proclus, qum inquit, Aucto uero stadiorū numero, pro habitationis diuersitate, horizon, clima, omnes denicq; apparentiæ mutantur. Et subdit ad nostrum propositum. Conuenit tamen ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad austrum, boream ue accipiamus: hęc Proclus. Sūmopere hic aduertendum est, q non in omni numeratione etiā ultra quingenta stadia, fit omniū prędictorum mutatio, præcipue climatis. Quocirca, candide lector, si falli non uis, necessarium tibi erit obseruare ratione & institutionem climatum alioqui decipieris. — Variatio fit secundum latitudinem. — C — Non in omni numeratiōe ultra 500. stadia fit huiusmodi mutatio.

Prisci authores, qui septem climata (non abre) uersus septentrionem distinxerunt, dederunt cuilibet climati secundum eius latitudinem 30. minuta temporis, id est, semihoram, hoc est quod quantitas diei longissimi ad principium climatis inuenta pensiculatim differt à quantitate diei longissimi ad finem triginta minutis temporis: Ita quòd dies longissimus ad finem climatis excedit longissimum ad principium triginta minutis, i. per semihoram. Diuiserunt deinde quodlibet clima per tria, scilicet, principiū medium & finem: iuxta tres — Ratio climatū.

parallelos, quorum unus ducitur ab occidente in orientem per principum climatis. Secundus uergit per medium climatis, clarus & insignis aliquo nomine insulæ, urbis &c. Tertius tendit per finem climatis, sequentiq́ꝫ climati initium præstat. D

Augetur etiam dies à principio climatis usque ad medium, in unguem quindecim minutis, & à medio usque in finem totidem: quod dixerunt ipsi esse tempus minimum sensile.

Quatuor tempora minora sensila. Ptolemæus

Dico hic per digressionem: quod ueteres obseruauerũt quatuor minora tẽpora sensila, quod pulchre indicat Ptolemæus libro primo Geogra. capitulo 23 & idem dictione secunda Almagesti capitulo sexto. Primum & minimum est quindecim minutorũ (de quo etiam supra diximus) & iuxta hoc diffinit Ptolemæus capi. 23. primos 14. parallelos, quod etiam computatur à principio climatis usque ad eius medium, & à medio usque in finem. Secundum tempus complectitur tertiam partem horæ, id est, 20 minuta: & secundum hoc distinguit Ptolemæus, in depictiõe orbis habitati in plano, meridianos circulos, ubi unus ab alio distat per tertiam horæ partem. Distant enim meridiani ab inuicem per quinq́ꝫ gradus æquinoctialis, qui faciũt 20. minuta temporis, dando uni gradui quatuor minuta. Tertium tempus sensile est 30. minutorum, & eo utitur Ptolemæus pro parallelis 15.16.17.18. & 19. quod etiam aptatur climatibus à principio usq́ꝫ in finem. Quartum continet integram horam, quo utitur Ptolemæus parallelis 20. & 21. E

Sed occurris quærendo, quid priscos mouerit, rationem climatum diffinire per ipsum tempus? Cum eis sufficere potuisset pro climatum distinctione ipsa poli sublatio, tempore omnino neglecto. Respondeo, quòd prisci in his & alijs plurimis diffiniendis tempus addidere, factum esse reor ob temporis nobilitatem, quod id propter eius innumeras utilitates sempet memoriæ adhæreret, uelut ex authoribus colligere datur.

De climatũ interuallis inæqualibus.

Ad climata redeo, quòd climatum interualla non sunt similia in mensura Geometrica, siue sint stadia, siue miliaria Italica siue Germanica. In primo namq́ꝫ climate, quod est uicinũ æquinoctiali, ubi sub eo habitantes semper habent 12. horas diei & totidem noctis, postea pergendo uersus septentrionem pedetentim ualde crescit dies longissimus, quare ad hoc ut crescat, pro completione unius climatis in 30 minuta, requiruntur plures gradus eleuationis poli. In eo sane loco horizon nõ multum recedit ab angulo recto, quem facit æquinoctialis cũ suo horizonte: quare fit ut non cito dies longissimus crescat ultra diem æquinoctialẽ: & requiruntur (ut iam dixi) plurimi gradus eleuationis pro unius climatis complemento. Secus accidit ad magnum progressum uersus septentrionẽ, ubi ad paucos gradus eleuationis, cito crescit dies maximus pro complemento unius climatis, quia eorum horizon multum se obliquat ab horizõte recto. Vt & hæc in sphæra facile ostendi possunt. F

Doctrina de inæq̃litate interuallorũ climatum.

Quod autẽ climatum interualla sint dissimilis quantitatis, facile addiscitur: & sic. Deme gradus & minuta eleuationis poli ad principium primi climatis ab eleuatione ad eius finem, & habebis interuallum in gradibus & minutis huius climatis, scilicet septem gradus & 45. minuta: hos redigito (ut paucis rem habeas) in miliaria Germanica cõmunia, & colliges integra 116. miliaria: Ecce terrena mensura huius climatis secundũ latum. Idem fac pro secundo climate & uidebis minus interuallũ. Haud dissimili formula agito pro cæteris climatibus, & continuo decrescũt interualla in gradibus & minutis ac etiam in miliaribus, quo ad mensuram Geometricam: Prout sequens tabella apertè indicat.

A

TABELLA INTERVALLORVM CLIMATVM.

	G	m	Miliaria Germanica cõmunia	
Primi Climati	7	45	116	& integra.
Secundi Climatis	7	0	105	Hæc tabella excerpta eſt
Tertii Climatis	6	10	92	ex Ioanne de Sacrobu-
Quarti Climatis	5	20	80	ſto, capite de Climati-
Quinti Climatis	4	30	67	bus.
Sexti Climatis	3	45	56	
Septimi Climatis	3	15	49	

Ex his manifeſte concluditur, quòd haud dari poteſt certus, & ad æquatus ſtadiorum, de quibus loquitur Proclus, aut miliariorum numerus, ſecundum quem fiat omnium climatum euariatio, ac longitudinis dierum &c. ob id quòd climatum interualla non ſunt eiuſdem quantitatis, ſed diuerſarum. Sis cautus candide lector cum legis Proclum dicentem. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta mutationem ad auſtrum Boreamúe accipiamus. Quòd ſi numerando exceſſeris quadringenta ſtadia eredas mox accidere euariationem climatis & cæterarum rerum. Nec tibi 500. ſtadia ſufficiunt, quæ unū dant gradum latitudinis. Is certe nullam (nec additus uel demptus ab eleuatione medij climatis) facit mutationem. Idem teneto in 600. 700. 800. ſtadijs. Sed cū in 1000. ſtadia perueneris primum fac periculum pro ſeptimo climate, 1000. enim ſtadia faciunt miliaria Italica 152. Germanica communia 31. quibus planè reſpondent duo gradus ſecundū latitudinem. Quos ſi addideris ad eleuationem poli medij ſeptimi climatis, colliges 50. gradus & 40. minuta, quę eleuatio cadit extra ſeptimum clima uerſus ſeptentrionem, ubi etiā accidit mutatio ſenſilis diei maximi. Si autem 2. gradus ſubtraxeris, habebis 46. gradus & 40. minuta eleuationis quæ cadit in limites ſexti climatis, & ſic fit euariatio.

Haud dari poteſt adæquatus numerus omnibus climatibus ſeruiens.

1000. ſtadia faciūt euariationem in 7. cli.

B

Sed hic ſtadiorum numerus nō ſatisfacit pro alijs climatibus, puta primo, ſecundo, tertio, quarto, quinto. Neceſſum erit aſſumere alium ſtadiorum numerum qui omnibus ſufficiat. Recipito igitur 2000. ſtadia, quæ faciūt 250. miliaria Italica & Germanica integra 62, quibus abunde reſpondent 4. gradus eleuationis poli, quibus iunctis uel ſurreptis mediis eleuationis climatū, uidebis euariationē climatū, longitudinis maximi diei & cœleſtiū apparentiarū. Fac periculū.

Canon pro omnibus climatibus. 2000. ſtadia.

C

Lectoribus unica exemplari computatione ſatisfaciam, hac. Offertur mihi eleuatio poli ad medium ſeptimi climatis, quæ authore Ioan. de Sacrobuſto eſt 48. graduū & 40. minutorū & iubeor omnes euariationes (de quibus Proclus) exponere. Addo in primis huic eleuationi oblatæ quatuor gradus, & colligo quinquaginta duos gradus & quadraginta minuta, hæc poli eleuatio cadit extra finem ſeptimi climatis, in plagam ſeptentrionariam, quam authores perhibent inhabitabilem aut prauæ habitationis. Oblatæ eleuationi ad medium ſeptimi climatis, iuxta mentem Ioan. de Sacrobuſto reſpondent ſedecim horæ o. minutum pro die æſtiuo longiſſimo, noſtra uero tempeſtate quindecim horæ & quinquaginta ſeptem ferè minuta. Eleuationi uero quinquaginta duorum graduum, & quadraginta minutorum adhæret dies longiſſimus ſedecim horarū & quadraginta minutorū, qui excedit diem longiſſimum medii climatis in 40. minutis. Ecce diei magna euariatio, ultra minimum tempus ſenſile, quaſi in triplo. Venio nunc ad apparentias. Stellæ uerticales ſeruientes eleuationi 48. gra. & 40. mi. & eius pallelo ſupra ſunt enūeratæ, ubi de ſtellis uerticalibus Tubingeñ diximus. Qui aūt habitāt ſub pallelo ducto p̄ eleuationē 52. gra. & 40

minutorū ut sunt Phrysij, Campenenses, Saxones, Hildesheymenses, Brunsingenses, Poloni, Rosnasenses habent has stellas uerticales, stellam unam in manu dextra Bootis, stellas in capite aurigæ quasi, duas stellas in capite Draconis quasi. Stellā postremā in ala dextra Cygni. Ecce euariatio stellarū uerticaliū. D

Stellæ orientis & ppetuæ apparitionis. Prǽterea hæ stellę habitantibus parallelum 48. grad. & 40. minu. oriuntur & occidunt in parte horizontis uersus septentriones ut uiciniores, scilicet stella Arietis in capite Algol, stella in sinistra manu Aurigę, duę stellæ paruæ in sinistro pede anteriori Vrsæ maioris. Stella inferior aut hastilis Bootis, stella magna in rostro Vulturis cadētis. Stella nobilis in dorso Cygni. Habitantibus aūt sub parallelo 52. grad. & 40. minu. hæ omnes sunt perpetuæ apparitiōis. Ecce uariatio stellarum quo ad ortum & occasum & perpetuam apparitionem.

Sic cōtra in parte horizontis meridiana sunt stellæ quæ habitatoribus parallelum 48. grad. & 40. minu. ut uiciniores oriuntur & occidunt, his uero incolentibus parallelum 52. gra. & 40. minu. sunt perpetuæ occultationis. Vt sunt hæ. Nonnullæ stellæ in dorso Centauri, stellæ Lupi, stella in cauda Scorpi. Stellæ 5. coronæ meridionalis, stellæ in cauda Piscis austrini, stellæ nauis circa sedilia. Hæ stellæ omnes in medio septimi climatis, aut sexti, aut quinti oriuntur & occidunt.

Variatio rationis elongationis &c. Fit etiam mutatio in stellis quo ad earum elongatiōem ab ortu & occasu uero. Supra enim ostendimus stellā oculi Tauri pro eleuatiōne 48. grad. & 40. minutorū distare ab ortu uero uersus septentriōem 25. propemodū gradibus, quæ ad eleuationem poli 52. grad. & 40. minu. ab eodem ortu fermè distat 27. gradibus. Ecce euariatio. E

Pro eleuatione 44. grad. & 40. minu. Subtraho præterea 4. gradus ab eleuatione poli ad medium septimi climatis & residuo 44. gradu & 40. minuta eleuationis polaris. Parallelo huius eleuationis subduntur urbes Italiæ scilicet, Pola, Comum, Venetiæ fermè. Et in

Vrbes huius paralleli. cutijs Alpibus oscella ciuitas. Fit igitur iterum euariatio climatis & longissimi diei. Climatis, quia deducor ad climā sextū. Numerus enim eleuationis 44. gra. & 40. minutorum continetur intra limites sexti climatis post eius principium. Longissimus huius eleuationis dies est 15. horarū & 24. minutorū. Ecce, dici magna euariatio & minoratio.

Stellæ uerticales. Stellæ uerticales habitatoribus huius paralleli sunt hæ. Lucida in cauda Gallinę aut Cygni & quarta in ala eius dextra, una & extrema dextræ manus Andromadæ & una circa talū eius dextrum, una in pede sinistro posteriori vrsæ maioris, & suprema quasi in ferro hastilis Bootis. Vna in sura leua dextra Herculis & una in coxa. Ecce mutatio harum stellarum uerticalium respectu omnium uerticalium præcedentium. F

Stellæ uicinæ horizonti septentrionali. Stellæ itē orientes & occidentes horizonti tamen septentrionali uicinæ sunt. Quarta in ala dextra cygni, & fulgens in eius cauda. Extima dextrę manus Andromadæ, & ea quæ est ad talum dextrm. Vna in sura sinistra Herculis, duæ stellæ, una in tibia, altera in coxa dextra Persei. Stella magna in auriga Alhaiot, id est, Capra, & una fulgida in humero dextro eiusdem. Hæ omnes collatæ ad eleuationes supra nominatas, sensibiliter plus supra horizontem attolluntur. Respectu autem minoris eleuationis puta 40. graduū, semper occultantur. Ecce euariatio.

Stellæ uicinæ horizonti meridionali. Stellæ demum orientes & occidentes uicinæ tamen horizonti austrino, sūt hæ. Acarnar lucida in fine fluuij. Stellæ aliquæ Coronæ meridionalis. Stellæ in malo nauis. Duæ stellæ in cauda Lupi. Hæ comparatæ ad eleuationem minorē manifestius oriuntur & occidunt, ad maiores supra commemoratas profundius submerguntur & omnino delitent. Ecce mutatio.

A Accidit etiam huic eleuationi uariatio ſtellarum, quo ad elongationem earũ ab ortu & occaſu uero: puta oculi Tauri, quem ſupra bis in exemplum produximus, qui pro hac eleuatione uergit ab ortu uero uerſus Aquilonem 23. ferme gradibus. Ecce uariatio reſpectu præcedentium. Ductu huius exempli non difficulter operaberis pro alijs climatibus.

Mutatio ratione elongationis ab ortu uero.

Poſthæc quæ iam explanauimus, author ſubiungit uerſiculum hunc.
Verum ſi exactæ rationis examini &c.

Continuatio.

Contuendum: Proclus ſupra de horizonte docuit duo: Vnum ſub quo ſtadiorum computo maneat idem horizon, eadẽ diei longitudo, eædem cœleſtes apparentiæ, & hoc quo ad ſenſum: Alterum ſub quo ſtadiorũ numero hęc omnia ad ſenſum capiant euariationem. Poſſet quis haud iniuria dubitare, quid de horizonte & alijs iam ſupra memoratis ſentiendũ ſit, ſi à ſenſu ad rationem nos cõuertimus? quæ ſane ratio eſt naturæ imitatrix, & diſcurſus animi ad inueſtigãdum uerum in unguem & examuſſim. Reſpondet, ut in textu. Planius ſic. Mutato ſitu etiam admodum paruo in ipſa terra, mutatur horizon, clima & apparentiæ: & hoc accipiendum eſt ad ſenſum infra præſtandum. Et tacet hic Proclus mutationem longitudinis diei, quæ ſub uno parallelo (prout ſuperius declaratum eſt) uerſus ortum & occaſum ſemper manet eadem, ſine omni etiam
B minutiſſima uariatione. Secus uero de ea, uerſus ſeptentrionem & meridiem eſt ſentiendum, ubi etiam accipit mutationem.

Dubium.

Reſponſio.

Hoc loco noſcẽdum eſt, Proclum hic excedere limites Aſtronomicos. Haud quaq̃ officium eſt aſtronomi omnium rerum aſtronomicarum reddere emuſſicatã rationem, quia id ei eſt impoſſibile, ad quod nemo artatur. Expunctim ſane ſingula ratiocinari Phyſici eſt officium, & non raro Geometræ. Aſtronomia enim, quam Ptolemæus in libris magnæ compoſitionis docet, inuenta eſt per inſtrumenta, quod manifeſtarium eſt ex Dictione eiuſdem prima & tertia, ubi docet compoſitionem Quadrantis & eius uſum. Dictione quinta dat conſtructionem inſtrumẽti Armillarum & Regularum, quibus (ut uno dicatur uerbo) fere totam aſtronomiã inuenit. Quæ ſane inſtrumenta ad tantam diſtantiam, quæ à terra ad aſtra uſq̃, non omnem perfectionem aut præciſionem præſtare poſſunt. A ſuperficie enim terræ uſq̃ ad ſuperficiem concauam orbis ſtellati recenſentur miliaria cõmunia Germanica 16338561. Ecce, Sufficit autem Aſtronomo uerſari circa prope uerũ, & ut euitet errorem ſenſilem, quod palam fit legenti Dictiones, Almageſta, Epitomata, Alber. Ma. Ioannem à Regio monte.

Aſtronomi officium.

Inſtrumentorum utilitas.

Miliaria Germanica à ſuperficie terræ ad ſphæram ſtellatam.

C Ptolemæus uehemẽter taxat eos, qui in rebus aſtronomicis omnia anxie exantlare & emungere attentant. Dict. ſane ſexta capitulo 7. § tertio, loquitur de his qui in eclipſibus duo aut tria minuta obſeruare contenderunt, his uerbis. Perſcrutari aũt ſubtilitatem in quantitate huic ſimili, non eſt niſi excellentia & uana gloria, & neque eſt dilectio ueritatis &c. Pulchre aſtipulatur in ea materia Ioannes à monte Regio libro ſexto capit. decimo quinto, ſic. Si tamen quis huius rei ſcientiam exactam quærat, multo iuſtius illum difficultas operis angat, quàm utilitas delectet.

Ptolemæus

Io. à Re. mon.

Audi obſecro eundem problemate primo in tabulas primi mobilis. Certũ (inquit) qui ſupſtitioſo quodã calculo minutiarũ, tertiarũq̃ ac ulteriorũ minutiarũ ad intima, cœlorũ in oĩbus ſupputationibus aſtronomicis penetrare conãtur, hi neſciunt quã dementes, & (ſi ꝑ officium dici poteſt) quàm remiſſi fuerint principes huius artis circa primas etiã minutias obſeruãdas. Quoniã ꝑ inſtrumẽta, quibus ferme tota diſciplina aſtrorũ innitit̃, aiaduerti penitus neq̃ũt &c.

Decreui etiam eiusdem Ioan. libro 13. Epi. capi. 17. sententiam hic annectere. D
Vt sciamus (inquit) reuellere maledicta huic diuino studio aduersantium, qui suppositа fundamenta suspicantur infirma. Dabunt enim ueniam, si error ille quem astronomo imputant, insensibilis fuerit. In hoc enim quiescendum est: cum in hac arte punctum geometricum siue præcisionem attingendi nō sit potestas, instrumentis id efficientibus. Sed de his satis.

Officium physici. Assumit igitur author noster hic officiū physici, qui naturalium rerum perfectiões examussim pensitat atq; causas reddit. Cū ergo dicit, Pro quolibet puncto &c. uerum dicit. In quācumq; enim terræ partem gressus etiā minimos direxeris, incipit zenith capitis euariari. Quare ex supra narratis etiā horizō mutatur. Quum zenith sit centrū horizontis. Mutatur etiā clima, nō intelligito de mutatiōe climatis in aliud, sed iuxta aliquā eius partem. Loco huius uocabuli, clima, posuit Geor. Valla ubi de horizonte agit, inclinatio, & melius quadrat. Ratio enim intelligit terrā esse perfecte sphæricam. In sphærico autē siue perfecte rotundo à quocunque puncto oblato exierit inclinationem facis. Vel mutatur clima ad alium afflatum cœlestem aut alium respectum: de quo infra fusius dicetur. Euariantur etiā apparentiæ, nō ad sensum, sed iuxta rationis discursum in uno minuto, in uno secūdo, in tertio &c. Humanus sane animus in cœlū tanquam speculum erectus & raptus, plura propter immensam eius molem ac magnitudinē ibi distinguit, separat & discernit, qui terrenis & caducis demersus & pessundatus nil nisi terrena & q̄ sensui patent cogitat & distinguit. Nec tibi, optime lector, cogitandum est, quòd mensura 15. miliariorum cōmunium Germanicorū, quæ in terræ superficie unū graduum cœlestem æquinoctialis metitur, quòd eadem, si cœlo aduolares, etiā uni gradui responderet: longe crede mihi, res aliter se habet. Vnus enim gradus cœlestis, puta æquinoctialis superficiei concauæ noni orbis continet miliaria Ger. cōmu. 570581, quibus per 60. minuta partitis, uidebis uni minuto respondere mil. Ger. 9509. Et rursus facta diuisione per 60. uni secundo mil. 158. Vni tertio 2. mil. integra. Ecce.

Variatur horizon.

Variatur clima.

Mutantur apparentiæ. B

Miliaria respōdentia uni gradui in cœlo.

Et ut Proclum in memorato uersiculo planius intelligere possis, legito Alber. Mag. lib. de na. loc. dist. 1. ca. 5. præcipue in §. Si quis aūt particulariter uelit cognoscere.

Horizon immotus. Sequitur in Proclo. Horizon uero ea ratiōe &c. In ea parte ultima huius capitis, author aperit unam conditionem horizontis, quæ supra in eius diffinitione p̄ me expressa est, hanc, quòd horizon non intra cōpositionem sphæræ est, hoc est, nō est de circulis eiusdem. Omnes enim circuli intrinseci ad motum primi mobilis mouentur ab ortu in occasum. Sed horizon ad motum sphæræ manet immotus, situ inuariatus, amans quietem. Nam si esset de circulis sphæræ intrinsecis, ad motum eius, una cum alijs circumuolueretur, & inde orirentur inconuenientiæ. Accideret enim, quòd in die naturali ad motū sphæræ fieret uerticalis, & sic nomen perderet, quia amplius non esset finitor uisus, quia ea quæ nobis in uertice sunt uisui patent, & non posset imaginari, quomodo ipse disterminaret res uisas à non uisis. Præterea à ratione alienum esset, horizontem obtinere uicem meridiani, cū meridianus semper innitatur horizonti ad angulos rectos, hoc autē accideret in sphæra recta, ubi horizon uergit per utrosque polos. F

Huius ratio.

Sed hic obijcit quis: horizontem esse mobilem. Nam Marcus Mani. lib. primo ca. 8. Vbi tractat de duobus circulis, scilicet, meridiano & horizonte, uocat eos uolucres, his uerbis.

Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos uolucres fecere duos &c.

Et deinde

A Et deinde diffinit meridianū & horizontem:Igitur,Responsio.Non sunt hi circuli uolucres per se, sed quia cœlum continuo suo motu iam adducit eis hoc signum,hoc sydus,hoc astrum,atq; aliud mox:Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres,licet in se sint stabiles & fixi. Simile est de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuscumq; sigilli imaginem recipit. Hæc cera dici potest uolucris,id est,ad suscipiendum facilis. Vel dicuntur uolucres,id est, mutabiles iuxta diuersos habitatores,qui diuersos habent meridianos & horizontes. Quiuis tamē meridianus & particularis horizon suis habitatoribus manet stabilis, fixus & immotus. Et in ea sententia est etiam Mar. Manl. in sequentibus metris, lege eundem. Vnde Meridianus & horizon uolucres.

In ultimo uersiculo. Verum & non incommode &c. Proclus ostendit, quo pacto Horizon possit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quòd ueteres pro sphæris eorum, fabricauere uas concauum, quod in se semisphæram posset recipere. Et hoc arte tornandi perfecerunt. Cuius labrum aut superficies superior horizontem suppleuit. In eo sane uase sphæra ad medietatem usq; profundata & immersa,atq; meridiano circulo iustè infixa rotabatur:Habuit etiā uas pedem, quemadmodum nostra habent pocula,quæ uulgò scyphos uocamus,quo fixè & immotè insisteret. Hoc uidere licet in sphę B risuectustis astrarijs,quas solidas appellamus. Accedunt & cōmentaria ad nostra usq; tempora durantia, id aperte docentia. Idem obseruauit Proclus & contemporanij,textu id indicante. Horizontis imaginatio uetusta.

Ad postremum, nobilitas & dignitas ipsius horizontis ex plurimis eiusdem usibus facile concluditur: sine quo etiam sphærarum fabrica fere inutilis esset. De ipsius usibus scripsimus plures propositiões in elucidatione nostra in astrolabium parte secunda, ad quas lectorem remittimus. In præsentiarū eos paucis percurrere libuit. Nobilitas horizontis.

Quorū primus usus est. Quòd officio horizontis omni tempore, quantitatis diei artificialis & noctis addiscimus, & ex consequutione ortum & occasum (solis. Horizontis septem cōmoditates.

Secundus. Per eum sole radiante cognoscimus horam diei æqualem. Lege cōmentaria nostra in sphæram solidam.

Tertius aperit nobis elongationem stellarum ab ortu & occasu uero: quam astronomi uocant amplitudinem ortus & occasus, aut zenith ortus & occasus.

C Quartus manifestat gradum zodiaci, cum quo proposita stella oritur & oc (cidit.

Quintus indicat stellas, aut cœlestes imagines perpetuæ apparitionis aut occultationis.

Sextus palàm facit ortus & occasus signorum.

Septimus discernit inter eclipses solares & lunares, uisas & nō uisas. Quam obrem in nostris Ephemeridibus & nostro Calendario Romano plures utriusque luminaris defectiones omisimus: Propterea quòd nostrum horizontem Germanicum non superarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

MEridianus circulus est, qui per mundi polos & punctū, quod nobis supra uerticem eminet, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, mediasq; noctes efficit. Hic etiā circulus imotus in mūdo est: Vno eodemq; in tota mundi uertigine seruato positu. Nec in sphæris, qui astris insigniuntur, ascribitur, quòd & imotus sit, & nullā mutationem recipiat. Sed (quod sensu usurpari possit) trecentis fere stadijs idem meridianus manet. Rationis tamen scru- TEXTVS PROCLI

pulosiore indagine ad quemuis gressum, qui ortum uersus occasumue dirigitur, nouus meridianus notatur. Ad austrũ enim Boreamue quantumuis progrediare, etiam si decem milium stadiorum intersit, idem meridianus seruatur: Qum ab ortu ad occasum itur, mutatur. D

STOEFLERI INTERPRE. Diuisio.

HOc capite author aggreditur secundum circulum sphæræ extrinsecum, scilicet, Meridianũ. Et potest id caput scindi in tres partes. In prima diffinit Meridianũ, atque eius officium adiungit. In secunda, quæ incipit ibi. Hic etiã circulus &c. aperit eius conditionem, scilicet, quòd immobilis semper manet. In tertia, quę ibi initium sumit. Sed (quod sensu &c. docet, in quantam terræ intercapedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines capiat mutationem, & ad quos nullam.

Scriptores de Meridiano. Ptolemæus.

In primis hic aduertendũ est, quòd tractatores de meridiano circulo sunt hi: Ptolemæus in pluribus dict. Alma. & præcipuè Dict. secunda. In qua ferè ubique tractat de meridiano. Idẽ in suo Quadripartito. Et in Cosmographia lib. 1. ca. 23. & 24. & circa omnes tabulas, tum uniuersales tum particulares. E

Hyginus Cleomedes Mar. Mani.

Hyginus in suo Astronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De magnitudine terræ, & sequenti. Marcus Mani. lib. 1. ca. 8. his metris.

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit olympum.
Discernitque diem, sextamque examinat horam
Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa uices: seu si quis Eoos
Seu petit hesperios: supra se circinat orbem
Verticibus super astantem, mediumque secantem
Cœlum, & diuiso signantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium est, uolat hora per orbem,
Cumque loco terræ cœlumque & tempora mutat.
Atque ubi se primis extollit Phœbus ab undis
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad hesperios sexta est, ubi cedit in umbras:
Nos primam & summam sextam numeramus utramque. F

Macrobius

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in hæc uerba. Duo qui ad numerum prædictum supersunt, meridianus & horizon, non scribuntur in sphæra: Quia certum locum habere non possunt, sed pro diuersitate circumspicientis, habitantisue uariantur. Meridianus est enim, quem sol cum super hominum uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas terræ, habitationes omnium æquales sibi esse non patitur, nõ eadem pars cœli omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse nõ poterit, sed singulis supra uerticem suũ proprius meridianus efficitur. Hactenus Macr.

Ioan. de Sacro busto.

Ioannes de Sacrobu. tract. secundo, de Sphæra. §. Sunt iterũ duo alij circuli maiores in sphæra. s. Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2. Et recentiores Astronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Georgius Peur. Franciscus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Astronomiæ 1. cap. 1.

Diffinitio Meridiani.

Præterea annotandum. Proclus in principio huius capitis diffinit meridianũ: Lucidius tamen sic. Meridianus est circulus maior, transiens per polos mũdi & zenith capitis, ad motum sphæræ immobilis manens.

Varia nomina Meridiani.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id est, medidianus. Litera d mutata in r. Vt habet Varro & Macrobi. lib. 1. de Somnio Scipi.

A Scipi. Et sic à medio dicit. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à merus, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus medij diei, uel medij cœli. *Circulus medij diei.*

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur μεσημβρινός, inquit. Igitur cū Sol sit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo peruenit ad eum circulū, qui μεσημβρινὸς uocatur, efficit diei partem dimidiam &c. μέσ græcè medietas uel medium. *Circulus medij cœli. Hyginus.*

A iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Principium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine μεσουράνημα. Is enim lib. 2. capite. 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cōstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. His locus à nobis medium cœli, à Græcis uero μεσουράνημα appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c. *Iul. Fir. Mesuraninus.*

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani. uocat meridianum aureum orbem.

B Hucusque de prima huius capitis particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motū sphæræ immobilem manere. Huius rei causę possunt assignari, quemadmodū supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphæræ abiret ipse profecto à zenith capitum habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quòd per motum appropinquaret uni parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Neq; insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse numeratur inter circulos extrinsecos sphæræ. Et in sententia habet hic Proclus: quòd Meridianus nō sit de his circulis qui astris insigniuntur, hoc est notantur uel distinguunť. Quia sphæræ circuli distinguuntur: modò & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphæræ circulis. Et nos fusius supra scripsimus. Sed de his satis. *Meridianus immobilis. Secunda particula tex. Pag. 25.*

Tertiæ particulæ initiū est in uerbo. Sed quòd sensu uariari possit &c. Hæc C particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quòd ratio quæ minima quæquæ rimatur, ad modicū spatium uersus ortum aut occasum, alium cōcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus. *Tertia particula.*

In prima supparticula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciūt quippe 300. stadia 37. mil. Itali. integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quòd 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. intergra. Sed quia 12 nullā faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cōstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelo & diuersis meridianis, nullā penitus sentiunt uariationē. Quemadmodum præcedente capite declaratum est.

Secunda supparticula habet, quòd ratio ad modicum spatium, alium & alium concludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est.

Pro tertia supparticula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrio- *Pag. 64.*

ne in meridiem, aut cõtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridiani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto proficiscenti alium adducit meridianũ. Et exemplificat author de 10000. stadijs pertransitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Nostra cõmunia 312. D

Meridianorũ mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cõtra. Nam quot in eo positu possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæus in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortũ habitatam. Cui sane medietati respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur in cœlo siue in terra. Habet autẽ semiæquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani. supra proposita. Et ipsius Macrobij uerba.

Meridiani dignitates. Vites stantes aut erectæ. Populus arbor.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri digniorem horizonte cõcludunt. Est aũt prima, quod magis eleuatus est & stans respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet. Vites eni stantes uberiorem afferunt fructũ, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plini. lib. 16. capi. 38. Et sol existens in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cõtemnemus illa quæ sub pedibus iacent, Oui. 1. Trist. B

Illud amicitiæ sanctũ & uenerabile nomen,

Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudinem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Pli. de Scorpionibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimũ uigorem & potentiã: sicut uidemus de sole qui in meridiano cõstitutus, uehementer calefacit & desiccat, ac uapores cõsumit. Quare (ut prædiximus) dicit̃ meridies, id est, merus dies. Pli. lib. 11. ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cũ incandueré solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis locorum habet, quod aquæ quę in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiẽ, aurũ producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolũt, quod meridies sit pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum egredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum. F

Phison, id est Ganges. Geñ. Moyses

Dic rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatẽ fœlicis Arabiæ, quę est respectu septentrionis sita in meridiem? Lege Pli. de rebus Arabiæ lib. 12. cap. 18. Et eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Mar. Mani.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiã auri & argenti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abundare Margaritis. Ea propter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8. ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli

Et medium tenui partitur limite mundum.

Quem capit excelsa sublimem gloria sede.

Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

Quinta

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cũ diei initium faciunt in ipso meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non sine causa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuersas gentes incœptio, de qua Plini. lib. 2. ca. 79. in ueteri, in nouo cap. 77. Ipsum (inquit) diem alij aliter obseruauere, Babylonij inter duos solis exortus, Athenienses inter duos solis occasus, Vmbri à meridie in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilẽ. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediã. Eandem ferè sententiam habet Macro. libro primo Satur. ca. 2. de die & uario modo distinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel. lib. 3. ca. 2. hi tres habent ferè unam & consimilem sententiam, legito. Plinius.

Sexta. Meridiani circuli sunt accommodi, utiles immo necessarij rebus Geographicis. Nam in his supputatur omnium regionum, prouinciarum, insularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uersatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo. Plura de his alibi in commentarijs nostris in Ptolemæum.

B

DE LACTEO CIRCVLO.

Obliquus etiam est & Lacteus circulus. Hic itaq; supra tropicos obliquatus cernitur. Constat autẽ ex tenui nebulosa substantia. Vnus certe cœlestium circulorum cõspicuus, nec certa latitudine definitus, sed aliqua sui parte latiore, aliqua angustiore. Quo minus quidem in plerasq; sphæras ad scribi solet. Est autem unus è numero maximorum circulorum, quippe cum maximi circuli in sphæris dicantur, quibus idem centrum cum sphæra est. Sunt porrò maximi circuli septem, Aequator, Signifer. Qui per media signa ducit. Qui per polos ducitur. Cuiusq; habitationis horizon. Meridianus, Lacteus. TEXTVS PROCLI.

Svpra capite de circulis sphæræ auctor mentionẽ fecit de Lacteo circulo in .§. finali qui incipit. Porrò hos circulos, ubi in fine adiungit. Sensu eni unus lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum describit aut notificat. In secunda, quæ inchoat. Est autem unus, docet ipse illum ipsum esse de maximis circulis. In tertia cuius initium est ibi. Sunt porrò &c. numerat maximos circulos scilicet septem. STOEFLERI INTERPRE. C Continuatio. Diuisio capitis

Principe contuendum, scriptores de hoc circulo sunt hi, Aristoteles primo meteór. Ptole. Phelu. dict. 8. alma. ca. 2. Aratus in Phœnomenis. Ruffus Festus paraphrastes Arati, Cicero in fragmento Arati. Scriptores de Lacteo.

Marcus Mani. lib. primo cap. 9. de zodiaco & Lacteo circulo. Mar. Manl.
Hyginus libro secundo & quarto. Plinius libro 18. capitulo 29. Hyginus.
Tullius libro de re pu. unde Scipionis somnium excerptum est. Plinius. Tullius.
Macrobius commentariorum suorum libro primo in som. Scipionis. Macrobius.
Ouidius libro primo meta. fab. 6. Ouidius.
Et mediæ ætatis Albertus magnus, Sueuus, ~~libro secundo~~ meteo. tracta. 2. ca. 3. 4. 5. 6. Et in abbreuiatis Alma. libro 8. Alber. Mag. Io. à Re. mon.
Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8. propositione prima. Geor. Valla.
Georgius ualla libro 16. & astronomiæ primo capitulo primo.
Et ut authorem nostrum clariorem faceremus libuis non nullas memorato-

rum sententia shic annectere, & primo Mar. Mani. De Lacteo cir. sic canentis. D
Alter in aduersum positas succedit ad arctos
Et paulum à boreæ gyro sua fila reducit
Transitꝗ inuersæ per sydera Cassiopeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem.
Aestiuosꝗ secat finis, aquilamꝗ supinam.
Temporaꝗ æquantem gyrum, zonamꝗ ferentem
Solis equos, intra caudam qua Scorpius ardet.
Extremamꝗ Sagittarij, leuam, atque sagittam.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesꝗ
Centauri alterius, rursusꝗ ascendere cœlum
Incipit, argiuamꝗ ratem per aplustria summa.
Et medium mundi gyrum, geminosꝗ per imum,
Signa secat, subit Heniochum, teꝗ unde profectus
Cassiopea petens super ipsum Persea transit.
Orbemꝗ ex illa cœptum concludit in illa.
Trisꝗ secat medios gyros, & signa ferentem
Partibus è binis, quoties præciditur ipse. B
Nec quærendus erit, uisus incurrit in ipsos
Sponte sua, seꝗ ipse docet, cogitꝗ notari.
Namꝗ in cœruleo candens nitet orbita mundo. Sat est.
Secunda, est Ouidij, in hæc uerba.
Est uia sublimis cœlo manifesta sereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni regna tonantis. Regalemꝗ domum.
Tertia est Macrobij ex Som. Sci. De Lacteo orbe sic scribentis. Erat autem is splendidissimo candore inter flammas circus elucens, quem uos (ut à Graijs accepistis) orbem Lacteum nuncupatis. Orbis hic idem quod circus in Lactei appellatione significat. Est autem Lacteus unus è circulis, qui ambiunt cœlum. Et post pauca. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis, cæteris circulis magis cogitatione quàm uisu comprehendendis &c.

Nomina Lactei circu.

Secũdo loco, huius circuli uaria nomina notabimus, quem Ptolemę. Phelu. Dict. 8. ca. 2. uocat Maiarati. Inquit enim eius tralator. Caput secundũ, de modo orbis Lactei, nominati Maiarati, id est, area quæ mouetur. Alius codex habet. i. arca quæ mouetur. Sic etiam legimus apud Alber. Mag. ca. 1. in hæc uerba. Incipiamus ergo nunc cõsiderationes facere de Galaxia, quę idem est quòd uia Lactea siue alba, quę Arabice dicit Maiarati, quod interpretatur arca, quæ mouetur. Nominatur præterea Galaxia circulus siue circus lacteus, Orbis lacteus, zona lactea, Orbita lactea. F

Nominum interpretatio.

Vocabulorum expositio hæc est, Maiarati Arabice (ut credo) appellatur, & interpretatur Area quæ mouetur, id est, Platea quæ ad motũ firmamenti mouetur. Area quasi ardore solis facta. Inter causas sanè Lactei circuli quæ apud authores recensentur, una est, quæ fabulam sapit. De qua Alber. supra cap. 2. Quam Marcus Mani. ubi supra paucis metris absoluit, his.
An melius manet illa fides per sęcula prisca
Illac Solis equos diuersis curribus isse.
Atque aliam triuisse uiam, longumꝗ per æuum
Exustas sedes, incoctaꝗ sydera flammis
Cœruleam uerso speciem mutasse colore
Infusumꝗ loco cinerem, mundumꝗ sepultum.

In alio

A In alio codice lego Matarati.i.arca quæ mouetur. In Lacteo.n.circulo pluri-
mę sunt stellæ minutissimę, ut Alber.ca.5.supra testat, causantes in oculis inspi-
cientiū colorem album seu Lacteū. Hę aūt stellæ in Lacteo circulo, ut in arca ar-
cent & continentur, ideo non inepte dicit arca, ad hoc pulchre accedit Mar. Ma
An maior densa stellarum turba corona (ni. ubi supra. Sic.
Contexit flammas & crasso lumine candet.
Et fulgore nitet collato clarior orbis. Galaxia præterea græcū est uoca- Galaxia.
bulū γάλα. n. Græce significat lac. Est aūt æquiuocum. Galaxia gēma est quę &
Galactites siue Galaricides noīatur, ad colorem.n.lactis tendit. De qua Pli.lib.
37.ca.10. De quibusdā gēmis per alphabeti ordinē, quem lege. Vbera lactantis
collo colligatus replet. Discordias cōciliat. Qui secū portauerit, & regē, aut aliū
offenderit, statim placabit. Galaxia ad nostrū propositū circulus est cœlestis, no
men usitatū apud Aristotelē & Alber.Ma. à γάλακτος greco tractū, ob colorem
albū uel lacteū, quem mortalibus ostendit. Reliquæ nomenclaturæ oēs supra
noīatæ latinæ sunt, quare transeo. Tertio loco. Lacteus circulus sic diffiniri Lacteus circu.
potest. Circulus est obliquus stellati orbis, albicans, sensui apparens, latitudine diffinitur.
& colore inæqualis. Hæc diffinitio aut descriptio partim sumpta est ex textu
Procli, ptim ex Ptole. Est.n.obliquus.i.curuus, flexuosus, quod chartæ & orga
B nū astraria satis indicant, & noctu cœlo sereno uisus facile cōsiderat & conclu-
dit. Est etiā obliquus, ut dicit author, quia supra tropicos obliquatus cernit, nō
.n.eis insidet ad angulos rectos sed obliquos. Quod subdit, stellati orbis, ex-
plodunt uariæ opiniones de hoc circulo, quarū nonnullæ fabulosæ, aliquæ er-
roneæ censent, de quibus in sequentibus. Subiectū sanè & materia Lactei orbis
est pars orbis stellati, de quo etiā in subditis lucidius dicemus. Additur, albi-
cans.i.aliquantulū oculo albus apparens, quocirca appellat uia Lactea siue al-
ba, lacteus orbis &c. Lactis enī colorem, ut plurimū, imitari uidetur. Rursus
addit, sensui apparens, in confesso est omniū, inter cœlestes circulos oēs, dumta
xat Lacteū uisui apparere. Hoc docuit Proclus supra ca. De circulis sphærę. Idē
præsenti capite, cū inquit. Vnus certe cœlestiū circulorum cōspicuus. Idem su-
pra Mar. Mani. Idem Ouidius supra. Idem Macro. ubi supra habuimus. Solus
ex omnibus hic subiectus est oculis &c. Accedit Ruffus Festus his metris. Ruffus Festus.

Sydera, candentis speciem supinspice lactis — Cōcelebrat nostro sic Baltheus ore notat.
Procendi cœlo, color olli nomen ab ortu — Nō isti forma similis, similisue colore.
Primigeno statuit, se zonam Græcia solers.

Demū adijcitur latitudi-
C ne & colore inæqualis. Hæc particula facilis est & ex cōmentarijs Ptolemęi aut
Ioan. à mon. Re. elici potest, haud quaquā.n.eandem seruat latitudinē. In una
quidē parte latior, amplior, & extensior est, in alia strictior & angustior, aut ar-
ctior. Strictior (gratia exempli) circa Casiopeiā, latior ad Heniochū & Gemi-
nos, Angustior circa Centaurū, amplior circa Sagittariū &c. Sic apparens colo
ris dissimilis cernit. In aliquibus.n.eius partibus est rara, in aliquibus parū ap-
paret, in aliquibus densior siue lucidior. In exemplis. Lacteus is circulus cōpre
hēdit Casiopeiā, ubi partes extremę densiores uident partibus medijs. Ramus
in quo cōtinentur tres spondyles Scorpij plurimū habet raritatis, circa spondy
les tamē paulo densior. Et pars quæ hastulā sagittæ Sagittarij cōtinet, spissa est
admodū. Item ramus ad rostrū Gallinæ procedens cū angustia, multā habet ra-
ritatē adeo ut putet interruptio apud rostrū, postea circa pectus gallinæ ampli
or atq; densior. Sed quid in his moror? nox serena certiorē te faciet. Ptole. etiam
scripta cōsulito. Quarto loco cōntuendū. De hoc Lacteo multi inter se diuer Opiniones ua-
sa senserūt, causasq; eius, alij fabulosas, naturales alij protulerūt. De utrisq; pau riæ de Lacteo.
cis dicemus & primū de fabulosis. Quarū primā recitat Alber. M.c.2. in hęc uer Geminæ causę
ba. Fuerunt quidā qui dixerūt, q Sol mouebat aliqñ in loco illo, & suo lumine fabulosæ & na
turales.

Causa ex Solis combustione. & colore combussit orbem in loco illo. Combustum enim, præcipue si terrestre D fit, album efficitur, sicut patet in calce, & ideo Sol sua combustione impressit in orbe hoc uestigium quod uocatur Galaxia. Dico autem quòd iste sermo est erroneus, quia si ita esset ut dicunt, tunc similis causa similem relinqueret effectū. Sol enim mouetur nunc per zodiacum sub linea quæ dicitur ecliptica quæ est in meridio signorum, ergo per totum orbem signorum deberet apparere tale uestigium ex combustione Solis, quod non uidemus, quia Galaxia non appareret secundum orientem signorum in zodiaco, sed potius intersecat orbem signorum. Et infra, & egreditur uersus utrumque polorum.

Adhuc, sicut probatū est in cœlo & mundo, orbis in nulla parte recipit impressiones peregrinas, quæ aliquid uarient in esse suo. Combustio autem & albedo relicta ex ipsa impressione peregrina, non contingit nisi corpori passibili & alterabili igitur Galaxia non est combustio à Sole. Est enim orbis per hoc quòd est incorruptibilis, inalterabilis, semotus à natura quatuor elementorū, & à causis inferiorum, uegetabilium & generatiua animalium, & ideo impressio corporis passibilis in eo fieri non potest. Fuit autem hæc opinio, ut puto, Pythagoræ, qui dixit terram moueri, & cœlū stare & comburi à Sole. Hucusque Albertus. Cui alludit Mar. Mani. supra in metris. E

An melius manet illa fides &c.

Causa Iunonis lac. Secunda causa fabulosa est quòd Iuno uxor & soror Iouis ex mamillis emiserit lac copiosum quo in orbe pinxerit circulū & inde Lactei nomen assumpsisse. De qua Mani. supra sic canit.

Nec mihi cælanda est famæ uulgata uetustas
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ diuum, cœlumque liquore
Infecisse suo, quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Tertia causa, quod ibi est sedes uirorum for. Tertiam deinde fabulam sapiens per longum tractat Mar. Mani. supra lib. 1. cap. 9. Quæ opinio uult quòd animæ uirorum fortium, magnanimorum, iustorum corporibus exutis habitent in eo orbe, & enumerat plures uiros Græcos, Romanos &c. per metra ferè 40. ex quibus hæc apponere libuit.

An fortes animæ, dignataque nomina cœlo,
Corporibus resoluta suis, terra eque remissa,
Huc migrant ex orbe, suumque habitantia cœlum, F
Aethereos uiuunt annos, mundoque fruuntur.
Atque hic Aeacides, hic & ueneramur Atrides
Et omissis pluribus subdit.
Altius ætherei qua candet circulus orbis
Illa Deum sedes, hæc illa proxima diuum.
Qui uirtute sua similes uestigia tangunt.

Quarta quod sit uia ad cœlum. Quartam demum fab. scripsit Ouidius supra.

Est uia sublimis cœlo &c.

Hæ causæ iam recitatæ mythologiā, id est, sermonem aut ratiocinationem fabularum præ se ferunt, quibus tamen mysteria aut arcana quædā non aspernanda teguntur. Missis autem tribus, quartam Ouidianam per allegoriam ut cunque enucleabo. Sensus allegoricus. In huius sanè fabulæ carminibus poëta Ioui multa ingeniosissime tribuit, quæ nos deo opti. maxi. cōcedimus. Iouem enim patrem dominumque deorū, regem cœli, sedentē in throno eburneo &c. esse uoluere ueteres quem nos deū opti. max. regem regum & dn̄m dominantiū esse cōfitemur. Cui cœlum, ipso attestante, thronus est, Esai. 66. Cœlum mihi sedes est, de quo Io.

Apo.

A Apo.11.dixit.Qui sedebat in throno, ad quem est uia sublimis, ardua & difficilis&c. Viam ad æternam beatitudinem rectissimè theologi innocentiã, testimonio regij prophetæ posuere: Qui uiam ad cœlũ (inquiens) interrogat. Psal.23. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quæsito satisfaciens uerissime, subiungit. Innocens manibus & mundo corde. Et annectit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiã à Deo salutari suo. Similis est sententia Psalm.14.hæc. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur stitiam. Hanc, ad cœlestis aulæ præmia innocentiæ, uiam Ouidius tetigit. — Via beatitudis.

Est uia sublimis, cœlo manifesta sereno

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso.

Si uerborum uim animaduerterimus, multa nostræ fidei consentanea reperire poterimus (. Est uia sublimis.) Altissima namque & difficilis est uirtutis, qua iter est ad cœlum, uia. Infallibilis ueritatis testimonio Matth.7. Arcta est uia, quæ ducit ad uitã, & pauci ingrediuntur per eam. Huius uiæ difficultatem, pulchre describit Hesiodus uetus poeta, his carminibus. — Matthæus. Vitæ uia & uirtutis.

Virtutem posuere dei sudore parandam.

B Arduus est ad eam longusque perardua callis:

Asper & est primum, sed ubi alta cacumina tanges,

Fit facilis, quæ dura prius fuit, inclyta uirtus.

Nihilo minus & si difficilis. Cœlo tamẽ manifesta sereno. Quid enim homini secundum rectæ dictamen rationis uiuenti, uirtute (ad quam natura inclinati sumus) manifestius esse potest? Cœlo igitur sereno, intellectu prudẽtia regulato, non dictaminis erronei obnubilatione obtenebrato, Virtus est manifestissima. Nam quemadmodum in luce omnia facillime cognoscuntur, in tenebris autem nec uidemus, nec quò ambulemus cognoscimus: Ita uirtutes, quę arma lucis à Paulo ad Roma.13. uocãtur, intellectum eleuant in splendorem lucis æternæ. Virtuoso enim omnia in luce clarescunt, Ouidij testimonio. — Virtus homini manifesta.

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipso

Hàc iter est superis, ad magni tecta tonantis.

Et recte. Nihil siquidem coinquinatum intrabit in regnum cœlorum. Apo.21. Ambulant enim albis stolis amicti. Ioan. Apo.3. attestante. Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Satis nunc est pro his metris Ouidij.

C Ad causas naturales Lactei uenio, quæ etiã sunt plures, ut apud Alber. & Macrob. colligi potest. — Causæ naturales Lactei.

Theophrastus Lacteum dixit esse compagem: quia de duobus hemisphærijs cœli sphæra solidata est. Et ideo ubi ore utrinque conueniant, naturalem claritatem uideri. De hac loquitur etiam Mar. Manilius.

An coeat mundus, duplicisque extrema cauernæ

Conueniant, cœlique oras & sydera tangant:

Perque ipsos iungat noxius manifesta cicatrix

Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis

Aëriam in nebulam clara compagine uersus.

Verũ hæc Theophra. causa ab omnibus, qui mundi ponunt principiũ, elidi tur. Gene.1.cap. legimus. In principio creauit Deus cœlum & terrã. Non dixit Moyses, Creauit deus hemisphæria, quodã bitumine conglutinãda. Et Gen.2. Perfecti sunt cœli & terra. Et in Psal. Dei Perfecta sunt opera. Et Dionysius Areopa. Optimi est optima facere. Et Tullius, De uniuersitate. Quandoquidem neque mundo quicquam pulchrius, neque eius ædificatore præstantius. Et idem. Hanc igitur habuit rationẽ effector mundi, molitorque deus, ut unũ opus

totum atque perfectum ex omnibus totis & perfectis absolueretur, quod omni morbo senioue careret. Formam autem & maxime sibi cognatam & decoram dedit: Et post pauca. Hunc ea forma figurauit, qua omnes reliquae formae includuntur, & globosus est fabricatus. Quod σφαιροειδὲς Graeci uocant &c. D

Secunda est Diodori.

Diodorus ignem esse dixit densae cōcretaeque naturae, in unam curui limitis semitā, discretione mundanae fabricae coaceruante, concretum. Et ideo uisum intuentis admittere, reliquo igne coelesti lucem suam, nimia subtilitate diffusam, non subiacente conspectui.

Lacteus, nō est ex igne

Confutatio Alexander Algazel. Auicenna.

Hāc reprobat Alber. ubi supra ca. 6. his uerbis. Dicit Alexander & plurimi philosophi, ignis in sua sphaera non lucet. Vnde Algazel in physica sua, ubi loquitur de impressionibus in alto generatis, ponens uerba Auicennae dicit sic. Ignis non est nisi una tunica ignea, nec habet lumen, sicut nec aër, sed est subtilior eo. Si enim haberet lumen prohiberet uideri stellas in nocte & faceret lumen super terram, sicut ignes accensi.

Quod etiam uidetur ex hoc, quòd omne lucens tegit corpora quae post se sunt, siue sit lucens coeleste, sicut stella, siue sit ignis, sicut flamma. Ignis autem in sua sphaera non tegit nobis corpora coelestia. Ergo non lucet.

Adhuc autem, sicut dicit Auicenna, nō lucet aliquid nisi spissum. Vnde aër propter sui raritatem, licet in se habeat lumen, non tamen lucet, ita quòd illuminet & terminet uisum sicut facit lucens: Ergo multo minus lucet & terminat uisum ignis in sua sphęra, qui multo est rarior. Ergo ignis nihil cōtinebit lucis, aut B

Adhaec orbis non in locis stellarum magis sunt de natura lucis (reflectit. quàm ignis, & tamen non continent lucem. Ergo nec ignis.

Ignis in se non lucet.

Adhaec in inferioribus non uidemus ignem lucere: Nisi in materia aliena, sicut in carbone, quae est fumus, eo quòd ipsa materia spissa est &c. Ex omnibus his constat, quòd cū ignis in se purissimus sit, & tantae raritatis, quòd nō potest esse maior in materia elementari. Propter quod dicitur ignis subtilissimi corporis specie, ab Aristotele. Et signum huius ad sensum receptum est in Astrologia. Si enim luceret, tunc dissiparet umbram terrae & impediret, quòd nō ueniret ad orbem Lunae. Cum ergo nulla sit causa eclipsis Lunae, nisi quòd Luna transit per umbram terrae profundius, ut altius contingeret, quòd Luna nunquam eclipsari posset, quod falsum est: Ergo ignis in sua sphaera non lucet. Et ideo dicit Alexander, quòd accidit igni lucere egredienti extra proprium locū: sicut etiam accidit aquae congelari. F

Tertia est Possidonij.

Possidonius ait. Lacteum esse caloris syderei infusionem, quam ideo aduersa zodiaco curuitas obliquauit, ut quoniam Sol nunquam zodiaci excedendo terminos, expertem feruoris sui partem coeli reliquam deserebat, hic circus à uia solis in obliquum recedens, uniuersitatem flexu calido temperaret.

Lacteus nō est è sydereo calore.

Etsi Macrob. asserat diffinitioni Possidonij plurium consensus accedere, ego tamen minime. Soli enim ab omnibus attribuitur principaliter caloris diffusio, cuius diminutio fit aut augmentatio secundū eiusdem accessum & recessum, & iuxta radiorū aliam & aliam incidentiam. Si igitur Lacteus circulus, secundum Possidonij positionem, suppleret uicem Solis, & ea propter obliquatus à zodiaco uersus utrosque polos, calefaciendo eas terrae partes à Sole longe distantes, ut sunt partes uicinae utrisque polis, deberet utique non esse tantus rigor frigiditatis in his partibus, cuius oppositū docet experientia. Immo hi qui ibi habitant, deberent habere cōtinuum calorem, ex eo quòd in 24. horis Lacteus sine omni uariatione, bis accedit ad capita eorum. Quare positionem Possidonij fragilem posthabeo.

Albertus

A Albertus Ma. alias recitat opiniones. Primã (ca. 3.) eorum qui dixerunt, Galaxiam esse reflexionem luminis Solis in quibusdam stellis: Eius hæc sunt uerba. Illi autem qui imitabantur Anaxagoram & Democritum dixerunt, quòd Galaxia est lumen mutuatum à Sole quibusdam stellis: Et hoc dicitur tunc lumen istarum stellarum. Ponunt enim isti, quòd radius Solis non incidit omnibus stellis, sed potius propter terræ interpositionem retrahitur à quibusdã. Et ideo cum occidit, in occasu retrahitur ab his quæ sibi opponuntur, & non consequitur eas: sed incidit quibusdam non tantùm à sole distantibus. Et ubi incidit, in circuitu lumen diffunditur. Sicut quando radius Solis uenit per fenestrã & incidit in terram, lumen à radio diffunditur in circuitu illius terræ, & incidit radius ita, quòd efficit luminosa. Ita & circa stellas quibus incidit radius Solis, in circuitu cœli diffunditur lumen radiosum, & illuminat partes orbis in circuitu istarum stellarum. Et illud lumen uocatur Galaxia, quod fit ex lumine approximante istis stellis. Quarta est Anaxagorę & Democriti.

Hæc autem positio uidetur supponere, quòd terra sit maior Sole, secundum uulgi opinionem, quia aliter radicem nõ haberet: Tunc enim umbra terræ esset tendens in latum *, & impediret quasdã stellas, Soli oppositas, à consequutione radij solaris, & quasdam non impediret. * At qui ita Calathoides.

B

Dico aũt iterum quòd illud stare nõ potest. Quia si Galaxia esset lumen diffusum, in loco ubi terminantur radij Solis, ad quas stellas partium orbis minus distantes quàm sit dimidius orbis, tunc cum recedit Sol de loco ad locum, recedit etiam illud lumen diffusum de loco ad locum: Ergo Galaxia non staret in loco uno, sed mutaretur de loco ad locum. Et hoc non uidemus, cum semper sit super Sagittarium & circa partem Geminorum, ubi intersecat zodiacum. Confutatio

Adhuc aũt signatio de falsitate huius sermonis, per id quod proponit̃ in sciẽntia Astronomica de mensura quantitatis Solis & terrę: ubi probatũ est, quòd Sol est maior terra. Et infra. Sed cũ ita sit quòd luminare maius opponitur corpori minori opaco, radij luminaris intersecant se, post umbram opaci, & illuminant quicquid est post umbram: quæ, quia minus est opacum quàm luminosum, tendit in acutum. Compertum autem est per rationes geometricas, quòd umbra terræ non porrigitur nisi usque ad sphæram Mercurij. Ergo radius Solis consequitur omnes stellas quæ sunt in sphæra Mercurij & supra. Ergo non retrahitur à quibusdã, nec in loco ubi incidit diffunditur lumen, quod sit Galaxia. Quinta opi. De hoc Ptole. lib 5. Alma.

C

Præterea Alber. cap. 4. aliam adducit opinionem eorum, qui dixerũt. Galaxiam esse lumen reflexum ab aëre. Inquit. Fuerunt autem alij qui dixerũt, quòd Galaxia est lumen quod redditur orbi stellato, reflexum in ipsum, ab aëre humido, qui est sub ipso. Et huius simile ponunt in speculo, quia sicut nos uidemus, quòd facies illuminata imprimitur speculo opposito, & propter hoc quòd speculum est tersum & politum, reflectitur in faciem aspicientis. Ita lumen stellarum orbis imprimitur aëri humido, qui est sub ipso, & quia corpus humidum reflectere habet formas sibi impressas: ergo aër iste reddit lumen stellarum orbi stellato. Sicut apparet cum radius incidit in uas cũ aqua, tunc enim statim reflectitur ex opposito in parietem &c. Imago speculi quomodo ab homine procedat.

Dico, quòd iste sermo eorũ est error. Quia nos uidemus, quòd lumen repercussum à speculo, aut à superficie corporis humidi, super quod incidit radius luminosi, semper repercutitur ad oppositum: Sicut apparet de radio incidente in uas aquæ: Repercutitur enim in oppositũ radij solaris: & illud repercussum mouetur secundum motũ superficiei speculi uel aquæ, quæ repercutit lumen. Si autem superficies corporis reflectentis radiũ incidentem quiescit, ad- Confutatio.

huc tamen repercussum mouetur ad motum luminosi corporis, à quo incidit ra D dius, eo quòd semper est ex opposito. Ergo si Galaxia tale lumen est, tunc ad motum aëris reflectentis debet moueri, & etiam ad motum stellarum, à quibus incidit lumen primo: ut sit semper ex opposito ipsorũ reflexum ab aere: & hoc non uidemus. Quia Galaxiam uidemus in uno loco semper, etiam si à centenis locis inspiciamus eam, quia nunquam recedit à loco suo.

Sexta opi. & uera. Vltima opinio aut causa Lactei, est Ptolemæi ubi supra, Alberti Mag. ca. 5. de Galaxia secundum ueritatem, ubi sic scriptum reliquit. Dicamus nunc quid est Galaxia secundum ueritatem. Nihil aliud autem est Galaxia, nisi multæ stellæ paruæ quasi cõtiguæ, in illo loco orbis: In quibus diffunditur lumen solis, & ideo uidetur quasi circulus albescẽs quasi fumus. Et post pauca. Sunt etiã inter eas quædã magnæ stellę intermixtæ, quæ distinctæ uidet. Et cum lumen illarũ stellarũ cum lumine in eis diffuso procedit, ex illo loco orbis inflãmato & igni-

Orbis inflammatus. to sine obstaculo, uideť lumen oblongũ. Dicitur aũt orbis inflammatus & ignitus non essentialiter, sed ab effectu: quia inflammat & ignit. Illæ autem stellæ fixæ sunt in orbe. Ita, quòd quædã quasi tangunt aliquas & suscipiunt splendorem à sole, & insuper lumen earum in se diffunditur, & ab una in alteram diffusum cõtinuatur. Et hęc est causa quare Galaxia uidetur in uno loco orbis octaui nõ recedens ab eo, præcipue quia in eisdem imaginibus semper uidetur. Venit enim à pedibus Geminorũ, & regyrat per principiũ Sagittarij in Geminos. B

Lege supra pagi. 69. F Vnde licet mutet spatiũ, sicut & cæteræ stellæ fixæ, nõ tamen mutat imagines zodiaci. Hactenus Alb. Hanc causam pulchre canit Mar. Ma. An maior &c.

Causa efficiẽs Lactei. Demum nec id prætereundũ censeo, si quæritur quæ sit Galaxiæ causa efficiens, & quæ causa materialis, sicut subiectũ. Respondet Alber. ca. 6. & ultimo de Galaxia his uerbis. Causa eius efficiens, sunt in parte stellæ multæ paruæ, q̃ sunt in primo loco, & habent insertas magnas distinctas: & illæ diffundunt lumen suum super spatium in illa parte orbis. Alia pars huius causæ efficientis,

Causa materialis. est radius solis, incidens istis stellis quasi contiguis. Causa autem materialis, sicut subiectum, est pars illa orbis quæ spissior est, & ideo retinens & repræsentans lumen Solis & stellarum & terminans uisum, per eundem modũ, quo stellæ retinent lumen & repræsentant & uisum terminant.

De motu Galaxiæ. Et compertum est probatione astronomica, quòd circulus Galaxiæ mouetur motu stellarum fixarum, hoc est in 100. annis uno gradu. Qui est motus stellarum fixarum. F

Secunda pars huius capi. Hactenus de parte prima huius capitis. Accedo nunc ad secundã, quæ incipit in uerbo. Est autem unus de numero maximorum circulorum. Author recenset Lacteum inter circulos maximos sphæræ. De circulis maioribus aut maximis & minoribus dixit Proclus supra cap. de circulis sphæræ. Et nos fusius in

Supra pag. 13. A. cõmentario isthoc: Ad ea loca lectorem remitto.

Tertia pars huius cap. Sequiť pars tertia & ultima huius cap. in uersiculo. Sunt porrò maximi &c. Author numerat septem circulos maximos, quos nos usitatò maiores appellamus. De æquatore circulo facile omniũ principe supra diximus. De signifero

Pag. 13. B & sequentibus supra capite, de signifero: Et in cõmenta. De duobus coluris cap. de coluris & in cõmenta. De horizonte ca. de horizonte. De meridiano, cap. de circulis meridianis. De Lacteo præsenti capite: & isthoc in cõmentario.

DE QVINQVE ZONIS.

TEXTVS PROCLI. Totius terræ superficies sphærica est, & diuiditur in zonas quinq;. Ex quibus duæ sunt, quæ circa polos describuntur. Frigidæ dictæ, quòd maximè absunt

A absunt à solis orbita. Eædem ob frigoris iniuriam parum habitatę. Determinantur autē polos uersus, arcticis circulis. Quæ uero post has deinceps habentur, quòd mediocriter ad prætereuntem solem sitæ sunt, temperatæ appellantur, habentq́ in cœlo limites arcticos, tropicosq́ circulos, quibus interiacent. Reliqua, quæ inter memoratas quatuor medium locum tenet, quòd sub ipso solis transitu iacet, torrida nuncupatur, à terrestri æquatore in duas partes diuisa, is porro sub mundi æquatore porrigitur. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio.

PRoclus noster postquam plura de circulis cœlestibus, pręcipuè ęquidistantibus, disseruit, puta de eorū numero, magnitudine, potestate & intetuallo, hoc capite docet, quæ terræ partes aut plagæ sint ab his circulis inclusæ aut contentæ. Et diuiditur caput in duas partes. In prima ponit thesim, aut positionē. In secunda partitur terram in quinq́ zonas, diffiniendo eorum limites, cōditiones, aut proprietates. secunda ibi. Et diuiditur in zonas quinq́. STOEFLERI INTERPRE.

B In prima parte author utitur thesi, aut positione. Supponit eni terræ superficiem esse sphæricam, & ex consequutione ipsam terram. Et ego in præsentiarum nolo demonstrare, terram esse rotundam, sphæricā, aut globosam. Id quiuis lector sibi facile nancisci posset, ex dictione prima Alma. Ex libro primo Io. de monte re. defloratoris Almagesti. Ex Cleomede primo meteor. Et forsan cōmentaria nostra, quæ in sphæram mundi Ioan. de Sacrobu. congessimus, nōnihil donabunt. Sed ut lectoribus sit amplus legendi, de terræ rotunditate, cāpus, scriptores citabimus. Quorum omniū princeps est (ut diximus) Ptole. Phelu. dictione prima Alma. ca. 4. deinde sequuntur alij. Aristoteles secundo de cœlo & mūdo, & eius cōmentator Auerrois. Cleomedes primo meteor. cap. Quòd mundus sit globosus, & cap. Quòd terra non sit lata, & cap. Quòd terra nō sit caua. Et ca. Quòd terra non sit cubicosa, quadrangula, aut pyramoides. Plinius secundus lib. 2. ca. 66. 67. & 71. Ioan. à monte re. In epito. Alma. lib. primo conclusione secunda. Alber. Magnus in abbreuiatis Almagesti libro primo. Et idem in secūdo de cœlo & mundo tractatu quatto cap 9. 10. 11. Ouidius lib. 6. Fast. Terra rotunda. Tractatores de terræ rotunditate. Ptolemæus. Aristoteles Auer. Cleomedes Plinius. Io. à mon. re. Alber. ma. Ouidius

C Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Nec desunt sacræ litterę. Regius propheta psalmo 95. Iudicabit (inquit) orbem terrarum in æquitate, & populos in ueritate sua. Et psalmo 96. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Et primo Paralipo. ca. 16. Ipse fundauit orbem terrę immobilem. Psalmus Paralipo.

Pro secunda parte huius capitis in primis animaduertendum est. Quòd Physici, Astrologi, Geographi & Poëtę distribuunt terram & cœlum in quinq́ zonas, aut fascias, siue cingula. Zona græce ζώνη. Sunt autem tractatores de zonis hi. Cleomedes primo meteor. capite de orbibus. Strabo libro primo & secundo. Iulius Fir. libro primo capitulo quarto & ultimo. Tullius de re pu. Macrobius libro secundo de somnijs Scipionis. Plinius libro secundo cap. 70. Ptolemęus in suo quadri. tractatu secundo. Martianus libro sexto. Albertus Magnus de natura locorū dist. 1. ca. 6. qui citat Platonē, Pythagoram, Homerum & oēs qui in Scriptores de zonis. Cleomedes Strabo Iulius Fir. Tullius Macro. Plini. Ptolemæus

N

Martianus. Albertus. Plato. Pythagoras. Homerus. Virgilius. Ouidius. Tibullus. Lucanus.

Aegypto philosophati sunt. Accedūt Poetę Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. His addo Probum grammaticum, Ioan. de Sacrobu. Georgiū Vallam, & alios plures. Horum omniū sententias in medium afferre, plurimas absumeret horas, nonnullas satis cōmodas ascribam. Cleomedes ubi supra, postquam in cœlo quinque distinxit parallelos, quos segmenta appellat, sic scriptum reliquit, & loquitur de terrestribus zonis. His nimirū cœli interuallis, quę memoratis orbibus, id est, circulis distinguuntur, terræ partes quinque subijciuntur. Vna ab arctico, nempe septentrione, cōprehenditur. Altera, supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos quæ medioximum obtinens locum, incumbentem supernè sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatiū & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has igitur terræ partes physici zonas, seu cingula uocant, quorum extima utraq; ob gelu rigorem, inhabitabilia esse perhibentur. Vt medioxumū propter æstum habitationi nō est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Temperatior siquidē efficitur zona ab exusta, & utraque assistente & contermina frigida. Hæc Cleome. D

Tullius.

De ijsdem zonis Tullius de re. pu. Cernis eandem terram quasi quibusdā redimitam & circundatam cingulis, è quibus duos maxime & inter se diuersos, & cœli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina uides: Medium autem illum & maximum solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles, quorū illi, in quo qui insistunt, aduersa urgent uestigia, nihil ad uestrū genus. Hic aūt alter subiectus aquiloni, quem colitis, cerne quàm tenui uos parte contingat. Omnis enī terra quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnū, quod oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine q̄ paruus sit uides. E

Prætereo hic inserere autem sententias Macrobij & Iulij Fir. propter uerborum multitudinem. Tu quidem legito, & legisse profecto gaudebis. Ad Poëtas accedo. Virgilius primo Geor. sic canit.

Virgilius.

Iccirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodena regit mundi Sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cœlum: Quarum una corusco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni est.
Quam circum extremæ dextra leuaq; trahuntur F
Cœrulea glacie concretæ, & imbribus atræ.
Has inter, mediamq;, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum. Et uia secta per ambas
Obliquus quò se signorum uerteret ordo.

Ouidius.

Ouidius lib. 1. Metamor. fab. 7.

Vtque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ: quinta est ardentior illis.
Sic onus inclusum numero distinxit eodem.
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utramq; locauit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.

Idem de quinque zonis lib. 2. Metamor. Fab. prima.

Si potes his saltem monitis parere parentis &c.

Tibullus.

Et Tibullus lib. quarto, elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis,
Atque duæ gelido uastantur frigore semper.

Illic

A Illic & densa tellus absconditur umbra,
Et nulla incœpto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget densam in glaciemq; niuemq;,
Quippe ibi non unquam Titan superingerit ortus.
Ast media est phœbi semper subiecta calori &c.
Sequuntur 16. metra de zonis alijs. Legito.

Secundo contuendum, Zona siue zone plurivo cum esse. Est enim zonæ mons Thraciæ, Authore Plinio libro quarto cap. 11. Et zonæ oppidū Thraciæ teste Pomponio libro secundo de Thracia.

Zona altera nostro seruiens tractatui, sic diffiniri posset. Zona est portio, tractus, aut spatiū cœli, siue terræ, inter duos circulos minores, æquidistantes, proximos, aut inter æquidistantem & polum mundi contentum. Quasi cingat uel circumeat cœlum siue terram. Vt tota cœli portio inclusa duobus tropicis dicitur zona exusta, circundat enim cœlum sicut cingulum. Idem sumito iudicium de terræ tractu his tropicis interposito. Incipit autem zona (geographice loquor) in occidente, tendens per meridiem in orientem, & rursus ab oriente per circulum mediæ noctis in occidentem, & sic totum ambit cœlum, aut terrā, B & in hoc distat à climate, quod est spacium terræ habitatum inter duas lineas æquidistantes ab occidente in orientem inclusum. Zona. Inceptio zonæ

Sunt quippe zonæ uaria nomina. ζώνη enim græcum est, & apud latinos zona pro latino usurpata, ut facile est uidere apud Iulium Firmicum, Macrobium, Virgilium, Ouidium, & alios latinos. Vocantur etiam zonæ, fasciæ, apud Martianū libro sexto. Orbis (inquientem) terræ, in quinq; zonas, siue melius fascias dico, pro rerum diuersitate discernitur &c. Nominantur etiam cinguli apud Tullium, & Macrobium. Et cingula apud Cleomedem, Georgio Valla interprete. Et plagæ, apud Ouidium. Tandem maculæ: apud Tulliū. Vbi Scipio Afri. Scipionem alloquitur dormientē, sic. Hæc cœlestia semper spectato, illa humana contemnito. Tu enim quam celebritatem sermonis hominum, aut quam expetendam consequi gloriam potes? Vides habitari raris, & angustis in locis, & in ipsis quasi maculis, ubi habitatur, uastas solitudines interiectas &c. Zonæ enim sunt (& loquor de habitatis) ferè ad similitudinem macularū. Macula sanè præter notas significationes, pro reti ponitur. Nā sicut rete multa ha- C bet foramina quæ etiam maculæ nuncupantur, sic zona multa habet foramina id est, partes, in nonnullis commodis habitationibus, in alijs incommodis. Zonorum uaria nomina. Zonæ. Fasciæ. Cinguli. Cingula. Plagæ. Maculæ.

De hac nominum uarietate pulchre scribit Macro. libro secundo de somnio Scipionis. De quinq; autem cingulis ne quæso existimes, duorum Romanæ facundiæ parentū Maronis & Tullij dissentire doctrinam, cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat, ille ijsdem, quas græco nomine zonas uocat, asserat cœlum teneri. Vtrumq; enim incorruptam, ueramq;, nec alteri contrariam retulisse rationem procedente disputatione constabit &c. Postea Macrobius de zonis terrestribus & cœlestibus dissertissime loquitur, & etiam docet, quopacto uia geometrica pingi possunt, ad propositum sic scribit. Nūc illud quod probandum promisimus, asseramus. Hos cingulos & bene Maronem cœlo, & bene terræ assignasse Ciceronem, & utrunq; non discrepantia sed consona, eademque dixisse. Et post multa concludit. Cum ergo manifeste & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de sole in terræ cingulos uenire signauerit, ostendit prius in cœlo hos eosdem cingulos constituisse. Nunc quoniam constitit easdem in cœlo & in terra zonas esse, uel cingulos, hæc etenim unius rei duo sunt nomina. Hucusque Macrobius. Macrob.

Zonæ Geminę Cœleſtes zonæ. Tertio annotandum zonas eſſe geminas, alteras cœleſtes, alteras terreſtres. D Cœleſtes quippe zonæ ſunt primariæ & terreſtrum cauſæ. Hæ quatuor cœleſtibus circulis (ſicuti ſupra in diffinitione diximus) in cœlo diſtinguntur, ornatæ ſyderibus & aſtris, quorum ſitum & locum in ipſis zonis aſtraria ſphæra mox indicat. Conſulendus eſt etiam Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico.

Venatio cœleſtium zonarũ. Cœleſtes hæ zonæ latinorum more ex obliquo circulo, id eſt, zodiaco & motu Solis annuo ſic uenari poſſunt. Huius obliqui circuli pars una ab æquatore in ſeptentrionem abit, ac recedit gradibus 23. & minutijs ferè 30. Alia pars è regione diſtans ab eodem æquatore in auſtrum fugit tot gradibus & minutis. Cum igitur Sol motu ſuo in aquilonem deflexerit, & ab æquatore memoratis gradibus & minutis declinauerit, quod in Cancri initio accidere ambigit nemo, diurno motu deſcribit circulum, qui Cancri, & Tropicus eiuſdem appellatur. Is ſanè limes eſt duarum zonarum. Contra Sol in meridiem uergens, & ab æquatore (ut diximus) abiens, diuturna rotatione alium pingit circulum, qui circulus Capricorni, aut tropicus Capricorni uocatur, alius certe limes duarum zonarum. Interuallum igitur cœleſte his circulis incluſum, medium tenens locum, dicitur zona torrida exuſta. B

Prætercà cõmemorata circulus obliquus, & motus Solis ſub èo etiam obliquus, alios quàm mundi petunt polos, ab his utrimque in 23. gradus & 30. minuta (quemadmodum ſupra annotauimus) abeuntes. Quare hi zodiaci poli circa mundi polos circulos deſcribunt paruos, quos nos latini arcticos appellitamus. Et cœli ſpatium intra hos complexum, duas gelidas & frigore rigentes conſtituit zonas, unam arcticam, alteram antarcticam. Sed cœli intercapedo ſeptentrionaria, inter tropicum Cancri & circulum arcticum incluſa temperatam manifeſtat zonam, ſeptentrionariam tamen. Et in auſtrina regione interuallum cœleſte tropico Capricorni & circulo antarctico interpoſitum, aliam pandit zonam, quæ temperiem recipit. Ecce quinque cœleſtes zonæ.

Quomodo cœleſtes zonæ dicantur torridę gelidæ. Hic ſcito optime lector, cum grauiſſimi authores aſſerunt cœleſtes zonas eſſe torridas, exuſtas, gelidas, frigore concretas, temperatas, ſicut de his canit Virgilius ubi ſupra. Et Macro. lib. 2. de Som. Scipi. ſic habet. Ipſum autem Ciceronẽ ſciſſe, quòd terreni cinguli cœleſtibus inficiantur, ex uerbis eius oſtenditur. Ait enim ex quibus duos maxime inter ſe diuerſos & cœli uerticibus F ipſis ex utraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Ecce teſtatur finale frigus eſſe de cœlo. Idem quoque de feruore medio dicit. Medium autem illum & maximum Solis ardore torreri. Cum ergo manifeſte & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de Sole in terræ cingulos uenire ſignauerit, oſtendit prius in cœlo hos eoſdem cingulos conſtitiſſe &c. Illa & taliſmodi aliorum uerba ſic exponito. Cœleſtem zonam eſſe torridam, non quidem formaliter, aut per eſſentiam, ſed uirtualiter, aut cauſaliter, quòd in ſubiectam terram cauſat & imprimit exiccationem, aut exuſtionem, ſic zonæ cœleſtes uicinæ utriſque polis gelidæ dicuntur, accipe (ut dixi) non formaliter, ſed cauſatiue. Idem intelligito de temperatis.

Terreſtres zonæ. Quinque his cœleſtibus zonis, quinæ ſubduntur terreſtres. Imaginare (ut facile capias) è circulo Cancri perpendiculum in terræ ſuperficiem demiſſum. Id in eodem motu diurno primi mobilis deſcribit circulum. Hic illi in unguem ſupponitur, circulusq; Cancri terreſtris nuncupatur, limes (quemadmodũ de cœleſtibus diximus) duarum zonarum, haud ſecus ac iam præcepimus alios cœleſtes circulos, terrenos facies. Videbisq; in terra quinque zonas in frigore, ardore

A ardore & temperie cœlestes imitantes.

Vt candidis lectoribus laborē minuamus, oculis subijciemus picturā quinque zonarum terrestriū. Esto orbis aut circulus terræ in plano descriptus, per duas diametros occultas in quatuor equas partes distributus. Punctis extremis unius diametri adscribito literas a. b. Alterius diametri punctis iūgito literas c. d. C. polū septentrionariū, B D. austrinum significantibus. Arcum orbis a. c. partire more uulgato in 90. partes aut gradus, asscriptis (ut assolet) numerus 5. 10. 15. 20. 25. &c. Inchoandum negotium iuxta literam a. perque quinarios ascendendo usque in c. polum septentrionalem.

Præterea ab a. uersus c, maximam Solis declinationem, quæ nostra tempestate continet 23. gradus & 30. minuta, fini supputationis addito literam e. Officioque circini cōprehende arcum a e. Et pede circini in a durante, cū uago pinge in orbe notam uersus d polum austrinum, cui adde literam g. Deinde pone (circino tum non uariato) unum eius pedem in punctum b & cum reliquo imprime notam uersus c, cui literam f iungito, & rursus gyrato circino fac notam aliam uersus d quam h litera ornabis. Ex e litera trahe rectam in f tropicum

C Cancri præ se ferentem. Item ex g emitte lineam in h tropricum Capricorni significantem.

Rursus siste unū circini inuariati pedem in c notam poli Septentrionalis & cum uago facito utrinque notam in orbe, ductaque recta a nota in notam, eam literis i k obsignabis, indicantem circulum arcticum Latinorū. Haud dissimiliter immitte pedem circini in d punctum poli austrini & cum mobili punctis hac & illac in orbe signatis, ducito lineam l. m. circulo antarctico Latinorum respondentem.

His absolutis uidebis in plano quinque terrestres zonas rite depictas. Omne enim terræ interuallum lineis e f & g h tropicis inclusum torridam aperit tibi zonam. Ardore enim solis huic terræ interuallo semper imminentis exuritur. Quare haud inepte a litera g in f lineam rectā euehere potes, solare iter repræsentantem.

Inclusa autem intercapedo terræ lineæ i k circuli arctici & arcui septentrionali lineæ i k respondenti zonam gelu obrigentem septentrionalem indicat. Et e regione zona in meridiē exposita ob īmensum frigus inhabitabilis est. Terræ autem tractus lineis i k & e f inclusus, zonam nostram temperatam, habi-

tabilem, aquiloniam manifestat. Et demum terræ portio lineis g h & l m complexa temperatam austrinam palàm facit. D

Canones quinque zonarū. Quarto aduertendum. Nouitij ad capessendas res geographicas aspirantes, & in quibus zonis, regiones, montes, flumina, urbes &c. contineantur, edoceri cupientes, his canonibus facile sese iuuare possunt. In primis præstò sint eis commentaria geographica Ptolemæi, cum adiunctis tabulis uisui commodissimis. Hic tamen meminisse conuenit Ptolemæum ubique obseruasse maximam Solis declinationem uiginti trium graduū & quinquaginta unius minutorum, id est, ferè uiginti quatuor graduum, quam talem esse tempore suo officio instrumenti inuenit.

Canon igitur primus is est. Vbicumque in commentarijs aut tabulis occurrit alicuius loci latitudo minor uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis, locus iste torridæ zonæ est intrusus. In exemplis. Tabula sexta Asiæ & caput octauum commentarij libri sexti continent magnam partem felicis Arabiæ, quæ in torridam cadit zonam. Vbi offendes oppida clarissima centum & triginta fermè, plura emporia, urbes regias, metropoles, quarum latitudo minor est uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis. Adest etiam pars Carmaniæ regionis, ut sequens caput nonum docet. Et alia exempla colliges ex commentarijs libri quarti, capite quinto, & Tabula tertia Africæ. Item ex capite septimo eiusdem & Tabula quarta Africæ. Rursus ex capite uicesimo primo libri sexti & Tabula nona Asiæ. Et ex commentarijs libri septimi, capite primo, secundo, tertio, quarto, & tabula decima, undecima & duodecima Asiæ. Scito quòd hic canon extendit se ad utrasque latitudines, puta septentrionalem & austrinam. E

Secundus canon. Loci habentes latitudinem septentrionalem uiginti trium graduū & quinquaginta unius minutorum uel quasi, subiacent tropico Cancri, limiti torridæ & temperatæ zonæ septentrionariæ. Gratia exempli. Ptolemæus libro quarto capite quinto & tabula tertia Africæ, in descriptione Aegypti, in nomo Thebarum, insignem urbem Syenem alligat latitudini uiginti trium graduum & quinquaginta minutorum, subiectam tropico Cancri. Et eodem capite, Berenicen ciuitatem huic subdit latitudini. Sic contra meridianam latitudinem tot graduum & minutorum obtinentes tropico Capricorni subijciuntur, limiti zonæ exustæ, & temperatæ austrinæ. Ex opere Ptolemæi nulla excerpes exempla, eo quòd eius obseruationes eò non peruenere, sed ex modernis tabulis facile elicies. F

Tertius canon. Cuiuscumque loci latitudo maior est uiginti tribus gradibus & quinquaginta minutis, minor tamen latitudine sexaginta sex graduum & nouem minutorum, hunc temperatæ zonæ septentrionariæ ascribi. Huius exempla habes propemodum innumera ex commentarijs quinque librorum Ptolemæi & decem tabularum Europæ, & multis cōmentarijs & tabulis Africæ & Asiæ. Verum nulla offendes apud Ptolemæum exempla austrinæ. Fateor etiam habitationes uersus aquilonem ultra latitudinem quinquaginta septem, quinquaginta octauo, quinquagina nouem &c. expositas hyberno tempore difficiliter habitari.

Canon quartus. Loca latitudinem aquiloniam sexaginta sex graduum & nouem minutorū excedentia complectuntur in zona frigida. Sunt quippè difficillimæ habitationis, quare hæc zona inhabitabilis appellatur. Ex Ptolemæi commen-

A commentarijs nullum prorsus inuenies exemplum, cum omnis ipsius obseruatio in septentrionem ad latitudinem sexaginta trium aut sexaginta quatuor graduum finem habeat. Nicolaus aũt Donis Germanus, Ptolemæi chartis, tabulam modernam Noruuegię & Gothiæ addidit. In qua uides ultra circulũ arcticum, uersus polum, insulam Islandiam, prouintiam Engronelandiam alias Gronelandiam, & Pilappelandiam &c. contineri. Nicolaus Donis.

Quinto loco, de zonis dignè differendum esset, de earum, scilicet, temperamento & distemperantia, & quibus causis id eis usuueniret, & aliis earum appendicibus, puta hominum uariis formis & moribus, de bestiarum & ferarum diuersitate, & aliis id genus propè innumeris. Sed quia paucis lapsis annis in tractatu nostro generali in cosmographiam, de his satis abundè disseruimus, & ex aliorum scriptis plurima colligi possunt, in præsentia breuitati studentes præterimus. De zonarum temperamento & distemperato.

Sexto & demum sciendum. Proclus finit caput his uerbis. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio. His uerbis nititur author indicare habitati orbis longitudinem & latitudinem. Hoc loco animaduertendum est. Scriptores de longitudine & latitudine habitati orbis multum inter se dissentire, & pugnantes afferre sententias, quatuor ex his, reliquis missis, adducemus. Ptolemæus Clau. libro primo geographiæ, Marinum Tyrium geographum emendat & crebro taxat de iniusta & inepta longitudinum & latitudinum obseruatione, modo in mensuris terrestribus, modo marinis nauigationibus, modo in cœlestium consyderatione, quod manifestum erit legenti dicti libri capita, scilicet, septimum, octauum, nonum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum & decimum quintum. Postea caput uicesimum secundum, uicesimum tertium, uicesimum quartum. Et lucidius libro septimo, capite quinto, concludit nostram habitabilem sibi cognitam in longitudine continere semisphæram terræ, aut semiæquinoctialem, hoc est, centum & octoginta gradus. Latitudinem uero habitabilis cognitæ tam uersus austrum quàm septentrionem complecti septuaginta nouem gradus & uigintiquinque minuta, aut, ut ipse dicit, integris gradibus octoginta. Dat idem uni gradui circuli magni quingenta stadia, ut ex diligentiori dimensione comprehensum est. Si igitur quingenta stadia in centum & octoginta gradus semicirculi æquinoctialis duxeris, suscitabis totius orbis Ptolemæo cogniti longitudinem super arcum æquinoctialis circuli nonaginta milium esse stadiorum, faciunt miliaria Italica celebrata diuisione per octo stadia, undecim milia & ducenta & quinquaginta, miliaria germanica communia duo milia & octingenta & duodecim integra, quatuor miliaribus Italicis unũ germanicum facientibus. Latitudinem autem notæ terræ habitabilis facit octoginta ferè graduum, quibus respondent quadraginta milia propemodum stadiorũ. Et quinquies mille miliaria Italica, nostra germanica 1250. Ab æquinoctiali præterea uersus polum arcticum, usque in Thulem insulam, supputat Ptolemæus sexaginta tres gradus, facientes stadia 31500. miliaria Italica 3937. quasi, nostra 984. Hæc est sententia Ptolemæi de habitato orbe cognito in longum & latum. De uaria longitudinum & latitudinem acceptione.

Accedit secũdo loco Strabo Amasinus de situ orbis. Is lib. 3. habitabilis orbis cogniti longitudinẽ & latitudinem latenter satis aperit. Vt aũt lectoribus eius sententia apertior reddatur. Prænotandũ quòd idem donat uni gradui æquino- Strabonis sententia.

tialis ſeptingenta ſtadia more ferè omnium ueterum Græcorum, quod ex eius D uerbis facile capitur. Si quis igitur (inquit) in trecentas & ſexaginta ſectiones diuidat maximum terræ circuitum, ſeptingentorum ſtadiorum erit unaquæq; ſectio. Et in ea ſententia fuiſſe Eratoſthenem tradidit, & hoc memoriæ commẽdato. Præterea idem initium terræ habitabilis ſecundum latitudinem ſumit à Cinamomifera regione, diſtante ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem ſtadijs milibus octo & octingentis.

Attende hic lector quòd Cinamomifera regio de qua Strabo hic loquitur, non eſt ea regio, quæ eſt ſita ſupra paludes Nili ultra æquinoctialem, uerſus auſtrum, de qua loquitur Ptolemæus libro quarto capitulo octauo tabula quarta Aphricæ.

Poſtea Strabo concludit uniuerſi orbis habitati longitudinem & latitudinem, his uerbis. Vnde uniuerſa latitudo orbis terrarum minor eſſet millia trinsginta ab auſtro in ſeptentrionem. Longitudo autem millia ſeptuaginta eſſe traditur. Habes nunc optime lector quid Strabo de his rebus ſentiat. Græci ſanè quod etiam noſter PROCLVS ſupra de horizonte approbat, ſtadijs terram metiuntur, non miliarijs Italicis, aut Germanicis. Quòd ſi decreueris eas res ad miliaria traducere, aut gradus æquinoctialis excerpere, hoc fermè pacto ut infra patebit operaberis. Aſſerit Strabo Cinamomiferam regionem recedere ab æquinoctiali ſtadijs milibus octo & octingentis, quæ diuido per ſeptingenta ſtadia, & tandem extraho duodecim gradus circuli æquinoctialis, cum trigintaquinque fermè minutis, quæ facile conuertes per multiplicationem ſeptingentorũ ſtadiorum in duodecim gradus & trigintaquinque minuta, in ſtadia cõmemorata & dein in miliaria Italica & Germanica iuxta modulum infra exponendum. Incipit igitur Strabo initium terræ habitabilis ſecundum latum in principio primi climatis, prout præcedentibus lectionibus abunde docuimus. Ab eo igitur termino auſtrino extendit Strabo, ut iamiam commemorauimus, terram habitatam uerſus ſeptentrionem in 30000. ferè millia ſtadiorum, quæ in gradus æquinoctialis (hac lege) conuertam. Partior ea per 700. ſtadia & colligo in quotiente 43. fermè gradus, deficiunt enim centum ſtadia, quare Strabo egregiè adiecit, minor.

Græci terrã ſtadijs metiuntur

B

Hic obiter notandum eſt, quòd Priſci uni gradui circuli magni aſſignarunt ſedecim miliaria Germanica communia. Et apud eos unum miliare Germanicum ualebat quatuor miliaria Italica & contra. Miliario autem Italico reſpondent undecim ſtadia minus ferè una quinta uel aliquid huiuſmodi. Intellige cum gradus unus complectitur ſeptingenta ſtadia. Si igitur 43. gradus latitudinis multiplicaueris in ſedecim, ſuſcitabis miliaria Germanica 688. Ea per quatuor multiplicata pariunt 2752. Italica. Aut partire numerum ſtadiorum 30000 per undecim & emergent propemodũ miliaria Italica iamiam extracta, ſcilicet 2752. ex quibus facile educes miliaria Germanica. Ex his palam infertur, quòd ſi addideris duodecim graduum & trigintaquinque minutorum diſtantiam Cinamomiferæ regionis ab ęquinoctiali, quadragintatribus gradibus terræ habitatæ ſecundum Strabonem, colliges quinquagintaquinque gradus & ferè trigintaquinque minuta latitudinis, iuxta ſententiam Strabonis ab æquinoctiali inchoando. Finis igitur terræ habitatæ uerſus ſeptentrionem ſecundum eundem eſſet fermè ad mare Germanicum, & ad ſitum Hamburgi, Lubeci, Roſtochij, Dantiſci, & cætera. STRABO enim aſſerit RHOXOLANOS eſſe cognitorum nouiſſimos Scytharum, hos PTOLEMAEVS F

ſubdit

A subdit eleuationi polari 54. graduum uel circiter, uide tab. octauam Euro. Vltra quos maligna est habitatio Straboni propter frigora, huius assertionis causa est, quòd Græci circulum arcticum euariant iuxta eleuationes polares quæ in Græcia numerantur 35. 36. 37. 38. graduum.

Præterea longitudinem habitabilis terræ Strabo recenset 70000. stadijs, quæ per 700. distributa relinquunt 100. gradus longitudinis circulis æquinoctialis. Hi multiplicati per 16. procreant mil. germa. 1600. Germanica uero multiplicata, per quartum constituunt mil. Italica 6400. Aut diuidito numerum stadiorũ longitudinis per 11. & in idem deduceris, preter id quòd 11. stadia nonnihil super abundant. Habes nunc candide Lector sententiam Strabonis de longitudine & latitudine habitati cogniti orbis. Longitudo.

Tertio loco ad Artemidorum trepidus accedo. Quem Plinius libro secundo capi. 111. in ueteri, de mensura longitudinis & latitudinis uniuersæ terræ antesignanum delegit. Artemidori sententia.

Hic præfari libet, numeros huius capitis ferè omnes deprauatos, quare lucubrationem peculiariorem quàm meam desiderant. Ego ne tacendo piaculo

B quopiam obruar, cum Hermolao Barbaro correctionis aut emendationis gratia, Martiani Capellæ uerba ueritati magis consentanea proferam, hæc. Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas, Octuagies quinquies centena septuaginta octo milia, sicut Artemidorus asseruit.

Antequam uerba Martiani ampliori sermone dilucidiora reddam, Prænotandum. Terræ mensores, ut unicuique suas partes, puta regiones, satrapias, prouincias, territoria, loca, agros, uineas, prata & reliqua id genus secernere possent, plurimas excogitauere terræ mensuras, ut sunt digitus, uncia, palmus, sexta, pes, passus, actus, miliarium, stadium, leuca &c. Pro nostro proposito sciendum, quòd passus continet quinque pedes. Pes quatuor palmos, Palmus quatuor digitos. Stadium aũt quod terrestribus dimensionibus magis usurpatum est certis passibus completur. Sunt ita stadia alia & alia longitudine discrepantia. Nam stadium quod Italicum siue Romanum uocant, est pedum 625. qui per 5. diuisi, relinquunt 125. passus, Italicum stadium. De quo Plini. libro secundo cap. uicesimotertio. Stadium inquit 125. nostros efficit passus, Hoc est, Passus q̃d &c. Stadiũ triplex Italicum.

C pedes 625. Olympicũ græcis obseruatum pedum 600. passuum 120. Nam cum constaret curriculũ stadrj, quod est Pisis apud Olympicum, Herculem suis pedibus metatum, idque fuisse longum pedibus 600. cætera quoq; stadia in terris Græciæ ab alijs postea instituta. Legito Aulum Gellium de noctibus atticis libro primo capi. primo. Pythicum pedum 1000. passuum 200. Fortasse à Pythia ciuitate Misiæ minoris, de qua Strabo libro 13.

In nostro igitur proposito propter Artemidorum Græcum Cosmographũ, utemur Stadiũ olympico, quod Græcorũ est in hunc ferme modum 8578000. passus, de quibus loquitur Martianus, putata longitudo à columnis Herculeis usque (ut asserit) ad extrema Indiæ, diuisi per stadium Græcorum, scilicet, 120. passus, relinquiunt in quotiente stadia 71483. quæ partita per 700. stadia donant 102. gradus longitudinis circuli magni. Qui ducti in 16. procreant 1632. mil. germa. Rursus hæc in quatuor multiplicata dant mili. Ita. 6528. Ecce numeri graduum longitudinis & miliariorum propè accedunt numeris Strabonis supra excerptis, de longitudine. Hucusque. Longitudo.

Latitudo autē terræ à meridiano situ ad septentrionem dimidio ferè minor D
colligitur quinquagintaquatuor milium sexaginta duo. Hæc Artemidori uerba sunt mutilata uehementer, quia uerbū centena eiectum est, quod sic palàm fit. Si enī 54062. passus essēnt latitudo à meridie, siue æquinoctiali in septentrionem, sequeretur quòd habitatio nostra, non contineret unum gradum circuli magni, quod à nemine unquam fuit concessum, quod sic manifestatur. Diuidantur hi passus latitudinis per stadium grecorū, id est, per centum & uiginti passus, exeunt in quotiente quatuor centū & quinquaginta stadia, non facientia unum gradum. Cum (ut diximus) 700. stadia efficiant unum gradum. Si uero quis contenderit ita legendum, scilicet, quinquagintaquatuor milium & sexaginta duo milium, hæc profectò esset ualde inepta pronuntiatio. Supponamus autem quòd sit conueniens, iungo eos numeros simul, colligo centies & sedecies mille passus. Ruit etiam hic numerus, quòd est dimidio ferè minor longitudine, ut supra dixit Artemidorus, ob id quòd non est septima pars huius numeri, ut patebit diuidenti. Item is passuum numerus diuisus per 120, relinquit post se 967. stadia, non efficientia duos gradus latitudinis. Ecce horum numerorum lapsus & corruptio. Martianus autem sic habet. Latitudo habitabilis terræ, dimidio penè minor quàm longitudo, etenim colligitur in quinquagies quater centena sexaginta duo milia. Bona impetrata uenia, & hic numerus B
mendosus est, & circulo arctico Græcorum incōueniens. Is enim numerus passuū partitus per 120. stadium Græcorum, donat stadia 45517. quæ per 700. diuisa, surgunt 65. gradus circuli magni, ostendentes latitudinē nostræ habitabilis terræ & finem uersus septentrionem, qui numerus non quadrat cum circulo arctico Græcorum, excedit enim propemodum in 10. gradibus. Quod paucis sic deduci potest, Artemidorus (teste Plinio) ponit terminum habitabilis ad ostia Tanais fluuij, cuius ostia, Authore Ptolemæo libro quarto, capite quinto, & octaua Tabu. Euro. habent latitudinem penè 55. graduum, in quo situ aut circiter, incipit (ut diximus) circulus arcticus Græcorum, ultra quem Straboni maligna est habitatio, & ulteriora tanquam incomperta relinquit Artemidorus. His pensitatis Martiani numerus mendum patitur non modicū, superffluit enim ferè octingentis quadraginta milibus passuum, quibus à numero Martiani detractis, remanebunt quadraginta sex centena uiginti duo milia passuum, numerus æquatus latitudinis à me restitutus. Qui per 120. diuisus efficit 38517 stadia. Ea per 700. partita relinquunt 55. gradus latitudinis ab æquinoctiali supputandos uersus septentrionem. Ecce concors Artemidori sententia cum Strabone. Nec mirum, cum Strabo plura ex Artemidori geographia in suam traxerit. Tempore enim Artemidorus Straboni fuit prior. F

Quarto loco ad Proclum nostrum uenio, qui temperatæ, quam habitamus, longitudinem asserit propè centum milium stadiorum, quæ per 700. diuisa relinquunt in quotiente 143. quasi gradus longitudinis habitabilis terræ, qui facillime in miliaria reducuntur. Et subdit, lata ferè dimidio, dimidium longitudinis habet 71. gradus, quòd autem addit ferè, demo de 71. quintam partem & nō nihil ultra puta 16. & residuo 55. gradus latitudinis, finem habitabilis nostræ, aut circiter, iuxta circulum aut zonam arcticam Græcorū. Hæc de longitudine & latitudine nostræ habitationis utcunque scripta, haudquaquam affirmo ut propositiones aut conclusiones euidentes, sed tanquam problemata & libamenta, quibus ingenuos animos inuestigandæ ueritatis stimulum obijcere uolui. Dico cum diuo Hieronymo. Non è diffinito asserimus quæcunque scribimus, sed ea lectoris arbitrio relinquimus.

Sed

A Sed hic obijcitur mihi: Cur hi uiri Ptolemæus, Strabo, Artemidorus & Proclus, in omni literarum subtilitate & præcipue in Geographia præter cæteros solertes, tam in longitudine quàm in latitudine habitabilis terræ usqueadeo in diuersum eunt? Obiectio.

Scito, cādide lector principia, rerū esse minima. Ex nuce quippe fit corylus, ex glande ardua quercus &c. Id in nostro proposito & bonis artibus est manifestariū. Authore quippe Plinio. Nouarū rerum principia sunt lubrica. Nec mirandum, hominem genitum non statim omnia nouisse etiam humana. Rudis etenim fuit priscorum uita, non tamen minus ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quàm nunc esse rationem. Quo fit, quòd nemo est qui nesciat, scientiarū incrementa in tpe facta: Facile certe est inuentis addere &c. Rerum principia parua.

Præterea Geographus, quem non raro Strabo probatissimè descriptorem aut scriptorem orbis nominat, nihil aut parum distat à scriptore historiarum. Quare Ptolemæus lib. 1. Geogra. notitiam regionum nactam ex traditione illorum, qui diligentissime regiones explorauerunt, appellat historiam. Historicus autem narrat res gestas per se, aut ab alijs, qui emendatius & probata fide scripserunt cognitas. In eo sequitur Geographus historicum. Quod pulchre docet Strabo libro tertio. Orbis namque (inquit) descriptor, partes mundi cognitas differere cogitat, ignotas autem omittit. Et idem in fine secundi in sententia sic habet. Cum scriptor orbis cognouerit, quòd maiores nostri aliqua non satis differuerint, debet assistere his, quæ optime credita fuerunt. Debet de omnibus moderate loqui, fugere fabulas, & sermones cōmentitios. Neque sequi eos qui non exactè quæque tradunt, sed propter ignorantiam & locorum distantiam in maius & miracula extollunt. Cautus etiam esse debet, ubi scriptores inter se non concordant, aut confuse loquuntur. Geographus, Historicus. Historici officium. B Geographi officium. Leges Geographi.

His animaduersis respondeo obiectatori. Cōmemoratos uiros haud in diuersum ire. Quòd enim prisci Artemidorus & Strabo, qui ubi supra ut & alij plures, scilicet, Hipparchus Niceus, Eratosthenes Cyreneus, Possidonius Obbiopolitanus contemporaneus Straboni, Hippias Eleus, Bion Borysthenites, & alij de rebus Geographicis scripsere, moderandū est, ut prædixi ad eorum tempora, quibus terræ descriptio nondum fuit multum cognita, sed eorum quiuis huius rei prouintiam sumpsit, prout ad eius uenit notitiam, obseruatis legibus à descriptore orbis supra recitatis custodiendis. Solutio.

C Strabo ferè, Artemidorus & etiam Martianus, q̄ à Gadibus insula initiū descriptionis sumpserunt, ideo factum reor, quia ultra eas uersus occasum est mare exterius, quod oceanum occidentalem nominant, uersus orientem uero incipit mare nostrum, quod mediterraneum appellatur. Sed hoc potius referendum est ad columnas Herculis, scilicet, Calpen &c. Ob honorem igitur Herculis id factū est, cui in Gadibus templum extructum uisitur. Quamquam Strabo fateatur, ultra Gades in occidentem esse habitationes, puta Sacrū promontorium, Agrum Sphenam, id est, cuneum, & insulas Cassiterides, & nonnulla alia. Sed (ut iam dixi) inde nō sumpserunt (præcipue Martia. & Artemi.) principium descriptionis, sed à Gadibus insula. Finit autem Strabo (me iudice) terram habitabilem sibi cognitam, uersus orientem ad principium Indiæ, hoc est, ad Indum fluuiū. Si igitur ex opere Ptolemæi recensueris à Gadibus usque ad ostia Indi fluuij, ubi se finit Gedrosia regio, colliges gradus propemodum 100, quos ex numeris longitudinis Strabonis supra extraximus. Simile iudicium de Artemidoro relinquitur. Causæ inceptionis à Gadibus.

Quòd si obijcis: Strabonē multa scripsisse de rebus Indicis, ut ex lib. eius. 15. Strabo de rebus Indicis.

Solutio satis debilis. manifestatur. Puta de Indo, Hydaspe, Hypane fluminibus. Item de septem Indorum generibus, de Elephantis, Formicis, Viperis, de Gange flumine & alia plura. Assentior, sed quia hæc omnia nondum fuere ei satis cognita, neq; à uiris apud quos fuit publica & probata fides conscripta, ea missa fecit. D

Alia obiectio. Sed si rursus obijcis uerba Strabonis, ubi supra, postquàm de longitudine habitabilis dixit, mox addidit. Hoc autem ab occasu in ortum est ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ &c. Quibus uerbis supra iam dicta dupliciter impugnantur. Primo. Strabo non incipit habitabilem nostram à Gadibus insula, sed ab extremis Hispaniæ, puta à sacro promontorio, quod est, etiam Ptolemæo attestante, ultra Gades insulam uersus occasum. Dico uerum esse, sed quòd supra à Gadibus exordium factum est, propter Martianum & Artemi: & ob authoritatem Herculis accipiendum est. Nec magna est differentia inter sacrum promontorium & Gadem insulam, quæ uix 2. gradus continet, quę fanè differentia in comparatione tantæ longitudinis nullius est fermè momenti, nostra enim disputatio, de longitudine horum uirorum non est ita emusicata, ut suscitetur digladiatio pro uno, uel duobus, aut tribus gradibus.

Solutio nutâs. Secundo ruunt prædicta, quòd Strabo annectit ad extrema Indiæ. Nemo est qui nesciat extrema Indiæ non esse ad Indum fluuium, ubi est eius initium? Respondeo, extremum nō raro accipi pro initio alicuius rei. Plau. ab extremo narrare incipiam, id est, à principio. Neque possunt Strabonis uerba arctari usque ad ultima Indiæ. Cum nec Ptolemæus recentior scripserit usque ad ultima Indiæ, quod hodie est manifestarium ex cōmentarijs & chartis modernis. Immo Strabo nullam facit mentionem harum rerū, quæ sunt ultra Gangem, uersus orientem, scilicet, de India extra Gangem, de qua Ptolemæus plura notatu digna scribit, puta de aurea Chersoneso, aurea regione, argentea regione, de insulis, scilicet, Satyrorū, Ibadio, de multis fluminibus, ciuitatibus, montibus, de quibus idem nihil scripsit. E

Valida obiectio. Plinius. Quòd si aduersarius urget, Strabonem & Artemidorum scripsisse Geographiam usque ad Gangem fluuium Indorum, hoc est, ad ostia huius fluminis. Et hoc eorum uerba uidentur præ se ferre. Plinius enim ex Artemidoro, huius longitudinis uenationem duplici uia absoluit, & in utrisq; ijs incipit ab ostio Gangis amnis, & ad Gades insulam finit. Et in eam sententiam possunt etiam trahi

Martianus. Strabo. uerba Martiani supra, ubi dixit, Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas. Et uerba Strabonis supra. Hoc aũt ab occasu in ortum ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ. Vbi per extrema Indiæ intelligunt Gangem, quo ad eius ostia, quia ultra Gangem nihil fuit eis (ut prędixi) cognitum. Crediderunt etiam ultra Gangem esse occanum. Et ergo per extrema Indiæ intellexerunt ultimam partem orbis ipsis cogniti uersus orientem. F

Ptolemæ. longitudines supputat sub ęquinoctiali. Pro responsione. Contuendum, Ptolemæus longitudinem habitabilis terræ scilicet, 180. graduum supputauit ab occasu uersus ortum sub æquinoctiali maximo circulo parallelo. Vbi unus gradus longitudinis respondet uni gradui latitudinis. Ita quòd una & eadem est mensura terrena unius gradus longitudinis cum uno gradu latitudinis.

Strabo, Artemi. numerant longitudines sub parallelo. Strabo autem & Artemidorus non reduxerunt obseruationes suas longitudinis ad æquinoctialem circulum, sed ad parallelum quendam longe ab æquinoctiali uersus septentrionem distantem. Quod Strabo his uerbis aperte docet. Longitudo huius est linea ad rectitudinem, ab occasu per columnas, & per fretum Siculum usque ad Rhodiam, & per sinum Issicum penes Thaurum progressa, qui Asiam per zonas distinguit in orientale uergens pelagus inter Indos & eos qui ultra Bactrianam sunt Scythas. Ex his uerbis manifestū est Strabonem

A Tabella reductionis graduum Paralleli in Gradus æquinoctialis & contra.

Paralleli.	æquinoctia.
G	G
1	45
4	3
8	6
12	0
16	12
20	15
40	30
60	45
80	60
100	75

bonem longitudinem non obseruasse sub æquinoctiali, sed sub Parallelo transeunte per loca iamiam memorata, puta per Parallelũ habentem 37.38.39.40. aut circiter gradus latitudinis. Vbi uni gradui propter meridianorum cõcursum & angustiam uersus polum arcticũ remanent ferè 45. minuta unius gradus æquinoctialis, & sic unius gradus paralleli, minor est quasi quarta parte æquinoctialis. Vnde confestim elicio quòd quatuor gradibus paralleli remanent 3. gradus æquinoctialis & 8. gradibus paralleli remanent 6. gradus æquinoctialis, Et sic de alijs iuxta annexam hic tabellam.

His habitis sic operabimur. Ptolemæus numerat longitudinẽ sub æquinoctiali circulo à fortunatis insulis usque in ostia Gangis 144. 145.146. graduum. Volo gratia exempli, accipere longitudinem 145. graduũ. Sed Artemidorus & Martianus incipiunt longitudinem in occidente in insula Gades, ubi est templum Herculis. Quibus etiam propè accedit Strabo. Ptolemæus autem huius insulæ, quam Gadiram appellat, longitudinem numerat quinque graduum, distantiam à fortunatis insulis, quos demo à longitudine iam dicta, & remanent 140. Ita quòd Ptolemæus à Gadira usque in ostia Gangis, tot recenset

B gradus longitudinis. Qui igitũ à meridiano Gadiræ iter sub æquinoctiali arripit usque in meridianum ostij Gangis, absoluit gradus 140. Sed is qui sub parallelo memorato incipit iter in meridiano Gadiræ, & pgit sub eodem parallelo usque in meridianum ostij Gangis, etiam fermè complet 140. gradus huius paralleli. Sed quia hi gradus minores sunt gradibus ęquinoctialis quasi 100. quot gradus supra ex longitudinibus Strabonis, Artemidori, & Martiani extraximus. Manifestũ est, & omnibus etiam mediocriter doctis, omnes parallelos dempto æquinoctiali, minores de terra resecare partes, & eandem in duas æquas partes minime diuidere. Quare cõsequens est, quòd maior est mensura terrena à meridiano in meridianum sub æquinoctiali, quàm extra sub quocumque parallelo. Quare exemplum supra expositum, ubi cõcordantiam sub æquinoctiali & parallelo posuimus puta 140. graduum, dumtaxat propter nouitios produximus.

C

DE SIGNIS COELESTIBVS.

TEXTVS PROCLI

Signa stellis insignata diuiduntur in partes tris: Quædam enim in signifero locata sunt, quædam septentrionalia uocantur, quædam austrina. Quæ itaque in signifero sita sunt, duodecim animalia sunt. Quorum nomenclaturas alibi diximus. In ijs duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam, quas referunt notas, proprias appellationes meruerũt. Siquidem sex numero, quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur: Quinque uero quæ in capite Tauri cernuntur, Hyades dicuntur. Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit, Propus quasi prępes uocatur. Quæ uerò in Cancro nubeculam referunt, præsepe uocant. At duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt, Aselli dicuntur. Pręnitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine, Leonis cor dicitur, à nonnullis Regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiã natiuitatem sint nacti. Sed quæ in Virginis summa sinistra manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta uirginis dextrã alam figitur, Protrigetes dicitur. At quatuor stellæ quæ in summa Aquarij dextra uisuntur,

Vrnæ nomen habent. Quæ uero à piſcium caudæ partibus ſitæ deinceps ſunt, D
græcè λίνοι, latine lineæ, uel, ut quibuſdã placet, lineolæ nuncupantur. Sunt ita-
que in Auſtrina linea ſtellæ nouem, in ſeptentrionali quinq;. Sed præfulgens
ſydus, quod in ſumma linea cõſpicitur, græcè σύνδεσμος, latine nodus nuncupa
tur. Septentrionalia ſunt, quæcumq; ad ſeptentrionem ſigniferi ſitũ habent.
Sunt aũt hæc. Vrſa maior, Vrſa minor, Draco, qui inter Vrſas locatur, Arcto-
phylax, Corona, Engonaſin, Serpentarius, Serpens, Lyra, Auis, Sagitta, Aqui
la, Delphinus, προτόμη ἵππου, hoc eſt, prior Equi portio, iuxta Hipparchum.
Equus, Cepheus, Caſſiopeia, Andromeda, Perſeus, Auriga, Deltoron. Et, qui
poſtea à Callimacho inter aſtra relatus eſt, Berenices crinis. In ijs rurſus ſtellæ
quædã ob notas quaſdam integras, quas in ſe cõtinent, proprias appellationes
ſunt ſortitæ. Nam inſigne ſydus, quod ſupra media Arctophylacis crura iacet,
Arcturus appellatur. Clara aũt ſtella quæ iuxta Lyram poſita eſt, totius ſigni
nomine Lyra dicit̃. Quæ uero in Perſei ſumma ſiniſtra ſpectantur, Gorgoneæ
nomen habent. Sed quæ in ſumma eius dextra notantur, ſtellulæ certe crebræ
paruæq;, falcem conficiunt. At illuſtre ſydus, quod in Aurigæ ſiniſtro humero
cernimus, Caprã nominamus. Duas uero exiguas ſtellas, quæ in ſumma eiuſdẽ B
aurigæ manu figunt̃, Hœdos dicimus. Auſtrina ſigna ſunt, quæcũq; ad me-
ridionalem ſigniferi partẽ ſunt poſita. Eorum noĩa hæc ſunt. Orion, Procyon,
Canis, Lepus, Argo, Hydra, Cratera, Coruus, Cẽtaurus, Fera, quã Centaurus
tenet. Thyrſolochus quem Centaurus præfert, Thuribulum, Auſtrinus piſcis,
Cetus, Aqua quæ ab Aquario funditur. Flumen, quod ab Orione defluit. Au-
ſtralis Corona, quam nõnulli Vraniſcũ uocauere: ac ſi à cœlo diminutiuũ de-
clines. Et iuxta Hipparchũ Caduceus. In ijs quoq; ſtellæ quędã propria ſibi no-
mina uendicauere. Quippe lucida ſtella quæ in Procyone cernit̃, Procyon ap-
pellat̃. Quæ uero in ore Canis cõſpicuo ſplendore aſpicitur, quodq; æſtus cre-
menta ſecũ afferre putatur, Canis eodẽ, quo totũ ſignum, noĩe cenſetur. At ſy-
dus quod in ſummo Argus gubernaculo fulget, Canobus noĩatur. Hic in Rho
do ægre cõſpicitur, aut certe ab æditis locis. In Alexandria uero prorſus nõ cer
nitur, utpote uix quarta ſigni portione, ſupra horizontem extante.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

POſtq; Author pluribus capitibus multa utiliter diſſeruit de circulis ſphæ-
ræ cœleſtis .i. mũdi ſuperioris, hoc eſt cœli, hic poſtremo determinat de par- F
tibus cœli, ſiue ſphæræ cœleſtis, puta de ſignis & ſtellis. Et in hoc imitatur Ari-
ſtotelẽ. Qui poſtquam, in libris ſuis de Cœlo & mundo, plura dixit de ipſo cœ-
lo, quoad totalitatẽ, deinde de partibus eiuſdem doctiſſime diſſerit. Diſtribui-

Diuiſio.

tur autem id caput prima partitione in tres partes, ſecundũ quod ſigna cœleſtia
ſunt in triplici differentia. Sunt enim aliqua ſigna in ipſo ſignifero .i. zodiaco.
Aliqua ſeptentrionalia in Boream expoſita, aliqua Auſtrina in meridiem uer-
gentia. Prima pars incipit ibi. Quæ in ſignifero ſita ſunt. Secũda ibi. Septentri-
onalia ſunt. Tertia ibi. Auſtrina ſigna ſunt. Rurſus unaquæque pars ſecatur in
duas. In prima ponit ſigna .i. imagines huius partis. In ſecunda numerat nonnul
las ſtellas potiores, aut notatu digniores ſiue inſigniores.

Scriptores de ſignis & ſtellis

In ueſtibulo (ut lectoribus ſit amplus legendi campus) citabimus plures, nõ
omnes, qui de ſtellis & ſignis ſcripſere. Vetuſtiſſimi aſtrorum & ſignorum ob-
ſeruatores & perſcrutatores diligentiſſimi fuere Chaldęi, Perſę, Indi, Aegyptij
atque Gręci. Nominatim autem hi. Arſatilis, Timocaris, Abrachis, qui fuit an-
te Chriſtum 129. annis, aut circiter, ante Ptolemæũ 260. ferè. Ariſtoteles omni-
bus his fuit prior. Iulius Cæſar dictator. Et horum omnium princeps Ptolemæ-
us Phelu. anno poſt Chriſtum 131. aut circiter, tempore Antonini Pij, qui in
Alexandria

A Alexandria Aegypti ut ex Dictione 7. & 8. eius manifestatur 1022. ad sua tempora obseruauit & uerificauit. Praeterea Aratus, Albategni, Cleomedes in Meteo. Plinius in pluribus libris, praecipue tamen lib. 2. ca. 8. 4. 41. & lib. 18: ca. 25. 27 28. Hyginus in suo astronomico poetico. Iulius Fir. Marcus Ma. Germanicus Caesar, Tullius, Rufus Festus, Auienius, Ausonius, Alphonsus, Victruuius libro 9. ca. 6. & 7. Albertus Mag. 2. libro de Coe. tract. 2. & 3. & in pluribus libris Et nostro tempore innumeri poetae, Virgilius, Lucanus, Ouidius lib. Fast. &c. Horum omnium sententias in praesentia missas facio, una dempta, Quae est ipsius Ausonij cap. de nominibus stellarum, his metris.

Ad Boreae partes Arcti iunguntur & Anguis
Post has Arctophylax, Pariterque Corona: Genuque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopea.
Auriga & Perseus, Deltoton, & Andromedae astrum,
Pegasus & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenensque.
Signifer inde subest, bis sex & sydera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Vrnam
B Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus austri,
Orion, Procyon, Lepus, ardens syrius, Argo.
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistrix, simul Eridanique fluenta.

Secundo loco annotandum est, quid sit stella. Et eius duae sunt diffinitiones. Vna Auerrois, altera Alber. Mag. Legito cōmentaria nostra in sphērā mundi. Tertio ad stellarum diuisionem uenio. Sunt etenim in duplici manerie. Vide cō mentaria nostra 64. & fusius 11.

Quarto de numero stellarum, legito pag. 65. Quinto de stellarum duplici differentia tum in magnitudine splendoris, tum quantitatis, perspice pag. 65. Sexto de triplici stellarum manerie, scilicet, notabilium & ferè innotabilium & insensibilium, lege ibidem. Stellae in triplici manerie.

Septimo de stellarum figuris. Queritur enim. An omnes stellae sint sphaericę (figurae. An stellae sint figurae sphaericae. Indicant plerique philosophi atque astrologi omnes, stellas esse eiusdem figurae sphaericae. Sensus enim bene dispositus non decipitur circa ob-
C iectum suum, sed sensus iudicat eas esse sphaericae figurae, igitur ita sunt.

Secundo. Coelestia corpora magna uelocitate mouentur, oportuit figuram illam habere, quae ad motum aptissima est, sed sphaerica figura est ad motum mouentis applicati aptissima, igitur.

Tertio, Perfectiori corpori perfectior debetur figura, huiusmodi autē sphaerica est: Capacitatis enim maxime est & continentiae, & unica superficie contenta, prima etiam figurarum omnium.

Quarto, Coeli sunt manifeste sphaericae figurae, igitur & astra, Vt patet in luna cicular iter lumen recipiente. Quinto, adest etiam his authoritas multorum philosophorum, & astronomorum, ut Aristotelis 2. de Coe. Omnes stellae sunt rotundae figurae. Iulius Fir. lib. 1. ca. 3. in haec uerba. Hi sempiterni stellarū ignes qui globosę rotunditatis specie formati, circulos suos orbesque caelari festina- (tione perficiunt. Aristoteles. Iulius Fir.

In contrariū arguitur. Natura in omnibus diuersitatem intendit, in qua totius mundi perfectio cōsistit, quare tot innumeris stellis difficile est naturam dedisse figuram eandem. Antecedens probatur inductiue in tot speciebus animalium, plantarum, lapidum. Item & in una specie. Exempli causa. In specie humana magna formarum. i. figurarū diuersitas, in coloribus, moribus, uultuum uarietate, legito Iul. Fir. lib. 1. ca. 3. & 4. Contrarium.

A uim, operationem, aut actionem quampiā in hæc inferiora, siue hęc pars sit uisu perceptibilis, siue non, & in hoc significatu dicimus 12. esse imagines aut (& est idem) 12. signa in ipso ultimo aut primo mobili puta in zodiaco eiusdē. s. Aries, Taurus, Gemini, Cancer &c. & has esse uisu imperceptibiles, licet aliqui garriant lucidissimis noctibus in eo primo mobili apparere nonnullas imagines aut characteres 12. signorum. Et ad hoc picturas ostendunt, quod totū fabulosum iudico. Dein in ipsa octaua sphæra stellata 12. imagines zodiaci eiusdē uisui apparent, & aliæ plures, de quibus in subditis dicet. Immo id adijcere libuit, imagines non uisu perceptibiles (testibus uiris doctissimis nostro tempore) inueniri in ipso cœlo quiescente, quod Empyreū appellamus, & eas ipsas suo influxu in mundo nostro producere effectus uarios, & miratu dignos, pro locorum diuersitate, & alio huius quiescentis cœli influxu, ad quod probandū multa inducūt experimenta. Et primo authore Plini. lib. 8. ca. 16. de Leonibus, ubi sic scribit. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes Leones esse, sed longe uiribus, præstantiores ijs, quos Africa aut Syria gignant. Hæc Plini. Achelous flu. est Epyri uide 10. Tabu. Euro. Nestus à Ptolemæo dicitur Nessus Thraciæ fluuius nona Tab. Euro. Quòd igitur in hoc tractu terræ inter flu. hos contento puta à latitudine 39. graduū usq; in latitudinem 42. & in longitudine fere 3. graduū B generantur huiusmodi Leones præstantiores uiribus, nulla causa sufficiens dari potest, quàm influxus cœli immoti super hunc tractum. Nam si hæc inesset octauo cœlo, puta in certis stellis de natura Leonis, propter motū eiusdem quotidianum, per totum hunc tractum ab oriente usque in occidentem, Leones nasci deberent, cuius oppositum uidemus. Igitur.

Imagines cœli quiescentis.

Plinius. Leones.

Idem lib. 8. ca. 18. de Camelis, sic. Camelos inter armenta pascit oriens, quorū duo sunt genera: Bactriæ & Arabiæ, differunt, quòd illi bina habent tubera in dorso, hi singula & in pectore alterum cui incumbant Bactria regio Ptolemæo Bactriana. Tab. 7. Asiæ, sub latitudine 39. graduum usque 48. Arabia fœlix 6. Tab. Asiæ, in latitudine 12 graduum usque in 30, ut supra.

Et teste Virg. 1. Geor. Grues nascuntur ad Strymonem fluuium Macedonię. Testes sunt Plini. lib. 4. ca. 10. & Ptolemæus 10. Tab. Euro. quòd sit fluuius Macedo. Nostri afferunt hunc fluuiū esse Thraciæ, subiacet latitudini fermè 42. graduum. Conclude ut supra.

C Rursus manifestarium est, in Hungaria procreantur maximi & ualidissimi equi, sub latitudine 47. propemodum graduū, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis minime procreantur. Igitur.

Hungaria Equi magni.

Item in Mauritania innumeræ quasi Simiæ &c. igitur. Et id genus complura possunt adduci experimenta. Quare concludunt à quiescente cœlo hos uarios effectus in uarijs terræ tractibus produci. Possunt consimilia experimenta sumi à uitibus, arboribus, fructibus &c.

Mauritania Symiæ.

Ad imagines uero apparentes, uel stellis decoratas nunc uenio, de quibus primo Platonicorum sententiam detegam. Talem legito pag. 67. Ex his mox infertur nonnullas imagines esse uniuersales aut uniuersaliores, ut sunt iuxta Ptolemæum 48. Alias particulares, ut facierum 36. Alias particulariores ut gradu (duum 360.

Imagines apparentes. Imagines triplices.

Secundo loco contuendum, quòd in nostro proposito hæc nomina sunt synonyma: Cœlestes imagines, effigies, figuræ, formæ, formationes, stellationes, asterismi, simulacra, signa & sydera. His uocabulis, imago, forma, stellatio, utitur uetus tralator Ptolemæi Dict. 7. Alma. cap. 5. & Dict. 8. ca. 1. & imago à recentioribus ualde usurpatur.

Imago & ei Synonyma.

Formatio, Asteriscus, stellata forma, sunt usitata apud Geor. Val. lib. secun-

A

Imagines cœlestes sunt aut
- Ad formam animalium uolantium, ut Aquila, Vultur cadens, Holor, Coruus.
- Ad formam humanam, ut Gemini, Virgo, Aquarius, Hercules, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Serpentarius, Bootes, Auriga, Orion.
- Ad formam rerum inanimatarum, ut Libra, Sagitta, Triangulus, Lyra, Ara, Crater, Corona septentrionalis, Nauis, Corona austrina, Fluuius, id est, Eridanus.

Sexto loco tractanda est cœlestium imaginum defensio & approbatio, de quibus copiosa occurrit tibi materia, in nostris cõmentarijs in sphæram mundi.
Septimo noscendum est, quòd prisci authores etiam grauissimi, nõ eundem numerum, sed uarium cœlestium imaginum usurparunt. Platonici enim quibus Ptolemæus Phelu. adstipulatur, numerant 48. primarias, uniuersales, aut uniuersaliores imagines, quarum omnium nomenclaturas supra recitauimus. Platonici. Ptolemæus.

Aratus autem Solensis qui phænomena conscripsit 48. recensuit. De equo minori nihil scribens. Aratus.

B

Germanicus Cæsar Arati interpres 44. posuit. Omisit tres Arati imagines, scilicet, Sagittam, Coronam meridionalem & Canem minorem, scilicet, quia dumtaxat eius fragmenta ad nos peruenere, hæ tres forsan excidere, deficit etiam à Ptolemæo in equo minori. Germa. Cæsar

Rufus Festus Arati Paraphrastes supputauit 46. deest Corona austrina, & iuxta Ptolemæi numerationem equus minor. Rufus Festus.

De M. Tul. Cicerone, qui Aratum Romanum fecit, nõ habeo quod numerem. Nam paruum eius fragmentum superstes remansit. M. Tul. Cice.

Marcus Mani. suo Astronomico libro 1. ca. 4. id est. 46. recensuit. Præterijt Equum minorem, & Coronam Notiam. Mar. Mani.

Vitruuius libro 9. ca. 6. & 7. numerat in cõmentarijs 45. Omisit Vulturem, Equum minorem, & Coronã meridianam. In adiectis aut schematibus numerauit 48. uti Ptolemæus. Vitruuius.

Ausonius cuius carmina supra recitauimus calculat 43. deficit à Ptolemæo in Equo minori, Lupo, Ara, Cratera, & Coruo. Ausonius.

Hyginus in suo poetico astronomico recenset 46. omisit Equum minorẽ & Coronam austrinam. Hyginus.

C

Author noster Proclus supputat 52. addit Ptolemæo Crinem Berenices, Tl 'rsolochũ, Caduceum, & Aquã aquarij. Verum cõmiscet, me iudice, simul uniuersales imagines cum nonnullis particularibus, de quibus mox dicam. Proclus.

Plini. lib. 2. capi. 42. duas & septuaginta numerat imagines aut signa, sed eorum nomina satis sicco præterit pede. Plinius.

Contuendum igitur supra ex Platonicis placitis, diuisimus cœlestes imagines in tres species. Puta uniuersales, particulares, & particulariores. In præsentia missas facimus particulariores, quæ non ad nostrum propositum, sed ad miriogenises seruiunt. Vniuersalibus autem potissimum Ptolemæi 48. diligenter custoditis. Particulares geminas esse dicimus, alteras ad duodecim signorũ zodiaci facies sese extendentes, de quibus supra differuimus, eas 36. esse cõmemorauimus. Neque hæ nostro tractaui seruiunt. Alteras autem particulares asserimus, eas, quæ sunt partes uniuersalium imaginum, quæ ob certas quasdam causas aut notas proprias sibi appellationes uendicarunt, de quibus complura in subditis. Particulares geminæ.

Pliniana ſigna & aſtra.

Collibuit in primis hic ex Plinianis commentarijs colligere in unam formulam, nomina ſignorum aut imaginum cœleſtium, unà cum nonnullis ſtellarũ appellationibus. D

Zodiaci ſigna & aſtra.

Zodiacum ſanè circulum Plinius in uniuerſum uocat ſigniferum. Eundem lib. ſecundo cap. 4. in duodecim animalium ſecat effigies, quas uſitato ſigna appellat. De quo idem eodem libro cap. 8. 16. 19. & 79. Eorundem aũt ſignorum tanquam uniuerſalium nomina paſſim ex eodem comportata ſequuntur.

De Ariete primo ſigniferi ſigno, ſcribit idem libro 2. ca. 8. 16. 19. & libro 18. ca. 24. & 25.

De Tauro ſecundo ſigno libro 2. cap. 16. 42. & lib. 18. ca. 29.

De Geminis tertio ſigno, libro 18. ca. 24. 9.

De Cancro quarto, lib. 2. ca. 16. 19. Et lib. 18. ca. 25. 26. 28. & 35

De Leone quinto, libro 2. ca. 49. Et lib. 18. ca. 24. & 28.

De Virgine ſexto ſigno, libro ſecundo cap. 16.

De Libra ſeptimo, lib. 2. ca. 16. & 19. Item lib 18. ca. 24. 25. & 26.

De Scorpione octauo, libro 18, cap. 24. 26.

De Sagittario nono, libro 2. ca. 8. Et libro 18. ca. 29.

De Capricorno decimo, libro 2. ca. 16. & 19. Ac libro 18. ca. 25. E

De Aquario undecimo, libro 18. ca. 24. & 26.

De Piſcibus duodecimo ſigno, libro 2 ca. 16. Et libro 18. cap. 26. 31. 35.

Sunt etiam præter 12. ſigna, iam numerata, in ipſis quædã particularia ſigna à Plinio expoſita, ſcilicet. Hyades aut Succulæ ſiue Paliliciũ ſydus lib. 2. ca. 39. & 42. Et libro 18. ca. 26 & 31.

Item Vergiliæ, ueſtis inſtitoris, quas uſitato Pleiades uocitamus libro 2. ca. 42. & 49. libro 16. ca. 26. libro 17. ca. 2. Rurſus libro 18 cap. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Præterea commiſſura Piſcum, libro 18. ca. 31. Et nubecula & aſelli libro 18. ca. 35. Adſunt & aliquæ ſtellæ, puta ſtella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis de qua libro 18 ca. 26. & 28.

Item Vindemiator ſtella libro 18. cap. 26. & 31.

Spica libro 16. cap. 31.

Signa & aſtra ſeptentrionalia.

Signa autem ſeptentrionalia & ſtellæ Plinij iamiam adſunt. Septentriones, id eſt, ſeptem Vrſæ minoris ſtellæ libro 2. ca. 42. 72. Et libro 6. ca. 22. Item uertex ſeptentrionalis & auſtrinus libro ſecundo ca. 70.

Bootes libro 2. ca. 42. 49. & libro 18. ca. 24. Idem Arcturus de quo libro 2. cap. 39. 49. & 62. & libro 8. ca. 47. Rurſus libro 17. ca. 18. Demum libro 18. cap. 26. 27. 28. 29. 31. & nonnunquam accipitur pro ſtella. F

Delphinus libro 18. ca. 26. 27. & 31.

Sagitta libro 17. ca. 18 & libro 18. ca. 26. & 31.

Fidicula libro 18. ca. 26. 27. 28. 29. & 31.

Equus libro 18. ca. 26. & 31.

Aquila libro 8. ca. 47. libro 17. ca. 18. & libro 18. ca. 27. 28. & 29.

Corona ſeptentrionalis libro 18. ca. 28. & 31. & ibidem eius ſtella fulgens.

Heniochus libro 18. ca. 31.

Particulare autem ſignum hœdi dictum, de quo libro 2. ca. 39. Et libro 18. ca. 26. & 28. Accedit capella ſtella libro 18. ca. 26. 27. & 29.

Signa & aſtra meridionalia.

Sequuntur ſigna meridiana & aſtra à Plinio deſcripta. Et primo Canicula aut Canis libro 2. ca. 40. & 49 & libro 9. ca. 16. & libro 14. ca. 18. Ac 16. libro ca. 40. Item libro 18. ca. 26. 27. 28. 29.

Orion libro 18. ca. 25. 26. & ibidem eius gladius & 27. 31. Et Orionis zona 28. & ibidem totus exoritur.

A Procyon lib. 18. ca. 28. & 29. Ibi Procyon uocatur canicula, quod uerba satis in-
Crinis Berenices libro 2. ca. 71. hoc signū Callimachus in septen- (dicant.
trionem locat.
Canopus stella lib. 2. ca. 71. Et libro 6. ca. 22. Syrius stella in ore canis lib. 12.
Thronon stella libro 2, ca. 71. (ca. 29.
Sunt nonnulli qui Lacteum circulum pro cœlesti numerant signo, de quo Plini. lib. 18. ca. 29. de quo infra fusius dicemus.

Habes igitur optime Lector Pliniana signa tum uniuersalia, tum particularia, quæ si recte percensueris 32. tantummodo colliges. Dic rogo, quo pacto numerantur duo & septuaginta? Verum hic diligenter cognoscendum est, Plinium ea præcipuè assignasse signa, quorum ortus & occasus cū Sole inducit aut imbres, pluuias, grandines, uentos, tonitrua, tempestates, aut id genus simile. Aut ea quibus anni tempora distinguuntur. Aut quibus delectis temporibus agrorum cultura sit exercenda. Semina & fruges serendæ. Prata cædenda ac reparanda. Arbores insitione aut sat one plantandæ.

Sed ut Plinius author sanè celebrarissimus, omnibus illustrior reddatur, digessimus in numerum duo & septuaginta signa iuxta hunc modulum. In primis au-
B thore Ptolemæo supputamus imagines aut signa uniuersalia 48. de quibus in superioribus. His Callimachus addit Crinem Berenices, & alij Circulum aut Sertum Iunonis, quem Lacteū appellant. De quo Hyginus libro 2. in fine. His accumulamus particularia signa, & primo ex uniuersalibus zodiaci deprehensa, ut sunt, Pleiades & Hyades in Tauri signo.
Nubecula & figura Asinorum in Cancro.
Arcus & Sagitta, & fascia aut linteolum capitis Sagittarij.
Item Amphora aut Vrna & Aquæ effusio Aquarij, cum ueste manus sini-
Et demum Lini siue Lineolæ piscium. (stræ eiusdem.
Secundo, ex aquilonijs signis uniuersalibus emergunt nobis hæc particularia. Puta caput Algol in effigie Persei. & Harpe aut ensis falcatus in eodem.
Thronus, sella aut siquastrum Cassiopeiæ.
Hœdi in sinistra ferme manu Aurigæ.
Tertio, ex meridianis uniuersalibus hęc excerpuntur, scilicet, Cingulum aut Zona, ensis, Collorobus siue claua, & corium bouis ex Orione.
Item Scutum aut Cetra & Thyrsolochus à Centauro. Et Caduceus è flumi-
C ne siue Eridano, ex primis sex stellis Coronæ austrinæ. His igit̄ Arithmetice iunctis co iges indubitanter 72. signa, quorum interpretationes, aut utilitatem ad scientiam: aut iucunditatem, aut delectationem afferent lectoribus.

Iam satis de stellis & syderibus locuti sumus, præter ea, quæ specialem petūt interpretationem, cuius rei præbebit nobis caput lectum pulchram ansam.

Principium igitur huius manifestum est ex his, quæ prædiximus de imaginum cœlestium triplici partitione, quòd earū quædam sunt sub zod. aco, quædam Aquilonia, quædam Austrina. Declaratio huius capitis.

In. 5. Quæ in signifero sita sunt &c. Author paucis se absoluit de nominibus duodecim signorū, In eo quod dicit. Alibi diximus. Palam est Proclum alios etiam scripsisse libros, ut supra in principio huius libelli diximus. Nos tamen hic obiter quædam adijcienda decreuimus. De duodecim signis zodiaci.

In primis, eorundem nomina Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. metrice pulchre e- Nomina signorum.
Aurato princeps Aries in uellere fulgens (numerat, sic.
Respicit admirans aduersum surgere Taurum
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem

Aequato tum libra die cum tempore noctis, D
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro,
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit angusto Capricornus sydere flexus.
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas.
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Signa praepostere orientia. Praeterea tria sunt in coelo signa praepostere orientia, de quibus idem libro 2. cap. 3. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant.
Et quasi seditio coelum tenet, aspice Taurum,
Clunibus & geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur caetera membris

Signa carentia membris. Sunt rursus signa membris carentia aut superfluentia. Idem libro 2. cap. 6.
Quod si solerti circumspicis omnia cura.
Fraudata inuenies amissis sydera membris.
Scorpius in Libra consumit brachia, Taurus
Succidit in curuo claudus pede, lumina Cancro B
Desunt, Centauro superest, & quaeritur unum,
Sic nostros casus solatur mundus in astris.
Exemploq; docet patienter damna subire.
Omnis cum coelo fortunae pendeat ordo.
Ipsaq; debilibus formentur sydera membris.

Animae qui in signis 12. Pythagorici (authore Marsilio Ficino libro quarto Platonicę theologię) asseruerunt singulis 12. signis zodiaci singula praesidere numina. Cuius uerba haec sunt. In prima quidem sphaera per zodiacum cernimus animalia syderea 12. In quolibet autem illorum stella quaedam est principalis tanquam cor animalis illius coelo picti, in quo quidem corde uitam agit anima totius syderis principalis. Illic igitur animae diuinae 12. à Pytagoricis collocantur. Huc usq; Marsi. Has autem 12. signorum animas belle modulatur Marcus Manilius libro 2. ca. 11. sic.

Mar. Mani.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
Formosos Phoebus geminos, Cyllenius Cancrum,
Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem,
Spiciferae est Virgo Cereris, fabricataq; Libra F
Vulcano, pugnax Mauorti Scorpius haeret,
Venantem Diana uirum. Sed partis equinae
Atq; angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in aequore Pisces.

Abhorrent (non ambigimus) plures cum audiunt, animas hominum quos ueteres Deos appellarūt signa zodiaci incolere. Et hoc potissimū à sectatoribus Christianae religionis esse alienū. Immo Hebraei pia sacraq; cōsideratione, Primum elementa, & quae elementis composita sunt, solem simul & Lunā ac stellas reliquas, & coelum ipsum non solum deos non esse, uerum etiam animae penitus expertia iudicasse. Quamobrem Pythagoreos aut fabulae arguūt, aut deliramenta euomere.

Fabulae continent allegorias. Tres allegorię species. Sinamus, ne contentionibus inseruire uideamur, esse fabulamentum, habet tamen fructum suum quempiam, minime aspernandum. Eo praenotato, Fabulis inesse allegorias trifariam metiendas. Aut enim Physice interpretamur, aut Ethice, aut Theologice. Interpretabimur autem hanc, si utiq; fabula censenda

A est, Ethice. s. Oeconomice, in hunc ferme modum. Reducamus has 12. diuinas animas Pythagoricorum in eorũ corpora, noĩabimusq́ 12. deos. Puta sit Pallas in Ariete, Venus in Tauro, Phœbus in Geminis, Mercurius in Cancro, Iupiter in Leone, Ceres in Virgine, Vulcanus in Libra, Mars in Scorpione, Diana in Sagittario, Vesta in Capricorno, Iuno in Aquario, Neptunus in Piscibus. Hos deos duodecim per allegoriam ad Oeconomicam ethicam aptabimus.

Ad Oeconomiã igitur quatuor accedunt. s. Oeconomus, siue paterfamilias, uxor aut materfamilias, Familia, & bona externa. Requisita ad Oeconomiã.

Pro Oeconomo congruenter seligimus tres deos. Puta, Palladem, Phœbũ, & Iouem.

Pro uxore quatuor. Venerem, Mercurium, Vestam & Iunonem.

Pro familia, Mercurium denuo, & Dianam.

Pro bonis externis, Cererem, Vulcanum, Martem & Neptunum. Oeconomi dij

Singulis his quatuor membris singulos selectos deos interpretabimur. Oeconomo primo selecta est Pallas, quæ à ueteribus sapientię dea dicta fuit. Pallas. Platonici quidem per Palladem diuinitatẽ, potenter simul & sapienter, tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo sunt, ædificantem descripsere, Inter astra præ-B cipue Arieti præsidentem, & æquinoctialis circuli ducem. Vbi potissime uigere putarunt, motricem uniuersi uirtutem. Recte igitur congruit Oeconomo, qui sapiens, prudens & prouidens esse debet. Est enim Oeconomia species prudentiæ. Cõuenit & ei Phœbus, id est, Sol, qui teste Orpheo, oculus est mundi, Phœbus. Plinio cuncta uidens, regale lumen & candela cœli. Sic necessum est Oeconomo, quòd sit oculatus ad rem omnem Oeconomicã. Quod belle indicat Aristoteles in Oeconomicis. Aristoteles. Quidam philosophus interrogatus, quid magis impinguat equũ? Respondet, oculus domini. Et nõ minus eleganter Plini. lib. 18. Plinius. ca. 6. his uerbis. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculũ domini esse dixerunt. Et idem ca. 5. loquens de agricola, sic. Sæpius uentitare in agrum, Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur. Dominus sanè negligens seruos facit negligentes. Audi Aristotelem dicentem. Impossibile est negligentibus dominis, seruos sollicitos esse. Ecce. Deinde Oeconomo summope re opus est deo, Ioue. Iupiter. De quo legito diuum Augustinũ lib 4. De ciui. Dei ca. 11. Qui à ueteribus dicitur omnis deus, mas & fœmina, insignis tribus oculis, quorum unus fuit in fronte, reliqui ut assolet. Triũ horum oculorum ratio, prouidentiam continet triplicem. Nam cœlo imperare creditur, sedet apud inferos,
C & in mari. Debet profecto oeconomus tres habere insignes oculos, hoc est, prouidentiam triplicem. In uxorem, tanquam superiorem in sua Oeconomia, quã nõ tractare debet ut ancillã, sed sicut sociam, quia nõ de pedibus, sed de latere uiri est formata Gene. 2. Secundũ oculum habere debet, in proles uidelicet, nutriendo educando, docendo fideliter. Tertium in familiam & externa bona.

Præterea secundo loco adest Oeconomi uxor, Materfamilias. Cui (ut diximus) quatuor dij selecti sunt. Vxor. Venus prima, quæ authore Hali Ragel significat mulieris, Venus. & imprimis, ut Firmico placet, formosas uirgines. Hanc prisci triplicem posuere. Venus triplex. Parthenen, id est, Virginem coniugatam, & uiduam. Veneris autẽ significatio est omnis decor, omnis uenustas, ornata uestimenta, auri subtegmine elaborati cultus &c. Venerem contendunt nonnulli dici à uenustate. Venus unde. Contra Cicero à Venere uenustatem. Hæc igitur dea rite adaptatur uxori Oeconomi: Non prorsus propter uenustatem. i. pulchritudinem corporis, sed uenustatẽ gratiæ. Venusta. i. gratiosa. Prouer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriã. Est aũt uenusta & gratiosa, his dotata gratijs: puta Castitate, Sobrietate, Pudicitia, Verecundia, Taciturnitate, Pietate & Discretione. Venusta mulier. Adhæc sunt plures

Ecclesiasticus. authoritates etiā in sacris literis. Ecclesiastici scilicet 26. Non est cōparatio fœ- D
Prouerbiorū minæ continentis. Et ibidem. Datū est Dei mulier tacita & sensata. Et prouer. 31. Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus terræ pretium eius (& infra) Manus suas aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.
Aristoteles. Et Aristoteles primo Poli. Silentium mulieris prestat ornatū. Applica, satis est.

Mercurius. Secundo accedit deus Mercurius. Is cōmunis est uiro & uxori, quo fit quòd Astrologi affirmant eundem esse cōuertibilis naturæ. Est autem Mercurius teste Fir. deus orationis, facundiæ & rector linguæ, quare designat aptā & gratam uocem, modulationem & pulchritudinem eloquentiæ. Fuit mos ueterum
Aristoteles. Mercurium iuxta venerem collocare. Cuius rei signum est, quòd in cœlo coniunctos habent orbes. Infero igitur ex sententia Aristotelis, virum coniungi cū muliere, propter generationis opus, puta proliū, & perpetuitatem, quod fieri nequit, si patri proles non succedit, ac etiam propter utilitatem. Dicit enim Aristoteles. Coniunctio viri & fœminæ in animalibus irrationabilibus, est solūmodo gratia prolis generandæ, in hominibus uero, non solum illius gratia sed etiam alterius utilitatis. Mercurius igitur Veneri coniunctus significat coniugalem uoluptatem ratione & apto sermone in primis indigere, adhortante
Psalmus 31 ad id Dauide Psalm 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Longe sit ab eis omne lenonicium. B

Vesta. Sequitur tertia dea Vesta, fida uxoris comes. Aristoteles in Oeconomicis, leges statuit inter uirum & uxorem, ut cesset iniuria. Vir enim nō debet iniuriari uxori, ne ipsa iniurietur ei, Quod etiam Pythagoricis placet. Vir enim præ oculis semper habere debet, & arbitrari uxorē uelut supplicem à Vesta, id est, Lare ductā, & nullatenus inferre iniuriā. Vesta pro Lare accipitur. Apud ueteres fuit sancitum, ut supplices apud Larem sederent taciti. Fuit enim Lar adīj dentibus asylum tutissimum. Ita Larem locum religiosum obseruabant, applica pro uiro & uxore.

Iuno. Quarta Dea est Iuno, quæ aëri præest quo nihil mollius, recte mulieribus à mollicie dictis aptatur. Dicitur tamen Iuno à iuuando. Et si aër mollis est, præ-
Plinius. stat tamen animantibus admodum, pro inspiratione & respiratione, Etiam ipsis Piscibus, ut docet Plinius libro 9. ca. 7. per totum. Dico igitur ad propositū, quòd uxor adiuuare debet uirum, puta in rebus domesticis, nendo, fusando, texendo, girgillum, mataxam gyrando, & in alijs operibus, quę ad uirum nō spe-
Gene. ctant. Quod planè indicat deus opt. max. Gene. 2. Dixit quoq; Deus, Nō est bo F
Prouer. num hominem esse solum, faciamus ei adiutoriū simile sibi. Et de muliere forti Prouer. 31. Manū suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. Et infra, Panem otiosa non commedit. Tobiæ 10. ca. Legimus quòd pater monuit filiam, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

Seneca, generosos animos labor nutrit.

Familia serui. Tertio loco, ad Oeconomiā requiritur familia, id est, serui & ancillæ. Gemi-
Serui maiores nos distinguimus seruos, Maiores scilicet & minores. Maiores uocat Aristote.
Mercurius. procuratores, minores: operatores. Maioribus seruis seligitur Deus Mercurius. Sunt autem (authore Firmico) Mercurio subditi, hi, quorum ingenia sunt dedicata acutis artibus, aut officijs, quæ petunt solertem ac diligentem prouisionem, Vt sunt in nostro prosito, Magistri curiarū, Archigrāmatei, Scribæ, Censores, Coqui, Pistores, Apothecarij siue Cellarij uini, Cereris &c. Minores autē Dianam Deā uendicant. Sed missis his plurimis Dianis, eā acceptamus, quę Dea syluarum & nemorum prędicabatur, arcum & pharetram ferebat, succincta semper incedens, uenationibus inquietam operam dabat, quam plures Lunam dixere.

A xere. Cui Dianæ siue Lunę subsunt, mancipia, mercenarij & operarij. Vt sunt Cursores, Agricolæ, Fossarij, Cementarij, & id genus plures. Hi ob id, quòd laboriosi & actuosi sunt, nominari possunt Centimani.

Hi serui tum maiores tum minores debent dominis in commissis sibi esse fideles, bona eorum conseruare, imminentia mala pro uirili amouere. Sint etiam in præceptis domini intelligentes, ut quæ domini moneant, rectè intelligant, & quæ intellexerint cum diligentia exequantur. Hoc pacto erunt decentes in obsequijs: non enim decet seruum iussa possibilia, cauillationibus protelare. Vnde dicitur. Non sit tibi seruus medicus, Propheta, Sacerdos. Serui quid teneāt domino.

Domini ad seruos tali uti debent prudentia, ut sint loquendo placidi, ne durioribus uerbis exasperentur. Nimiam tamen familiaritatem fugiant, in mandando discreti, ne nimis laboribus grauentur: sint in remunerando benefici. Aristoteles. Oportet seruis dare opem & uictum. Domini ad seruos prudentia.

Idem secundo Poli. Multi serui, quandoque deterius seruiunt paucis. Item Ecclesiastici 33. Mitte seruum tuum in operationem ne uacet, multā enim iniquitatem docuit ociositas. Sat est.

Quarto requiruntur ad œconomū bona externa: per quæ in præsentia uoB luimus significari, opes, diuitias, prædia, uillas, oppida & arces. Aristoteles primo Poli. geminas facit diuitias, naturales, scilicet, & artificiales. Naturales sunt possessiones rerum. Artificiales sunt possessiones pecuniarū. Et idem 10. Ethi. Homo felix siue sapiēs indiget aliqualiter rebus exterioribus, quia natura per se non est sufficiens speculari, sed oportet quòd habeat corpus sanum & cibum præparatū, & reliqua. Quia ut idem testatur primo Poli. Sine necessarijs impossibile est uiuere. Bona externa. Diuitiæ duplices. Aristoteles.

Pro his igitur œconomi bonis, seligimus quatuor deos. Ceres est prima, quę frugū dea putabatur, à Cicerone lib. de Natu. deorū. Dicta Ceres, tanquam geres, à gerendis fructibus. Hæc profectò est œconomo necessaria pro se & suis. Cuius promptuaria esse plena frugibus debent &c. In quæstione obiecta septē Græciæ sapientibus, Quænā domus foret maximè felix? Respondet Pittacus, & eam prætulit. Quæ tum necessarijs, tum redundantibus superflueret. Ceres.

Vulcanus secundus deus, necessarius ualde rebus œconomi. Est autem is geminus, primus qui igni præesse putatur. Est igitur Vulcanus ignis, qui ab Eueno prædicatus est omnium bellariorum esse iucundissimum, quare non ab re œconomo pergratum. Ex Platonicorum placitis triplicem colligimus ignem, cœlestem, scilicet, & infernum, ac intermedium. Cœlestis ignis qui stellis inest (dicūtur enim lumina stellarū ignes) lucet, expers tamen est incendij. Infernus autem caliginosus arbitratur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Ignis autem inter cœlestem & infernum, lumen habet cum feruore. Vulcanus. Triplex ignis

C

Ignis autē usus uarius fuit, apud diuersas gentes. Chaldæi numinis uice ignem coluerunt. Medi & Assyrii barbaricos ei tribuerunt mores, non religione usq; adeo deuicti, sed uerius formidine, cum omnia absumit. Romani Vestæ deæ templum rotundata struxere forma, in quo perpetuus seruabatur ignis: Vestalis appellatus. Ignis usus uarius. Chaldæi. Romani.

Et Hebræi usum habuerunt ignis, pro holocaustis offerendis, & cremandis ex mandato Dei, ut legitur Leui. ca. 6. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciēs ligna mane per singulos dies. Et post pauca. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et ad idem eodem libro ca. 9. in fine. Hebræi.

Item nostra religione, per omnes orientis ecclesias, quando Euangelium legendum est, accēduntur lumina, iam sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demōstrandum. Quare Matth. 25. ca. legimus.

uirgines illas euangelicas semper habuisse accensas lampades. Et Lucæ 12. ad D apostolos dicitur. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris. Et Ioan. 5. De Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens. Et iterum Lucę 12. Veni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi quòd accendatur?

Lux.

Et quoties de luce fit mentio Ioan. 1. 2. 3. ca? Vt sub typo luminis corporalis, ista ostēdatur de quo Psal. 118. in litera Nun legimus, Lucerna pedibus meis uerbū tuum domine & lumen semitis meis. Quibus omnibus id addendum est, hominem ob id, quoniam cœleste & immortale animal sit, igne solum uti. Qui nobis

Ignis & aquæ significatio.

in imortalitatis argumentū datus est. Quia ignis è cœlo est, cuius natura quoniā mobilis est, & sursum nititur, uitæ nostræ tenet rationem. Cætera uero animalia cum, dum tota sint mortalia, tantūmodo aqua utuntur, quod est elementum corporale atq; terrenum, cuius natura quia item mobilis est, sed deorsum uergit, figurā mortis ostendit. Proinde nec cœlum pecudes suspiciūt, neque religiones sentiunt, quoniam ab his usus ignis alienus est. His expositis, Oeconomus ignem præsertim mediū in suis habitationibus, ob multimodū eius usum tum quo ad se & suos, tū quo ad externa bona iugiter fouere & nutrire debet, sub huiusmodi tamē custodia, & ferme more Medorū & Assyriorū. Ne ipsum, B suos & sua absumat. Secūdo Vulcanus à poëtis fingitur faber Iouis, eo quòd ei fulmina cōtra Gigantes fabricauit. Et etiā accipitur pro mulcibere, eo quòd ferrum p ignem molliat. Fuit idem etiam faber Coronæ Ariadnes, quam ex auro & Indicis gemmis pretiosis fabrefecit. Quare in nostro tractatu generaliter

Vulcani interpretatio.

pro fabro accipi debet. Bono enim œconomo pro conseruatione ædiū, atrium, oppidorū &c, is Vulcanus adesse debet. Quòd si optas noscere negligentem & desidiosum œconomum, animaduertito ædes suas, & postquam ingressus fueris, uideris parietes casum minantes, pauimenta habentia anfractus, tabulata & laquearia dissoluta, ualuas & ianuas à iuncturis solutas, tecta stillantia, fenestras fractas, & fornaces fumantes, mox concludito œconomi nomen in eo homine periclitatum.

Mars.
Aristoteles.

Tertius deus est Mars, qui bellis preest. Aristoteles in Oeco. Nunq; oportet domū esse sine custodia, sicut nec ciuitatem. Idem 4. Politicorum. Ciuitas non constabit ex una parte, sed ex multis. Quarum una pars est Agricolæ. Secunda artifices manuales. Tertia negotiatores circa forum. Quarta Mercenarij. Quinta propugnatores & armigeri, quos necessarium est in ciuitate existere, si F non debeat subijci inimicis. Bonus enim œconomus tempore pacis cogitat de bello: munit igitur suas possessiones, oppida, arces, turres &c. armis bellicis puta tormentis, bombardis, balistis, fundis, petrarijs cum omnibus requisitis & etiam loricis, cassibus, toracibus, scutis, cetris &c. armigeris, custodibus, uigilibus &c. De his uideatur Vegetius de re militari.

Cicero.
Neptunus.
Aqua.

Quartus deus est Neptunus, dominus maris & aquarum, quasi nantunus. Cicero libro de natu. deorum, asserit Neptunū à nando dici. Est igitur Neptunus aqua. Ea œconomo est summe necessaria, ob id, quòd eius utilitates longe uidentur ignem pręcellere. Sunt enim multa animalia, quę sine ignis degant usu, deget aūt sine aqua nullū. Quòd si fuerint sine humoris potestate, exhausta & exucta à principiorum liquore, arescunt & deficiunt. Neq; plantæ ipsæ aut herbę florent citra aquæ humectationem. Quare Pindarus rectissime opinatur, aquam esse optimam. Habeat igitur œconomus, fontes, puteos, piscinas, piscium uiuaria, aquas fluentes &c.

Post longam satis superq; digressionem, ad inceptā redimus de duodecim signis zodiaci materiā, & annectere libuit uersus ipsius uenerabilis Bedæ.

Versus Bedæ.

Mira prorsus paganorum & sæua dementia,

Qui

A Qui in cœlum transtulerunt, tam diuersas bestias
Cum olympo constet esse angelorum agmina.
Illi Taurum radiare dicunt inter sydera,
Qui in bouem uersum Iouem fabulis adseuerant,
Ad Italiam cum aduexerit Agenoris filiam.
Habet fides Christiana signorum memoriam,
Primum Agni, qui in cœlo maiestate fulgida
Regnat unicus cum patre per immensa secula.
Igitur non toruus fronte uel ceruice tumidus
Noster Taurus est putandus non minax, sed optimus
Dulcis, blandus atque mitis, & suauis uitulus.
Ipse ergo est credendus saginatus uitulus
Cuius caro immolata in crucis patibulo,
Nos nitore suo tulit de mortis periculo.
Hic non cessat nos hortari pietate sedula
Iugo Christi nos submitti exarare uitia
Diuinorum præceptorum reportare semina.
Fuge Cancrum repedantem, tu qui Christum sequeris
B Perge uelox, non sis tardus, nec in uia steteris
Et habebis dotem magnam in cœlesti curia.
Pro sequentibus oriatur testamentum Geminis
Idololatras calcare, deum solum colere,
Auaritiam uitare canorum incurabilem.
Leo noster obdormiuit, ut & mortem uinceret
Ideo euigilauit ut possimus surgere,
Vt quas iuste merebamur à pœnis eriperet.
Virginis hic sextum signum competenter sequitur
Sexta mundi iam ætate uenit dei filius.
Aequitatis Libram tenens, deus iure dicitur.
Huic puro si quis corde bene ministrauerit
Iam securus non timebit uenenum pestiferi
Conculcare tuta planta Scorpionis poterit.
Scuto fidei protectus sæuum Sagittarium
C Deformatum non pauebit cum equinis cruribus,
Ipsum quoque superabit nefandum Diabolum.
Capricornus hinc deformis uultu despicabilis
Alios amentes facit, alios sacrilegos
Homicidas, furiosos, alios adulteros.
Sed his omnibus conuersis atque bene flentibus,
Tergere de fronte solet candidus Aquarius
Crimina, quæ sponte fiunt uel instinctu dæmonum.
Duo pisces sequuntur uno signo æditi,
Duos populos figurant uocatos per gratiam
Baptismatis unda lotos, uni deo credere.
Insanire iam desinat eorum dementia
Qui in cœlo esse credunt aliqua mortalia
Cassa spernant illa, credantque dei ecclesiam.
Animalia pusilla, & magna & reptilia
Carnis pondere grauata, non petunt cœlestia
Sed cum carne horum credant interire animas.

Vbi hominum & dei mediator fuerit, D
Esse ibi electorum credimus & animas,
Hæc daturum se promisit infinita bonitas.

Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat.

Libuit hic annectere quæstionẽ hanc. Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat? Cum .n. circulo neq; principiũ neq; finis sit, non magis ab Ariete, q̃ undelibet.

Cœlestium & terrenorum cõnexio.

Contuendum est hic, & repetendum id Platonicorum dictum. Hanc mundi machinam ita secum esse connexam: ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti. Superius enim in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, uel ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur.

Pagi. 80. F

Adde hic ea, quæ supra diximus authoribus Ptolemæo, Plinio &c.

Catena aurea.

Hæc superiorum & inferiorum connexio, est catena illa aurea, quam Homerus è cœlo in terrã demissam dixit: Hæc est symphonia & harmonia illa cœlestis, quam Pythagoras Diapason uocauit. Hanc sanè concordantiam Assyrij

Assyrij.

in eorũ dis pulchre ostendunt. Deum enim summũ habent quem maximũ uenerantur, quẽ Adad uerbo gentilitio nuncupant. Significat aũt ferè non aliud, B

Adad. Adargatis. Vide Cælium lib. antiqui. 10 ca. 34.

quàm unum. Adijciunt & deam nomine Adargatin. Omnia horum numinũ potestati subiecta opinantur, Solẽ interpretati terramq;. Argumento est quòd Adad simulacrum insigne radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cœlestis uehiculum illi sint, in terrenam adeuntes molem. Figura autem diuersa terræ seu Adargatis imagunculæ confingebantur, in sublime radijs surrectis. Quòd cœlesti affluxu progerminent cuncta plane de terreno, uelut fermento.

His prænotatis, rationes sequentes facilioris erunt intelligentiæ. Assignantur enim cõmuniter tres rationes, quare ab ipso Ariete principium circuli zodiaci sit sumendum: has legito in nostris cõmentarijs in Ptole.

Quartam causam, cui ansam dedere Ioan. à mon. Re. & Albertus Magnus. Ioanni enim ad summum Pontificem eunti, pro reformatione Calendarij Romani, in uituperium & derisionem astrologicæ artis, ab osoribus obiectæ fuere quæstiunculæ plurimæ. Inter quas fuit illa. Quare Astrologi (quasi homines dementes & uesani) ponerẽt in cœlo bestias, reptilia, homines nephandos &c? Respondit uir doctiss. quemadmodũ & nos superioribus lectionibus pro uirili respondimus. Adijciens in his cœlestibus imaginibus fabulis obumbratis, la- F
tere arcana quædam notatu dignissima. Modò illis inesse rem Physicam, modò moralem seu Ethicã, modo diuinam Theologicã. Quare hęc quarta ratio habet allegoriam theologicam, minime aspernandam. Contuendum igitur. Albertus Magnus in suo Speculo duos annotat libros. Vnum æternitatis, alterum uniuersitatis.

Aeternitatis liber.

Aeternitatis liber est mens diuina, in qua ab æterno fuere omniũ rerũ ideæ. De quo plura loqui pertimesco, quẽ dominis theologis uiris sapientissimis legendũ offero, mihi silentio transeundum. Dicóque cũ propheta Psal. 64.

Psal. 64.

qui iuxta hebraicam ueritatem de deo dixit (tibi silentium) Laus. Sequor & diuum Paulum, qui raptus usque ad tertium cœlum dixit se uidisse arcana, quæ

Paulus. Dionysius Areopa.

non licet homini loqui. Sequor & Dionysium Areopagitam in epistola ad Caium, ineffabilitatem diuinitatis circumscribentem & dicentem. Nullo sermone uel animo mysterium ipsius promi posse, sed cum profertur manet arcanum, & dum intelligitur manet incognitum: quia non solum sermonem sed etiam cogitationem humanam superat &c.

Liber uniuersitatis.

Alter est liber Vniuersitatis, de quo Alber. in hęc uerba. Scimus quòd ascendente Virgine natus fuit dominus noster IESVS CHRISTVS, non quòd subijciatur stellarũ motui, aut ipsarum iudicio, natorũ desideratissimus, qui creauerat

rat

A rat ipsas stellas, sed cum extenderet coelum suũ sicut pellem, formans librum Vniuersitatis, noluit literis eiusdem deesse aliquid ex eis, quæ secundũ prouidentiam suam in libro æternitatis sunt scripta, etiã illud remotissimũ à natura, quòd de uirgine nasceretur. Vt profectò per hoc innueretur homo carnalis, & uerus, qui nõ naturaliter nascebatur: Nõ quòd cœli constellatio esset causa cur nasceretur, sed potius signũ, immo uerius ipse erat causa, quare modus admirãdæ natiuitatis eius per cœlũ significaretur. Hucusq; Alber. In eo igitur libro oĩa diuinæ incarnationis mysteria & arcana ab eius cõceptione, usq; in ascensionẽ in cœlũ, p cœlũ fuisse significata & p stellas præfigurata cernes. Sũt.n.astra dei opt. max. instrumenta, quibus hunc mundũ gubernat, & quicquid ab astris uel alijs causis naturalibus fieri credit̃, ex fonte diuinæ præscientiæ emanans à deo procedit. Omne.n.instrumentũ agit in uirtute agentis principalis, ut omnes testant̃ philosophi. Ideo actio ipsa nõ instrumento attribuitur, sed agenti. Non.n. securis, sed homo ædificat. Est quippe cœlũ stellis ornatum, tanq̃ liber diuersis literis exaratus, in quo deus futura oĩa ab æterno cõscripsit, & in eo seriẽ ordinẽq; causarũ disposuit, ut causa causam ex se gignat, & debito ordine effectus producant̃. Hæc est catena illa aurea de qua Homerus. Vide supra proximè. *Instrumenta dei quæ.*

B His animaduersis uenio ad redemptorem nostrũ DN. IESVM CHRISTVM uerũ Messiam in lege promissum, cuius incarnatio, natiuitas, uita, passio, sepultura, resurrectio & in cœlũ ascensio, quæ omnia & singula in ueteri testamento per typicas figuras terrenas sunt designata & prænotata, at nobilius in libro Vniuersitatis, authore Alber. figurata. Sed his omnibus missis, ad ducis tantũmodo præfigurationes terrenas descendã. Eas, scilicet, quæ propius accedunt Christo iam in ara crucis suspenso, pro redemptione humani generis acerbissimis passionibus laboranti. Quarum una quæ præcessit scribitur Gen̄. ca. 22. de Abraham, immolante ad dei præceptum filium suum unigenitum Isaac. Et est hæc figura ualde concors passioni Christi pendentis in cruce, prout Nicolaus Theologus eam pulchre interpretatur. Ex qua concluditur, quòd Christus iuxta humanam naturã mortalem, dicitur Aries, & iuxta diuinam immortalem dicitur Isaac. Christum etiam uocat Ioan. Bapti. Ioan. 1. ca. Agnum. Cum dixit Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. *Gene. 22. De Abraham & filio. Nicolaus Theologus.*

Altera figura typica ad nostrum propositum, habetur Numeri 21. ca. De serpente æneo à Moyse in deserto suspenso, quam & scitè applicabis ad Christũ. *Nume. 21. De æneo serpente.*

C Eandem, idem approbat Ioan. ca. 3. cum inquit. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat uitam æternam &c.

Nunc propius adeo ad quartam causam. Et dico, quòd saluator noster Christus uerus deus & homo, dicitur principium. Apoca. cap. 1. Ego sum alpha & ω, principium & finis. Et idem Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor uobis. *Principium q.*

Cœlestis igitur Aries in libro Vniuersitatis descriptus, rite designat Christũ nostrum Arietem, nostrumque Agnum. Primo propter nominationem: Sicut igitur Christus est & dicitur principium omnium: Sic condigne cœlestis Aries dicitur principium omnium signorum. Ecce quarta ratio theologica.

Ad id accedit aliud arcanum, Christo pendente in cruce fuit hora sexta, ut Euangelistæ testant̃: Et Sol existens circa Arietis principiũ stetit supra caput Christi crucifixi. Est aũt Aries signũ Solis exaltatio, ut omnes testant̃ Astronomi, & significat Christũ, qui in sacris literis dicit̃ Sol. s. Malachiæ 4. Timentibus nomen meũ, orieẽ Sol iustitiæ in medio. Qui ut ipse prędixit, in cruce fuit exaltatus. Io. 3. & 12. Ego si exaltatus fuero. Et postea p resur. & ascen. exaltatus. Ad Phili. 2. propter quod deus exaltauit illũ, & donauit ei nomẽ quod est sup o.n. *Malechias. Philip. 2.*

Et rursus trahit arcanum aliud arcanum, id. Ptole. dict. 7. alma. ornat cœlestem Arietem 13. stellis, quæ indubie designant Christum cum suis discipulis. D
Matth. 10. Elegit sanè saluator noster 12. discipulos: Matthæi enim 10. capitulo sic legimus. Conuocatis autem Iesus, 12. apostolis, dedit illis potestatem spirituũ immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmita-
Lucæ. 9 / Ioan. 6 / Christianus aries. tem. Duodecim autem discipulorum nomina hæc sunt &c. uide. Et Lucæ 9. ca. Conuocatis autem Iesus 12. apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia. Et idem de ijsdem ca. 22. Et Ioannis sexto ad finem. Inter autem has Arietis stellas, hæ quę in eius sunt capite & cornibus, maioris sunt uirtutis, potestatis & splendoris, quia in tertia magnitudine. Est etiam, ut physicis placet, Arieti maior fortitudo in cornibus & capite. Vnde facile excerpitur,
Pau. Ephe. 5. / Ioan. 13. / Matth. 28. / Pau. Collo. 2. quod Christus fuit apostolorum caput, & est totius Ecclesiæ. Ad Ephe. 5. Et eorundem magister & dominus. Ioannis 13. ca. Vos uocatis me magister & domine, & benedicitis, sum etenim. Et de sua potestate ipse dicit Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. De qua cõplurima passim in Euãgelijs. De qua etiã Paulus ad Collo. 2. Christus est caput oĩs potestatis & principatus.

His generalibus præmissis, nunc sigillatim ad ipsa 12. zodiaci signa descendam. Quòd si quispiam eorundem fabulas legere cupierit, is adeat Hyginũ in suo poetico Astronomico, Bassum in cõmentarijs in Phœnomena Germanici Cæsaris. Oui. in li. Fast, & reliquos poetas. Ego easdem paucis percurram. E

Hesiodus Pherecides. ARIES IGITVR HANC habet fabulam. Athamas Thebanus Phrixum & Hellen genuit ex Nephile coniuge, qua sublata Cadmi filia Ino, uxor adducta est, quæ cum nouercali odio priuignos insectaretur, tosta semina, ne nascerentur, agricolis dabat: sequuta est annonæ caritas. Missum est Delphos ad oraculum, ad petendã opem: Qui accesserat corruptus, retulit Phrixũ & Hellem immolari debere. Cumq; ad arã mactandi uelati cõstitissent, à Nephile matre superinducta nube, rapti sunt: datus Aries aureum habens uellus, quo fugerent, Helle in mare decidit, & ab ea Hellespontus dictus: Sed à Neptuno cõprehensa, Peona procreasse fertur. Phrixum incolumen ad Aeetam peruenisse uolunt, & Arietem Ioui immolasse. Pellem in templo fixisse, & Arietis ipsius effigiem à Ioue inter sydera constitutam. Quod de Athamante & liberis ex Nephile natis dicitur, ueritatem sapit. Vide. Rapha. Cętera de Ariete pro naui Phrixo & Helle concesso, fabulosa sunt. Per tropologiam tamen (ut etiã eruditis placet) per Arietẽ intelligunt nauigiũ imaginem Arietis, uel in summo, prora, aut puppi præferens. In Lybia enim fuisse legimus, quæ dicerentur κριοί, id est, Arietes. F

Ouidius. Fabulã Arietis pulchre canit Oui. 3. Fast. Quę etiã his uersiculis manifestat.

Thomas Radinus placentinus.

Aries maris uiator
Tulit usq; fidus Aeetam
Ruta aquis sorore Phrixum.
Veniens Iouis qui ad ædem
Sacram in hostiam cremauit:
Prius aurea priuata
Radiante pelle, templi
Laquearibus decoris.
Nitet hinc micante cœlo

Plura de Ariete lege supra.

DE TAVRO SECVNDO SIGNO. Iupiter demutatus in Taurum Sidonem uenit, ut Europam Agenoris regis filiam deportaret. Is cum per

A pelagus Sidonem uenit, ibique Europã inter æquales suas ludentẽ in templo Aesculapij, uel in pratis templi inspexit, eamque repentino arreptu collocatã suo tergo, deuexit in insulam Cretam: ob hãc causam Iuppiter Taurum, id est, effigiem Tauri, quam ipse exuit, syderibus dignatus est i mortali memoria inferre. Hæc fabula prope accedit dictis Ouidij, quinto Fastorum. Quę breuiter his metris aperitur.

Taurus amans Iupiter optimus
Efficitur, quo posset Agenore
Progenitam producere feruidus
Vt se in amplexus societ torum.
Prata uirent: cœlo aspicit inclytam
Ludere: fit Taurus speciosior
Omnibus: & iam Europa cupidine
Eximij candoris, inhæserat
Terga premens, cum per mare turbidum
Enatat, & Cretam uehit insulam.
Oscula libans uictor ad æthera
B Transuolat: & Taurum ignibus induit,
Altisono tandem emicat aureus.

Sub hac fabula Tauri latet hæc tropica ueritas. Quòd Iupiter cũ rapuit Europã, habuit nauim præsignem Tauri forma: Vel Taurum in puppi figuratũ.

Abscondita est præterea allegoria theologica, quam indicat Beda supra in metro. Igitur non toruus. Est enim bos animal immolatitium secundum legis traditionem, ut patet Numeri 7. &c. Apte signat nostrum redemptorem Christũ, pro nobis in cruce immolatũ. Quapropter Lucas euangelista, ob id quòd præ cęteris uersatus circa mortem & passionem Christi ac eius immolationem, per faciem bouis significatur. Satis est. Lucas taurus.

De stellis autem Tauri, puta Pleiadibus & Hyadibus, in subditis abunde dicetur.

GEMINI TERTIVM SIGNVM. Ex Lęda filia Cebali, progeniti sunt Castor & Pollux. Hi authore Hygino, fuere omniũ fratrum inter se amantissimi, quod necp de principatu contenderunt, necp ullam rem sine communi consilio C gesserunt. Castor interijsse dicitur in oppido Adriadnis, quo tempore Lacedæmones cum Atheniensibus bella gesserunt. Alij autẽ, cum oppugnarent Spartam Linceus & Hydas. Pollux autem (authore Homero) dicitur fratri mortuo concessisse dimidiam uitam. Pro quibus officijs eorum, Iupiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur. Geminorum sydera cum se ostendunt laborantibus nautis spem salutis præbent, teste Porphyrione. Secundum Varronem Gemini sunt, Hercules Appollo. Alij aiunt Triptolemũ & Iasonem. Lege Geminorum fabulam apud Hyginum, Bassum, Ouidium 5. Fastorum. Et in his metriculis.

Hos quòd erant concordes inuicem
Extulit ad cœlos, & splendidis
Syderibus depinxit Iupiter:
Vt niteant alternis noctibus.

Apud receptos authores poëtas & alios, nonnulla uirorum amicorum paria connumerantur, ut hic Castor & Pollux. Sic Pilades & Orestes, Patroclus & Achilles, Theseus & Pyrithous, Scipio & Lælius, Damon & Pythias.

Amicitia. Hoc loco in libro Vniuersitatis uirtus amicitia, nobis ut speculũ obijcitur. D
Tullius. Est autem teste Tullio libro de amicitia: Amicitia omnibus rebus humanis præ ponenda. Nihilq; est naturæ tam aptum tamque conueniens ad res prosperas,
Aristoteles. uel aduersas, quàm sit amicitia. Difficile ualde est homini, quod sibiipsi sufficiat. Quod Aristotelem 9. Ethico. nõ latuit, cũ dixit. Solitaria difficilis est uita. Et primo poli. Homo solitarius, aut deus aut bestia. Et idẽ 8. Ethico. Nullus uiuere eligit sine amicis, habens reliqua bona omnia. Si enim infelicitas aut aduersi-
Aristoteles. tas ingruit, bonum est habere amicos consolantes. Aristo. 8. Ethi. In infortunis refugiũ est ad amicos. Et idem 9. Ethi. Amicus est cõsolatiuus amico, uisione & sermone. Et idem in eodem. Præsentia amicorũ delectabilis est, tam in bona fortuna, quàm mala. In mala, quia tristati alleuiantur amicis cõdolentibus. Re-
Salomon. ctè igitur dixit sapiens. Vęh homini soli, quia si ceciderit non habet qui subleuet eum. Est etiã homini opus habere amicos in rebus felicibus & prosperis ac
Paulus. iucundis, ut habeat congaudentes. Hortatur diuus Paulus ad Roma. 12. Gaude
Seneca. re cum gaudentibus & flere cum flentibus. Alludit Seneca epistola 6. Nullius
Tullius (inquit) boni sine socio, iucũda est possessio. Tullius libro de Amicitia sic habet. Verũ ergo illud est, quod à Tarentino Archyta (ut opinor) dici solitũ, nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum. Si quis cœlum ascendisset, naturamq; mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illã admirationẽ ei fore, quæ iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret nõ habuisset. Sic natura solitarium nihil amat, semperq; ad aliquid, tanquam adminiculum annittitur, quod in amicissimo quoq; dulcissimum est. E

Amicitia diffinitur. Tullius libro de amicitia eam sic diffinit. Est rerum diuinarum & humanarũ
Aristoteles omnium, cum beneuolentia & charitate summa consensio.
Bonũ triplex. Ex Aristotele 8. & 9. ethi. colligitur hæc diffinitio. Amicitia est beneuolẽtia
Tria amicitiæ genera. mutua, non latens ratione boni. Bonum est finis & causa amicitiæ. Est autem triplex bonum secundũ Aristotelem, utile, delectabile & honestum. Et secundũ hoc tria amicitiæ genera. Prima duo genera sicut cito oriuntur, ita & cito deficiunt. Ouidius primo Trist.
Ouidius

Donec eris felix multos numerabis amicos
Tempora si fuerint nubila, solus eris. Idem in eodem.
Illud amicitiæ sanctum & uenerabile nomen
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Et idem in eodem. De eo qui etiam in aduersis fidus permanserat. F

Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat & uultu ridet fortuna sereno,
In delibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat &c.

Amicitia uero quę oritur ex bono honesto, scilicet uirtutibus, difficulter soluitur. Tullius lib. offi. Omniũ societatum nulla præstantior, nulla firmior, quàm
Tullius cum uiri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.

Amicus quo modo sit comparandus. Sed quo pacto amicus sit comparandus aut uenãdus, adeunda est tertia epistola Senecæ ad Lucillium. Ex qua hæc excerpsi. Si aliquem amicũ existimas, cui non tantundem credis quãtum tibi, uehementer erras, & nõ satis nosti uim ueræ amicitiæ.

Errat & ille, qui amicum in atrio quærit, in conuiuio probat.
Et nullum maius est periculũ, quàm quòd amicos sibi putat, quibus ipse nõ est.
Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: & cũ placuerit, toto illum

A illum pectore admitte. Tam audacter cum illo loquere, quàm tecum. Cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce &c.

De amicitia legito Aristotelem 8. & 9. Ethi. Tullium libro de amicitia, & libro officiorum. Senecam lib. de beneficijs, & in epistolis. Valerium Maximũ libro 4. ca. 7. Ouid. lib. Trist. & de Ponto. Libros Sapientiales Salo. & Ecclesiastici. Diuum Ambro. libro de offici. Concludam autem in præsentia, adhortando omnes ad ueram amicitiam exemplo Damonis & Pythiæ, quorum amicitia ab omnibus celebratur, ut principatum inter omnia paria amicorum obtinere uideatur. Lege Vale. Max. lib. 4. ca. 7. Quos etiam extollit Tul. Tusc. Quæst. & lib. Officiorum, & Lactantius lib. 5. diui. institu. De amicitia tractantes. Tullius. Lactantius.

Stellæ præterea Geminorũ amicitiæ conditiones satis apertè indicant, quarum naturæ, docente Ptolemæo tract. 1. qua. ca. 9. sunt nõnullæ Saturninæ, aliqua Mercurialis, ut ea quæ est in capite Gemini antecedentis & dicitur stella Appollinis, id est, Mercurij. Aliqua Martia, ut ea quæ est in capite Gemini sequentis. Saturninæ stellæ Saturni habent naturã, datur autem (autore Fir.) Saturno firmitas & stabilis amicitia. Ecce, Mercurij stella significat amicorum facundiam, quæ Mercurio assignatur. Aristoteles 8. Ethi. Mutua colloquia, & concordia factiua sunt amicitiæ. Et idem 9. Ethi. Amicitia bonorũ augetur bonis colloquijs. Affabilitas sanè & placiditas multum conducunt pro amicitia. Stella Martica designat pro amico ad sanguinem usque & mortem certandũ, uide huius exempla apud Valerium ubi supra. Stellæ Geminis indicant amiciciam. Ptolemæus.

B

Nec illud prætereundem arbitror. Bassus & Hyginus lib. 3. de Geminis, dicunt, quòd is qui Cancro uicinior est in pede sinistro stellam habet, quæ dicitur tropos, id est, conuersio quasi pede indicare uelit in proximo adesse Solis conuersionem. Imo sunt qui sequens Gemini uocant tropos, quare (ni fallor) in Basso corrupte legitur. Alter qui tripus appellatur, is iuxta Cancrum est. Tropos stella.

CANCER QVARTVM SIGNVM. Is teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd cum Hercules contra hydram Lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuisset. Qua de re Herculẽ permotum eum interfecisse, Iunonem autẽ Herculi infestam inter sydera constituisse & eius beneficijs magnis honoribus decoratum, 12. signorum zodiaci numero (annumeratus.

C Hanc fabellam Tho. Rhadi. metrice sic descripsit.

Tot stellas Herculis ense nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occisum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora

Attende, Hydrus mas, hydra femella genus est anguium in aquis degentium, de quo Plini. lib. 29. cap. 4. in hæc uerba. Nisi incendijs semina exurerentur non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguiũ genus est, quod in aqua uiuit, Hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Et de ijsdem idem, Hydros marinos inueniri uicenum cubitorũ. Propter huius anguis fœcunditatem existimari potest locum datum fabulæ. Finxerũt enim poetæ Hydram multorum capitum fuisse in Lernea palude, quorum aliquot excisis: totidẽ renascebantur. Quod monstrum cum totã eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum, sagittis petitum. Postremo cum sese solitis cauernis condidisset ligno-

rum congesta strue, igne consumptum est. Virgilius. D
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra.

Lerna, Lernæ. Præterea Lerna uel Lernæ, authore Ptolemæo libro 3. ca. 16. tab. 10. Euro. oppidum est in agro Laconico, quod alij contendunt in agro Argiuorum uel Argolicæ locari. Ad Lernam fuit fons, aut palus: Lerna dicta Plini. libro 4. ca. 5.

Tiryntha. Rursus Tiryntha oppidum iuxta Argos, non longe à Mycenis, nō est apud Ptolemęū, sed Plini. ubi supra, à quo Hercules Tirynthius est appellatus, quòd ibi alitus & educatus sit. Tirynthius quasi Argiuus, q̄ in ea prouincia gesta eius maxime claruerunt.

Macrobij dictum ualde obstrusum. Hic occurrit Macrobij dictum ualde abstrusum & inuolucrum, quod illustrare pro uirili decreuimus. Is enim lib. 1. de Somnio Scipio. sic scriptum reliquit. Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo amplectitur, ut eum, qua duo tropica signa Capricornus & Cancer feruntur, interfecet. Has Solis portas physici uocauerunt, quia in utraque obuiante solstitio ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. Per has portas animæ de cœlo in terras meare, & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera deorum uocatur. Hominū Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est. Capricornus deorum, quia per illum animæ in propriæ immortalitatis sedem, & in deorum numerum reuertuntur &c. E

Semen uiri. Pro illustratione huius dicti aduertendum primo. Postquàm semen uiri intra formandi hominis locum receptum est, trahit id secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori clauditur testa, quod à physicis deprehensum est, nec latuit Hippocratem de natura pueri. Nouem sequētibus: sanguis. Duodecim alijs: caro, decem & octo reliquis: figuratum, siue organisatū, tunc anima creatur & infunditur.

Luna humida. Hali Aben. Ptolemæus. Albertus. Ptolemæus. Secundo loco sciendum. Ptolemæus, Iuli. Fir. Albumasar & omnium astrolo. turba asserit: naturā Lunæ per se esse humidam & frigidā, quod Hali Aben. pluribus aperit uerbis, transeo. Et Ptolemæus tracta. 1. quadri. ca. de Luna affirmat, dicens, maior Lunæ uis est humectare. Et post pauca. Quapropter adhûc modū mutatione manifesta corpora mutat. Et (ut Alber. habet) propter cuius uicinitatē plus influit sup inferiora, q̄ alia cœlestis uirtus. Accedit Ptole. uerbo 61. centi. Luna propria est corpori, propter consimilitudinē eius in operatione. F

Cancer Capricornus solis portæ. Portæ animarum. Tertio loco, scribunt Platonici & in naturalibus Macrob. supra non tacuit, Cancrum & Capricornum dici à physicis solis portas, quia in utraque obuiante solstitio ulterius solis inhibeatur accessus. Per has portas animas de cœlo in terras meare, & rursus de terris cœlestia repetere. Et ideo hominum unam dici, alteram uero deorum. Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus. Dijs uero Capricornum, quia illàc post mortem cœlestibus animæ restituantur sedibus.

Metonymia. Cancer domus lunæ. Capricornus domus saturni. Nemo uerbis Macrobij falli debet, ut descensum, ascensumque hic accipiat secundū situm, sed hæc per Metonymiā, id est, translationem accipienda sunt. Quia Cancer Lunæ domiciliū est, Capricornus aūt Saturni. Sed quia luna Cancri domina est, generationi proxima est. Saturnus uero dominus Capricorni remotissimus. Ideo per Cancrum, id est, lunarem uegetabilemque instinctū descendere animas dicunt, quæ supra exposita sunt. Per Capricornum uero, id est, per Saturnum intellectualemque instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem uocant, qua sola petuntur superiora. Mens enim dicta quasi eminens

A eminens, quæ diuina suspicit & contemplatur. Aristoteles 3. Rhe. Mentem inquit, ut lumen accendit in anima deus. Nunquam igitur anima est quieta, nisi quando deo cōiungitur. Saturnus rectè à ueteribus mens appellaf. Quare etiā doctissimi astrologi, Saturno tribuunt, solitudinem, multas cogitationes, speculationes & acerrimum ingenium. Adstipulatur ad hoc quòd Moyses, ociū sabbati mandauit Hebræis, Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisque ineptū contemplationibus aptum, eoque die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandū. Auersanda sunt igitur nobis uitia, uirtutes colendę, ad rectas spes mentes subleuandæ, & redibunt animæ nostræ ad earum conditorem, à quo olim per creationem in corpora descendere. Nunc arbitror Macrobij dictum illustratum.

Mens Aristoteles.

Moyses.

De stellis Cancri puta Præsepi & Asellis in subditis dicemus.

LEO QVINTVM SIGNVM. Hyginus, Bassus, Leonē beneficio Iunonis inter astra collocatum, eo quòd uirtute cæteras feras præcellat, earum enim princeps existimatur. Periandrus Rhodius refert eum ob primos labores Herculis, memoriæ causa honorificè astris illatum. Versiculi Thomæ Radi. sunt hi

Præstans animal uirtute Leo (de Leone.
B In syderibus claris uehitur,
Vt nobilitatis uult meritum

Contuendum, Leonem nō raro significare Cancrorum genus, Testis Plini. lib. 9. cap. 31. Cancrorū genera, Carabi, Astaci, Tacineæ Leones &c. Significat Leo multis pudendum, cuius plures causæ ab eruditiss. assignantur. Cum fauore auditorum, unicam pandam. Sunt qui ideo dici opinentur, quia mirū in modum Leoni fœtet anima, quod Plini. & Aristoteles scribunt. Sat est intelligentibus dictum. Est præterea Leo animal notissimū, & in nostro proposito sumitur pro cœlesti signo eo nomine appellato, de quo paucis præmissis aliqua dicā.

Leonis significata.

Plinius.

De Leone pro animali copiose scribunt. In primis Aristoteles libro de natura animaliū, præcipue lib. 5. 8. & 9. post hunc Plini. in pluribus locis, copiosius tamen lib. 8. ca. 16, Solinus ca. 40. Alber. Mag. libro de animalibus & alij plures. Longū esset & forsan auditoribus tædiū afferret, recensere huius animalis miratu dignas proprietates, naturas siue consuetudines, ut sunt Generositas siue
C nobilitas, fortitudo, liberalitas, clementia, gratitudo aut placabilitas &c. Quare consulto transeo. Omitto etiam allegoriam theologicam, qua deus opt. dicitur Leo, Christus redemptor noster Leo. Item allegoriam Ethicam, qua homo uirtuosus, fortis, liberalis, clemens & gratiosus exponitur Leo, sunt profecto sacræ literæ plenæ Leonibus.

Scriptores de Leone.

Proprietatis Leonis.

Paucula tamen hic annectanda reor ad nostrum ferulentia propositum. Inueniuntur nonnulli grammatici Græci asserentes, Leonem à uidendi potentia nomen adeptum esse, à græco uerbo λάω, id est, uideo, quòd sit fera uisus acutissimi, nec unquàm omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur absurdum, neque enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia, quod Aristotelis doctrina prorsum cōprobatur. Forte inquiunt, ut Dorcades, apertis oculis Leo cōquiescit, unde irrepsit sententia illum nunquam dormire, Leonis oculus utique permagnus est & incumbens oculo pellis longe minor, quàm ut oculum totum ualeat obtegere, unde fit ut oculis apertis somno frui uideatur.

Leo unde.

Leo an dormiat.

Aristoteles.

Leonis oculus magnus.

Plutarchus libro Symposiacon, asserit Leonem propterea dici solare animal quòd inter quadrupedes unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit Leæna minimumque dormit sublucentque dormientis oculi. Et cum dormit (teste Democrito) cauda iugiter mouetur.

Leo animal solare.

Leo signũ cœleste. Macrobius.

Cœlestis etiam Leo signum solare comprobatur. Est enim Solis domicilium, D de quo audiendus est nobis Macrobius primo Satur. Propterea (inquit) Aegypty animal in zodiaco consecrauere: ea cœli parte, qua maxime annuo cursu Sol ualido efferuet calore, Leonisque inibi signum: domicilium Solis appellant quia id animal uidetur ex natura Solis substantiam deducere. Primo, quòd impetu & calore præstat animalia, uti præstat Sol sydera. Validusq; est Leo pectore & prioris corporis parte, degenerat posterioribus membris, æque Solis uis, prima parte diei ad meridiem increscit, uel prima parte anni à uere in æstatem, Mox elanguens deducitur, uel ad occasum: qui diei, uel ad hyemem: quæ anni pars uidetur esse inferior. Idemque oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, ut Sol patenti, igneoq; oculo, terramque conspectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec solus Leo, sed signa quoque uniuersa zodiaci, ad naturam solis iure referuntur. Hucusque Macro.

Nec id annotatione dignum prætereundem puto, Sole per Leonis signum decurrente, dominis Medicis offerri tempus opportunum ualde, & nunquam satis laudatum: pro conficiendis medicinis cõtra uenenum epidimiæ repellendum. Item solaria passim exquisita componere, & rebus cordialibus cor fouere E De quibus, & alijs multis scripsimus in cõmentariolo de electione temporis. In præsentia dabimus auditoribus remedium quoddam, miratu dignum, contra calculum aut morbum renum, sub hac formula. Insculpe auro imaginem Leonis, Sole existente in corde Leonis, hoc est, in 22. gradu eiusdem. Sole etiam medium cœli obtinente. Et aspiciat feliciter (si fieri potest) Iupiter, aut Venus medium cœli. Aut sit Iupiter, aut Venus in bono loco figuræ cœli. Secũdo, fiat arcula ex auro in forma, sicuti fabricatur apud nos Agnus dei, tempore delecto iam supra exposito. Huic includantur hæ duę radices, scilicet, radix petroselini & radix saxifragæ. Et quia ambæ sunt de natura Solis & Iouis, fiat inclusio durante Sole in bono aspectu puta sextili, aut trino cũ Ioue, & sint Sol & Iupiter bene locati in figura cœli, & ualde fortes. Tertio, superiori cooperculo arculæ imponatur Corallus rubeus boni coloris. Et quia (ut plures asserunt) Corallus est de natura Iouis & Veneris, fiat impositio: cum Iupiter & Venus sese amicabiliter aspiciunt, bene dispositi in figura cœli & fortes. Et in his omnibus noxij planetarum aspectus sunt fugiendi. Hæc imago ea (ut prædiximus) arte fabre facta, gestantem contra calculum iuuat. F

Constructio Imaginis contra calculum.

VIRGO SEXTVM SIGNVM. Huius fabulam describũt Aratus, Hyginus, Bassus, Marcus Mani. lib. 5. Hesiodus & alij. Ex Hygino hæc. Virginẽ hanc Hesiodus Iouis & Themidis filiam dicit. Aratus autem Astræi & Auroræ filiam existimat. Alij Erigonem uocant, Icari filiam, quòd eodem tempore fuerit, cũ aurea secula hominũ essent, & eorũ principem fuisse demõstrat, propter diligentiam & æquitatem: Iustitiã appellatam, neque illo tempore ab hominibus exteras nationes bello lacessitas esse, neq; nauigio quemquam usum esse, sed agris colendis uitam agere consueuisse. Sed post, eorum qui sunt nati, minus officiosos, magis auaros cœpisse fieri, quare minus Iustitiam inter homines fuisse cõuersatam, deniq́ue eam peruenisse adeo, dum diceretur heu beu genus hominum natum. Itaq́ue non potuisse pati amplius & ad sydera euolasse. Alij hanc Cererem esse aiunt. Alij fortunam.

Hæc fabula his uersiculis sic manifestatur.

Dum soles agerent beatiores
Aurea Saturno secla regente sene,

A Princeps uirgo fuit seueriorem.
Iustitiam seruans, nomen & inde tenens.
Quæ cum cerneret omnibus tenaces
Esse animos, & quòd saxea corda forent:
Et quemque officij benignioris
Ingrate oblitum, transuolat ad superos,
Sic Virtus fugiens ineptiores
Sydere fœlici transmeat ad superos

Satis utile esset, si temporis breuitas non prohiberet allegoriam theologicam siue ethicam, de iustitia exugere. Aut moralem de uirginitate. Sed his missis, duo dumtaxat apperiam. Primũ physicum de probanda uirginitate, in hunc ferè modũ. Recipiat Gagates lapis nigri coloris, qui à multis Ambra nigra appellatur, & est leuis, aridus, non transparens. Is in aqua tritus ac prægnanti exhibitus fœtum accelerat, ac quocunque modo mulieri propinatus in potu fuerit, cogit corruptam urinam fundere. Virginem uero minime. Ecce. Legito Plini. lib. 36. ca. 19. & Speculum lapidum Leonardi Pisaurensis. Virginitas probatur. Gagates lapis.

Secundum miratu dignũ reperi apud Albumasarem libro sexto eius introductorij in Astronomiam capi. 1. De naturis signorum. Cuius hæc sunt uerba. Mira Albumasar de uirgine.
B Virgo signum &c. Oritur in primo eius Decano, ut Persæ, Chaldæi & Aegyptij, omniũque duorũ Hermes & Ascalius, à primæua ætate docent, puella cui Persicum nomen Seclenidos de Darzama, Arabice interpretatum Adrenedefa, id est, uirgo, munda puella, dico: uirgo immaculata, corpore decora, uultu uenusta, habitu modesta, crine prolixo, manu geminas aristas tenens, supra soliũ aulæatum residens, puerum nutriens, ac iure pascens, in loco cui nomen Hebræa, puerũ dico à quibusdam nationibus nominatum Iesum, significantibus Eeza, quẽ nos græce Christũ dicimus, hæc Albu. Ex his uerbis manifeste demonstratur saluatorem nostrũ ex illibata uirgine natũ. Oritur ergo hæc uirgo Iesum pascens. Proteruus accedat apella Iudæus, qui uirginem matrem renuit, cum tantis ætatibus, tot ante secula gentiles ista præuiderint. Et si Verpus dicat, non dicunt hi ipsam uirginem pueri illius matrem, sed tantum iure ipsum pascentem. Erubesce infelix, quia quæ iure pascit, non nisi mater est.

Pulchra argumentatio contra obstinatos Iudæos, qui omnia suorum codi-
C cum dicta, de natiuitate, conceptione, passione, morte, & resurrectione nostri Messiæ perperam interpretantur, & falsis glossellis obumbrant. Diuus Augustinus consimilibus utitur argumentis, cõtra Iudæos seruum pecus, disputans cum ipsis, de dei filio, de natiuitate Messiæ per uirginem, passione &c. adducit sanè gentilium dicta & præcipue Sibyllarum, ut patere facile potest legenti sermonem eiusdem, de uigilia natiuitatis Domini. Plura tribuit sanctus pater dictis Sibyllarũ, Legito libro 18. & 21. De ciui. & alios. Memini me legisse apud Sibyllam Delphicam. Hæc uerba. Nascetur propheta è uirgine absque humana corruptione. Et Sibyllam Europeam. Veniet montes & colles transiens, & in paupertate regnans cum silentio dominandi, è uirginis uase exiliet. Augustinus.

DE LIBRA SEPTIMO SIGNO. Vetustissimi Astrologi (qui zodiaci signa recensuerunt iuxta imagines octaui orbis, quem supremum putarunt) dumtaxat undecim signa numerarunt, Scorpionem & Libram in unum redigentes. Postea alij facta sectione, duodecim recensuerũt. Rectè igitur Hyginus dixit, Scorpius hic propter magnitudinem membrorũ in duo signa diuiditur, quorum unius effigiem nostri Libram dixerunt &c. Nõ est hic lectori de Libra expectanda fabula. Sed in primis hic contuendum erit, eam cœli partem iuste Libra iuste in cœlum collocata.

Libram appellari. Nam cum Sol cursu suo eo peruenerit, puta ad eius initium, D
dies & nox æqua lance diuiduntur, accidit enim æquinoctiũ autumnale, quem
Virgilius.
admodum in Ariete uernum. Virgilius primo Geor.

Libra diei somniq; pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem
Exercete uiri tauros.

Mar. Mani.
Et Marcus Mani. libro 3. ca. 1.

Libra, Ariesq; parem reddunt noctemq; diemq;. Legito plura supra.

Locus Ciceronis.
Præterea hic locus Ciceronis explicandus est, qui libro secundo diuinationum sic scriptũ reliquit. Lucius Taurutius Firmanus Romam, in iugo cũ esset Luna, natam esse dicebat, per iugum hic libram accipito. Græci sanè Scorpij priorem partem quæ libræ aptatur ζυγὸν dicunt, id est iugum. Nos Chelas appellamus. Ouidius primo Fasto. uocat brachia, cum inquit.

Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri.
Præceps occiduas ille subibit aquas.

Natiuitas Romæ.
Solinus.
De natali urbis Romæ scribit Solinus cap. 1. in hæc uerba. Vbi tugurium fuit Faustuli, ibi Romulus mansitauit, qui auspicato fundamenta murorum iecit E
duo deuiginti natus annos Christi Calend. Maias, hora post secundam ante tertiam, sicut Lucius Taurutius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Ioue in Piscibus: Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione. Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis.

Iustitia cõmutatiua.
Aristoteles.
Cõmutationes.
Leuiti. 19.
Esai. 59.
Ouidius.
Deinde per Librã scriptam in Vniuersitatis lib. p allegoriam nobis accipienda est æqualitas in iustitia cõmutatiua seruanda. Cõmutatiua enim iustitia, ut Aristoteli 5. Ethi. placet, æqualitatem seruat in cõmutationibus inter duas singulares personas in proportione arithmetica, utputa tantũ sit pretium, quantum ualet res empta &c. Sunt autem cõmutationes etiam uoluntariæ, ubi amborum interuenit consensus, multiplices, ut emptio, uenditio, locatio, cõmodatio, mutuidatio &c. In quibus neglecta iustitia cõmutatiua, cõmittunt fraudes & doli fermè innumeri & usuræ &c. De iustitia cõmutatiua, scriptũ est Leui. 19. Statera iusta & æqua sint pondera. Iustus modius & æquus sextarius. Cõtra de iniustitia scribitur Esai. 59. Concursum est retrorsum iudiciũ, & iustitia longe stetit, & corruit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Ouidius describens ferream ætatem in qua nos uersamur, ad propositum sic cecinit. F

De duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nephas, fugere pudor, uerumq; fidesq;.
In quorum subiere locum fraudesq; doliq;
Insidiæq;, & uis, & amor sceleratus habendi. Et infra.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Et iterum infra.
Filius ante diem patrios inquirit in annos,
Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
Vltima cœlestum terras Astrea reliquit.

Latona mater Dianæ.
SCORPIVS OCTAVVM SIGNVM. Hic sanè à Ioue inter astra illatus est, quod cum Orion uenaret, & in eo exercitissimum se esse cõfideret, dixisse etiam Dianæ, & Latonæ, se omnia, quæ ex terra oriuntur, interficere ualere, ob cuius loquacitatem Terram permotã Scorpionem eduxisse, qui Oriona percussit & occidit. Iouem autem utriusque animum admiratum, Scorpionem inter astra collocasse, ut species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi nimium confideret. Dianam autem propter studium Orionis à Ioue, ut ibi

illi

A illi beneficium daret petenti, quòd ultro terræ tribuisset, itaque Oriona in cœlum constitutum, ut cū Scorpio oriente Orion occidat. Hæc metrice sequitur.

Salsus Orion dum sternit humi
Lustra ferarum intrans, omne genus
Quadrupedum, Latonam alloquitur.
Germinet optatum seminibus
Terra potens, percussum iaculo
Occidet hoc forte, quicquid erit,
Talia uix fatus, cum ira solum
Protulit ignitum scorpium habens.
Et modo tantus uires rapitur
Morsibus, & uili morte cadit
Transtulit hunc cœlo cunctipotens
Mens hominum fidat ne nimium.

Scorpius herba. Scorpio dicitur herba, nomen accepit quòd semen habet ad similitudinē caudę Scorpionis, folia pauca, ualet aduersus animal nominis sui. Testis Plini. lib. 22. ca. 25. & in multis alijs locis. Scorpius piscis. Est & Scorpius Piscis marinus Plini. 32. cap. 7. Et
B bis parit in anno. Idem lib. 9. ca. 51. Eius in medicinis usus legitur apud eundem. Scorpius animal terrestræ. Scorpius animal terrestre, de quo hic tractatur, de quo Plini. lib. 11. ca. 25. uermiculi sunt ouorum specie, pariunt, similiterq́ꝫ perimunt, semper cauda in ictu est, nulloq́ꝫ momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ferit obliquo ictu & inflexu. Gemini sunt nōnullis aculei, & mares sæuissimi. Venenū oibus medio die cū incanduere Solis ardoribus. Itemq́ꝫ cū sitiūt Cōstat & Septena caudę internodia sæuiora esse, pluribus .n. sena sunt, homini icto putat̄ esse remedio ipsorū cinis potus in uino, aut oleo mersus. Verum Plini. plura ponit remedia contra morsus Scorpionum, quem lege. Scorpius signum. Est & Scorpio cœleste signum, de quo plura Iul. Fir. lib. 2. capite 12. ubi habet, quòd sit signum falsidicū, debileq́ꝫ, Domus Martis, & significet medicos fictos & indoctos.

Magnanimitas. Fabula ipsa satis indicat, quare Scorpius sit collocatus inter astra. Cū dicit, ut species eius hominibus documento esset &c. Aduertendū hic, quòd magnanimitas est quasi fortitudinis pars, & est spontanea difficiliū aggressio. Dicitur ergo magnanimitas quasi magnorū siue ad magna animositas, maximum autē quod in usum hominis inter exteriora uenit est honor. Hunc .n. deo adhibemus
C nihil maius habentes. Honor in signū uirtutis exhibetur. Is aūt cui Honor exhibetur, excedere potest, aut deficere, aut medio modo se habere, & tunc magnanimus appellat̄, qui magnis honoribus, quibus ob magnitudinem donorū dei uel uirtutū dignus est, dignificat se & quando oportet. Magnanimus .n. cōsideratis donis dei, ad pfecta uirtutis opera tendit, & honores in signū talium exhibitos non respuit. Difficile est & laboriosum tenere mediū huius uirtutis, à quo quis facile deuiat, puta per pręsumptionē, de qua Aristo. 4. Ethi. præsumptuosus .n. ad maiora tendit, quàm sibi cōueniat, aut quærit honorari ex bonis fortunæ, quibus proprie honor nullus debet̄. Ambitio. s. honoris & laudis imoderata cupiditas. Ambitiosus .n. amat primos accubitus in cōuiuijs. Inanis gloria de qua Tul. 1. Offi. quæ quærit̄ in rebus huius mundi prosperis & iucundis. Paulus ad Gal. 6. nō efficiemini inanis gloriæ cupidi. Inde etiā orit̄ iactantia. Iactator .n. maiora de se uerbis & iactis fingit, q̄ sint in eo aut propter gloriā aut lucrū &c.

SAGITTARIVS NONVM SIGNVM. Fabula apud Hyginum, Sagittarium dicunt nónnulli esse Crocum Euphenes Musarum nutricis filium. Vt ait Sostenus, eum domicilium in monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari, nonnunquam etiam studio uenationis exerceri. Itaque pro

A cuius aquam hauriebant descensuri, ut omniū irreperet obliuio. Rursus & alter erat, quem Mnemosynes, id est, memoriæ uocabant, ut hausta inde aqua omnium recordarentur, quæ uidissent.

Fingunt præterea poëtæ Musas ducere choreas. Volunt Platonici deū opt. maximum terram, tanquam chorum aliquem, diuini templi medium constituisse. Nam cum mundum (ut Platonici uolunt) ubique construeret rationis plenissimum, quo clarius suū referret authorem, in sphæra qualibet uiuentia pleraque collocauit, quæ non templum modo redderent excultissimum, sed summi opificis laudes assidue concinerent. Quod ipsum humanas itidem mentes in meditullio positas facere uoluit. Hic igitur est illa ueteribus celebrata chorea Musarum, quę ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuo, saltatq;. Ipse uero, ut ait Orpheus, Cœlum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic alius non est, quàm deus, quem uniuersalem uocat Pythagoras, dictumque uult, quasi ἀπλόον, id est, simplicem ac unum. Vt aūt humana mens ipsius summi opificis laudes tecinere & cælebres choreas ducere posset, dedit homini Labia & Linguā. Labia profecto, quę in homine præsignem ab cœteris rationem habent, in brutis quippè dentium modo hæc tegumenta sunt, at nobis etiam in
B loquendi necessitate mirabile suggerunt adiumentum, indéque mollia, carnosaque ab rerum natura effecta sunt. Vt enim humana lingua duplici fungitur officio aut munere, conceptus animi enunciando, & saporum uim præsentiendo, proptereaqúe ab cæteris disparatur, nec similis est, ita nec in labijs simplex functio est, sed dentes quidem cum decore cōtegunt plurimo, tum locutionem prętstant magis articulatam. Ea nanque cōflatur ex literis, quarū enuntiatione plurimum obturbata, detruncata nec intelligibilis præstaretur, nisi ad hanc rationem labia, linguamque conformasset artificis infinita prudentia. Eleganter Apuleius dixit, Os hominis esse animi uestibulū, orationis ianuam, cogitationum uero comitium. Maxi. & opti. deus homini dedit linguam, incomparabile donū, in quo sua bonitas infinita, inæstimabili munificentia nos, ut legitimos filios est amplexata. Huius incomparabilis doni usus hic missos facio, pręter id ut habet diuus Ambrosius in Hexameron, quòd lingua loquentis plectrū est, qua omnis diuinæ maiestatis amplitudinem & sapientiam tuba clarius recinere debet & eius laudes iugiter decantare. Et ideo necessaria est laus oris, nō quidem propter deum, sed propter ipsum laudantem, cuius effectus excitatur in
C deum, ex laude ipsius. Iuxta hunc Dauidis uersiculum. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quò ostendam illi salutare dei. Et in quantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in deum, in tantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra deum Esai. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quòd aliorum affectus prouocetur in deum. Vnde in Psal. dicit, Semp laus eius in ore meo. Et subditur. Audiēt mansueti & lætentur. Magnificate dominū mecum &c. Adstipulantur ad nostrum propositum stellæ nostri Sagittarij, quarum nōnullæ sunt de natura Iouis & Mercurij, quarum teste Iul. Fir. libro sexto capi. sexto. significatio decernit maxima religionis insignia, legisque peritum reddūt. Est autem laus dei religionis actus, ut docet Sanctus Thomas, secunda secundæ, Quæst. 91. Collibuit tandem his iungere insigne miraculum nostris uisum temporibus. Psittacus fuit Ascanij cardinalis Romæ, aureis numis centum comparatus, qui articulatissime, continuatis semper uerbis, Christianæ ueritatis symbolum integrum pronuntiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret. Id præclarum & dictu rarissimum est. Qui habet aures audiat.

Musarum choreæ.
Platonici.
Orpheus.
Labia & lingua.
Humana lingua duplex habet offi.
Apuleius.
Lingua incomparabile donū
Ambrosius.
Dauid.
Stellæ Sagittarij.
Mirum de psittaco.

CAPRICORNVS decimum signum. De eo Hyginus hanc recitat fabulam, Aegyptij sacerdotes & nõ nulli Poetæ dicũt, Cum plures dij in Aegyptum conuenissent, repente uenisse Typhona acerrimum giganta, & maximum deorũ inimicum, quo timore permotos deos in aliã figuram se cõuertisse Mercuriũ factum esse Ibim, Appollinem auem, quæ Threicia auis id est grus, Dianã cato assimulatã, quibus de causis Aegyptios ea genera uiolari nõ sinere demonstrant, quòd deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen se deiecisse, & posteriorem partem effigem Piscis, alteram uero Hirci fecisse, & ita à Typhone profugisse, cuius cogitatum Iuppitrem admiratum, effigiem eius inter sydera fixisse. Metrice sic exponitur. D

Olim Niliferis partibus, deorum
Sancta cohors aderat, cum gigas nephandus
Typhon insidias omnibus parauit.
Huic inimicitiæ, maior & simultas
Cum dijs & summo perstitit tonante.
Pan deus Archadiæ cum uideret omnes
Per formas uarias in fugam coactos
Fit Caper & Piscis, perfidumq; lusit. E
Ingenium cuius Iupiter stupendum
Admirans astris fulgidis decorat.

Capricornus cœlestis. Capricornus cœlestis signũ est zodiaci, ad quod cũ Sol motu suo adierit causat solstitium brumale. Et hoc accidit nostra tempestate 11. aut 12. die decembris Solstitiũ quando. quod tempore natalis Christi fuit ad 25. diem eius, de quo plura utiliter scribit Aug. diuus Augustinus sermo. 12. 13. & 18. de natiuitate christi.

Macro. De Capricorno Macro. lib. 1. Sat. sic. Capricornus ab infernis partibus ad supera solem reducens, capræ naturam uidetur imitari, quę dum pascitur, ab imis partibus semper prominentium scopulorum alta deposcit.

Iul. Fir. Iulius Fir. lib. 5. ca. 1. Si in Capricorno horoscopus fuerit inuentus, amicis puro excibit, id est, commouebit amicitiam semper affectu, erit subdolus, lætus & qui, cum nihil desit ad uitæ subsidium, tamen peregrinetur, & quibus uitæ alimenta præstiterit, ipsi existant semp ingrati, erit amabilis, parui animi. Acdigitis longis & prolixis semper precibus molestus &c. F

Macro. Asserit Macro. animas per Capricornũ in cœlum reuerti, quod dictum tanquam inuolucrum supra de Cancro elucidauimus.

Caper, Capricornus Hircus animal describitur. Caper, Capricornus aut Hircus pro animali. Est autẽ Hircus ex lib. de naturis rerum capræ mas, animal bellicosum, animosum & robustum. In fronte autem illi & cornibus est maxima fortitudo. Isidorus, Hircus est lasciuum animal & semper feruens ad coitũ, cuius oculi ob libidinem in transuersum respiciunt.

Isidorus. Sanguis hirci mollit adamã. Plinius. Huius animalis natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec igni nec ferri materia domare ualet, solus huius cruor dissoluat atq; molliat. Plinius lib. 28. ca. 9. de Hirci sangnine sic scribit. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur, aut induretur, aut scabricia poliatur, uehementiusq; quàm lima. Idem Plini. eodem lib. ca. 13. Primum omniũ rabiem Hircorum si mulceatur barba mitigari.

Homies olent ut Hirci, in ætate quæ sufficit Veneri. Homines qui rem Venereã agunt, aut qui ætate sunt quæ sufficiat Veneri male olent, hoc est, odorem Hirci reddũt, huius ratio. In actu Venereo non solum emittur semen, sed etiam spiritus &c. In pueris autem non fit huiusmodi odor, quoniam puerorum spiritus humorem & sudorem cõcoquere potest & consumere, Virorum autem nequit, proinde sunt in his humiditates crudæ, indigestæ, ac ad corruptionem procliues, Ideóque sudores eorum & resoluti hinc fumi

A fumi grauiter olent, neque enim calor latenter cõsumit, ut in pueris, sed extrudit potius & uapores cõcitat, idq́ue in alis præcipue, atque inguinibus &c. Inde eruditi putant pueros dici Hirquitallos, ubi primũ ad uirilitatem accedunt. Fitq́ue Venereorum appetentia opportuna, ex hircorũ libidine aut odoris in (suauitate. Hirquitalli.

In Prouerbio est, hircos pati facile ipsis intuentibus fœminas iniri, omninóque, quod dicitur, susq́ue deq́ ferant. Ego eos taxo, qui cõniuent & dissimulant se non uidere, cum eorum fœminæ cum alijs rem carnis agunt, quos uoco Conictores, gutemenlin, Essichholer. Hircos pati facile.

Posset per Capricornum hic fumi allegoria ethica & liberalitas intelligi, tran (seo tamen.

AQUARIUS UNDECIMUM SIGNUM. Hunc complures Ganymedem esse dixerũt, Troili regis Troianorũ & Callirrhoës filium, qui cũ in Ida monte uenaretur, ob nimiam pulchritudinem à Ioue adamatus, & per Aquilam parentibus raptus, inter astra est collocatus & deorum minister factus existimatur. De hinc Aquarius dictus est, quòd undas funderet. Hunc Nigidius Hydrochoon appellat. De quo Catullus de Coma Berenices, Protinus Hydrochoi fulgeat Oarion. Versiculi Thomæ Rhadini. Hydrochoos.

B Altisonans Iuppiter
Ardebat Ganymedis amoribus,
Qui forma superando iuuenculos
Iliades floruit.
Unguibus hunc intulit
Cœlo prima auium: faciem Iouis
Dum atris penna coloribus occulit,
Ut superis pocula
Ponat in alto æthere,
Fulget syderibus radiantibus,
Largo munere amantis, ubi omnia
Fœlicibus secula
Officiis transit

Aquarios legimus nuncupatos hæreticos quosdam, qui aquam offerebant solam in calice sacramenti, de quibus in Iure ponti. 24. q. 3. ca. quidam hæretici. Et totum caput ipsius Isidori libro octauo Ethimo. Aquarij hære.

C Apud Ciceronem in epistolis fami. à Cœlio cõcinnatis, uidentur esse Aquarii, qui aquam circunferunt uenalem. Nisi ego (inquit) cum Aquariis & tabernariis pugnarem. Aquarij.

Sunt & Aquarii, qui publicis aquis præficiuntur, hi quandoq́ue dicuntur aquarũ curatores, possunt etiam uocari Castellani. Iulius Frontinus, Aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendisset. Et Aquiminaria: uasa apud Pomponium iureconsultum dicunt, ut sint ad abluendas manus instrumenta. Aquarioli dicuntur qui uxoris stupra æquo animo ferunt. Aquarioli.

De Aquario cœlesti signo, scribit Ouidius primo Fasto. Aquarius signum cœle. Ouidius.
Hæc ubi transierint, Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquam.

Iul. Fir. Aquarius est signũ pulchre uocis, domus Saturni, significat loca fluentia, atque irrigua, fontes, maria, loca, montesq́ue. Principes quoque callidos, dolosos, uersipelles, uates demũ, magos, sophistas, mantios & tabellarios, siue cursores. Macro. 1. Satu. Aquarius nõne ipsam uim solis ostendit? unde enĩ imber caderet in terras, nisi solis calor ad supera traheret humorem? cuius effusio pluuialis est copia. Iul. Fir. Macrobius.

Solis ingressus in Aquariū.

Apud ueteres ex sententia Plinij, Ouidij, Porphirionis, Collumellæ, sol ingressus est Aquarium 16. calen. Febru. Hoc est 17. die Ianu. nostro tempore ingreditur 4. Idus Ianu. Hoc est 10. die Ianu. In hoc signo sole constituto horrendæ tēpestates & ingentia frigora esse solent, authore Por. Quare Hor. Aquarium aquæ tyrannum uocat. D

De Aquarum diuersitate, differentia, colore, sapore plura legitis apud Aristotelem, Vitruuium, Plini. Solinum & Pomponium &c.

Per Aquarium allego. accipitur ἐπιείκεια uirtus, latine æquitas dicta.

PISCES SIGNUM duodecimum. Fab. ex Hygino. Pisces diogenites erit. Brachus ait quodam tempore Venerem cū Cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem uenisse, & eodem loco repente Typhonem gigantem, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proiecisse & à gemellis piscibus suscepti, & ibi figuram piscium forma mutasse, quo facto periculo liberatos fuisse. Qui sanè pisces à merito translati feruntur in cœlū. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destituisse pisces esitare, quòd uereantur eos capere, ne simili causa deorum præsidia impugnare uideantur, aut eos ipsos captare. Est autem unus ex his Boreus, id est, magis à zodiaco uersus septentrionem expositus, attingens Andromedæ brachium. Alter Notius, aut meridianus. Non intellige lector, quòd sit collocatus uersus meridiem à linea eclyptica, sed dicitur Notius respectu piscis Borei, eo quòd plus uergit uersus meridiem, sunt tamen per colligaturam atque caudis iuncti. B

Piscis Boreus Notius.

Huic fabulæ adhærent hi uersiculi.

Cum Venus nato sociata flumen
Visere Euphratem cupiens, per amplum
Incederet alueum,
Typhona uidet grauem.
Horruit flaui capitis capillus.
Nate, qui uirtus mea semper extas,
Hostis noster (inquit) adest nephandus,
Ni sit fuga, pessimus
Interficiet nos.
Conciti intrant æquora, mutuata F
Adiuuat piscis geminos figura.
Quos, pro bene præstito,
Circumdedit ignibus.

Pisces signum zodiaci. Ouidius.

De signo piscium Ouidius 2. Fast. abunde fabu. etiam recitando tractat, Incipit enim.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna,
Protinus æthereas accipe piscis aquas &c.

Sol intrat pisces. Iuli. Fir.

Ingreditur autem Sol Pisces, secundum Ouidium, 15. Calend. Martij, id est, 15. die Febru. Nostra tempestate 6. aut 5. Idus Febru. id est, 8. aut 9. die Februarij.

Iuli. Fir. Pisces sunt in cœlo, signū fœmi. duplex, humidū, aquosum, sed unus Piscis ad austrū fertur, alter ad Aquilonem. Domus Iouis, significat loca ruinosa, humida, Piscatores etiam & nautas.

Macro.

Macro. lib. 1. Sat. In ultimo ordine zodiaci Pisces locati sunt, quos cōsecrauit Soli nō aliqua naturæ suæ imaginatio, ut cætera, sed ostentatio potentiæ syderis, à quo uita non solum aëreis terrenisque animalibus datur, sed illis quoque quorum cōuersatio in aquis mersa, uelut è cōspectu solis exulat. Tanta est uis solis ut abstrusa quoque penetrando uiuificet.

Hic de

A Hic de piscibus uaria & miratu digna addenda essent, sed remitto lectorem
ad Plini.lib.9.& decimum.

Duodecim signis uniuersalibus zodiaci imaginibus absolutis. Venio ad tex-
tum Procli, ubi scribit. In his duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam
quas referunt notas, proprias appellationes meruerunt, siquidem sex numero
quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur.

Pleiades igitur, siue Atlantides, aut Vergilię, ex eo quòd in cœlo sunt cogni- Scriptores de
tu facilimę, ab innumeris ferè prędicantur. Poëtæ eas nõ tacent. Virgi.1. Aenei- Pleiadibus.
dos, & primo Georgi. Ouidius in pluribus locis. s.3. Fasto. Et idem 5. Fasto. Et
item primo de Ponto epistola ad Seuerũ. De ijsdem Aratus in Phœno. Et post,
Germanicus Cæsar, Rufus Festus. Bassus poëta in cõmen. in Ger. Mar. Mani.
lib.5. Item Hyginus lib.2.& tertio de Tauro. Et de his sæpius Plini. lib.18.ca.24.
25.26.27.28.29.& 31. Et in sacris literis, scilicet, Iob 38. ubi diuus Grego.& S.Tho-
mas cõmentando plura scribunt. Item Beda in libello suo de stellis. Et Ptole. de
iis tracta.1.quadri.cap.9.

Sunt præterea harum stellarum hæ nomenclaturæ.

Athorace Ptole.lib.quadri.tract.1.ca.9.
Athoraye, Hali Aben Ragel.
B Pleiades, Plyades.
Atlantides.
Vergiliæ.
Vestis institoris, lege Plini.li.18.c.25.
Massa.
Gallicia.
Biurio.
Septistellium.

Harum interpretationes lege supra,
Item & earũ nomina ex Arato recepta.
Hyginus lib.1.cap.de Tauro sic scri- Hyginus.
ptum reliquit. Eas stellas nostri Vergi- Vergiliæ.
lias dixerũt, quòd post uer exoriuntur.
Et hæc quidem ampliorem cæteris ha-
bent honorem, quòd earũ signo oriente
æstas significatur, occidente autem hy-
ems ostenditur, quod aliis non est tradi
tum signis. Alludit Plini.lib.18.cap.29. Plinius.
Namq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut earum exortu æstas incipiat,
occasu hyems, semestri spatio intra se messes, uindemiasque & omnium maturi
tatem complexæ. Ad idem Rufus Festus, de Pleiadibus. Rufus Fest.

Nec minus arenti cum crine attollitur æstas
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti.
Tempora designant, nam si se gurgite tollunt
C Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces
Exercere dies, si condunt: æquore flammas
Tellurem presso proscindere tempus aratro

Pro horum intellectu contuendum. Nostra tempestate stellæ Pleiades sunt Pleiades in q
in 22.& 23. gradu Tauri supremæ sphæræ, quæ Ptolemæi fuere in 1.& 2. gradu signo.
eiusdem Tauri. Coniungitur autem Sol quotannis ijsdem 3.& 4. die Maij, po- Cõiunctio So-
stea diebus sequẽtibus, propter recessum Solis à Pleiadibus, dicunť oriri Helia lis cum Plela.
ce.i. ante Solem & tunc incipit æstas præambula aut initialis, de qua loquntur
omnes cõmemorati authores, & usuuenit nostro tempore circiter 7.8.9. aut 10.
diẽ Maii, uel, ut nouitiis satisfaciam cũ Sol ingreditur Geminos.s. nostro tẽpo-
re 11. die Maii. Habes igiť iuxta authorũ mentem, q Pleiadibus Heliace exori-
entibus incipit æstas præambula aut initialis & quo id nostro tempore fiat.

Scito quòd quadruplex est æstas. Præambula, de qua iam disseruimus. Vera Quadruplex
siue Astronomica, cũ Sol intrat Cancrũ, nostro tempore die 12. Iunii.i. proxima æstas.
die post Barnabæ. Aestas adulta aut robusta, cũ Sol ingreditur Leonẽ, circiter
13 diẽ Iulii, ipsa die diuæ Margarethæ uirginis. Et æstas declinans quæ princi-
piũ autumni præambuli, cũ Sol intrat uirginem ad 13. diem Augusti ubi Hip-
(politus martyr.

Præterea Pleiadũ occasus principiũ dat hyemi (intellige Pleiadũ occa-
præambulæ). Attende cũ Sol suo cursu peruenerit ad 22.& 23. gradum Scorpii, sus.

quod accidit nostro tempore 5. & 6. die Nouembris, tunc Sol directe opponit D
Plyadibus, & hoc contingit in Semissi.i.in sex mensibus, hoc est, in semianno,
tunc Sole mane oriente Pleiades occidũt, & ad hos dies uel circiter, puta 5.6.7.
8.9.10. die Nouemb.uel, pro nouitiis, circa festũ Martini incipit hyems initialis
Scitoq́ꝫ ꝙ quadruplex est Hyems, Præambula, iam de- (siue præambula.
Quadruplex Hyems. terminata. Vera siue Astronomica, cũ Sol init Capricornũ 11.uel 12. die Decem-
bris ante festũ Luciȩ. Robusta aut adulta, quando Sol ingreditur Aquariũ.s.cir
citer 9. diem Ianuarij. Et tandem declinans, initium ueris præambuli, cũ Sol in-
Pleiades natura. greditur Pisces die 8. ferè Februarij. Nec id prætereundum censeo, stellas
has esse de natura Martis & Lunæ, quod plane indicat Ptolemæus tract.1.qua.
Prole. De oculis non curandis ca.9. Quo fit, quoties Luna illas ipsas adierit omnis oculorũ curatio est prohibi
ta. Testis est Hali Rhodan eodẽ tract. & ca. inquiens. Omnes Astrologi sunt cõ-
Rhodan. cordes, quòd stellæ, quȩ habent complexionẽ Martis & Lunȩ, abscindunt pro
priè uisum, & hoc esse dico propter magnam cõtrarietatem, quæ est in hac uir-
tute. Nota tu medice. Ptolemæus 7. dict. Alma. uerificauit dumtaxat qua-
Ptolemeus. Pleiadum stellæ quȩ in Tauro. tuor stellas Pleiadum & sunt in ordine stellarum Tauri 30.31.32.& 34. Idem sen-
tit Alphonsus. Stellæ etiam Pleiadum sunt in mansione tertia Lunæ quȩ ab eis E
Alphon. nomen habet Athorayæ, de qua plura Hali parte septima cap.101.
Hali Rho. De situ harum stellarum uariæ sunt sententiæ, quas lege supra.
De Pleiadũ positione. Tandem arcanum ualde hic Theologicũ aperiendum est, Christo ad horam
Mirũ de Pleiadibus. sextam pendenre in cruce, facies eius quam angeli uidere desiderant, fuit uersa
in orientem, & iam Sole obscurato & factis tenebris super uniuersam terram,
Orosius. de quibus Paulus Orosius ad Aurelium Augusti. lib.7. ca.3. sic. Eodemq́ue ad
horam diei sextam Sol in toto orbe obscuratus, tetraq́ue nox subito terris obdu
cta est, & sicut dictũ est. Impiaq́ꝫ æternã timuerunt secula noctem, & stella tunc
diurnis horis, uel potius in illa horrẽda nocte toto cœlo fulsisse referatᷣ. Stetit igi
tur Aries supra caput nostri redemptoris. In quo Sol, ut supra diximus. Eodẽ mi
rificè obtulit se nostro saluatori Vniuersitatis liber. Obtulerunt enim sese Pleia
des existentes tunc in principio ferè Tauri. Versus eius dextram, partim ad me
ridiem & partim ad orientẽ. Dic obsecro, quid hæ stellæ redemptori nostro ob-
latæ significabant? profecto id quod idem dixit Ioan.12. Ego, si exaltatus fuero
Ioan. 12. Augustinus à terra, omnia trahã ad me ipsum. Vbi Augustinus sic scribit. Quòd Christus
hæc retulit ad naturæ integritatem, id est, spiritum, animũ & corpus, & id quo F
uisibiles & contrectabiles sumus, qui enim dixit, capillus capitis uestri non
Septenarius numerus. peribit, omnia trahit post se. Septenarius enim numerus Pleiadum, maxime cõ-
uenit homini. Testis est Aulus Gellius libro tertio, capite decimo. Hunc domi-
ni Theologi uocant numerum Vniuersitatis. Quem Macrobi. libro primo, de
Macrobius. Augusti. Somnio Scipionis uocat plenum. Accedit pulchrè Augustinus libro undeci-
mo, ca. tricesimoprimo, ubi inquit, Septenarius numerus pro cuiusq́ue rei uni-
Prouerb. 24 uersitate ponitur. In exemplis Prouer. uicesimoquarto. Septies in die cadit iu-
Psalm. 118 stus, & resurget, quotienscunq́ꝫ ceciderit. Et Psal. 118. Septies in die laudem di-
Lucæ 7. xi tibi. Id Psal.33. exponit, semper laus eius in ore meo. Ad idem Lucæ septimo,
Virgi. de Maria Magdalena. Et Virgilius primo Aeneidos.

O ter quaterq́ue beati,
Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere.

O ter quaterq́ꝫ.i. oĩno & prorsus, hæc omnia de se-
ptenario numero homini applicato, designant septẽ stellæ pleiadũ Christo iam
iam pro redemptione humani generis laborante, quasi dicerent totum liberabis
Inter has stellas: Maia siue Mæaab oĩbus proclamatᷣ ueneranda, (hoĩem.
pudica, sancta, à Tullio sanctissima, egregiè significat beatissimã uirginẽ Mariã
matrẽ Christi sub cruce pudice & ueneranter stantem, unà cũ alijs mulieribus.

Sequitur

A

SEQVITVR IN PROCLO. QVINQVE VERO QVAE IN CAPIte Tauri cernuntur Hyades dicuntur.

Animaduertendum Hyades stellas inter particulares imagines recenseri, continentur enim in Tauro imagine uniuersali, habentq; apud authores uarias nominationes. Appellãtur enim Hyades, Suculæ, Paliliciũ sydus & Parilium. Scriptores de his hi sunt. Hyginus lib. 2. & 3. de Tauro, Pherecydes Atheniensis aut Atheneus, Museus, Aratus in Phœno. qui in latinum uersus sic loquitur. Propè pedes autem Aurigæ cornutum expansum Taurum scrutare, atqui ei ualde consimilia indicia ponuntur. Quale ipsi caput interdistinctũ est, neque quispiam alio argumento coniectauerit caput bouis, qualiter id ipsæ stellæ utrinque circumductę configurant? Etiam crebro earũ nomen memoratur, neq; adeo incelebres Hyades, quæ. s. p totam frontẽ Tauri sparsæ sunt &c. Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete orientibus &c. de Hyadibus in hæc uerba. In Ariete parte 27. oriũtur Hyades, quicumque in ortu huius syderis natus fuerit, inquietus erit, turbulentus, popularis, & qui plebem turbulentis semper seditionibus exagitet, eius animos clamosis, ac furiosis contentionibus inflammans, inimicus quietis & pacis, atque intestina & domestica bella, furiosa mentis cupiditate desiderans. Sed hinc uarij quæstus ex assidua solicitudine sæpe nascũtur. Facit etiã hoc sydus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque pastores. Hucusque Fir. STOEFLERI INTERPRE. Hyades. Varia earum nomina. Scriptores. Hyginus. Pherecydes. Museus. Aratus. Iul. Fir.

B

Consimilem habet sententiam Marcus Mani. lib. 5. ca. unico, sic canens. Mar. Mani.

Sed cum bis denas augebit septima partes
Lanigeri, surgunt Hyades. Quo tempore natis
Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu &c.

Germanicus Cæsar de Tauro. Fronte micant Hyades.

Eas Plini. lib. 2. ca. 42. uocat Succulas. Et lib. 18. ca. 26. Hyades, Succulas, Paliliciũ sydus. Vbi sic scriptum reliquit. 14. Cal. Maij Aegypto Succulæ occidunt uesperi, sydus uehemens, & terra mariq; turbidũ (& post pauca) Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quoniã 11. Cal. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento, Hyadas appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Græci propter sues impositũ arbitrantes, imperitia appellauere Succulas. Et idem eodem libro cap. 31. de Succulis. Germa. Cæ. Plinius.

C

De Hyadibus plura Bassus in Germa. capite de Tauro. Et idem de Aequinoctio fermè assimilem habet sententiam iam supra ex Plinio conscriptam, præter id quòd Palilicium sydus uocat Parilicium. Bassus.

Item de Hyadibus Ouidius 5. Fastorum, sic cantat. Ouidius.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas Hyadas Græcus ab imbre notat. Et idem in sexto.
Postera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Idem de festis Palilibus lib. 4. de quibus in subditis dicetur.

De ijsdem Aulus Gel. lib. 13. ca. 9. Aulus Gel.

Secũdo loco de Ethymis horũ nominũ dicemus, & primo de Hyadibus. Pherecydes, teste Hygino li. 2. de Tauro, Liberi nutrices esse demõstrat nũero septẽ. Harũ nomina sunt hæc. Ambrosia, Eudora, Padilæ, Coronis, Polisso, Phyleto, Thyone, à Ioue inter sydera cõstitutę. Hyades aũt appellatæ sunt, ut ait Museus, q; ex Atlante & Hya Oceani filia, sint 15. filiæ procreatæ, quarũ 5. Hyadas appellatas demonstrat, quòd earũ Hyas fuit frater à sororibus multũ dilectus, qui cũ uenans à Leone esset interfectus, quinq;, de quibus supra diximus, lamenta- Ethyma Hyades.

tionibus assiduis permotæ dicunt interijsse, quare eas ꝙ plurimũ deeius morte D
laborarint Hyades appellatas. Tiro. M. Ciceronis libertus (authore Gel.)
dixit eas ab ὕειν appellatas. Nam cũ oriuntur & occidunt, tempestates, pluuias,
largosq; imbres cient. Pluere aũt græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in
Pandectis. Ad Tironẽ accedit Bassus in cõmentarijs in Germanicũ de Tauro.
Adstipulat Plini. & Ouidius supra. Licet Gel. uideat nõnihil dissentire. Addit
& Bassus Hyades uocatas, quia in modũ literæ y positę sunt. Nõnulli recentio-
res asserunt Hyades dici ab ὕω græco uerbo, quod latine sonat pluo, Hyades. n.
Seruius. (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cũ oriuntur & occidunt, plu
Virgilius. uias faciunt Virgilius primo Aeneidos.

Arcturum pluuiasque Hyades, septemque triones.

Succulæ Eas latini uocant Succulas, à Succo (teste Basso de æquinoctio) propter. n.
ortũ & occasum cũ sole, multos succos, imbres, pluuias inducunt, ut testes sunt
prædicti authores. Veteres Romani Græcas literas nescierunt & rudes Græcæ
linguæ fuerũt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea Succulas appella-
rũt, ꝙ eas Græci ὑάδας uocãt, tanq; id uerbum latinũ Græci uerbi interpretamẽ
tũ sit, quia gręcè ὗς, sues latine dicunt. Hactenus Tiro. Inde ὑάδας. i. Succulas no B
stri opici dici putauerunt. Sed ab eo quod est ὕειν appellantur lege supra. Dece-
pti sunt igitur ueteres in similitudine cognominis. s. ὕειν & ὗς.

Palilicium sydus. Palilicium sydus. Scito, Pales pastorum & pabulorũ est dea, quam alij Vestã
alij Matrem deũ esse uolunt. Cui sacra soluebantur postq; Hyades uesperi, ut
Parilicium. diximus, occidunt. 11. Cal. Maias, quamuis sint qui 12. Cal. ea tradiderũt celebra
Pales. Varro. ri. Et teste Varrone à Pale Palilia dicta sunt, ut à Cerere Cerealia Ouid. 4. Fast.

Palilia. Ouidius. Nox abijt oriturq; aurora, Palilia poscor Alma Pales faueas pastorũ sacra canenti

Non poscor frustra, si fauet alma Pales Prosequor officio si tua facta pio &c.

Parilia. Pales igit ut iam diximus, dea dicebatur pastorũ, cui festa Palilia, aut Parilia
dicebantur. Sed quibus ritibus & moribus pastores Palilia peregerint, indicat
Ouidius in quarto plurimis uerbis à uersu.

Pastor oues saturas &c. Et deinde. Et inter sacrificandum cõmen-
Ouidius. darunt se & greges obtutibus Deæ Palæ. Ouidius.

Pelle procul morbos, ualeant hominesque gregesque
Et ualeant uigiles prouida turba canes &c. legito.

Palilicium Sydus unde. Palilicium igitur sydus dictũ est primo à festis Palilibus pastorũ quæ (ut dictũ F
est) peregerũt post Hyadum occasum. Secundo Paliliciũ aut Parilicium, quia
11. Cal. Maii fuit natalis urbis Romæ, ut testant Solinus, Sempronius. Plini. Bas
sus, uide supra de signo Libræ. Iuxta etiam illud Propertii in 4.

Vrbi Festus erat, dixere Palilia patres
Hic primus cœpit mœnibus esse dies

Tertio quòd is dies, quo serenitas
reddebatur, lucẽ parere uideret. Ad hoc facit Plini. supra & Bassus de æquino-
ctio. Quarto ut author est Festus, pro partu pecoris Palæ sacra facerent Inde
Ouidius Parilia & Pariliciũ Sydus. Hoc bene docet Ouidius cum inquit.

Sitq; salax Aries, conceptaque semina coniunx
Reddat, & in stabulo multa sit agna meo.

Hactenus de Ethymis.

Hyadum numerus. Tertio contuendũ, quòd nõnulli numerant septem Hyades, alij tantũ 5. Qui
septem recensent, sunt inter se diuersi. Verior tamen est hæc sententia (à qua Hyginus in 3.
recedit) in facie & circa oculos Tauri sunt 5, & in locis ubi nascuntur cornua, sunt singulæ
& sic sunt in numero septem Hyades ut uult Pherecydes & Ouid. Alij tantũmodo quinq;
supputant, ut indicat Hyginus supra. Excluduntur. n. duæ quæ sunt in radicibus cornuũ.
Hæ sanè quinq;, ut Bassus docet sunt sitæ in modũ y literę. Accedit Museus supra. Et Ge-
orgi. Val. qui stellas fixas Ptole. de Græco traduxit in latinũ, inquit. Earũ quæ in facie di-
ctæ Hyades. Et exponit quinq;. Tralator uetus qui ex Arabico eas latinas fecit, uocat has
De locatione earum. quinq; Aldebaran, & forsan idẽ q̃d Hyades. Quarto de locatiõe harũ insignis & gra. &
earũ latitu. ac magnitu. dicendũ est. Tpe Ptole. si nũeraueris 5. Hyades in facie Tauri fuere

hæ in

A Hæ in Tauro 9. 10. 11. 12. gradibus, habentes latitudinem meridianam. Et ex his 4. tertiæ magnitudinis, & una omnibus lucidior in australi oculo, quæ propriè dicitur Aldebaran, primæ magnitudinis, & sunt in ordine stellarũ Tauri 11. 12. 13. 14. & 15. Quòd si 7. Hyades esse decreueris, adde iam dictis, eas quæ sunt in origine, uel eductione cornuũ, quarum una est in ordine 16. super originẽ cornu meridiani tempore Ptolemæi in Tauro 17. ferè gradu, latitudinis meridianæ & quartæ magnitudinis. Reliqua est in ordine 20. super radicem cornu septentrionalis in Tauro 15. quasi gradu, latitudinis septẽtrionalis, & 4. magnitudinis. Nostro autẽ tempore 5. Hyades in facie Tauri sic se habent, undecima (ut iam dixi) in ordine est in Tauro 29. gradu. Duodecima in ordine in Geminis 0. gradu. Tertiadecima in Geminis 1. ferè gradu. Quartadecima lucida ex forma ut cæra, & propriè Aldebaran, in Geminis 2. gradu. Quindecima etiam in Geminis quasi 2. grad. latitudinibus & magnitudinibus manẽtibus inuariatis. Quotannis igitur quando Sol hæc signa & gradus adierit, tunc coit corpore cũ Hyadibus, & hoc usuuenit nostro tempore 10. 11. 12. 13. & 14. die Maij. Quòd si 7. numeraueris Hyades, 16. in ordine hodie est in Geminis 7. gradu 20. aũt in ijsdem 5. ferè gradu. Aldebaran stella.

Quinto notandæ sunt naturæ harũ stellarum, & sequor Ptolemæũ tracta. 1. Naturæ Hyadum.
B quadri. cap. 9. sic. Quartadecima in ordine fulgens & propriè Aldebaran dicta complexioni Martis assimilatur. Cæteræ uero habent complexionem Saturni & parum Mercurij.

Sexto & demum aduertito. Quinarius Hyadum numerus in facie Tauri, & libro Vniuersitatis exaratus, hominẽ Christianum, dei simulacrũ, in eius laudem iugiter excitare debet, ut cum Dauide dicat. Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo, quamdiu fuero. Et hoc ob nobilitatem, dignitatem, ac potestatem ipsius numeri quinarij; de quo etiam in sacris literis crebro fit mentio. Is sanè numerus omnia cœlestia & terrena complectitur. Quinque enim uiuentium traduntur genera. Primum locum sibi uendicante deo, sequentibus dæmonibus. Deinde heroibus, quarto loco hominibus, & quinto brutis. Et potissimũ ex eo, quòd is numerus, qui diuinus censet, multiphariam in homine inuenitur, puta in manuũ pedumque digitis. Item ipsius humanæ animæ quinque sunt potestates, scilicet, uegetatrix, sensuum potens, concupiscibilis, irascibilis & rationalis. Rursus, omnia quæ sub sensum cadunt
C quinario numero continentur. Vnde factum est, ut sensus dumtaxat quinque sint. Addo ego quinarium numerum uulnerũ & stigmatum nostri redemptoris, de quibus Paulus ad Gal. 6. de cætero (inquit) nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Quæ profecto bonus Christianus in corpore suo per afflictionem & in corde per iugem memoriam & gratiarum actionem portare debet.

Allegoria Hyadum. Quinarij numeri dignitas. Quinque genera uiuentium. Quinque sensus. Quinque Christi uulnera.

SEQVITVR IN PROCLO.

Stella uero quæ pedes Geminorũ præcedit, Propus quasi præpes uocatur. Propus.

HIc obiter contuendum est, quòd stellæ fixæ sunt in duplici manerie. Non nullæ enim sunt, quæ intrant formas siue imagines, hoc est, seruiũt ad earum compositionem. Quemadmodũ supra diximus Arietis signum, formam aut imaginem habere 13. stellas. Tauri 33. Geminorum 18. Cancri 9. &c. eo quòd tot stellæ effigiant, aut figurant huiusmodi signum, aut imaginem, & dicuntur stellæ formarum. Sunt præterea, & passim aliæ stellæ extra aut circa formas siue imagines, nõ seruientes ad alicuiũs imaginis compositionem, aut figuratio- STOEFLERI INTERPRE.

Propus. nem,& appellantur stellæ extra formas, uel quæ non sunt in forma aut informes, ut sunt circa Arietem 5. Circa Taurum 11. circa Geminos 7. Est igitur Propus, de qua author, stella extra formam Geminorũ & informis, præcedens pedem tum Gemini antecedentis, tum sequentis, quare haud iniuria dicitur Propus, id est, prępes, sed quia uicinius accedit pedi dextro Gemini antecedentis. Describunt astrologi eam his ferè uerbis. Quæ antecedit summo pede antecedentis Gemini. Et est 19. in ordine stellarum Geminorum (intellige de stellis intra & extra figuram). Est enim prima informis circa Geminos. Posita tempore Ptolemæi in Geminis 4. fermè gradu. Hodie in 24. eorundem. De ea stella præter nostrum Proclum, Ptolemæum, & Alphonsum, nullos offendo scriptores. D

SEQVITVR IN PROCLO. QVAE VERO IN CANCRO NVBECVLAM referunt, Præsepe uocant, at duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt: Aselli dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE. Cancer imago uniuersalis habet duas particulares. SCito, Cancer imago uniuersalis, cõtinet in se duas particulares, scilicet, Præsepe siue nubeculam, & Asinos. Pro his annotandum authore Hygino in 2. B Basso in cõmen. de Cancro. Cum aduersus Gigantes dij bellum agerent, Liber pater, Vulcanus & Satyri asinis insidẽtes profecti sunt ad pugnã. Quod genus uiso tumultu magno & diro cum murmure rugissent, Gigantes eorum uoce territi fugerunt, & cõfestim dij de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco unà cũ præsepio suo astris sunt illati, & in signo nobilis Cancri positi.

Plinius. De his imaginibus scribit Plini. lib. 18. ca. 35. De prognosticis tempestatum, in hæc uerba. Sunt in signo Cancri stellæ paruæ Aselli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente Nubecula, quam Præsepia appellant.

Bassus. Nubeculam Bassus in descriptione stellarum Cancri uocat Nubilũ, dicens. Habet aũt stellas tres obscuras, quæ appellantur Nubilum, quòd circa eum ui- Rufus Fest. detur, Præsepiũ dicitur. De Asinis & Præsepio Rufus Fest. ca. de Cancro quẽ

Vetus tralator Alma. Tralator uetus Alma. dict. 7. uocat Nubeculam implicitatem ne- (legito, bulosam, cum de Cancro (inquit). Media implicitatis nebulosæ, quæ est in pectore, & dicitur Præsepe.

Ptolemæus. Et nota. Ptolemæus tract. 1. quadri. ca. 9. §. de Cancro, uocat Præsepe iuxta unam traductionem Meelef, cum dicit. Illius aũt opus, quæ in eius locatur pectore, nubisq́ue gerit similitudinem, uocaturq́ue Meelef, Lunæ & Martis operibus æquatur. Alia ibidem traductio nominat Præsepe Pesebre, cum inquit. Et illa quæ in suis pectoribus, quæ assimilatur niui, & est dicta Pesebre, habent uim sicut est illa Martis & Lunæ. F

Synonima. Geor. Valla uocat Præsepe phatne, φάτνη enim græcum, sonat latine præsepe. Ex his infertur hæc esse synonima, Præsepe, Meelef, Pesebre & Phatne.

Asini, aselli. Duæ præterea stellæ in Cancro, à Ptolemæo in Alma. & quadripartito, Alphonso, Hygino libro 3. Rufo, Basso uocantur Asini. Plinius uero. Hyginus in 2. Iulius Fir. libro 8. ca. 9. & alij nominant Asellos.

De ordine stellarum nebulo. & situ in signis Nec id est silendum, quòd stellæ nebulosæ sunt tres, scilicet, prima, secunda & tertia in ordine stellarũ Cancri, prima est nebulosa, 2. & 3. sunt in quarta magnitudine. Ptolemęi tempore fuerunt omnes in Cancro, prima in eo, gradu 10. Secunda, in 7. ferè. Tertia, in 8. Nostra tempestate. Prima est in principio Leonis. Secunda, in 27. gradu quasi Cancri. Tertia, in 28. eiusdem.

Præsepe bifariam acci. Sunt qui has tres stellas uocant Præsepe, ut author hic & Plinius. Alij, puta Ptolemæus in Alma. & quadri. & Bassus, ac Geor. Valla dumtaxat primam, scilicet, nebulosam, uocat Præsepe aut Præsepium.

Sunt

A Sunt autem hæ stellæ de natura (ut dictum est) Lunæ & Martis, quare iuxta doctrinā Hali Rhodan traditā supra de Pleiadibus, nociuæ & molestę oculis. Quocirca, & si Cancer oculorum curationi sit commodus, postquàm tamen Luna nostro tempore 20. gradū eiusdem, uel circiter adierit, fugienda est oculorum medicatio, eo quòd Luna iam incipit prædictis stellis appropinquare, & ut summatim dicatur, à 20. gradu Cancri, aut circiter, usque in finem eiusdem & per totum Leonem sequentem, principaliores oculorum curæ sunt uitandæ. Rhodan accedit Iulius Fir. lib. 8. ca. 22. Octaua (inquit) pars Cancri si in horoscopo fuerit inuenta cæcos faciet. In hac enim parte Nebula est. Ecce. De stellis Asinis aut Asellis notandum, quòd hæ stellæ Ptolemæi tempore repertę sunt in Cancro 10. & 11. quasi gradu, in 4. magnitudine, hodie locantur in Leone 0. & 1. gradu, & sunt in ordine stellarum Cancri 4. & 5. & sunt, eodem Ptolemæo authore, de complexione Martis & Solis. De natura stellarum nubecu. lis. De cura oculorum. Asini in quibus signis & gradu & eorū ordo ac natura.

De asinis plura & mira apud Plini. libro 8. cap. 83. per totum. Mira & plura de Asinis.

De Asinis cornutis, idem libro 11. cap. 37. & 46. sunt enim Indici Asini.

In Celtiberia Asini sunt ingentis precij, uenduntur enim quadragenis millibus numorum.

B In Africa post imbres aratur terra uili Asino, iuncta anu, libro 17. cap. 5.

Asinus & ex eo medicinæ libro 28. cap. 10. in 16. locis. Et de Lacte Asinino, eodem libro cap. 9. in pluribus locis.

SEQVITVR IN PROCLO. Prænitens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine Leonis cor dicitur, à nonnullis regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiam natiuitatem sint nacti. Cor Leonis.

PRincipè obseruandum est. Leo teste Ptolemæo habet 27. stellas, inter quas plures magni splendoris, puta una in ceruice, secundę magnitudinis, altera in eius corde, primę magnitudinis, de qua author. Tertia in eius dorso, secundæ magnitudinis. Quarta in extremitate caudæ, primæ magnitudinis. STOEFLERI INTERPRE.

Annulus ex ungula, aut cruribus nigredinem nō habentibus, ab epileptico gestatus, prohibet ipsum ne cadat.

Stercus eius in omni cursu sanguinis administratur. Odoratur enim ad fluxum sanguinis narium fortem, & exprimitur humiditas eius in nares, & retinetur.

C Secundo contuendum, quòd nostri propositi stella uarias habet nomenclaturas Chaldaice enim uocatur Calb Eleced. Calb, id est, cor. Eleced, id est, Leo. Græcè βασιλικὸς, id est, regia uel regalis. Latine Cor, aut Pectus Leonis, Regia siue Regalis. Diuersa nomina.

Tertio de ea scribunt hi. Ptolemæus libro 7. Almage. de Leone. Iuxta ueterem tralationē, quæ est super cor & dicitur Rex. Iuxta Geor. Val. in corde dicitur Basilicus. Idem quadripartito tracta. primo cap. 9. de natura stellarum Leonis, secundam unam traductionem, sic. Stella lucida in corde posita, quam uocant Regiā, quemadmodum Iupiter & Mars operatur. Secundū aliam, Lucens quę est in corde Leonis, quæ dicta est Regialis, habet uim, sicut illa Martis & Iouis. Vbi cōmen. Hali Rodan. Hæc est cor Leonis, cui sapientes antiqui nomen posuerunt, Regale, eo quòd magis est circa zodiacum cæteris magnis stellis fixis, & eam propter hoc in prima magnitudine ordinauerunt, quamquam in secunda magnitudine sit pro certo. Ptolemæus.

Ea stella est una de stellis Beibenijs existentibus de natura Martis & Iouis, ut sunt cor Scorpij, Canis maior &c. de quibus pulchre scribit Hermes in Hermes.

libello de stellis Beibenijs in hæc uerba. Et si inueneris aliquam ex istis Beibeni- D
is in ascendente uel decima, in natiuitate alicuius, magister erit militum. i. dux militiæ, & erit magnus in suis actibus, nominatus in longinquis terris, accipiẽs ciuitates, & terras, & arreos, donec fuerint sub sua potestate, & ei obedierint, distribuens ea prout uult, & omnes obediẽt illi, & faciet homines lucrari. Liberalis, laudatus ab omnibus, fortis in regno, sapiens in suis negotijs, amator omnium, & confidit in omnibus, non diligit litigiosos, & succedit ei in omnibus bene quæ uolet, sensatus, diues, multæ pecuniæ, amat quòd laudatur, & amat quòd bene loquatur de eo. Et morietur bona morte, & erit famosus. Hactenus Hermes.

Iuli. Fir. Iuli. Fir. lib. 6. ca. 1. de regijs signorũ stellis, de stella clara, scilicet, corde Leonis sic scribit. Quinta pars Leonis habet stellam lucido splendore fulgentem. In hac stella si crescens lumine Luna fuerit inuenta, horoscopus, aut medium cœli partiliter præsidens cardini, regna & maxima potestatis decernit imperia.

Plinius. Plini. lib. 18. ca. 26. 8. Calend. Febru. stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutino. Et ca. 28. de eadem. Regia in pectore Leonis stella.

Bassus Bassus de Leone. Illa autem magna & clara quæ in pectore eius est appellatur Tuberone.

Quarto, tempore Ptolemæi Leonis cor fuit in Leone tertio fermè gradu. Nostro tempore in 22. eiusdem, septentrionalis latitudinis decem minutorum, primæ magnitudinis, de natura (ut diximus) Martis & Iouis. B

Marsilius Ficl. Imago Leonis contra morbũ renum. Quinto, obuiam mihi uenit Marsilius Ficinus lib. 3. de Vita cœ. com. loquẽs de imaginibus fabricandis pro uarijs morbis medendis. Pro renum morbo curando, in sententia sic habet. Leonem auro imprimebãt, lapidem in forma Solis pedibus reuoluentem, sole in corde Leonis medium cœli obtinente, à Petro Aponensi, comprobatam & experimentis cõfirmatam, sed hac conditione, ut Iupiter, aut venus medium aspiciat cœlum, planetæq; noxij cadant, infortunatiq; sint. De huius imaginis fabrefactiõe expũctius diximus supra de signo Leonis.

SEQVITVR. SED QVAE IN VIRGINIS SVMMA SINISTRA manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta Virginis dextram alam figitur, Protrygetes dicitur.

F

STOEFLERI INTERPRE. Spica uirginis Virgo compo nitur 26. stel. Harum stellarũ uaria noia.

Contuendũ. Virginis effigies, authore Ptolemæo dict. 7. Alma. & Alphõso, 26. stellis formatur. Inter quas duæ sunt præcæteris nominatæ, scilicet, spica & Protrygétes.

Præterea, diuersa idiomata duabus his stellis uaria assignant nomina. Spicã enim Arabes, chaldæi, aut saraceni, uocant Azimech in hermis, ut legitur 7. Alma, de Virgine Azimech, id est, spica uel Arista. In hermis (si non fallor) virgo. In

Ptolemæus. quadri. de ea sic legimus. At opus stellæ, quæ dicitur Azimech Alaazel à veneris uiribus non recedit, & mercurialibus aliquantisper assimilatur &c. Azimech

Hermes. id est, spica, Alazel: forsan virgo. Hermes nominat eã Alhaiselh. Credo hæc nomina in nostris latinis codicibus multum deprauata, propter ignorantiam idiomatum. Græcè στάχυς latinè spica, à latinis Spica siue Arista virginis. Vetus Alma. tralator. Quæ est (inquit) super palmam sinistram, & dicitur spica, & est Azi-

Geor. Val. mech in hermis. Georgi. Valla. sic. Et in sinistra extrema manu: dicta Arista. Et

Cæsar Ger. quantum intelligi datur, spica dicitur uerus Vindemiator. Cæsar Ger. De virne fulget spica manu maturis ardet aristis.

Altera stella græcè appelatur Protrygetes, Latine Anteuindemiator. πρὸ, id est, ante. τρυγητής, id est, vindemiator. τρυγητός, id est, vindemia. τρυγάω, id est, vindemio.

A demio. Protrygetem nominat Geor. Valla in asterismo Virginis cũ dicit. Quæ borealis earũ, dictaq́ Protrygetes. Item & Author noster. Mendosus est igitur Hyginus libro 3. de stellis Virginis, cũ legitur. In utrisque pennis binæ, quarũ una stella est in dextra penna ad humerum defixa Protryget uocatur. Rectius Protrygetes. Vetula traductio Ptolemæi in Alma. nominat eam præcedentem Vindemiatorem, his uerbis. Septentrionalis earũ, & dicitur præcedens Vindemiatorem. Aratus in Phæn. de Virgine & eius stellis, latine sic loquit. Præ alijs Arcturus obuoluitur stella lucida. Verũ ambobus sub pedibus obseruato bubulci, virginẽ, quæ quidem manibus gerit spicam splendidã (& post plura) Cuius sup ambobus humeris circũuertitur stella. Ad dexterã alam, Preuindemiator aũt uocatur. Tanta quidem magnitudine taliq́ insidens splendori, qualis etiã magnæ sub cauda lucet Vrsæ. Ardens profecto illa, ardentes etiam ei cominus sunt stellæ &c. Germanicus Cæsar hanc stellã Præuindemiatorem (cui Aratus multũ splendoris tribuit) comparat stellis vrsæ maioris, cũ de stellis Virginis loquitur. Helicen (inquiens) non clarior ambit &c. Loquitur profecto hyperbolice & per excessum. Sunt sanè in vrsa maiori plures stellæ secundæ magnitudinis, sed Præuindemiator est in tertia magnitudine. Germanicus Cæsar.

B Rufus Festus, de virgine loquitur ad mentẽ Arati de stella, quæ est sub cauda vrsæ maioris & hoc optime quadrat. Vigesimaoctaua. n. stella vrsæ maioris informis, est in tertia magnitudine, quemadmodũ Præuindemiator. Sed quòd plures virginis stellas, puta 5.6.7.10.13.14.15. sub tam magna claritate & splendore describunt, arbitror factũ esse in laudem & honorem Virginis, quæ modo Iustitia, modo Ceres prædicatur, quod pulchre canit Rufus. Rufus Fest.

Contemplare sacros subiectæ virginis artus.
Quam te quam memorem? Siue est genitor tibi summus.
Iupiter ex Themide in terras demissa parente.
Seu patris Astræi aureum genus &c.

Hanc stellã uocat una tralatio Prole. in qua Almucedeme Alacaf, dicens. Stella aũt lucida in eius ala septentrionali gesta, quã Almucedeme Alacaf appellant, ut Saturnus & Mercurius operaĩ. Alia tralatio sic habet. Et lucens quæ est in ala sua septẽtrionali, quę est dicta Anterior inuoluẽdo se, habet uim sicut illa Saturni & Mercurij. Prole. Almucedeme Alacaf. Anterior.

Bassus in .4. à Solstitio ad fidiculæ occasum &c. appellat eam stellam Anteuindemiatorem, cũ inquit, Assyrijs stella, quę Anteuindemiator appellatur, exoriri mane incipit (intellige 11. Calen. Septembres) Bassus. Anteuindemiator.

C uindemiæ maturitatem promittens, cuius argumento erunt acini colore mutati (& post pauca) Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. (Et nonnullis interpositis sequitur) 17. Calen. Octobres Aegypto Spica, quam tenet virgo, oritur matutino. Spica.

Hæc Bassi uerba, & alia plura, in forma ex Plinio libro 18. ca. 31. sumpta sunt ubi tractat de uindemia, & autumni temporibus. Dico ex Plinio bene castigato, haud quaquam ex Pliniis nostra tempestate disseminatis. In quibus omnibus mendose legitur: Vindemiator. Sed legendũ est, Assyriis stella quæ Anteuindemiator, oriri mane incipit. Item Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. Nequaquam Vindemiator Aegypto nonis oritur. Vide mi lector in quatuor uerbis duas mendas. Neque legi potest Vindemiator, pro stella, qua incipiat uindemia. Nam eodem capite habet Plinius, quòd antiqui nunquàm existimauere uindemiã maturam ante æquinoctium autumni, quod (eodem teste) fuit ferè octauo Calendas Octobres, uicesimaquarta die Septembres. Sed Vindemiator corrupti Plinii, Assyriis oriri incipit mane 11. Calendas Septembres, id est, uicesimaquarta die Augusti, per integrum fermè mensem ante æquinoctiũ

& postea in eodem capi. sequitur, Iustum vindemiæ tempus ab equinoctio ad D vergiliarum occasum dies 44. Ecce. Ex his colliguntur huius stellæ synonyma hæc, Protrygetes, Preuindemiator, Almucedeme, Alacaf, Anterior & Anteuindemiator.

Synonyma. Scriptores de Spica. Hyginus Bassus Iuli. Fir.

Scriptores de spica sunt omnes supra memorati, scilicet, Ptolemæus, Hermes, Cæsar Ger. Rufus Festus, Plinius,. Quibus adduntur hi. Hyginus in tertio. Et Bassus de virgine, ubi in utroque mendose legitur: in dextra manu, sed legendum est sinistra.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 11. de claris sideribus cum virgine orientibus & occiden. In virginis parte decima oriuntur spica, quicunque sub hoc sydere natus fuerit, erit mirabilibus officijs semper applicatus, uel ad agrorum cultum, pacientia laboris adiunctus, qui nouis seminibus, per annos singulos, nouitatem etiam frugibus pariat. Et qui ad uitæ subsidium, multas fruges in horreis condat. Faciũt etiam præclara stellarum testimonia, pistores dulciarios, conditores & similes uiros &c. Adstipulatur idem eodem libro ca. 24. De Myriogenesibus virginis. Si sub ipsa spica horoscopus fuerit inuẽtus: Pistores faciet, qui inter collegas suos habeat principatũ. Accedit assimili sententia Mar. Mani. libro 5. ca. unico, in. §.

At cum per decimam consurgens torrida partem E

Spica, feret præsens nascentis tempus aristas.

Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi &c. Legito.

Hermes de eadem multa in libello de Beibenijs.

Scriptores de Protryge. De locatione stellarum.

De Protrygete stella scribũt hi, quos supra recensui, scilicet, Ptolemęus, Aratus Hyginus, Germanicus, Rufus, Bassus, Plinius, Author noster.

Deinde spica quarta decima stella in ordine stellarum virginis inuenta est à Ptolemæo in virgine 27. penè gradu, in prima magnitudine, de natura Martis & Mercurij. Nostro tempore in Libra 16. quasi gradu. Protrygetes aũt aut præcedens vindemiatorem, est in ordine stellarum virginis 13. tempore Ptolemæi in virgine 12. gradu in tertia magnitudine, De natura saturni & Mercurij. Hodie in Libra, secundo fermè gradu.

Postremo hic de uino per allegoriam dicendum esset. Item de vindemię legibus & incœptione eiusdem. Sed de his præcæteris scribit Plinius libro 14. 15. 17. 18. & alijs. F

SEQVITVR, AT QVATVOR STELLAE QVAE IN SVMNA Aquarij dextra uisuntur, vrnæ nomen habent.

STOEFLERI INTERPRE. Vrna. Tres particulares Imagines.

Scito a authore Ptolemæo libro 8. Alma. Aquarium esse imaginem uniuersalem, deformatam quadraginta quinque stellis. Et in ea includi tres imagines particulares. Vnã nominatam: vestis, in leua Aquarij. Alterã quam aquæ effusionem uocant, de quibus posterius dicemus. Tertiam Vrnam, aut Amphoram appellant, de qua Proclus hic in textu, & continet quatuor stellas scilicet Nonã in ordine stellarum Aquarij, quę etiam est in Brachio eius dextro, & duplici gaudet officio. Duodecima, quę etiã est in manu eius dextra. Tertiadecima & quartadecima, quæ locantur (ut habet uetus Tralator) in Pyxide. Georgio Vallæ in Cotyle. Harum nona tempore Ptolemæi fuit in Aquario decimo quasi gradu, tertiæ magnitudinis. Duodecima in Aquario tredecimo ferè gradu, tertiæ magnitudinis. Tertiadecima in eodem sexto gradu, quartæ magnitudinis. Quartadecima in eodem 7. gradu, quintæ magnitudinis. Nostro uero tempore. Nona est in Aquario 29. gradu. Duodecima in Piscibus tertio gradu. Tertiadecima in Aquario 26. gradu, Quartadecima in Aquario 27. gradu. De earum cõplexionibus

Pyxis Cotyle De locatione harum stellarũ

A nibus nihil scribit Ptolemæus, sed quantum conijcere licet, accedunt nonnihil ad uires Saturni & Mercurij.

Hic notabis omnia simulacra impressa & manu picta, quo ad vrnã esse men-
Aduerte, uetus interpres Vrnam uocat Pyxidem. Est enim πυξὶς (dosa.
Græcum nomen. Vas è buxo factum, buxus, id est, Græcè πύξος, transfertur tamen ad alias materias.

Georgius Valla posuit Cotyle. Græcè κοτύλη. Cotylos: & Cotyle, uas aut poculum concauum. Nam omne cauum Cotyle dici potest. Sunt nõnulli qui Cotyle esse uo unt Heminam, id est, semipoculum uel dimidium uas. Est etiam Cotyle iunctura coxæ cum natibus, & in utroque significatu hic accipi potest. Duæ enim hæ stellę, scilicet, 13. & 14. sunt in Cotyle, id est, in uase uel urna, sunt etiam in coxa dextra ipsius Aquarij, & in hoc significatu (me iudice) sumpsit Geor. dicit enim. In dextra Cotyle continuę duæ. Et nullam penitus facit mentionem alicuius uasis, uel urnæ

Hemina.
Cotylos le.

Incidimus in uasorum mentionem, haud indignum arbitramur nõnulla uasa potoria recensere, quibus nostri temporis uini ingurgitatores & bibaces, ob lasciuiam, luxuriem, petulantiam & immodicam effrenationem pro perdendo

De uasis potorijs.

B uino utuntur. Et ut missa faciamus consuetudinaria pocula & honesta (si usus accederet honestus) quæcumque sint illa, siue ex auro, argento, stanno, ligno aut argilla fabrefacta, abuntur nostri potatores nonnullis uitreis poculis, præcipuè æstus tempore, quæ Germanicè Angster nominant, in fundo sanè sunt ampla, in rotundum formata, surgentia in collum longum & strictum. Vnde forte Angustota dici possunt. Et sunt in multiplici differentia. Aliqua habent colla omnino erecta, quibus etiam maiores nostri cũ moderatione & honestate sunt usi. Nostro tempore, ut bibacitati locus sit, aliqua habent colla longa admodum & curua, uulgo Storckenschnebel, ob curuitatem Gyalæ dicta. Aliqua habent colla gyrata, aut circumflexa, vmbgewunden, & in collis plura foramina, dicta Dinon. Accedunt his Dactilota, rotunda uasa, digitorum formis per ambitum insignita, uel habentia per circuitũ eminentias quasdam, ne è manibus decidant. Item Amphota: utrinque habentia ansas. Et poculorum aliud Elaphas cerui imitans effigiem. Canthari nõ modo figlini, à figulo artifice, sed etiã Cassiterei & Lignei. Legimus quandoq; Canthatia. Carchesia uocari putant, propter asperitates mili quadã imagine. Ceras. i. cornu aut bouis aut bu-

Angster.
Angustota.
Gyalæ.
Dinon.
Dactilota.
Amphota.
Elaphas.
Canthari.
Cantharia.
Carchesia.

C bali in ordinẽ uenit. Et Scythia pocula, forte quòd angustiora in imo sint. Et Tinæ, quibus adhærent urneolæ aut urceoli. Ac Moroëcpoma: stultorum poculum. μωρός stultos, ἔκπωμα poculum, & Monachoëcpoma monachorum poculum, & id genus plura, quibus omnibus insatiabilis potatorum ficta sitis extingui non potest, sed mero æstuantes ebrietate interdiu & noctu uexantur, nescientes Toptica uasa, & Cythrides ebrietatem fugantes. Hic ueterum ingenium mirandũ satis annectere libuit, qui officio figuli, ex argilla aromatibus præparata fingebant uasa, ut uino cibisque inde sumptis nonnihil delectationis accederet, cuiusmodi ex Copto urbe Aegyptiaca, nomi Thebaidos aduehebantur & Rhodiacæ sunt Cythrides. Nam inde haustum uinum, præter gratam iucunditatem, minus lædebat, ebrietatem enim discutit. O quanti hæc pocula emenda essent nostris potatoribus.

Ceras.
Scythia.
Tinæ.
Moroëcpoma
Monachoëcpoma.

Vidimus nostro tempore uiros optimos, parcè uino utentes incidere in ebrietatem, quibus, nõ ingurgitatoribus succurrere uolentes, cum incidimus in uasa potoria, in hunc ferè modum. Redigatur brassica in puluerem, consimiliter rostra hirundinum, item myrrha conteratur quoad potest, hæc omnia argillæ immisceantur & interãtur, fiantq; figlina arte pocula, è quibus bibitũ uinum,

A tinus profert Lineæ. At Nodũ aut Cõiunctionem appellat Græcè σύνδεσμος.i. nodus uel coniunctio. Sunt igitur nomina Fili synonyma hæc, Filũ, Fila, Vinculũ, Vincula, Vincula caudina, Linea, Lineolæ, Linũ & Lini, ac Alligamentũ Lineum, Cingula, ubiq; intelligito Pisciũ. Nodi uero synonyma hæc sunt. Nodus Pisciũ, Colligatura subcaudina Pisciũ, Ligatura, Ligamentũ, Coniunctio, Syndesmos.

Scriptores de his sunt iam supra recitati.s. Aratus, Ptolemæus, Hyginus, Cicero, Germanicus, Bassus, Rufus. Omnes stellæ harum linearũ sunt numero 14. & in hoc concordat Author cũ Ptolemæo & Alphonso. Sunt aũt in ordine stellarum Pisciũ 9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22. Et fuere omnes hæ tẽpore Ptolemæi in Piscibus, demptis quinq;.s.18.19.20.21.22. quæ fuerũt in principio Arietis. Hodie oẽs sunt in Ariete à primo gradu in 22. usq;.

Author noster collocat nouẽ primas stellas in Linea austrina.i. in Linea transeunte à cauda piscis Austrini uersus meridiem. Reliquas quinq; ponit in linea septentrionali, hoc est, in Linea transeunte à meridie in caudam Piscis borei. Et in hoc non nihil dissentit à Ptolemæo & Alphonso, qui decem primas supputant in linea austrina. Vnã.s.19. uocant Nodũ, reliquas.s.20.21.22. locant in lineã septentrionalem. Item 19, id est, Nodus & 22. sunt tertiæ magnitudinis, reliquæ quartæ & sextæ.

B Primæ decem lineæ meridionalis sunt authore Ptolemæo de natura Saturni & parũ Mercurij. Sed tres lineæ septentrionalis sequũtur complexionem Saturni & Iouis. Decimanona, lucens, quæ Nodus dicitur, Martis gerit naturã & Mercurij modicũ. De linea siue lineis possent hic multa satis utilia recenseri, quibus oĩbus missis duo dumtaxat proponam. Primũ quid hoc uelit prouerbiũ, Lineam saltẽ ducere. Plini. lib. 34. ca. 10. scribit de Apelle cõsummatissimo pictore. Cui fuit perpetua cõsuetudo, nunq; tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem. Quod ab eo in prouerbiũ uenit, quòd nullus etiamnũ quibuscumque negotijs occupatus, diem abire sinat, quin suæ artis quippiam exercitij habeat. Quod satis probat Ouidius libro secundo, de Arte amandi. Prouerb. Lineam saltem dicere. Plinius.

Sed mora tuta breuis, lentescunt tempore curæ,
Vanescitq́ue absens & nouus intrat amor.

Secundũ, quid sit id Lineam poscere. Quintilianus lib. 11. sic habet, Transire in diuersa subsellia, parũ uerecundum est. Nam & Cassius Seuerus urbanè aduersus hoc facientes lineam poposcit. Ambiguum esse uidetur quid sit in hac Lineam poscere. Quintilia.

C parte Linea. Dicunt doctissimi, Longurium intelligi. Sic enim longiores perticas (Teste Varrone) aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponunt, ne se mutuo feriãt, aut in pugnam cõsurgant, appellari obseruatũ est. Sic linea potest dici signum uel regula, qua secernitur inter loca uel sedes, & potest esse signum creta factum, uel ex ligno, assere &c. Ouidius primo, de arte, loquens de Circensibus spectaculis currentium equorum, sic canit. Longurius. Varro. Ouidius.

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi
Quà tibi tangenda est lege puella loci &c.

Hic nõ abs re in mentem uenit caput 42. libri secundi Plinij, ubi idem numerauit 72. cœlestes imagines, nomina tamen eorũ tacuit. Nos, ut author illustrior redderetur, omniũ nomenclaturas recitauimus, tum uniuersales cũ particulares, quod supra uisu erit facile. Inter eas aũt quæ in signis Zodiaci continentur, sunt nonnullæ particulares non dum expositæ. Quocircà ne cœptus ordo linquatur, eas ipsas paucis absoluemus. Ex signo igit̃ Sagittarij tres particulares excerpunt̃. Quarũ prima est Telũ, Sagitta aut Iaculũ. Scito lector in cœlo Geminũ inueniri Telum. Vnũ haud longe ab Aquila, in Lacteo circulo uersus septentrionẽ collocatũ, de quo in subditis. Aliud in Sagittario, de quo hic. Cuius pars Plinius illustratur quo ad imagines zodiaci. Telum, Sagitta, Iaculum.

prior etiã lacteo immersa est uersus meridiẽ. Et duabus tantũ stellis formatur, D
in ordine stellarum Sagittarij Prima & Septima. Prima tempore Ptolemæi fuit
in Sagittario, quarto quasi gradu, tertiæ magnitudinis, de natura Martis & Lu
næ. Hodie in eodem Sagittario gradu 24. & ob eius complexionem Marticam
& Lunarẽ est stella nociua oculis, sicuti supra de Pleiadibus docuimus. Septima
aũt Ptolemæi tpe fuit in Sagittario, gradu 13. quartæ magnitudinis, habẽs uim
Iouis & parũ Mercurij, hodie inuenit̃ in Capricorno tertio propemodũ gradu.

Arcus Sagittarij. Secunda particularis est Arcus Sagittarij. Cuius maior pars in lacteo iacet cir
culo ad meridiem & ornatur duabus stellis, quæ in ordine sunt 3. & 5. Sunt tamẽ
qui & quartã huic arcui addunt, à quibus dissentio. Tertia tempore Ptolemæi
fuit in Sagittario 9. gradu, tertiæ magnitudinis, hodie in 28. quasi gradu eiusdẽ.
Quinta autem in eodem 7. ferè gradu, quartæ magnitudinis, hodie in 26. penè
eiusdem. Et sequuntur ambæ naturam Iouis & Martis.

Fascia linteolum Sagittarij. Tertia uocatur Fascia aut Linteolũ capitis. Contendunt alii Leonis aut feræ
esse pellem, ex humeris Sagittarii emergentem. Hanc uetus interpres nominat
Contactũ. Geor. Val. modo Attactum, modo Contactũ, & sex gaudet stellis,
quæ in ordine stellarũ Sagittarii sunt 12. 13. 14. 15. 16. & 17. Fuere hæ tempore Pto E
lemæi in Sagittario à 21. fermè gradu in 29. quartæ & sextæ magnitudinis. De
complexione Iouis & parũ Mercurii. De Telo & Arcu loquuntur propemo-
dũ omnes, qui de Sagittario scribunt. Præcipuè tamẽ hi tres Aratus in Phœno.
Aratus. sic. Arcum quando Sol incendat, & rectorem Arcus, sub uesperã nauem reduci-
Cæ. Germa. to, fidens non amplius nocti &c. Cæsar Germanicus, sic.

Belligerum Titan etiam cum contigit Arcum,
Ducentemque ferunt sinuato spicula neruo
Iam clausum ratione mare est, iam nauita portum
Infestam noctem fugitat longasq; tenebras &c. Item Rufus Fest. sic canit.
Par metus ex pelago tibi sit quoq; sole Sagitta
Cum leuis afflatur, cum lux in arundine flagrat,
Ignis mundani, cum tela extrema coquuntur.
Cumque Sagittiferi torret uapor aureus arcus.
Tum quoque si piceam specteris surgere noctem,
Informem terris tellurem ut uestiat alis.
Littus ama &c. F

Præterea Aquarius uniuersale signum, ultra Vrnam particularem imagi-
Vestis Pannus. nem, de qua supra disseruimus, duas habet alias. Prima est in eius leua manu, à
Geor. Valla uocata Vestis, à uetere tralatore Pannus, tribusque completur
stellis 6. 7. 8. in ordine stellarum Aquarii. Et operantur ad modum Saturni &
& Mercurij. Prima tempore Ptolemæi fuit in Capricorno 18. quasi gradu ter-
tiæ magnitudinis. Hodie in septimo gradu Aquarij. Secunda ad tempus Ptole-
mæi inuenta in decimo sexto gradu Capricorni, quartæ magnitudinis, hodie in
gradu sexto Aquarij. Tertia Ptolemæo obseruante in decimo quinto gradu Ca
pricorni, nunc in quarto Aquarij. Quòd si rectos in cœlum oculos dixeris, du-
Duplex Vestis. as intueberis Vestes. Vnam Vergilias, id est, institoris Vestem, de quo supra.
Alteram Aquarij de qua iam diximus.

Fusio aquæ. Decursus aquæ. Casus aquæ. Fluxus aquæ. Effusio aquæ. Amnis aquarij.
Secunda uarias recipit appellationes. Vetus Alma. Ptole. interpres dict. 8. &
Aratus in Phœ. uocant eam Fusionẽ Aquæ, Decursum aut casum Aquæ. Geor.
Val. fluxum aquæ. Hyginus in 3. Bassus & Iuli. Fir. effusionem Aquæ. Marcus
Mani. lib. 1. Amnem Aquarii. Constituit̃ authore Ptole. & Alphonso ex 20. stel-
lis, incipiens iuxta ordinem stellarum Aquarii à 23. stella, finiens in 42. Tempe-
state Ptolemæi omnes repertæ in Aquario, nostra in Piscibus, dempta ultima. s.

42. quæ

A 42. quæ in Aquario locat. Omnes iuxta Ptolemæũ in quarta & quinta magnitudine, præter 42. prefulgentem primæ magnitudinis. Omnes de natura Saturni & Iouis modicum.

Collibuit hic (omnibus aliorum sententijs missis) apotelesma Iulij Fir. lib. 8 ca. 29. adiungere. In aquæ (inquſentis) effusione, qui nati fuerint, à prima ætate, diuites erunt, & multorum bonorum possessores, sed patrimonium paternũ uaria profusione dilapidabunt. Erunt autem liberales, sed his erunt multi frequenter ingrati. In ætatis tamen processu, maxima & patrimonij & dignitatis augmenta consequentur, ac inimicos suos sibi uidebunt omnifariam subiugatos. Habes nunc optime lector complementum omnium imaginum Plinianarum, ad Zodiacum ipsum spectantium. Et hactenus de prima parte huius ultimi capitis Procli.

SVPEREST PARS SECVNDA QVAE SIC EXORDITVR. SEPTENTRIonalia sunt, quæcumque ad Septentrionem sitũ habent. Sunt autem hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur &c.

B Seruato ordine authoris initiũ nobis est Vrsa maior. In primis igitur aduertendum. Hanc Hæsiodus ait esse Calysto nomine Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit, eamque studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse, à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusque consimilem naturam. Postea autẽ à Ioue compressam. Et (ut habet Amphis Comœdiarũ scriptor) Iupiter simulatus effigiem Dianæ cum virginem uenantem, ut adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarũ compressit. Calysto uerità Dianæ suum dicere euentum, quod diutius cælare non potuit. Nam iam utero ingrauescente propediem partus, in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non seruasse uirginitatem, cui dea pro magnitudine criminis nõ minorem retribuit pœnã. Erepta enim facie uirginali in Vrsæ speciem est conuersa. Nõnulli dixerunt, cum Calysto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatã in vrsam conuertisse. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorũ capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi dicitur inscia legis in Iouis Lycæi templum se coniecisse, quã

C cõfestim filius secutus est. Itaque cũ Archades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptã Calyston cum filio inter sydera collocauit. Eamque Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit.

Fabula Vrsæ maioris. Hesiodus.

Hanc fabulam Thomas Rhadinus his metris descripsit.

Omnipotens quondam de virgine Nonacrina
 Iupiter incaluit.
Cogit amor cœlo descendere, fœmineamque
 Induere effigiem.
Oscula dum figit, subeunt certamina tandem.
 Victor ad astra uolat
Dum sentit furtum Iuno Saturnia coniunx
 Et soror, ingemuit.
Tendit ad ima furens, arreptam crine soluto
 Sternit humi trepidam.
Dumque preces fundit, nigris horrescere uillis
 Mollia membra uidet.
Oraque quæ tantum placuerunt candida amanti
 Turpia rictus habet.

Aliam fabulã infrà cũ de Vrsa minori differemus, exponemus.

Secundo locò nomina satis uaria de vrsa hac maiori sunt aperienda hæc, ἅμαξα μέγα Græcè. i. Plaustrum maius, Septentrio maior, Arcturus, Arctos maior, Calysto, Elice.

ἅμαξα Græcum Latine sonat plaustrum, μέγα magnũ, plaustrum magnũ, ob differentiam minoris

Nomina Vrsæ maioris.

Hamaxa megaue l currus. Plaustrum magnum.

Et quid? quod fuerat formatum corpus ad unguem
Fœda fit ursa dolens.
Ingratum ò quoties causabat mœsta tonantem
Immemoremque sui.
Quam cum per syluas errantem cerneret, astris
Inseruit miserans.

Hyginus. de quo ī subditis, de quo D
Hyginus lib. 2. de arcto minori sic scribit, Maiorem arctum complures plaustro similē dixerūt & ἅμαξαν Græci appellarunt. Cui hæc memoriæ prodita est causa. Initio qui sydera peruiderūt, & numerū stellarum in unaquaq; specie corporis constituerunt, & non arctum, sed plaustrū nominauerunt. Ex septem stellis duæ, quæ pariles, & maxime in uno loco uiderentur, pro bobus haberentur, reliquæ autem quinque figuram plaustri simularent, itaque & quod proximū huic est signum, Booten nominare uoluerunt. De quo infra plura dicemus.

Arctos maior. Arctos maior, uel ut Hygino placet, maxima, id est, vrsa maior. ἄρκτος enim Græcè, latine ursus uel ursa, de quo fabula iam est recitata.

Septentrio maior. Septentrio maior, nos utrasq; arctos septentriones dicimus. Varro, Triones rusticorū uocabulo boues uocitatos scribit, & quasi quosdā teriones, hoc est arandæ terræ & colendę idoneos. Quod ergo antiqui hamaxan, hoc est plaustrū E
dixerunt, nostri ueteres à bobus iunctis septentriones uocauerūt, à septem stel
Ioan. de Sa. bu. is quibus iunctis quasi triones figurantur, legito Ioan. de Sacro bu. in libello
Ouidius. sphæræ tracta. 2. in principio. Ouidius 2. Meta. fab. 6.

Gurgite ceruleo septem prohibete triones,
Syderaque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex Ouid 1. Meta. fabu. 2.
Scythiam septemque triones
Virgilius. Horrifer inuasit boreas. Virgi. primo Aeneidos.
Boetius. Arcturum, pluuiasque Hyades, geminosq; triones. Boetius lib. 2. metro. 6.
Elice. Quos premunt septem gelidi triones.

Elice uocata ab urbe Arcadiæ, quam authore Plini. lib. 2. ca. 92. mare absorbuit, in qua Calysto nata perhibet & ab ea hoc sydus Elicen uocitatū. Sed si rite legeris Plini lib. 4. cap. 5. Elice oppidum fuit Achaiæ & non Arcadiæ. Vrget me hic uehementer unū quòd nōnulli etiā in sacris literis doctissimi & in numerū sanctorū relati: Arcturū asserunt esse Vrsam minorē. Cū apud sanctū Iob ca. 38. sic legit. Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas Pleiades, aut gyrū Arcturi poteris dissipare. Hanc hu F
ius capitis particulā diuus Thomas Aquinas his uerbis dilucidiorē reddere pollicetur. Cōsideratur in corporibus cœlestibus uniformitas motus primi mobilis, ex eo q; reuoluitur totū cœlum, & omnes eius stellæ semel in die & nocte super polos mundi, hic aūt motus sensibilius percipitur ex stellis propinquis polo septentrionali, quæ sunt nobis ppetuę apparentiæ, propter eleuationē poli super nostrū horizontem, inter quas stellas maxime notatur cōstellatio Arcturi, quæ est Vrsa maior, cuius stellæ manifeste apparent moueri in gyro circa polū mundi. Et quantū ad hoc subdit, Aut gyrū Arcturi poteris dissipare, ut. s. nō circumeat polū, hactenus Aquinas. Cuius sententia manifesta est Arcturū dici vrsam maiorē. Accedit huic sentētiæ diuus Grego. lib. 29. ca. 28. & 29. scribens in ca. 38.
Iob. 38. ipsius Iob, ubi ca. 28. sic habet. Arcturū, qui nocturna spatia illustrat, nō occasurū. Et lucidius ca. 29. sic. Est in Arcturo quod cōsideratius possumus intueri. In septē quippe stellis uoluit, & modo quidē tres ad sūma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modo quatuor supius erigit & tres inferius premit, hæc Gre. His uirorū sententijs neq; adeo, neq; in diuersum eo. Nunq; tñ memini me legisse apud aliquem astrologum, aut poetam, Arcturum sumi pro vrsa uel Maiori uel Minori. Non raro tamen legi Arcturū accipi pro Boote, aut eius stella lucida

ad genua

A ad genua aut coxas locata, informi. Sunt tamen qui arcturũ interprentur Arcti caudam, ab ἄρκτος, id est, ursa, & ura οὐρὰ, id est, cauda: quasi tres stellæ in cauda ursæ, sed id modicum releuat.

Scriptores de utrisque Vrsis sunt hi, Ptolemæus lib. 7. Alma. & tracta. primo quadri. Aratus in Phæno. Hyginus lib. 2. & 3. Plini. libro 2. Marcus Mani. libro primo. Cæsar Germanicus in Aratum. Et Bassus in cõmen. Rufus Festus, Cicero, Alphonsus, Geor. Val. Virgilius, Ouidius, Flaccus & cæteri poëtæ. Non nullas horum sententias posteaquam de vrsa minori dixero, adiungam. Scriptores.

Quarto, authore Ptolemæo Vrsa maior 27. micat stellis, quæ eius tempore fuere in Geminis, Cancro & Leone. Nostro autem in Cancro, Leone & Virgine. Et habent omnes uim Martis. Sed in præsentiarum omnes eius stellas missas facio, demptis his quæ Plaustrum constituunt, numero septem, ex quibus quatuor in ordine stellarum Vrsæ maioris 16. 17. 18. 19. plaustrum aut eius rotas præ se ferunt. 16. 17. & 19. secundæ sunt magnitudinis. 18. uero tertiæ. Vigesimaquinta etiam secundæ magnitudinis, Alioth dicta, temoni præest. Vigesimasexta autẽ & Vigesimaseptima duobus bobus aptantur. Hæc ferè iuxta sententiam Hyginij sunt dicta. Verũ Germanicus tres stellas caudæ temoni attribuit, reliquas rotis plaustri. Stellæ Vrsæ maioris. Naturæ. Alioth.

B

SEQVITVR VRSA MINOR.

VT fabulæ sequentes captu sint faciliores, hanc præmittendam censui. Saturnus primus deus, oraculo certior factus, se filiũ habiturũ, per quẽ è regno expelleretur, statuit omnẽ prolem masculam se interempturũ. Præcepit uxori Opi, ut quicquid pareret sibi præsentaret, quæ Iouem pariens pulchritudine eius delectata, alendum Nymphis Dictæi montis Cretæ cõmendauit. Quæ Saturno sciscitanti de fœtu, lapidem pannis inuolutum obtulit, quem mox deglutiuit. Iupiter uero à Nymphis nutritur in antro montis. Et adhibiti sunt etiam Ioui Curetes, id est, Corybantes, Idæi, siue Telchines. Et ne fortè uagitus deflentis à Saturno audiretur, cymbala illos, & tympana & clypeos & arma pulsasse, ad quorum etiam sonitum aduenisse apes, & infantis ori mella instillasse, cuius beneficij gratia Iouem post cœli imperium adeptum, indulsisse apibus, ut sine coitu generarent. Vrsa minor.

C Aratus utriusque Arcti fabulas in unã colligit, quem & sequuntur Germanicus & Rufus, in hanc fermè formulã. Duæ autem vrsæ ipsum polum boreũ circumtenentes, unà currunt, eo quòd uocantur Plaustra. Quæ, scilicet, capita quidem ad lumbos semp habent inuersim, semper uero resupine circumferuntur. Vicissim in humeros uersæ (si credere dignum) E Creta uero illæ Iouis magni beneficio, cœlum ascenderũt, quia ipsum olim infantientẽ Dictæo in odoro: montem propè Idæum antro imposuerunt, atque nutrierunt per annum, Dictæi Curetes quando Saturnum fallebant. Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt, alteram uero Elicen. Elice quidem uiri Achiui in mari signãt, quò oporteat naues dirigere. Altera uero Phœnices fisi, persulcant mare. At Elice quidem clara est, ac obseruatu parata, multa lucens prima nocte. Altera uero obscura quidem, sed nautis aptior, minori enim tota circumuersatur orbe, hac quoq; Sidonij rectissime nauigant. Ex hac Fabula Arati habetur Cynosuram & Elicen Cretenses fuisse Iouis nutrices, ob quod sunt cœlesti donatæ honore.

Arato belle accedit Cæsar Germanicus his metris.

Axem Cræteæ dextra leuaque tuentur,

Siue arcti, seu Romani cognominis vrsæ D
Plaustrum, uel facies stellarum proxima uera
Tres temone rotisq́ue micant, sublime quaternæ
Si melius dixisse feras, obuersa refulgent
Ora feris, caput alterius super horrida terga
Alterius lucet, pronus rapit orbis in ipsos
Decliuis humeros. Veteris si gratia formæ,
Cresia nos tellus aluit, moderator olympi
Donauit cœlo, meritum custodia fecit.
Quòd fidei comites prima incunabula magni
Fuderunt Iouis attonitæ, cum furta parentis,
Aerea pulsantes mendaci cymbala dextra
Vagitus pueri patrias ne tangeret aures.
Dicta exercere dominæ, famuli Corybantes,
Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraq́ue fulgent,
Dat Grais Elice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit, Sed candida tota B
Et liquido splendore Elice nitet haud prius ulla
Cum Sol oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem quà Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippè breuis totam se cardine uertit.
Sidoniamq́ue ratem nunquam spectata fefellit

Rufus Fest. Consimilem ferè sententiam habet Rufus, quem legito.

Virgilius Item de his Vrsis Virgilius primo Georgicorum.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perq́ue duas in morem fluminis Arcto,.

Lucanus. Arctos Oceani metuentes æquore tingi. Lucanus octauo Phar.

Sed qui non mergitur undis
Axis inocciduus gemina clarissimus arcto.
Ille regit puppes. Ouidius tertio Fastorum.

Ouidius. Esse duas arctos, quarum hæc Cynosura uocatur
Sidonijs, Elicen Graia carina notat. Flaccus. F

Flaccus. Sidonijs Cynosura regit fidissima nautis.
Et Grais Elice multum obseruanda magistris.

Agatosthenes in Asiaticis carminibus Cynosuram dicit Iouis fuisse nutricem, unam ex Idæis nymphis, à qua in Cretæ oppido Histoe Nicostratus cōstituit portus, & circa eū locum Cynosuram fuisse, & agri maiorem partem Cynosuram appellatam. Ad hoc accedit nonnihil fabella Thomæ Rha. sic.

Fabella Vrsæ minoris. Cum paruum Cynosura Iouem nutrisset, amoris
Gratus eam flammis cinxit olympiacis.
Quæ nunquam lymphis septem mersisse triones
Cernitur, oceano lumina blanda negans.

Quare uocetur Phœnice. Sed hic nō indigne quæritur, quare Cynosura aut Vrsa minor dicatur Phœnice. Respondēt Hyginus lib. 2. de arcto minori. Thales, qui diligenter de rebus cœlestibus exquisiuit & hanc primus Arcton appellauit, natione fuit Phœnix ut Herodotus Milesius dicit, quare Phœnices hanc studiosius perspiciendo, diligentius nauigare existimantur, & uere eā ab inuentoris nomine Phœnicen (appellant.

De stellis Vrsæ minoris in quibus signis & natura. Habet autem hæc Vrsa minor septem stellas, Septriones, aut Plaustrū, ut prædiximus, nominatæ, quæ tempore Ptolemæi fuere in Geminis & Cancro

A & Cancro. Nostro autem æuo sunt in Cancro & Leone. Ex his prima, quæ est super extremitate caudæ, Polus appellatur, per quem locum ipse mundus existimatur uersari, & est Tertiæ magnitudinis. Duæ sequentes in cauda, & duæ rotæ primæ, sunt in quarta magnitudine. Duæ sequentes rotæ, sunt in secunda magnitudine. Et ut testis est Ptolemæus tracta. primo quadri. habent hæ stellæ uim Saturni & parum Veneris.

Sunt nonnulli uiri, etiam doctissimi, qui Vrsæ minori attribuūt Memoriam quæ pars integralis est Prudentiæ, ob id quod eius stellæ sunt de natura Saturni & parum Veneris. Albumasar libro septimo intro. uoluit Saturnū sanè cogitationis, multæq; memoriæ reputari cū siccus existat. Quod plane testatur Iul. Fir. libro secundo capite decimo, cum inquit. Saturnus quidem Siccus, multæ cogitationis, altæque memoriæ. Hanc enim naturam potentiæ memoratiuæ conuenire Aristoteles in libello de Memoria & Remini. docuit, cum humidos male, siccos bene memoratiuos asseruit. Placuit (non abs re) hic paucula ad iungere memoriam stabilientia. Cicero libro secundo Rheto. quatuor docuit Memoriam fortificantia, aut roborantia. Primum est, ut eorum, quæ uolumus memorari, quasdā similitudines assumamus couenientes, nec tamen B omnino cōsuetas, quia inconsuetorum magis memoramur, & sic in eis animus magis & uehementius detinetur, ex quo fit quòd eorum quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est huiusmodi imaginum aut similitudinū adinuentio, quia intentiones simplices & spiritales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur, quia humana cognitio potentior est circa sensibilia. Vnde & Memoria ponitur in parte sensitiua. *Memoria.* *Albumasar.* *Iulius Fir.* *Aristoteles.* *Cicero.* *Memoriæ præcepta.*

Secundum est, ut ea, quæ memoriter ten ere uolumus, consideratione ordinata disponamus, ut ex uno memorato facilius ad aliud procedatur. Vnde dixit Aristoteles de Me. & Re. quòd à locis aliquando reminisci uidemur. Huius autem causa est, quia ab uno in aliud ocyus proceditur.

Tertium est, ut sollicitudinem ponamus & affectum ad ea, quorum memorari uolumus, quia quāto aliquid animo magis imprimit, tanto difficilius elabit. Hinc ibidem Cicero, Sollicitudo conseruat integras simulachrorum figuras. *Cicero.*

Quartum est, ut ea, quorum memorari intendimus, frequentius meditemur. Quia ut ibi habet Aristoteles in eodem libello, Meditationes Memoriam saluant. Quia ibidem, Consuetudo est altera natura. C *Aristote.*

De Vrsis terrenis multa & miratu digna scribit Plinius in multis libris præcipuè tamen libro 8. ca. 36. *Vrsi terreni.*

Quibus addo hæc duo. Primum, Vrsa ubi se perpinguem senserit, ac pleniore corpore, morbi loco ducit ipsum hunc statum. Quapropter latebras quærit, ubi tam diu conquiescit, donec inutile pinguedinis onus resideat, uelut declinatum. Pergit autem, ac in latibula sese insinuat, non pedibus utique, sed dorso resupinata, corpus protrudendo, ne supersint uenatoribus ad indagandum, uestigia. Hæc est ursæ uersutia. *Vrsæ uafricia.*

Secundum, Vrsi manus esse inter esitandum prædulces, insigniq; suauitate, traditū est. Sic anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorū sit functio duplex: incedendi & apprehendendi. Huius rei rationē reddit fermè Plutar. in libello, quo rerū, euentuumque naturalium causas perquirit, & philosophico perpendit examine. Quòd percoquentia corporis alimentū carnem præstent quacumque alia suauiorem longe. Concoquit autem omne quod difflat, id est, flatu turbat, id uero est quod mouetur, quodque exercetur, sicuti Vrsus partem hanc agitat plurimum, tum incessus ratione, tum adprehendendi. *Vrsi manus prædulces.* *Plutar.*

SEQVITVR DRACO QVI INTER VRSAS LOCATVR. D

STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

DRaconem alij appellant Serpentem, alij autē Anguem. Draconis fabulæ sunt plures, hic eā quæ cum Thoma Rha. quadrat, retexam, hunc Dracone à Gigantibus Mineruę obiectum cū eos expugnaret, Mineruam uero arreptum Draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum axem cœli fixisse. Itaque adhuc eum implicato corpore uideri, ut nuper ad sydera perlatum. Hanc memoratus Thomas sic cecinit.

Pallados armatæ studium superare Gigantes
Extitit (ut fama est) proprijs extrudere terris,
Nata Iouis summi de uertice fortior extans,
Victrix iam miseros cum debellasset in armis,
Serpentem obijciunt, raptum quem sydera adegit
Contortum in gyros, nostro & circumdedit axi.

Scriptores. Iuli. Fir. Scriptores de Dracone sunt ferè omnes supra memorati, qui de Vrsis scripsere, quibus additur Iuli. Fir. qui libro 8. ca. 17. sic habet. Anguis extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modū fluminis, quod sinuosis flexibus labitur. Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint, Marsi erunt, uel qui uenenis, ex herbarum pigmentis confectis, salutaria soleant hominibus remedia comparare. B

Stellæ Draconis. Habet præterea Draco authore Ptolemæo lib. 7. Alma. 31. stellas, passim constitutæ eiusdem tempore, in Libra, Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine. Hodie sunt in his, scilicet Scorpione Sagittario, Capricorno, Aquario, Piscibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine, Libra. Sunt de magnitudine 3. 4. 5. 6. Fulgentiores ex his

Magnitudo. sunt octo, tertiæ magnitudinis, scilicet Tertia, quæ est supra oculum. Quinta quę est supra caput & appellatur Rastaben. 24. & 25. decliues ad septentrionē. 29. quæ est post ultimam inflexionem. 30. quę accidit fini caudæ, & 31. quæ est in extrema cauda. Et sunt hæ fulgentiores stellæ de natura Saturni & Martis.

Pli. de Dracōe. De Dracone terreno plura apud Plini. pluribus libris scilicet lib. 29. ca. 4. & 6. lib. 25. ca. 2. libro 8. ca. 13. 27. lib. 10. ca. 72. 74. lib. 37. ca. 10. Transeo.

Draconites lapis. Sed hoc est consyderatu dignum, Draconites siue Dentrites, siue Draconius uel obasianus, qui etiam kimedius uespertinus uocatur. Lucidus ac transparēs cristallini coloris lapis est secundum aliquos, nigrum colorem Albertus Magnus ponit, figuram quoq; piramidalem non lucidam habere dicit. Nonnulli lucidum esse: ut speculum cum nigredine. Multi hanc quærunt nec inueniunt. Transportatur ab oriente ubi magni Dracones sunt. Nam exciso capite Draconis, ipso adhuc palpitante extrahitur. Virtutem amittit si diu post Dracōis mortem in capite remanserit. Audaces uiri in partibus orientis Draconum speluncas explorant & in has gramen rebus somniferis medicatum imponunt. Dum Dracones ad speluncas redeunt, comedunt ex medicamine, & somno grauantur. Dormentibus uero caput abscindunt, & lapidem extrahunt Excelsa ei uirtus inest, in effugando omne uenenum & maximè serpentum. Gestantem quoque inuictum ac audacem reddit. Ideo reges orientis talem lapidem habere gloriantur. F

Admirabile de Dracone. Admirabilis amor Dracōis in puellam. Vetustissimis historijs proditum est, Apud Idumæam aut Iudeam eum Herodes præesset, Puellam decorā, succiplenam, uehementer à Dracone adamatam, qui commeans, amanter cum ea decumbebat. Illa, & si mansuetus & clemens apparuit, propter naturam tamen insociabilem, reformidans, ex loco abscedere longius proposuit, ac in tempus abesse, ceu bruto per absentiam illatura dilectionis obliuionem & euanescere. At

diuersa

A diuersa euenere omnia. Siquidem indies intendebatur affectio, augebaturq́ue amoris impetus, desiderioq; dum contabesceret nimio, interdiu noctuque consueta repetens cubilia, nec esse eius potiundi facultas, quod appercebat praecipue. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Postea quàm uero exoptata rediit puella, deuolans is ad uisam protinus ac prorsum amatoriè, suspitionũ plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellae crura conuerberabat, sed obseruate ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus.

Demum ne noxius error lectores molestet. Pensitandũ, omnes figuras Draconis Vrsas cõtinentes in omnibus libris impressis, scilicet, Hygino, Germanico, Syderali, Abysso & alijs, esse corruptas, mẽdosas, & cõmentarijs authorũ minime respondentes. Vetustissimi enim libri figuras nõ habent, neque unquam habuere. Eas primum recentiores & profecto saepius perperam appinxere. Figura enim Draconis non est in hunc modum contorta, quemadmodũ pingitur. Immo nec eius stellae in coelo in hunc apparent modum. Neq; Vrsa maior (quę Elice) iuxta caput Draconis locatur. Neque minor (quae Cynosura) iuxta caudam. Sed maior est propè caudam, Minor uero ad flexus aut spiras. Huius rei (Error exploditur.)

B gratia depinxi figurã sequentem, ex ueris obseruationibus Ptolemaei sumptã, quam oculis obijcito & certior eris. Addidi etiam Arati uerba ueritatem indicantia, à quo sanè Arato ut è fonte omnium aliorum dicta emanarunt. (Aratus.)

Has uero per ambas, qualis fluuij decursus uolutatur (horrendum ingens) Draco circumcirca distractus immensus. Verũ ei (ex utraque parte spirae) haerent Vrsae caeruleo seruatae oceano. Sed hic alteram quidem extrema emetitur cauda, alteram uero spira circumscribit, ei quidem summa cauda ad caput Elices quiescit Vrsae. In spira uero Cynosura caput habet: Haec autẽ circum ipsum gyratur caput, eiq́ue ad pedem uenit usque. Rursus uero retrofugus recurrit non quidem illa ex sola parte, neq; sola in capite splendet stella, sed duae in temporibus, duae uero in oculis, unus autem inferius extremitatem occupat genae horrendi monstri, incuruum autẽ est caput, nutanti uero prorsus assimilatum est, extremam in Elicis caudam, omnino uero sunt ex directa & os & temporis dextra, extremae caudae. Illud fermè caput hac natat, ubi quidem extremi miscentur occasusq́ue & ortus sibi inuicem.

C

SEQVITVR ARCTOPHYLAX.

CONtuendum, Arctophylacis nomen nõnulli asserunt post Homeri tempora inuentum. Nam is Plaustrum Arcton & Bootem nominat, sed Arctophylacis nunquam facit mentionẽ. Arctophylax dictus quasi Vrsae (intellige maioris) custos. φυλάττειν, enim Graecè est idem quod custodire uel seruare Bootes à βοώτης Graeco, quod latine dicere possumus bubulcum. Id enim coeleste sydus more bubulci plaustrum maius sequi uidetur. De his duobus nominibus Rufus Festus, sic canit. (Arctophylax.) (Rufus Fest.)

Arctophylax, siue (ut ueteres cecinere) Bootes.

Appellatur etiam haec imago: Arcturus, ab arcto vrsa maiori. Testis Bassus, de Boote cum inquit, Bootes qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quòd plaustrum sequitur, id est, septentriones. In eo significatu accipitur saepius à Plinio, puta lib. 2. capi. 39. Arcturi (inquiente) sydus non fermè sine procellosa grandine emergit. Et idem eodem libro capi. 49. & 72. Et libro decimo octauo (Arcturus. Bassus.) (Plinius.)

Accedit Iulius Firmi. libro octauo cap. 14. De claris syderibus cũ Sagittario orientibus & occidentibus, his uerbis. In Sagittario (in pluribus capitibus. Iul. Fir.)

parte quinta oritur Arcturus, hoc oriente signo, qui natus fuerit, erit talis D quiamicorum secreta fideli taciturnitate custodiat, huic opes regiæ credentur, huic populi ærarium, huic ædes publicæ. Si uero hunc locum maleuolæ stellæ radiauerint, aut cura illi populi credetur, aut fient domus regis lanitores, uel tale illis officium deputabitur, ut ijs in palatio, admittendi uel salutandi officia credantur. Haud dissimilem sententiam habet Mar. Mani. lib. 5.

Theguius. Arabicè uero uocatur Theguius, quasi plorans siue uociferans. Est etiam Arcturus stella. Arcturus stella rutilans primæ magnitudinis informis, inter crura aut coxas ut Ptolemæo placuit sita. Idem sentit Bassus de Boote, quam alij, puta Hyginus Germanicus. Germanicus, Rufus, in zona aut cingulo Bootis collocāt. Germa. de Arctu. sic.

Sed proprio una micat sub nomine flamma,
Arcturum dixere sydus quà uincula nodant.

Fabula. Variæ sunt apud authores huius simulacri fabulæ, quare & uariæ sequuntur huius depictiones. Vnam alijs uulgatiorem proponam. Quòd arctophylax sit Archas, calistonis & Iouis filius, quem dicitur Lycaon, cum Iupiter ad eū in hospicium uenisset, cum alia carne cōcisum pro epulis apposuisse. Studebat enim scire si deus esset, qui suum hospicium desideraret. Quo facto non minori pœna est affectus. Nam statim Iupiter mensa proiecta domum eius fulmine E incendit, ipsum autem in figuram Lupi conuertit. At pueri membra collecta & composita in unum, dedit cuidam pastori Aetholorum alendum, qui adolescēs factus, in syluis cum uenaretur, inscius uidit matrem in Vrsæ speciem conuersam, quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycei templum, quò & qui accessisset mors pœna erat Archadum lege. Itaq; cum utrumq; necesse esset interfici, Iupiter eorū misertus ereptos inter sydera collocauit, ut ante diximus, hic autem è facto sequens Vrsam perspicitur, & Arctum seruans Arctophylax est appellatus. Hanc Tho. Ra. metricè sic cecinit.

Arcton Parrhasiam puer Bootes
Ignotam iaculis sequens parentem,
Arcum ut sterneret acriter tetendit.
Exhorrens genitor scelus patrandum,
Iungens sydéribus uetans beauit.

Scriptores. Scriptores de Boote sunt hi Ptole. 7. Alma. Alphonsus in suis tabulis Astronomicis, Plinius ut supra, Iuli. Fir. supra Mar. Mani. ut supra, Aratus in hæc uer- F ba. At post Elicen circumfertur auriganti similis Arctophylax, quem quidem homines cognominant Bootem. Eo quòd Plaustrum contrectare uidetur vrsæ atq; adeo totus perspicuus est, sub zona uero sibi ipse præ alijs Arcturus obuoluitur lucida stella, uerum ambobus sub pedibus obseruato Bubulci uirginem. Cæsar Ger. Tullius, Rufus Festus.

Stellæ. Stellas complectitur 22. authore Ptolemæo, quæ suo tempore fuere in virgine & Libra. Nostro tempore dumdaxat 4. primę sunt in virgine, reliquę omnes in Libra. Naturas harum Ptolemęus præterijt, de quo admiror, solius Arcturi in-

Azimech. formis stellæ, quàm uocat Azimech, Ariamech, uel Colanza, naturam exponit scilicet Iouis & Martis.

Custodia. Hic per allegoriam plura de custodia quinq; hominis sensuum utiliter proferre possem. Item de custodia uiri erga mulierem, transeo impræsentiarum.

SEQVITVR CORONA.

Corona duplex. PRimo loco annotandum, Geminam coronā legimus cœlestem apud Aratum, Ptolemæū & Alphonsum, puta septentrionalē & Austrinā. De septentrionali

A trionali hic loquemur. Ea Arabice appellat̃ Alfeta, Latine Corona uel Ariadne.

Alfeta. Ariadne.

Secundo loco Coronæ fabula hæc est, Theseus in Cretam profectus, Ariadnen Minois & Pasiphaes filiã in sui amorem allexit, dataqúe illi fide, quòd eam sibi uxorem duceret, ab ea edoctus est quomodo Labyrinthum intrare, Minotaurũ superare, & filo ducto inde exire posset. Quapropter his peractis noctu cum Ariadne ingressus est Chium, aut, ut alii uolunt, in Naxon insulam nauigauit. Vbi Ariadne dormiente relicta, abiit. Cum uero expergefacta Ariadne discessum eius intellexisset, quæstu atque ullulatu fœmineo omnia complens, à Baccho eà forte transeunte amata, & in coniugem ducta est, & in nuptiis eam Corona à Vulcano fabricata, claris micante gẽmis ornauit, quã postea Liber Pater ob ꝑpetuã memoriã astris intulit. Hanc fab. Tho. Rhia. hisce metris absoluit.

Fabula.

Virginis quondam auxilio ferocem
Belluam Aegides hominemque uincens.
Perfidus Chium ueniens, tremendo
Littore liquit.
Aspicit Bacchus miseram, polumque
Deserens, lætus sociauit arctis
B Osculis, sistens lachrymas fluentes
Voce potenti.
Et memor longos foret ut per annos
Seculum gesti placidi, coronam
Accipit Minoidis, astra cœlo
Fulgida reddens

Tractatores de effigie Coronæ sunt hi. Ptole. 7. Al. & tract. 1. quadri. Alphonsus in suis tabu. Aratus, cuius hęc sunt uerba. Ibi dẽ & illa corona, quam lucidum posuit signum esse Bacchus morientis Ariadnę, humero subuoluitur fatigati idoli. Humero quidem Corona uicina est &c. Germanicus Cæ. Bassus, Rufus, Iulius Fir. lib. 8. cap. 11. sic habet. In parte quinta uirginis oritur Corona. Quicumq; sub hoc sydere natus fuerit, erit uariis delitiarum uoluptatibus occupatus, ac muliebrium artium studiis deditus, florumq; & coronarum inuentor, & qui amœnis hortorum delectatiõibus adhæresca, odores, unguenta, aromata: studiosa cupiditate desiderans, corpusqúe suum lenocinio pulchritidinis excolens, & qui stupra & adulteria latenter exerceat, ad uirginum pulchrarum, puerorumqúe cõcubitus, prona libidinis animositate festinans & currens, hucusque Iulius. Marcus Mani. lib. 1. cap. 4. & idem lib. 5. ca. unico in sententia pulchre accedit Firmico. Et Plini. lib. 18. ca. 28. 31.

Scriptores.

Mar. Mani.

Tertio loco notandum. Corona authore Ptolemæo octo habet stellas, quæ suo tempore omnes fuere in Virgine, hodie omnes sunt in Scorpione. Et in ea
C est stella præfulgens, secundæ magnitudinis, nomine totius imaginis Alpheta.
Eam stellam uocat Virgilius primo Geor. Gnosiam.
Gnosiaqúe ardentis decedat stella Coronæ.
Rufus uero, totam coronam appellat Gnosiam, cum inquit.
Aspice ceu rutilis uibret lux Gnosia flammis,
Hæc quondam Bacchi monumentum fulget honoris.
Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.
Harum stellarum complexio tendit ad Venerem & Mercurium.

Stella præfulgens.
Gnosia stella.
Virgilius.
Gnosia Corona.

Quarto loco ad terrenas uenio Coronas. Est autem Coronæ urbs Peloponesi Misseniorum. Inde Coroneus sinus, Ptolemęus libro 3. capi. decimosexto, tab. 10. Euro. & Plini. libro quarto, cap. 5. Corona Græcè dicitur σέφανος aut σέφος, à uerbo σέφω, quod est circundo. A nostris quondam Strophium à στροφάω quod est uertere, inde Strophiolum. Et à Corona Corolla, Coronula diminutiua. Item à ferendo serta. Fuerunt apud Romanos diuersorum generum Coronæ in magno habitæ precio. De quibus hic haud dicam funditus, puta Triumphalis, Obsidionalis, Ciuica, Muralis, Vallaris, aut Castrensis, Naualis, Oualis & multæ aliæ particulares Coronæ aut Serta.

Coronæ terrenæ.
Coronæ urbs.
Corona, Stephanos strophum.

Hic primo contuendum, quis is fuerit, qui primus capiti suo coronam imposuerit? Respondet Plinius libro 16. cap. 4. his uerbis. Ferunt primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hædera. D

Secundo, antiquitus nulla nisi Deo dabatur corona. Ob id Homerus cœlo tantum eas & prælio uniuerso tribuit. Viritim quidem ne in certamine quidem ulli. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatę. In quibus hodie nō uictori dant, sed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum ut etiam triumphaturis con ferrentur in templis dicandæ. Mox ut & in ludis darentur.

Ad hoc est nobile caput Plinii, scilicet 2. lib. 21. in hæc uerba. Tenuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nota strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde cōmunicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suū nomen uindicantibus. Cū uero e floribus fierent serta à serendo seruiæ appellabanť. Quod apud Græcos quoq; nō adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primū, postea uariari cœptum mistura uersicolori, florumq; inuicem odores coloresq; accenderūt Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris & Glyceræ coronariæ, dilectę admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; certamen artis & naturæ (& infra) Sic coronis è floribus receptis, paulo mox subiere quæ uocantur Aegyptiæ ac deinde Hybernæ, cum terra flores negat ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ surrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postquàm e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Hactenus Plinius. Ex di ctis Plinij, Pausaniæ & aliorum manifestum est etiam apud gentiles coronarū usum fuisse in eorum sacris. Præterea nostræ literæ sacræ utriusq; paginę plenę sunt coronis, pro uario etiam significatu. Præcepit Deus Moysi, ut mensam tabernaculi inauraret auro purissimo & ornaret duabus coronis. Exodi 25. Et primæ Mach. 4. legimus. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Et ca. 12. Apo. scribitur. Mulier amicta sole quæ Lunam habebat sub pedibus eius, habebat in capite suo coronam stellarum 12. Item gloria beatorum in cœlo: appellatur corona. Paulus enim ad Timo. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Sed non coronabitur nisi, qui legittime certauerit. 2. ad Thimo. 2. Apo. 2. Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi coronā uitæ. Et prima Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorū percipietis immarcessibilem æternæ gloriæ coronam. Canti. 4. Veni de Libano, ueni coronaberis. Et Dauid. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Transeo coronas uirtuosorum in hoc mundo. Coronas tribulationum &c. B F

Exod. 25 — Paul. 2. Thi. 4 — Canti. 4

Cæterum ad conuiuales uenio coronas. Floreas plerią; detestantur, laureas gratius acceptant. Illas putant puellares, colludentibus uirgunculis aptiores, ac mulieribus, quàm philosophico congressui, hominumq; à Musis nō sequestratorum. Alij uero ex floris coronas improbant omnino. Nam Empedocles testatur à lauri folijs prorsus abstinendum. Neq; enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturæ ratione direptis folijs. Cur enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ, atq; ut ipse quoq; frigoris uim, calorisq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutationes citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulcerosum planè contrahere nocumentum, fieriq; indecoram denudationem. Ediuerso florum non decerptorum quænam esse utilitas posset, nisi odore pascaris, exhibeasq; oculis ex eorū non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam iucundissimam dico quia simplicem, quia naturalē, nec ullo impendio nostro constantem. Adde, quòd si

Conuiuales coronæ. Coronarum de testatio.

non

A non præcerpseris, momento conflaccescunt, prorsumq́ꝫ alioqui gratissimũ naturæ opus uidetur perire, nullo cuiusquàm emolumento.

Proinde qui ex folijs magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, persimiles (inquiunt) Barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ.

Sed his alij contradicunt, afferentes Corollam ex rosis esse Musarum. Succurrit profectò hac parte ueterum ingeniorum mirari diligentiam. Neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione Coronas in conuiuijs instituisse. Siqui dem Dionysium legimus, cum uinum comperisset, potentissimum utiq; medicamentum, simul iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quòd item discumbentes, qui se forte inuitarent plusculum, Hederea coronasset corona, quę insita frigiditate uini potentiam retunderet, minusq́ꝫ inde afficerentur bibentes, ebrietatis ui restincta, hœderæ ui frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admisisse creduntur lætitiã ex floribus Corollæ. Perdocent experimenta, qua ui sensus cõcutiantur, ubi hausti liberius meri uapor hoīs arcem cœperit pulsare, quandoquidē initium inde habere sensus creditur. Propterea sapientiũ curiosa solertia, sciens esse in rerũ natura antipathiã id est, temperaturam, flores capiti circumponendos præcepit, quorum deflu-

B xus mirabiliter illud aduersus crassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret, cõmuniretq́ue. Calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita cõtemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti Rosa atque Viola. Substringit enim utraq;, reprimitq́ue capitis grauitates. At Cypri flos, Crocus ac Baccaris in suauem uertũt soporem bibentes. Lenis quippe eorum defluxus est ac blandus, inæqualitatesq́ue corporis ebriorũ & asperitates tranquillè diffundit. Porrò florum quorundam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgantur meatus, & quod humectũ est, attenuatur, lenitur sine cõmotione ulla caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura sua pte cerebrum refouetur.

Proinde floreas Corollas è collo propendentes Hypothymidas nuncupant, puta à uaporandi usu. Eodem quoque argumento unguentis ex floribus obungere pectus moris fuit peruetusti.

Deinde crescente hominũ luxuria coronas uariis floribus & herbis & ramis intexuerunt, quarum plures caput uehementer lædunt, ut sunt Coronæ de Al

C lio, Astromo. abschlag, Herba Coriandri, de Castanea, Dactylo, Sauina, Auellana, Nuce cõmuni, Fabis &c. Sunt autem primum Coronæ repertæ ob dignitatem capitis, quòd in hoc initium sensuum & principatus consistit. Vt sunt de Violis, Rosis, Croco, Cypri flore, Cytiso, id est, Trifolio maiori, Lilio, Hyacintho, Lauro, Hædera, Garyophilis.

Demum annectendũ quid sit, Coronas Bibere. Hic recensenda est historia Cleopatræ reginę Aegypti & M. Antonii, quam colliges ex Plutar. Plini. ca. 35. libri 9. & ca. 3. & 21. Duo fuere maximi uniones per omne æuũ, utrumq́ꝫ possedit Cleopatra Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc, cũ exquisitis quotidie Antonius saginaret epulis, supbo simul & procaci fastu, ut regina meretrix lauticiam eius omnem apparatumq́ꝫ detractans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset. Respondet una se cœna centies sestertiũ absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die, quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianã Antonio apposuit, irridenti, cõputationemq́ꝫ expostulanti. At illa corollarium id esse, cõsumpturamq́ꝫ se ea cœna taxationem cõfirmans, solãq́ꝫ se centies sestertiũ cœnaturam. Inferri men

Coronæ in cõuiuijs.

Dionysius.

Hypothymides.

Coronæ lædentes.

Coronæ utiles.

Coronas bibere.

Cleopatræ & Antonij historia.

T

A Germanicus Cæsar. Non illi numen non magni causa laboris Cæ. Germa.
Dextro nanque genu nixus, diuersasque tendens
Bracchia suppliciter pansis ad numina palmis,
Serpentis capiti figit uestigia sæua.

Rufus Festus de Engonasi. Rufus Fest.
Illa laboranti similis succedet imago,
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, & cuius latuit quoque causa laboris,
Pannyasi, sed nota tamen ceu longior ætas,
Eruit excussis arcana exordia rebus &c.

Postea narrat de Hercule & pomis aureis Hesperidũ, & quo pacto draconem custodem interfecit.

Vetula tralatio in Alma. habet Stellatio Algiethi, id est, incuruati super genu ipsius. Geor Valla traduxit Engonasin. Vetula tralatio. Algiethi.

Fabulã hanc annectere collibuit, ex Pherecide, Eratosthene & Paniaste excerptã. Iuno, cum eã Iupiter in uxorem duceret, inuenisse terram dicitur aurea mala ferentem. Cuius rei stupore permota, à terra petijsse ut huiusmodi arbores in hortis suis sereret, qui erant iuxta Atlantem montem. Satisque ibi arbori- Fabula.
B bus, cum fructũ ferre cœpissent, & filiæ Atlantis ex his mala frequenter decerperent, draconem insomnem adhibuisse custodem. Hercules uero cum ad mala aurea profectus fuisset, & poma tulisset, draconem interemit. Seneca.
Post hæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera uigilis spolia serpentis tuli.

Quapropter propter hunc laborem, & eximias uirtutes & res ab eo præclarissimè gestas, tum quòd Iouis filius erat, à patre in cœlum translatus, ubi apparet Draco caput habens erectum, Hercules cum dextro pede genu nixus, sinistro pede capitis eius dextram opprimere conatur, dextra manu cum claua sublata ut feriens, sinistra proiecta cũ pelle Leonis, quẽ inermis interfecit, ut his quàm maxime dimicans appareat. Huius fabulæ hæc sunt metra.

Excelsus genitor Iupiter Herculis
Erumnas superasse aspiciens graues
Natum, & terribiles, munera reddidit
C Iustus pro meritis, cum domum olympicam
Clari syderibus luminis obtulit
Cinctam, ut temporibus uiueret omnibus.

Scriptores huius sunt iam supra enumerati. Habet autem authore Ptolemæo stellas 29. tempore eius omnes in Libra, Scorpione & Sagittario. Nostro tempore consimiliter de complexione Mercurij. Scriptores. Stellæ 29.

De Hercule allegoria satis cõmoda, puta ethica proponi posset, quam breuitati consulentes missam facimus. Allegoria ethica.

Id tamen hic annotandum decreuimus, plures fuisse Hercules etiam probatissimi historici asserunt. Nam tres & quadraginta asserit Varro. Primus tamen & omnium fortissimus fuit Aegyptius Thebanus, cui Lybius est nomen proprium, non Hercules. Testis est Berosus lib. 5. Anti. cum inquit, Hercules Osiridis filius cui nomen est Lybius. Adstipulatur Cato in fragmentis cũ dicit. In montanis Lyguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Lybarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Græci ubicunque nomen Herculis audiunt, putant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neque nomine Lybius, à quo deuicti Lybij, sed Alcæus dictus sit. Neque dictio Hercules sit Græca, sed Aegyptia. Nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria cognomen fuit. Accedit his Diodorus Siculus libro 4. Et Moses Gene. ca. 10. Sunt igitur huius Lybij cognomenta in Aegyptia lingua, hæc, Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno. Plures Her. De nomine Herculis.

Her. Her iam dicta lingũa pellitum ſignificat, quia induebatur ſimplici pelle Leonis D
Col. quotidie. Col, etiã apud Hebræos totum ſignificat. Hinc Hercol aut Hercul o
Hercol. muta in u. ſignificat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto corpore tegeba-
tur pro armis, non dum armis inuentis in primo ortu generis humani ad pro-
Ar. pulſandas iniurias, ut habet Diodorus libro primo. Ar uero & Ari deſignat Le-
Arí. onẽ, ab inſigni ſuo Leone, quia ab inſigni ſæpe denominantur duces, ut Mace-
do Lupus, Anubis canis, teſte Diodoro libro primo. No autem famã celebrem
No. *Arino.* ſignificat. Arino & per ſincopam Arno, id eſt, Leo celebris à uirtute & famoſus
Arno. & etiã à corporis robore, quia, ut ait Diodorus, propulſabat iniurias ab huma-
no genere, ut pulchre declarat Beroſus lib. 5 in .§. Hercules Oſidiris filius, & de
Muſa. inde Muſa item diſciplinã ſignificat apud omnes gẽtes, inde. Muſarnus dictus
Muſarnus. ob doctrinam militarem & initiationem militis, id eſt, doctor militię. Et eius mi-
Muſarni. lites Muſarni, id eſt, diſcipuli Herculei. Inde fundauit metropoles Muſarnas &
Muſarna. populos Muſarnæos. Teſtis Ptolemæus de Muſarna urbe Carmaniæ lib. 6. ca.
9. & tabu. 6. Aſi. & eſt ſita ad mare Indicum. Et alia Muſarna Gedroſiæ de qua
idem eodem ca. 21. Tab. 9. Aſi. Ibi Muſarnæi. Et idem Lybius in Italia fundauit
urbes Muſarnas, quæ ſunt hodie dirutæ. B

Item Lybarniſ ciuitas de qua ſupra. Caro, quaſi Lybij celebris Leonis ciui-
tas. De qua Ptolemæus lib. 3. ca. 1. & tabu. 6. Euro. ſita ſub Appennino monte in
Lyguria. Et alia ibi reperiuntur indicia ut Herculis portus. Arna fluuius.

Poſtremo adagium eſt, Hercules hic alter eſt. Id habet hanc rationem. Fuiſſe
Alter Hercules, adagium. Buſſequam Titormum, patria ut fertur, Aetolum, corpore ſtaturoſum, uiribus
præcellentem, in eum ubi incidiſſet Milo Crotoniates, uirium fiducia elatior,
ac ſibi placens, percupiebat uiſa proceritate inſigni, illius periclitari robur. At
is non ſine ironia, poſſe ſe nihil magnum, aſſeuerabat. Mox tamen in Euenum
fluuium deſcendens, reiecta ueſte, permagnum arripuit lapidem, quem primo
quidem ad ſe pertraxit, deinde & propulit, bisq́ue acter ipſum hoc effecit. Poſtea
ſuſtulit, ſed non ultra genua, demum humero impoſitum ad quinquaginta fe-
rè ulnas proiecit. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum nec eo contentus
Buſſequa, pergit in armentum, ſtansq́ue in medio ferociſſimi omniũ, maximiq́ue
tauri pedem corripit, furentemq́ue ac inde ſe proripere adnitentem fruſtra, re-
tinet conſtantiſſimè. Nec ſatis, quinimo manu altera prætereuntis fortè tauri
alius pedem apprehendit audaciſſimè, ac comprimit ferociter. Id cum intuere- F
tur Crotoniates, in cœlum manibus ſublatis. O Iupiter, inquit, en alterum pro-
ſeminaſti nobis Herculem hunc. Hinc deniq́ue in prouerbium demanaſſe, hic al-
ter Hercules.

SEQVITVR SERPENTARIVS.

PTolemæus, Alphonſus, Cæſar Germanicus & plures alij, ex homine ſer-
Serpentarius. pente inuoluto aut circundato, duas conſtant cœleſtes imagines, Homi-
Ophiuchus. nem, Serpentarium, Ophiuchum ſiue Anguitenentem, appellantes. Aratus
Anguitenens. etiam & Proclus duas faciunt, Serpentarium, ſcilicet, & Serpentem.

Primo Serpentarium, dein eius Serpentem abſoluemus. Habet igitur Ser-
Fabula Serpentarij. pentarius multis omiſſis, hanc fabulam, etiam apud aſtrologos uulgatam. Ae-
ſculapius teſte Ouidio & Diodoro, Apollinis & Coronidis filius fuiſſe perhibe
Aeſculapius. tur, traditus Chironi erudiendus. Hic cum eſſet inter homines, & tantum me-
dicina præſtaret cæteris, ut non ſatis uideretur hominũ dolores leuare, niſi etiã
mortuos reuocare ad uitã nouiſſet. Fertur Hippolytũ Theſei & Amazonis fi-
lium aut (ut alij aſſerunt) Glaucum Minois filiũ ad uitam reuocaſſe, propter
quod

A quod peccatum, Iouem domum eius fulmine incendisse, ipsum uero propter artificij excellentiam, cum Apolline patre eius inter sydera Anguem tenentem collocasse. Huic fabulæ hæc subest ueritas, Aesculapium præstantissimum fuisse medicum. Hic deus petitus à Romanis, urgente pestilentia, è libris Sibyllinis, per decem legatos Epidauro: ubi colitur, anguem, qui se in nauim eorum cō iecerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eoque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. Author est Liuius libro undecimo. Cuius hæc sunt uerba. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Aesculapii signum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in nauim eorū contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq; in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapii constituta est.

Veritas de Aesculapio

Hanc fabulam Thomas Rhadi. paucis metriculis absoluit.

Asclepius olim
Artis medicinæ
Autor, deus hūc ob
Illustre repertum,
Tale ob facinus
Cœli ignibus arsit

Scriptores. Aratus.

Scriptores de Serpentario sunt hi. Aratus in Phæno. in hæc uerba. Caput uero summū obserua iuxta caput Serpentarii, ex illo namque ipsum deprehendas licet splendidum Serpentarium. Quales sibi capiti subiacentes clari humeri apparent: hi quidem etiam plena Luna conspicui essent, sed manus non admodum æquales. Tenus namq;
B hinc inde exit splendor, attamen etiam illæ contemplabiles, non enim modicæ sunt, ambæ autem serpente fatigantur, qui quidem medium inuoluit Serpentarium. Hic uero instanter apteq; innixus, pedibus conterit magnam feram ambobus Scorpium, oculoq; & in pectore calcans rectus, sed ei serpens ambas uoluitur per manus, dextram modicus, sinistram uero superne multus. Atque ei sanè Coronam attingunt supernæ genæ. Subter spiram autem magnam inquire Chelas, sed hæ quidem lumine indigæ, nequaquam splendidę. Hucusq; Aratus, & coniunctim utrasque describit imagines.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 15. De claris syderibus cum Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In primis partibus Capricorni oritur Ophiuchus. Hoc oriente qui nati fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis & mitigatis aculeis, opprimant. De eodem Marcus Manil. libro 1. ca. 4. Et idem libro quinto ca. unico fermè consentit cum Iul. Firmi. his metris.

Iul. Fir.

Mar. Manl.

Anguitenens magno circundatus orbe Draconis
C Cum uenit in regione tuæ Capricorne figuræ,
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune uenenis.

Germanicus Cæsar ferè cum Arato cōcordat. Rufus super addit fabulam Aesculapii. Tullius in fragmentis Aratis. Hyginus de eodem libro 2. & 3.

Ger Cæ.
Rufus Fest.
Tullius.
Hyginus.

Ptolemæus lib. 7. & Alphonsus tribuūt Serpentario 24. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, tempore Ptolemæi omnes in Scorpione inuentæ, nostro uero in Sagittario, demptis 6. 7. & 8. quę Scorpionem tenent. Hæ omnes authore Ptolemæo tracta. 1. quadri. uim habent Saturni & parum Veneris.

Ptolemæus.
Alphonsus.
Numerus stellarum serpentarij.

Propter connexionem imaginum & fabularū, ad Serpentem ipsius Serpentarii accedo, qui Arabice Alangue uocatur. Inquit enim PROCLVS, SERPENS. Cur Serpentarius serpentem tenere dicatur, causa hæc traditur. Cum de Glauco suscitando Aesculapius cogitaret, uenisse ante eum serpentem, & baculum, quem manu gestabat, arripuisse. Qua propter ira percitum, baculo fugientem sæpius percussisse, tandemque interfecisse, uenisse mox eodem alium serpentem, herbam ore ferentē, & in caput defuncti posuisse, quo facto mox utrunq; fugam corripuisse. Sic eam herbam ostensam fuisse Aesculapio, & hac Glaucū

PerPens.
Alangue.
Fabula.

ab inferis suscitasse. Itaque Serpentem in Aesculapij tutela & inter astra consti- D
tutum fuisse, ex qua consuetudine deriuatum est, ut reliqui medici serpentibus uterentur. Huius fabulae haec sunt metra.

Ptolemaeus.

Prolis Apollineae meditatus
Cum foret: ut medicamine Glaucum
Redderet his iterum capiendis
Flatibus aëreis, baculumque
Volueret in manibus, uidet anguem,
Verberibusque necat. Subito alter
Affuit, ore gerens uiridem herbam
Qua tetigit caput anguis, & ille
Viuus abit. Stupet atque docetur
Natus Appolline, reddit & auris
Ex simili medicamine Glaucum.
Hinc nitet Anguis in aethere clarus.

Tractatores de Serpente sunt hi omnes quos supra citauimus.

Ptolemaeus dict. 7. Alma. numerat Serpenti 18. stellas, in tertia, quarta magnitudine, dempta 12. quae est quintae. Suo tẽpore in Libra, praeter 12. 13. 14. & 15. quae fuere in Scorpione, hodie in Scorpione, demptis 13. 14. 15. 16. & 17. quae Sagittarium tenent, & ultimã quae in Capricorno locatur. Omnes de complexione Saturni & Martis.

Allegoria. Circa duas has imagines primo aduertendum. Hi qui sacris sunt adiurati literis, allegoriam faciunt profecto utilem. Per Serpentarium intelligentes decli- B
nationem mali, quia Teste diuo Thoma Aqui. declinando à malo praeceptis negatiuis propriè obtemperamus. Per Serpentem autem designant Religionem quae hominem principaliter in deum ordinat, facienda & uitanda discernens.

Ophites lapis. Sed his missis, ad alia festino cõmemoranda, quae dictis imaginibus proprius accedunt. Quare secundo loco contuendum. Ophites lapis de genere marmorũ, de quo Plini. lib. 36. ca. 7. & 23. serpentinas habens maculas, unde nomen accepit. Est enim ὄφις Graecè, serpens latinè. Binae sunt eius species. Mollis candidus, ac nigricans, quadã uiriditate aspersus, croceis maculis. Vtriusque uirtus est, collo suspensus sedare capitis dolores ac opitulari percussis ex ictibus serpentum, praecipue succensus. Habet etiã potentiam abstergendi & atterendi, quare potus cum uino albo & tenui calculos in uesica atterit. Quidã phreneticis & lethargicis iubent adalligari candicantem.

Ophiodiri. Tertio, occurrit quaestiuncula. Qui sint hi populi Ophiodiri nũcupati. Scito lector candide, Laconica teste Strabone lib. 8. Geog. & Ptolemaeo libro tertio, ca. 16. ta. 10. Euro. & alijs, regio est Peloponesi. Cuius urbs Lacedaemon olim re-
bus domi forisque gestis omniũ praeclarissima. Inde Lacedaemones populi di- F
cuntur, quae & Sparta nominata, inde Spartani. Lacedęmones igitur Spartani & Lacones idem significant. Legimus Lacedaemonios à Pythia quandoque nominatos Ophiodiros, eius appellationis, ex historia, authore Aristotele lib. admirabilium, hanc adducunt rationem. Quadam tempestate mira serpentũ multitudo in Laconia succreuit, facta inde annonae caritas est incredibilis, coactique indigenae serpentes in escam humanã uertere, unde nomenclaturae nouae data occasio.

Ophiogenes. Quarto adsunt alij populi Ophiogenes dicti, de quibus Plini. libro septimo cap. 2. in haec uerba. Crates pergamenus ad Hellespontũ circa Parium, genus hominũ fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentũ ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi, quorum saliuae contra ictus serpentũ medeantur. Consimilem quasi habes sententiã apud Strabonem lib. 13. Nominati Ophiogenes, quasi Anguigenae siue Serpentigenae cognationem quandam cum serpentibus tenentes.

Psylli. Marsi. His haud inepte addo Psyllos & Marsos. Quare Plini. ubi supra, subiungit. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicti, horum corporũ ingenitum fuit uirus, exitiale serpentibus, ex cuius odo-

reso-

A re sopirent eas. Mos uero liberos genitos obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Et idem infra de Marsis, sic. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis uim naturalem eam. Ad idem legito Plini. lib. 28. ca. 3.

Quinto loco cōmemoratis adijcere libuit Ophiophagos quos latine Anguiuoros dicere possumus, de quibus Pli. lib. 6. ca. 29. sic. Introrsus (intellige à sinu Maris rubri Troglodytici, quē Ptolemæus sinū Arabicum nominat, uersus Nilum fluuiū) Candei, quos Ophiophagos uocāt, Serpentibus uesci assueti, neq; alia regio fertilior earum. Solinus cap. 46. sic scribit. Arabes longe, lateq; diffusi diuersis moribus uiuunt & cultibus, pluribus crinis intonsus, mitrata capita. Et infra. Cōmertijs student, aliena non emunt, uendunt sua. Quippè & syluis & mari diuites. Pars eorū, quibus asper est uictus, angues edunt, nulla illis animi uel corporis cura, propterea Ophiophagi nominantur. Ad idem Solin. cap. 44. Pompo. Mel. lib. 3. de Arabico sinu. Candei (inquit) habitant hi, quos ex facto, quia serpentibus uescuntur, Ophiophagos uocant. Ophiophagi.

Sexto nonnulla de Serpentinis hominibus miratu digna præterire nequeo. Aristote.
B In Aristotelis monumentis legimus. Puellam cœpisse initio paulatim uenenis enutriri, consuetudinem in naturam mutasse, ut his perinde uesceretur alereturq; sicuti cōsuetis cibis reliqui homines, ipsamq; educationis ratione uenenosam euasisse, ut sputo, & quouis humore alio perimeret appropinquantes, illico etiam expirantibus qui cum ea coissent. Puella.

Auicenna scriptum reliquit, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerent uenenata omnia, morientibus omnibus, quæ forte morsicus eum apprehendissent, inde nil omnino læsum. Auicenna.

Albertus magnus totius Sueuiæ decus narrat, in Colonia Agrippina se uidisse puellam, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret, eoq; cibi genere oblectata insigniter aleretur. Hæc huc usq; ad Serpentariū spectant. Nunc ad Serpentē uenio. Plura & propè innumera de his scribunt, puta Strabo, Plinius in multis libris. Solinus, Pompo. Me. & alii. Quibus omnibus missis, hæc paucula adiungere collibuit. Polybius libro 1. de primo bello punico. Orosi. lib. 4. Gellius lib. 6. ca. 3. sic habent. Attilius Regulus imperator bello punico primo ad ripam Bagradæ fluminis Africæ minoris ingentis Albertus. Polybius.
C magnitudinis serpentem machinis bellicis interfecit, multa suorū militum clade, cuius postea corium Romam translatū 120. pedum longitudinem habuisse memoriæ proditum est. Concordat Plini. lib. 8. ca. 14.

Strabo lib. 13. de ingente alio scribit serpente, in hæc uerba. Aradii pars camporum prima à mari Macras uocatur, & Macra campus in quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum, iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte astantes se inuicem intueri non possent. Hiatu autem tanto, ut hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squamam quamlibet clypeo maiorem. Plini. cap. decimo quarto, libri octaui, de iisdem sic. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinē adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurosq;. Idem nonnullis adiectis legimus apud Solinum ca. sexagesimo quinto. Strabo.

Postremo apud receptos authores Strabonem, Herodotum, Plinium &c. legimus, Africa maximam habet serpentum copiam, adeo (ut Solinus scribit) fœcunda est, ut mali huius merito illi potissimi palma detur, ut araturi præaltis ocreis induti, haud alio modo morsus uitare possint. Sed de his ad nostrū propositum satis.

SEQVITVR LYRA.

STOEFLERI INTERPRE. Lyra

Nonnulli etiam uetusti authores pro Lyra ponunt Vulturem cadentem. Sed quia de vulture cadente pro cœlesti imagine nulla mihi occurrit uel historia uel fabula, sequar Aratum, Hyginum, Iulium Fir. Mar. Mani. & recentiores Tralatores: Lyram affirmantes cœlestē esse effigiem. Habet igitur fabulā hanc, cuius maiorem partem colliges ex Ouidianis libris de transformatis 10. & 11.

Fabula.

Tradunt enim cum aliquando Nilus egressus alueum suum totam inundasset Aegyptum, postea eo inter suos limites ingresso, uarias in campo animantes reliquisse, inter quas remansisse testudinem. Quam cum Mercurius reperisset, cōsumpta iam carne, sed superstitibus neruis, percussu sonum excitasse. Quocircà ad similitudinem illius composuisse Lyram, eam Orpheo tradidisse, eo quòd esset unius ex Musis, scilicet, Calliopes filius, tantæ autem suauitatis fuisse perhibetur, ut arbores, saxa, feras traxisse dicatur Orpheus. Huius uxor Eurydice morsu serpentis in prato iacentis perijt. Orpheus immaturam eius mortem quærens, Lyra accepta ad inferos descendit, omnem deorū progeniem suo carmine laudauit, Libero patre excepto, hunc enim obliuione ductus prætermisit. Quare indignatus Liber postea per Bacchas se uindicauit. Orpheus igitur carminis suauitate effecit, ut uxorem à Plutone ea acciperet conditione, ne illam, priusquàm ad superos reuersus esset, aspiceret, & ut ipse eam subsequentem præcederet. Verū ueritus ne uxor eum nō sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quę illico ab oculis eius euanuit ad inferos reuocata. Qui cū desperaret se iterum ea potiri posse, dolore quasi inconsolabili tenebatur. Threissas etiam mulieres, quæ Cicones uocantur, uatis amorem ardenter petentes aspernatus, quare multæ doluere repulsæ. Docuit Thraces puerorum amoribus indulgere. Id autem egrè ferentes Thraciæ mulieres, sacra Bacchi in Pangęo monte Thraciæ, illum cythara canentem ferasq́ mulcentem discerpserunt, cuius caput & cytharā in Hebrum flumē proiecerunt. Quo facto Musæ collecta membra sepulturæ dederunt, Lyram uero stellis figuratā inter sydera collocasse, Apolline id permittēte, & Ioue, Apolline id petente, admittente. De hac fabula Tho. Rha. sic canit.

Tho. Rha.

Olim Mercurius Lyram
Vati Threitio tradidit: Hic styga
Petens, plectra mouens, modis
Lætos flebilibus dum sociat modos,
Lymphatæ Ciconum nurus
Solantem Euridices tristitiam Orphea
Cernentes numeris, graui
Irarum cumulo pectora consita,
Saxis ora canentia
Bacchantes iaculis membra dissipant.
Phœbus condoluit: polo
Figens syderibus præradiantibus,
Ornat perpetuo Lyram.

Scriptores.

Scriptores de cœlesti Lyra sunt omnes hi, quos supra de serpentario recensui. Ex his aliquot sententias nō aspernandas adscribere placuit. Iulius Fir. de Lyra lib. 8. ca. 15. de claris stellis cum Capricorno orientibus & occidētibus sic scribit. In parte decima capricorni oritur Lyra. Quicunq́ hoc oriēte sydere nati fuerint, æqui erunt, recti cupidi, & ad omne æquitatis officium apti, scelerūq́ uindices, & quibus publica officia, quæstionesq́ credantur. Si uero hūc locum Saturnus quacunq́ radiatione respexerit, tortores erūt, carnifices, & qui malos homines pro no studio persequantur. Mar. Mani. libro 1. ca. 4. de eadem sic canit.

Et Lyra deductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesq́ per ipsos

E

F

Fecit

A Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Hinc cœlestis honos, similisque potentia causæ
Tunc syluas & saxa trahens, nunc sydera ducit
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.
Et idem de eadem belle scribit libro quinto ca. unico. Legito.

Habet Lyra authore Ptolemæo dict.6. Alma. stellas decem. In 1.3.& 4. magnitudine, omnes sua tempestate in Sagittario præter quintã & sextam, quæ fuere in Capricorno, nostra uero omnes in Capricorno. Vires habent Veneris & (Mercurij. Stella lyræ.

Contuendum, tres legimus Orpheos, quorum primus Argonautica scripsit. Alius, qui de lapidibus. Tertius, de quo nobis sermo est. Is genere fuit Thrax Oeagri & Calliopes filius, doctrina, melodiis ac poesi antecessit omnes. Cantus quoq; suauitate saxa, feras, arboresq; dicitur allexisse, Theologiæ gratia cui plurimum operæ impendebat in Aegyptum nauigauit. Vnde ex eorum sacerdotibus plura ad Græcos præcepta & cæremonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. De quo plures multa scripsere, puta Diodorus, Diogenes, poëtæque, præcipuè Ouidius 10.& 11. metamor. Orphei tres.

B Sed hic in dubium uertitur. Quare ferè omnes poetæ de Orpheo scribentes afferunt eundem cantus suauitate ac cytharæ (ad similitudinem testudinis à Mercurio confectæ) melodiis non homines solum, sed feras, syluas, arbores herbas & saxa mouisse. Solutio quòd in eo continetur poëtarum pulchra phantasia, qua significatur quanta uis sit Musicæ disciplinæ. Musica enim capi omne quod uiuit, colligimus ex Pythagoricis & Platonicis, asserentibus cœlum esse spiritum, motibus, tonisque suis omnia disponentem. Ex decimo quinto Strabonis discimus, Elephantes cantu mulceri & tympanorum sono. Plutar. scribit brutorum pleraq; deliniri, afficiq; plurimum Musica. Sicuti fistulis Ceruos. Vbi saliantur Equę, nomen solitum canũt, scilicet, Hippothoron. Cantu Delphinos moueri testis Plini. lib. 9. ca. 8. Soli. ca. 22. Cygnos Hyperboreas cantus adducit. Aues fistulis alliciuntur. Insulę quæ sunt in Lydia, quæ Nympharum nuncupantur, in mediũ stagnum à continenti procedentes, cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. Megaris saxum ad ictũ pulsus cuiuscumq; fidicinat, author Martianus in 6. In Sicilia Halesina regione (teste Solino ca. 11.) fons est alias quietus, & tranquillus, cum sileтur, si insonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur dulcedinem uocis, ultra margines intumescit. In homine autẽ peculiaris adesse uidetur ratio, quia modulatior sonus in corpus musicæ memoriam defert, cuius anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum habere tam immite pectus tamq; asperum, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Quare Poëtæ dicentes Orpheũ aut Amphionem cantu lapides, feras &c. traxisse, autore Lactantio lib. 1. diui. Insti. locuti sunt nẽ de facto esse, sed nomine tantũ, rebus gestis quendam colorem addentes. Volentes ad ueritatem potius alludere, ut intelligamus ferorum hominum animos ab Orpheo esse excultos &c. Simile legimus de Amphione musico, qui lyra adeo dulciter canebat, ut saxa ad muros Thebanos exædificandos sponte insilierint. Quod ideo fictum est, qui eloquij suauitate homines rudes & incultis moribus ad obsequij ciuilis pellexit disciplinam, quod Horatius in arte poëtica apertè his docuit uersibus.

Musica. Bruta cantu & melodijs mulcetur. Delphin. Cygni. Insulæ Nympharum. Saxa megarira. Fons.

C Homo Musices studiosus. Orpheus. Amphion. Lactantius. Horatius.

Siluestres homines, sacer, interpresque deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque Leones,
Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis

Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, D
Ducere quò uellet.

Homines se motibus delectant. Asserunt Peripatetici & alij authores recepti, insitum esse omnibus delectari naturalibus motibus. Cui sint argumento pueri, qui uix dum nati modulis permulcentur. Pugnantiũ item animos in bello tubarum carmine excitari cõspicimus. Nautae. Artifices. Nautas quoque atque remiges, insuper & pene omnes artifices manu operantes, uocis modulatione, labores facilius posse tolerare experientia docuit, & sicut corpora fessa laboribus requie alleuiantur, ita animos occupatos tentationibus. Iratos, seditiosos, phreneticos ac morbidos leuat, & letos facit Musica. Saul. Quod etiam ex sacris literis compertum habemus. Legimus enim de Saule rege, quòd postquàm spiritus ab eo recessit & exagitabat ipsum spiritus domini malus. Cum uexaretur, requiescere non potuit, donec Dauid cythara ludente, dulcissima eius harmonia refocillabatur Saul, & leuius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus.

Morbi curant. Martianus. Thales. Scribit Martianus in nono Thaletem Cretensem cytharae suauitate morbos ac pestilentiam fugauisse.

Democritus. Hippocrates. Legimus etiam Democritum Abderitem, qui eum quasi insanus custodiae esset mancipatus, Hippocrati medico uisitanti dixisse, ut sese corporis affectus E habet, ita pulsus cordis excitari motibus.

Ismenia. De Ismenia tibicine celeberrimo historijs proditum est. Boeotios complures Ischiatico morbo uexatos modulis suauioribus curasse. Is cum captiuus ad regem Ateam, Scythicum hominem ferocem, barbarũ, incultum ductus esset, iubẽte rege tibia incinuit. Ac illum eũ ceteri suauitate demulcti, summa prosequerentur admiratione, laudibusque efferrent plurimis, & uerissimis, incultum hũc barbarum iureiurando identidem comprobasse, Equestrem hinnitum sibi uideri iucundiorem, modulatioremque. Verum in barbaro & hoc quidem Scytha uox huiusmodi minus forte mira.

Archidamus. Derisit Musicae studiũ Archidamus Spartiata, cum quidã Cytharoedi uim laudarẽt, dicentes, Psaltes eximius hic est. At inquit Archidamus, apud nos bonus cantor, bonus Cupediarius. Ceu nil prorsus intersit cupedijs ne ac lauticia concilietur uoluptas, an modulatiore ex organis sono.

Demum seruit Musica ueluti artium praestantissima diuinis rebus, & quod Ptolemaeus. Ptolemaeus testatum reliquit, templis sonitus uarij placandorum numinũ cau- F sa adhibentur. Haec nos deo coniungit, afflat fatidico spiritu, ut etiã futura pandamus. Allicit rapitque ad contemplationem coelestium. Alpharabius. Quocirca Alpharabius Arabs philosophus, luculẽtusque Astrologus egregiè dixit. Per harmonias gratia contemplationis, & diuinarum scientiarum studia non mediocriter iuuantur. Quae ut uideri lucidius possint, duo de multis supponã exempla. Mantuanus poeta primo Aeneі. describẽs, Didonis & Aeneae laetũ consessum, sic canit.

Cythara crinitus Iopas
Personat aurata, docuit quae maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, solisque labores.
Vnde genus hominum, & pecudes, unde imber & ignes.
Arcturum, Pleiadesque Hyadas, geminosque triones.
Quid tantum oceano properent se tingere soles
Hyberni, uel quae tardis mora noctibus obstet. Et sequitur.
Ingeminant plausum Tyrij Troesque sequuntur.
Ecce concentus Musicus hominem ad coelestia eleuat.

Praeterea sacra regum habet historia. Eliseum prophetam cum tribus regibus prophetare uellet Psalten postulasse, Ibi autem dicitur quòd cum psalleret Psaltes

A psaltes facta est super eum manus domini, & ait prophetando ea quæ in eodem sequuntur capite. Quod non propter aliud actum esse expositores asserunt, nisi quòd excitatę melodijs menti spiritus propheticus infunderetur. Ecce dulcis musicæ harmonia ex homine uatem efficit.

Dic obsecro ad quid regius propheta tot corporis motibus, tot saltibus, tanta lætitia, suauitate, symphonia, cōsonantia, modulationumque æqua proportione tot psalmos, ore, & organis, puta Psalterio, Naula, Cytharaq; cecinit. Profecto ut hominum animos induceret atque alliceret in laudem, confessionem, cantationem cognitionemque dei opt. maxi. Dicito rogo in quem finem? ut post hanc miseram uitam, in cœlesti patria perpetuam musicam, id est, laudem dei, longe aliā ab hac nostra terrena resonare ualeamus. Hactenus de Lyra, & musicæ laude, eiusque cōmoditate. Volumus tamen ubique intelligi honestā, quæ ad bonos mores & uirtutes allicit, haudquaquam illam lasciuam, uoluptuosam aut Veneream musicam, quam pro uirili explodimus.

SEQVITVR AVIS.

B IMprimis contuendum. Astrologos priscos quatuor in cœlo alites effigiasse. Tres in septentrionem, Cygnum, scilicet, Aquilam & Vulturem. Vnum in austrum, Coruum. Quòd si Vulturem cadentem, de quo supra de Lyra, cōnumeraueris, colliges quinque. Alites cœlestes.

Quòd Proclus hic nominat Auem, quemadmodū etiam nouus tralator Ptolemæi, Geor. Val. Ideo factū credit Hyginus, quòd cōplures propter ignotā historiam cōmuni genere Auium Ornim nominauerunt. Est enim Græcè ὄρνις, latine auis uel ales. Hodie κύκνος græcè, Olor latine, aut gallina appellatur. Auis.

Secundo de Cygno aut olore hæc memorię prodita est causa. Iupiter captus amore Ledæ, quæ & Nemesis dicitur (ut refert Crates Tragœdiarum scriptor) neque ab ea, ut secum cubaret, impetrare potuisset. Astu procurat Venerem in Aquilam, sese in Olorem mutari. Fugiens igitur Aquilam, ut hostem, uolitauit ad uirginem, & in eius gremio se collocauit. Leda inscia, non aspernata blandientem, amplexum tenens, somno est consopita, quam dormientem Iupiter cōpressit atque auolauit. Et in memoriam facti Cygnus & Aquila inter astra locantur. Leda autem prægnans, ut quæ auium genere esset iuncta, actis mensi- Cygnus. Fabula.
C bus ouum peperit, ex quo nata Helena cæteris corporis specie præstans. Huic fabellæ alludunt hæc metra.

Flammis eximiæ Iuppiter ardet
Ledæ: suscipiens corpus Oloris
Descendit gremio lætus amantis.
Et ludens modulas promere uoces
Gestit, sydereos clausit ocellos
Cantus, dumque sopor corpora laxat.
Compressam fugiens æthera scandit
Et qui non potuit gaudia multis
Ledæ grata modis sumere, nolens
Fit Cygnus, medium prorsus ad unguem
Quod circumspiciens nesciat, alto
Tandem syderibus fulget olympo.

Scriptores de hac effigie sunt Aratus, Ptolemæus in Alma. & quadri. Alphonsus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. Marcus Manili. Germanicus, Bassus, Rufus Festus. Scriptores.

Firmicus libro 8. cap. 17. De Cygno sic habet. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti uenas, & cæterarum specierū solertibus inquisitionibus persequantur, hi quoq; monetarij efficientur. Iul. Fir.

Marcus Manilius capite quarto, primi sic canit. Mar. Manl.

Proxima sors Cygni quem cœlo Iupiter esse

Impoſuit,formæ precium,qua cœpit amantem, D
Cum deus in niueum deſcendit uerſus olorem,
Tergaꝙ fidenti ſubiecit plumea Ledæ,
Nunc quoꝙ deductas uolitat ſtellatus in alas.
Et idem de eodem in quinto plura.

Ptolemæus dict.7.donat huic imagini 17. ſtellas in 2.3.4. & 5. magnitudine ſuo tempore in Capricorno & Aquario. Noſtro autem in Capricorno,Aquario, & piſcibus. Habentes omnes naturam Veneris & Mercurij.

Ariſtoles Plinius Cygnus. Quarto annotandũ, de Cygno terreſtri alite Ariſtoteles Plinius & alij plura ſcribunt,ex quibus hæc cõpendio excerpſi. Cygnus totus plumis albis,carne & pedibus nigris, de genere auium coriũ inter digitos habentium,habens ſuam fortitudinem in alis,argutamꝙ uocem,mitis, pacificus, ab aquila infeſtatur. Cuius pugnam,quoad fieri poſſet,declinat,nũquàm primum euadens hoſtem aggreditur. Ob id ut circumſpectus in ſtagnis quieſcit,& in locis multarũ arborum, ac arundinetis delitet. Irritatus autem ab Aquila magnopere reſiſtit, & bellum ſubiens uictor euadit. In ſenecta leniter cũ melodia uita ſoluitur,penna capite traiecta. Cantat autem ingruente fatali momento (ut ait Plato) nõ ex triſtitia,ſed potius lætitia:propinquante fato, quòd immortalem ſe ſentiat ,& ad Apollinem ſuum remigaturus. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere uitam. Cicero Apollini ſacros eſſe dicit ob uiaticinium finis eorum. E

Cicero. Allegorica ethica. Macrobius Thomas Cygnus itaꝙ per Allegoriam ethicam,uirum prudentem,circumſpectũ pulchrè deſignat. Eſt ſanè circumſpectio de partibus integralibus prudentiæ ,de qua Macro.libro primo de ſom. ſcipi. Et diuus ſanctus Tho.ſecunda 2.q.49. Oportet prudentem media congrua & honeſta ad finem eligere. Parum enim eſſet prudenti per memoriam præterea reuoluere & cogitare ,& per intellectum præſentia ordinare,niſi per rationem prouideret de futuris. Vt de fine,in quẽ

Boetius. Ariſtoteles. Ouidius. præterita & præſentia ordinantur. Teſte Boetio 2. de phi. rerũ exitus prudentia metitur. Et Ariſtoteles, A fine iuſtum eſt omnia appellari. Ouidius in epiſtolis. Exitus acta probat. Ad optatum igitur finem obtinendum requiritur circũſpectio, qua prudens eligat huiuſmodi media, quæ ſint cõuenientia,opportuna & honeſta ad finem conſequendũ,habeatꝙ prudens præ oculis ſemper Cygni circumſpectionem. Circumſpicit enim eximioris eſſe laudis , pace letari, & ſi ſemper bellare potens non niſi coactus extinguat. Exempla ſunt facilia, quare tranſeo. F

SEQVITVR SAGITTA.

SVperioribus lectionibus cum de particularibus imaginibus Sagittarij mẽtionem fecimus,duas oſtendimus cœleſtes Sagittas. Vnam Sagittarij explanatam. Alteram non longe ab Aquila, de qua hîc dicendum. Eius fabula apud Hyginum & alios plurimis uerbis eſt recitata. Quam in hanc formam deflorauí. Veteres cum deorum cerimonias ſumma diligentia adminiſtrarent, totas hoſtias in ſacrificijs adolere ſolebant. Quem ſumptum cum pauperes ferre nõ poſſent. Prometheus, qui ob miram ingenij excellentiã finxiſſe è terra homines exiſtimatur, precibus à Ioue impetrauit, ut partem hoſtiæ concremarent , partem in ſuo conſumerent uſu. Itaꝙ cum ſeruari ea conſuetudo cœpiſſet. Prometheum tradunt duos aliquando Tauros immolaſſe,quorum iecorina cum in ara adoleuiſſet,reliquam carnem ex utroꝙ Tauro in unum compoſita tergore alterius bouis texiſſe. Oſſa uero ſeparatim collecta reliqua pelle oculiſſe. Tũ optionem Ioui dediſſe , ut quam uellet partẽ abſumeret. Iouem uero inſidiarũ ignarum, & utrumꝙ Taurum ſuo pelle tectum exiſtimãtem , eam fortè partem elegiſſe

A gisse, in qua ossa sub tergore latebant, iratum uero fraude detecta, Prometheũ in monte Scythiæ Caucaso ferrea cathena uinxisse, Aquilamq; addidisse, quæ iecore eius assidue renascente perpetuo pasceretur. Ad hunc igitur Prometheũ Caucasiæ rupi alligatum, cum forte Hercules ab Eurystheo ad hortum Hesperidum missus, locorum ignarus diuertisset, uiamque ab eo fuisset edoctus, Aquilam iecur eius assiduè depascentem sagitta peremit. Postea Prometheus in gratiam Iouis receptus, à uinculis est liberatus, & Sagitta ob eius facinoris memoriam translata fuit in cœlum. Hæc fabula breuiusculè à Thoma sic canitur.

Hæc extitit Amphitryonis
Nati Herculis unde Sagitta
Diro ore Promethea quondam
Immitis auis rapuit ui.
Quæ sydere fulget in auras.
Sedem iecur accipe amoris,
Quam rosit edax Aquila, omni
Quo tempore præfuit huic

Tractatores de Sagitta sunt hi. Aratus his uerbis. Est item quædam ulterius iacta alia Sagitta. Ipsa absque arcu, atque illi aduolitat Cygnus propius boreæ. Plinius lib. 18. ca. 26. Marcus Manilius libro primo ca. quarto his metris. *Scriptores dè Sagitta. Aratus. Plinius. Mar. Manl.*

B Hinc imitata nitent, cursumque, habitumque Sagittæ
Sydera. Idem de eadem libro quinto. Bassus in cõmen. Rufus Festus, sic.
Quin norunt alia superum conuexa Sagittam,
Sed tamen hæc arcu tereti caret inscia neruis.

Ptolemæus 7. Alma. numerat Sagittę quinque stellas, omnes tempestate sua in Capricorno 4. 5. & 6. magnitudinis. Nostra ad finem ferè Capricorni. Vim habentes Martis & parum Veneris. *Ptolemæus. Vis.*

Hic primo notandum, quis primus fuerit Sagittæ repertor. Id indicat Plini. lib. 7. ca. 56. cuius epigramma est. Quæ quis inuenerit in uita, inquit enim Arcum, Sagittam Scythen Iouis filium: Alij Sagittas Persen Persei filium inuenisse: Lanceas Aetholos: Iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetholũ Martis (filiũ. *Iuuentor Sagittæ.*

Deinde de Sagittis ueneno inunctis transeo. Nullum enim animal solo homine excepto tela uenenis tingit. Sagittas autem è corpore extrahentia sunt plura. Plini. lib. 8. ca. 26. ubi notat, quas herbas animalia ostenderũt. Dictamum (inquit) herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Seselis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ ante partum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium. *Sagittas extrahentia. Dictamus. Seselis.*

C

Postremo facetum dictum cuiusdam Spartiatæ, Ex Cicerone lib. 1. Tusculanarum quæstionum, in hæc uerba. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges uigebant, e quibus unus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, Solem præ iaculorum multitudine & Sagittarum umbra non uidebitis. In umbra igitur, inquit, pugnabimus. *Facetum dictum.*

DE AQVILA SEQVITVR.

CVm dij omnes uolucres inter se diuiderent, Aquilam in portione sortitus est Iupiter, quòd altius cunctis uolantibus euolet, & inter omnes principatũ teneat. Quæ sola tradita est memoriæ, contra Solis orientis radios contẽdere ualere, neq; terrreri. Ganymedis nota est fabula. Is Trois regis filius fuit formosissimus puer, quem cum Iupiter deperiret, dum in Ida sylua uenaretur, iussit in cœlum ab Aquila portari, & sibi pocula ministrare. Et ob hoc factum *Aquila. Fabula. Ganymedes.*

Aquilæ effigiem in cœlum translatam ferunt, quæ super Aquarium uidetur D uolitare, quem Ganymedem esse plures testantur. Ideoque ostenditur Aquarius quasi aquam urna effundēs. Hanc fabellam eleganter descripsit Virgilius quinto Aeneidos.

Intextusque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequicquam ad sydera tendunt
Custodes, sæuitque canum latratus ad auras

His concinne fauent metra Tho. Rhadi.

Missa ales Iouis est flāmæ quo succurrere amantis
Possit: dilatum Ganymedem altis ducat ephœbum
Cœlorum domibus: qui seruiat & pocula ponat
Saturni genito: patris simili propter amores

Scriptores de Aquila sunt hi. Aratus sic inquit Vicinè item ei alius ales nō tantus magnitudine, tempestuosus irruente sane mare egrediendo, nocte decidente, atque ipsum uocāt Aquilam. Iulius Fir. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cū Aquario orientibus & occidentibus in hæc uerba. In duodecima parte Aquarii oritur Aquila. Quicumque in ortu huius syderis nati fuerint, ex cæde hominū & spolijs habebunt uitæ subsidia, feras etiā B capient, pariter & domabunt. Erunt præterea fortes milites, qui summa uirtute præditi, nudo etiam pectore hostes sequantur, multum ad laudem suam proficere credentes, si mortem secura animositate contempserint &c. Marcus Manilibro primo ca. 4. Et 5. cap. unico ubi sic canit.

Aratus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Nunc Aquilæ sydus referam, quæ parte sinistra
Rorantis iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & cœlo militat ales
Bissextamque notat partem fluuialis Aquarij.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad spolia & partas surget uel cæde rapinas.
Cuique hominum dederint strages, dabit ille ferarum.
Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste.
Ipse sibi lex est, & fert quocumque uoluntas
Præcipitat uires, laus est concedere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis, F
Improbitas fiet uirtus, & condere bella
Et magnis patriam poterit ornare triumphis
Et quia non tractat uolucris, sed suggerit arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit, magniue ducis per bella minister,
Ingentisque suis præstabit uiribus usus.

Germanicus. Bassus Bufus Fest. Plinius. Ptolemæus.

Item de eodem Germanicus Cæsar, & Bassus cōmen. Et Rufus Festus satis belle. Atque Plinius in pluribus commentarijs, præcipuè tamen libro decimo octauo, capi. uicesimo octauo & uicesimo nono.

Ptolemæus dictio. septima, ornat Aquilam nouem stellis, secundæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore omnes in Sagittario & Capricorno, nostro in Capricorno. Sequuntur complexionem Martis & Iouis.

Plinius.

Aduertendum, de Aquila propemodum innumera scribunt authores, puta de eius pugna, potentia, uisus acumine, nidificatione, incubatione &c. præ alijs legito Plini. libro decimo, capi. tertio, quarto & quinto, & in alijs locis. Nec eam sacræ tacent literæ, trahentes in dulces allegorias. Impræsentiarum hæc paucula miratu digna scribere placuit.

Et primo

A Et primo de Aëtite lapide, de quo Plini. libro 10. cap. 3. & lib. 36. ca. 21. Inedificatur nido (intellige Aquilæ) Aëtites ad multa remedia utilis. Nihil igne deperdens. Est autē lapis iste prægnans, intus cum quatias alio uelut in utero sonante, & uocatur Callimus. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nec sine illis parere aiunt Aquilas, quare à pluribus Aquileus appellatus, mirę uirtutis est. Asserunt Chaldæi, si uenenatum cibum habenti talis lapis porrigitur, deglutire nō poterit, amoto lapide: deglutiet. Volunt alij quòd debet poni in cibo. Venenosa fugat animalia: & ideo Aquilæ in nido ponunt, ut oua & pulli à uenenosis animalibus intacta præseruentur. Epilepticis subuenit. Amabilem, sobrium, gestantem efficit. De reliquis legito Plini. Albertum Magnum, & alios. Aëtites.

Secundo, Elianus scribit, Aquilæ pennam rebus aliis consertam semper permanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctę reliquię dominentur. Plini. Aquilarum (inquit) pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit. Aelianus. Penna Aquilę

Tertio, in hoc consentiunt Aristoteles, Auicenna & Plini. oppetere Aquilā non senio, nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri nō queat. Verum super Aquilæ senio quid senserit diuus Au- Agla senio & non moritur.

B gustinus, subnotare uoluimus. Psalmo 102. legimus. Renouabitur, ut Aquilę, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus, dicitur (inquit) Aquila, dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis unco, non posse os aperire, nec cibum capere, un de languescens naturæ ui collidit rostrū ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atq; ita renouatur, ut iuuenescat omnino. Psal. 102. Augustinus.

SEQVITVR DELPHINVS.

Delphinus aut Delphin cœlestis effigies hanc habet fabulam. Neptunus (ut Artemidorus & Eratosthenes referunt) Amphytriten uoluit in coniugium accipere, quæ cum ob uerecundiæ magnitudinem & uirginitatis obseruantiam ad Atlantem confugisset, complures misit quæsitū, inter quos & Delphinum. Qui per uaria loca quæsitam tandem ad radices Atlantis inuenit, quā ille suis persuasionibus, ut Neptuno iungeretur, induxit. Quocirca Neptunus Delphino maximos honores in mari tribuit, in cœlum sustulit & inter sydera collocauit, non longe ab Aquilæ signo. Et ob hanc causam Neptuni simulacrū facientes, Delphinū aut in manu, aut sub pede constituere, tanquàm huic deo gratissimum. Plures de ueteribus huic imagini nouem tribuerūt stellas. Et ideo hoc signum: Musicum uocant, à nouem Musarum numero. Verum Ptolemæus, ut mox dicetur, numerat decem. Delphinus, Fabula. Delphinus cur Neptuno appingitur. Signum Musicum.

C

Hæc fabella his uersiculis manifestatur.

Coniugem nunquam deus Amphytriten
Et maris rex, ducere consulentis
Absque Delphini potuit rogatu.
Muneris cuius merito refulget
Igne ter trino, superos adorans
Artubus curuis.

De cœlesti Delphino scribūt complures. In primis Aratus in Phœn. Deinde Iulius Fir. lib. 8. cap. 15. in. §. in octaua parte Capricorni Delphinus oritur &c. eius sententiam iam in Marco Mani. hauries. Qui primo libro astronomico cā. 4. sic canit. Aratus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani, cœliq; decus, per utrunque sacratus.

Et idem libro quinto, sic.

Cæruleus ponto cum se Delphinus in astra

Erigit:& ſquamam ſtellis imitantibus exit, D
Ambiguus terræ partus,pelagoque creatur.
Nam uelut ipſe citis perlabitur æquora pennis,
Nunc ſummum ſcindens pelagus,nunc alta profundi,
Et ſenibus uires ſumit,fluctumque figurat,
Sic uenit ex illo quiſquis uolitabit in undis,
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plauſa reſonabit aqua,nunc æquore merſas
Deducet palmas,furtiuo remus in ipſo,
Nunc in aquas rectus ueniet,paſſimque natabit,
Et uada mentitus reddet ſuper æquora campum,
Aut immota ferens in tergum membra,latuſque
Non onerabit aquas,ſummiſque accumbet in undis,
Pendebitque ſuper totum ſine remige pontum &c.

Germanicus De eodem Germanicus, Baſſus, Rufus, Plinius libro 18. capi. 26. & 31.

Baſſus. Rufus. Plinius. Ptolemæus. Ptolemæus dict. ſeptima Alma. donat Delphino decem ſtellas, tertiæ, quartæ & ſextæ magnitudinis, ſuo tempore omnes in Capricorno. Noſtro uero in Aquario, habentes uim Saturni & Martis. E

Ariſtoteles. Plinius. Solinus. Aelianus. Delphini uelocitas. Delphinus moritur in terra. Adagiũ, Delphini in terra uis. Delphini amor. Attendendum, de terreno Delphino authores ſcribunt plura & ex his nonnulla creditu difficilia, ſcilicet, Ariſtoteles libro nono de naturis animalium. Plini. præcipuè libro nono capi. octauo. Et Solinus Plinij imitator capi. uiceſimo ſecũdo. Et Aelianus, multa fortaſſe fabuloſa. Et reliqui. Ex his hæc annotare collibuit. Delphinus piſcis eſt uel potius maris bellua, quibus celeritas utiꝗ memorabilis eſt, adeo ut ocyor uolucre, acrior telo uideatur. Et ut Ariſtoteles inquit. Omnium uidetur animalium uelociſſimũ, non aquatilium modo, ſed & terreſtrium. Superſiliunt etiã malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam ſtupendę agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin euectũ in harenam confeſtim moritur. Inde id adagium natum, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur, qui quod neſciunt, iudicant, & in quo minus ualent, toto conatu appetunt, nec ſe intra pelliculam continent. Nõ ſolum erga ſobolem ſed & erga ſocios charitatis ſigna oſtendit. Eſt enim inter eos publica ſocietas. Capto (hiſtoriam narro) à rege Carię, alligatoque in portu Delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo mœſtitia quadam, quæ poſſit intelligi miſerationem petens, donec dimitti rex eum iuſſit, tum omnes ſimul recepto captiuo rediiſſe. Puerorum amore uehementer ducitur. Exemplo Plinij & Appiani libro quinto Aegyptiacorũ, ubi Apianus teſtatur ſe, multoſque alios ſecum uidiſſe apud Puteolos Delphinum miro modo puerum amantem, à quo Simon uocatus, uenire ad eum ſolebat. Sæpius fragmentis panis, quẽ ob id ferebat, allexiſſe, & pennæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum ſibi corpus laceraret, præbere aſcenſuro dorſum, receptumque equitis more inſidentem per magnũ æquor triginta milia paſſuũ deferre. Ad quod ſpectaculum Roma, atꝗ omnes Italia concurrebat. Poſtea uero cum idem ille puer à Delphino amatus morbo perijſſet, Delphinum ſæpe ad ſolitũ littus adnare uiſum, ubi poſteaquam puerum, qui in primo uado aduentum eius operiri cõſueuerat, nuſquam uidit, deſiderio contabuiſſe, & ipſum quoque eſſe exanimatum, ac in pueri ſepulchro ab his, qui rem cognouerunt, humatum. Accedit his Ariſtoteles 9. naturæ animalium. In marino (inquit) genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum, initium amores quoque in pueros & affectus libidinis. F

Sequitur

A SEQVITVR PROTOME HIPPI, HOC EST, PRIOR equi portio, iuxta Hipparchum equus.

INter Astrologos solus Ptolemæus dicti.7. Alma. & Alphonsus imitator, in cœlo duos collocăt equos, aut, ut rectius dicam, duas equorũ partes. Vnus dicitur prior Equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tẽpore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter cõmemoratos, alij uerbum nõ faciunt. Alter Arabice Alpheratz, latine Equus secundus, Aerius, Volans, Pegasus, Equus dimidius, cuius prior pars patens usq́ue ad umbilicum. De eo loquitur cõmunis astrologorum turba. Aratus & alij cõplures, hunc equum Pegasum Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerũt, qui ad montẽ Helicona Bœotiæ euolans & pede saxum feriens πηγὴν hoc est fontem aperuit, à quo Pegasus est nominatus, & ab eo fons ipse Hippocrine, siue Pegaseus, siue Caballinus dictus. Et Pegasides Musę dictę sunt à fonte, qui πηγὴ dicitur Musis dicato. Pegasus in cœlum euolauit, ibiq́ue inter astra constitutus est. Fabella hæc metriculis his continetur. — Equus prior. Equus secundus. Fabula. Aratus. Pegasus. Hippocrine Pegaseus. Caballinus fons.

Hic sonipes fontem protulit in bijugo
Parnaso: sacrum uatibus & numeris.
B Inde polum uolitans ingreditur nitidus,
Et medius rutilat sydera picta habens

Tractatores de equo Pegaso hi sunt. Aratus à quo hęc excerpsi. Su pra caput (intellige Andromedæ) ingens uolutatur equus. Et infra. Nec uero hic quadrupes est, ab umbilico namq́ue extremo dimidio semiperfectus oritur. Hunc etiam aiunt in excelso Helicone, pulchram aquam produxisse largi equi fontis. Nec unquam Helicon summus distillarat fontibus, Verum equus ferijt, atque copiosa inde aqua effusa est ictu prioris pedis. Pastores aũt primi hunc potum appellarunt Equi fontem, atque hic quidem è rupe stillat. Nec modo ipsum à Thespiensibus uiris longe cernes. Huc usque Aratus. — Aratus.

De eodem Mar. Mani. libro primo cap.4. & lib.5. ca. unico, sic canit. — Mar. Mani.

Piscibus exortis cum pars uicesima prima
Signatum terræ lumen fulgebit & orbi,
Aerius nascetur equus, cœloq́ue uolabit.
Velocesq́ue dabit sub tali tempore partus,
Omne per officium uigilantia membra ferentes,
C Hic glomerabit equo gyros. Et infra.
Vilibus ille etiam sanabit uulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.

Preterea Cæsar Germa. & eius cõmen. Bassus, & Rufus, Hyginus, Ptolemęus libro 6. Alma. ornat equum 20. stellis, in 2.3.4. & 5. quantitate, sua tempestate in Aquario & Piscibus. Nostra in Aquario, Piscibus & Ariete. Complexionem habentes Martis & Iouis. — Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Ptolemæus.

Contuendum, de terrestribus equis complura scribunt, Aristoteles lib. 6. & 8. de naturis animaliũ. Plini. lib.8. ca.42. Solinus cap.57. Alber. Magnus, & alij. Ex innumeris hæc paucula. — De Equis terrestriqus.

Principio de his qui primo equis sunt usi scribit Plinius lib. 6. ca.51. sic. Equo uehi Bellerophontem, frenos & strata equorũ Peletronium, pugnare ex equo (Thessalos inuenisse. — Vsus equorũ.

Præterea de Equorum sepultura Plini. lib.8. ca.42. & Soli. ca.57. sic. Agrigenti complurium equorũ tumuli pyramides habent. Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, qui neminem quàm Alexandrũ regio instratus ornatu recepit in sedẽ, alios passim reijciens. Idem in Thebarũ oppugnatione uulneratus, in alium Alexandrũ transire non passus, & ex multis — Equorũ sepultura. Bucephalus Alexãdri equus.

periculis in prælio regem eripuit, multumq; ei ad gloriam contulit, ad postremum trigesimum iam annum nactus, non ullo uulnere, sed ætate simul & labore æger factus in castris, unde mouerat, citra Hidaspem uitam finijt. Rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circumdedit nomine eius. De qua Ptolemæus lib. 7. Geo. ca. 1. & tab. 10. Asiæ. D

Deinde Equę caput palo suspensum in horto erucas fugat, author Plinius libro 19. ca. 10. de Morbis hortorum & remedijs.

Postremo, constat in Lusitania circa Vlyssiponem oppidū, & Tagum amnē equas fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri, & gigni perniciffimum ita: sed triennium uitæ non excedere. Testes Plini. lib. 8. ca. 42. & in alijs locis. Solinus ca. 36. Varro ca. 1. Secundo de re rustica. Columella lib. 7. ca. 25. Sylius lib. 3. Virgi. lib. 3. Geor. Lactantius lib. 4. ca. 12. diui. institutio.

SEQVITVR CEPHEVS.

Arabice Cheichius, id est, inflammatus, incensus appellatus, latine Cepheus. Fuit is Aethiopum rex, aut hore Euripide, filius Phœnicis, cuius uxor Cassiopeia, filia Andromedæ, quam ceto expositam notissimæ historiæ dixerunt. Hanc autem Perseum à periculo liberatam uxorem duxisse. Itaq; ut totū genus eorum perpetuo maneret, ipse pater beneficio Mineruæ astris est illatus unà cum uxore, filia & genero Perseo. B

De Cepheo id carmen habetur.

Post mortem æternis cœli dum trahit auras
Syderibus radiat bene iudicans

Aratus. Germa.Cæ. Bassus. Rufus Fest. Hyginus. Iul. Firmi.

Scriptores de Cepheo hi sunt, Aratus, qui pluribus ipsum & eius familiā describit Germa. Bassus, Rufus, Hyginus, Iuli. Fir. lib. 8. ca. 15. de claris syderibus cū Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In decimaquinta parte Capricorni oritur Cepheus. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint, graues erunt, austeri, & omni seueritatis authoritate metuendi, ac uultum semper ex morum integritate fingentes. Qui etiā Stoicam sectam uero sequantur affectu.

Catonum seueritas. Lollianus

Tales autem apud ueteres fuerunt Catones. Talis nostris temporibus Lollianus, qui seueritatis merito etiā ordinarij cōsulatus insignia cōsecutus est. Quòd si in hoc loco Venus & Mercurius fuerint attestantes, arte tragica carmina semper aut cupide legent, aut facunde facient. De eodem Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. & libro quinto, ubi ferè cum Firmico quadrat, addens alia plura. Ptolemæus dict. 7. Alma. supputat Cepheo 11. stellas, in 3. 4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro in Piscibus Ariete & Tauro, sequentes naturam Iouis (& Saturni. F

Annotandum iuxta allegoriam moralem, Cepheum præ se gerere simulachrum parentum in liberos. Humana sanè natura, quę amore uacare nō potest, se, suaq; ue uehementius diligit, quàm extranea. Compertum habemus efferatiora animalia philotecna esse, id est, filiorum amantia, ut Tigris,

Aristote.

Vrsa, Lupa. Eadem est hominum ratio. Quocirca Aristoteles 8. Ethi. capi. 12. egregiè dixit. Parentes diligunt natos ut aliquid sui, nati uero parentes, ut quid ex illis. Sunt igitur imprimis liberi à parentibus instituendi, ut magis dedecus & ignominiam metuant, quàm cōminationes & uerbera. Induci autem debent ab ineunte ætate, rei diuinæ curam respectumq; ue non negligere. Nam quid erit illis inter homines sanctum, quibus diuinitas despecta est? Præcipuè uero quod in omni ætate abhominabile est, monendi sunt, non execrari diuina, neq; sacra nomina irrisioni habere. Nec sponte facile iurare. Nam qui temere crebro iurant, deierare cōsueuerunt. Proximè aūt senibus & natu maioribus plurimū reue-

A reuerentiæ exhibere cõuenit, parentū eos quoq; prope loco existimare. Instituendi sunt præterea, quo pacto deceat admittere uenientes, quo abeuntes dimittere. Verecunde salutare maiores, minores humaniter colligere, amicos beneuolos familiariter conuenire. Sed ne uerba in Iliadem crescant (petit enim parentum in liberos cura alium campum) pro coronide duas grauissimorum uirorum sententias placuit subnotare. Augustinus de uera uiduitate, sic scriptū reliquit. Nec ideo laudo, quòd liberos habes, sed quòd eos uirtutibus erudire studes. Vt enim nascerentur: fœcunditas fuit, ut uiuerēt: fœlicitatis, ut bene educarentur: uoluntatis. Cicero de officiis, optima (inquit) hæreditas à patribus traditur, quando uirtutum & bonorum operum exemplum exhibetur. Sicut igitur Aquila ualde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne coluber uiolet fœtum, ut ueneno queat nocere, sic pater suos filios à consortio peccatorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluantur. Et sicut in nidis Aquilarum reperitur lapis preciosus, qui dicitur Aetites. Sic in filiorum uita uirtutes inueniuntur, quando à teneris annis mala prauaq; cōsortia filios uitare docent. Augustinus Cicero.

SEQVITVR CASSIOPEIA.

B CAssiopeiam Euripides, Sophoclesque & alii plures scripserunt, supergrediente elatione gloriatam olim fuisse, quòd Nereidas corporis pulchritudine superaret, pro quo facto inter sydera turpiter sedens in siliquastro constituta est, & uertente se mundo resupinato capite ferri uidetur. Huic fabellæ accedunt metra Thomæ Rhadini. Cassiopeia.

Vos quibus cordi est tantum proferre colenda
Iudicia, admoneo: uoce superba
Cessetis uosmet laudare: quòd alta petiuit
Vertitur Cassiope uertice uerso.

De Cassiopeia scribunt hi, Aratus in Phœno. Cuius sententiā sequitur. Cæsar Germanicus, sic canens. Aratus. Cæsar Germa.

Qua latus afflexum sinuosi respicis anguis,
Cassiopeia uirum residet sublimis ad ipsum.
Clara etiam pernix cœlo cum luna refulget.
Sed breuis & paucis decorata in sydere flammis. Et infra.
C Talis dispositis stellis ipsa horrida uultu
Sic tendit palmas ceu sit planctura relictam
Andromedam meritæ non iusta piacula matris.

De eadem Bassus cōmen. Rufus Festus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cum Aquario orientibus & occidentibus, sic habet. In Aquario, parte uigesima oritur Cassiopeia. Quicumque sub hoc sydere nati fuerint, erunt Aurifices, Bracteatores, Inauratores, Plasticatores, Margaritarij, & qui has omnes artes, ingeniosa conuersatione, & ex his maxima uitæ subsidia consequantur. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Et idem libro 5. ca. unico, ubi belle accedit Firmi, 35. metris. Bassus. Rufus Fest. Hyginus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Ptolemæus lib. 7. Alma. numerat Cassiopeiæ 13. stellas, in 3. 4. 5. & 6. quantitate, dum uitam egit in Ariete fuerunt, hodie in Ariete & Tauro. Complexionem Saturni & Veneris imitantur.

Pensitandum, ex libro Vniuersitatis (cū Alberto Mag. loquor) eiusdemq; imaginibus cōplures utiles allegorias, tum Christianæ fidei cōsentaneas, tū ad uarias uirtutes allicientes, tū physicis rebus accōmodas nō sine sudore ex uximus. Impræsentiarū obiecta est nobis supbę Cassiopeię imago, q̄ (ut diximus) ĩpudēter & turpiter in cœlo circũrotaĩ. Qua primū admonemur, supbiā omni-

um uitiorum uenenosam reginam, uanamq; gloriam: pro uirili fugiendas declinandasq;. Ea enim uitia Deus opti. maxi. uehementer detestatur. Teste Salomone Prouer. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam & os bilingue ego detestor. D

Salomon.

Dein exhortatur adolescentes, ephœbi, uiri, senes, & decrepiti, ut fugiāt, id fermè ineuitabile malū: illecebrosam, arrogantē, superbamq; mulierem. Quæ (ut sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus) noxium genus est. Ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Cū proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero percutit igne conscientiam pariter habitantis, & exhaurit fundamenta mentium. Si cum uiris fœminæ habitent, uiscarium non deerit diaboli. Scribit in prouer. Salomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius libro 2. in Elegia ad amicam de riuali.

Mulier mala.

Sed uobis facile est uerba, & componere fraudes,

Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Cato senior mulierum arrogantiā accusans, quæ dominari studerent uiris. Omnes (inquit) homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, at uxores nobis. Demum libet inserere breue quiddam, non bonas lacerando, sed à malo malas deterrendo. Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis, mulier, tria mala. B

SEQVITVR ANDROMEDA.

Andromeda uel Andromede hanc habet fabulam. Neptunus ira percitus quòd Cassiopeia formam suam Nereidibus præposuerat, uiro Cepheo adstipulante, belluam marinam immisit, quæ Aethiopiam uastaret. Quare consultus Iupiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent. Respondit. Cephei, Cassiopeiæq; progeniem monstro esse obijciendam. Parentes propter id filiæ molesti, quòd in genitricis arrogantiam de formæ pulchritudine assentire noluit siue renuit. Ipsam igitur Andromedā in ædito loco iuxta Ioppen Iudeæ oppidum expansis brachijs scopulis alligarunt, marinoq; monstro deuorādam exposuere. Quàm Perseus interfecto monstro liberauit, & in uxorem duxit. Quæ cum à Perseo liberata esset, neq; patri neq; matri uoluit commorari, sed continuo cum Perseo profecta est, & ob id Persea dicta, beneficioq; Mineruæ astris recepta est. Euripides etiam dicit inter astra collocatam, ut labor Persei æternus pateret, manibus eius extensis, quemadmodum ceto exposita est. Legito Ouidiū 4. meta. fab. 18. De hac Tho. Radi. metrice sic canit. F

Traditam morti Andromeden solutis
Vinculis Perseus redimit, quæ amoris
Nullis grata reliquit
Persea terris.
Mater obsistit, genitorq; surdas,
Exhibet (facti memoratur) aures.
Hac re protulit alto
Pallas olympo.

Tractatores de Andromeda sūt hi. Aratus in Phœno. In hęc uerba. Ibi namq; & illud obuoluitur triste simulacrum Andromedæ sub matre constellatum. Et infra. Etiamnū & illic secundum brachia propansa est. Vincula item ei admota sunt etiam in cœlo, retinentur autem illic expassę omnibus diebus manus. De eadem Cæsar Ger. Bassus, Rufus, Hyginus in 2. & 3. Iulius Fir. lib. 8. ca. 17. De claris syderibus cum Piscibus orientibus & occidentibus. In Piscibus, inquit parte duodecima oritur Andromeda. Quicumq; hoc oriente signo nati fuerint, cōtra homines crudeli semper feritate grassabuntur. Erunt enim, aut pœnarū publicarum ministri, aut carcerū custodes, aut carnifices, & quibus occidendorū hominum officia credantur. Marcus Ma-

Germa. Bassus Rufus. Hygi. Iuli. Fir.

A cus Mani.lib.1.ca.4.& idem lib.5.ca.unico,ubi postquàm plura de Andromeda & Perseo disseruit,tandem in sententia concordat cum Firmico. Marcus Man.

Ptolemæus lib.7.Alma.recenset Andromedæ 23.stellas,in 3.4.& 5.magnitudine,suo tempore in Piscibus & Ariete,nostro uero in Ariete & Tauro, sequūtur naturam Veneris. Prole.

Nec id omittendum reor.De Andromeda scribere Strabonem lib.1.& 16. Item Plini.lib.5.ca.31.& lib.6.ca.29.& lib.9.ca.5.Solinum quoque ca.47. quod legendum suadeo.Et Pom.Mel.libro primo capite de Syria in fine. Strabo. Plinius. Solinus. Pomponius.

Aduertendum Peripateticorum esse sententiam,opposita iuxta se posita magis elucescere,quocircà cum supra de praua muliere paucula quædam conscripsimus,non abre erit subtexere nonnulla de honesta muliere, cōmonente ad id Andromeda fida Persei uxore.Verum supra cum de matrefamilias uerba fecimus,de gratijs bonæ mulieris disseruimus,quibus hæc annectere collibuit. Imprimis occurrit nobile caput sapientis uiri Ecclesiastici, ubi complura de præconio & laude honestæ mulieris cōscribit.Capitis sanè 26. hoc est initium Mulieris boni beatus uir. Ex eo ad nostrum propositū excerpsimus hanc grauem sententiam. Sicut Sol oriens mundo in altissimis dei, sic mulieris bonæ species B in ornamentum domus eius. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. De honesta muliere. Ecclesiasticus.

Ad hoc planè accedit Aristoteles in Oeconomicis. Nec uestimentorū nitorem (inquit) nec auri magnitudinem tantū habere momenti ad mulieris, præconiū quantum modestia ualeat,& approbati mores. Adstipulatur etiā Proper.lib.1. Aristote.

Non illis studium uulgo conquirere amantes, (Elegia ad Cynthiā. Propertius.

Illis ampla satis forma pudicitia.

Ambro.lib.de uirginitate narrat de Pelagia uirgine,quæ cum esset apud Antiochiam ætatis 15.annorum,& à prædonibus circumseptam se uideret, matre absente & sociabus,in aquam se proiecit,malens mori quàm uiolari & pudicitiam amittere.Et licet nō deceat pro pudicitia seipsum interimere,nihilominus tamē laudandi sunt ueteres in hoc quod pudicitiam in tantum amauerunt.Hæc Ambro, Valer. Max. lib. 6.ca.de Pudicitia, scribit de Virginio uiro plebeio, ne probro contaminaretur domus sua, proprio sanguini non pepercit. Nam cum Apius Claudius decemuir filię eius uirginis stuprum, potestatis uiribus fretus, pertinacius expeteret, deductam in forum puellam occidit, pudicęq́ interemptor, quàm corruptæ pater esse maluit. Est enim Pudicitia uirorum pariter & fœmi- C narū præcipuum firmamentum. Diuus Hiero. cōtra Iouinianū recitat de quodā uiro, qui uxorē tantæ pudicitiæ duxit, ut omnibus cōtinentibus esset exemplum. Accidit igitur quòd uir suus quosdam cōfabulantes audiuit, dicentes, quod os fœtidum haberet. Quo audito ad uxorē accessit, ipsam redarguens, cur hæc sibi non intimasset. Quæ putabam (inquit) omnium uirorum ora sic olere. Ecce quanta mulieris pudicitia, quæ nunquam alterius uiri flatum sensit. Ambrosius. Valer.Maxi. Pudicitia. Hieronymus.

SEQVITVR PERSEVS.

OMitto impræsentia plures Perseos, puta Perseum Macedoniæ regem, Stoicum philosophum, Pictorem Apellis discipulum. Item Perseum doctissimum Romanorum. Ad Perseum Iouis filiū uenio, Arabice Cheleub. Acrisius Argiuorum rex Danaen habuit filiam, cuius prolem ex responso Apollinis formidans, in turri relegauit. Vbi Iupiter in auri gutta per tegulas in uirginis gremiū descendens, aut lapsus, ex quo prægnans est facta Quod pater grauiter ferens, uinctam in arca poni, & in mari proijci iussit, quo fluctibus obrueretur, sed arca in Apulum littus forte appulsa est, & à piscatore quodam Perseus.

inuenta, in qua cum Danaen & paruulum, quem enixa fuerat, infantem inue- D nisset, utrunque Pilumno regi obtulit. Hic cum genus eius & patriam didicisset, eam sibi connubio iunxit, Et filium eius nomine Perseum Polydecti Seriphi insulæ regi educandum dedit. Qui cũ adoleuisset, sumptis à Mercurio, à quo ob pulchritudinẽ diligebatur, Talaribus & Petaso, galeaque, in qua ex aduerso uideri non poterat, indutus, accepta præterea (ut nõ nullis placet) à Vulcano falce adamantina, iussu Polydectis aduersus Gorgonem profectus est, eam occidit, & caput eius secum detulit, quo Atlanti regi, quòd sibi hospicium negauerat, ostenso, eum in saxum mutauit. Cumque uir is fortissimus deinde in patriam remearet, uidit fortè è loco excelso Andromaden circa regna Cephei scopulo ob crimen matris, & Hammonis sententiã, alligatam, & ceto marino monstro expositam. Causa itaque cognita, coniugium puellæ cũ parentibus pactus, puellam liberauit, cetoque, qui ad deuorandam eam uenerat, acerrimo prælio & cõflictu interempto, ut Ouidius, & Marcus Mani. multis carminibus referũt. Belluæ huius, quæ ad deuorandã Andromedam uenerat, ossa (authore Plinio & alijs) ex oppido Ioppe Iudeæ apportata, ostendisse Romę inter reliqua miracula fertur in ædilitate sua Marcus Scaurus longitudine pedũ quadraginta, altitudine costarum Indicos elephantes excedente, spinæ crassitudine sesquipedali. E Postquam igitur Perseus in patriã uenit, Acrisio interfecto, in regno successit, Mycenasque ædificauit &c.

Asserunt quidam Perseum à Minerua missum, & ab ea clypeum uitreũ accepisse, per quẽ uidere, nec uideri ab alijs posset. Qui cum Gorgones dormientes inuenisset, caput Medusæ abscidit, & Mineruę tradidit. Quod illa in suo pectore aptauit, ut in bello terribilior esset. Perseum inter sydera, ut uindicẽ, propè Andromedam collocauit. Fabulam hanc paucis & uix digitulo tangit Thomas Radinus.

Quondam in lapides cum caput omnes
Aratus — Medusæ homines uerteret, ense
Cæsar Ger. — Truncans genitus de Ioue Perseus
Bassus — In stellifera sede locatur.
Rufus — Sic iustitiæ pondera seruans
Hyginus — Cum syderibus fulget olympo.
Mar. Mani.

Qui de Perseo scribunt sunt hi, Aratus, Germani. Bassus, Rufus, Hyginus li. 2. & 3. Plinius, Marcus Manilius libro primo capitulo. 4. & libro quinto capitulo unico sic canit.

Tandem Gorgonei uictorem Persea monstri, F
Fœlix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isque ubi pendentem uidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixque manu spolium tenuit, uictorque Medusæ
Victus in Andromeda est, iam cautibus inuidet ipsis.
Fœlicesque uocat teneant quæ membra cathenas.
At postquàm pœnę causam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum uadere ponti.
Altera si Gorgon ueniat, non territus ire,
Concitat aerios cursus, flentesque parentes
Promissu uitæ recreat, pactus hymenæum. Et reliqua.

Ptolemæus 7. Alma. adsignat Perseo 26. stellas, magnitudinis 2. 3. 4. & 5. sua tempestate in Ariete & Tauro. Nostra in Tauro & Geminis, habentes naturam Martis & Mercurij.

Contuendum, qui Perseum in campũ allegoricum ducunt, per eum Virum bonum, iustum, æquumque iudicem designare uolunt. De viro igitur iusto, aut iustitia flosculos non nullos excerpam. Iustitia secundum iurisperitos sic diffinitur,

A nisi, est constans & ppetua uoluntas, ius suũ unicuiq; tribuẽs, hæc à Doribus dicit Trutina. Cuiusmodi haud multos offendes, quãdo hec rara auis est in terra.

Veterũ nobis monumenta ostendunt, Aegyptijs regibus ex præscripto legis antiquæ moris fuisse, iudices mox futuros iureiurando astringere, ne si rex quidem iniusti quippiã iniunxisset, à medio uirtutis declinaturos, haud in minimo à tramite æquitatis abituros. Quæ res oĩm censet excellentissima, qñ neq; hesperus neq; lucifer ita radiat sicut uir iustus. Vt dixit Euripides atq; Aristote. — Mos Aegyptiorum. Iustitia excellentissima.

Comprobant etiam, Iustitiã continere omnes uirtutes, ut in prouerbio dicere consueuimus, Iustitia in se uirtutes cõtinet omnes. Quare Plato in omni sermone de Repulica proposito, infundendum animis Iustitiæ amorem aduertit, sine qua non solũ resp. sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua — Continet oẽs uirtutes.

Ire uero ad Iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad Iustiam. Iu (constabit. dex enim esse debet ueluti animatum ius, hoc est, sanctus, inadulabilis, exorabilis, erectus, terrificus. Et Cicero in legibus. Magistratum esse scribit legem loquentem. Legem uero mutum magistratum. — Ire ad Iudicẽ. Magistratus lex loquens.

Est etiam Iustitia nõ tantum præclarissima in numero serieq́ue uirtutum, sed insuper cognitu difficillima, ea propter non sine ratione omnium postrema censetur. Eam enim perdifficilem indicat Isocrates cum inquit. Ego uero Iustitiã nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existimo, ut hi qui mali sunt à natura instituti ad eam dirigantur. Item in seruanda Iustitia magna est difficultas. Quare egregiè Demosthenes dixit. Omnium difficillimum esse multis placere. Et Demochates, Magis homines malorum reminiscuntur, quàm bonorum ex magistratibus. Legito Ciceronem pro Flacco ubi exclamat O cõditiones miseras administrandarũ ciuitatum &c. Chrysippus interrogatus cur non accederet ad remp. Quoniam si male (inquit) curarem, diis displicerem: si bene, hominibus. Est præterea Iustitia tota aliquo modo uirtus, & quasi aggregatum quiddã ex uirtutibus cunctis quæ à moribus appellationẽ ducunt. Merito cõsquens uidetur, ad scientiã eius pcipiendã nosse prius uirtutes alias. Hãc uero Legittimã statuunt, perfectamq́ue, loquor de ea quæ in actione uersatur. Accedit enim illi, quod summe arduũ censetur: Recte in alios agere. Ab Aristide accepimus, cum ex eo quæreretur. Quid est Iustum. Respondet, id est, aliena nõ appetere. Arridet ad hoc Biantis sententia, Magistratus uirum ostendit. Est nam Magistratus administratio quædam ad aliũ. Hinc & Iustitiam dici alienum bonũ, quoniam boni ratio alterius, & humanæ, ciuilisq́ue societatis bonũ respicit. In id tanquam in scopum uergit. Hucusq́ue de Iustitia & Perseo satis sit dictum. De Iustitia plura scribit Aristoteles quinto Ethicorũ, & alij. De Capite Medusæ & falce Persei inferius dicetur. — B Præclarissima Difficillima. Demochates. C

SEQVITVR AVRIGA.

Hoc simulachrum Arabice Alaioch Græcè ἡνίοχος, latine Auriga, Aurigator, Agitator currus uel retinentis habenas appellatur. Hunc Erathosthenes demonstrat esse Erichthonium. Verũ duos legimus Erichthonios. Alterũ regem Troiæ, filiũ Dardani quem hic prætterimus. Alterum regem Atheniensem, è semine Vulcani genitum. Cui hæc aptatur fabula. Cum Vulcanus Ioui arma fabricasset, concessit ei Iupiter, ut quicquid uellet, ab eo posceret. Ille Mineruæ nuptias poposcit, quam cum nullis blanditijs posset allicere, nimio ardore libidinis, genituram in terram emisit, supra quam Minerua pudore terrã pedibus cõiecit. Inde & ex æstu libidinis natus est puer anguinos habens pedes Erichthonius noĩatus, quasi contentio terræ. Nã Græcè ἔρις lis aut cõtentio est — Auriga. Alaioch. ἡνίοχος.

& χθὼν terra, & χθόνιος terrenus. Erichthonius cum ætate iam adultus pedum deformitatem perspexisset, currum & equorum iugum inuenit, regnauitque Athenis. Virgilius tertio Geor. D

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisque rotis insistere uictor.

Accedit Plini. lib. 7. ca. 56. Quę quis inuenerit in uita. Erichthonius Atheniensis argentum inuenit & quadrigas. Eius fabulam aut ortum describit Ouidius in transf. lib. 2. fabu. 8. De eodem diuus Augustinus libro 18. de ciui. ca. 12. Quem Iupiter cum uidisset primum inter homines equos & quadrigas iunxisse, admiratus est ingenium hominis ad solis inuenta accessisse, astris receptũ memorię tradidit. In hoc simulachro sunt Capra & Hœdi, de quibus posterius dicemus.

Non nulli qui de syderibus scripserunt, hunc natione Argeum Orsilochũ nomine, primum quadrigarum inuentorem esse dixerũt, & pro inuentione syderum locum possedisse. Cui arridet fabella Thomæ.

Quadrigæ Orsilochus
Repertor, placuit
Viris & superis,
Modum quòd dederit
Vehendi egregium.
Ob hoc syderibus
Locari meruit
Manu lora tenens.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.
Iuli. Fir.

Authores de Heniocho aut Auriga sũt. Aratus Germanicus, Bassus, Rufus, Hyginus libro 2. & 3. Marcus Manili. libro primo & quinto. Iulius Firmicus lib. 8. ca. 17. de claris syderibus cum piscibus orientibus & occidentibus, sic. In piscibus parte uigesima oritur Heniochus. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint, curiosi erunt, Aurigæ, Agitatores, equites, ueredarij, speculatores, nonnunquam etiam medici, sed qui herbis medelas hominibus ægrotis, pecoribusque aptissime componant. Ptolemæus 7. dict. Alma. ornat Heniochum 14. stellis 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis. Nostro omnes in Geminis. Imitantur naturam Martis & Mercurij. B

Iustitiæ partes.

Animaduertendum, per Heniochum allegoricè rectè intelliguntur integrales iustitiæ partes, scilicet facere bonum & declinare à malo. Hoc apertè docent eius stellæ, quas supra authore Ptolemæo 14. recensuimus, quæ sanè constituunt duos septenarios, quorum alter iuste seruit pro bono faciendo, alter pro declinando malo, quod hoc pacto dilucidũ erit. Septenarius enim numerus Platonicis simul & Pythagoricis receptissimus est. Qui hanc in primis proprietatẽ habet, quod solus neque gignit ex se alium numerum infra decem, neque à quoque ipse gignitur. Quoniam igitur septenarius ab hac cõditione immunis est, à ueteribus Minerua est cognominatus, quòd sicut illa virgo ꝑpetua sit, ac sine matre. Est igitur septenarius virgo, quia Minerua dictus. Est & iustitia uirgo integra & pura. Quare ueteres, Chrysippus & Proclus eius pinxerunt imaginem forma uirginali, aspectu uehementi, luminibus oculorũ acrioribus. Quæ secernitur (ut diximus) in duas partes. Rectè igitur Heniochus duobus septenarijs stellarum, Iustitiæ partes integrales designat, scilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem secunda 2. q. 79. dicũtur hæ partes iustitiæ integrales, quia utraque earum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & cõstituere, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinãdo à malo, id est, nullum nocumentũ proximo inferendo. Hęc ex Thoma. De his ambabus partibus cõiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. De F

Chrysippus.

Thomas.

Iob.
Dauid.
1. Pet. 3.

A clinet à malo & faciat bonum. De prima parte S. Paulus ad Gal. 6. Bonum autẽ facientes non deficiamus, & eodẽ capite. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De secunda Salomon Prouer. 14. Sapiens timet & declinat à malo. Et Sapiens Ecclesiasticus ca. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Hæc hactenus de Hemocho.

SEQVITVR DELTOTON.

Deltoton.

STOEFLERI INTERPRE.

Fabula.

SVper caput Arietis nõ longè ab Andromedæ pedibus adiacet signũ quod Græci ob similitudinem De'tæ literæ Deltoton uocant. Latini autẽ ob similitudinem formæ Triangulum dicunt, & à Mercurio inter astra positũ. Ideo ut obscuritas capitis Arietis huius splendore fulgentior redderetur, & Iouis nomẽ gręcè Διὸς prima litera designaret. Hanc fabellã his uersiculis cõtemplemur.

Syderibus triquetram figuram
In tribus, æthereis locauit
Sedibus, ex genitis tonantis
Qui celer est uo'itans per auras,
Vt notulam Iouis exprimendo
Litera prima Διὸς facit quam,
B Gratior ut fieret patri natus

Scriptores. Aratus.

Scriptores de Deltoton sunt. Aratus in hęc uerba. Est uero adhuc aliud dispositum propè signũ, subter Andromedam, id aũt ad tria dimensum est Deltotum latera, æqualibus assimilatum duobus, tertium uero non tantum, tamen admodũ facile est inuentu, præmultis enim fulgidũ est. Quibus paululum Arietis australiores stellæ sunt. Marcus Mani. lib. 1. & 5. Cæsar Germanicus, Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus. Ptolemæus dict. 7. Alma. donat ei quatuor stellas, alii omnes dempto Alphonso tantũ tres, sua tempestate in Ariete, nostra autem in Tauro, tertiæ & quartæ magnitudinis, omnes de natura Mercurii.

Mar. Mani. Cæsar Ger. Bassus Hyginus Rufus Ptolemæus.

Triquetra figura Triangulus.

Cognoscendũ, ueteres dixerunt triquetra figura, à recentioribus triangulus. Græcis τρίγωνος. Est autem Triangulus superficies plana tribus lineis, & tribus angulis contenta, & nominatur nonnunquàm à lateribus & dicitur Trilatera, quandoq; ab angulis & dicitur triangula, uel trigona. Et est (quantum ad nostrum sufficit tractatũ) quidam Triangulus Isopleurus, cuius omnia latera sunt æqualia, ab ἴσος quod est æquale & πλευρὰ latus. Et uocatᷓ Aequilaterus, ut hic

Isopleurus.

Isoscheles.

Neq; is nobis seruit. Est præterea Triangulus Isoschcles cuius tantũ duo latera suntæ, qualia quasi duobus æqualibus C insistat cruribus, tertiũ habens inæquale, ab ἴσος æqualis & σκέλος crus siue brachium. Posset uocari ǁdulatcrus, ut de hoc loquũtur Aratus & alij. Id enim latus in quo sunt iuxta Ptolemæum tres stellæ breuius est cæteris.

Dein sciendum, in omni triangulo (ut diximus) tres sunt anguli, qui tribus unitatibus numerantur, quare consequitur in omni triangulo ternarium numerum inueniri. Cum geometricæ figuræ habeant respondentes Arithmeticas, Ternarius igitur numerus à Platone & alijs magnopere extollitur. Est enim primus impar numerus, qui perfectior pari est, cum illum comprehendat, non ab eo comprehenditur. Sed illud longe præstantius, Principem deũ tribus coli, scilicet, Adoratione, Thuris sacrificio & Hymnis. Adoratio reuerentię cultũ exhibet. Thus suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur, Hymnorum suauitas cœlorum refert concentũ, ut Pythagorici sanciũt, nec tacuit Mercurius. Et ut id à nobis fiat, ex tribus hemisphęrij punctis admonemur, mane, uespere & meridie. Proinde legibus sanciri plerisq; non sumus nescij, exortum ab adorantibus spectandũ. quod à Pythagoricis est obseruatum. Nec spreuit Christiana ueritas, Trimegistus ad meridiem conuersus orabat, Moyses & Iudæi ad occidua. Ratio addi potest, quòd ab oriente motus est diurnus. At planetæ, inerrantiaq́ue astra ab occasu uertiginis sumunt initia. Sed uiuificum lu-

Ternarius.

men à meridie per circuli redit obliquitatem. Sed missis hic propemodum innu D
meris, cõcludo cum præstantissimis uiris. Ternarium numerum esse principiũ
medium & finem in uniuersum omnis rei. Conclusionem hanc firmat Aristote
les primo de cœlo cum inquit. Quemadmodum aiũt Pythagorei. Vniuersitas
ipsa & cuncta tribus definita sunt, finis namq; & medium & principium uniuer
sitatis numerum complectitur. Hæc autem trinitatis, id propterea à natura mu
tuantes tanquam eius leges, hoc quoque numero in deorũ utimur cærimonijs.
Hinc credo nasci id, quòd numerũ ternarium diuinum uocamus. Accedit Ari-
stotelicus cõmenta. 12. Meta. Cum refert antiquos philosophos posuisse in diui
nis ternarium. Et Plato libro de ordine uniuersi. Numerũ quidem (inquit) ter-
narium omnes antiqui aggressi sunt dicere principium & finem omnis rei tam
generabilis quàm ingenerabilis. Id docet Boetius Meteor. nono Tertii unico hoc
Principium, uector, dux, semita, terminus idem. (uersiculo.

TEXTVS PROCLI — Bereni. crinis.

SEQVITVR. Et qui postea à Callimacho inter astra relatus est. Bereni-
ces crinis.

E

STOEFLERI INTERPRE

COelestes imagines, uniuersales, in septentrionem uergentes authore Pto
lemęo principis astrologię, Procli & aliorũ, hactenus exposuimus. Sequi
tur alia effigies, quæ Berenices crinis appellať, de qua Ptolemæus & alij plures
nihil scribũt. Quam primũ Callimachus poeta Cyreneus Olympiade 136. ante
nostri saluatoris aduentũ annis 236. aut circiter, in modũ elegiæ descripsit. Quẽ
Catullus poeta latinus secutus. Deinde Hyginus lib. 2. de Leone, & Bassus in
Ne erroris nobis ansa tribuatur. Annotandũ primo, quòd Berenices (cõmen:
Berenices ciuitates. nomenclaturæ plures sunt ciuitates. Plini. lib. 5. ca. 5. in Pentapolitana regione
nominat Berenicen, de qua Ptole. lib. 4. ca. 4. Tab. 3. Afri. Et Solinus ca. 40 olim
uocatam Hesperidũ. Hanc Berenicem uniuit quæ Ptolemæo tertio. i. Euergeti
fuit nupta. Est alia huius nominis in Aegypto ciuitas, de qua Plini. lib. 2. ca. 75.
& Ptolemæus lib. 4. ca. 5. Tab. 3. Afri. Et rursus alia in Aethiopia ad sinum Ara-
bicum à Philadelphi matre nominata, de ea Plini. ca. 29. libri 6. & eodem capite
Panchrysos. alia huius nominis iuxta sinũ maris rubri dicta Panchrysos. Item Iosephus lib.
8. anti. ca. 6. recenset in sinu Aegyptiaco rubri maris aliã Berenicem, quondã Ela
na uocata. Ptolemæus lib. 5. ca. 17. tab. 4. Asiæ, Elanam nominat uillam & bene F
Berenices mulieres. Sunt in secundo loco cõplures Berenices mulieres. (quadrat cũ Iosepho.
Plures sanè huius nominis fuisse de progenie Herodis testatur Iosephus lib. 18.
anti. ca. 11. & 13. Et lib. 19. anti. ca. 5. Item lib. 20. anti. ca. 9. Et lib. 11. de bello Iudaico
Ptolemæi plures. ca. 15. quas omnes missas facio. Ptolemęus Lagi primus huius nominis rex Aegy
pti, uxorem duxit Berenicem, ex qua genuit Ptolemæum Philadelphũ secun-
dũ regem Aegypti, Arsinoem & Lysandrã. Philadelphus habuit bibliothecam
Bibliotheca memorabilis. nobilissimã in Alexandria DCC. circiter miliũ uoluminum. Habuit uxorẽ nomi-
ne Arsinoem, nõ sororem sed filiã Lysimachi, ex qua genuit Ptolemæũ Euer-
getem primũ, tertium huius nominis dictum Ceraunũ. i. fulmineum, & Bereni
cen. Is Euergetes duxit propriã sororem. s. Berenicen in uxorem. Inde enatus
Ptolemæus Philopator, quartus huius nominis &c. Is Euergetes & uxor Bere-
nice ad nostrũ seruiunt propositũ. Nam cũ Berenicen sororem in matrimoniũ
duxisset, nec multis post diebus in Asiam cũ exercitu profectus fuisset, nouisse
Berenicen tradũt, si uictor Ptolemæus redisset, se crinem detonsurã. Atq; eo uo
to donatũ crinem in ueneris templo cõsecrasse, qui cũ postridie non aparuisset,
Conon mathematicus. ægrè id rege ferente, Conon Mathematicus cupiens inire gratiã regis, dixit Pto
lemęo marito crinẽ inter sydera uideri collocatũ. Et quasdã uacuas figura septẽ
stellas ostẽdit, eas crinẽ esse cõfinxit. De hac Berenice alia eius facta prætereo.

Tertio

A Tertio aduertendum, ſeptem ſtellas extra Leonis effigiem, ad eius caudam
uerſus ſeptentrionem eſſe in triangulo fermè collocatas, quas Berenices eſſe co
mas Conon Samius Mathematicus & Callimachus dixerũt. Hunc Cononem
Catullus in Elegia Berenices introduxit, cum inquit. Catullus.

Idem me ille Conon cœleſti numine uidit
E Bereniceo uertice cæſariem, &c.

De quo etiam locutus uidetur fuiſſe in Bucolicis Maro Ecloga tertia. Virgilius.

In medio duo ſigna Conon, & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem.

Scito nonnullas ſtellas extra formam Leonis à Ptolemæo obſeruatas ad Be
renices comam applicandas. Sunt enim tres in numero ſtellationis Leonis 33.
34. & 37. Vetus quidem Alma. tralator, has tres ſtellas uocat Trichas. Gręcè enĩ De Tricha Ptolemæus.
capilli dicuntur τρίχες. Fuerunt tempore Ptolemæi in Leone; noſtro in virgine.
Geor. Valla recentior traduxit lucidius, Comam. Sunt igitur hæ tres ſtellæ de
Coma, crine uel cæſarie Berenices. Sed quòd Conon, Callimachus & Catullus
numerant ſeptem nõ aduerſantur Ptolemæo. Sunt namqúe plures octaui or
bis ſtellæ, paruæ tamen, à Ptolemæo minime obſeruatæ.

Incidimus hic in Comas ſiue Capillos, de quibus complura paſſim legimus De comis affectatis.
B apud Plinium. De affectatis hæc paucula, qui anxia quadam cura franguntur
in gradus, coluntur qúe ſtudioſius. Hi (mea ſententia) fuere præ alijs Germani Germani comæ ſtudioſi.
& potiſſimum Sueui, de quibus Cornelius Taci. libro de ſitu & moribus Ger. Tacitus.
Nunc (inquit) de Sueuis dicendum eſt, quorum non una ut Chattorum Ten Sueui.
cterorumúe gens, maiorem enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc
nationibus nominibusqúe diſcreti, quanquàm in cõmune Sueui dicantur, inſi
gne gentis obliquare crinem, nodoqúe ſubſtringere. Sic Sueui à cæteris Germa
manis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur. In alijs gentibus ſeu cognatio
ne aliqua Sueuorum, ſeu quod ſæpe accidit imitatione, rarum & intra iuuentæ
ſpatium, apud Sueuos uſq; ad caniciem horrentem capillũ retro ſequuntur, ac
ſæpe in ipſo ſolo uertice ligant. Ad id pulchrum argumentum ex Suetonio in Suetonius.
uita Caligulæ & capite de cura triumphi eius, ubi legitur. Cõuerſus hinc ad cu
ram triumphi &c. nõnullos ex principibus Gallorum legit & ſepoſuit ad pom
pam, coegitqúe non tantum rutilare & ſummittere comam, ſed & ſermonem
Germanicũ addiſcere, & nomina barbarica ferre &c. Fuit quondam mos Ger
C manis rutilare comas, id eſt, cura & ſtudio flauas reddere atque alere, adhibitis Pilæ Matiacæ.
pilis ſaponis, quas Matiacas uocarunt à Matiacis Germaniæ populis, quorum Matiaci populi.
meminit Tacitus de Germania. Et Ptolemæus de eadem recenſet oppidũ Ma
ctiadum, ſed de his alibi abunde diximus. Idem mos conualuit apud Romanas Mactiadũ op.
matronas ut capillos rutilarent, ſicut tradit Valer. libro ſecundo capite de inſti Vale. Maxi.
tutis antiquis. Capillos uenuſtandos excogitauit nimia medicorum ſedulitas,
qualia ab Archigene compoſita, quibus docet flauos & criſpos capillos fieri ſa
lis ſpuma intermixta myrrha. Galenum tranſeo. Fugienda eſt immodica capil
lorum affectatio. Ambroſius in Hexamero libro ſexto. Comam eſſe reuerendã Ambroſius.
in ſenibus, uenerandam in ſacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in
adoleſcentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comã,
arbor ingrata eſt. Tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flacceſcit.
Ouidiana id comprobat ſententia libro tertio de arte amandi. Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Mulier etiã uenuſtiſſima, &
ſi cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet venus ipſa fuerit, omni Gra
tiarũ choro ſtipata, cinnama fragrans, balſama rorans, ſi calua proceſſerit, place
re nõ poterit.

X 2

TEXTVS PROCLI. Arcturus stella. SEQVITVR. In iis rursus stellæ quædam ob notas quasdam integras, quas in se continent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus quod supra media Arctophilacis crura iacet Arcturus appellatur. D

STOEFLERI INTERPRE. PRosequitur Proclus partiales quasdam stellas in aquilonem expositas, modo formis inclusas, modo extra formas eiectas, habentes proprias nomenclaturas & cōditiones. Et principe proponit stellam præfulgentem informem, uicinam tamen Arctophilaci. Aduertendum supra cum de imaginibus uniuersalibus septentrionarijs locuti sumus, de Arctophilace abunde diximus, eundem appellari Bootem, ac Arcturum. Est igitur Arcturus modo effigies cœlestis, modo singularis stella ad crura aut coxas Arctophilacis extra formam locata 23. in ordine stellarum Arctophilacis, tempestate Ptolemæi in uirgine, gradu 27. nostra in Libra gradu ferè 17. excellens omnes Bootis stellas in splendore & quātitate. Est enim primæ magnitudinis de cōplexione Iouis & Martis. Cui (ni fallor) maior uis quàm alijs stellis Arctophilacis attribuitur. De influxu Arcturi pro imagine scribunt puta Plin. lib. 2. ca. 39. Arcturus, inquit, sydus nō fermè sine procellosa grandine emergit. Et lib. 10. de eodem in multis capitibus &c. (Plinius.)

TEXTVS PROCLI. Lyra stella. SEQVITVR. Clara autem stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicitur. E

STOEFLERI INTERPRE. Vultur cadens. SEcunda insignis stella est Lyra. Ea stella est in ipsa effigie Lyræ de qua in superioribus diximus, & à pluribus uocatur Arabice vvega. latine Vultur cadens. Est autem de fulgentissimis & primi luminis. Tempore Ptolemæi in Sagittario 17. gradu, minuto. 20. nostro in Capricorno gradu 7. de natura Veneris & Mercurij. Cui propter corporis molem & luminis excellentiam maior debetur afflatus. Quare ea quę supra de Lyra imagine ex Firmico citauimus, huic stellę tanquam antesignanæ attribuenda cōcludimus. Est præterea una de Beibenijs stellis, quasi cor ipsius Lyræ, dans dona grandia modum excedentia. Lege to libellum Hermetis in .§. Veneris & Mercurij.

TEXTVS PROCLI. Gorgoneæ stellæ. SEQVITVR. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur Gorgonee nomen habent, sed quæ in summa eius dextera notantur, stellulę certe crebræ paruæque Falcem conficiunt.

STOEFLERI INTERPRE. Falx stella. TErtio, Proclus hic indicat nonnullas Persei stellas, quæ quidem duas particulares imagines constituunt. Quarum altera quæ in sinistra eius uisitur caput Gorgonis Medusæ, aut caput Algol nominatur. Quare & eius stellæ Gorgoneæ appellantur, Altera in eius dextra cernitur, quam Falcē nominant. F

Gorgones tres. De ipso Perseo supra abundè tractatum est. Nunc de eiusdem particularibus formis tractandū. Pro prima igitur cōtuendū. Gorgones fuere tres sorores eximię pulchritudinis quarū nomina Euryale, Schenò & Medusa, Phorci filiæ, genitæ ex Ceto monstro marino. Vnde & Phorcydes à patre cognoīatæ sunt. Hæ Dorcades, aut ut Plinio, Pompo. & Solino placet, Gorgones insulas Atlantici maris habitasse dicuntur. Vno tantū oculo, quo uicissim, prout cuique necesse erat, utebantur, alioqui corporum forma & crinibus aureis insignes. Quapropter & ab agilitate nomen haben. Quippe Græci γοργὸν agilem dicunt, siue uelocem. Agrotū præterea ubertate diuites erant. Et tam omni ex parte similes, ut una ab altera discerni nō posset, nihil uni accidere poterat, quod non esset omnibus cōmune. Luca. lib. 9.

Lucanus.
Finibus extremis Libyes ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squalebant late phorcynidos arua Medusæ.

Squale. Medusa. Medusam tradunt tantæ pulchritudinis, quòd cum sola circa littus uagaretur. Neptunus pulchri-

A tudine eius captus, complecti eam uoluit, sed cum illa hoc animaduertens, fugere cœpisset, secutus est Neptunus usque ad templum Mineruæ, ibique uiolato delubro, cum ea concubuit. Quam iniuriã, cum graui & iniquo animo Minerua tulisset. Medusæ crines, quibus maxime Neptuno placuerat, mutauit in angues, deditque, ut omnes eã aspicientes in lapides uerterentur. Quod ob eximiam eius pulchritudinem fictum esse nonnulli existimant. Hanc postea natu maximam Perseus Mercurii talaribus & falcato ense (ut supra cõmemorauimus) acceptis, item scuto Palladis, ut ære repercusso effigiem eius uidere impune posset, ex improuiso, cũ ipsa, anguesque sopiti essent, adortus, uno ualidissimo ictu peremit, caputq; abstulit. Et cum per aëra uolans super Libycas uenisset oras, guttæ sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam in uarios serpentes conuersæ traduntur à Poetis. Quod ideo fictum uidetur quia Libya uenenosis abundat. Hanc fabulam Thomas Radi. paucis absoluit.

Ense excisus
Gorgonis horrens
Sydere uertex
Emicat alto
Luce quaterna

Contuendum, authore Ptolemæo septimo Alma. In descriptione Imaginis Persei, Capiti Algol, id est, Medusæ tanquam particulari imagini tribuit quatuor stellas, & sunt in ordine 12. 13. 14. & 15. De quibus uetula tralatio sic habet (intelligito tempore Ptolemæi) Lucida earũ quæ *Capitis Algol quatuor stellæ*

B sunt in capite Algol, & est duodecima, in Ariete gra. 29. mi. 40. secũdæ magnitudinis. Nostro in Tauro 19. gradu, 20. fere minuto. Sequit. in Ptolemæo. Sequens earum, & est 13. in Ariete 29. gradu 10. mi. quartæ magnitudinis. Nostro in Tauro 18. quasi gradu. Sequitur. Antecedens Lucidam, & est 14. in Ariete 27. gradu 40. minu. quartæ magnitudinis. Sequit. Antecedens hanc etiã & est 15. in Ariete 26. gradu 50. mi. quartæ magnitudinis, nostro in Tauro 16. gradu, 28. min. de natura Martis & Mercurij, ut Ptolemæus docet, cui me subscribo. Ecce descriptio Gorgonei capitis. Habet, ut nihil omittã, hæc effigies uaria nomina. Appellatur enim Rasdagol, Rasd. i. caput. Caput Gorgonis, caput Medusæ. Caput (Dæmonis,

Grauis hic occurrit sententia Ptolemæi lib. 100. propositionũ, uerbo 73. de qualitate mortis nati in hæc uerba. Cum fuerit corporaliter Mars iunctus capiti Algol. i. stellæ quæ est in Tauro, & nõ aspexerit fortuna gradum abscindentem, nec fuerit in octaua & dominus Anauba luminariũ oppositus fuerit Marti uel in eius quarto aspectu, nati truncabitur caput. Quod si fuerit luminare in medio cœli, suspendetur. Et si fuerint mali aspicientes se, à Geminis

C & à Pisce, abscindentur eius manus & pedes. Hæc ille.

Scito quod stellæ hæ funereæ sunt secundũ diuum Thomam Aqui. opusculo de fato. Et licet necessitatem nõ habeant, mirum tamen audi exemplũ, quod recitat Hali Rhodan, dictũ Ptolemæi exponens. Accidit (inquit) ut quidam ferens ostenderet mihi natiuitatẽ filij domini sui. Et inueni solem in medio cœli, & ipse erat dominus Anauba. Et Martẽ in quarto aspectu eius, Saturnũ etiam in angulo terræ, cuius ascendens Piscis, unde exterritus distuli iudiciũ, dicens oportet ut anteq; iudicem cõpleantur dies nutritionis. Creuit aũt puer, & cum ualde sollicitaretur circa inuestigationem morũ suorum, nil audiui unde sibi timerẽ truncationẽ manuum ac pedũ ac infurcationem, cũ esset uerecundus & mansuetus. Cumq; peruenisset ad 30. annum, ingressi sunt quidam domũ eius fugientes, eo q; accusati essent de dolo, qui præerat Aegypto, & deprehensi sunt in domo illa. Et ipse cũ illis amisit manus ac pedes & infurcatus est. Et ego uidi illum absq; manibus & pedibus & infurcatũ. Hactenus Hali. Hic perpendito quãta *Notã exemplũ memorabile de magna ui cœlestis influxus.*

Capitis Gorgonis allegoriã impræsentiarũ missam facio. (sit potẽtia cœli.

Altera particularis effigies Persei in manu eius dextra, & est falx siue falx adamãtina, ensis falcatus, gladius incuruus, à Græcis ἅρπη appellata. Luc. in 9. *Harpe.* *Lucanus.*

Et subitus præceps Cyllenida sustulit Harpen, D
Harpen alterius monstri iam cede rubentem.

Et de Harpe Bassus cōmen.de Perseo. De Falce Iul. Fir. libro octauo ca. 29. Et Marcus Manilius.libro quinto.

Obseruandum,nonnullis placet falcem apparere sine syderibus. Vt scribit Hyginus libro tertio,& his accedunt cōmunes falcis depictiones. Alij unicam ei stellam tribuunt, ut Hyginus & Bassus, & sic imaginem non constitueret. Alij,quibus ego adstipulor,asserūt tres stellas dextri brachii,modo pro brachii descriptiōe,modo pro falcis depictione seruituras. Et sunt tres primę in ordine stellarū Persei,tpe Ptolemæi in Ariete & Tauro nostro in Tauro.Prima nebulosa,secunda & tertia quartæ magnitudinis de cōplexione Martis & Mercurii.

TEXTVS PROCLI.

SEQVITVR At illustre sydus,quod in Aurigæ sinistro humero cernimus Capram nominamus, duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdem Aurigæ manu figuntur, Hœdos dicimus.

STOEFLERI INTERPRE.

HAec est postrema particula imaginum & stellarum septentrionalium. Et cōtinet duo. Primo claram stellam Capram nominatam, quam Auriga in humero sinistro portat. Secundo effigiem particularem.s.Hœdos, capræ filios. De Capra siue Capella pro astro plures sunt fabellæ, unicam detegam. Mellisius rex Cretensis antiquissimus habuit filias duas Amaltheā,& Mellissam,quę Iouem infantem nutriuerūt. Amaltheæ capella fuit,cui Gemini Hœdi fuerūt, & propterea lactis ubertas. Huius igitur uberibus Iouem nutriuit. Germanicus in Arato. E

Capra & Hœdi stellæ.

Vna putatur
Nutrix esse Iouis,si uere Iupiter infans
Vbera Cretææ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.

Hanc Auriga humero totam gerit. Itaq; Iupiter propter beneficium matris, & matrem & Hœdos dicitur inter sydera collocasse. Hos autē Hœdos Cleostratus Tenedius dicitur primus inter sydera ostendisse.

Cleostratus Tenedius.

Iulius Fir.

De Capra Iuli.Fir.lib.8.ca.6.de claris syderibus cū Ariete Orientibus & occidentibus,sic habet. In Ariete parte tricesima, quæ pars totū signum super terram semper ostendit,exoritur Capra,quam fabulosi poetæ alimenta uolunt Ioui infantulo præbuisse. Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint,erunt nimia mentis trepidatione solliciti. Et quorum corpus assiduus tremor semper impugnet. Hij leuibus cōmotionibus opprimentur, & leuibus etiā nuntijs, graui timoris incursione quassabūtur. Erunt tamen omniū rerum curiosi,& qui quodcunq; dictum nouū fuerit,id impatienti cupiditate desiderent,ut semper noua quæq; curiosi desiderii cupiditate sectentur,eaq; intelligere studeant. De eadē Bassus in cōmen. Agitatoris. Et Rufus de Auriga, Plini.lib.18.ca.26. asserit Capellam pluuialem. Vetus Ptolemæi tralator. Traduxit Hircum,sic. Quæ est super spatulam sinistram,& dicitur Hircus. Geor. Val. Capram. Fuit tempore Ptolemæi in Tauro 25.gra.primę magnitudinis,nostro in Geminis gradu ferè 15.de natura Martis & Mercurii. F

Bassus.
Rufus.
Plinius.
Geor.Val.

De partiali Hœdorū effigie contuendū, quòd circa sinistram aurigæ manū sunt duæ stellulæ nominatæ Hœdi, de quibus fabulose iam supra diximus. In ordine stellarū Ptolemæi in descriptione Aurigæ 8. & 9. eiusdem tempestate in Tauro 22. ferè gradu, nostra in Geminis 12. quasi gradu & quartæ magnitudinis, Marticæ & Mercuriales. Hoc sydus à receptis authoribus fluctus significare dicitur. Germanicus de Erichthonio sic canit.

Ptolemæus.

Germanicus.

At manus Hœdos
Ostendit nautis inimicum sydus in undis.

Orbis

A Orbis ab Oceano celsus rapit, aut semel hœdi
Iactatam uidere ratem, nautasque pauentes,
Sparsaque per sæuos morientum corpora fluctus.
Ad idem Rufus Festus.
Fine manus paruas Hœdorum suspice flammas
Qui postquam Oceano sese expedière sonoro
Sæua procellosis immittunt flabra fluentis,
Vt spumosa truci pulsentur littora fluctu,
Et uaga cæruleas inuoluant æquora puppes.

De Capra & Hœdis Aratus in hæc uerba. Porrò si tibi Aurigā & stellas Aurigę cōtemplari uideatur, etiam mentio inciderit Capręipsius, atq; Hœdorū (qui in mari nigrescente sæpe contuiti sunt iactatos homines) (Et infra) Capra religiosa, quā fabula est Ioui mammam præbuisse. Oleniam uero ipsam Caprā Iouis uocant uates. Atq; hæc quidē multa, & splendida. Verū ei ibidem obscuri lucent Hœ (di in iūctura manus. Aratus. Rufus.

Hic meminisse cōuenit, supra in enumeratione imaginum septentrionaliū, ut caput 42. libri 2. Plini. illustrius redderetur, nominauimus 72. cœlestes effigies, & inter particulares aquilonias recensuimus Sedē, thronū, stellam aut siliquastrum Cassiopeiæ, quam Proclus noster hic prĕterijt. Sciendū igitur & paucis. Ptolemæus dict. 7. Alma. in descriptione Cassiopeiæ huic Sedi aut Sellæ tribuit tres stellas, & sunt in ordine stellarum Cassiopeiæ 11. 12. & 13. suo tempore in Ariete, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis, nostro in Ariete & Tauro, imitantes complexionem Saturni & Veneris. Thronus Cassiopeiæ.

B

SEQVITVR. Austrina signa sunt, quæcunq; ad Meridionalem signiferi partem sunt posita. Eorum nomina hæc sunt. Orion &c. TEXTVS P OCLI. Orion.

HAec est tertia pars huius capitis ultimi Procli, in qua determinat imagines & stellas à signifero in meridiē sitas. Et exorditur ab Orione fulgentissima (imagine. Contuendum, de Orione apud authores uariæ sunt fabulæ, ex his unam delegi, hanc. Hyreum quendam fuisse senem, qui cū apud Thebas, ut Aristonicus refert, uel in Chio insula, ut Pindaro placet, Iouem, Neptunum & Mercurium hospitio accepisset, petijt ab his, ut aliquem sibi filium cōcederent. Habuisse.n. se olim coniugem, cui moriēti promiserat, se aliā non ducturum, optare tamen se filium aiebat, quem sibi hæredem posset relinquere. Hoc ut facilius assequeretur, bouē eis immolauit, carnem'q; ad uescendū apposuit. Illi uero accepto bouis corio, in illud minxere, terraq; inuolutū texerunt. Vnde natus est Hyreo filius, quē, quòd οὖρος Græci urinam uocant, Vriona, inde mutatione unius literæ Oriona nominauit. Ouidius 5. Fastorum. STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

C

Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenci
Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
Tunc superiniecta texere madentia terra,
Iamque decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus uocat Vriona,
Perdidit antiquum litera prima sonum. Ouidius.

Hic ergo eum adoleuisset, ingens uenator euasit. Diana assumpsit eum in comitem, & ipse Orion erat custos, satelles & minister deæ. Et authore Hystrio Oriona Diana mirum in modum diligebat, & penè factum, ut ei nupsisse existimaretur. Quod Apollo cum ægrè ferret, & sæpe eam obiurgasset, cum natantis Orionis longe caput esset conspicatus, contendit cum Diana, eam non posse sagittam mittere ad id, quod nigrum in mare uideretur. Quæ cum uellet in eo studio se maxime artificem dici, sagitta missa caput ORIONIS traiecit. Itaque cum fluctus interfectum ad littus adiecisset, & se DIANA cum percussisse plurimum doleret, multis eius obitum prosecuta lachry- Hystrius.

mis, inter sydera statuisse existimatur. Hanc fabulam libat Tho. his metriculis. D
Fulget in excelsis connexibus aureo nitore
Orion, fuerat qui comes Dianæ
Assiduus, persistens, aruaq; deuiosq; montes
Indefessus amans, ut deæ placeret.
Sic si quis stabilis permanserit, usq; dum secentur
Fila sequens rectum fit decorus astris.

Audax. Sublimatus Gidas. Fortissimus Iugula. Bassus — Præterea adnotandum, orion à non nullis appellatur Audax, Sublimatus, Gigas, fortissimus. Item Iugula, Bassus in cõmen. Germanici. Orion, qui & Incola dicitur, ante Tauri uestigia fulget, & dicitur orion ab urina, id est, ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare & terras aquis & tempestatibus turbat. Hũc Romani Iugulam uocant, eo quòd sit armatus ut gladius, stellarum luce terribilis, & clarissimus. Qui si fulget, serenitatem portendit: si obscuratur, tempestatẽ annuit imminere. Hæc Bassus. Alij scilicet

Actius. — Varro, Iugula signum est quod Actius appellat Oriona, cum ait.
Citius orion patefit.

Huius signi caput ducitur è stellis tribus, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros, inter quas quod uidetur Iugulum. Vnde Iugula dicta. Alij Iugulam E

Mar. Mani. — dici contendunt à iuglande, quòd amplior sit cæteris, quasi nux iuglans. Marcus Manilius libro quinto.
Nunc cancro uicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Iugulæ.

Strabo — Strabo libro 10. habet in sententia. Oreus urbs montana Euboææ insulæ. Hoc illi urbi est forsan nomẽ impositum. Oros enim montem indicat. Hoc etiam in loco educatus Orion, nomen adeptus esse uidetur. De eo oppido Oreo Plini. lib. 4. ca. 12. ubi plures numerat Euboææ urbes.

Ieuze. — Orion ab Arabibus nominatus Ieuze.

Virgilius. Lucanus Ouidius Plinius. — De eodem Virgilius tertio Aeneidos.
Armatumq; auro circumspicit oriona. — Lucanus primo.
Ensiferi nimium fulget latus orionis. — Ouidi. 8. de trans.
Aut Elicen iubeo, strictumq; Orionis ensem. — Transeo reliquos poëtas.

Plinius libro 18 sæpius de eodem, puta, de toto eius ortu & occasu, aut parte scilicet zonæ aut gladij. Et ca. 28. Orionem numerat inter horrida sydera, tempestates producentia. F

Item Iulius Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cum Ariete orientibus & occidentibus, sic habet. In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion. Si igitur orion in horoscopo partiliter fuerit, faciet homines, ueloci corporis mobilitate perspicuos, & quorum animus, uarijs solicitudinibus implicatus, perui gili cogitatione semper exæstuet. Hi enim uariabũt sæpe domicilia, & domos, sedesq; mutabunt, ac per omnium limina matutinis salutationibus semper dis-

Mar. Mani. — scurrent. Haud dissimilem sententiam habet Marcus Manilius libro quinto ferè in principio sic canens.
Maximus orion magnum complexus olympum,
Quo fulgente super terras cœlumque trahente
Et mentita diem nigras nox contrahit alas.
Solertes animos, uelocia corpora finget.
Atq; agilem officio mentem, curasq; per omnis
Inde relaxato properantia corde uidere.
Instar erit populi, totoq; habitabit in orbe,
Limina peruolitans, unumq; per omnia uerbum

Mane

A Mane salutandi portans cõmunis amicus.

Rursus de eodem Germanicus Cæsar. Rufus Festus, Tullius, Hyginus lib. 2 Germanicus.
& 3. Et his condignè anteferendus est Aratus in Phœn. sic scribens. Porro remo Rufus.
te oriuntur alia multa inter austrũ & solis orbitam, Obliquus quidem Tauri se Hyginus.
ctioni subiacet ipse Orion, non illum quis serena nocte sublime uolitantẽ præ- Tullius.
terit, sed confidat cœlum intuens promptius contemplari &c. Ptolemæus dict. Aratus. Ptolemæus.
8. Alma. donat Orioni 38. stellas, quæ dum uitã egit, fuere in Tauro & Geminis
omnes, in 1.2.3.4.5. & 6. magnitudine & una Nebulosa, secunda primæ magni-
tudinis & tertia secundæ magnitudinis in ordine stellarũ Orionis, quæ sunt in
humeris, habent uim Martis & Mercurij. Præterea aliæ stellæ primæ aut secun
dæ quantitatis, ut sunt 26.27.28. sunt de natura Iouis & Saturni. Reliquæ uero
quæ sunt in 3.4.5.6. & nebulosa Saturnum imitantur. 35. autẽ quæ est in sinistro
eius pede Arabice Rigel primæ magnitudinis ad Iouis refertur naturã, alij ad
Iouis & Saturni.

Ad postremum. Qui sacris sunt literis adiurati per Ori-
onem uirum cõstantem, firmum & perseuerantem intelligunt. Est autem Per- Perseuerantia.
seuerãtia, Tullio diffiniente, in ratione bene cõsyderata stabili & perpetua per
mansio. Hanc Thomas Aqui. secunda secundæ q. 137. esse uirtutem multis pro-
B bat, quem Legito. Quintilia. libro causarum, oportet insistere ubi effectus pro-
mittitur. Et rursus. Perseuerandum est quia cepimus. Herony. ad Furiam. Nõ Hieronymus.
quæruntur initia sed finis. Paulus male incœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudant
exordia, sed finis proditione damnatur. Et idem in Matthæũ, non enim cœpisse
uirtutis est, sed perfecisse. Cœpisse. n. multorũ est, ad culmen aũt uenisse pauco-
rũ. Adstipulatur quod Grego. dixit lib. 1. Mora. ca. 40. & fi. Incassum quippe (in- Grego.
quit) bonũ agitur, si ante terminũ uitæ deseratur. Quia & frustra uelociter cur-
rit, qui, priusq̃ ad metas ueniat, deficit. Hæc uirtus adeo est necessaria est, ut si-
ne ea uiriliter aggredi omnino nihil prosit. Quod saluator noster testat Lucæ 9. Lucas.
dicẽs. Nemo mittens manũ suam ad aratrũ, & respiciens retro, aptus erit regno
dei. Et rursus Matth. 24. qui pseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Sed quid Matthæus.
moror. Cum natura imaginis & stellationis Orionis examussim nostræ faueat
intentioni, de Perseuerantia. Quod sanè testatur beatus Grego. 9. Mora. ca. 7. Grego.
per allegoriã exponens uerba Sancti Iob 9. capite scripta, hæc. Qui facit Arctu- Iob.
rum & Orionas & Hyades & interiora austri &c. Vbi Grego. p Orionas, id est,
stellas huius imaginis, martyres, in quibus uera extitit perseuerantia, significari
C uoluit. Postq̃. n. per Arcturũ, vrsam maiorem uel septem eius stellas (ut eidem
placet) nunq̃ occidentes, ecclesiã sanctam, quæ pro ueritate fatigat, ardentius,
& iniquorũ persecutiones tolerat, & tamen usq; ad mundi terminũ sine defectu
pdurat, significarit, hęc subiungit uerba. Vnde & apte quoq; post Arcturũ pro-
tinus Orionas subdit. Oriones quippè in ipso pondere temporis hyemalis, ori-
untur, suo quoq; ortu tempestates excitãt, & maria terrasq; pturbãt. Quid igit
post Arcturũ per Orionas, nisi martyres designant? Qui dum sancta ecclesia ad
statũ prædicationis erigit, pondus persequentiũ, molestiasq; passuri, ad cœli fa-
ciem, quasi in hyeme uenerunt. His. n. natis mare terraq; turbata est, quia dum
gentilitas mores suos destitui apparente illorũ fortitudine doluit, in eorũ necem
non solũ iracundos ac turbidos, sed & placidos erexit. Ex Orionibus itaq; hy-
ems inhorruit, quia clarescente sanctorũ constantia, frigiditas infideliũ ad tem-
pestatem se persecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlũ edidit, cum sancta ec
clesia martyres misit, qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne põdus ex fri-
gore aduersitate ptulerunt. Huc usq; Gre. Huic testimonio accedit authoritas
Iulii Fir. lib. 2. ca. 10. Et Albumasaris tractatu septimo sui introductorii. Qui Sa Iulius Fir.
turno adscribunt stabilem amicitiã & longam prouidentiã. Item Prole, tract. 3. Prole.

quadri.ca.13.tribuit magnum & firmum consilium. Sunt autem in Orione 33. D
stellæ de quantitate 3.4.5.6.& nebulosa,ipsius Saturni naturam(ut commemo rauimus)imitantes,quæ stabilitatem,firmitatem & perseuerantiam præ se fe runt. Ecce. Quòd si à quopiam obijceretur & Firmicum & Albumasarem Saturno pertinaciam ad scribere,quæ plerumq; in malum legitur,cum quis plus quàm oportet in suo stat sensu. Assentior facile,sed eius hanc maliciã,puta pertinaciam, Iupiter mitigabit ,inq; perseuerantiã permutabit,ut aperte indicant polentiores ac saturninis tantum fortiores,scilicet,26.27.& 28.de natura Iouis & Saturni.Iouis enim connexio cum Saturno inducit pietatem,modestiam,sanam sapientiam & intelligentiã, & quicquid æquus bene instituti uiri animus potest accipere.

SEQVITVR Procyon aut Anticanis & Canis.

Procyon Canis. Contuendum.Hæc duo sydera fugientem sequũtur Leporem. Sunt enim hi Canes orioni addicti, quòd studiosus fuerit uenandi cũ his. Tum propter cursum prævalidum & celerrimum, tum ferocitatem in feras & bestias,à Diana,quæ crebris sese uenationibus oblectabat,uehementer amari & enutriri tandem inter sydera nõ longe ab orionis effigie collocati. De his Thomas Radinus sic canit. B

Orion geminos canes habebat
Ptolemæus In cursu ualidos,ferociores
Procyon Vrsos,densis apros sonatiores
Asehere Sternentes,ut anhelus admonebat.
Algameisa Diana hos nimium tenens fouebat,
Vt solatiolum benignioris
Plausus: atq; locos amœnioris,
Et cibos sapidos dari iubebat.
Tantum creuit amor nitentiorem
Quòd sedem his tribuit micantiori
Stellarum radio beatiorem.

Secundo loco aduertendum,uetustissimi astrorum obseruatores duos nobis in cœlo reliquere Canes. Quorum alter Procyon,alter Canis appellatur. Procyon Arabibus uocatur Asehere,Algomeisa,Ascemiæ.Procyõ græcum est uocabulũ à πρό,id est, ante & κύων Canis,quasi præcedẽs, aut antecedens dicitur. Præcedit enim alium in ortu. De eo Plini.lib.18.ca.28.sic. Plinius. Aegypto uero Procyon matutino,æstuosus,quod sydus apud Romanos non habet nomen,nisi caniculam hanc uelimus intelligi,hoc est minorem canem. Tullius A Tullio tamen in fragmentis Arati nominatur Anticanis, cum inquit. F

Anticanem Graio Procyon,qui nomine fertur.
A nonnullis Præcanis,& Canis minor,ac Canis primus. Aratus.
Pedibus sub posteris Canis antecedentis.

Iuli.Fir. De Procyone Iulius Fir.lib. 8.cap.9.de claris syderibus cum Cancro orientibus & occidentibus sic habet. In Cancro parte 27. oritur Procyon. Hoc oriente qui nati fuerint,erunt quidem ab omni uenationis studio separati, uerum arma uenatoribus,aut facient aut parabunt,ut retia,uenabula,sagittas, & quicquid ad structionem eius studij pertinet. Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, & latentes tenebras,præsagis naribus persequãtur & omnia animalia quæ ad uenationem faciunt. Mar.Manl. Accedit Mar.Mani.lib.5.ca.unico his metris.

At Procyon oriens eum iam uicesima Cancro est,
Septimaq́ue ex undis pars sese emergit in astra.
Venatus non ille quidem,uerum arma creatis
Venandi tribuit,catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis mores numerare per artes,
Retiaq; & ualida uenabula,cuspide fixa,
Lentaq; contextis formant hastilia nodis.

A Et quodcumque solet uenandi poscere cura
In proprios fabricare dabit uenalia quæstus. Et Rufus. Rufus.
Vltimus est Procyon Geminorum subditus astro. Ptolemæus.
ac Hyginus lib.2.& 3. Ptolemæus dict. 8. Alma. Cani antecedenti tribuit solum duas stellas, alii numerāt tres, tempore Ptolemęi in Geminis, nostro in Cancro. Quarum prima quæ in eius est collario, quartam possidet magnitudinem. Secunda quæ est in femore fulgens, Procyon aut Algomeisa primæ quantitatis. Sunt de natura Mercurii & parum Martis.

Alter Canis maior, scilicet, appellatus, Arabice Asehere, Alhabor, Aliemeni & proprie dicitur Canis. De quo Aratus. Lucet ambobus Canis sub pedibus sistens uarius, at nō penitus illustratus. Verum circa ipsum uentrem obscurus obuersatur. Sed ei summū stella insignitum est feruida mentum. Quæ quidem maxime uehementer exiccat, atq; ipsum uocant homines Syriū. Non amplius illum cū sole orientem, arbores fallūt sine humore frondentes. Et reliqua. Canis maior. Aratus. Syrius canis.

Scito, quòd stella fulgentissima, quæ est in ore aut lingua canis, primæ magnitudinis, uocatur a bauthoribus Canis, nomine totius imaginis. Vocatur etiā Syrius siue Syrion, Canicula, Arabice usitato Alhabor. Audiendus est nobis Canis Syrius caniculosa.

B Bassus in cōmenta. Canis. Syrius (inquiens) stella, est in medio centro cœli, ad quam cū Sol accesserit, duplicatur calor ipsius, & languore afficiuntur corpora humana. Syrium autē stellam uocatam putant, propter flammæ candorē, latini aūt ipsam Caniculam uocant. Vnde & dies Caniculares dicuntur, quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est, sed pro qualitate adiacentium cōmutatur. Nam aut uincitur, aut morbosis utitur uiribus. Hinc est, quòd cum certo tempore oritur, non semper est noxia. Huc usq; Baf. Sanè sciendum est Syriū dici à Græco uerbo σύριον quod est sicco & arefacio, quia tunc maxima accidit siccitas & arefactio amnibus, fontibus, & terris. Germanicus de Canc. Bassus. Syrius. Dies Caniculares. Syrius unde.
Cum tetigit solis radios accenditur æstas.
Et Hyginus lib.2. Et Syrion appellasse per flāmæ candorem, quòd eiusmodi sit, ut præter cæteras lucere uideatur. Verū Hyginus hic dissentit ab aliis authoribus, in eo q; asserit, Canē in lingua habere stellam unam, q̄ Canis appellatur, in capite aūt alteram, quam Isis suo noīe statuisse existimat. Et Syrion appellasse, per flāmæ candorem &c. etiā distinguit inter Canem stellam & Syriū, tribuens Syrio, quem in capite locat, flāmæ candorem, & non huic, quæ est in lingua. In
C quo aliis cōtrarius est, & præcipuè Ptolemæo dict. 8. Alma. qui eam stellā, quæ est in ore Canis & dicit Canis, ponit in prima quantitate fulgentissimā & in ultimo luminis, id est, lucidissimam. Et huic, quæ est sita in Capite, donat exiguā quantitatem, puta quintā. Ecce. Vna igitur & eadem stella dicitur Canis & Syrius. Vel appellatur Syrius à Græco σείρειν, id est, hio quòd per æstū præcipuè canes faciunt, qui tempore canicularium maxime hiant ob caliditatem.

Nominatur & hæc stella Canicula. Plin. lib.2. ca.40. Iam Caniculę exortu accendi Solis uapores quis ignorat? Eius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruēt maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouent̄ stagna. Orygem appellat Aegyptus ferā, quam in exortu eius cōtristari & contueri tradit, ac uelut adorare cū sternuerit. Canes quidē toto eius spatio maxime in rabiem agi, non dubium. Canicula.
De Oryge fera legito supra. Oryx.
Item idem lib.2. ca.49. aut.47. de Canicula. Ardentissimo aūt æstatis tempore exorit̄ Caniculæ sydus. Sole primā partem Leonis ingrediēte &c. Idem lib.9. ca.16. Fluuiatiliū silurus caniculæ exortu syderat̄, & alias fulgure sopitur. Hoc & in mari Cyprino putant, & alioqui totum mare sentit exortum eius syderis. Quod maxime in Bosphoro apparet, Algæ enim & pisces superferuntur ab imo uersa omnia. Idem lib.18. Caniculā non raro accipit in significatu prędicto.

Nonnunquàm pro Procyone, id est, Cane minore, ut supra à Plinio didicimus, D
& ab eodem capite 29. libri 18. his uerbis manifestatur cum ait. In 4. Calen. Maii canis occidit, sydus & per se uehemens, & cui praeoccidere caniculã necesse sit.

A Canicula pro Syrio accepta dies caniculares, propter Solis aditum emergunt, quibus pharmaca & purgationes ab accuratissimis medicis prohibentur.
Auicenna
Testis Auicenna 4. fen. primi cano. ca. 5. Et scito (inquit) quòd tempus quo maior canis ascendit, & hora qua nix super montes quiescit, & hora frigoris fortis, non est tempus sumendi medicinam. Medicina uero in uere & autumno bibenda est.
Hippocras
Et Hippocrates 4. particula Aphor. 5. Sub cane & ante canem molestæ sunt purgationes.

Dierum autem canicularium inceptio uariatur secundum regionum diuersitatem & climatum ac latitudinum. Item secundum temporum uariationem,
Canicularium inceptio.
Et caniculæ stellæ de signo in signum, & de gradu in gradum mutationem. Et
Hippocrates quo tempore floruerit.
hoc pacto tempore Hippocratis medici, qui ante Christum humanatũ ferè 400 annis uitam egit & ad quartum scripsit clima, fuit canicularium exordium circiter diem 13. aut 14. Iulij. Tempore Auicennæ Hispani & Hispalensis, qui etiã
Auicenna quo tempore uixit.
ad quartum scripsit clima, post Christum annis 1100. ferè, inceperunt caniculares 15. 16. aut 17. die Iulij. In nostris regionibus, puta septimo climate, ubi polus B
arcticus eleuatur 47. 48. & 49. gradibus, & nostro tempore caniculares exordiri deberent Sole adeunte 10. 11. aut 12. gradum Leonis, circa Iacobum maiorem apostolũ. Sed usus nulla arte suffultus inualuit, caniculares inchoari sexta die Iulij & finiri 17 Augusti iuxta hunc uersiculum.

Octaua Petri Pauli incipit canis & finit octa. Laurenti.

Interpretatio uerborũ Bassi.
Ad Bassi uerba redeo, cum inquit. Syrius stella est in medio centro cœli &c.
Macrobius
Animaduertendum, Centrum in proprio significatu est punctus circa quem uoluitur orbis. Macro. libro primo de som. Scipionis. In omni orbe uel sphæra medietas centrum uocatur. Nihil aliud est Centrum, nisi punctũ, quo sphæræ uel orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Centra igitur re ipsa existere circa quæ uoluũtur orbes. Plato adamantinam eorum uocat hypostasim inconuertibilem, æternam & stabilem, quæque eodem semper se modo habeat. Proinde Centrum nõnunquàm à grauissimis authoribus accipitur pro circulo quodam maximo, qui orbem aut sphærã suam in duas æquas secat partes, cuius F
centrum est centrum mundi aut uniuersi. Sunt autem in primo cœlo aut mobili huiusmodi tres maximi circuli, duobus mundi polis alligati aut adhærentes.
Aequinoctialis
Primus est æquinoctialis, qui primum mobile ab oriente in occidentem, & rursus ab occidente in orientem in duas partitur æquas partes. Cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Is ab utroque polo æquidistanter recedit, & in eo quotannis accidit bis diei & noctis æqualitas, puta in principio Arietis & Libræ de quo supra plura disseruimus in capi. de circulis sphæræ, & in ca. Cur quinque
Colurus æquinoctialis.
dumtaxat æquidistantes in sphæra. Secundus appellatus est Colurus æquinoctialis transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius centrum est uniuersi, eius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierum & noctiũ
Colurus solstitialis.
æqualitatem. Tertius uocatur Colurus solstitialis uergens per utrosque polos & principia Cancri & Capricorni, cuius etiam centrũ est mundi. Cuius officiũ distinguere solstitia æstiuũ & hybernũ, & is seruit nostro proposito. De his duobus circulis in superioribus ca. de Coluris. Cũ igitur preterea reuoluimus tẽpora, offendimus Syrium stellam Anno humanæ salutis 849. uel circiter, fuisse in principio Cancri, quo tempore fortè Bassus uitam egit. Fuit igitur stella hæc sita in coluro solstitiali maximo circulo, cuius centrum (ut iam diximus) est centrum mundi. Cum igitur Bassus dicit, Syrium stellã esse in medio centro cœli,
uult

A uult dicere Syrium esse in quodã maximo circulo cœlesti, puta coluro solstitiali, cuius centrum est centrum cœli, in quo is circulus descriptus est, & ex consequutiõe etiam ipsius circuli. Nam quemadmodum centrum (ut cõmemoraui mus) maximi orbis & suorum circulorum est stabile, firmum & fixum, ita Sol cum suo motu ad hunc circulum circa principium cancri peruenerit, est in maximo accessu ad nos, qui aquilonẽ habitamus, & stare uidetur. Est enim Sol in eo loco fixus, firmatus & stabilitus, quòd ultra uersus capita nostra, etiã minimo accedere neqat. Ecce centri & circuli cõformitas. Rursus cũ Sol Capricorni initiũ adierit, constituit in maximo à nobis recessu, & iterũ uidetur stare &c.

Collibuit Basso, ut nostrę interpretationi maior reddatur authoritas, alia adiungere exempla. Plini. lib. 2. natura. histo. ca. 19. sic habet. Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ, bis permutatis spatijs, in auctum diei, bruma octaua parte Capricorni, noctis uero, solstitio totidem in partibus Cancri. Plinius in his uerbis, quo ad nostrum tractatum, in sententia, hoc uult. Solẽ bis in anno causam esse æqualitatis diei & noctis, & id usuuenire cũ Sol incidit in centrum terræ. Incidit autem Sol in centrum terræ, quando motu suo adit maximum hunc circulum, quem æquinoctialem appellitamus, cuius Plinius.

B centrum est idem cũ centro mundi. Quando igitur Sol est in principio Arietis aut Libræ supremæ sphæræ, describit motu diurno æquinoctialem circulum, & tunc est in centro terræ uel incidit in centrum terrę. Diximus enim centrum mundi esse stabile. Sic Sol in horum duorum signorum principijs inuentus, stabilit & firmat diem cum nocte in parilitate in uniuerso mundo.

Et idem Plini. lib. 18. ca. 20. sic scriptum reliquit. Est præterea in cœlo, qui uocatur Lacteus circulus, etiã uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, sata cuncta lactescunt, duorum syderũ obseruatione, Aquilæ in septentrionali parte, & in austrina Caniculæ, cuius mentionẽ suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium & Geminos, solis centrum infra æquinoctialem secans, cõmissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusq; ad omnes frugiferas pertinent terras. Quoniam in his tantũ locis Solis terræq; centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atque mitis aër genitalem illum, lacteumqúe succum transmiserit in terras, læta adolescunt sata. Et reliqua. De Lacteo Circulo, qui solus inter cœlestes uisui albicans apparet, ab- Plinius.

C unde diximus in superioribus in ca. de Lacteo circulo, de quo Plinius hic prognosticũ quoddam manifestat, satis & fructibus uel accõmodum uel incõmodum, obseruatis tamen duobus syderibus. s. Aquila in septentrione, & Canicula in meridie. Et quòd asserit Lacteũ circulum ferri, aut duci per Sagittarium & Geminos, olim habuit ueritatem, & etiã hodie, quod recentiores chartæ cœlestiũ imaginum lucide indicant. Et quòd subdit, Solis centrum infra æquinoctialem secans, optime dixit, cũ uerba ad Plinij tempora uel circiter referuntur. Nã Lacteus circulus in ea parte ubi Geminos adit, uergit in meridiem per Aequinoctialem, & postea (intellige tempore Plinij) secat uel attingit centrũ Solis sub æquinoctiali, hoc est, Colurũ Solstitialem, prout interpretati sumus. Et hoc pacto Lacteus à septentrione ueniens, primo adit Zodiacũ circa Geminos, postea Aequinoctialẽ uersus meridiem, dein centrũ Solis. i. colurũ Solstitialẽ, ubi tãgit Cancri principiũ. Et idem Lacteus à meridie in septentrionẽ iens æquinoctialẽ iterũ pertransiens, rursus secat centrũ Solis. i. Colurũ Solstitialem & principiũ Capricorni & seruatur ordo ut iamsupra. Circa cõmissuras. i. iuncturas aut intersectiones Lactei cũ coluro, Aquila uersus septentrionẽ obtinet locum, uersus meridiem uero Canicula. Et addit, Quoniã in his tantum locis solis, terræq;

centra congruunt. In his enim duabus cõmissuris. i. in his duabus partibus colu D
ri supra ostensis côueniunt centrum Solis & Terræ. Quia centrum Solis, id est, colurus Solstitialis maximus circulus pro centro habet centrũ mundi, & id centrũ est etiam centrum terræ. Et tantũ in his locis ob præsentiam syderũ Aquilæ & Caniculę, causatur cœlestis afflatus aut influxus ad frugiferas pertinens terras. Obtutui hæc omnia facile subiicies aut per sphæram astrariam, aut mundi, aut instrumentum per nos compositum.

Coniunctio solis & syrij. Ad Bassum reuertor cum subiungit. Ad quam cum Sol accesserit duplicatur calor. Scito Solem Syrium stellam accedere uel cum ea congredi, coniungi uel coire, tunc, quando Sol & stella in horizonte exortiuo simul ascendunt uel oriuntur. Et tunc afficitur Syrius occasu heliaco. i. solari quòd propter solis radios mane haud uideri potest. Sed postea propter Solis quotidianũ recessum, incipit canis mane ante solem exoriri, & tandem uideri. De hoc accessu aut congressu & inceptione dierum canicularĩu loquuntur domini medici. Quocircà Auicennæ uerba, cum inquit. Et scito quòd tempus, quo maior canis ascendit, hoc modo accipienda sunt, ut iam diximus. Neminẽ profectò credimus latere, Canem omni die naturali semel ascendere aut oriri. Sed uerba Auicennæ intelligenda B
sunt, quo canis ascendit unà cũ Sole, & hoc fit per congressum horizontalẽ eorundem.

Tempus caniculare. Et rursus annectit Bassus. Quia quamdiu Sol in ipsa est, pestifera est. Tempus id caniculare pestiferum determinant medici spatio 40. dierum Nonnunꝗ malũ hoc aut uincitur aut cõmutatur, & hoc propter radios fortes planetarũ in hoc tempus incidentes, puta Iouis, Veneris & quandoq; Saturni.

Canis. Plinius. Appellatur præterea hæc stella, Syrius siue Canicula (ut diximus) Canis nomine totius syderis, de quo Plini. lib. 14. ca. 18. in fine Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædã, posteaque restituuntur sibi. Et idem lib. 16. ca. 40. Canis ortu ligna esse scindenda autumat. Et idem lib. 18. ca. 28. deinde postridie ferè ubique confessum inter omnes sydus indicabis, quod Canis ortum uocamus, Sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & ferę ut suis locis diximus. Neque est ei minor ueneratio quàm descriptis in deos stellis. Accenditq; Solem & magnam æstus obtinet causam. Idem eodem libro in pluribus capitibus, modo de ortu modo de occasu canis disserit. Et Ouidius quarto Fastorum.

Ouidius. Signaq; dant imbres, exoriturq; canis. Macro. lib. 1. de Som. Virgi. 1. Geor. F

Macro. Virgi. Iuli. Fir.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Harum expositionem diximus supra capi. De occultatione & emersu æquidistantium. Iulius Fir. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cũ Leone orientibus & occidentibus, sic scribit. In prima Leonis parte oritur Canicula quæ à græcis Syrion dicit. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, effrenatos animos ad omne studium præposteri facinoris applicabunt, erunt etiã ab omni humanitatis gratia separati, & qui libenter omnia uiolentiæ studia sectentur, furiosi, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines uel oderint pariter & metuant. Erũt præterea animosi, & uerbosa sermonis affluentia inflati, & quos ad omne cõuitiũ incautus sermo semper impellat. Hii etiã noua causarum iurgia cõcitantes, cor habent, crebris agitationibus palpitans. Vocem uero, crescentibus faucibus, canum latratus imitantem, ita ut sæpius impetu & furore cõmoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuant &c. Marcus Manilius libro quinto.

Mar. Manil.

Cum uero in uastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula, flammas
Et rapit igne suo, geminatque incendia solis. Et infra.

Hæc

A Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi constrinxerit unda,
Effrenos animos, uiolentaque pectora fingit,
Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque &c. Consonat cum Fir.

Ptolemæus dict. 8. Alma. supputat Cani pro sydere 18. stellas, 1. 3. 4. & 5. magnitudinis, eius tẽpestate omnes in Geminis, nostra in Cancro, dempta 17. quæ est ferè in fine Geminorum. Quæ in eius ore est lucens Alhabor. Vim habet Iouis & parum Martis. Reliquæ omnes Veneri assimilantur. Ptolemæus.

Tertio loco ad Canes subcœlestes uenio de quibus Plini. propemodũ innumera scribit, præcipuè lib. 8. ca. 40. Varro de re rustica lib. 2. cap. 9. duo ponit genera Canum. Vnum uenaticum, & pertinet ad feras bestias, ac syluestres. Alterũ quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorẽ, de quo pluro. Legito. Canes sub cœlestes. Varro.

Canes diuersorum generũ memorat Pollux, Laconicos ex uulpibus & canibus natos. Arcades, ex canibus & leonibus. Cyrenaicos, ex lupis & canibus. Castorides è Castore natos & uulpe. Eretricos, iussu Appollinis nutritos, quibus terram aratro uertebat. Molossos ex Epiro uenientes, prognatos ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit & anima inspirauit. Argolicos, à regione Argolica. Lybicos, à Lybia. Indicos, ab India regione ex Tigride & cane genitos Cretenses, à Creta insula. Et alia plura. Transeo. Canũ genera.

B

Plini. lib. 6. ca. 30. & Solinus ca. 43. asserunt in Africa esse gentes, quæ canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes. Sunt qui inferioris Pannoniæ regnicolis id ipsum semel contigisse affirment. Plinius. Solinus.

De Canum fidelitate, Docilitate & Morbis, plura apud alios offendes.

SEQVITVR LEPVS.

Lepus cœlestis sub pedibus Orionis constitutus, dicitur Orionis canes fugere uenantes. Nam ut uenatorem eum finxerunt, uoluerunt hoc etiã significare aliqua de causa. Itaq; leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam ab hac causa dissentiunt, negant tam nobilem & tam magnũ uenatorem oportere leporem uenari. Callimachum quoque accusari, quòd cum Dianæ scriberet laudes, eam leporino sanguine gaudere, & eos uenari dixisset. Itaque Orionacum Tauro decertantem fecerunt. Nonnulli Leporem inter astra collocatum dicunt propter nimiam uelocitatem. Quare Lælius putabat leporem à celeritate dici, quasi leuipedem, siue quòd inter quadrupedes plus pariat, & quosdam fœtus pariat, quosdã uero in uentre habeat, sicut Aristoteles philosophus ait, qui de animalium ratione disseruit. Lepus. C Lælius.

Leporis autem historiam memoriæ prodiderunt. Apud antiquos in insula Lero nullum leporem fuisse, sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attulisse, & ad eius partũ diligentissime ministrasse. Itaque cum peperisset cõpluribus eius ciuitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaque non longo interuallo tantam multitudinem leporum procreatam, ut tota insula ab his occupata diceretur. Quibus cum ab hominibus nil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppressi, cõmuni consilio totius ciuitatis uix denique eos abigisse ex insula. Itaque Leporis postea figuram in astris constituisse, ut homines meminissent, Nihil esse tam exoptandum in uita, quin ex eo plus doloris, quàm lætitiæ capere posterius cogerentur. Leporis historia.

Lero. Historiam hanc Thomæ Radi. sic canit. D

Leros. Insula Lero aderat,
Sed natus non est Lepus illa.
Ardet in hoc iuuenis,
Prægnantem conducit & omnem
Pluribus ex genitis
Complet paruo tempore terram,
Nam populus cupiens
Pascebat gaudens & emebat,
Displicuit numero
Tandem excedens sæpe petitum,
Viuere quo ualeant
Cuniculi. His cum pastum subtrahit, arua
Seminibus populant.
Damnum cernens, nititur oris
Pellere de proprijs,
Quod uix multo posse peractum est.
Iupiter æthereis
Ornauit pulsum ignibus, ut sic
Mens hominum teneat,
Nil tam gratum prorsus amari
Quin dolor inde sequi
Maior, quàm sint gaudia, possit

Annotandum, Lero aut Leros ad nostrum propositum insula est maris Gallicani, non longe sita à Narbonensi prouintia. Ptolemæus libro 2. Geogra. capi. nono, tabula tertia Euro. Plinius libro tertio capi. quinto, in fine. Strabo libro quarto, sic habet. Post Stœchades Planalia, & Lero sunt, colonias habentes. In Lerone phanum est Leronis, è regione Antipolis hæc ipsa iacet. Haud absimilem historiam narrat Strabo lib. tertio, de Cuniculis, in descriptione insularum Balearium aut Gymnesiarum cum inquit. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis cōmoditatis adest, ullum noxium animal non facile B reperias. Nam cuniculos, quos plerique lepusculos appellant, nequaquam indigenas esse asserūt. Quinimmo cum ex propinqua insula, quidam marem & fœminam attulisset, tanta ab initio facta est corū procuratio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterentur & arbores & plantas uastarentur, satorum radices esitarentur. Quare insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras petijsse dicuntur, ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi sint nulla sibi inualescere damna permittunt. Itaque de industria catellas agrestes afferunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capistratas intra foramina dimittunt. Eæ uero quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris fugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt ca (pessuntque.

Secundo, historia in se cōtinet apotrepticam.i. terrentem sententiam cum dixit, Nihil esse tam exoptandū. Cui sæpius adstipulātur sacræ literæ. Salomon Prouer. 14. Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat. Esaias 24. Cessauit gaudium tympanorū, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo cytharæ, cum cantico non bibent uinum, amara erit potio bibentibus illā. Et sequitur. Defecta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Aug. sup Psal. Temporalibus gaudent, qui bona æterna desiderare nō norunt. F

Iuli. Fir. Iulius Fir. lib. 8. ca. 8. De claris sYderibus cum Geminis orientibus & occidētibus de lepore sic habet. In Geminis parte septima oritur Lepus. Sub hoc sydere qui nati fuerint, tanta erūt corporis leuitate, ut cum currere cœperint, uelocitate sua agitati, aues superare uideanē. (Et id genus plures. Et infra. Quòd si hunc locum Saturnus per quadratū aut diametrum uiderit fugitiuos, faciet, qui lares suos, ad longinquas regiones migrantes, prono animositatis studio separabunt, atque ab ipsis diuidentur. Alludit pulchre Mar. Mani. lib. quinto, sic.

Mar. Mani. Iam uero Geminis fraterna ferentibus astra
In cœlum, summoque natantibus æquore ponti
Septima pars lepores tulit, quo sydere natis,
Vix alas natura negat, uolucrisque meatus,
Tantus erit per membra uigor referentia uentos &c.

A Aratus in Phœno. Pedibus aūt Orionis sub ambobus lepus incessanter omnibus diebus fugatur, at semp Syrius à tergo fert insequenti similis. Etiam ei cooritur atque ipsum occidentem insectatur. Tullius in fragmen. Arati. Aratus. Tullius.

Subterque pedes quos diximus ante
Oriona iacet leuipes, hic fugit ictus
Horrificos metuens rostri tremebundus acuti,
Nam canis infesto sequitur uestigia cursu. De eodem Rufus Festus.

Et Ptolemæus dict. 8. Alma. donat ei duodecim stellas tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis, nostro omnes in Geminis de uiribus Saturni & Mercurij. Ptolemæus.

Ad Lepores mundi huius inferioris nunc accedo. Est autē Lepus piscis marinus qui limo gignitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, de quo Plini. lib. 32. ca. 1. in hæc uerba. Nō sunt minus mira, quæ de Lepore marino traduntur Venenum est aliis in potu, aut cibo datus, aliis etiam uisus. Siquidem grauidę si omnino respexerint fœminam ab eo genere dumtaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitiū fatentur, ac inde abortum faciunt. Remedio est mas &c. Et idem eodem libro ca. 5. 6. 7. & in multis aliis libris & capitibus. Est & alterius generis in mari magno similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos B & erectos habet, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eū attigerit, dum in morbo est, manu aut baculo, animi defectum incurret &c. Lepus piscis.

Est præterea Lepus genus numismatis Rhegynorum, curru & Lepore olim celebre. Est autem Rhegium authore Plini. lib. 3. ca. 8. oppidum in margine Italiæ situm, cui à dehiscendi argumento Græci nomen dedere, ῥήγνυω enim græcè. i. dirumpo dicitur Inde dicti Rhegyni. De Rhegio Solinus capi. 8. Et Ptolemæus libro 3. capite 1. Tabu. 6. Euro. Rhegium.

Proinde Lepus terrestre animal formidine præcellit alia animalia, facile namq; temereque terretur ac cōpauescit, raro in obuijs & celebribus locis quiescit, sed obductis densis latebris atque arbustis. Lepores mares concipere compertum, palpebris quidem clausis uigilare, apertis dormire. Inde natū putatur adagiū Lepus dormiens, quod apte dissimulatoribus conuenit. Visus hebes est atque cōfusus, inter diu quiescūt, noctu uagantur. Natalis loci præsertim amatores. Cursu adcliui uelotiores omnes, quòd pedibus prioribus breuiores sint. C Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant, auribus quippè motum dirigit, moderaturq; tanquam remis, quod in alijs animātibus plerumq; efficit cauda. Canes cursu flexuoso sæpe decipit. Cum circumagitur altera aure ab ea parte dimissiore pro gubernaculo utitur. Enixa suos fœtus locis plurimis dispertit atque abscondit, putans eo modo à noxijs melius tueri. Vicem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit, euadere cursu cōtendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in media persecutione quiescens, post paulo leporis uestigia sectatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroque cōmeare, uti confusus uestigijs minime deprehendatur. Obseruauere ueteres leporis occursum in itinere abominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præsagire. Lepus animal

Scribit Aristoteles, animalium nulli contingere, dempto lepore, pedibus pilis obiectis atq; hirsutis incedere. Quare Dasypū aut Dasypodem uocari, quod hirsutos habeat pedes, δασὺς enim hirsutum pilosumque significat, πούς pedem, eapropter ambulans non sentitur. Apud Aristotelem & Plinium legimus, Leporē aut Dasypodem timidum animal omnium prædæ nasci, solum superfœtare, aliud educantem, aliud in utero pilis uestitum habentem, aliud implume, aliud inchoatū, aliud nō perfectū. Hęc omnia de nostris leporibus dici possunt. Dasypus.

Prox

A græcis Lepus πτώξ, id est, timidus appellatur à πτώσσω græco uerbo, id est formido. Est enim, ut cõmemorauimus, omnium animaliũ formidolosissimũ. Ab auriũ magnitudine uocatur λαγὼς, quando λα intendendi uim habet & ὦς ὠτὸς Dorica lingua dicitur auris. Auribus sanè ut diximus motum dirigit. D

Lagos.

Plinio forsan nonnihil ansæ præbente irrepsit sententia formosos fieri diebus aliquot leporina carne uescentes, super quo locus est Martialis,

Martialis.

Cum Leporem mittis, semper mihi Gellia mandas,
Septem formosus Marce diebus eris,
Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,
Edisti nunquam Gellia tu Leporem.

Leporum tria genera.

Ad postremum, à Varrone lib. 3. ca. 11. de re. ru. didicimus trium leporum genera celebrari. Vnum Italicum hoc nostrum, pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui Lepus dicitur cum prægnans sit, tamen concipere. Alterius generis est, quod in Gallia nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant quòd toti candidi sunt. Tertij generis est, quod in Hispania nascit similis nostro lepori, ex quadam parte sed humile, quẽ Cuniculum appellant. Cuniculi dicti ab eo, quòd sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris. E

An Dasypus sit Lepus. Plinius.

Sed hic grãmatici suscitant quæstionem. An Dasypus simpliciter sit Lepus. Sunt nonnulli recentiores, qui Pliniũ tantæ doctrinæ & authoritatis uirum errasse cõtendunt, quasi Dasypodem à lepore diuersum faciat. Qui libro 9. ca. 55. sic scripsit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter Dasypodem superfœtat & idem lib. 10. ca. 63. Dasypodes omni mense pariunt & superfœtant sicut lepores. Sequitur eodem capite in fine. Sed superfœtant Dasypus & lepus tantum. Hæc & consimilia eius uerba præ se ferunt differentiã ac diuersitatem inter Leporem & Dasypum. Alij autem authorem summi nominis defendũt, quibus ego me subscribo, quòd moris eius sit, quæ eodem genere continentur, interdum ita diuidere, ut diuersa apud minus doctos esse uideantur. Quod illum proprietate aliqua naturæ insigni adductum, fecisse minime ambigunt. Quod ut dilucidius uideri possit, unũ de multis supponam exemplum. Ecce Viuerra inter genera Mustelarum est. Plinius tamen libro 11. ca. 49. distinguere uidetur, ita enim scribit. Ossea sunt genitalia Lupis, uulpibus, Mustelis, uiuerræ. Et quid de hominum diuersitate dicam, quę omnibus notissima est. Legito tamen Mar. Mani. libro quarto capite tertio, sic loquentem. F

Viuerra.

Sic alias aliud terras sibi uendicat astrum
Idcirco in uarias leges, uariasq́ue figuras
Dispositum genus est hominum, proprioq́ue colore
Formantur gentes, sociataq́ue iura per artus
Materiamq́ue parem priuato fœdere signant,
Flaua per ingentis surgit Germania partus,
Gallia uicino nimis est infecta rubore.

Et deinde per plurima metra, ferè 100.

SEQVITVR ARGO.

STOEFLERI INTERPRE.

Argo nauis longa dicta est, quam Argonautæ ædificari fecerũt. Hanc nõnulli propter celeritatem Argo dixere, quod per antiphrasin intelligo, quoniam Græci ἀργὸν pigrũ dicunt. Vel, ut dixi, ab Argonautis sic nominata. Vel quòd Argus eam ædificauerit. Hanc primam in mari fuisse complures dixerunt & ob eam rem in cœlum fuisse translatam, & inter sydera collocatam. Hanc nauim factam Pindarus affirmat in Magnesia, cui Demetrias nomen est.

A est Callimachus aut in iisdem finibus ad Appollinis Actij templum quod Argonautæ profiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pegase uocatur, eo quòd nauis Argo ibi primum compacta dicitur, quod est Græcè πηγνύω. Homerus hunc eundem locum, in Thessaliæ finibus esse demonstrat. Iason igitur fabricata in sinu Pegaseo longa naui, quæ Argos uocitata est, omnes ferè totius Græciæ iuuenes animo & uiribus præstantes cōuocauit. Inter quos Hercules fuit, Orpheus, Castor, Pollux, Zetus & Calais, aliique complures, quos Poetæ ob insignem uirtutem semideos appellant. Hi à nauis nomine Argonautæ sunt dicti. Instructa igitur naui à sinu Pegaseo secunda aura profecti, primū in insulā Lemnon delati sunt, deinde ad Colchos peruenere. Colchorum rex ea tempestate fuit Oeta filius Solis, ex Persea uxore, authore Diodoro Siculo, duos genuit filios Oetan & Persen, sæui ambo. Ex Perse nata est filia Ipsea, superans audacia parentem, & cruciatu hominum læta, ac uenenis conficiendis plurimum studij impendit, patre ueneno sublato regnum assumpsit. Dehinc nupsit Oetæ patrio, ex quo tres liberos peperit Circen, Medeam, & Aegialeum postea Absyrtus uocatū. Medea licet ipsa quoque à matre & sorore ueneficiorum artem didicisset, diuerso tamen erat ingenio, quippe patrem hospites ma- *Argonautæ.*

B ctare solitum, flectere precibus & ad benignitatem ducere conabatur. Aliquando etiam eo inuito hospites è uinculis eripiebat, quocirca indignatus pater eam carceri destinauerat, sed Medea ad solis aui templum, quod in littore situm erat confugiens, eo se receptaculo ueluti Asylo tuebatur. Inter hoc cū Argonautæ nocte ad littus peruenissent, Medea Iasonis amore incensa, sese illi connubio iunxit, modumque quo ignipedes tauros subigere, & aureo uellere potiri sine discrimine posset, edocuit. Iason itaque auxilio eius optatam prædā adeptus. Medea igitur cum raptore profecta est, post longam nauigationē, tandem ad Thessaliam uenit.

Huius nauis nō tota effigies inter astra uidetur, diuisa enim est à puppi usque ad malum, ut significet minime desperandum esse hominibus, etiam cum naues fuerint fractæ. Hanc fabellam Tho. paucis his attingit metriculis.

Hic nauis fulget æthere
Sulcandis prima fluctibus
Mersa atris quòd sit æquore.

Aratus de Argo sic scripsit. At Canis magni contra caudam uoluitur Argo à puppi. Nō enim huic ex more sunt cursus, sed retro agitatur uersa, ceu etiam ipsæ naues cum nautæ inuertunt rostrū, *Aratus.*

C portum appellentes, atque subito quilibet resulcat nauem, retrograda uero attingit continentem, sic à puppi Iasonica trahitur Argo, atque quibusdam partibus obscura & sine stellis &c. Germanicus Cæsar de Argo naui propemodū cum Arato concordat. Accedit & Tullius in fragmen. Arati. Et Rufus Festus. *Germanicus. Tullius. Rufus.*

Magnus Iasoniam cauda canis extrahit Argo,
Puppe refulgentem &c.

Iulius Firmicus libro octauo ca. 20. de Myriogenesi Tauri. Oritur cum Tauro nauis. Quæ si in horoscopo fuerit inuēta, negotiatores faciet hilares semper & lætos. Quòd si ibi beneuola stella fuerit, erunt potentes naucleri. Si uero Martis testimonium accesserit & Lunæ per maria & terras exercitum ducent, equitibus, peditibusque propositi, sed ira uel indignatione principis morientur infelices. Et subdit. In ipsa autem naui, quicumque horoscopum habuerit, nauta erit, gubernator nauis, negotiator, seu nauium faber uel artificiosissimus architectus. Et idem de eadē capite uicesimo septimo, ferè in fine. Legito. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Tum Procyon, uelox que lepus, tum nobilis argo
In cœlum subducta, mari quòd prima cucurrit.

Et idem libro quinto in principio. D
Hinc uocat Orion magni pars maxima cœli,
Et ratis heroum, quæ nunc quoq; nauigat astris.
Ptolemæus dict.8.Alma.naui adscribit 45.stellas,1.2.3.4.& 5.magnitudinis. Maior harum in ordine 44. primæ magnitudinis, Arabibus dicta est Rubayl, à nostris Canopus, de qua in fine huius capitis differemus. Omnes de complexione Saturni & Iouis, fuerunt q; à Ptolemæi tempore usq; in nostra in Geminis, Cancro, Leone & Virgine. Hic breuiter adnotare decreuimus, non prorsus fabulosum esse, quòd de Phryxo dicitur, qui arietis ductu mare secans ad Oetã Colchorum regem incolumis peruenit. Item Europen Agenoris filiam à Sidone tauri officio per mare ad Cretam insulam deportatam. Et nonnullos in anseribus pelagus sulcasse. Rursus Lybes hircis maria nauigasse. Eruditi phryxi naui gium interpretantur κριὸν, id est, Arietem, quòd phryxi nauigium in summo aut puppi, Arietis imaginem præferebat. Sic Taurus qui Europen rapuit nil aliud fuit quàm Tauri forma præsignis nauicula. Item nauigium Anseris imaginem ostendebat, quem Græci uocant χῆνα. Et in Libya fuisse nauigia quæ dicerentur Chrij, id est, Arietes aut Tragi, id est, Hyrci, à forma (ut diximus) præsigni nauigiorum. B

SEQVVNTVR HYDRA, CRATERA, CORVVS.

Aratus
Cæsar Ger.
Tulhus
Bassus
Rufus
Hyginus

AVthores astrologiæ Aratus, Cæsar Germa. Tullius, Bassus, Rufus, Hyginus, tres has imagines quibus una ratio sydereæ sublimitatis assignat, in unam colligerunt fabulã. Hydra, ad cuius caudam coruũ sedere dicunt & in eius fermè medio crateram aut urnam afferunt, est signum in parte australi caput deflexum habens ad Cancrum. Cuius sinuosi corporis medietas est cõnexa sub Leone, caudam uero extendit ad Centaurum, supra quã sedet Coruus. Qui ideo inter astra collocatus dicitur, eo quòd fuerit in tutela Apollinis, à quo missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret. Qui cũ uidisset arbores complures immaturas ficus habentes, uolans consedit in eis, donec maturæ fierent, & aquam differre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio cum ille ficus comedisset, & se dijs peccasse sensisset, denuo ad fontẽ, ut aquam hauriret, redijt, & ab Hydra perterritus, uas uacuum reportauit, dicens excessisse aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi coruũ peccasse, alia aqua F usus est, hac ignominia eũ affecisse, ut quàm diu ficus cõquerentur, Coruus bibere non posset, imo quòd habeat guttur pertusum illis diebus, ut Aristoteles dicit in libro qui de bestijs inscribitur. Et Isidorus in naturalibus uel in physicis tradidit, quòd ipse peccati pœnas daret, & postea astris intulit. Itaq; cum uellet significare sitim Corui, inter sydera constituit Crateram, & supponit Hydram, quæ Coruum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremã uerberare, & tanquàm non sinat ad crateram uenire, ut bibat. Huic fabulæ accedunt metra hæc Thomæ Radini.

Aristoteles.
Isidorus.

Aratus

Numina sacrifico ritu placare tonantis
Phœbus amans, coruum ferre iubebat aquas.
Concitus ille abijt,
Et fontem uitrei petens fluoris
Conspicit ficus, sed acerbiores
Quas cupit, at mens
Hortatur domini iussa modo impleat,
Hoc uotum modo impleat.
Sed tandem superat fœda libido

De Hydra, coruo & cratere Aratus sic scriptum reliquit. Præterea quoq; aliud eminus uo-
uitur sydus (Hydram eam uocat) id uero uiuo simile longe uolutatur atq; ei caput sub medium Cancrũ pergit, uolumen uero sub corpus Leonis, Cauda autẽ pendet super ipso Centauro

A Maturasq́ue moratur.
Ingluuies uolucris cruciat deum,
Sacraq́ue cœpta aliis perfecit undis.
Distentus aquas detulit
Nitenti & patera,
Hæc omnia spernit
Mentis apollineæ furor ingens,
Coctæ quoq; tempore ficus
Quod sit pœna, sitim tradit Coruo.
Et lumine postquam
Sydereo induit, hinc beatam
Pateram locauit, undis
Suauibus implens, pocula q̄ uetent
Hinc statuit fauces hydræ feras.

tauro. Porrò medio uolumine Crater, extremo autem insidet simulacrū Corui spirā mordenti simile. In ea sententia est etiā Rufus cum inquit.

Rufus.

Desup ingenti sese agmine porrigit Hydra.
Quę prolata salo lōge latus explicat æthra,
& reliqua. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4.

Mar. Mani.

Cui proximus anguis
Squāmea dispositis imitat̃ lumina flāmis
Et phœbo sacer ales, & magno gratus hiatu Crater.

De Cratere Iul. Firmi. lib. 8. ca. 10. de claris syderibus cum Leone orientibus & occidentibus, sic. In Leone parte tricesima orit̃ Crater. Qui hoc oriente sydere natus fuerit, irriguos amabit cāpos, & fontes & riuos seu fluuios ab alueo suo, ad alia loca deducet. Erit quoq; uinearum & amator & cultor, & qui infœcundis fœcundos inserat surculos, uel qui buxeas arbores tondens, in belluas fingat, aut uirides porticus in circulū flexis uitibus faciat. Sed hic uinū, sine B aquæ admixtione libēter bibet. Quòd si actus illi beneuolarū stellarum radius decreuerit, humidas merces negotiabitur. Haud dissimilem habet sententiam Marcus Manilius libro quinto.

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis
Crater & auratis surgit stellatus ab astris.
Inde trahit quicumque genus, moresq́ue sequentur,
Irriguos ruris campos, amnisq́ue lacusq́ue
Et te Bacche tuos nubentem iungit ad ulmos &c.

Ptolemæus dictione octaua Almage. donat Hydræ uigintiquinque stellas in secunda, tertia, quarta, quinta & sexta magnitudine. Eius principium fuit tempore Ptolemæi in decimo quarto gradu Cancri, finis uero in decimo quarto gradu ferè Libræ, nostro principiū in quarto gradu Leonis, finis in tertio Scorpii, de natura Saturni & Veneris. Crateræ seu uasi numerat Ptolemæus septem stellas, quartæ magnitudinis. Sua tempestate in Leone & Virgine, nostra in Virgine, de complexione Veneris & parum Mercurii. Coruo Ptolemæus C supputat septem stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis fuere cum uitam egit in Virgine omnes, hodie in Libra, Saturno Martiq́ue similes.

Hic animaduertendum est, domini Theologi per Hydram allegorice accipiunt studiositatem. Est autem Hydrus mas, & Hydra fœmina, authore Plini. libro uicesimo nono capite quarto, anguinum genus quod in aqua uiuit, omnium in orbe terrarum pulcherrimum. Sed mihi satis mirum est, quid id sit, quod diuinos uiros Theologos eo perduxerit, per Hydram studiositatem posse intelligi: Ego uix tandem anxius secretum ima ferè aure hausi. Diuinando igitur loquar, & ut id commodius & lucidius fieri possit, hoc prouerbium omnibus studiosis obiicio.

Studiositas
Hydrus.
Hydra.

Amantium marsupia porri folio uinciri. Prænotandum igitur Studiositas pars est subiectatiua Modestiæ quæ à Sancto Thoma secunda secundæ quæstione centesima sexagesima sexta, censetur moderatio quædā appetitus illius, de quo in exordio Meta. Aristoteles. Omnes homines natura scire desiderant. Sed melius, ut pluribus placet, sub temperantia cōstituitur, & ut eius potentia dignoscatur ibidem subditur. Dicit Philosophus 2. Ethi. q̄ ad hoc

quòd homo fiat uirtuosus, oportet q̃ seruet se ab his ad quę maxime inclinat natura. Et inde est, quòd quia natura præcipuè inclinat ad timendũ mortis periculam & ad sectandum delectabilia carnis, laus uirtutis fortitudinis consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula. Et laus uirtutis temperantiæ in quadam refrenatione carnis à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animæ inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem rerũ desiderat, & sic oportet quòd laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte uero naturæ corporalis homo inclinat ad hoc, ut laborẽ requirendi scientiam uitet. Quantum igitur ad primum studiositas in frenatione consistit & secundũ hoc ponitur pars temperantiæ. Sed quantum ad secundum, laus uirtutis huiusmodi consistit in quadam uehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Hactenus Thomas. D

Amoris uis in omnibus rebus.

His prænotatis ad prouerbium redeo, quo exprimitur uis affectionis amoris inenarrabilis. Eo designatur irretitos amoris laqueis, non ferè temperare sibi, sed quicquid habent passim supra modum exponere, nullam omnino æquitatis libram obseruantes. Hæc sanè esse amoris potentia traditur. Percipitur id quoq; experimentis, ut nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuersos inducere ualeat, ut qui affectet omnia & audeat. Nam qui silentio prius ad reprehensionem usq; studebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimisq; desidiosum uideas satagere & studiosius labori sese subijcere. Et quod miremur sine fine, perparcum quoq; & qui minima quæq; plurimi facit, uideas si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum molliri, ac remitti, ut tractabilior fiat ac iucundior. Sed his missis. Inspicienti altius paulo & in intima naturæ se insinuanti innotescit apertissimè, sicuti ex Platone colligere haud erit difficile. Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid etiam pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere. Quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus, aut inuenimus, quod nisi inuestigationis oblectamentum inhæreret affixum fieri nunquàm posset. In ueniendi quippè desyderium est & incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinæ præcepta traditurus, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrum dixere amorem nihil omnino à ueritatis ratione uidentur aberrasse. Quin idem artis opera exequi accuratissime deprehẽditur, & exactissime cõsummare. Quid quod in artibus singulis artifices ipsi inquirunt, nil aliud quàm amorem? Quid aliud medicina consyderat, quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant atq; permaneant? Quos cibos, ac potus cæterosq; uiuẽdi aut medendi usus amet natura atq; requirat? Idem quod neminem latet obseruatur in Musica. In est syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam astronomi consyderant. B F

Vatum quoq; ac sacerdotum facultas in hoc potissimum uersari uidetur. Vt quæ hominũ seruitia Deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Tandem concludere licet. Vt illum etiam: nodum dicamus perpetuũ, Mundi copulam, partiumq; immobile sustentaculum ac firmum totius machinæ fundamentum. Ex his coronidem elicio. Amorem in omnibus ad omnia esse, omnium authorem seruatoremq; existere, artiumq; uniuersarum dominum atq; magistrum. Quocirca studiosi quicunq; operam nauare debent, ut studiositatem ipsam stabili sibi iungant connubio, ornentq; amoris annulo. Accedit etiam cõmemoratis Hydræ natura ad studiositatem nos admonens cum aquis delectetur, & scientijs (quæ per aquas notantur) studiositas exornetur. Stellæ & Hydræ quæ (ut diximus) in uirtute operibus Saturni & Veneris assimulantur

Amor artium magister.

A tur amorem præ se ferunt authore Ptolemæo tertio quadripartiti inquiente, Quòd si veneri Saturnus assimiletur, amabit occulta, diuinator, de diuinis cogitabit, pacificus, uerecundus, amator scientiæ, fidelis, abstinens &c. Alludit Hermes de stellis Beibenijs. Si unam (inquit) istarum de natura Veneris & Saturni in ueneris in ascendente uel decimo in natiuitate alicuius, natus erit fortunatus & diues amator plantarum, arationum & seminum & ædificiorum &c. Hæc omnia apertissimè studiositatis exercitia celebrant. De his Hactenus.

SEQVITVR CENTAVRVS.

Contuendum. Centauri Ixionis regis Lapitharum & Nubis filij fuisse dicuntur, media parte homines media equi. Ixionem quippè tradunt Phlegiæ filium à Ioue in cœlum assumptum, Iunonem de adulterio ausum interpellare, quod cũ ab uxore Iupiter intellexisset, opposuisse illi nubem sub Iunonis effigie. Cum qua congressum Ixionem Centauros genuisse. Quorum nomina Eurytus, Amycus, Gryneus, Rhetus, Orneus, Licidas, Medo &c. Est & Chiron Centaurus nostro seruiens tractatui. Cuius fabulã Hyginus his ferè scribit uerbis. Centaurus hic dicit nomine Chiron Saturni & Phyllirę filius esse. Quare etiã à pluribus Phyllirides dictus, qui non solum cæteros Centauros, sed homines etiam iustitia superasse dicitur. Fertur habitasse Chironem in Pelio monte inter homines ęquissimũ, à quo Aesculapius medicina, Achilles cythara, in astrologia Hercules literis instructi sunt. Cuius hospitio cũ Hercules uteretur sicut Antisthenes dicit, & simul cum Chirone sedens sagittas consyderaret, fertur una lapsa pedem eius uulnerasse, acceptoque uulnere illum animam exhalasse & ab Ioue astris illatum. Est aũt signum ad aspectum Sacrarij. Vnde etiam ad idem Iouis uoluntate cũ hostia uenire & sacrificare uidetur. Iste Chiron ab Homero iustissimus appellatus est. Et ab Ouidio quinto Fast. Vbi plenius diffuso carmine istius gesta celebrat. Germanicus etiam in Aratum sic cecinit.

Hic erit ille pius Chiron iustissimus, omnes
Inter nubigenas, & magni doctor Achillis.

Omnes denique in hoc conueniunt eum & iustitia & pietate omnes tunc temporis homines excessisse.

C Inde cœlum meruit
Claris tolli radiis
Insignitus.
Sic seruans iustitiam
Si non clemens pietas
Desit, uiuens
Virtute ornatur, amans
Recti, astris post obitum
Illustratur.

Præterea annotandum Seruius de Centauris aliam narrat fabulam. Cum Thessalus rex bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset. Illos cum cursu pedestri non sufficerent, equos ascendisse, eorumque uelocitate armentum assecutos, stimulis agitando ad stabula reduxisse. Hinc à κεντεῖν greco uerbo, quod pungere est & stimulare Centauros dictos. Et quoniam uel currendo uelociter, uel dum equi eorum in transitu Penei fluminis potantes capita inclinata tenerent, unũ esse animal uidebatur, datũ huic opinioni locũ, ut semiequi & semihomines essent. Sic Seruius & nõnulli alii dũ fabulã ad historiam reducere uolunt, maiorem fabulã confinxere. Veritas autẽ historiæ hoc habet. Centauri populi sunt Thessaliæ secundũ Pelium montẽ habitantes, dura sanè & aggrestis natio. Hi primi pugnare ex equis inuenerũt, cũ ante equis uehi Bellophorõ, frenis & stratis equorũ uti Peletronius inuenissent

hinc igitur datus fabulæ locus & à stimulando calcaribus equo Centaurus appellatus est. De centauris Plinius lib. 7. ca. 56. Pugnare ex equo Thessalos, qui centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium môtem. De ijsdem idem lib. 36. ca. 5. bis. Et Solinus ca. 13. de Thessalia. Et Strabo libro 9. de tumulo centaurorum. Et eodem eosdem duram agrestemq́ nationem appellat. Virgilius sexto Aeneidos. D

Virgilius.

Centauri in foribus stabulant. Et secundo Geor.
Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
Centauros leto domuit, Rhetumq́ Pholumq́,
Et magnum Hyleum Lapitis cratere minantem.

His proximi erant alij populi Lapithæ, ab alijs Laphitæ à Laphita Apollinis filia nominati iuxta Othryn montem eiusdem prouinciæ habitantes. De quibus Plinius libro 4. ca. 8. Pindus & Othrys Lapitharũ sedes ad occasum uergentes. De quibus etiam Solinus & Strabo ubi supra.

Sed forsan quispiã addubitat, an ne sint hodie uel olim fuerint huiusmodi homines cẽtauri, nec ne. Respondeo, Viros facile doctissimos de miris hoĩm figuris, admiratu digna scriptis reliquisse. Puta Plinium libro 4. ca. 13. libro 5. ca. 8. libro 6. ca. 30. per totum. Et lib. 7. ca. 1. & 2. per totum. Solinum ca. 31. & 43. Pom. Melam libro 3. de insulis septentrionis ferè in fine. Augustinus libro 16. de ciui. dei ca. 8. Isidorus Ethimo. li. 11. Vt sunt gratia exempli gentes, Cynocephali, Cyclopes, Blemmiæ, Arimaspi, homines auersis plantis octonos digitos in singulis pedibus habentes. Satyri, Pygmęi, Hippopodes, Satmali aut Enotocœti. In ter has, & alias id genus ferme innumeras, nõ offendo homines effigies semihominis & semiequi habentes Centauros nominatos. His tamẽ Hippopodes nõ nihil accedunt, humana usq́ ad uestigium forma in equinos pedes desinunt, ab habitu & forma corporis nomen sumptum quasi equi pedes dicas. Gręcis enim ἵππος equus πὼς pes. De Centauris scribit diuus Hierony. in uita sancti Pauli primi Eremitæ, in hæc uerba. Cum iam 113. ætatis suæ anno beatus Paulus cœlestem uitam in terra ageret, & nonagenarius in alia solitudine moraretur Antonius, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum intra se meliorem monachorum in Eremo consedisse. Atq́ illi per noctẽ quiescenti, reuelatum est esse alium interius multo se meliorem, ad quem uidendum deberet properare. Illico erum pente luce uenerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire uelle quo nesciebat. Et iam media dies coquẽte desuper sole feruebat, nec tamen à cœpto itinere deducebatur dicẽs, Credo in Deum meum, quòd seruum suũ, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his conspicatur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Centauri uocabulum indidit. Quo uiso salutaris impressione signi armat frontẽ. Et heus tyro, inquit, qua nam in parte seruus Dei hic habitat? At ille barbarũ nescio quid infrendens & frangens potius uerba quàm proloquens, inter horrentia ora satis blandum quęsiuit alloquium, & cum dextrę manus protensione cupitum indicat iter, ac sic per patentes campos uolitando transmittens se in fugam ab oculis mirantis euanuit. Verum hoc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut solet, eremus monstruosorum ferax animalium istam quoq́ gignat bestiam, incertum habemus. Hucusq́ Hieronimus.

Plinius.

E

Isidorus.

Hieronymus

F

Aratus

Deinde cognoscendum, Aratus de Centauro, sic habet. Huius enim partes homini assimilatæ infra iacent Scorpium, posteriores uero equinas sub se chelę habent. At is dextram continuo pandenti assimilatus est, contra rotundam arã. In eo item strictim alia ualde prensa ducta est per manum fera, sic namq́ ipsam priores appellarunt. Iulius Fir. libro 8. ca. 13. In scorpione parte 12. oritur Centaurus.

A taurus. Hoc oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, uel eorũ exercitator, aut mulomedicus aut equinarius. Si uero Mars hũc locum prospera radiatione respexerit, faciet inter equites militares. Quòd si Mercurius hunc locum uiderit, herbarios faciet, qui. s. herbas solerti artes collectas ad medelam laborantium seruent. Marcus Mani. lib. 1. ca. quarto. Mar. Mani.

Et duplici centaurus imagine fulget
Pars hominis tergo pectus commissus equino.

Idem Germanicus de eodem, aliqui eius uersus supra expositi sunt. Rufus quadrat cũ Arato. Germanicus. Rufus.

Ptolemæus dict. 8. Alma. annumerat Cẽtauro 37. stellas, in prima, secũda, tertia, quarta & quinta magnitudine, suo tempore omnes in Libra, nostro in Libra & Scorpione. Stellæ cõstitutæ in forma hominis Veneris & Martis gerunt similitudinẽ. Et q̃ sunt in figura Equi, quemadmodũ Iupiter & Venus operant. Ptolemæus.

Hic pulchra occurreret allegoria moralis de Iustitia, de qua in superioribus in signo Persei disseruimus. Missam etiã impræsentiarũ facimus ipsam pietatẽ.

SEQVITVR fera quam Centaurus tenet.

STOEFLERI INTERPRE.

B GEstat in manibus Chiron ille, cuius iam supra mentionem fecimus, Hostiam super altare offerens & βύρσαν. i. utrem uini plenum in quo libabat dijs in sacrario. Hostia quã manu dextra tenet à plerisq; Bestiola appellatur. Eam græci θηρίον nominant, ab aliis bestia, fera. A uetustis tralatoribus Alma. & quadripartiti Lupus. Ptolemæus quippè 8. Alma. Lupo assignat 19. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, sua tempestate in Libra & Scorpione, nostra omnes in Scorpione. Iulius Fir. lib. 8. ca. 29. In ore Lupi qui nati fuerint, saltatores erunt, sed Marte attestante, miserabiliter à canibus comedentur. Fera. Bestiola. Thirion. Bestia. Lupus. Ptolemæus. Iulius Fir.

Terrestriũ Luporum tria sunt genera. Est enim Lupus herba, de qua Plini. lib. 21. ca. 15. de herbis sponte nascentibus quibus plerięq; gentium utuntur in cibis &c. Est & Lupus Piscis clarissimus à uoracitate dictus, & quòd solus natet, ait Aristoteles, leuis ac mollis, cancrorum marinorum maxime affectator, lapidem quendã in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur. Et ut Plinius lib. 9. ca. 54. refert, capitur Romæ laudatissimus in Tyberi amni inter duos pontes. De eo legito Plini. lib. 9. ca. 17. 51. 54. & 62. & lib. 31. ca. 8. & lib. 32. ca. 2. Hunc hodie plerię eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur Terrestres lupi. Lupus herba. Lupus piscis.

C & præstantissimi saporis est. Est præterea Lupus animal noxium uoracissimũ, prædam comedit sine masticatione, ita ut in tres dies sufficiat Taurum à tergo aggreditur, cornua cauens noctibus grassatur. Flumina tranant seriatim, quolibet eorũ præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Ex Gręco nomen sumpsit. Is enim græcè λύκος dicitur. In Olympo Macedoniæ monte & Creta insula nullus reperitur. In Italia (authoribus Plini. lib. 8. cap. 22. & Solino ca. 8.) quoque ut creditur luporũ uisus est noxius, uocemq́ue hominis quem priorem contemplentur adimere ad præsens. Accedit diuus Ambrosius 6. Hexam. Lupus (inquit) si prior hominem uiderit, uocem excipit, & despicit eũ tanq̃ uictor uocis ablatæ. Idem si se præuisum senserit, deponit ferociam & non potest currere. Ex hac lupi proprietate sumptum est adagium, apud Terentium in Adelphis Lupus est in fabula. Cum quempiam, ob eius præsentiam, in quem loquimur silendum esse significamus. Inter animalia uix lupo alterum magis hominibus noxium reperitur. Vnde apud Atticos cautum lege fuerat, ut ei qui Lupi catulum peremisset, talentum daretur. Ei uero qui adultum necasset, talenta duo fuerant institura. Hunc quippè morem etiam nostra tempestate plurimæ seruant urbes, ut qui uel Lupos adultos uel catulos urbiũ rectoribus defe- Lupus animal. Plinius. Ambrosius. Lupus est in fabula.

rant, præmium quodpiam inde deferentes recipiant. Capræ lupoq́ splendent D oculi, lucemq́ iaculantur. Lupi dexter dens caninus in magnis habetur operibus ut homini in passione fura qua lunam senserit opituletur. Veneficijs rostrũ Lupi inueteratum resistere aiunt & ob id uillarum portis præfigunt. Reliqua de Lupis legito apud Plinium, Solinum & alios.

Lupi caput cur portis affigitur.

SEQVITVR, Thyrsolochus quem Centaurus præfert.

STOEFLERI INTERPRE.

Thyrsi.

Ouidius

ADnotandum Thyrsolochi aut Thyrsi hastæ sunt aculeatæ, pampinis aut hederis obtectæ & ornatæ, quas olim in Orgijs Bacchicis quatiebant & Bacchi sacerdotes gestabant. Ouidius quarto Meta. Fabu. prima Baccharũ habitus describens sic ait.

Immunes operum famulas dominasq́ suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat.

Et idem libro 11. Fabu. 1. De Threissis mulieribus Bacchis, in Orpheum uatem E furentibus ac impetum facientibus, sic canit.

Vatemq́ue petunt, & fronde uirentes
Conijciunt thyrsos non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices &c.

Diodorus

Diodorus siculus lib. quarto, de Dionysio tertio sic scribit. Hic specie decorus primo in choreis & multarum thyrsis summa in uoluptate ludoq́ nutritus, atque educatus est. Tum fœminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato orbem terrarum circuit. Macrobius etiam libero patri thyrsum adscribit.

Macro.

Præterea sciendum quòd hæc imago Thyrsolochi quæ particularis & pars centauri est, non reperitur apud Aratum, Ptolemæum, Germanicum, Rufum & Hyginum, de ea tamen loquitur hic author noster. Et Bassus de centauro cũ eius supputat stellas. In Thyrso (inquit) tres habet. Verum ex descriptione formæ Centauri ipsius Ptolemæi haud difficile esset coaptare stellas pro formatione huius Thyrsolochi aut hastæ. Vt sunt 12.13.14.15.16.& 17.

Hic paucis adijcere libuit, Hastarũ inuentores fuisse Lacedæmonios. Testis F Plinius libro 7. ca. 56. In ueterum memorijs legimus hastas regij fastigij insigne & diadematis loco fuisse & summa armorum. Quã ob causam uiri fortes ea donantur & captiui sub eadem ueniunt. A rerũ item origine deorum immortalium uice cultas, obseruatum est. Ex cuius ritus memoria diu quoq́ custoditum ut deorum simulacris adderentur. Inde fertur in Sicilia fuisse urbem, cui nomẽ Aegion, uetustissimam, dearum religione celeberrimam, quarũ simulacris tum Meriones tum Vlysses hastas affixerint.

L. Sicinium Dentatum, Plinius scribit libro 7. ca. 28. propter egregia belli facinora, fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram nonnulli intelligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primũ uicisset in prælio.

SEQVITVR THVRIBVLVM.

Ara.

HAec cœlestis effigies usitato appellatur Ara, uel Altare, nõnũquã Sacrarius, Lar, & Thuribulum. Cui hæc datur fabula. Ara est in qua primum dij existimantur sacra & coniurationem fecisse, cum Titanes oppugnare conarentur. Eam autem Cyclopas fecisse, & in memoriã facti stellificata, ab eo ritu homines

A mines dicuntur instituisse sibi, ut cũ aliquam rem efficere cogitarent, prius sacrificarent, quàm agere cœpissent. Huic fabulæ alludit Tho. Radi. sic.

Ara hæc syderibus nitentiorem
Sortita auxilio domum deorum
Splendet luce perenni.
Et curr' prima fuit sacris referta
Firmo & fœdere cum deos gigantum
Vrgebat furor effrons
Concordes animos fides reuinxit
Vt mentes hominum graues tumore
Numen frangeret unum

Aratus de Ara. Et sub flagrante aculeo monstri magni Scorpij, propè austrũ, Ara in cœlo pendet. Quam certe modicũ quidem ad tempus in alto existentẽ senties &c. Arato propè accedit Rufus Fe. multis metris. Iuli. Fir. lib. 8. ca. 26. In Ara qui nati fuerint, sacerdotes erunt, habentes tantũ ex sacrificiis uitæ subsidia, sed mala morte pereuntes. Et idem eodem lib. ca. 29. In Ara qui nati fuerint, de sacrificijs uitæ subsidia consequentur, sed tamen exusti igne peribunt. Neque sibi ipsi aduersatur cũ ca. 13. octaui sic scribit. In prima parte Scorpij oritur Ara. Hoc oriente sydere, qui nati fuerint, cum beneuolarũ stellarum testimonio, erunt sacerdotes, prophetæ, neocoriac sanctissimæ cuiusdã religionis antistites, & diuinas quasdam artes, studiosis, ac sacris quibusdam interpretationibus explicantes. Hic enim Fir. loquitur, de Ara adiuta felicibus radiis beneuolarum stellarũ, alibi simpliciter. s. sine testimonio. Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. de eodem perbelle canit.

Aratus

Rufus
Iuli. Fir.

Mar. Mani.

B

Ipsius hinc mundo templum est, uictrixq́ue solutis
Ara nitet sacris, uastos cum terra gigantes
In cœlum furibunda tulit, tumidi quoque magnos
Quæ fiuere deos, dubitauit Iupiter ipse,
Quod poterat non posse timens, cum surgere terram
Cerneret, & uerti naturam crederet omnem,
Montibus, atque alios aggestos crescere montis,
Et tam uicinos fugientia sydera collis
Arma importantes, & rupta matre creatos,
Discordes uultu, permixtaq́ue corpora partus.
Hostiferum nec dum sibi quenquam numina norant
Si qua forent maiora suis, tunc Iupiter Aræ
Sydera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent. Et idem lib. 5.

C

Ara ferens thuris stellis micantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes
Nec prius armauit uiolento fulmine dextrã
Iupiter, ante deos, ꝙ cõstitit ipse sacerdos &c.

Ptolemæus dict. 8. Alma. assignat Lari septem stellas, suo tempore omnes in Scorpione 4. & 5. magnitudinis, nostro in Sagittario, similes sunt Veneri & aliquantulum Mercurio.

Ptolemæus.

Incidimus hoc loco in Aram & sacra siue sacrificia, quare paucis cognoscendum. Initio rerum quæ cœlestibus (authore Porphyrio) oblata sunt sacra, non Myrrhas fuisse, non Casias, non item Crocum, sed herbam uirentem, ueluti terrenæ potentiæ prægerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Quippè constat arbores ante animalia fuisse à terra productas, herbas etiam ante arbores ipsas. Ex herbis igitur integras quasdam sumentes cũ folijs & radicibus ac fructu simul concremabant eaq́ue exhalatione, ac fumo diis litabant. Ex his propagatum crediderim, ut arbores quoque ueluti numinũ censerentur templa. Et simplicia rura deo præcellentẽ arborem dicarent, nec auro uel ebore fulgentia simulacra ueneratentur magis quàm lucos, in quibus silentia adorarent ipsa, quia Summatem deũ silentio adorandum prisca censuit Theologia. Eò certe res progressa est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores ꝑpetuo seruarentur, tum alicubi ut apud Indos numinum colerentur uice. Quin & Syluanos Fau-

Sacra ueterũ.

Herbæ.

Arbores.

Silentio deus adorandus

A Anxia quæ uinculis
Constricta perhorruit.
At Perseus properans affuit ensibus
Hunc fodit redimens morte iuuenculã.
Ignibus hunc attamen
Cetum deus induit.

Aratus de Ceto, Cæterum (& si admodum eminus uolitantem) Andromedam grandis Cetus aduenlens urget. Porro hæc Thratij sub uentum Boreæ inclinata fertur, at ei auster infestum circumagit Cetum, sub Ariete & Piscibus ambobus, paululũ super fluuio iacentem stellato. De eo Germanicus & Bassus in cõmen. Et Tullius in fragmen. Et Rufus fermè cum Arato (concordat. [Aratus. Germa. Bassus. Tullius. Rufus.]

Iulius. Fir. lib. 8. ca. 30. In cauda Ceti Marte præsente qui nati fuerint, à bestijs lacerati, crudeli morte uitam amittent. In duabus partibus Ceti (intellige de eius pectore & uentre) præsente Venere & Mercurio qui nati fuerint, uiris potentibus subiacebunt, & inde proficientes, uitæ consequentur augmenta. Alij autem serui erunt, sed ad grandem dignitatem, honesto liberali seruitutis merito, patronorũ indulgentia deducentur. In tribus partibus Ceti (accipito de capite eiusdem) qui nati fuerint, nauigabunt & plurimas terras circundabunt. Quòd si Mars in ipsa parte fuerit inuentus, à pyratis interfecti morientur. Marcus Manilius libro primo capite quarto. [Iulius Fir. Mar. Manl.]

Quapropter Cetus conuoluens squammea terga,
B Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo &c.

Et idem lib. 5. 40. metris pulcherrime describit pugnam Persei cum Ceto, & eius uictoriam cum ait.

Ad litus remeat, grauidus iam surgere pontus
Cœperat &c. Legito.

Ptolemæus lib. 8. Alma. adsignat Ceto 22. stellas, tertiæ, quartę & quintæ magnitudinis. Dum uitam egit in Piscibus & Ariete constitute. Hodie in Piscibus, Ariete & Tauro. Et sunt de natura Saturni & Veneris. Alias Saturni tantum. [Ptolemæus.]

Quærit Aristoteles in proplematibus. Cur animalia maris maiora, uegetioraq́ue sint, quàm terræ? Respondet, quòd solis uis consumendo, quæ terrã ambiunt, copiã detrahit nutrimenti. Quamobrem quæ abdita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incõmodis cum genus marinũ sit immune, merito tum adolescere potest corpore ampliori & uegetiori. Assimilia scribit Plinius lib. 9. ca. 2. [Aristoteles. Maris animalia cur maiora terrestribus.]

C SEQVITVR. Aqua quæ ab Aquario funditur. [Aqua Aquarij.]

SVpra cum particulares effigies zodiaci, ut Plinium illustriorem redderemus, supputauimus, de effusione, fluxu aut decursu aquæ Aquarij abunde diximus & illustribus authoribus insigniorem fecimus. Quocircà ad eundem locum lectorem remitto, pauculis his additis. Aratus de ea Aquarii aqua sic scribit. Dextera à manu splendidi Aquarii (quasi quædam fusio aquæ huc & illuc sparsę) uisui gratiosæ & debiles circumuoluuntur. Inter ipsas duæ magis firmę feruntur stellę nec multum distantes neque admodum uicinæ, una quidem sub ambobus pedibus pulchraq́ue magnaq́ue Aquarii. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, quas omnes uocant Aquam, paruæ profecto aliæ. [STOEFLERI INTERPRE. Aratus.]

Scito candide lector, cum Aratus dixit. Vna quidem sub ambobus pedibus pulchraq́ue magnaq́ue. His uerbis indicat, Vltimam stellam effusionis aquæ, q̃ est in ore Piscis austrini. Est enim authore Ptolemæo præfulgida primæ magnitudinis & in ordine stellarũ 42. Cum aũt subiungit. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, denotat stellam quadragesimam tertiã, quæ secundum Ptolemæũ est extra effusionem aquæ. Iuxta Aratum intra, & est quartæ magnitudinis, omnes autem aliæ stellæ in eo loco sitæ sunt in quinta magnitudine.

SEQVITVR Flumen quod ab Orione defluit. D

STOEFLERI INTERPRE.

Flumen. Eridanus. Nilus.

HOc flumen ab aliis appellatur Eridanus, qui & Padus, ab aliis Gyon siue Nilus, nonnulli oceanum esse dixerunt. Sunt autem de eo flumine geminæ fabulæ. Vna ab Ouidio lib. 2. Fab. 1. de transla. compluribus metris descripta, in hanc formulam deflorata. Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusque est ab eo per connubii indicia, accensusque agitandi currus amore, quẽ quatuor equi Pyrous, Eous, Aethon & Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu uero petitum currum accepit, & instantibus horis ascendit. Monitis itaque patris instructus, per iter ignotum cum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta ardore subito proflagrantia incenderentur, à Ioue opem implorantes petunt, ne orbis terrarum conflagraret. Phaëton fulmine ictus in Eridanum præcipitatus est, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt. Et ob memoriã facti Eridanus astris illatus.

Prima fabu.

Secunda fabu.

Altera adest fabula. Nilus qui Gyon existimatur, ob eius magnitudinem & utilitatem & quod cursum suum à meridie in mare siue septentrionem dirigit, ea propter plurimis in cœlo stellis adornatus. Huic accedunt uersiculi Tho. Radi. hi. B

Qui magnis ut Nilus inundat
Terram ditans sumptibus, alto
Fulget stellis æthere claris
Et sortitum flumen olympum
Quòd sit cunctis largius implens
Donis Aegyptum omnibus amplam.

Aduertendum, utranque fabulam pulchrè describit Rufus Festus.

Quin (inquit) & cæruleo flumen quoque gurgite manans,
Astra inter sedesque deum pars æquoris esse
Credidit, Ausonij namque hunc dixere priores
Eridanum. Et infra de Nilo.
Pharium pars altera Nilum
Cõmemorat, largo segetes quòd nutriat amni F
Arentisque locos unda fœcundat alumna,
Vel quòd de medij prolapsus parte diei
Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas.

Aratus. Aratus in Eridano. Mirum namque quales etiam illæ deorum sub pedibus ferantur reliquiæ Eridani luctuosi fluuij. Etiam hic quidem Orionis sub sinistrum pedem tendit &c. Id flumen similiter Germanicus nominat Eridanum, Bassus autem de Eridano & Nilo loquitur.

Germanicus. Bassus

Ptolemæus. Ptolemæus dict. 8. Almage. donat flumini 34. stellas primæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore in Ariete & Tauro, nostro in Ariete, Tauro & Geminis. Vltima 34. in ordine primæ quantitatis Ioui assimulatur, reliquæ mnes Saturno.

Eridanus. Padus.

Hic obiter sciendũ, de Eridano qui Padus dicitur plura scribit Plini. lib. 3. ca. 16. & alijs locis ex quibus hæc paucula excerpsimus. Padus è gremio Vesuli montis (hodie Sancti Bernardi) fonte profluens, nulli amnium claritate inferior, à Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëtonis illustratus, plures perlabens nobiles urbes, 30. recipiens flumina, in Adriaticum mare sese exonerat. Nec alius amniũ tam breui spatio maioris incrementi est, Nilo similis, Aurifer. Ligurum lingua

Mons S. Bernardi.

A lingua amnis ipse Bodnicus uocatur, quod significat fundo carēs. Metrodorus tamen dixit, quoniā circa fontem arbor multa sit picea, quæ Pades Gallice uocetur Padū hoc nomen accepisse. De eo Cato in originibus. Lucanus 2. Phar. Non minor hic Nilo &c. Solin. ca. 8. Pompo. lib. 2. Strabo lib. 5. Ptole. lib. 3. Bodnicus.

Nilus Hebræis dicitur Gyon, de quo ferè innumera authores scripserunt. Homerus. f. Aristoteles. Strabo lib. 17. & ultimo. Seneca. Diodorus Sicu. lib. 1. & 2. Victruuius lib. 8. Ptolemęus lib. 4. cap. 5. tab. 3. Afri. & cap. 8. tab. 4. Afri. Plini. in pluribus libris, præcipuè tamen lib. 5. ca. 9. Solinus in multis capi. Pompo. lib. 1. Claudianus, Lucanus in 8. & 10. Tibullus in primo. Virgilius 9. Aenei. & 4. Geor. & alij. Ad nostrum propositū, eius magnitudo haud difficiliter ex Diodoro Sicu. in 1. concluditur his uerbis. Tot Nilum insulas cōtinere, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum locū quem à forma Deltam appellant, ferunt alias quoque in eo insulas circiter septingentas. Et Solinus ca. 47. de Nilo. Multas magnasque ambit insulas, quarū plerǽque sunt tam diffusæ & uastæ magnitudinis ut uix eas dierū quinque cursu prætermeet, quamuis cōcitus ibi feratur. Nobilissima est Meroë. Pulchrè accedit Plini. lib. 5. ca. 9. Legito. Nili utilitas ex fertilitate cognoscitur, & id primū quo ad hominum partus plures. Solinus capi. 3. teste Trogo affirmat in Aegypto septenos uno utero simul gigni. Quod ibi minus mirum, cum fœtifero potu Nilus non tantum terrarum, sed etiā hominum fœcundet arua. Concordat Plini. lib. 7. ca. 3. Aristoteles lib. 7. de naturis aniāliū. Ait in terra Aegypti mulieres sæpe parere tres, interdū quatuor & quinque cū plurimum nascuntur &c. Idem compertū est authore Strabone & Pompo. in aniālibus magnis, quæ producit Nilus ipse, ut sunt Hippopotami. Crocodili, Delphini, & id genus plura. Ad id accedit, quod Nilus cōstituto tempore sumit incrementū, ripas excedit, Aegyptum irrigans, & eā mirabili replens ubertate. Maiora incremēta maiores prouentus denunciant. Iustum incrementū inquit Plini. lib. 5. ca. 9. cubitorū est sedecim. Eundem legito & Strabo. lib. ultimo, de Nilometrijs. Quòd (ut prędiximus) Nilus cursum suum dirigit à meridie in mare uel in septentrionē, clarius aliis refert Diodor. Sicu. lib. 1. Nilus (inquit) à meridie in septentrionē fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus. Id planè indicat Tab. 4. Afri.

Nili. Gene. 20. Gyon. Magnitudo. Nili. Vtilitas Nili.

B

SEQVITVR Australis Corona, quam nonnulli Vraniscum uocauere, ac si à cœlo diminutiuum declines. Australis Corona.

C

CONtuendum, imago hæc caret fabula, paucos enim habet scriptores, quā tamen Aratus breuibus indicat. Paruę (inquit) profectò aliæ ultra Sagittariū sub prioribus pedibus uolubiles coronæ circūactæ uoluuntur. Et Germa. Est & sine honore Corona. Hyginus lib. 2. de Sagittario, sic. Ante huius pedes stellæ sunt paucæ in rotundo deformatæ, quas Coronam eius, ut ludentis abiectā nonnulli dixerunt. Ptole. dict. 8. Alma. recenset Coronæ 13. stellas 4. 5. & 6. magnitudinis sua tempestate in Sagittario omnes, nostra in Sagittario Capricorno, de natura Saturni & Martis. De Variis coronis & nonnulla alia notatu digna superioribus disseruimus, cum de Septentrionaria Corona mentionē fecimus. STOEFLERI INTERPRE. Aratus. Germa. Hyginus.

Cum Proclus hic addit, quā nonnulli Vraniscum uocauere, per Vraniscum non mediocriter eruditi palatum intelligunt, οὐρανίσκος enim Græce palatum significat. Est quippe hæc Corona deformata in modū palati, quæ est cōcauitas supra linguam. Et addit. Ac si à cœlo diminutiuum declines. Cœlum hic sumitur pro palato à similitudine cœli superioris. Testis Plini. lib. 11. ca. 37. Cerebrum, uiscerum excellentissimum est, proximum cœlo capitis, sine cruore, sine sordibus. Est igitur hæc corona quasi paruum palatum.

SEQVITVR, ET IVXTA HIPPARCHVM CADVCEVS. D

Caduceus.

HAec est effigies nostri Procli austrina & ultima, quam ab Hipparcho Niceo astrologo à Plinio maxime laudato assumpsit. Neq; ab alio quopiam pro cœlesti imagine deformata.

Caduceus qd.

Cognoscendum paucis. Caduceus apud Græcos κηρυκεῖον, uirga aut lignum erat rectũ, utrimq; cõtinens duos serpentes implexos inuicem, ita quòd se mutuo & ex aduerso intuerentur. Est sanè pacis insigne, quo bellum dirimitur. Hinc legati pacis Caduceatores dicti, quòd caduceos ferunt, & illis iniuriam intulisse maximum habebatur nefas.

Mercurius deorum Caduceator.

Aegyptij Mercurio dant caduceum. Nam quia Mercurius orationis deus est, deorum nuntius, merito à dijs mittebatur ut dissidentium animos sedaret.

Causam autem cur exteræ gentes caduceum in pace tractanda circundata anguium effigie fecerint, quidam (ut ex Hygino libro 2. excerpi posset) hanc esse tradunt. Cum Mercurius Lyram in Cylleno monte Arcadiæ septicordem ad Atlantidum numerum instituisset, quòd Maia mater eius ex illarum numero esset. Ac nõ multo post deprehensus ab Apolline fuisset, boues suas abigere, quo facilius ueniam ab eo impetraret, Apollini traditur concessisse, ut Lyram à se primum inuentã prædicaret. Quapropter Apollinem ferunt uirgam quandam Mercurio dono dedisse, quam cũ manu tenens in Arcadiam proficisceretur, inuentos fuisse ab eo Dracones duos simul litigantes & inter se mutuo pugnantes, quo uiso uirgam interposuisse, & dicto citius prælium diremisse. Eo facto huiusmodi uirgam pacis gratia dixit esse constitutam. Et huius rei exemplo virgam postea duorum Draconum similitudine finxerunt, eaq; & in palestra & in reliquis certaminibus usi sunt ad prælium dirimendum. Aliam causam forte magis historicam elicies ex 3. cap. 29. Plinij. §. Ouorum genus &c. De caduceo Macrobius primo Satur.

E

Virga bellum dirimitur.

Macro.

De cœlesti Caduceo dignoscendo ex stellis à Ptolemæo obseruatis duæ sũt cõiecturæ. Vna quæ sex stellas coronæ iam memoratę, scilicet 1.2.3.4.5.& 6. in directum fermè positas, Caduceum appellat. Et hoc pacto hæ stellæ, & coronæ & caduceo communes sunt atq; adaptantur. Altera ex 5. stellis Eridani aut Nili fluuij scilicet 28.29.30.31. & 34. secundum rectam lineam sitis Caduceum facit. Hactenus de austrinis signis. F

SEQVITVR, in ijs quoq; stellæ quædam propria sibi nomina uendicauere & reliqua.

STOEFLERI INTERPRE

Procyon.

ABsolutis imaginibus austrinis, Proclus ex his recenset nonnullas stellas tanquàm nobiliores, fulgentiores & propria sibi nomina uendicãtes. Et sunt tres, Prima est ipsius Procyonis, id est, canis minoris siue Anticanis, de quo in superioribus diximus, & est secũda in ordine, illustris, primæ magnitudinis & recipit nomenclaturam totius imaginis scilicet Procyon, Arabice usitato Algomeisa. Secunda est in ore Canis maioris fulgentissima, Syrius appellata, quæ & canis nomẽ prout tota effigies recipit. De quo supra cum de cane maiori disseruimus, abunde diximus. Tertia canopus aut canobus, Supra cap. de circulis sphæræ & deinde, de multis diximus canopis. Quibus missis solũmodo de canopo stella nostri propositi loquemur. Quę sita est in extremo gubernaculi temonis aut remi sequentis ipsius Argo nauis, quæ (authore Ptolemæo libro 1. ca. 7. Geo.) ab his qui Azaniam regionem habitant, appellatur ἵππος, id est, equus. Arabes uocant eam Subhel uel Suhel, quasi incendium, ob radiorum magnitudinem

Canis

Canopus

A dinem & multitudinem, quasi stella crinita hoc est cometes. Ea tempore Ptole-
mæi fuit in Geminis 17. gradu 10. minu. habens latitudinem meridianam 75. gra
duum, declinationem autem austrinam 51. graduum & 41. minutorum. Tempo
re nostro est in Cancro 7. ferè gradu. Cum latitudine meridiana 75. graduum
& declinatione 51. graduum & 34. minutorum.

Scito etiam optime lector, quòd in Rhodo insula Arcticus polus attollitur
(teste Ptolemæo lib. 5. ca. 2. tabu. 1. Asiæ) 36. fermè gradibus. In Alexandria aũt
Aegypti (eodem tradente libro 4. ca. 5. tabu. 3. Aphri.) 31. gradibus.

His præcognitis (ut uerbis Procli adsit periculum) imponito sphæræ uolu-
bili aut Astrariæ canopum nostrum iuxta longitudinem, & latitudinem siue de
clinationem, aut ad tempus Ptolemæi aut nostrum, & utrum feceris, nihil sensi-
lis erroris se ingeret. Deinde meridianum sphæræ uolue ad latitudinem Rho-
diensem scilicet 36. fermè graduum, & circumgyrata sphæra uidebis canopum
oriri, & aliquantulum supra horizontem attolli, & confestim occidere, atque dif-
ficulter sub uisum cadere. Quod Plinius ca. 70. lib. 2. his uerbis indicat. Cano-
pus intuentibus uidetur à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere, id est,
ferè radere. Et id uoluit Proclus cum dixit. Hic in Rhodo ægrè conspicitur, aut
certe in æditis, id est, altis locis.

B Rursus siste meridianum sphæræ circulum pro latitudine Alexandrina 31.
graduum, & ut Plinius docet, uidetur canopus supra terram eminere quartam
ferè partem signi unius, hoc est canopus eleuatur supra horizontem quasi quar
ta parte unius signi, id est, 7. gradibus & 30. propemodũ minutijs. In ea senten-
tia est & Proclus cum dicit. In Alexandria uero prorsus non cernitur, utpote
uix quarta signi portione supra horizontem extante. Hic prorsus aduerbium
haud pro omnino accipitur, propter contractionem uitandam, sed pro nō cer-
te aut non uere. Ita prorsus non pro uere sumitur, ac si diceret. In Alexandria
uero uere cernitur, utpote uix &c.

Ad postremum ne mutilatum aut detractum quidpiam in hoc libello offen-
datur, quodque Pliniana signa siue imagines complementum acquirant, col-
libuit ex austrinis uniuersalibus imaginibus Ptolemæi quas etiam Proclus o-
mnes, paucis additis recenset, iam supra expositis, partiales quasdam excerpe-
re. In primis offert se Orion quatuor partialibus donatus. Quarum prima est, Zona Orionis
Cingulum aut Zona eius, tres habens stellas præclaras, secundæ magnitudi-
nis, in ordine stellarum Orionis 26. 27. & 28. De cuius ortu Plinius libro 18. ca.
C 28. Bassus in commen. §. à solstitio. Et Ouidius 6. Fast.

Secunda est gladius aut ensis eiusdem 6. stellis 3. & 4. magnitudinis ornatus. Gladius.
In ordine 29. 30. 31. 32. 33. & 34. De huius occasu Plinius libro 18. ca. 26. 27. & 31. Itẽ
Bassus in. §. Aequinoctium uernum. §. Vergiliarum exortu &. §. à solstitio.

Tertia est collorobus aut claua, quàm cum Tauro pugnaturus manu gestat Collorobus.
dextra, quatuor possidens stellas, 5. & 6. magnitudinis. In ordine 9. 10. 11. & 12.
Et sunt de his 9. & 10. in dextra.

Quarta est Corium Bouis in quod dij minxere, habens 9. stellas. 3. & 4. ma- Corium.
gnitudinis. In ordine 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. & 25.

Præterea ex Centauro primo excerpitur Thyrsolochus, quem supra Pro- Thyrsolochus
clus recensuit. Secũdo Clypeus, scutum aut cetra eiusdem, quatuor tenens stel Clypeus.
las, quartæ magnitudinis. In ordine 8. 9. 10. & 11. Caduceum item supputat Pro- Caduceus.
clus authore Hipparcho, de quo iam supra diximus. Collectis igitur austrinis
his imaginibus cum uniuersalibus tum particularibus, cõgregabis uiginti duas
quibus si addideris huius farinæ 23. ipsius zodiaci, & 26 septentrionarias, Crine
Berenices connumerato, iuncto etiam Lacteo circulo, colliges 72. quot nume-

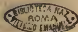
rat Plini. ca. 42. libri secundi, cum inquit. Patrocinatur uastitas cœli immensa discreta altitudine in duo atque septuaginta signa. DEDIT DEVS OPT. MAX. his quoque finem.

I. M. S.

ERRATA.

Folio. 2. d. linea 1. lege Axis extrema fo. 5. c. li. 9. lege horizontem, minor infra. fo. 6. b. lin. ultima lege ut nouitij nonnihil habeant. fo. 8. b. li. 2. lege Quædam orientalis. Et linea sequenti, quam corpora. 9. c. li. 1. declinationis ab ipso Aequatore. 10. e. li. 9. lege, Vnda die gelida est. fo. 12. f. lin. ultima sic lege. His quatuor accidunt solstitia, duo alta & duo ima, binæ æstates & binæ hyemes, perpetuumq; &c. 13. d. li. 6. lege Aequator sanè diei. 14. c. li. 13. lege, per Rhodum cognosci non potest. Et eod. fo. d. li. 13. lege, punctus uerticalis. 16. c. li. 8. lege. id est, 17. die Septembris. 18. d. li. 9. lege. Quæ prouide recta dicitur. Et li. ultima, lege, æquinoctialis circuli, quæ unà cum signo. Et e. li. 1. lege in sphæra recta 27. gradus & 54. minuta, & li. 5. lege 14. gradus & 31. minuta sunt ortus. 19. d. li. penult. lege ubi sunt montes. fo. 21. statim à principio hæc desunt uerba. Incidimus in Aethiopes, quare de his pauca annectere libuit. Aethiopiam Plinius lib. 6. ca. 30. ante Etheriam & Atlantiam nominat. Et sunt hæc eius uerba. Vniuersa uero gens Etheria appellata sed deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumq; effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum. Et post pauca. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planicie. Alias superiore labro orbas, alias sine linguis. Pars etiam concreto & naribus carens uno tantum foramine spirat potumq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdem auenæ &c. Eodem fo. a. lin. 3. lege lib. 1. de Antiqui. 22. a. li. 11. lege, si hominum habitatio. 23. a. li. 11. lege, Consimilem instituo operationem. 26. c. li. 3. lege, addo Iulium Firmicum. 27. c. li. ult. pro E 5. fac E 3. 26. f. li. ult. lege manifesta sunt accedere. Aristoteles. 27. a. li. 6. lege uir consularis, & eadem lin. lege, Debet tantum is. 26. e. li. 6. lege, ad animantes, ad plantas. 33. a. li. 4. lege, Ortus ablationis. 37. b. li. 7. lege, id est, proprie. Estq; principalis. 38. f. li. penul. lege, inflatio est. 51. e. li. 3. lege, omnē terram ab hominibus. 52. e. li. 12. quia opinati sunt. 53. f. lin. ult. Quemadmodum in Geometrica. 61. d. li. 9. lege, planicie. Eadē li. lege, utrosq; Horizontes. Eodem fol. e. li. 12 lege, & imaginatur. Eodem fol. f. li. ult. lege Et stella in ancha. 66. b. li. 5. lege, catam rationem. 71. a. li. 9. lege iustitiam. Hanc. 72. d. li. 12. lege, quæ distinctæ uidentur. 83. a. li. penult. lege, tractu terræ inter fluuios hos. 81. f. li. 5. lege ὑγόκερος. 83, e. li. 7. in margine lege, Animæ 12. in signis 12. 91. d. li. 12. lege ζυγόν. 98. f. lin. 15. lege. Fulget spica. 99. d. li. 10. lege, oritur spica. 100. f. li. 8. lege, Et rutilo. 108. f. li. 4. lege, medio uiro. Et li. 11. lege, uarijs instructi dolis. 112. c. li. 7. lege, nō de facto. 127. f. li. 11. lege, diametrum uiderit, fugitiuos facit. 128. b. li. 4 lege, genus numismatis. 134. f. li. 12. lege, omnes Saturno.

[redacted]

EFFIGIES
IO. STOEF
LER AN-
NORVM
LXXIX.

